T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KARAMAN EYALETİ KONYA MERKEZ KAZASI HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE KONYA VE CİVARININ İDARİ VE SOSYAL DURUMU (1690-1839)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Özcan OĞUR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

Ekim-2018
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KARAMAN EYALETİ KONYA MERKEZ KAZASI HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE KONYA VE CİVARININ İDARİ VE SOSYAL DURUMU (1690-1839)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Özcan OĞUR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

Ekim-2018
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK danışmanlığında Özcan OĞUR tarafından hazırlanan "Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurufat Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839)" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Özcan OĞUR
03/10/2018

(İmza)
[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)
……

[İmza]
[Unvanı, Adı ve Soyadı]
……

[İmza]
[Unvanı, Adı ve Soyadı]
……

[İmza]
[Unvanı, Adı ve Soyadı]
……

[İmza]
[Unvanı, Adı ve Soyadı]
……

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

…/…/2018
(Ünvan, Adı Soyadı)
Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL

Doktora Tezi olarak sunduğum "Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurufat Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839)" adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

03/10/2018

Özcan OĞUR

İmza

ÖNSÖZ

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma, 1690 ila 1839 yılları arasında Konya'nın dini, sosyal ve eğitim kurumlarını incelemeyi amaç edinmiştir. Söz konusu tarih aralığının belirlenmesinde, Konya Hurufat Defterlerinin tutulduğu dönem esas alınmıştır.

Merhum Halil İnalcık'ın, Osmanlı Tarihi'nin "Klasik Çağ"ı olarak nitelendirdiği 1300 ila 1600 yılarının dışında kalan ve Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme dönemlerine tekabül eden bu dönem, aynı zamanda devletin temel kurumlarında pek çok değişikliğin meydana geldiği, devletin adeta "kabuk değiştirdiği" bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Askeri ve siyasi alandaki karışıklıkların neden olduğu bu değişmeler, başta idari olmak üzere, askeri ve hukuki anlamda birtakım düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. 1718 Lale Devri, 1839 Tanzimat Devri, 1856 Islahatları ve 1864 Vilayet Nizamnamesi Kanunu'nun çıkarılması bu değişiklikler dizisinin en önemli halkalarını oluşturmuştur. Bu düzenlemeler aynı zamanda Karaman Eyaleti ve Eyaletin Kaza Merkezi olan Konya ve nahiyelerinin idari düzenlemelerini de doğal olarak etkilemiştir.

Bilindiği gibi Karaman Eyaleti, Fatih Sultan Mehmed zamanında kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmış ve 1474 yılında ilk vakıf tahriri yapılmıştır. Bu tahrirlerde Karaman Eyaletinin sınırları içerisinde yer alan ve Selçuklu ile Karamanoğulları döneminden kalan vakıf eserler kaza, nahiye ve karye bazında kayıt altına alınmıştır. Daha sonra ikinci Bayezid ve Kanuni Sultan Süleyman zamanlarında da Karaman Eyaleti vakıf tahrirleri tekrar yapılmıştır. Bu tahrirlerde önceki tahrirleri esas alan ve kullanılan yönteme benzer bir usul ile yapılmıştır. Osmanlı dönemi vakıf eserlerini ve burada görevli kişileri derli toplu bir şekilde veren en önemli arşiv kaynaklarından biri de şüphesiz bu tahrirlerle yapılan evkaf kaydı ve Hurufat Defterleridir. Hurufat Defterleri, genellikle berat suretleri ile merkez ve taşra arasındaki yazışmaların özeti olarak kayıt edildikleri defterler olduklarından, önemli bilgiler ihtiva etmektedirler. Özellikle şehir tarihi çalışmalarında, şehirde mevcut vakıf eserlerinin ve bunların hangi mahallelerde olduğu, vakıf eserlerin geçirdikleri tadilatlar ve vakıf eserlere yapılan atamalar gibi konularda detaylı bilgiler verdikleri için vazgeçilmez kaynak grubu durumundadırlar.

Yapılmış olan Konya'nın sosyal ve ekonomik tarihini ele alan çalışmaların yan ısıra, Konya vakıf eserlerini de ele alan çalışmalar mevcuttur. Ancak bunlarda konu veya zaman sınırlaması olduğundan, şehrin bütün vakıf eserlerini toplu bir şekilde veren kaynaklar hurufat defterleridir. İşte bu durum araştırmamızın esasının oluşturulmasında etkili olmuştur. Bu defterlerden elde edilen bilgiler tarihi süreç içerisinde ve yayınlanmış diğer vakıf tahrir defterleriyle mukayese edilerek, değerlendirilmeye çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi sürecinde tablolara aktarılan bilgilerle konun bir bütünlük içerisinde verilmesi amaçlanmıştır.

Konya Hurufat Defterleri esas alınarak hazırlanan bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın teorik çerçevesi, kaynaklar ve tetkik eserler, Karaman Eyaleti ve Eyaletin merkezi olan Konya'nın idari ve fiziksel yapısının anlatıldığı giriş bölümünden sonra birinci bölüm başlamaktadır.

Birinci bölümde tarihsel süreçte Konya ve mahalleleri incelenmiş, Osmanlı dönemi Konya mahalleleri teker teker açıklanmıştır. Her bir mahallenin konumu, hangi dönemde inşa edildiği, burada bulunan tarihi eserler açıklanarak, belli bir düzen içerisinde araştırılıp, ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde İslam tarihinde ve Osmanlılarda Camii kavramı ele alınarak, caminin tarihsel gelişimi, cami ve mescit gibi vakıf kurumlarına yapılan atamalar göz önünde bulundurularak, tarihsel süreçte Konya cami ve mescitleri incelenmiştir. Her cami ve mescit hakkında Hurufat Defterlerindeki bilgiler diğer arşiv belgeleri ile desteklenerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Konya'nın eğitim kurumları incelenmiştir. Önce medreselerin tarihteki ilk örneklerine değinilmiştir. Anadolu Selçukluları zamanından kalan medrese ve diğer eğitim kurumlarının Osmanlılar zamanındaki durumundan ve bu eğitim kurumlarına yapılan atamalardan bahsedilmiştir. Ayrıca Osmanlı döneminde inşa edilen medreseler ve diğer eğitim kurumları araştırılarak, medrese-mektep-sibyan okulları ilişkisine değinilmiştir. Bu kurumlarda yer alan görevliler ve aldıkları ücretler, kurumların vakıfları gibi konular ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Dördüncü bölümde tarihsel süreçte Konya türbe, tekke ve zaviyeleri ele alınmıştır. İslam tarihinde her bir kurumun ne anlam ifade ettiğine değinilerek, Osmanlı dönemi Konya'sında bu kurumların etkinliği, vakıfları ve ifa ettikleri hizmetler detaylı olarak incelenmiştir. Ele alınan bu kurumların inşa tarihleri ve faal durumları saptanmaya çalışılmıştır. Cami ve mescitlerden farklı olarak müderris atamalarında dikkat çeken hususlar ayrıca belirtilmiştir.

Beşinci bölümde tarihsel süreçte Konya'nın vakıf eserlerinden bahsedilmiştir. Bu vakıflar arasında hanlar, hamamlar, değirmenler, cami ve mescitlerin vakıfları ayrı birer başlık altında incelenerek, her bir vakıf eserin inşa tarihi, faal durumu ve yapılan atama kayıtları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca mahalle avarız ve nüzul vakıfları, para vakıfları ve evlatlık vakıflar, çeşme-şadırvan ve sarnıç vakıflarına değinilerek, söz konusu vakıfların Osmanlı devletinde ifa ettikleri hizmetler ve sosyal fonksiyonları etraflıca incelenmiştir.

Altıncı bölüm Konya taşrasına ayrılmıştır. Burada Osmanlı idari yapısında nahiye statüsünde bulunan ve Konya kazasına bağlı nahiyelerden bahsedilerek, söz konusu nahiyelerinden Su Dirhemi, Hatunsaray, Said İli(Kadınhanı), Sahra ve Belviran nahiyeleri ile bu nahiyelere bağlı karyelerde bulunan vakıf eserler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Her köyün ismi verilirken, belgelerde geçen orijinal isimlerinin aynen verilmesine özen gösterilmiştir.

Bu çalışma sonucunda Hurufat Defterleri vasıtasıyla Konya şehrinin merkezi yerlerini tespit etmek mümkün olmuştur. Ayrıca Osmanlı dönemi Konya'sında inşa edilen ancak günümüze kadar gelemeyen pek çok vakıf eser'e (cami, mescid, tekke, zaviye, hamam, çeşme, sarnıç gibi) ilişkin atama kayıtlarına ulaşılmıştır. Söz konusu kayıtlar vasıtasıyla kazadaki vakıf müesseseleri ve kurucularının isimleri tespit edildiği gibi, çalışanların yevmiyeleri, statüleri gibi konularda da önemli bilgiler elde edilmiştir. Bununla birlikte, vakıf eserlerin bulunduğu mahalleler tespit edilerek, Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemi eserlerinin hangi mahallelerde

yoğunlaştığı da tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu vakıf eserlerin zaman içinde geçirdiği değişimler, hangi tarihler arasında faal oldukları, görevlilerin isimleri ile bunların atanmaları ve azillerinin nedenleri noktasında ilk kez önemli tespitler yapılmıştır.

Hurufat Defterlerinden Konya mahallelerinin yaklaşık yüz elli yıllık bir süre içerisinde geçirdiği değişimlere ulaşıldığı gibi, zaman içerisinde bu mahallelerdeki değişimin Konya şehrinin fiziksel yapısına etkisi noktasında da önemli verilere ulaşılmıştır. Nitekim iktisadi faaliyetlerin cereyan ettiği pazar yerleri, çarşılar, hanlar, değirmenler ve bedesten gibi mekânların isimleri tespit edilebildiği gibi, bu ticaret merkezlerinin şehrin hangi mahallelerinde yoğunlaştığı saptanmıştır. Ayrıca Konya Kazasına bağlı nahiyeler ile bu nahiyelere bağlı köylerde bulunan vakıf eserler hakkında da önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırma konumun seçiminden ve çalışmanın her safhasına kadar bilgisine başvurduğum, çok değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK'e teşekkürü bir borç bilirim. Engin Arapça ve Osmanlıca bilgisiyle, Osmanlıca belgelerin çevirisi sırasında karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmemde büyük katkıları olan çok değerli büyüğüm, emekli öğretmen, Hüseyin ARSLAN'a ve ayrıca eğitimim ve araştırmalarım sırasında karşılaştığım kimi zorlukların üstesinde gelmemde katkıları olan Dr. Hakan DOĞAN ve Beytullah TORĞUL'a da teşekkür ediyorum.

Ayrıca doktora çalışmamın her safhasında benden desteğini esirgemeyen Eşim ve biricik oğlumuz Muhammed Enes'e Şükranlarımı sunuyorum.

Özcan OĞUR

Konya 2018

ÖZET

OĞUR, Özcan, "Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurufat Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839)", Doktora Tezi, Kırıkkale, 2018.

Bu araştırma, Konya Hurufat Defterleri esas alınarak, Karaman Eyaletinin merkez kazası Konya ve nahiyeleri incelenmiştir. Esas çalışma alanı Konya Kazası olmakla birlikte, Su Dirhemi, Hatunsaray, Sa'id-İli / Kadınhanı ve Sahra Nahiyeleri köyleri ile birlikte çalışma kapsamına alınarak konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun için 25 adet Konya Hurufat Defterinin her bir kaydı teker teker incelenip, kaza, nahiye ve köy bazında tasnif edilerek, vakıf eserlerin bulundukları mahalle, nahiye ve köyler tespit edilip, kayıt tarihi esas alınarak bu vakıf kurumlarına yapılan atamalar ortaya konulmuştur.

Araştırmada elde edilen verilerden hareketle, yaklaşık yüz elli yıllık tarihi süreçte Konya merkez kazası, nahiyeleri ve köylerinde bulunan vakıf eserlerin adları, banileri, faal oldukları tarih, vakıf esere gelir getiren vakıflar ile birlikte, söz konusu tarih aralığında, vakıf eserlere yapılan atamalar, atamaların hangi görev alanında olduğu, kimin ne kadar süre ile görev yaptığı, aldığı yevmiye ve atanma şartları gibi konularda detaylı bilgilere ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda ulaşılan diğer önemli bir sonuç ise, günümüze mevcut olmayan, başka kaynaklarda da hakkında herhangi bir veriye ulaşılamayan çok sayıda vakıf esere ilişkin yeni bilgilere ulaşılmış olmasıdır. Dolayısıyla tarihin karanlık sayfalarında saklı kalan vakıf eserler bu çalışma vasıtasıyla ortaya konularak, şehir tarihi çalışmalarında Hurufat belgelerinin taşıdığı önem ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hurufat Defterleri, Karaman Eyaleti, Konya, Mahalle, Vakıf, Camii, Mescid, Tekke, Zaviye, Değirmen, Çeşme, Bevvap, Feraş, Duaguy, Enam'han, Cüz

ABSTRACT

OĞUR, Özcan, "The Administrative and Social Situation of Konya and Its Surroundings According to the Hurufat Record Books of Karaman State's Central District of Konya (1690-1839)", Doctoral Thesis, Kırıkkale, 2018.

In this research, based on the Konya Hurufat Books, Konya, the central district of Karaman province and its townships were investigated. Along with Konya being the main field of study, Su Dirhemi, Hatunsaray, Sa'id-Ili / Kadınhanı and Sahra townships together with their villages have been taken into the scope of the study. For that, each of the 25 Konya Hurufat Book's scrolls were examined one by one, classified by township, town and village basis, the neighborhoods, towns and villages in which the foundations were identified, and assignments made to these foundation institutions were put forward on the basis of registration date.

Based on the data obtained from the research, in the historical process of nearly one hundred and fifty years, together with the names, founders, date of existence and income sources of the foundations in the central district Konya, detailed information has been obtained on issues such as the appointments made to the foundations, the terms of appointment, and daily wage given to employees.

Another important result of the research is that new information has been obtained about a large number of foundations, which are not present today and which can not be found in other sources. Therefore, the foundation works hidden in the dark pages of the history have been put forward through this study and tried to show the importance of the Hurufat documents in city history studies.

Anahtar Kelimeler: Hurufat Recording Books, Karaman State, Konya, Neighborhood, Foundation, Mosque, Mescid, Tekke, Zaviye, Mill, Fountain, Bevvap, Feraş, Duaguy, Enam'han, Cüz

KISALTMALAR

KISALTMA	AÇILIMI
age	Adı Geçen Eser
agm	Adı Geçen Makale
agt	Adı Geçen Tez
KŞS	Konya Şer'iye Sicili
AÜDTCF	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
AÜDTCFD	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
AE	Ali Emiri
AE. SABH	Ali Emirî Sultan Ahmed II
Bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DH.MKT	Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi
DH.İD	Dâhiliye Nezâreti İdare Evrakı
DİA	Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi
Edt	Editör
EV.d	Evkaf Defteri
HD	Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Hurufat Defteri
Hz.	Hazreti
haz.	Hazırlayan
KTO	Konya Ticaret Odası
İA	Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
İÜEFTD	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
İÜİFM	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
s	Sayfa
S	Sayı
SÜSBE	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV	Türkiye Diyanet Vakfi
TTK	Türk Tarih Kurumu
TTD	Tapu Tahrir Defteri
TDK	Türk Dil Kurumu
VAD	Vakıflar Arşivi Defteri
Vr	Varak
VGMA	Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Yay	Yayınları
YKY	Yapı Kredi Yayınları

TABLOLAR DİZİNİ

No **Başlık** **Sayfa**

Tablo 1: 1690- 1839 Yıllarını Kapsayan Konya Hurufat Defterleri ve Kayıt Sayıları 11

Tablo 2: XVI. Yüzyıl Başları ve XIX. Yüzyılın Ortalarında Karaman Eyaleti Sancakları 24

Tablo 3: XVI. ve XIX. Yüzyıllarda Konya Sancağının Kazaları 26

Tablo 4: XIX. Yüzyıl İkinci Yarısı ile XX. Yüzyıl Başlarında Konya Sancağının Merkez Kazası ve Diğer Kazalarına Bağlı Nahiyeleri 28

Tablo 5: XIX. Yüzyıl Sonları ile XX. Yüzyıl Başlarında Konya Sancağının Merkez Kazası ile Diğer Kaza ve Nahiyelerine Bağlı Köyler ve Nüfusları..... 29

Tablo 6: XVII. Yüzyılda Konya'daki Esnaf Grupları..... 43

Tablo 7: XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Konya'daki Dükkân Satışları 46

Tablo 8: Hurufat Defterlerinde Geçen Osmanlılar Dönemi Konya Mahalleleri ve Mahalle Avarız Vakıfları 70

Tablo 9: Hurufat Kayıtlarına Göre 1690- 1839 Yılları Arasında Konya Medreselerine Yapılan Atamaların Görev Bazında Dağılımı 340

Tablo 10: Hurufat Defterlerinde Geçen Konya Medreseleri..... .. 343

Tablo 11: Hurufat Defterlerinde Geçen Konya Muallimhane ve Mektepleri 387

Tablo 12: 1690- 1839 Yıllarını Kapsayan Konya Hurufat Kayıtlarının Merkez Kaza ve Nahiyelerine Dağılımı 514

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
ÖZET IV
ABSTRACT V
KISALTMALAR VI
TAPLOLAR DİZİNİ VII
GİRİŞ 1

1. ARAŞTIRMA'NIN TEORİK ÇERÇEVESİ 3
2. KAYNAKLAR ve TEDKİK ESERLER 6
2.1. Arşiv Kaynakları 6
2.1.1. Hurufat Defterleri 6
2.1.1.1.Hurûfat Defterleri Hakkında Literatür Değerlendirmesi 9
2.1.1.2.Konya Hurufat Defterleri 11
2.1.2. Şer'iyye Sicilleri 13
2.1.3. Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA) 14
2.1.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi(VGMA) 14
2.2.Kronikler 15
2.3.Salnameler 17
2.4.Seyahatnameler 18
2.5.Yayınlanmış Arşiv Kaynakları 18
2.5.1. Vakıf Tahrir Defterleri 18
2.5.2. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri(937/1530) ..19
2.5.3. Karaman Vilayeti Kanunnameleri 20
2.6. Konya Kent Tarihi ve Vakıf Kurumları Üzerine Yapılmış Başlıca Çalışmalar 20

3. KARAMAN EYALETI VE EYALET MERKEZİ OLARAK KONYA
3.1.Karaman Eyaleti'nin İdari Taksimatı 22
3.2.Tarihte Konya ve Adının Kaynağı 30
3.3.Konya Şehrinin Unsurları 34
3.3.1. Kale 34
3.3.2. Ticaret Merkezleri 37
3.3.2.1.Çarşılar 38
3.3.2.1.1. Sipahi Çarşısı 39
3.3.2.1.2. Çıkrıkçılar Çarşısı 40
3.3.2.1.3. Bostancılar çarşısı 42
3.3.2.1.4. Attarlar Çarşısı 42
3.3.2.2.Pazar Yerleri 47
3.3.2.2.1. Bedesten 47
3.3.2.2.1.1. Konya Bedesteni 48
3.3.2.2.2. Buğday Pazarı 48
3.3.2.2.3. Sıpahi Pazarı 49
3.3.2.2.4. At Pazarı 49
3.3.2.2.5. Eski Pazar 50
3.3.2.2.6. Ağaç Pazarı 51

3.3.2.3.Hanlar 51

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA ve MAHALLELERİ

1. Bir Osmanlı Şehri Olarak Konya 53
2. Tarihte Konya Mahalleleri 59
2.1. Pir Esad Mahallesi.....75
2.2. Kara Arslan Mahallesi 75
2.3. Binari Mahallesi.....76
2.4.Bordabaşı Mahallesi.....76
2.5.Akıncı Sultan Mahallesi 77
2.6.Kadı Alemşah(Kalemşah) Mahallesi 78
2.7. Ali Gav Mahallesi 78
2.8. Debbağlar Mahallesi / Sırçalı Mahalle 78
2.9. Türbe-i Celaliye Mahallesi.....79
2.10. Şeyh Aliman Mahallesi.....80
2.11. Fakih Dede Mahallesi 80
2.12. Öylebenledi Mahallesi 81
2.13. Hacı Eymir / Emir Mahallesi 81
2.14. Ahmed Fakih Mahallesi.....82
2.15. Hoca Ahmed Fakih Mahallesi.....82
2.16. İbn-i Tuti Mahallesi 82
2.17. İhtiyareddin Mahallesi 83
2.18. İbn-i Şahin Mahallesi.....83
2.19. Ferhunye Mahallesi.....83
2.20. Şerafeddin Mahallesi.....84
2.21. Tacü'l Vezir Mahallesi 85
2.22. Ali Şerbeti Mahallesi 85
2.23. Kala-ı Cerb Mahallesi 85
2.24. Kürkçü Mahallesi.....86
2.25. Sahip Ata Mahallesi 86
2.26. İbn-i Affan / Affan Sultan Mahallesi.....87
2.27. Tarhana Mahallesi 87
2.28. Şeyh Osman-ı Rumî Mahallesi 87
2.29. Mihmandar Mahallesi 88
2.30. Hoca Cihan Mahallesi 88
2.31. Ahmed Dede Mahallesi 88
2.32. Abdülaziz Mahallesi 89
2.33. Şems-i Tebriz'i Mahallesi 90
2.34. Bab-ı Aksaray Mahallesi 91
2.35. Beyhekim Mahallesi 91
2.36. Eflatun Mahallesi.....91
2.37. Ebu İshak Mahallesi.....92
2.38. Kadı Mürsel Mahallesi.....92
2.39. Seydi Veli Mahallesi 93
2.40. Zevle Mahallesi.....93
2.41. Abdülkerim Mahallesi.....93

2.42. Şükran Mahallesi....94
2.43. Sarı Yakup Mahallesi....94
2.44. Abdü'l-mü'min Mahallesi....95
2.45. Dursun Fakih Mahallesi....95
2.46. Karaman Dede Mahallesi....96
2.47. Kalenderhane Mahallesi....96
2.48. Seb'ahan Mahallesi....96
2.49. Abdülvahid Mahallesi....97
2.50. Akbaş Mahallesi....97
2.51. Aksinne (Aksinle) Mahallesi....98
2.52. Kurb-i Cedîd Borda Mahallesi....98
2.53. Zincirli Kuyu Mahallesi....99
2.54. Sarı Hasan Mahallesi....100
2.55. Durak Fakih Mahallesi....100
2.56. Sedirler Mahallesi....101
2.57. Dolabucu Mahallesi....101
2.58. Civari Mahallesi....102
2.59. Karakayış Mahallesi....102
2.60. Furkan Dede Mahallesi....103
2.61. Vadi-i Meram Mahallesi....103
2.62. Çifte Nerdüban Mahallesi....104
2.63. Hoşhavan /Hoşhan Mahallesi....104
2.64. Kazgan Dede Mahallesi....105
2.65. İbn-i Salih Mahallesi....105
2.66. Kalecik Mahallesi....105
2.67. Kapanlı(lu) Mahallesi....105
2.68. Karaaslan Mahallesi....106
2.69. Karaciğan Mahallesi....106
2.70. Kasab Sinan Mahallesi....106
2.71. Kemal Garib Mahallesi....106
2.72. Kerim Dede Mahallesi....107
2.73. Muin Mahallesi....107
2.74. Müfti Mahallesi....107
2.75. Nehr-i Kâfur Mahallesi....108
2.76. Nurşeyh Mahallesi....108
2.77. Sinan Perakendesi Mahallesi....108
2.78. Piri Mehmed Paşa Mahallesi....109
2.79. Pürçekli/ Pürçüklü Mahallesi....109
2.80. Rumoğlu Mahallesi....109
2.81. Sütçü Mahallesi....110
2.82. Akbaş Mahallesi....110
2.83. Abid Mahallesi....110
2.84. Abdülehad Mahallesi....110
2.85. Türk Ali Mahallesi....110
2.86. Yediler Mahallesi....111
2.87. Aklan Mahallesi....111
2.88. Tekye/Tekke Mahallesi....112
2.89. Ak Şemseddin Mahallesi....112
2.90. Ali Kuy(köy) Mahallesi....112

2.91. Arab Kemal Mahallesi 112
2.92. Hacı Kemal Mahallesi....113
2.93. Ayinedar Mahallesi....113
2.94. Bağ Mahallesi 113
2.95..Bağ-ı Evliya Mahallesi....114
2.96..Binari Mahallesi....114
2.97..Dört Vukiyye Mahallesi....115
2.98..Yenice Mahallesi....115
2.99. Dedemoğlu / Köşk Kavak Mahallesi 115
2.100. Dehuda Mahallesi....116
2.101. Çirkab Mahallesi 116
2.102. Mücellid Mahallesi 116
2.103. Çıralı Mahallesi 117
2.104. Dinkeş Mahallesi 117
2.105. Çalıklı Mahallesi 117
2.106. Cami-i Atik Mahallesi 117
2.107. Hacı Piri Mahallesi 118
2.108. Hacı Hasan Mahallesi 118
2.109. Hacı Beg Mahallesi 118
2.110. Göktaş Mahallesi 118
2.111. Hacı Cemal Mahallesi 118
2.112. Şeyh Ahmed Mahallesi 119
2.113. Gökdere Mahallesi 119
2.114. Galebe Mahallesi 119
2.115. Kaymak Ahmed Mahallesi 120
2.116. Esenli Mahallesi 120
2.117. Karaöyük Mahallesi 120
2.118. Karakurd maa Sungur Mahallesi 121
2.119. Kadıasker Mahallesi 121
2.120. Hoca Habib Mahallesi 121
2.121. Hoca Faruk Mahallesi 122
2.122. Huda Mahallesi 122
2.123. Şâhidler Mahallesi 122
2.124. Südcü/Sütçü Mahallesi 123
2.125. Sultan Dole/Devle Mahallesi 123
2.126. Sille Devle Mahallesi 123
2.127. Sera Mahallesi 123
2.128. Pirler Mahallesi 124
2.129. Pınarbaşı Mahallesi 124
2.130. Uluırmak Mahallesi 124
2.131. Turşucu Mahallesi 124
2.132. Şifahane Mahallesi 125
2.133. Şerefşirin Mahallesi 125

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN CAMİİ VE MESCİDLERİ

1. İslam Tarihinde ve Osmanlılarda Camii Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....126
2. Cami ve Mescid gibi Vakıf Kurumlarına Yapılan Atamalarda Dikkat Çeken Bazı Hususlar.....134
2.1. İstihkak-ı Zahir ve Numayan Olmak.....134
2.2. Muhtarı Cemaat Olmak.....135

3. Cami ve Mescid gibi Vakıf Kurumlarında Çalışan Kişilerin Görevlerinden Ayrılma Nedenleri.....136
3.1. Rızası ile Görevinden Feragat(Kasr-ı yed, terk-i hizmet).....136
3.2. Diyar-ı Aharda Olmak ya da Celâ-yi Vatan Etmek.....136
3.3. Vakıf Malına Sahip Çıkmamak ve Şerir Olmak.....137
3.4. Yaptığı İşe Münasip Hal ve Hareketler İçinde olmamak.....137
3.5. Kur'an-i Kerimi Kıraat'a İktidarı Olmamak.....138

4. Tarihte Konya Camileri.....138
4.1. Hangah / Sahip Ata Camii.....138
4.2. Sultan Alaeddin Camii.....142
4.3. Kadı İzzeddin Camii.....143
4.4. Anber Reis Camii.....144
4.5. İplikçi Cami / Ebü'l-Fazl Camii.....145
4.6. Dursunoğlu (Dursun Fakih) Mescidi / Camii.....147
4.7. Şerafeddin Camii.....148
4.8. Hatiplizade Mehmed Efendi (Çelebi) Camii / Meram Camii.....149
4.9. Diğin Camii.....151
4.10. Hacı Mustafa Camii.....152
4.11. Kadı Mürsel Camii.....153
4.12. Fenari Camii.....155
4.13. Şeyh Ebu'l Vefa Camii.....156
4.14. Hacı Mustafa Camii.....158
4.15. Kargazade Hacı İsmail Camii.....158
4.16. Şeyh Ahmed / Musahip Mustafa Paşa Camii.....159
4.17. Sultan Selim Camii.....160
4.18. Hüseyin Efendi Camii.....160
4.19. Kara Arslan Mahallesi Camii.....161
4.20. Kara Arslan Köyü Derviş Ali Camii.....161
4.21. Dolap Nam Hacı Camii.....162
4.22. Çelik Mehmed Paşa / Ovalıoğlu Camii.....163
4.23. Şeyh Hüseyin Efendi Camii / Kapı Camii.....164
4.24. Şeyh Aliman Mahallesi Hüseyin Efendi Camii.....165
4.25. Musa Hoca Camii.....166
4.26. Kurşunlu Cami.....166
4.27. Kenan Dede / Yanık Camii.....166
4.28. Nasrizade Hacı Mehmed Camii.....168
4.29. Hacı İbrahim Camii.....169
4.30. Ezelizade Hacı Mehmed Camii.....171
4.31. Hacı Yusuf Camii.....172
4.32. Hafız Mehmed Efendi Camii.....173

4.33. Ali Camii....173
4.34. Hacı Mustafa Camii....173
4.35. Hacı Abdülfettah Çavuş Camii....174
4.36. Ayşe Hatun Camii....174
4.37. Tahte'l-Kal'a Camii....174
4.38. Karaciğan Mahallesi Camii / Hacı İsa Camii....176
4.39. Hacı Hasan Efendi Camii....177
4.40. Ferhunye Camii....178
4.41. Araboğlu Hacı Arif Ağa Camii....178
4.42. Hacı Davut Camii....179
4.43. Bayraktar Hacı Ali Camii....180
4.44. Çalıklı Mahallesi Camii....181
4.45. Hacı Cemal Camii....182
4.46. Sinan Dede Camii....182
4.47. Hüseyin Efendi Camii....183
4.48. Hacı Hasan Camii....183
4.49. Ahi Baba / Hacı Süleyman Camii....185
4.50. Şerefşirin Camii....184
4.51. Mercan Camii....186
4.52. Kasım Halife Camii....186
4.53. Hacı Hasan Camii....187
4.54. İnnice Karyesi Camii....187
4.55. Hacı İbrahim Camii....187

5. Tarihte İlk Mescid ve Mescidlerin İslam Tarihindeki Gelişimi....188
6. Tarihte Konya Mescidleri....193
6.1. Devlet Hatun (Raziye) Mescidi....193
6.2. Akıncı Sultan Mescidi....194
6.3. Aksinle Mescidi....195
6.4. Kadı Alemşah(Kalemşah) Mescidi....196
6.5. Ali Gav Mahallesi Mescidi....197
6.6. Kara Arslan Mescidi....198
6.7. Sırçalı Mescid / Demirci Hacı Mescidi....199
6.8. Kubbeli Mescid / Debbağlar Mescidi / Sırçalı Mescid....200
6.9. Alevi / Ülvi Sultan Mescidi....201
6.10. Zenburi Mescidi....203
6.11. Cemel(Hoca) Ali Mescidi....205
6.12. Gümenas Mescidi....206
6.13. İbn-i Tuti Mescidi....207
6.14. İhtiyareddin Mescidi....208
6.15. Ferhunye Mescidi....209
6.16. Tercüman /Minareli Mescid....209
6.17. Kaymak Ahmed Mescidi....211
6.18. Halka Begüş Mescidi....211
6.19. Zevle Sultan Mescidi....212
6.20. Şerefşirin Mescidi....213
6.21. Şeyh Osman-ı Rumi Mescidi....214
6.22. Mihmandar Mescidi....215
6.23. Bagevi Mescidi....215
6.24. Sakahane Mescidi....216

6.25. Kale-i Cerb Mescidi 217
6.26. Pir Esad Mescidi 218
6.27. Beyhekim Mescidi 219
6.28. Sahip Ata Mescidi 219
6.29. Tercüman Mescidi 221
6.30. Şüca'zade Mescidi 222
6.31. Tacü'l-Vezir Mahallesi Mescidi 222
6.32. Karaarslan / İç Karaaslan Mescidi 222
6.33. Hoca Faruk(Ferruh) Mescidi 223
6.34. Eflatun Mahallesi Mescidi 224
6.35. Fahrünnisa Mescidi 224
6.36. Abdülaziz Mescidi 226
6.37. Ahmed / Hoca Fakih Mescidi 227
6.38. Şems-i Tebrizi Mescidi 229
6.39. Tevekkeli Sultan Mescidi 230
6.40. Abdülkerim Mahallesi Mescidi 230
6.41. Abdülmümin Mescidi 230
6.42. Hocagi Mescidi 232
6.43. Davud Ağa Mescidi 233
6.44. Nasuh Bey Mescidi 234
6.45. Şaz Bey Mescidi 234
6.46. Abdullah Çelebi Mescidi 235
6.47. Abdülvahid Mahallesi Mescidi 235
6.48. Seyyid Kazganzade Efendi Mescidi ve Camii 235
6.49. Hacı Gazi Mescidi 236
6.50. Gazi Abdurrahman Mescidi 236
6.51. Akbaş Mahallesi Mescidi 237
6.52. Ali Hoca Mescidi 237
6.53. Dibekli Mescid 238
6.54. Hızır Sultan Mescidi 238
6.55. Bostancı Mescidi 240
6.56. Kurb-i Cedîd (Borda) Mahallesi Mescidi 240
6.57. Ulvizade Seyyid el-Hac Sinan Mescidi 241
6.58. Nasrullah Oğlu Hacı Mehmed Mescidi 243
6.59. Şeyh Kerimüddin Mescidi 243
6.60. Durak Mescidi 244
6.61. Hacı Mustafa Mescidi 244
6.62. İnce sûk Mescidi 245
6.63. Osman Odabaşı Mescidi 246
6.64. Çelebiler Mescidi 247
6.65. Şeyh Osman Mescidi 248
6.66. Kömürcü Hacı Derviş Mescidi 248
6.67. Hacı İshak Mescidi 249
6.68. Öylebenledi Mahallesi Mescidi 250
6.69. Emrullah Efendi Mescidi 251
6.70. Abdülfettah Paşa Mescidi 252
6.71. Fakih Dede Mescidi 253
6.72. Osman Mescidi 253
6.73. Ali Paşa Mescidi 254
6.74. Abdaloğlu Mescidi 254

6.75. Hacı Şaban Mescidi 254
6.76. Şahbaz Oğlu Şeyh Ahmed Efendi Mescidi 255
6.77. Sarı Hasan Mahallesi Mescidi 255
6.78. Durak Fakih Mescidi 256
6.79. Örenli Mescidi 257
6.80. Kenan Dede / Hacı Kenan / Orta Mescidi 257
6.81. Hacı Cemal Mescidi 258
6.82. Hacı Yusuf Mescidi 259
6.83. Minareli Mescid 260
6.84. Hacı Piri Taş Mescidi 260
6.85. Sedirler Mahallesi Mescidi 260
6.86. Seferoğlu Mustafa / Ebubekir Mescidi 261
6.87. Hasan Dede Mescidi 262
6.88. Çayır Yeri Mescidi 262
6.89. Mehmed Mescidi 262
6.90. El-Hac Halil Mescidi 262
6.91. Dolabucu Mahallesi Mescidi 263
6.92. Enbiya oğlu Mescidi 263
6.93. Hüseyin Beşe Mescidi 264
6.94. Hacı Emiş Mescidi 264
6.95. Rabia Hatun Mescidi 265
6.96. Ali Baba Mescidi 265
6.97. Çifte Nerdiban (Nerdibanlı) Mahallesi Mescidi 265
6.98. Hacı Mustafa Mescidi 267
6.99. Furkan Dede Mescidi 268
6.100. Kemaleddin Mescidi 268
6.101. Emine Hatun Mescidi 269
6.102. Hacı Ramazan Mescidi / Camii 269
6.103. Saka Hasan Mescidi 270
6.104. Hüsniye Hatun Mescidi 270
6.105. Selime Hatun Mescidi 270
6.106. Emirler Mescidi 271
6.107. Hacı Abdülfettah Çavuş Mescidi 271
6.108. Balli Beşe Mescidi 272
6.109. Seyyid Mustafa Mescidi 273
6.110. Çifte Hatun Mescidi 273
6.111. Hoşhavan / Hoşhan Mahallesi Mescidi 273
6.112. Kemaleddin Mescidi 274
6.113. İbn-i Salih Mahallesi Mescidi 274
6.114. Muytab Mescidi 275
6.115. İbn-i Şahin Mahallesi Mescidi 276
6.116. Kayalı Mescid 277
6.117. Kalecik Mahallesi Mescidi 277
6.118. Küçük Mescid 278
6.119. Kapanlı Mescidi 278
6.120. Tahte'l-Kal'a Mescidi 278
6.121. Hacı Süleyman Mescidi 279
6.122. Kasab Sinan Mahallesi Mescidi 279

6.123. Şeyhzade /Tahtalı Mescid....280
6.124. Hacı Ali Mescidi / Kerim Dede Mahallesi Mescidi....281
6.125. Abdülhalim Çelebi Mescidi....281
6.126. Göz Mustafa Mescidi....282
6.127. Molla Veli Mescidi....283
6.128. Hacı Süleyman Mescidi....283
6.129. Yakublar Mescidi....284
6.130. Nurşeyh Mahallesi Mescidi....284
6.131. Seyyid Haci Mehmed Mescidi....284
6.132. Arıkoğlu Mescidi....286
6.133. Hacı Nurullah Mescidi....286
6.134. Bedel Mescidi....287
6.135. Piri Mehmed Paşa Mescidi....288
6.136. Küçük Mescid....288
6.137. Mahmud Çelebi Mescidi....289
6.138. El-Hac Aynehan Mascidi....290
6.139. Hacı Üveys Mescidi....290
6.140. Hacı Emine Hatun Mescidi....291
6.141. Pürçüklü Mahallesi Mescidi....291
6.142. Rumoğlu Mescidi....292
6.143. Seb'ahan Mahallesi Mescidi....292
6.144. Şahkulu Mescidi....293
6.145. Yusuf Ağa Mescidi....293
6.146. Mustafa Hoca Mescidi....294
6.147. Abid Mahallesi Mescidi....294
6.148. Hüseyinzade Mescidi....295
6.149. Abdülehad Mahallesi Mescidi....295
6.150. Türk Ali Mahallesi Mescidi....295
6.151. Seyirci Mescidi....295
6.152. Hacı Hüseyin Mescidi....296
6.153. Yediler Mahallesi Mescidi....296
6.154. Mahmud Mescidi /Ali Şerbeti Mahallesi Mescidi....297
6.155. Osman Ağa ve Hacı Ahmed Mescidi....298
6.156. Bektaşoğlu Mescidi....299
6.157. Alaca Mescid....300
6.158. Ak Şemseddin Mescidi....301
6.159. Arab Kemal Mahallesi Mescidi....301
6.160. Hacı Kemal Mahallesi Mescidi....302
6.161. Ayinedar Mescidi....302
6.162. Bab-ı Aksaray Mahallesi Mescidi / Pinti Hamid Mescidi....303
6.163. Seyyid Abdülhalim Mescidi....304
6.164. Hacı Hüseyin Mescidi....304
6.165. Binari Mahallesi Mescidi....305
6.166. Hızır Sultan Mescidi....305
6.167. Abacıoğlu Mescidi....306
6.168. Dört Vukkiye Mescidi....307
6.169. Caferoğlu Mescidi....307

6.170. Kenanoğlu Mescidi....308
6.171. Yenice Mahallesi Mescidi / Dipsiz Sokak Mescidi....309
6.172. El Hac Mustafa Mescidi....310
6.173. Minareli Mescid....311
6.174. Dehuda Mahallesi Mescidi....311
6.175. Hacı Mehmed Mescidi....312
6.176. Mücellid Mahallesi Mescidi....312
6.177. Hacı Recep Mescidi....313
6.178. Çıralı Mescid....313
6.179. Dinkeş Mahallesi / Cenkçi Mescidi....314
6.180. Gayiboğlu Mescidi....315
6.181. Hacı Hasan Mescidi....315
6.182. Himmet Ağa Mescidi....315
6.183. Mercan Mescidi....315
6.184. Hacı Adil Mescidi....316
6.185. Kürkçü Mescidi....316
6.186. Galebe Mescidi....317
6.187. Esenli Mahallesi Mescidi....317
6.188. Karaman Dede Mahallesi Mescidi....318
6.189. Karakurd Mahallesi Mescidi....318
6.190. Yusuf Halife / Hacı Zekerya Mescidi....319
6.191. Kalenderhane Mahallesi Mescidi....319
6.192. İnşariyye Mescidi....320
6.193. Bezirci Hacı Ahmed Mescidi....321
6.194. Kadıasker Mahallesi Mescidi....321
6.195. Hacı Dede Mescidi....322
6.196. Fenari Mescidi....323
6.197. Minareli Mescidi....323
6.198. Sütçü Mahallesi Mescidi....323
6.199. Sultan Dole/Devle Mahallesi Mescidi....324
6.200. Seydi Veli Mescidi....324
6.201. Arif Çelebi Mescidi....325
6.202. Sarı Yakup Mescidi / Camii....325
6.203. Abdülhalim Hoca Mescidi....326
6.204. Katırcızade Halim Dede Mescidi....327
6.205. Hacı Hüseyin Mescidi....327
6.206. Hızır Baş Mescidi....327
6.207. Aşağı Mescid....328
6.208. Siyahi Mehmed Efendi Mescidi....329
6.209. Seyyid Sinan Mescidi....329
6.210. Turşucu Mescidi....330
6.211. Affan Sultan Mescidi....331
6.212. Tarhana Mescidi....331
6.213. Yukarı / Küçük Mescid....332
6.214. Şifahane Mahallesi Mescidi....332
6.215. Attarlar(Attariye) Mescidi....333
6.216. Abdürreşid Köyü Mescidi....333

6.217. Şirin Bey Mescidi 334
6.218. Kadri Efendi Mescidi 334
6.219. Ezeli'zade Mescidi 335
6.220. Çarşamba Sultan / Hacı Ahmed Mescidi 335
6.221. Tekyeciler Mescidi 336
6.222. Çakıcı Şuca (Şucaeddin) Mescidi 336

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN EĞİTİM KURUMLARI

1. MEDRESELER 338
1.1. Kavramsal Olarak Medrese 338
1.2. Medreselerin Tarihteki İlk örnekleri 339
1.3. Tarihte Konya Medreseleri 346
1.3.1. Tacü'l-Vezir Medresesi 346
1.3.2. Seyfiyye Medresesi 347
1.3.3. Altunpa / İplikçi Medresesi 347
1.3.4. Karatay-ı Kebir Medresesi 348
1.3.5. Atabek/Atabekiyye Medresesi 349
1.3.6. Nizamiye / Nalinci Medresesi 350
1.3.7. Sırçalı Medresesi 351
1.3.8. Şeref Mesud Medresesi 351
1.3.9. Molla Atik Medresesi 352
1.3.10. Sahip Ata Daru'l-Hadisi / İnce Minareli Medrese 352
1.3.11. Nasuh Bey Medresesi 353
1.3.12. Kara İlyas Medresesi 354
1.3.13. Karamanoğlu İbrahim Bey Medresesi 354
1.3.14. Kadı Mürsel / Seyyid Hacı Mehmed Ağa Medresesi 355
1.3.15. Dursunoğlu Medresesi 356
1.3.16. İbrahim Efendi Medresesi 356
1.3.17. Çelik Mehmed Paşa Medresesi 358
1.3.18. Ahmed Ağa Medresesi 358
1.3.19. Saraçzade Seyyid Ahmed Efendi Medresesi 359
1.3.20. Hacı Hasan Medresesi 359
1.3.21. Hacı Abdullah Medresesi 360
1.3.22. Hacı Abdülfettah Çavuş Medresesi 360
1.3.23. Şeyh Mehmed Efendi Medresesi 361
1.3.24. Eşenli'zade Ahmed Efendi Medresesi 361
1.3.25. Esir'zade Medresesi 361
1.3.26. Hacı Mehmed Medresesi 362
1.3.27. Aklan Mahallesi Medresesi 362
1.3.28. Nakibzade(Nakiboğlu) İbrahim Medresesi 363
1.3.29. Es-Seyyid el-Hac İbrahim Efendi Medresesi 363
1.3.30. Sahip Ata Hangah Camii Yakınındaki Medrese 363
1.3.31. Hacı Şaban Medresesi 364
1.3.32. Mehmed Yağmur'zade Medresesi 364
1.3.33. Mihriban Hatun binti Abdullah Hatun Medresesi 364
1.3.34. Çolak Hacı Ali Medresesi 365

1.3.35. İsa Efendi Medresesi 365
1.3.36. Hacı Abbas Medresesi....365
1.3.37. Musahip Mustafa Paşa Medresesi / Taşkapı Medresesi....366
1.3.38. Sarı Yakup Medresesi 366
1.3.39. El-Hac Abdürrahim Medresesi /Zincirli Medrese....366
1.3.40. Çoban Çavuş Medresesi....366
1.3.41. Pir Ali Sultan /Pirali Medresesi....367
1.3.42. Hüseyniye Medresesi 368
1.3.43. Hüseyin Efendi Medresesi 367
1.3.44. Huda Mahallesi Medresesi....368
1.3.45. At Pazarı Medresesi 368
1.3.46. Ekekli Oğlu Medresesi....369
1.3.47. Ak Mehmed oğlu Mehmed Medresesi....369

1.4. DARÜ'L-HÜFFAZLAR....369
1.4.1. Darü'l-Hüffaz Görevlileri....370
1.4.2. Konya Darü'l-Hüffazları 371
1.4.2.1. Fatma Hatun Darü'l-Hûffazı....372
1.4.2.2. Pir Esad Darü'l-Hûffazı 372
1.4.2.3. Tacü'l-Vezir Darü'l-Hûffazı 373
1.4.2.4. Hatipli'zade Mehmed Çelebi Darü'l-Hûffazı 373
1.4.2.5. Sahip Ata Darü'l-Hûffazı....377
1.4.2.6. Kürkçü Darü'l-Hûffazı....374
1.4.2.7. Yusuf Ağa Darü'l-Hûffazı 374
1.4.2.8. Turgut Oğlu Ahmed Bey Darü'l-Hûffazı....375
1.4.2.9. Hundi / Hond Hatun Darü'l-hûffazı....376
1.4.2.10. Sultan Hatun Darü'l-Hûffazı....376
1.4.2.11. Nefise Hatun Darü'l-Hûffazı....377
1.4.2.12. Nasuh Bey Darü'l-Hûffazı 377
1.4.2.13. Şeyh Hasan-ı Rumi Darü'l-Hûffazı....378
1.4.2.14. Lala Paşa Darü'l-Hûffazı 378
1.4.2.15. Hasan Çavuş Ağa Darü'l-Hûffazı 378
1.4.2.16. Sungur Ağa Darü'l-Hûffazı....379
1.4.2.17. Hacı Ali Darü'l-Hûffazı 379
1.4.2.18. Hatip Ali Çelebi Darü'l-Huffazı 379

1.5. DARÜ'L-KURRALAR 381
1.5.1. Konya Darü'l-Kurraları 381
1.5.1.1. Hacı Adil Darü'l-Kurrası 382
1.5.1.2. Kadı Hacı Ali Darü'l-Kurrası....383

1.6. DARÜ'L-HADİSLER....384
1.6.1. Sahip Ata Darü'l-Hadisi....384
1.6.2. Saraç'zade Abdülkerim Efendi Darü'l-Hadisi....384
1.6.3. Şeyh Ahmed Efendi Darü'l-Hadisi 385

1.7. MUALLİMHANE / MEKTEPLER(1690- 1839)....386
1.7.1. Hoca Cemel / Ali Muallimhanesi 389
1.7.2. Pir Esad Muallimhanesi 390
1.7.3. Hacı Adil Muallimhanesi....390

1.7.4. Zevle Mahallesi Muallimhanesi 390
1.7.5. Nasuh Bey Muallimhanesi 391
1.7.6. Bedel Sofi Mektebi 391
1.7.7. Şeyh Hüseyin Efendi Muallimhaneleri 391
1.7.8. Hacı İbrahim Muallimhanesi 392
1.7.9. Hacı Ali Muallimhanesi 393
1.7.10. Hüseyin Muallimhanesi 393
1.7.11. Hacı Mustafa Muallimhanesi 394
1.7.12. Öylebenledi Mahallesi Sıbyan Mektebi 395
1.7.13. Ali Kav Mahallesi Mektebi 395
1.7.14. Emrullah Efendi Muallimhanesi 396
1.7.15. Abdülfettah Paşa Muallimhanesi 396
1.7.16. Davud Ağa Muallimhanesi 396
1.7.17. Seyyid Abdülkadir Efendi Muallimhanesi 397
1.7.18. Durak Fakih Mahallesi Muallimhanesi 397
1.7.19. Kenan Dede Muallimhanesi 397
1.7.20. Esmahan Hatun Muallimhanesi 397
1.7.21. Nasri'zade Hacı Mehmed Muallimhanesi 398
1.7.22. Hacı Nureddin Muallimhanesi 398
1.7.23. Abdülhalim Efendi Mektebi 399
1.7.24. Ezeli'zade Mektebi/Muallimhanesi 399
1.7.25. Hacı Süleyman Muallimhanesi 400
1.7.26. Hacı Pir Ahmed Ağa Muallimhanesi 401
1.7.27. Hacı Sefer Muallimhanesi 401
1.7.28. Kalaycı Hacı Hasan Muallimhanesi 402
1.7.29. Hacı Yusuf Ağa Muallimhanesi 402
1.7.30. Pinti Hamit Mektebi 402
1.7.31. El-Hac Hüseyin Muallimhanesi 403
1.7.32. Hacı Halil Muallimhanesi 403
1.7.33. Hacı İbrahim Muallimhanesi 404
1.7.34. Emrullah Efendi Mektebi 404
1.7.35. Selime Hatun Muallimhanesi 404

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN TÜRBE-TEKKE VE ZAVİYELERİ

1. TÜRBELER 405
1.1. Fatma Hatun Türbesi 407
1.2. Pir Esad Türbesi 408
1.3. Şemsi Tebriz'i Türbesi 408
1.4. Ana Sultan Türbesi 409
1.5. Hz. Mevlana Türbesi 410
1.6. Siyavuş Sultan Türbesi 411
1.7. Şeyh Evhadüddin-i Kirman Türbesi 411
1.8. Kadı İzzeddin Türbesi 411
1.9. Sultan Hatun Türbesi 412
1.10. Şeyh Hasan Rumi Türbesi 413
1.11. Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi 413
1.12. Şeyh Ebu'l Vefa Türbesi 414

1.13. Şeyh Hüseyin Efendi Türbesi 414
1.14. Ezeli 'zade Türbesi.....414

2. TEKKE ve ZAVİYELER.....416
2.1. Hoca Ahmed Fakih Zaviyesi.....422
2.2. Sadir(Sedir) Sultan Zaviyesi 422
2.3. Pir Esad Zaviyesi.....422
2.4. Hızır İlyas Zaviyesi.....423
2.5. İmam Begavi Zaviyesi 424
2.6. Şeyh Aliman Zaviyesi.....424
2.7. Şeyh Evhadüddin-i Kirman Zaviyesi.....425
2.8. Kadı Hürremşah Zaviyesi.....425
2.9. Fahrünnisâ Hatun'un Zaviyesi 425
2.10. Şeyh Sadaka Tekkesi / Zaviyesi.....426
2.11. Elikesik Han Zaviyesi.....426
2.12. Pirebi Sultan Zaviyesi.....427
2.13. Derviş Ulaş Zaviyesi.....428
2.14. Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesi 429
2.15. Turgutoğlu Ömer Bey Zaviyesi 429
2.16. Nasuh Bey Zaviyesi 430
2.17. Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi / Tekkesi 430
2.18. Şeyh Hasan Rumi Zaviyesi.....431
2.19. Şeyh Taşkun Baba Zaviyesi.....431
2.20. Piri Mehmed Paşa Zaviyesi 432
2.21. Yediler Zaviyesi.....433
2.22. Sarı Yakup Zaviyesi.....433
2.23. Seyyid Veli Dede Zaviyesi 434
2.24. Şeyh Ebu'l Vefa Zaviyesi 434
2.25. Ezeli'zade Zaviyesi.....434

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN VAKIF ESERLERİ

1. HANLAR 436
1.1. Elikesik Hanı.....437
1.2. Dibidelik Han 437
1.3. Çelebiler Hanı (Şeyh Hüseyin Efendi Hanı) 438
1.4. Hacı Abdülfettah Çavuş Hanı 438
1.5. Abdülfettah Paşa / Saraçzade Hanı 439
1.6. Dedemoğlu Hanı 439
1.7. Hasan Efendi Hanı 439
1.8. Şeyh Ahmed Efendi Hanı.....440
1.9. Alaeddin bin Abdullah Hanı 440
1.10. Özlü Hanı.....440
1.11. Ovalda Hanı 440
1.12. Valide / Arslan Ağa Hanı.....441
1.13. Kiremitli Han 441
1.14. Kuddusi Efendi Hanı.....441

1.15. Münhal Han....442

2. HAMAMLAR....442
2.1. Hatiplizade Mehmed Çelebi / Meram Hamamı....442
2.2. Sultan Hamamı....443
2.3. Sungur Bey Hamamı....444
2.4. Şaz Bey Hamamı....444
2.5. Şeyh Tahir Efendi Hamamı....444
2.6. Ali Paşa Hamamı....445
2.7. Ahi Baba Hamamı....445
2.8. Musahip Mustafa Paşa Hamamı....445
2.9. Kadı Mürsel Hamamı....445

3. DEĞİRMENLER....446
3.1. Sinan Değirmeni....446
3.2. Kavak Değirmeni....446
3.3. Yeni Değirmen....447
3.4. Hoca Ali(Cemel) Değirmeni....447
3.5. Gümenas Değirmeni....448
3.6. Karagöz Değirmeni....448

4. ÇEŞİTLİ VAKIFLAR VE GÖREVLİLERİ....449
4.1. Evlatlık Vakıfları....454
4.2. Para Vakıfları....455
4.3. Avarız Vakıfları....457
4.4. Mahalle Örneğinde Avarız Nüzul ve Para Vakıfları....458
4.4.1. Binari Mahallesi Avârız ve Nüzûl Vakfı....459
4.4.2. Kurb-i Cedîd (Borda) Mahallesi Avarız Vakfı....459
4.4.3. Öylebenledi Mahallesi Avarız Vakfı....459
4.4.4. Civarı Mahallesi Avarız Para Vakfı....460
4.4.5. Vadi-i Meram Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı....460
4.4.6. Hoşhavan / Hoşhan Mahallesi Avarız Vakfı....460
4.4.7. İbn-i Salih Mahallesi Avarız Vakfı....461
4.4.8. Karaarslan Mahallesi Avarız Vakfı....461
4.4.9. Kerim Dede Mahallesi Avarız Vakfı....461
4.4.10. Mü'in Mahallesi Vakfı....461
4.4.11. Müfti Mahallesi Vakfı....461
4.4.12. Sinan Mahallesi Avarız Vakfı....462
4.4.13. Pürçüklü Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı....462
4.4.14. Seb'ahan Mahallesi Avarız Vakfı....462
4.4.15. Şemsi Tebriz'i Mahallesi Avarız Vakfı....463
4.4.16. Şerafeddin Mahallesi Avarız Vakfı....463
4.4.17. Yediler Mahallesi Avarız Vakfı....463
4.4.18. Ali Şerbeti Mahallesi Avarız ve Nüzul vakfı....464
4.4.19. Aklan Mahallesi Avarız Vakfı....464
4.4.20. Binari Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı....464
4.4.21. Yenice Mahallesi Avarız Vakfı....464
4.4.22. Mücellid Mahallesi Avarız Vakfı....464
4.4.23. Göktaş Mahallesi Vakfı....465
4.4.24. Şeyh Ahmed Mahallesi Avarız Vakfı....465

4.4.25. Kalenderhane Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı 465

5. CAMİ VAKIFLARI 466
5.1. Sahip Ata / Hangah Camii Vakfı.....466
5.2. Alaaddin Camii Vakfı 467
5.3. Anber Reis Camii Vakfı 467
5.4. Şerafettin Camii Vakfı 468
5.5. Diğin Camii Vakfı 468
5.6. Hacı Mustafa Camii Vakfı 469
5.7. Kadı Mürsel Camii Vakfı 470
5.8. Çelik Mehmed Paşa'nin Bina Eylediği Camii ve Medrese Vakfı 471
5.9. Şeyh Hüseyin Efendi /Kapı Camii Vakfı 471
5.10. Kenan Dede Camii Vakfı 472
5.11. Hacı İbrahim Camii Vakfı.....473
5.12. Tahte'l-Kal'a Camii Vakfı 473
5.13. Araboğlu Arif Ağa Camii Vakfı 474
5.14. Hacı Davut Camii Vakfı 474
5.15. El-Hac Ali Alemdar Camii Vakfı 474

6. MESCİD VAKIFLARI 472
6.1. Sırçalı Mescidi Vakfı 475
6.2. Ahmed Fakih Mahallesi Mescidi Vakfı 477
6.3. Fahrünnisâ Mescidi Vakfı 477
6.4. Devlet Hatun(Raziye) Mescidi Evkafı 477
6.5. Mihmandar Mescidi Vakfı 478
6.6. Zenburi Mescidi Vakfı 478
6.7. Pir Esad Mescidi Vakfı 479
6.8. Emrullah Efendi Mescidi Vakfı 479
6.9. Ulvi Sultan Mescidi Vakfı.....480
6.10. Şeyh Osman-ı Rumi Mescidi Vakfı 480
6.11. Dursunoğlu Mescidi ve Eski Pazar Camii vakfı 480
6.12. Hocagi Mescidi Vakfı 480
6.13. Enbiya oğlu Mescidi Vakfı 481
6.14. Gazi İsmail Mescidi Vakfı 481
6.15. Şahbaz Oğlu Şeyh Ahmed Efendi Mescidi Vakfı.....481
6.16. Göz Mustafa Mescidi Para Vakfı.....482
6.17. Dolabucu Mahallesi Mescid Vakfı 482
6.18. Osman Mescidi Vakfı 482
6.19. Kalecik Mahallesi Mescidi Vakfı 482
6.20. Seyyid Hacı Mehmed Mescidi vakfı.....482
6.21. Arıkoğlu Mescidi Vakfı 483
6.22. Küçük Mescid Vakfı 483
6.23. Aynehan Mescidi Vakfı 484
6.24. Hacı Emine Hatun Mescidi 484
6.25. Hacı Hüseyin Mescidi Vakfı.....484
6.26. Tahtalı Mescid Vakfı 484
6.27. Sarı Yakup Sultan Mescid ve Zaviye Vakfı 484
6.28. Bedel Sofi Mescidi Vakfı.....484

7. ÇEŞME / ŞADIRVAN VE SARNIÇ VAKIFLARI 486
7.1. Alaybeyi Çeşmesi ve Vakfı 486
7.2. Akbaş Mahallesi Kozlu Çeşmesi ve Vakfı 487
7.3. Hasan Ağa Çeşmesi 488
7.4. Hançerli Çeşme 488
7.5. Ali Paşa Çeşmeleri 488
7.6. Sedirler Mahlesinde Şeyh Ahmed Çeşmeleri 489
7.7. Hoca Ahmed Fakih Sultan Çeşmesi 489
7.8. Sinan Ağa ve Ömer Ağa Çeşmeleri 490
7.9. Seyyid Alaaddin'in Çeşmesi 490
7.10. Kuzulu Çeşmesi 491
7.11. Abdülehad Çeşmesi 491
7.12. Hacı Osman Çeşmesi 491
7.13. Alacalı Çeşme 492
7.14. Mücellidler Sokağı Çeşmesi 492
7.15. Barıcak Çeşmesi 492
7.16. Yeni Çeşme 493
7.17. Ahmed Çelebi Çeşmesi 493
7.18. Kadri Efendi Çeşmeleri 494
7.19. Yetimoğlu Çeşmeleri 494
7.20. Hasan Ağa Şadırvanı 495
7.21. Seyyid Yahya Şadırvanı 496
7.22. Hoca Cihan Mahallesi Su Sarnıçları 496
7.23. Karaöyük Mevkiindeki Sarnıç 497
7.24. El-Hac İbrahim Sarnıcı 497

8. ŞAHIS / EVLATLIK VAKIFLAR 497
8.1. Hacı Hüseyin Vakfı 498
8.2. Seyyid Mehmed Efendi Vakfı 498
8.3. Şeyh Hüseyin Vakfı 498
8.4. Davud Ağa Vakfı 499
8.5. Şeyh Seyyid Mehmed Efendi Vakfı 499
8.6. Sadir /Sedir Sultan Vakfı 500
8.7. Hacı Abdurrahman Musluk Vakfı 500
8.8. Meydanizade Ahmed Beg Vakfı 500
8.9. Hacı Abdullah Medresesi Para Vakfı 501
8.10. Hacı Mustafa Vakfı 501
8.11. Hoca Ahmed Fakih Vakfı 501
8.12. Şeyh Ebu'l Vefa Vakfı 501
8.13. Cihan Hatun Vakfı 502
8.14. Hatipli'zade Mehmed Çelebi Vakfı 503
8.15. Seyyid Şeyh Hacı Hasan Camii ve Çeşme Vakfı 504
8.16. Ferhunye Vakfı 504
8.17. Uşakkizade Seyyid Abdülbaki Vakfı 505
8.18. Piri Mehmed Paşa Vakfı 505
8.19. İshak Bey Vakfı 506
8.20. Mehmed Çavuş Vakfı 507
8.21. Yusuf Ağa Vakfı 507
8.22. Tacü'l-Vezir Vakfı 508
8.23. Şerbet Ali Dükkân Vakfı 508

8.24. Ebu Suud Dükkân Vakfı 508
8.25. Taşkın Baba Vakfı 508
8.26. Hoca Süleyman Vakfı 509
8.27. Kâtip Ali Efendi Vakfı 510
8.28. Hacı Ali Vakfı 510
8.29. Hoca Selman Vakfı 510
8.30. Şerife binti Mehmed Vakfı 510
8.31. Hacı Abdi Vakfı 511
8.32. Kâtip Hüseyin Çelebi Vakfı 511
8.33. Bedelci Mehmed Ağa Vakfı 511
8.34. Nasuh Bey Vakfı 512

ALTINCI BÖLÜM

KONYA TAŞRASINDAKİ VAKIF ESERLER

1. OSMANLIDA BİR YÖNETİM BİRİMİ OLARAK NAHİYE 513
1.1. SU DİRHEMİ NAHİYESİ 515
1.1.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler 515
1.1.1.1. Değirmen Mescidi 515
1.1.1.2. Su Dirhemi Nahiyesi Camii 516
1.1.1.3. Musa Halife vakfı 516
1.1.1.4. Hacı Mustafa Mescidi 516
1.1.1.5. Elikesik Hanı Zaviyesi 516
1.1.1.6. Şeyh Abdülmümin Halife Mescidi 517
1.1.2. Nahiyeye Bağlı Karye ve Vakıf Eserler 517
1.1.2.1. Keçi Muhsin'e Karyesi ve Camii 517
1.1.2.2. Ulu Muhsin'e Karyesi ve Camii 518
1.1.2.3. Kayacık Arapları Karyesi 519
1.1.2.4. Başara Karyesi 520
1.1.2.4.1. Şeyh İsa Zaviyesi 520
1.1.2.4.2. Zahide Hatun Camii 521
1.1.2.4.3. Latif Paşa Camii 521
1.1.2.5. Bulamas Karyesi 521
1.1.2.6. İyret Karyesi 522
1.1.2.7. Hürremşah Karyesi 522
1.1.2.8. Saray Karyesi 523
1.1.2.8.1. Saray Köyü Mescidi 523
1.1.2.8.2. Sultan Ahmed Cami 523
1.1.2.8.3. Muslu Mescidi 524
1.1.2.8.4. Abacı Mescidi 524
1.1.2.8.5. Turgutoğlu Camii 524
1.1.2.9. Kozlu Karyesi 524
1.1.2.10. Kızılviran Karyesi 524
1.1.2.11. Sille Karyesi 525
1.1.2.11.1. El-Hac Mehmed Mescidi 526
1.1.2.11.2. Hacı Osman Ağa Mescidi / Camii 526
1.1.2.11.3. Şeyh Abdüllkadir Ağa ve Yakup oğlu İbrahim Mescidi / Camii 527
1.1.2.11.4. Karhane Mahallesi Mescidi / Camii 527

1.1.2.11.5. Hacı Şaban Mescidi / Camii 528
1.1.2.11.6. El-Hac Mehmed Mescidi / Camii 528
1.1.2.11.7. Pınar Yakası Mescidi 528
1.1.2.11.8. Kuz Mahallesi Muallimhanesi 529
1.1.2.11.9. Seyyid Veli Dede Zaviyesi 529
1.1.2.11.10. Hacı Sinan Camii 529
1.1.2.11.11. Hacı Abdülaziz Mescidi / Camii 529
1.1.2.12. Malas Karyesi 530
1.1.2.13. Anbalas/İnbülüs Karyesi 530
1.1.2.14. Tat Karyesi 530
1.1.2.15. Hatip Karyesi 531
1.1.2.16. Sulutaş Karyesi 531
1.1.2.17. Karatay Karyesi 532
1.1.2.18. Çeltik Karyesi 532
1.1.2.19. Kozağaç Karyesi 533
1.1.2.20. Penbe Karyesi 533
1.1.2.21. Bilecik Karyesi 533
1.1.2.22. Gödene Karyesi 534
1.1.2.22.1. Hacı Ahmed Mescidi 534
1.1.2.22.2. Hacı Davut Mescidi 534
1.1.2.22.3. Yukarı Mescidi 535
1.1.2.23. Kızılca Köyü 535
1.1.2.24. Pınarbaşı Karyesi 535
1.1.2.25. Obsala Karyesi 535
1.1.2.26. Çobanlar Karyesi 535
1.1.2.27. Bağı Karyesi 536
1.1.2.28. Selahaddin Karyesi 536
1.1.2.29. Hisarcık Karyesi 536
1.1.2.30. Bulmaya Karyesi 536
1.1.2.31. Bulca Karyesi 536
1.1.2.32. Sera Karyesi 537
1.1.2.33. Anbalas Karyesi 537
1.1.2.34. Aydas Karyesi 537
1.1.2.35. Olca Karyesi 537
1.1.2.36. Dalkemer Karyesi 537
1.1.2.37. Karadiğin Karyesi 537
1.1.2.38. Şira Karyesi 537
1.1.2.39. Mulayım Karyesi 538
1.1.2.40. Helvacı Karyesi 538
1.1.2.41. Sarıcak Karyesi 538
1.1.2.42. Erkud Karyesi 538

1.1.3. Nahiyeye Bağlı Mezra ve Vakıf Eserler 538
1.1.3.1.Mahir Şeyh Mezrası 538
1.1.3.2.Kalburcu Mezrası 539

1.2. HATUNSARAY NAHİYESİ 540
1.2.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler 540
1.2.1.1.Ahi Şeker Zaviyesi 540
1.2.1.2.Sarı Şeyh Tekkesi 541

1.2.1.3.Nefs-i Hatunsaray Karyesi Camii 541
1.2.1.4.Hamza Sultan Zaviyesi.....541
1.2.1.5.Hatunsaray Nahiyesi Camii.....541
1.2.1.6.Hatunsaray Nahiyesi Mescidi.....541

1.2.2. Nahiyeye Bağlı Karye ve Vakıf Eserler.....541
1.2.2.1.Kilisra Karyesi.....542
1.2.2.1.1. Kilisra Karyesi Camii 543
1.2.2.1.2. Tercan Mescidi.....544
1.2.2.1.3. Şenkal(şenkel) Mahallesi Mescidi 544
1.2.2.1.4. Havutlu Mahallesi Mescidi 544
1.2.2.1.5. Musa Hoca Mescidi.....544
1.2.2.1.6. Cadanlı Mahallesi Mescidi.....545
1.2.2.1.7. Hacı Süleyman Camii.....545
1.2.2.1.8. Karahavanlı Mahallesi Camii 545
1.2.2.1.9. Mestanla Mescidi 545
1.2.2.1.10. Bostan / Bustan Halife Camii.....545
1.2.2.1.11. Kara Hıdır Mahallesi Muallimhanesi.....546
1.2.2.1.12. Şeyh Ali Zaviyesi 546
1.2.2.1.13. Şeyh Nesli Zaviyesi.....546
1.2.2.1.14. Şeyh Hasan Zaviyesi 546
1.2.2.2.Virancık Karyesi 547
1.2.2.3.Üç Kilise Karyesi 547
1.2.2.3.1. Üç Kilise Karyesi Camii 547
1.2.2.3.2. Turhan Mescidi 548
1.2.2.4.Çomaklar Karyesi.....548
1.2.2.5.Kavak Karyesi 548
1.2.2.5.1. Sultan Alaeddin Selçukî Camii 548
1.2.2.5.2. Kavak Karyesi Muallimhanesi.....549
1.2.2.6.Botsa Karyesi 549
1.2.2.6.1. Ali Yahşi Mescidi 549
1.2.2.6.2. Aşağı Uc Mescidi.....550
1.2.2.6.3. Hacı Hasan ve Hacı Bekir Mescidi 550
1.2.2.6.4. Hacı Hüseyin Mescidi.....550
1.2.2.6.5. Botsa Karyesi Camii 550
1.2.2.7.Detse Karyesi 551
1.2.2.7.1. Detse Karyesi Mescidi / Camii 551
1.2.2.8.Tekke Karyesi 552
1.2.2.9.Çukurçimen Karyesi 552
1.2.2.9.1. Seyyid Harun Veli Zaviyesi.....552
1.2.2.9.2. Seyyid Harun Veli Camii.....553
1.2.2.9.3. Tekiyye Vakfı Camii.....553
1.2.2.9.4. Çukurçimen Karyesi Mescidi.....553
1.2.2.10. Avalama Karyesi.....554
1.2.2.10.1. Karamanoğlu Ali Beg (Devetaşı) Zaviyesi 554
1.2.2.10.2. Avalama Karyesi Camii 555
1.2.2.10.3. Avalma Karyesi / Şeyh Evliya Tekkesi.....555
1.2.2.10.4. Avalma Karyesi Mescidi.....555
1.2.2.11. Girvat Karyesi.....556
1.2.2.12. Dutlu Karyesi.....556

1.2.2.13. Tolluca Karyesi 557
1.2.2.13.1. Şeyh Salih Zaviyesi 557
1.2.2.14. Kışlacık Karyesi 558
1.2.2.15. Çağlak Karyesi 558
1.2.2.15.1. Ali Ağa Zaviyesi 558
1.2.2.15.2. Ali Ağa Camii 559
1.2.2.16. Köse Karyesi 559
1.2.2.17. Eksila Karyesi 559
1.2.2.17.1. Lala Paşa Zaviyesi 560
1.2.2.17.2. Lala Paşa Camii 560
1.2.2.18. May Karyesi 560
1.2.2.19. Digorna Karyesi 561
1.2.2.20. Orduözü Karyesi 561
1.2.2.20.1. Orduözü Karyes Mescidi 561
1.2.2.20.2. Orduözü Karyesi Camii 562
1.2.2.21. Akviran Karyesi 562
1.2.2.21.1. Akviran Karyesi Mescidi 562
1.2.2.21.2. Nurullah Efendi Camii 563
1.2.2.21.3. Akviran Karyesi Camii 563
1.2.2.22. Şahne Karyesi 563
1.2.2.23. Şeyh Hasan Karyesi 564
1.2.2.24. Sadıklar Karyesi 564
1.2.2.24.1. Sadıklar Karyesi ve Camii 564
1.2.2.24.2. Sadıklar Karyesi ve Mescidi 564
1.2.2.25. Yenice Kışla Karyesi 564
1.2.2.26. Zodla Karyesi 565
1.2.2.27. Yüksüzler Karyesi 565
1.2.2.27.1. Şeyh Osman Zaviyesi 565
1.2.2.27.2. Yunus Karyesi 565
1.2.2.28. Evliya Tekkesi Karyesi 565
1.2.2.28.1. Evliya Karyesi Mescidi 566
1.2.2.28.2. Şeyh Evliya Zaviyesi 566
1.2.2.29. Sarraflar Karyesi 566
1.2.2.30. Saray Karyesi 566
1.2.2.31. Öylemek Karyesi 566
1.2.2.32. Kilisa / Gilisra Karyesi 567
1.2.2.32.1. Şeyh Şibli Zaviyesi 567
1.2.2.32.2. Şeyh Hasan Zaviyesi 567
1.2.2.32.3. Kilisa / Gilisra Karyesi Camii 567
1.2.2.32.4. Karahozlu Mahallesi Mescidi 567
1.2.2.33. Gerade Karyesi 568
1.2.2.34. Gödene Karyesi 568
1.2.2.35. Hamlis Tekkesi Karyesi 568
1.2.2.36. Ağça-in Karyesi 568
1.2.2.37. Çalmanda Karyesi 568
1.2.2.38. Ovalma Karyesi 569
1.2.2.39. Karahüyük Karyesi 569
1.2.2.40. Tokaş Karyesi 569
1.2.2.41. Beran/Baran Karyesi 569
1.2.2.42. Dolsa Karyesi 569

1.2.2.43. Mejda Karyesi 569
1.2.2.44. Akviran Karyesi 570
1.2.2.45. Kumrallı Karyesi 570
1.2.2.46. Üç Kelle Karyesi 570
1.2.2.47. İlyas Baba Köyü Tekkesi 570

1.3. SA'İD-İLİ / KADINHANI NAHİYESİ 571
1.3.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler 571
1.3.1.1.Turgutoğlu Zaviyesi 571
1.3.1.2.Seyyid Hacı Mehmed Camii 572
1.3.1.3.Sümbül Hatun Mescidi / Cami 573
1.3.1.4.Hacı İbrahim Muallimhanesi 573
1.3.1.5.Damad İbrahim Paşa Camii 573
1.3.1.6.Mehmed Çelebi Mescidi 573
1.3.1.7.Hacı Pirli Mahallesi Mescidi 574
1.3.1.8.Hacı İbrahim Beg Camii 574
1.3.1.9.Osman Oğulları Mescidi 574
1.3.1.10. Seyyid Ömer Mescidi 574
1.3.1.11. Hacı Hüseyin Ağa Camii 574
1.3.2. Nahiyeye Bağlı Karye ve Vakıf Eserler 575
1.3.2.1.Karsari Karyesi 575
1.3.2.2.Saray-ini(önü) Karyesi 575
1.3.2.3.Davud Beg Karyesi 575
1.3.2.4.Yenice Karyesi 576
1.3.2.5.Yenicekaya Karyesi 576
1.3.2.6.Suluzengi Karyesi 576
1.3.2.7.Absari Karyesi 577
1.3.2.8.Susuz Bağ Karyesi 577
1.3.2.9.Lâdik Karyesi 578
1.3.2.9.1. Şeyh Mahmud Efendi Camii 578
1.3.2.9.2. Hüseyin Efendi Medresesi 579
1.3.2.9.3. Hacı Mustafa ve Kasım Mescidi 579
1.3.2.9.4. Tuzlu Karyesi 579
1.3.2.9.5. Kara Yaka Karyesi 579
1.3.2.9.6. Kestel Karyesi 580
1.3.2.9.7. Bozok Karyesi 580
1.3.2.9.8. Hacı Pınarı Karyesi 580

1.3.3. Nahiyeye Bağlı Mezra ve Vakıf Eserler 580
1.3.3.1.Mahmud Arif Mezrası ve Şeyh Satılmış Zaviyesi 580
1.3.3.2.Kâfir Değirmeni Mezrası 581

1.4. SAHRA NAHİYESİ 582
1.4.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler 582
1.4.1.1.Taşkın Baba Takkesi 582
1.4.1.2.Sinan Ağa Camii 583
1.4.1.3.Numan Efendi Mescidi 584
1.4.1.4.Mustafa Oğlu Camii 584
1.4.1.5.Şeyh Ali Vakfı 584
1.4.1.6.Selvi Zaviyesi 584

1.4.2. Nahiyeye Bağlı Karye ve Vakıf Eserler....585
1.4.2.1.Çakımlık Karyesi....585
1.4.2.2.Çumra Karyesi....585
1.4.2.2.1. Hayreddin Mescidi....586
1.4.2.2.2. Osman Efendi Mescidi....586
1.4.2.2.3. Karamanoğlu İbrahim Bey Camii....586
1.4.2.3.Rumdiğin Karyesi....587
1.4.2.3.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Camii....587
1.4.2.4.Kavaklı Karyesi....587
1.4.2.5.Yağlıbayat Karyesi....588
1.4.2.6.İsmail Karyesi....588
1.4.2.6.1. Kuduzoğlu Camii....588
1.4.2.6.2. Kınık Zaviyesi....589
1.4.2.6.3. İsmail Karyesi Muallimhanesi....589
1.4.2.7.Dinek Karyesi....589
1.4.2.8.Kınık Karyesi....590
1.4.2.9.Erud Karyesi....590
1.4.2.10. Anu Karyesi....590
1.4.2.11. İlhanlı Karyesi....591
1.4.2.11.1. Emir Ağa Camii....591
1.4.2.11.2. Topuzoğlu Recep Camii....591
1.4.2.12. Hamza Karyesi....591
1.4.2.13. Talha Karye....591
1.4.2.14. Karaarslan Karyesi....591
1.4.2.15. Musa Koçaç (namı diğer, Kadı Köyü)....592
1.4.2.16. Kezir Karyesi....592
1.4.2.17. Irmak Karyesi....592
1.4.2.18. Hacir Karyesi....593
1.4.2.19. Karkın Karyesi....593
1.4.2.20. Cömek Karyesi....593
1.4.2.21. Küçük Köy....593
1.4.2.22. Celali Karyesi....594
1.4.2.23. Müneccim Karyesi....594
1.4.2.24. Yağlılar Karyesi....594
1.4.2.25. Bundak Karyesi....595
1.4.2.26. Başkilisa Karyesi....595
1.4.2.27. Pınarbaşı Karyesi....595

1.4.3. Nahiyeye Bağlı Çiftlik-Mezra ve Vakıf Eserler....595
1.4.3.1.Kebe Kilise ve Zincirli Mezrası....596
1.4.3.2.Hacı ve Genç Kadı Mezraları....596
1.4.3.3.Saz Mezrası....596
1.4.3.4.Sarlak Mezrası....596
1.4.3.5.Hasan Halife Çiftliği....597

1.5. BELVİRAN NAHİYESİ....597

SONUÇ....598

KAYNAKÇA 606

I. ARŞİV KAYNAKLARI 606
II. KAYNAK ESERLER 606
III. TEDKİK ESERLER 607

EKLER 635

GİRİŞ

Şehir, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli en büyük fiziki ürünü ve insan hayatını çerçeveleyen yapıdır. Bu yapıya biçim veren tercihleri ise, insan ve toplumlar, inançlarından hareket ederek belirlerler. Şehir; toplumsal hayata, insanlar arasındaki ilişkilere biçim veren, sosyal mesafelerin en aza indiği, bu ilişkilerin en büyük yoğunluk kazandığı yerdir. Bu yoğun ilişkiler sistemi içinde şehrin ilk yapı taşı olan ev, insanın barınma zaruretinin bir ürünü, aynı zamanda ailenin bir yaşama çevresi ve insandan insana ilişkilerin ve aileler arasındaki ilişkilerin oluşması yolundaki gelişmenin de ilk aşamasıdır. İnsanlar arası ilişkinin ilk ve en alt düzeydeki biçimi bireysel savunma insiyakıdır. Kendisini tehlikeye karşı korumada, bir sonraki aşama ise, kendini koruma için bir başkası ile beraber hareket etmeyi gerekli kılan bir davranıştır.[1] Kendini koruma ve bunun doğal sonucu olarak birlikte hareket etme gayesi ile insanlar tarih boyunca pek çok kent inşa etmişlerdir. Kentlerini korumak için de, çevrelerini surlarla ve hendeklerle kapatmışlardır. Nitekim Alaaddin Keykubat'ın inşa ettirdiği Konya dış surlarının[2] etrafını geniş hendeklerle çevrelediği, Konya'nın Aksaray kapısı yakınında akan Çirkap Nehrinin suyu ile bu kanalların doldurulduğu bilinmektedir.[3]

Söz konusu gaye doğrultusunda kurulduğu düşünülen Konya şehrinin kuruluşu milattan önceki tarihlere kadar gitmektedir. Alâeddin Tepesi etrafında şekillenen ve tarih öncesi pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan Konya, M.Ö. 133 tarihinden itibaren Roma yönetimi altına girmiştir. Söz konusu dönemde geniş bir alana yayıldığı düşünülen şehir, Asıl karakterini Selçuklular zamanında kazanmıştır. Selçuklular zamanında Alâeddin Tepesi ve burada bulunan padişah sarayı şehrin ve ülkenin yönetim merkezi olduğu bilinmektedir.[4] Ancak bu dönem aynı zamanda

---

[1] Turgut Cansever, "Şehir", *Cogito*, **Üç Aylık Düşünce Dergisi**, Sayı: 8, Yaz 1996, s. 125.

[2] Birinci Alaaddin Keykubad tarafından 1221 yılında, Konya şehri etrafına yapılan surun altı metre genişliğinde sekiz metre yükseklikte 108 tane kulesi vardı. Bkz, Enver Behnan Şapolyo, *Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Güven Matbaası, Ankara, 1972, s. 248.

[3] Yusuf Küçükdağ, Lale Devri'nde Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1989, s. 17.

[4] Ernst Werner'e göre, Selçuklu Hanedanı, Anadolu'yu Halifeliğin yüksek kültürüne denk ya da onun bir devamı niteliğinde İslamcı bir ülke kurmayı tasarlıyordu. Geniş ölçüde Büyük Selçuklu devletinin kurumlarına dayanan Anadolu Selçuklu Devleti, ordu örgütlenmesi ile sivil yönetimini tamamen Büyük Selçuklulardan aldığını belirtmektedir. Devlet, Selçuklu sultanları için ortak aile mülkü anlamına geliyordu. En yukarda yer alan Büyük Sultan ülkeyi hanedan üyeleri arasında paylaştırırdı. Hanedandan olan küçük yaştaki çocukların bile onları besleyecek özel sarayları ve illeri vardı. Bu durumda işleri Atabeg payesine sahip olan bir büyük yönetirdi. Bkz, Ernst Werner, *Büyük Bir Devletin Doğuşu-Osmanlılar(1300-1481)*, Çev., Orhan Esen-Yılmaz Öner, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986, s. 50.

şehrin içkale surlarının dışına taşıdığı ve şehir etrafının yeni surlarla çevrildiği bir dönem de olmuştur[5]. Osmanlılar döneminde, bu Selçuk sûru hemen hemen şehrin ortasında kalmıştır.[6] Fakat söz konusu sur inşa edilinceye kadar Konya'daki ticari faaliyetin çoğunlukla Alâeddin Tepesinin etrafını çeviren sur dışında ve tepenin doğu tarafında gerçekleşmiştir. Altunapa vakfiyesinde belirtildiğine göre, 13. Yüzyıl başlarında Konya'da en az iki çarşının bulunduğu anlaşılmaktadır.[7] Bunlar, Eski Pazar Çarşı ve Yeni Pazar Çarşı'dır. Yeni çarşı mütevelli olan İplikçi Ailesi'ne nispetle vakıf defterinde "İplik Pazarı" olarak adlandırılmıştır.[8]

Konya şer'iyye sicilleri'nden 17. yüzyılda Konya şehir dokusunun ana ögelerini ortaya koymak mümkündür. Bu ögeler arasında, şehrin çevresinin tamamen bir surla kaplı olduğu, kalenin bir parçası olan bu surun şehre giren yolların bulunduğu kesimlerinde kapılar bulunduğu, şehrin bugünkü yerleşim düzeni içinde, eski Öğretmen Okulu -Şems-i Tebrizi- Valilik - Kapı Cami - İplikçi Cami ve Alaaddin Tepesi arasında kalan kesimde ana ünitelerin serpildiği açıkça görülmektedir. Bu üniteler arasında, özellikle Karamanoğlu dönemine ait kale altında yer alan dükkânlar, Medrese, Kapan Hanı, Cami, İmaret ve Hamam, Selçuklu döneminden kalma medreseler, Osmanlı dönemine ait Bedesten, Hanlar, Beylerbeyi Sarayı, Mütesellim Sarayı, Esnaf Çarşıları yer almaktadır. şehrin mahalleleri ise bu ana bölümle sur duvarları arasında yer alan kesimlere dağılmış durumdadır.[9]

---

[5] Konya Kalesi dış surlarının Alaaddin Keykubad tarafından 1221'de yapıldığı bilinmektedir. Alaaddin Keykubad'ın inşa ettiği bu sur günümüz Konya'sının şehir merkezini kapsadığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu dönemde artan refahla birlikte şehrin oldukça genişlediği ve nüfusun arttığı bilinmektedir. Konya dış surunun konumu için Bkz, İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1964, s. 139.

[6] Özer Ergenç, *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı: XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya,* (Kısaltma: *Ankara Konya*), Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s. 48.

[7] Marco Polo, XIII. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'ya yaptığı seyahatnamesinde, Konya'nın Anadolu'nun büyük şehirlerinden olduğunu belirtmektedir. Burada Türk, Ermeni ve Rumların yaşadığından bahs eden Polo, Türklerin genellikle kırsal alanda yaşayıp, hayvancılıkla uğraştığı, Ermeni ve Rumların ise, daha çok şehir merkezlerinde yaşayıp, zanaatla uğraştıklarını belirtir. *Bkz,* Marco Polo, *Marco Polo Seyahatnamesi*, Cilt: I, Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, İstanbul, Tarihsiz, s. 20-21.

[8] Ali Baş, "Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Ticaret Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme", (Kısaltma: Konya'nın Ticaret Yapıları), **Sanat Tarihi Araştırmaları**, Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan, Edt. Mustafa Denktaş-Osman Eravşar, Konya, 2007, s. 72.

[9] Yusuf Oğuzoğlu, "Konya Mevlana Müzesi'ndeki Şer'iyye Sicillerine Göre, 17. Yüzyılda Konya Şehir Dokusunun Özellikleri", (Kısaltma: Şehir Dokusu**), VI. AST**. Ankara, 23-27 Mayıs 1988, 99-100.

1. ARAŞTIRMA'NIN TEORİK ÇERÇEVESİ

Bu tezin konusu, Karaman Eyaleti[10] merkez kazası ve paşa sancağı olan Konya Şehri'dir. XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ortalarına kadar tutulan Konya Hurufat Defterleri bu tezin ana kaynağını oluşturmaktadır. Hurufat Defterleri'nin tutuldukları dönemde, Osmanlı idari sisteminde nahiyeler, kazalara bağlı idari bir birim olduğundan kadılar veya onların nahiyelerdeki naipleri, nahiyede mevcut vakıf kurumlarına atamalarda bulunmuşlardır. Dolayısıyla, Konya merkezi tezin konusu olsa da, Hurufat Defterleri'nde atama yapılan nahiyelerdeki vakıf kurumları da çalışma kapsamına alınmıştır.

Bilindiği gibi Osmanlılar fethettikleri toprakları adli ve askeri olmak üzere iki kısımda tasnif ederlerdi. Kaza ve nahiye olarak adlandırılan yerler adli, beylerbeylik ve liva (sancak) olarak isimlendirilen yerler ise askeri birimlerdi. Adli bölgelerde Kadı[11], Osmanlı hukukunu uygulamaya çalışırdı. Özellikle evkafla ilgili işleri denetlerdi. Beylerbeylikler ve sancakbeylikleri ise bazı zamanlarda adli vazifeler de yaparlardı. Beylerbeylikler sancaklara, sancaklar kaza ve nahiyelere bölünmüştü. Bu ayırımın esası, vergi ve asker toplamayı amaç edinen tımar sistemine dayanmaktaydı. Bu tür yerler doğrudan merkezi hükümetin idaresi altında idi. Bu yerlerin idarecileri beylerbeyi ve sancakbeyleri doğrudan İstanbul'dan tayin edilirdi.[12]

Konya Şehri Anadolu'nun en köklü şehirlerinden biridir. Asıl hüviyetine Anadolu Selçuklular zamanında kazanan Konya, Osmanlılar zamanında Karaman Eyaleti merkez kazası olması hasebiyle önemini korumuştur. Ancak vakıf eserler ve inşa noktasında Selçuklu dönemine yetiştiği söylenemez. Günümüzde, Selçuklu döneminden kalan birçok şaheser[13] halen ayakta olup inşa edildikleri dönemin sanat ve mimarı anlayışını yansıtmaktadır. XV. Yüzyılın ikinci yarısında kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine giren Konya'nın, Eğitim ve İnşa faaliyetleri noktasında Selçuklu döneminden çok geride kaldığı, bu inhitatın ancak XVIII. yüzyıldan

---

[10] *Karaman Vilâyeti* ve *Yunan Memleketi* olarak da adlandırılan ve Osmanlı idarî teşkilâtında, Rumeli, Anadolu ve Rûm eyaletlerinden sonra kurulan dördüncü beylerbeylik olan Karaman Eyâleti, Karamanoğulları Beyliği'nin kapladığı coğrafî alanı kapsıyordu.

[11] Kadı, insanlar arasında vuku bulan dava ve tartışmalı konuları yasal hükümlere göre çözen, bu nedenle Padişah tarafından atanmış kişi idi. Hasan Tahsin Fendoğlu, "Osmanlı'da Kadılık Kurumu ve Yargının Bağımsızlığı, **Osmanlı Ansiklopedisi**, *(*edt. Güler Eren*)*, Cilt: VI, Ankara, 1999, s. 453. Ayrıca Osmanlıda Kadılık Kurumu hakkında detaylı bilgi için Bkz, İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994.

[12] Mehmet Akif Erdoğru, "Karaman Vilayetinin İdari Taksimatı", **Osmanlı Araştırmaları**, Cilt: XII, İstanbul, 1992, s. 426.

[13] İnce Minareli Medrese, Karatay Medresesi, Sırçalı Medrese

itibaren değiştiği anlaşılmaktadır.[14] Nitekim XIX. yüzyıla gelindiğinde Konya'da tekrar bir canlanmanın olduğu, çok sayıda mescid ve mekteb'in yanısıra kütüphanelerinin de kurulduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı döneminden kalan ve günümüzde halen faal olan II. Bayezid'in şehzadeliği zamanında yapılan Selimiye Cami dışında, Azizye ve Kapı Cami'nin söz konusu dönem aralığında yapılmış olması bu durumun önemli bir göstergesidir. Nitekim bu tezin konusu olan XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ortalarına kadar tutulan Konya Hurufat Defterleri'nde, başta cami ve mescid olmak üzere, çok sayıda vakıf esere ilişkin kayıt bulunmaktadır.

Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlılar döneminde inşa edilen vakıf eserlerden hareketle oluşturulan bu tez'in amaçlarından biri, söz konusu üç dönemde inşa edilen vakıf eserlerin mevcut durumu ile bu eserlerin Konya şehrinin fiziki yapısına katkılarını ortaya koymaktır. Bu yönüyle eserin bulunduğu mahalle, yani konumu olabildiğince doğru tespit edilmeye çalışılmıştır. Burada özellikle muhtelif zamanlarda çizilen Konya şehir haritalarından istifade edilmiştir. Bununla birlikte, Google'nin haritalar uygulamasından azami derecede istifade edilmiştir. Bu vesileyle Konya şehir haritası çıkarılmış ve vakıf eserlerin yerleri tespit edilmeye çalışılmıştır.[15]

Anadolu şehirlerinin ihya edilmesinde çok önemli bir rol oynayan vakıf kurumundan da bahsetmek gerekir. Nitekim Anadolu'da kurulan ilk beyliklerden itibaren şehir hayatının vazgeçilmezleri arasında vakıf kurumu yer almıştır. Günümüz kapitalist şehir anlayışının aksine Selçuklu ve Osmanlı dönemi şehirleri, içtima hayatın bir tezahürü olarak, yardımlaşma ve dayanışma anlayışı içinde inşa edilmiş, topluma en iyi şekilde faydalı olacak bir tarzda düzenlenmiştir. Söz konusu anlayışın oluşmasının esas kaynağının İslam Medeniyeti olduğu bilinmektedir. Cahit Baltacı, Kur'ân-ı Kerîm'de, başkalarına yardım anlamında vakıf kelimesi geçmemekle beraber, başkalarına karşı iyilik ve yardım teşvik eden "Birr", "İhsan", "Hayr", "Sadaka, "Zekât" ve "Karz-ı Hasen" kelimelerinin sık sık geçtiğini; İslam tarihinde vakfin, Hz. Muhammed'le (SAV) başladığı ve Hulefâ-i Raşidîn, Emevi, Abbasi, Memluk, Selçuklular ve Osmanlılar zamanında gelişmesini tamamlayarak

[14] Yaşar Sarıkaya, "Osmanlı Dönemi Konya'sında Medrese Kurucusu ve Patronu Olarak Sufiler ve Âlimler (18.-19. Yüzyıllar)", **Turkish Studies** 2.1, 2007, s. 163.
[15] Ekler kısmında verilen Konya haritasına bkz.

kemale erdiğini belirtmektedir.[16] Ortaylı, vakıf anlayışının Hristiyan toplumunda da olduğunu ancak bunun İslam toplumundakinden farklı olduğunu belirtmektedir.[17] Emre Madran, vakıf kurumunun üç amacının olduğunu belirtmektedir. İlkin, Vakf'ın kamu yararını gözetmesi ve gelirleriyle kamuya yönelik, sürekli hizmet verme amacının olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak, Vakıf malının sahibi Allah'tır anlayışından hareketle, vakıf malının dokunulamaz, değiştirilemez ve yok edilemez olduğunu, üçüncü olarak ta vakıf mallarının, satılamaz, bağışlanamaz ve özel mülke konu olamayacağını belirtir. Böylece vakıf yapıların oluşumu ve yaşamlarının sürdürülmesi güvence altına alınmıştır.[18] Nitekim yaklaşık bin yıl önce Konya'da inşa edilen Selçuklu dönemi Daru'l-Hadis, Sırçalı ve Karatay medreseleri ile diğer tarihi eserler ve Osmanlı döneminden günümüze kalan abidelerin halen mevcudiyetlerini sürdürmeleri, şüphesiz bu vakıf kurumunun çok büyük katkısı olmuştur. XIX. Yüzyılın ikinci çeyreğinden Cumhuriyet dönemine kadar, vakıflar kendi öz statülerinden uzaklaştırılarak devletin bir kurumu haline getirilmiştir.[19] Bu dönem aynı zamanda asırlık vakıf eserlerinin bakım ve onarımının ihmal edildiği hatta birçoğunun yıkıldığı bir dönem olmuştur.[20]

İşte Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı döneminden kalan ve her biri birer vakıf eser olan onlarca mescid, cami, medrese, muallimhane, zaviye, han ve hamama ilişkin belgeleri içeren Konya Hurufat Defterleri bu tezin asıl kaynağını oluşturmaktadır. Bu vesile ile yüz elli yılı aşkın bir süre boyunca Konya şehrinin idari, sosyal ve fiziki yapısında meydana gelen değişimler incelenerek, şehrin belli

---

[16] Cahit Baltacı, "Geleneksel Vakıf Kültüründe Çevre ve Çevre Vakıfları", **Sempozyum**, 8 Mayıs 2007, s. 31.

[17] Roma'da diğer Hristiyan memleketlerde ve günümüz Papalıkta da vakfın olduğu ancak bu vakıf yapılarının sermayesi, yönetimi ve tasarrufunda idarenin hâkim olduğunu belirtmektedir. *Bkz,* İlber Ortaylı, "Geleneksel Vakıf Kültüründe Çevre ve Çevre Vakıfları", **Sempozyum,** 8 Mayıs 2007, s. 29.

[18] Emre Madran, "Osmanlı Devleti'nde Onarım Etkinlikleri / Vakıf Kurumu İlişkisi (XV. ve XVIII. Yüzyıllar)", **Osmanlı**, Ankara, 1999, s. 236.

[19] Mahmut II devrinde umumi ıslahata girişilince evkafta bir düzen sağlanması için mütevellilere nezaret hakkı bulunmak ve Mekke ile Medine ve büyük paşaların evkaflarına müdahale etmek üzere 1826 yılında Evkaf-ı Hümayun Nezareti kuruldu. Bu nezaretle bütün mazbut (muhafaza edilmiş) vakıfların idaresine el konuldu(vakıflar Hristiyan vakıflarına benzer bir hal aldı). Evkaf Nezareti teşkilatı 1880 ve 1912 tarihli nizamnamelerle teşkilatı Meclis-i Vükelanın bir üyesi haline geldi. Cumhuriyet idaresi ile vakıfların idaresi ve kontrol görevi önce Evkaf ve Şer 'iye vekâletine daha sonra ise, Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Böylece, Osmanlı Devletinin kuruluşundan beri padişahlar, vezirler, devlet ricali ve halktan varlıklı olanların, imparatorluğun her tarafında camiler, mescitler, medreseler ve mektepler; han hamam ve kervansaraylar; tekkeler ve zaviyeler, çeşme ve yol gibi hadsiz, hesapsız hayırlı ve faydalı eserler yaptırarak, bunların idare ve idamesini sağlayan vakıf idaresinin de sonuna gelinmiştir. Daha geniş bilgi için Bkz, Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: VI, Islahat Fermanı Devri(1856-1861), 7. Baskı, Ankara, 2007, s. 124.

[20] Konyalı, 60 Sene evvel Konya Kalesi'nin duvarlarından mühim bir kısmının yıkıldığını ve bu kapılardan uçunu gördüğünü belirtmektedir. Konyalı, *age*, s. 139.

bir dönemi için bütüncül bir perspektif ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tarihi süreç boyunca şehrin yayıldığı alan, mahalle sayısı, mahallelerde bulunan vakıf kurumları ve bunlara yapılan atamalar tek tek incelenerek, şehrin ve vakıf kurumlarının gelişim safhaları incelenerek ortaya konulmuştur.

2. KAYNAKLAR ve TEDKİK ESERLER

2.1. Arşiv Kaynakları

Osmanlı tarihini incelemek isteyen her araştırmacının başvuracağı ilk ve en önemli kaynak grubu şüphesiz arşiv kaynaklarıdır. Arşivlerden faydalanılmadan, Osmanlı tarihi hakkında herhangi bir eser ortaya koymak, herhalde kurgu romanı yazmaktan farksız olmayacaktır. Bu amaçla, özellikle 1970'li yılların sonralarında Osmanlı Devleti tarihine artan ilgiye paralel olarak, zengin içerikleri dolayısıyla şer'iyye sicillerine ilgi artmış, bu defterlerin tahriri defterleri ile birlikte kullanılması sonucunda önemli çalışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır. Hurufat Defterleri için aynı şeyi şimdilik söylemek pek mümkün olmasa da 1990'lı yıllarda Tuncer Baykara Hoca'nın çalışmaları ile öncülük ettiği Hurufat Defteri merkezli şehir tarihi çalışmaları, 2000 yılından itibaren hız kazanmıştır. Hurufat Defterleri baz alınarak yapılabilecek çalışmalarda, şehir müesseselerinin monografik yapıları ve şehrin fiziksel olarak zaman içinde geçirdiği değişim ortaya konulmaktadır. Ancak bu defterlerin tek başlarına kullanılmalarının birtakım sakıncaları vardır. Özellikle şehirlerin nüfusu, ekonomik ve Sosyal yapıları eksik kalmaktadır. Dolayısıyla bu defterlerin Şer'iye sicili, vakıf tahrirleri ve nüfus defterleri ile desteklenmesi durumunda daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.1.1. Hurufat Defterleri[21]

Bilindiği gibi, Hurûfât[22] Defterleri, vakıf müesseselerine günlük tayin ve terfi işlemleri ile ilgili berat içeriklerinin kaydedildiği defterlerdir. Bu defterler harf sırasına göre tutulmuş olup bütün kaza vakıflarının yanı sıra kazaya bağlı nahiye ve

[21] Evkaf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin kuruluşuna kadar, vakıflarla ilgili meseleler divanda görüşülür, alınan kararlar da kayda geçirilirdi. Bu görüşmeler, Dâru's-saâde ağası, Haremeyn vakıfları müfettişi, Evkaf Muhasebecisi ve Mütevelliler huzurunda gerçekleşirdi. Hicrî 1242 / Miladî 1826 tarihinde Evkaf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin kurulması ile vakıflarla ilgili bütün işler, Nezaretin denetimi altına alınmıştır. Vakıf Kayıtlar İdaresi Arşivi, Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin kaldırılması ve 1924 yılında Evkaf Umum Müdürlüğü'nün kurulmasından sonra, bir süre daha İstanbul'da kaldıysa da, 26 Şubat 1936 tarihinde Ankara'ya, Vakıflar Genel Müdürlüğü binasına nakledilmiştir. Detaylı bilgi için Bkz, M. Fuad Köprülü, *İslam ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1983, s. 388 vd; Mustafa Alkan, "Türk Tarihi Araştırmaları Açısından Vakıf Kayıtlar Arşivi", **Vakıflar Dergisi**, XXX, Ankara, 2007, s. 5.

köylerin vakıfları da belli bir düzen içerisinde verilmiştir. Vakıf işlemleri, ilgili kaza adının altına, işlem tarihine göre yazılmıştır. Örneğin, defterler Arap alfabesine göre "elif" harfiyle başlayıp; "be", "te", "se" şeklinde devam etmektedir.[23] İçerdiği bilgilere göre ve Arap alfabesine göre, alfabetik bir sıra ile tasnif edilen bu defterlere "hurufat defterleri" denmektedir.

Vakıfların günlük her türlü görev tevcihatının (tayinleri) tutulduğu Hurufat Defterleri atik ve cedid olmak üzere iki seri halindedir. Atik kayıtlar Hicrî 1086-1103 (1675- 1691) tarihleri arasındaki tevcihatı kapsarken, cedidler Hicrî 1102-1258 (1690- 1840) tarihleri arasındaki tevcihatı kapsamaktadır.[24] Anadolu ve Rumeli hurufatları şeklinde iki seri halinde kaydedilen bu defterler, Kadıaskerlik dairelerince hazırlanmakta olup toplamda 206 adettir. Anadolu ve Rumeli Kadıaskerlikleri'nde tutulan defterlerden 63'ü Rumeli[25], 143'ü Anadolu Kadıaskerliği'ne aittir. Bu defterlerin kayıtları kaza esasına göre tutulduğundan kazalara göre kadılardan gelen her türlü bilgi ve belgeler bu defterlere özet olarak geçirilirdi. Kadılardan gelen yazıların büyük bir kısmı vakıflarla alakalı olduğundan bunlar aynı zamanda vakıflarla ilgili meseleler için de önemli bir kaynak durumundadır. Defterlerdeki kayıtlar, kurumlara yeni bir atama yapılması sonucu ortaya çıktığından[26] bu defterler kaza bazlı vakıf kurumlarının kataloğu durumunda olup kurumların toplu bir kataloğunu sunmaktadır. Dolayısıyla, Hurûfât Defterleri, XVI. yüzyıla kadar tutulan

---

[22] Huruf: "Harf"lerin çoğulu anlamındadır.

[23] Örneğin, 1115 nolu defterin ilk sayfasında büyük harflerle yazılan "KAF, KEF HARFİ" ve bir alt başlıkta " DEFTER 1115" başlığı atılarak, defterin içeriğinde bulunan kazaların hangi harflerle başladığı belirtilmiştir. Ayrıca defterin tarihi de yine İlk sayfada belirtilerek 1186 tarihi düşülmüştür. Defterin II. Ve III. sahifelerinde kazaların bulundukları sayfa numaraları verilmiştir. İlk sırada "Kaza-i Kudüs'ü Şerif" yer alırken, Konya, 2. sahifede gösterilmiştir. Karahisar-ı Sahip 7. sahifede, Kırşehir 14. sahifede, Kars-Erzurum 29. sahifede gösterilmiştir. En son kaza 73. sayfa numarası ile gösterildiğine göre defterin 73-74 sahife olduğu anlaşılmaktadır. Defterde Konya'ya ilişkin kayıtların yer aldığı sayfa sayısı 7'dir. Ancak bazı defterlerde kayıtların hangi tarih aralıklarında tutulduğu defterin kapak sayfasında belirtilmiştir. Örneğin, 552 nolu defterin kapağındaki tarih 1210-1216 olarak verilmiştir. Defterin kayıtları incelendiğinde verilen tarih aralığının tuttuğu anlaşılmaktadır.

[24] Mustafa Alkan, "Türk Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği", *XV. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 11-15 Eylül 2006),* **Kongreye Sunulan Bildiriler**, IV. Cilt, I. Kısım, TTK Basımevi, (Ankara, 2010), s. 826.

[25] Hatice Oruç, "Saraybosna Vakıfları (16.Yüzyıl Sonları-19.Yüzyıl İlk Yarısı)", **Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu**, (İstanbul-Edirne), Ankara, 2012, s. 68.

[26] Hurûfât Defteri kayıtlarına göre, bir vakıfta bir hizmet mahalli boşaldığında bağlı bulunduğu kazanın kadısı ya da kadının yardımcısı olan naib tarafından, hak sahibi ya da bu işe ehil ve müstahak bir kimse söz konusu hizmete atanmak üzere kazaskerlik dairesine arz edilirdi. Bu arz üzere ilgili kazanın bağlı bulunduğu kadıaskerlik dairesi de berat isteğini Bab-ı Ali tahvil kalemine havale ederdi. Tahvil kaleminin, kazaskerliğin yazısına (inha) göre gerekli beratı hazırlayıp kazaskerlik dairesine, kazaskerlik dairesinin de görev ve görevlileri takip edebilmek için özetlerini defterlere kaydedip, beratı mühürleyerek hak sahiplerine gönderdiği düşünülmektedir. Bu şekilde kadıaskerlik dairelerinde berat içeriklerinin kaydedilmesiyle Hurufat Defterleri ortaya çıkmıştır. Alkan, *agm*, s. 825.

vakıf tahrirlerinin önemli bir tamamlayıcısı olarak kabul edilebilir.[27] Bu şekilde merkez ve kırsalıyla şehirlerdeki vakıf kurumları 19. yüzyıl ortalarına değin tespit edilebilmektedir.[28]

Vakıf eserlere yapılan görevlendirme ve atamaların, bürokratik kurallar çerçevesinde ve merkezden yapıldığını gösteren "Hurûfât Defterleri", T.C. Başbakanlık, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır. Yaklaşık 15x45cm, 15x50cm, 16x45 cm, 16x48cm, 16x50 cm boyutlarındadır.[29] Osmanlı idari sisteminde idari bir birim olan kazaların alfabetik sırasına göre tutulan Hurufat Defterleri'nin başlangıç tarihi konusunda net bir tarih verilememektedir. Ancak genel kanı defterlerin XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ortaları olduğudur. Tuncer Baykara, defterlerin 1691 ila 1839 yılları arasında kazaskerlik dairesinde tutulduğunu belirtmektedir.[30] Konya'ya ait tespit edilen 25 adet Hurufat Defteri'nin en eski tarihli olanı Recep 1101 / Nisan 1690 tarihlidir.[31] En yakın tarihli defter ise Hicri 1255 / Miladi 1839 tarihlidir.[32] Şerife Eroğlu Memiş tarafından Kudüs Kazasına ait tespit edilen 25 adet Hurufat Defteri'nin başlangıç ve bitiş tarihleri Hicrî 1102 / Milad'i 1690 – Hicrî 1250 / Miladî 1834 tarihleridir.[33] Hatice Oruç, Hurûfât Defterleri'ni baz alan Saraybosna Vakıfları'na ilişkin çalışmasında tespit ettiği 28 adet defterin ikisi 1587 ve 1591/92 yılları olmak üzere 16. yüzyılın sonlarına, üçü 1636/1637, 1683/84 ve 1685/86 yılları olmak üzere 17. yüzyıla tarihlenmekte geri kalan defterler 18. yüzyılın başlarından 19. yüzyılın otuzlu yıllarının sonlarına kadar olan dönemi kapsamaktadır.[34] Ülkü Yancı ve Osman Kubilay Gül'ün Hurufat Defterleri'ne Göre

---

[27] Hurûfât Defterleri, özellikle Osmanlı şehirlerinin kaza merkezi ve merkeze bağlı şehirlerin tarihsel gelişimi ve kurumsal yapısını ortaya koyarak, monografik bilgiler sunmaktadır. Bu açıdan Hurufat Defterleri Osmanlı şehir tarihi için çok önemli bilgiler sunmaktadır.

[28] Yasemin Beyazit, "Hurufat Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri**", History Studies**, Sayı: 5, Haziran 2013, s. 46.

[29] Sedat Bayrakal, *Hurufat Defterlerinde Isparta Kazası-Tarihi Eserler, Köyler, Mahalleler, Meslekler*, Türkiye Âlim Kitapları, Almanya, 2015, s. 1.

[30] Hurufat Defterleri'nin bir ihtiyaçtan doğduğunu belirten Baykara, özellikle XVIII. yüzyılda baş gösteren atama (tayın) karmaşıklığını gidermek için Anadolu Kazaskerliği'nin ilk elde başvurabileceği sağlam bir müracaat kütüğünün olmasını istemesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Tuncer Baykara, *Osmanlı Taşra Teşkilatında XVIII. Yüzyılda Görev ve Görevliler (Anadolu)*, VGM Yayını, Ankara, 1990, s. 3-4.

[31] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.

[32] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15. Ancak defter kapak sayfalarındaki tarih aralığının 1104/1692 ile 1250/1835 yılları arasında olduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla defterlerin kapak tarihleri ile defterlerdeki kayıt tarihleri birbirini tutmamaktadır.

[33] Şerife Eroğlu Memiş, "Osmanlı Toplumsal Tarihi Kaynaklarından Hurufat ya da Askeri Ruznamçe Defterleri ve Önemi: Kaza-i Kudüs-ü Şerif Örneği", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 39, Haziran 2013, s. 115.

[34] Oruç, *agm*, s. 69; XVII. Yüzyıl ortaları ve öncesinde tutulan defterler, Hurufat'ların Atik Rumeli serisine ait oldukları için, tutuldukları tarih XVI. Yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. Anadolu Hurûfât Defterleri'nin ise 1689-1840 yılları arasında olduğu bilinmektedir.

Bozok adlı makalelerinde, Bozok Hurufât Defterleri'nin tarih olarak H.1101-1258 (M. 1689-1840) yılları arasında tutulduklarını belirtmektedirler.[35] Enver Çakar ve Celalettin Uzun tarafından hazırlanan *Hurufat defterlerinde Harput* isimli kitapta, Harput Hurufat Defterleri'nin 1690 ila 1812 yılları arasında tutulduğu belirtilmektedir.[36] Türkiye'nin farklı il ve ilçeleri üzerinde, Hurufat Defterleri baz alınarak yapılan ondan fazla çalışmada, Hurufat Defterleri'nin tutuldukları tarih aralığı XVII. yüzyılın sonları ile ile XIX. yüzyılın ortaları olduğu görülmektedir.[37]

2.1.1.1. Hurûfat Defterleri Hakkında Literatür Değerlendirmesi

Hurûfât Defterleri'ni esas alan şehir tarihi çalışmalarının son yıllarda arttığı, yapılan bu çalışmaların daha çok makale ve yüksek lisans düzeyinde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Hurufat Defterleri'nin daha çok vakıf kurumlarına odaklanması ve bu müesseselerin monografik düzeyde incelenmesine olanak vermesi, tarihçi'lerin yanı sıra Sanat Tarihçileri'nin de dikkatini çekmiş ve Hurufat Defterleri'ni baz alan akademik çalışmalarda Sanat Tarihçileri'nin katkılarını önemli oranda arttırmıştır. Özellikle yurtdışı çalışmalarında, Hurufat Defterleri'ni sıklıkla kullanan Ekrem Hakkı Ayverdi[38] hoca başta olmak üzere, Halit Çal[39], Sedat Bayrakal[40] hoca önemli çalışmalar ortaya koymuşlar. Tarih camiasından başta Baykara[41] Hoca olmak üzere, kitap ve makale düzeyinde; Ertan Gökmen[42], Mustafa Alkan, Şerife Eroğlu Memiş,

---

[35] Ülkü Yancı ve Osman Kubilay Gül, "Hurufat Defterlerine Göre Bozok", *I.* **Uluslararası Bozok Sempozyumu**, Bildiri Kitabı, Cilt: I, 05-07 Mayıs 2016, s. 254.

[36] Enver Çakar - Celalettin Uzun, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ, 2017.

[37] Tezlerin isimleri, aşağıda tek tek verilmiştir.

[38] Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Romanya Macaristan*, I. Ve II. Kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000; Aynı yazar, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Yogoslavya*, III. Kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000; Aynı yazar, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk*, IV, V, VI. Kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

[39] Halit Çal,"Hurûfât Defterleri'ne Göre 19. Yüzyılda Küre Kazası", *Prof.Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, **Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları**, Kayseri, 2001, s. 125-166; Aynı Yazar, "Tapu Tahrir Ve Hurûfât Defterleri'ne Göre "Ahlat'da Türk Mimarisi", *Prof. Dr. Haluk Karamağaralı' ya Armağan,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2002, s. 71-86; Aynı Yazar, "1192 Numaralı 1697 – 1716 Tarihli Hurûfât Defteri'ne Göre "Bulgaristan'daki Türk Mimarisi", *Balkanlar'da Kültürel Etkileşim Ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri,* (17-19 Mayıs 2000 Şumnu-Bulgaristan), Cilt: 1, **Atatürk Kültür Merkezi Yayını**, Ankara, 2001, s. 221-286.

[40] Bayrakal, *age*.

[41] Tuncer Baykara, "Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Bir Deftere Göre XVIII. Yüzyıl Başlarında Varna", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XX, Ankara, 1988, s. 409-414.

[42] Ertan Gökmen, "Osmanlı Devletinde Din Görevlilerinin Göreve Atanma ve Görevden Alınması: Manisa Demirci Örneği (1690-1830)", **Diyanet İlmi Dergi**, Cilt: 42, Sayı: 4, 2006, s. 109-120; Aynı yazar, "Hurûfât Defterleri'ne Göre Demirci Kazası ve Köylerinde Cami ve Mescitler (1690-1830)", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 2, Manisa 2005, s. 21-56.

Hatice Oruç, Yasemin Beyazit, Hasan Demirtaş'ın[43] çalışmaları önemlidir. Yüksek Lisans düzeyinde tespit edilen çalışmalar ise şunlardır:

Necibe Arvas, Hurufat Defterleri'ne Göre Bursa (1695-1750), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2011.

Pakize Yıldız, Hurufat Defterlerine Göre Maraş Kazası, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2010.

Derya Karakaya, Hurufat Defterleri Işığında Eski-İl Kazası, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya,2011.

Mevlüt Eser, Hurufat Defterlerine Göre Ermenek, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2011.

Ahmet Öğe, Hurufat defterlerinde Niğde – Bor, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2010.

Muharrem Parlak, Hurufat Defterleri ışığında Seydişehir, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

Zehra Çınar, Hurufât Defterleri'ne Göre Seferihisâr-ı Günyüzü Kazası, Konya, 2009.

Eşref Temel, Hurufât Defterleri'ne Göre Aksaray Kenti Klasik Eğitim Kurumları (XVIII.-XIX. Yüzyıllar Arası), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Halis Akıncı, Hurufat Defterlerine Göre Kır-İli Kazası, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

Özlem Ceyhan, Hurûfât Defterlerine Işığında Göci-yi Kebir Kazası, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

İsmet Temel, Hurûfât Defterlerinde Karaman Ereğlisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

Hadi Taç, Hurûfât Defterlerine Göre Kosova Vilayeti: XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısı, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2012.

[43] Hasan Demirtaş, Vakıf Araştırmalarında Kaynak Olarak Hurufat Defterleri: Kangırı Örnegi, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 37, (Haziran 2012), Ankara 2012, s. 47-92.

Gazi Özdemir, Hurûfât Defterleri Işığında Ilgın, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2005.

2.1.1.2. Konya Hurufat Defterleri

Konya Hurufat Defterleri, bu çalışmanın da esas kaynağını oluşturmaktadır. Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtları Arşivinde (VGMA) bulunan bu defterler, vakıf müesseseleri araştırmalarında ilk kaynak durumundadır.[44] Bu çalışmada kullanılan ve Konya merkez kazasına ait olduğu anlaşılan 25 defter tespit edilmiştir. Orijinallerinin mikro film ortamına aktarılmış belgelerin kopyaları şeklinde olan bu 25 defterin tamamı taranarak latin harflerine çevrilmiş ve excel programı ile bilgisayara yüklenmiştir. Son tahlilde yaklaşık 8370 tevcih kaydına ulaşılmıştır.

Tablo - VII

1690- 1839 Yıllarını Kapsayan Konya Hurufat Defterleri ve Kayıt Sayıları[45]

Sıra Numarası	Defter Numarası	Defterdeki Kayıtların Başlangıç Sayfası	Kayıt Sayısı	Kayıtların Başlangıç Tarihi	Kayıtların Bitiş Tarihi
1	551	100	221	1203	1209
2	552	1	340	1210	1216
3	553	1	252	1217	1223
4	554[46]	9	178	1223	1227

[44] Osmanlı Devleti'nin idari, içtimai ve ekonomik alanlarında şer'iye sicillerinin sağladığı katkıyı, vakıf müesseseleri alanında da Hurufat Defterleri'nin sağladığını söylemek mümkündür. Günümüzde mevcut olmayan birçok vakıf eseri ve konumu hakkında önemli bilgiler veren Hurufat Defterleri, Osmanlı şehrinin mekânsal yapısı ve tarihinin açıklanmasında da çok önemli kaynak grubu durumundadır. Örneğin, R. Evvel 1199 / Ocak 1785 tarihli kayıtta; *Konya'da Sultan Alaaddin Cami kurbünde Ekekli? Oğlu Medresesi ittisalinde Ak Mehmed oğlu Mehmed binası medresesi…(* VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.) ifadesinden, günümüzde mevcut olmayan Ak Mehmed oğlu Mehmed Medresesinin, Sultan Alaaddin Cami yakınında ve Ekekli? Oğlu Medresesinin bitişiğinde olduğu belirtilerek, medrese yerinin günümüz Alaaddin Tepesi'nde olduğu net bir şekilde ortaya konulmuştur.

[45] Söz konusu defter tarihleri Konya Hurufat Defterlerinin kapak sayfalarında bulunan tarihlere göre oluşturulmuştur. Ancak defterlerdeki kayıt tarihlerinin, defter kapak tarihlerinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada defter kayıt tarihleri esas alınmıştır.

[46] Defterin Fihristinde Konya Kazası 4. sayfadan başlıyor gösterilmiş, ancak incelendiğinde defterin Konya'dan bahsedilen kısmı 9. sayfadan başlanmaktadır.

5	555	3	200	1227	1230
6	556	5	182	1228	1244
7	557[47]	3	104	1245	1250
8	1091	128	154	1137	1138
9	1106[48]	5	956	1168	1175
10	1107	23	2395	1115	1132
11	1108	11	507	1175	1182
12	1109	128	260	1137	1138
13	1111	1	566	1179	1195
14	1112[49]	7	25	1155	1162
15	1113	1	183	1199	1202
16	1114	1	79	1184	1186
17	1115[50]	5	172	1186	1188
18	1119[51]	227	265	1135	1135
19	1125	35	133	1182	1182
20	1128	137	144	1139	1140
21	1139	188	249	1140	1146
22	1140	490	345	1107	1111
23	1142	153	4	1201	1204
24	1160[52]	175	95	1104	1105

[47] Defterin Fihristinde Konya Kazası 2. sayfadan başlıyor gösterilmiş, ancak incelendiğinde defterin Konya'dan bahsedilen kısmı 3. sayfadan başlanmıştır.

[48] Defterin Fihristinde Konya Kazası 1. sayfadan başlıyor gösterilmiş, ancak incelendiğinde defterin Konya'dan bahsedilen kısmı 5. sayfadan başlanmıştır.

[49] Defterin Fihristinde Konya Kazası 5. sayfadan başlıyor gösterilmiş, ancak incelendiğinde defterin Konya'dan bahsedilen kısmı 7. sayfadan başlanmıştır.

[50] Söz konusu defterin kapak sayfasndaki tarih ile kayıt tarihleri birbirini tutmamaktadır.

[51] Defterin Fihristinde Konya Kazası 2. sayfadan başlıyor gösterilmiş, ancak incelendiğinde defterin Konya'dan bahsedilen kısmı 5. sayfadan başlanmaktadır.

[52] Bu defterdeki sayfaların üzerine başka bir defterin sayfaları yapıştırılmıştır. Örneğin 1160 nolu defterin 178. sayfanın üstten başlanarak ortasına kadar Kaş Kazası'ndan bahsederken, ortasından itibaren Konya'ya ait bilgi verilmeye başlanmıştır. Aynı pozun ikinci sayfasının sayfa numarası ise

25	1216	12	361	1188	1195
Toplam Kayıt Sayısı			**8370**		

İncelenen 25 adet defterin tarihlendirilmesinde bir düzenliliğin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tek tek kayıtlara bakıldığında tarihlendirmenin karmaşık olduğu dikkati çekmektedir. Hatta bazı kayıtların başlangıç satırına bir çizgi çekilerek, 1260 tarihi düşülmüştür ki bu normal tarih aralığını 5-6 yıl öne almaktadır.[53] Bu tarihin neden atıldığı anlaşılamamıştır. Ancak bunun kayıt tarihi olmadığı, farklı bir numaralandırma olabileceği düşünülmektedir. Nitekim kayıtların tarihlendirilmelerine bakıldığında genellikle kayıtların başına değil de, cümle sonuna konulduğu genel bir kaide olarak dikkati çekmektedir. Dolayısıyla kaydın başlangıcına konulan bu sayıların kayıt tarihi değil bir numaralandırma olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1260 nolu tarihli kayıtların sayısı 25-30 olup 555 ve 556 nolu defterde bulunmaktadır. Diğer 23 defterde bu tür bir kayda rastlanılmamıştır.

2.1.2. Şer'iyye Sicilleri

Faydalanılan diğer bir kaynak grubu ise, Şer'iyye sicilleridir. Bilindiği gibi şer'iyye sicil defterleri, Osmanlı şehir tarihi açısından birinci derecede kaynak grubu durumundadır. İnalcık, imparatorluğun idari ve içtimai tarihini hakkiyle meydana çıkarmanın, her şeyden önce şer'iyye sicillerinin çok iyi tetkik edilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir.[54] Bu çalışmada özellikle Konya'nın mahalleleri ve idari anlamda şer'iyye sicillerinden faydalanılmıştır.

---

175 ve sayfada sadece iki kayıt mevcuttur. Her iki kaydın tarihi de diğer Hurufat Defterleri'nde bulunan kayıt tarihlerinden farklıdır. Nitekim her iki kaydın tarihi Hicri 1086 / Miladi 1675 olarak gösterilmiştir. Ancak aynı defterde bulunan tarihleri aynı, sayfaları farklı bir poz daha bulunmaktadır. Pozun ilk sayfası bir öncekiyle aynı ancak ikinci sayfası, sayfa numarası aynı olmasına rağmen, tamamen farklıdır. Bu durumda bu defterdeki pozların başka bir defterdeki pozlarla karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Ancak her iki pozda aynı defter içerisinde gösterilmelerine rağmen kayıt tarihlerinin arasında ciddi bir zaman farklı bulunmaktadır. Bu belirtilmekle birlikte, sayfanın başında bulunan ve diğer pozlarla tarihsel olarak uyumluluk gösteren tarih, belgenin tarihi olarak kullanılmıştır.

[53] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 3; VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18; VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 9.

[54] Şer'iye sicillerinin Osmanlı sosyal ve idari tarihi için ne kadar önemli bir kaynak grubu olduğunu ortaya çıkaran ve konu ile ilgili ilk çalışmaları yapan Halil İnalcık'tır. İnalcık, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak" adıyla 1943 yılında yayınladığı makalesinde şer'iyye sicilinin, Osmanlı'nın hâkim olduğu coğrafyalardaki siyasi, sosyal, ekonomik ve idari tarihlerinin aydınlatılmasında, çok önemli bilgiler içerdiğini belirtmektedir. *Bkz,* Halil İnalcık, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak", **DTCF Dergisi,** Cilt: I, Sayı: 2, 1943.

2.1.3. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Osmanlı Arşivi, Osmanlı Tarihi'yle ilgili hemen her konuda bilgi bulunabilecek malzemeyi ihtiva ettiğinden Osmanlı tarihi ile ilgili çalışmalarda başvurulması gereken ilk kaynak grubu durumundadır. Özellikle ülkemiz kütüphanelerinde[55], Osmanlı tarihi ile ilgili hayli zengin arşiv malzemesi bulunmaktadır. Sadece Türk Tarihi değil, Osmanlı hâkimiyeti altına girmiş, bugün sayıları yirmiyi aşan devletlerin tarihi bakımından da son derecede mühimdir. Ancak, bu belgelerin hepsi toplu olarak bir yerde değildir. Osmanlı resmî belgelerinin esas kısmı Başbakanlık Arşivi Genel Müdürlüğüne bağlı *Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı* (BOA) depolarında bulunmaktadır. Fakat bunun dışında başka yerlerde de arşiv malzemeleri bulunmaktadır.[56]

XVIII. yüzyılda, Konya'da mevcut vakıf eserlerinin tarihleri saptanmaya çalışılırken faydalanılan diğer bir kaynak ta, *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)'*dir. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nce "Defter-i Hâkânî Dizisi" başlığı altında neşredilen bu defterler, Osmanlı Devleti'nin bütün kurum ve kuruluşlarıyla işleyişinin ortaya koymasının yanı sıra, ülkemizin idarî, kültürel yapısını ve sosyo-ekonomik tarihi açısından da büyük önem taşımaktadır.[57]

2.1.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan ve Konya'ya ait olduğu tespit edilen 7 adet vakıf defterine ulaşılmıştır. 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, numaralı olan bu defterlerden özellikle 147 nolu defterden istifade edilmiştir. Söz konusu defterde, Konya'da bulunan vakıf eserlerinin hangi mahallede ya da mevkide olduğu, vakfın banisi, vakfın faal durumu ve geliri gibi konularda ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkündür.

---

[55] Memleketimiz sınırları dışında da Osmanlı Arşivleri bulunmaktadır. *Bkz,* Kahraman, *age,* s. IX.
[56] Mubahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, 6. Baskı, Kıbbealtı Neşriyat, İstanbul, 1998, s. 64-65.
[57] T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)*, Ankara, 1996.

2.2. Kronikler

Resmî ve gayrı resmî diye ikiye ayrılabilecek vakayiname türündeki eserlerin ilk resmî olanı Naîmâ Mustafa Efendi ile başlar[58] ve XVIII. Asrın sonlarında vakanüvist Ahmed Vâsıfla devam eder. Gayrı resmî vakayinamelere ise İsa-zade Tarihi, Zübde-i Vekayiat, Uşşakîzâde Tarihi, Zeyl-i Fezleke (Silahtar Tarihi) ve bunun devamı olan Nusretnâme ile Arap-zâde Hüseyin Ramiz'in Zübdetü'l-vâkıât'ı sayılabilir.[59]

Osmanlı Devleti'nin günümüze ulaşan ilk standart tarihleri, kuruluştan yaklaşık bir buçuk asır kadar sonra kaleme alınmıştır. Klasik Osmanlı tarih yazımının ilk eserlerinden olan *Aşıkpaşazade Tarihi*[60], Verdiği özgün bilgilerden dolayı ilk Osmanlı devri tarihinin en kıymetli kaynaklarındandır. Söz konusu eserin tamamen Derviş Ahmed Aşiki (1398 / 1484-85) tarafından yazılmadığı, sadece bir kısmının Derviş Ahmed tarafından yazıldığı geri kalan kısmının ise, ondan sonra gelen yakınları tarafından yazılarak bütün bir eser haline getirildiği Babinger tarafından belirtilmektedir.[61] Âşıkpaşazâde, eserindeki ifadesine göre, fetret devrinde şehzâdeler arasındaki taht mücadelelerine şahit olmuş, Çelebi Mehmed'in 1413 yılında kardeşi Çelebi Musa üzerine gönderdiği orduya katılmış, yolda hastalanarak Geyve'de Orhan Gazi'nin imamının oğlu olan Yahşi Fakıh'ın evinde istirahat için kalmıştır. Âşıkpaşazâde, Yahşi Fakıh'ın evinde kaldığı bu sırada, onun, Yıldırım Bâyezid devri sonlarına kadar gelen Menâkıbnâme isimli eserini görüp okuduğunu ve kendisinde tarih yazma isteğinin orada başladığını belirtmiştir. Yine kendi ifadesine göre eserini tamamladığı 1484 yılında yaşı seksen beş civarında idi.[62]

---

[58] Naîmâ Mustafa Efendi, *Naima Tarihi*, haz. Zuhuri Danışman, Cilt: I-VI, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1967. Naima'nın, eserini yazdığı dönemi, Ahmed Refik şöyle açıklamaktadır: *Nimâ'nın yaşadığı devir, milletin mütevali felâketlere duçar olduğu, elîm mağlûbiyetlerle dolu bir devirdi. Dâhilde inzibat, nizam ve kanun kalmamıştı. Müftü Feyzullah Efendi'nin tagallüp zamanıydı. Herkes büyüklerden birine intisap eder, bu suretle yaşamaya çalışırdı. Riyakâr cahillerin ve dessas zenginlerin kıymetleri herkesten yüksekti. Menasıp, ehline verilmezdi, ilim ve marifete kimse rağbet etmezdi*. Ahmed Refik, *Naima*, Milli Kütüphane Külliyatı, Kanaat Kütüphanesi, Ankara, 1932, s. 5.

[59] Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", *FSM İlmi Araştırmalar ve Toplum Bilimleri Dergis*i, 1, Bahar 2013, s. 281.

[60] Derviş Ahmed Aşiki, *Tevarihi Al-i Osman-Aşıkpaşazade Tarihi,* Hazırlayan: Ayşenur Kala, Kamer Yayınları, İstanbul, 2013.

[61] Franz Babınger, *Osmanlı Tarihi Yazarları ve Eserleri*, Çev. Coşkun Uçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 40-41.

[62] Babinger, *age*, s. 39; Bu çalışmada *Aşıkpaşazade Tarihi'nin* Ayşenur Kala tarafından hazırlanan nüshasından faydalanılmıştır.

II. Murad ve II. Mehmed dönemi tarihçilerinden olan Şükrullah bin Şıhabeddin Ahmed, Behçet'ül-Tevarih[63], adıyla yazdığı dünya tarihinde, Selçuklu ve Osmanlı dönemi Konya'sından bahsederek önemli bilgiler vermektedir. Babinger, Şükrullâh'ın istifade ettiği kaynaklar arasında bugün kaybolmuş coğrafî eserlerin de bulunduğu dolayısıyla Behçet'ül-Tevarih'in coğrafya bakımından da değerli bir eser olduğunu belirtmektedir.[64]

Tevârîh-i Âl-i Osman yazma geleneğinin son tipik örneklerinden olan Gelibolulu Mustafa Ali Efendi ve eserleri hakkında Diyanet İslam Ansiklopedisinde yazılan maddede, Mustafa Ali'nin çoğu bir mevki elde etmek için yazılmış irili ufaklı mensur ve manzum altmışa yakın eserinin olduğu belirtilmektedir. Yazarın ilk tarih kitabı olan Nâdirü'l-Mehârib, Şehzade Selim ile Bayezid arasındaki Konya Savaşı'nı ve Selim'in cülûsuna kadarki olayları anlatır.[65] Yazarın en önemli eseri *Kitabü't-Tari-i Künhü'l-Ahbar'dır.*[66] 1591-1599 yılları arasında yazılan eser, oldukça sade fakat edebî bir dille yazılmış ve "rükün" denilen dört bölüme ayrılmıştır. Eserin ilk rüknünde kâinatın yaratılışından dağlar, denizler, sular ve iklimlerden; ikinci rüknünde peygamberler ve İslâmî Arap tarihinden bahseder. Üçüncü rükün Türk ve Moğol tarihlerinden, hacim itibariyle diğer üç rükünden daha geniş olan dördüncü rükün ise başlangıcından Safer 1005 / Ekim 1596'a kadarki Osmanlı tarihi ile devlet adamları, âlim ve şairlerinin biyografilerini içine alır.[67]

Şikari[68], Kataloglarda Karamannâme, Kitâb-ı Karamaniyye, Kitâb-ı Tevârîh-i Karamaniyye şeklinde anılan eserin yazarıdır. Karamanoğulları Tarihi'nin önemi, Karamanoğulları Beyliği hakkında bilinen tek tarih eseri olmasındandır. Eser, Osmanlı karşıtı ve Karamanoğlu yanlısı tutumuyla ayrı bir özellik göstermektedir. Hiçbir tarihin yer almadığı ve tam olarak ne zaman yazıldığı bilinmeyen eserin, Şah İsmail ile Özbekler arasında cereyan eden savaşlara (1511) atıflar yapılması dolayısıyla XVI. yüzyılın ortalarında son şeklini aldığı düşünülmektedir.[69] Eserden,

---

[63] Şükrullah *age*.
[64] Babınger, *age,* s. 21.
[65] Gülhizar Kara, Gelibolulu Mustafa Ali'nin "Nâdirü'l-Mehârib" Adlı Eserinin Edisyon Kritiği ve Muhtevasının Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.
[66] Gelibolulu Mustafa Ali Efendi, *Kitabü't-Tari-i Künhü'l-Ahbar*, Hazırlayanlar: Ahmed Uğur vd., Kayseri, 1997.
[67] Bekir Kütükoğlu, "Ali Mustafa Efendi", **DİA**, Cilt: 2, s. 414-415.
[68] Şikari, *Karamanname*, Haz. Metin Sözen- Necdet Sakaoğlu, İstanbul, 2005; Bu çalışmada, Gelibolulu Mustafa Ali'nin Osmanlı tarihi ile ilgili kısmından faydalanılmıştır.
[69] Sara Nur Yıldız, "Şikari", **DİA**, Cilt: 39, s. 162-163.

Osmanoğulları ile Karamanoğulları arasındaki münasebetler dolayısıyla faydalanılmıştır.

2.3. Salnameler

Bir senelik olayları göstermek üzere tertip olunan eserler hakkında kullanılır bir tabirdir. Sene, yıl demek olan "sal" ile mektup, kitap manasına gelen "name "den mürekkep olan bu tabirin tam karşılığı "yıllık" tır. "Takvim" de bu manada kullanılır.[70]

Osmanlı Devletinde ilk resmî salname Hicrî 1263 / Miladî 1847'de yayınlanmıştır. Araştırma konumuzla ilgili konularda Konya'da neşredilen ilk Salname Hicrî 1285 / Miladî 1868 yılının tarihini taşımaktadır. Son Konya Salnamesi ise Hicrî 1330 / Miladî 1924 yılında yayınlanmıştır.[71] Sadrazam Reşit Paşa tarafından başlatılan bu uygulama, Hayrullah Efendi ve Ahmet Vefik Paşa'ya yaptırılmıştır. Sonraları Cevdet Paşa, daha sonraları da Meclis-i Maarif Başkâtibi Behçet, Meclis âzasından Rüştü Beyler tarafından yapılan salnamenin tertibi daha sonraları irade-i seniyye ile maarif nezareti mektûbi kalemi heyetine ve 1306 / 1888 senesinden itibaren de Memurin-i Mülkiye komisyonuna bağlı Sicil-i Ahval idaresine havale edilmiştir. Resmî Salname saltanatın sonuna kadar bu idare tarafından tertip edilmiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında, Konya'nın idari yapısının geçirdiği değişimleri göstermek, nahiyelerin tarihi süreçteki idari yapısı ve ekonomik durumlarını ortaya koyması noktasında Konya Salnamelerinden faydalanılmıştır.[72]

---

[70] M. Zeki Pakkalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* MEB Yayınları, Cilt: III, İstanbul, 1993, s. 105.

[71] Mehmed Aydın, "Türk-İslam Medeniyeti", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Konya Özel Sayısı, Sayı: 5, Konya, 2008, s. 104.

[72] Osman Akandere, "Konya Vilayeti Salnamelerine Göre 1864-1904 Yılları Arasında Konya Sancağının İdari Yapısı*",* **İpek Yolu Konya Kitabı**, Özel Sayı I, Mayıs 1998; Mehmet Ali Talayhan, Osmanlı Devleti Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı (1851-1910*)*, Niğde Üniversitesi Sos. Bilm. Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Niğde, 2001; Hacı Dede Hakan Karagöz, "Konya Salnamelerinde Konya Ekonomisi", (Kısaltma: Konya Ekonomisi), **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Seminer Ödevi, Konya, 2012; Adem Topkaya, Salnamelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

2.4. Seyahatnameler

Seyahatnamelerde, milletlerin yaşayış tarzları, ekonomik ve kültürel durumları, nüfusları, kılık-kıyafetleri, ibadet yerleri, inanç, itikatları kısacası hayatın her alanına yönelik bilgeleri bulmak mümkündür.

Özellikle Türk Tarihi hakkında yapılacak araştırmalarda, yabancı seyyahların yazdıkları hatıraların-seyahatlerin önemi büyüktür. Aynı şekilde coğrafya, tarihi topoğrafya ve sanat tarihi hususlarında da seyahatnamelerden geniş ölçüde faydalanmak mümkün olmaktadır. Türkler ve bilhassa Osmanlı Devleti Avrupa'da devamlı olarak merak uyandırdığından çeşitli dillerde yazılan ve yayınlanan seyahatnamelerin sayısı büyük bir kütüphaneyi dolduracak kadar zengindir.[73] Bu çalışmada Evliya Çelebi, Charles Texier, J B Tavarnier, ibn-i Batuta, Friedrich Sarre, Béla Horváth, Süheyl Ünver vb. seyyahların gezi ve notlarından derledikleri seyahatnamelerden istifade edilmiştir.

2.5. Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

2.5.1. Vakıf Tahrir Defterleri

Feridun Nafiz Uzluk tarafından hazırlanıp yayınlanan, *Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi* adlı eser, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Doğuş Matbaası'nda 1958'de Ankara'da basılmıştır.[74] Söz konusu eserde, Konya ve nahiyelerinin vakıfları tespit edilerek, vakfın nerede, hangi mahalle/semte olduğu, vakıfların gelirleri, vakfın tevliyeti, vakıf görevlileri, vakıf eserin durumu, faal olup olmadığı gibi pek çok konu hakkında bilgi verilmektedir. Hurufat Defterleri'nde ismi geçip ancak ne zaman yapıldığı belirtilmeyen eserlerin tarihini ve hangi döneme ait olduğunu, eserlerin vakıfları, bulundukları mahalleleri belirlemek hususunda bu eserden istifade edilmiştir.

Seyit Ali Kahraman tarafından 1993 yılında Bulgaristan Kiril ve Metodiy Kütüphanesi kataloglarında tespit edilen *Karaman Vilayeti Vakıfları* adlı eser, Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2009'da basılmıştır.[75] Katalog kayıtlarında 877 / 1472-3 tarihli olan bu defterin asıl tarihinin XVI. Yüzyılın ilk yarısı olduğu

---

[73] Semavi Eyice, "Bertrandon de la Broquiere ve Seyahatnamesi(1432-1433)", **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi,** Cilt: VI, İstanbul, 1975, s. 85.

[74] Feridun Nafiz Uzluk, *Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi,* Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, *Ankara, 1958.*

[75] Seyit Ali Kahraman, *Karaman Vilayeti Vakıfları,* Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri, 2009.

tespit edilmiştir.[76] Hurufat Defterleri'nde ismi geçen ancak banisi, mahallesi veya ne zaman yapıldığı belirtilemeyen bazı vakıf eserlerinin bani, mahallesi veya yapılış tarihinin tespitinde bu eserden faydalanılmıştır.

Fahri Coşkun'un Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığı, "888 / 1483 tarihli "Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri" adlı çalışmadan da faydalanılmıştır.[77] İstanbul'da Taksim Atatürk Kitaplığı'nda Muallim Cevdet Kataloğu'nda saklanan Karaman Vilayetine ait 1483 tarihli bu Evkaf Defteri, Murad Çelebi bin Hamza Bey tarafından hazırlanmıştır. Defter Orta Anadolu'da Osmanlı öncesi uygulamalara özellikle Karamanoğlu İbrahim Bey'in uygulamalarına atıfta bulunmaktadır.[78] Nitekim Osmanlılar Karamanoğulları dönemindeki hemen hemen bütün vakıfları onaylamışlardır. Dolayısıyla Osmanlı dönemine intikal eden ve Karamanoğulları döneminden kalan pek çok vakfın imtiyazı aynen devam etmiştir. Hurufat Defterleri'nde, XVIII. yüzyıla kadar ayakta olan Karamanoğulları veya Selçuklular dönemine ait eserler tespit edilirken bu defterden faydalanılmıştır. Ayrıca bu defterden, vakıf eserlerin gelirlerini tespit etme noktasından da istifade edilmiştir.

2.5.2. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri (937/1530)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Defterleri Fihristinde 387 numarada kayıtlıdır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından 1996 yılında dizin ve tıpkıbasımı yapılarak yayınlanan bu defter H. 937/ M. 1530 tarihlidir. Esbkeşan kazaları olan Eskiil, Turgud ve Bayburd kazaları ile Konya livâsı defterde ayrı ayrı yerlerde bulunmaktadır. Bu kazalar Konya livâsına bağlı olduğu için bu

[76] Kahraman, giriş kısmında söz konusu eseri tanıtırken, Osmanlı tarihinin çok önemli belgelerinin 1931 yılında Bulgaristan'a hurda kâğıt olarak satıldığını belirtmektedir. Arabalara yüklenerek Sirkeci'deki tren istasyonuna getirilen ve vagonlara yüklenerek yola çıkarılan Osmanlı dönemine ait bu çok önemli belgeler, dökülüp saçılarak Bulgaristan'a gönderilmiştir. Bunlar arasında vakıf defterleri, mülknameler, önemli fermanlar, 500'den fazla defter (ki, bunların çoğu saraya ait ehl-i hiref defterleridir) ve bir milyondan fazla belge bulunmaktadır. Hemen ardından zamanın hükumeti müdahale ederek Bulgaristan'dan istemişse de çok az bir miktarı geri gönderilmiştir. İncelenmesi için Viyana'ya gönderilen yüklü miktardaki belge, öğrendiğimiz kadarıyla Viyana'da kalmıştır. Bugün Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da bulunan Kiril ve Metodiy Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü'nde 500'den fazla defter ve bir milyonu aşkın belge bulunduğunu belirtmektedir. *Age*, s. İX.

[77] Fahri Coşkun, 888 / 1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.

[78] M. Akif Erdoğru, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar -I", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XVIII, Sayı: I, Temmuz 2003, s. 119-160.

çalışmada birleştirilerek verilmiştir. Lârende sancağının içinde gösterilen Belviran ve Aladağ kazaları ise Konya sancağına dâhil edilmiştir.[79]

2.5.3. Karaman Vilayeti Kanunnameleri

Karaman Vilâyeti Kanunnameleri muhtelif araştırmacılar tarafından değişik tarihlerde yayınlanmıştır. Sırasıyla M. Ferit Uğur, Ömer Lütfi Barkan, İbrahim Hakkı Konyalı, Ahmet Akgündüz[80] ve son olarak Mehmet Akif Erdoğru[81] bu kanunnameleri yayınlamıştır.

2.6. Konya Kent Tarihi ve Vakıf Kurumları Üzerine Yapılmış Başlıca Çalışmalar

Ayrıca İbrahim Hakkı Konyalı'nın, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi,* adlı eserin 1964[82] ve 1997[83] tarihli baskılarından faydalanılmıştır. 1950'li yıllarda başladığı Konya Tarihi kitabını beş senede bitiren Konyalı, eserin ilk baskısını ancak 1964 yılında yapabilmiştir. Vakıf eserlerinin kitabelerini ana referans kaynağı olarak kullanan Konyalı, zamanında mevcut Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemine ait hemen tüm eserlerin kitabelerini incelemiş ve eserlerin banilerini, inşa tarihlerini, mahallelerini ve vakıf kaynaklarını ortaya koyarak, Konya tarihi için temel kaynak mahiyetinde önemli bir eser ortaya koymuştur. Mehmet Önder, *Mevlana Şehri Konya* adlı eserinde Konya'nın tarihi cami, mescid, medrese ve diğer vakıf eserleri hakkında önemli bilgiler vermektedir.[84] Özer Ergenç'in *XVI. yüzyılda Ankara ve Konya* isimli eseri 1980'lerde doktora tezi olarak hazırlanmıştır. İlk kez Ankara Enstitüsü Vakfi tarafından 1995'te kitap olarak basılan tez, ikinci kez Tarih Vakfi Yurt Yayınları tarafından Aralık 2012'de İstanbul'da basılmıştır.[85] Söz konusu eserde Ergenç, Ankara ve Konya'nın şer'iyye sicillerini kullanarak, her iki kentin sosyal, ekonomik ve demografik tarihine ait pek çok belge ve bilgiyi ortaya koyarak, Osman kent tarihçiliğine ve Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihine önemli katkılar sağlamıştır. Ergenç, Ayrıca Selçuklu döneminden tevarüs eden Konya şehir planının Osmanlı devleti döneminde de devam ettiği, şehir merkezinde geçen ticari yol

---

[79] *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri,* s. IX.
[80] Volkan Ertürk, XVI. Yüzyılda Akşehir Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 36.
[81] M. Akif Erdoğru, "Karaman Vilayeti Kanunnameleri", **AU. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,** Sayı: 4, 1993.
[82] Konyalı, *age*.
[83] İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Enes Kitap Sarayı, Konya, 1997.
[84] Mehmet Önder, *Mevlana Şehri Konya (Tarihi Klavuz),* Konya, 1962.
[85] Aynı Yazar, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2012.

sistemi ve kale kapılarının şehrin gelişimi noktasında önemli birer merkez olduklarını ortaya koymuştur. Aziz Yasa'nın[86] *Anadolu Selçukluları döneminde Türk-İslam Şehri Olarak Konya*'sı, tezimizde başlıca faydalandığımız kaynaklardan biri olmuştur. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı bünyesinde üç cilt olarak hazırlanan tez, 922 sayfadan oluşmaktadır. Günümüz Konya'sında hala mevcut olan Selçuklu dönemi eserlerinin banileri, yapılış tarihleri, mimari planları ve dönemin Konya'sının şehir organizasyonundaki konumlarını belirtmesi açısından çokça faydalanılan bir kaynak olmuştur.[87] Yusuf Oğuzoğlu'nun da Konya üzerine önemli çalışmaları mevcuttur.[88] Yusuf Küçükdağ'ın *Lale Devrinde Konya* isimli yayınlanmamış doktora tezi en çok faydalanılan kaynaklardan birisi olmuştur. Küçükdağ, şer'iyye sicillerini temel kaynak olarak kullandığı tezinde, Lale Devri Konya'sının mahalleleri ve bu mahallelerde bulunan tarihi eserlerin banilerini, faal durumlarını ortaya koyarak, Konya şehir tarihine önemli katkıda bulunmuştur. Küçükdağ, Tezin sonunda dönemin Konya'sının bir haritasını da koymuştur. Haritada Konya Mahalleleri ve Tarihi yapılarının yerleri gösterilmiştir.[89] Caner Arabacı'nın "Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri"[90] çalışması, vakıf ve eğitim kurumu olarak medreselerin Konya eğitim tarihi ve şehrin fiziksel yapısına katkıları açısından önemlidir. Osman Nuri Dülgerler'in "Karamanoğulları Dönemi Mimarisi", adlı eseri, Karaman Eyaletinde bir dönem hâkimiyet kurmuş olan Karamanoğulları'nın, günümüze kalan ya da yıkılmış yapıları, mimari açıdan tanıtması açısından önemlidir.[91] Dolayısıyla bu eserler ortadan kalksa bile mimari yapıları, kağıt üzerinde de olsa, her zaman mevcut olacaktır.

---

[86] Yazar daha sonra evlenerek, Aktaş soyadını almıştır.

[87] Azize Yasa, Anadolu Selçuklu Döneminde Türk - İslam Şehri Olarak Konya, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.

[88] Yusuf Oğuzoğlu, "XVII. Yüzyılda Konya Şehrindeki Üretim Faaliyetleri Hakkında Bazı Bilgiler",(Kısaltma: Üretim Faaliyetleri), **İUEFTD Prof. Tayyib Gökbilgin Hatıra Sayısı**, İstanbul, 1982; *Aynı Yazar,* "Anadolu Şehirlerinde Osmanlı Döneminde Görülen Yapısal Değişiklikler", **V, AST**. C. I, 6-10 Nisan 1987, Ankara, 1987.

[89] Küçükdağ, *agt*.

[90] Caner Arabacı, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri(1900-1924)*, (Kısaltma: Konya Medreseleri), Konya Ticaret Odası Yayınları, Konya, 1998.

[91] Osman Nuri Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

3. KARAMAN EYALETI VE EYALET MERKEZİ OLARAK KONYA

Karamanoğlu İbrahim Bey'in 1466'da ölmesi üzerine Pir Ahmed ve kardeşleri Konya'ya, İshak Bey ise Silifke ve Taş-İl'ine hâkim olarak beyliği bölüşmüşlerdi.[92] Başlangıçta Akkoyunlu Uzun Hasan, İshak Bey'i desteklerken Osmanlılar Pir Ahmed'i destekliyorlardı. Ancak İshak Bey'in ölümü üzerine konumunu sağlamlaştıran Pir Ahmed Bey, Fatih'e verdiği taahhütleri tutmayarak, Konya'ya saldırmıştı. Fatih zamanında Konya ve Larende alınmış ise de, Karamanoğulları Beyliği tamamen ortadan kaldırılmamıştı. Anadolu'da siyası birliği sağlamanın, ancak Karamanoğullarının ortadan kaldırılması ile sağlanacağını düşünen II. Bayezid, Kasım Bey'in ölümü ile Karamanoğulları Beyliği'ne son vererek, Kayseri ve İçil'i Osmanlı topraklarına katmıştır. Bu suretle Karamanoğulları toprakları 1483 yılında merkez Konya olmak üzere Karaman eyaleti haline getirilmiştir.[93] Karaman Eyâleti, XVII.-XVIII. yüzyıllarda *Konya, Akşehir, Beyşehir, Niğde, Kayseri, Kırşehir* ve *Aksaray* olmak üzere yedi sancaktı. Kazaları ise, Ereğli, Eskil maa Akçaşehir, Aladağ, Pirlevgand, Belviran, Hatunsaray, Turgut, Gaferyad, Kureyş maa Berendi, Larende, Mahmudlar, Lazkiye ve Karaman'dı.[94]

3.1. Karaman Eyaleti'nin İdari Taksimatı

Kendi adını taşıyan ovanın batısında, denizden 1027 m. yükseklikte kurulmuş olan Konya, Anadolu Selçuklu Devleti'nin taht şehri ve en önemli kültür merkezi idi. Selçuklulardan Karamanoğulları'na geçen Konya, Yıldırım Bayezid tarafından 1397'de Karamanoğulları Beyliği'nin ilhakıyla Osmanlı topraklarına katıldı. Ancak Ankara Savaşı'ndan sonra Timur tarafından ihyâ edilen Karamanoğulları Beyliği'ne verildi ise de Fatih Sultan Mehmed'in Karaman seferi sırasında 1467 yılında yeniden fethedilerek kesin olarak Osmanlı topraklarına katılarak,[95] Karaman Eyaleti'nin paşa sancağı olmuştur.

---

[92] Aşıkpaşazade, *age*, s. 276.

[93] Zerrin Günal Öden, "Karamanoğulları Beyliği", **Türkler,** Cilt: 6, s. 1328. Konya'nın Osmanlılara geçmesi ve Karaman Eyaletinin oluşması ile Osmanlı Devleti tarafından burada, muhtelif tarihlerde tahrirler yapılmıştır. 1476, 1483, 1500, 1518, 1524, 1584 tarihli tahrirler mevcuttur ancak bunların dışında da yapılmış tahrir çalışmaları bulunmaktadır. Bkz, Ertürk, agt; Doğan Yörük, "Karaman Eyaletinde Osmanlı Tımar Düzeninin Tesisi.", **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, XXV/40, Ankara, 2006, s. 177-202.

[94] Kâtip Çelebi, *Cihannüma*, İstanbul, 1732; s. 615.

[95] Sadık Müfit Bilge, "Karaman Eyaleti'nin Coğrafyası ve İdari Taksimatı (XV.-XVIII. yüzyıllar), http://www.academia.edu/624815/karaman_ey%c3%82let%c4%b0_n%c4%b0n_tar%c4%b0h%c3%8

Osmanlı İmparatorluğu, klasik devlet düzeninde, zapt ettiği yerlerde mutlak bir merkeziyetçilik yerine o bölgelerin hususiyetlerine göre çeşitli bir idare tarzı tatbik ettiği anlaşılmaktadır. Bunun tabii bir neticesi olarak Osmanlı idari teşkilatlanmasının en karakteristik özeliği olan eyaletler, eyaletlerin yanı başında hükümet adını taşıyan ancak beylerbeyliklere bağlı olan sancakbeylikleri ve himaye altında olup devlete vergi veren hanlık ve voyvodalıklar şeklinde tezahür etmiştir.[96]

Klasik tanımlamadaki açıklığa rağmen Osmanlı eyalet idaresi ile ilgili kaynaklardaki bilgiler o kadar net değildir. Belirsizlikteki ilk husus "eyalet", "vilâyet", "nahiye" gibi terimler karışık ve bazen de aynı anlama gelecek şekilde kullanılmalarındandır. İkinci olarak da eyalet idaresinin coğrafî sınırları ile ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin klasik dönem diye nitelendirilen zamana ait sahip olduğu eyaletlerin sayısı tam olarak bilinmediği gibi bunlara bağlı olan sancak ve kaza sayılarında da ihtilaf vardır.[97] Bu durumun oluşmasında, devam eden fetih politikasının etkili olduğu düşünülmektedir.[98] Bu husus, diğer Osmanlı eyaletleri için olduğu kadar Karaman Eyaleti için de geçerlidir. Karaman Eyaleti, başlangıçta Kıbrıs ve Maraş da dâhil olmak üzere teşekkül ettirilmişken daha sonra bu iki yer, ayrı birer eyalet şeklinde yapılandırılmıştır.[99] Nitekim XVI. yüzyılın başları itibariyle Karaman Eyaleti'nin 7 sancağının olduğu görülmektedir. Bunlar, Konya, Beyşehri, Akşehir, Aksaray, Niğde, Kayseri ve İçel sancakları idi.[100] XVI. yüzyılın başları ile XIX. yüzyılın ortalarına kadar Karaman Eyaleti'nin sancak sayısında değişmeler olmuştur. Değişen sancakları tablo halinde verecek olursak;

---

e_co%c4%9erafyası_ve_%c4%b0dar%c3%8e_taks%c4%b0matı_xv.-xvıı._y%c3%9czyıllar, Erişim tarihi: 12 Nisan 2015, s. 5.

[96] Şerafettin Turan, "XVII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı", **Atatürk Üniversitesi 1962 Yıllığı**, Ankara, 1963, s. 201 vd.

[97] Muhittin Tuş, *Sosyal ve Ekonomik Açıdan Konya (1756-1856*), KTO Yayınları, Konya, 2001, s. 26.

[98] 15. ve 16. yüzyıllarda, Osmanlı Devleti yeni fethedilen yerleri sancak beylerinin doğrudan yönetimlerine vermiş, bunların başına da bir beylerbeyi atamıştır. Böylelikle yeni beylerbeylikler ortaya çıkmıştır. Yeni beylerbeyliklerinin oluşturulması, askerî düşüncelerle belirlenen bir ihtiyacın sonucudur. Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600),* Çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul, 2003, s. 109.

[99] Tuş, *age*, s. 26.

[100] Bahaeddin Yediyıldız, "Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış", **Türkler**, Cilt: 10, s. 368; Besim Darkod, "Konya", **İA**, Cilt: 6, s. 54.

Tablo - 1

XVI. Yüzyıl Başları ve XIX. Yüzyılın Ortalarında Karaman Eyaleti Sancakları

1520-35 Arası Sancaklar	1609'daki Sancaklar	1750[101]-1835 Arası Sancaklar	1836'daki Sancaklar	Tanzimat'tan Sonra Görülen Sancaklar
Konya Niğde Beyşehri Akşehir Aksaray Kayseri İç-il	Konya Niğde Aksaray Beyşehri Kırşehir Kayseri Akşehir	Konya Niğde Akşehir Aksaray Beyşehir Kayseri Kırşehir	Konya Niğde Akşehir Aksaray Beyşehir Hamid İç-il Tekke	Konya Niğde Nevşehir Hamid İç-il Tekke

Karaman Eyaleti'nin paşa sancağı, kuruluşundan (1474) itibaren Konya olmuştur.[102] Ancak Kanuni'nin ilk yıllarında Kayseri bir müddet paşa sancağı olmuşsa da bu durum uzum süre devam etmemiştir.[103] XVI. yüzyıl boyunca Karaman Beylerbeyliği'nin değişmeyen sancakları Konya, Beyşehri, Akşehir, Niğde, Aksaray ve Kayseri idi. 1609'da Konya, Niğde, Aksaray, Beyşehri, Kırşehir, Kayseri ve Akşehir'in Karaman Vilayeti livaları olduğu anlaşılmaktadır.[104] Bu idari yapılanma 1831 yılına kadar sürmüştür.[105] Bu idari üniteler düzenlenirken Osmanlı idarecilerinin dikkat ettikleri en önemli husus bölgenin coğrafi yapısı idi. Örneğin,

[101] Naima, XVIII. yüzyılın başlarında Karaman Eyaleti olarak; Konya, Seydişehir, Beyşehri, Bozkır, Lârende, Niğde, Aksaray, Herakliye (Konya Ereğlisi), Karapınar, Eskiil, Kayseriye, İsaklı ve Akşehir'i saymaktadır. *Bkz,* Naîmâ Mustafa Efendi, *Naima Tarihi,* haz. Zuhuri Danışman, Cilt: 3, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1967, s. 1179.

[102] *Cihannüma,* s. 615.

[103] Alaattin Aköz, "1475-1600 Yılları Arasında Konya",(Kısaltma: Konya), **Konya Ansiklopedisi**, Cilt: 5, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2013, s. 258.

[104] Erdoğru, "İdari Taksimat", s. 428.

[105] Fazıla Akbal, "1831 Tarihinde Osmanlı İmparatorluğunda İdari Taksimat ve Nüfus", **Belleten**, XV. Cilt, Sayı 60, (Ekim 1951), s. 620.

Konya, Kayseri, Niğde, Aksaray sancaklarındaki bozkır sahalar Sahra Nahiyesi adı altında toplanmıştı.[106]

Karaman Eyaleti ancaklarında olduğu gibi, Konya Sancağı'nın kaza sayısında da zaman içinde birtakım değişiklikler olmuştur. XVI. Yüzyılın başlarındaki Konya kazalarını; Ereğli, Eskil maa Akçaşehir, Aladağ, İnsuyu, Bayburt, Pirlevgande, Belviran, Hatunsaray, Turgut, Gaferiyyat, Karış maa Birendi, Larende, Mahmudlar, Karaman, Lazkiyye (Ladik) şeklinde sıralamak mümkündür.[107] Konya sancağı kaza sayısının XVII. yüzyılda değiştiği anlaşılmaktadır. Kazalar; Konya (merkez kaza), Ereğli, Eski-il maa Akçaşehir, Aladağ, Pirlevganda (Hadim), İnsuyu, (Günümüzde Cihanbeyli'nin batısında bir köy), Bayburd, Birgiri, Belvîrân, Hatunsaray, Gâferyâd, Kureyş maa Berendi, Lârende, Lazkiye-i Karaman (Ladik) şeklindedir. Mahmutlar kazâsının nâhiye olarak ilhak edildiği Turgut ile Turgut Kureyşözü ve Bayburd Kureyşözü kazâları birleştirilerek, Kureyşözü kazası teşkil edilmiştir. Konya Sancağı'nın XVIII. yüzyıldaki kazâları; Konya, Aladağ, Bayburd, Ereğli, Belvîrân, Eski-il, Gâferyâd, Pirlevgand, İnsuyu, Lârende, Turgut, Kureyş, Ladik ve Kureyşözü'idi.[108] 1868 yılı salnamesinde[109], Konya Sancağı'nın 11 kazasının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; Konya (merkez kazası), Akşehir, Yalvaç, Karaman, Ilgın, Seydişehir, Ereğli, Aşiret-i Rişvan Esbkeşen, Bozkır, Hadim ve Beyşehir idi.[110]

[106] Erdoğru, "İdari Taksimat", s. 429.
[107] Konyalı, *age*, 1964 baskısı, s. 115.
[108] M. Bilge, *agm*, s. 6.
[109] Bir senelik hadiseleri (vak'aları) göstermek üzere tertip olunan eserler hakkında kullanılan bir tabirdir. Sene, yıl demek olan "sal" ile mektup, kitap manasına gelen "name"den oluşan bu kelimenin tam karşılığı "yıllık"tır. Osmanlılarda ilk resmi salname 1263 (1847) senesinde neşrolunmuştur. Bunu ilk düşünen ve tatbik eden Sadrazam Büyük Reşit Paşa'dır. Bkz, Pakalın, *age,* III. Cilt, s. 195-196; Hazırlandıkları devir itibarıyla ehemmiyet arz eden ve bir bakıma "yazılı tarih kayıtları" olarak kabul edilen salnâmeler, bir yıl boyunca ortaya çıkan gelişmelerle, coğrafî veya idarî bir bölgenin, şehir veya farklı bir yerleşim birimlerinin (sancak, eyalet, vilayet, kaza, nahiye, köy vb.) genel dökümleri yer alırdı. Bkz, Ahmet Zeki İzgöer, "Osmanlı Salnamelerinin Şehir Tarihi Bakımından Önemi", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,** Cilt: 3, Sayı: 6, 2005, s. 539.
[110] Akandere, agm, s. 107.

Tablo - II

XVI. ve XIX. Yüzyıllarda Konya Sancağı'nın Kazaları

XVI. Yüzyıl	XVII. Yüzyıl	XVIII. Yüzyıl	XIX. Yüzyıl
Konya (merkez kaza) Ereğli Eskil maa Akçaşehir Aladağ İnsuyu Bayburt Pirlganda Belviran Hatunsaray Turgut Gaferiyyat Karış maa Birendi Larende Mahmudlar Karaman Lazkiyye(Ladik)	Kazalar Konya (merkez kaza) Ereğli Eski-il maa Akçaşehir Aladağ, Pirlevganda (Hadim) İnsuyu Bayburd Birgiri Belvîrân Hatunsaray Gâferyâd Kureyş maa Berendi Lârende Lazkiye-i Karaman (Ladik)	Konya (merkez kaza) Aladağ Bayburd Ereğli Belvîrân Eski-il Gâferyâd Pirlevganda İnsuyu Lârende Turgut Kureyş Ladik Kureyşözü	Konya (merkez kaza) Akşehir Yalvaç Karaman Ilgın Seydişehir Ereğli Aşiret-i Rişvan-Esbkeşan Bozkır Hadim Beyşehir

1868 yılı salnamesinde Konya Sancağının bir kazası olarak gözüken Yalvaç, daha sonraki yıllarda Hamid Sancağı'na bağlanmış ve salnamelerde bu sancağın bir kazası olarak gösterilmiştir. Ayrıca, Ereğli kazasına bağlı bir nahiye olan Karapınar 1882'den itibaren kaza olarak geçerken, Aşiret-i Rışvan Esbkeşen kazasına bağlı Koçhisar Nahiyesi ise 1892'den itibaren salnamelerde kaza olarak geçmiştir.[111] Hicrî

[111] Akandere, gös. yer.

1328 / Miladî 1910 yılı Konya salnamesinde Konya sancağının 10 kaza, 13 nahiye ve 815 Köyden oluştuğu anlaşılmaktadır.[112] Ancak Akandere'nin Hicrî 1314 / Miladî 1896 tarihli Konya vilayet salnamesi verilerinde nahiye sayısı 13 olarak verilirken, köy sayısı 746 olarak verilmiştir. 14 yıl arayla yapılmış bu iki salname arasındaki 69 köy farkı, muhtemelen yeni köylerin kurulması ile ilgilidir.

Konya salnamelerinde, Konya ve ilçelerinin ticari hayatına ilişkin temel veriler de bulunmaktadır. 1873 salnamesine göre; Konya'da 7.480 haneye karşılık 2 buzhane, 5 han, 7 bezirhane, 1 debbağhane, 10 yağhane, 1.344 işyeri, 4 büyük mağaza, 6 eczane, 31 fırın bulunmaktaydı. Akşehir ilçesinde; 300 işyeri, 1 debbağhane, 3 değirmen; Ilgın ilçesinde; 73 dükkân, 1 han, 1 bedesten, 1 bezirhane; Seydişehir ilçesinde; 244 işyeri, 3 han, 1 debbağhane, 2 çömlekçi; Karaman ilçesinde; 424 işyeri, 1 han, 5 bezirhane, 1 yağhane, 20 değirmen; Ereğli ilçesinde 180 dükkân, 4 han, 1 debbağhane, 5 bezirhane; Beyşehir ilçesinde; 117 işyeri, 4 han; Bozkır ilçesinde 52 işyeri; Karapınar ilçesinde 30 işyeri 1 han, 3 bezirhane; Hadim ilçesinde ise 15 işyeri faaliyet göstermekteidi.[113]

Tablo - III

XIX. Yüzyıl İkinci Yarısı ile XX. Yüzyıl Başlarında Konya Sancağının Merkez Kazası ve Diğer Kazalarına Bağlı Nahiyeleri[114]

KAZALAR	H.1285/M. 1868	H.1293/M. 1876	H.1298/M. 1880	H.1310/M. 1892	H.1317/M. 1899	H.1322/ M.1904
Konya Merkez	Maa Hatunsaray Sahra, Sille	Said-eli Hatunsaray Sudirhemi	Said-eli Hatunsaray Sudirhemi	Said-eli Hatunsaray Sudirhemi, İnevi	Said-eli Hatunsaray Sudirhemi, İnevi	Said-eli Hatunsaray Sudirhemi, İnevi

[112] Talayhan, agt, s. 218.
[113] Karagöz, "Konya Ekonomisi", s. VİİI.
[114] Söz konusu nahiye ve köy (köy) tabloları, Akandere'nin adı geçen makalesinden alınmıştır.

Akşehir	Turgut maa Cihanbeyli, Doğanhisar	Cihanbeyli	Cihanbeyli	Cihanbeyli	Cihanbeyli	Cihanbeyli
Karaman	Gaferyad, Belviran	Gaferyad, Aladağ	Gaferyad, Aladağ	Gaferyad, Aladağ	Gaferyad, Aladağ	Gaferyad, Aladağ
Beyşehir	Kırili, Niksar	Kırili	Kırili	Kırili	Kırili	Kırili
Ereğli	Karapınar, Divle	Divle	Divle	Divle	Divle	Divle
Seydişehir	Güci maa Kuşaklı	-	-	-	-	-
Bozkır	-	Belviran	Belviran	Belviran	Belviran	Belviran
Esbkeşan	Koçhisar	Koçhisar	Koçhisar	Koçhisar (*Kaza*)	-	-
Hadım	-	-	-	-	-	-
Ilgın	Said-eli	Argıdhanı	Argıdhanı	Argıdhanı	Argıdhanı	Argıdhanı
Karapınar	Sultaniye	-	-	-	-	-
Koçhisar	-	-	-	-	-	-

Tablo - IV

XIX. Yüzyıl Sonları ile XX. Yüzyıl Başlarında Konya Sancağının Merkez Kazası ile Diğer Kaza ve Nahiyelerine Bağlı Köyler ve Nüfusları

Kaza	Nahiye Sayısı	Köy Sayısı	Nüfusu
Konya Merkez	4	86	61.028
Akşehir	2	90	39.811
Ilgın	1	43	23.145

Beyşehir	1	76	39.911
Seydişehir	-	43	260.813
Bozkır	1	91	32.817
Hadim	1	18	11.143
Ereğli	1	62	22.155
Karaman	2	84	21.417
Esbkeşan[115] (Koçhisar)	-	106	19.825
Karapınar	-	34	25.927
TOPLAM	13	733	557.992[116]

Osmanlı Devletinin son zamanlarında, Hicrî 1268 / Milad'i 1851-52 ila Hicrî 1328 / Miladî 1910 yılları arasında, tutulan Konya Vilayeti salnamelerinin yaklaşık yarım asırdan fazla bir sürede, Konya sancağı ve sancağa bağlı kaza sayılarında meydana gelen değişmeler hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Söz konusu salnamelerdeki veriler değerlendirildiğinde, Konya kaza, nahiye ve köy sayılarında bazen artış bazen de azalış olduğu anlaşılmaktadır. Konya Sancağı idari taksimatının esasını teşkil eden idari ünitelerinde yapılan değişiklikler ve yeniden yapılandırılan idari organizasyon, vilayet valilerinin sık sık değiştirilmesi, Osmanlıların batılılaşma sürecinde görülen olayları içinde değerlendirmek gerekmektedir. Söz konusu dönemde ilan edilen Tanzimat Fermanı ve özellikle Islahat Fermanı'nın ilan edilişinde batı bürokrasisinin Osmanlı Devleti ve aydınları üzerinde ne denli etkili olduklarının en güzel göstergeleridir. Söz konusu etki siyasi olduğu kadar idari alanda da kendini göstermiştir.[117]

[115] Hicrî 1309 yılı Konya vilayet salnamesinde sancak, kaza, nahiye ve köylerin sayılarında bir önceki salnameye göre değişiklik olmazken, isim değişikliğinin olduğu dikkati çekmektedir. Söz konusu salnamede Hamid sancağı Hamid Abad olarak değiştirilirken; Esbekeşan kazası Koçhisar ismini almıştır. Bkz, Talayhan, *agt,* s. 140.

[116] XX. yüzyılın ortalarında, idari bakımdan, Türkiye'nin en geniş sahasını kaplayan Konya, 48.618 km2 alanı ve 1950 'de 740.000 bini aşan nüfusuyla bir vilâyet merkezi olmuş, bu vilâyete, Akşehir, Beyşehir, Bozkır, Cihanbeyli, Çumra, Ereğli, Ermenek, Hadım, Ilgın, Karaman, Karapınar, Kadın-Hanı, Seydişehir ve Yunak kazaları bağlanmıştır. Bkz, Darkod, *agm,* s. 852.

[117] Islahat Fermanı'ndan sonra, 1864'te yayınlanan Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı Devletinde livaların (sancakların) temel birim olduğu Vilayet Teşkilatı kuruldu. Bu nizamname ile yargı alanındaki taşra kuruluşları; vilayet, sancak ve kaza için hukuk ve ceza mahkemeleri kuruldu. 1864 Vilayet Nizamnamesi 1871'de yürürlüğe konulan İdare-i Umumiyye-i Vilayet Nizamnamesi ile

3.2. Tarihte Konya ve Adının Kaynağı

Konya, Anadolu'nun en eski şehirlerinden olduğu ve on bin yıllık bir tarihi geçmişinin olduğu anlaşılmaktadır. Şehrin elli kilometre güney doğusunda bulunan Çatalhöyük, İnsanlığın ilk yerleşme alanlarından biridir.[118] Antik Çağ kaynaklarında (M.Ö. 400) İkonion olarak geçen şehir[119], Hititler'den sonra uzun süre Frigy'lerin[120] hâkimiyetinde kalmıştır. Daha sonra Lidyalılar'ın egemenliği altına girmiştir. M.Ö. VI. Yüzyılın ikinci yarısında Pers istilasına maruz kalmış, M.Ö. 333 yılına kadar Perslere bağlı bir satraplık olarak kalmıştır. M.Ö. 333'te İskender'in, onun ölümü üzerine Selefkiler'in daha sonra da Bergama Krallığı'nın egemenliği altına girmiştir. Bergama Kralı Attalos III'ün ölümüyle, M.Ö. 133'te tüm Bergama Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir.[121]

Strabon, Konya'yı münbit ve kalabalık bir memleket içinde, küçük bir şehir olarak gösterirken; Plinius, şehrin ehemmiyetli bir merkez olduğu fikrini vermektedir. Hristiyanlığın yayılışı sırasında, havarilerden Paulus'un ikametinden sonra kentin ehemmiyeti artmış, Trajan devrinde Rumlar ve Yahudilerle ile meskûn bir şehir haline gelmiştir. Alaaddin Tepesi'nin güneydoğu tarafında yapılan kazılarda Bizans dönemine ait kalıntılara ulaşılmıştır. Ancak şehrin Bizans hâkimiyeti dönemi hakkındaki bilgiler kısıtlıdır.[122]

Milattan sonra VII. yüzyıl başlarında Anadolu'ya uzun süren Müslüman akınları yapılmış, yüzyılın ortalarında Muaviye orduları Konya'yı ele geçirmiş, ancak fazla

---

değiştirildi. Yeni düzenlemede kaza ile köy arasında, köyler ve çiftliklerin bir araya gelmesinden oluşan nahiyelerin kurulması öngörülmüştü. Nitekim batılı devletlerin baskıları sonucunda 1876'da bir Nevahi (nahiyenin çoğulu) Nizamnamesi çıkarılmıştır. Daha geniş bilgi için Bkz, İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi,* Cedid Neşriyat, 3. Baskı, Ankara, 2008, s. 498-503.

[118] Feyzi Halıcı, "Konya Üzerine*",* **Konya**, Der. Feyzi Halıcı, Ankara, 1984, s. 1.

[119] Ksenophon, *On Binlerin Dönüşü*, Çev. Sinem Ceviz, Parola Yayınları, İstanbul, 2014, s. 19; Ksenofon'un söylediği İkonion, eski Yunanlılarca, belki de Frigçe olan asıl isminin telaffuzunun değiştirilmesiyle verilmiş bir ad olarak görülmektedir. Araştırmacılar bu konu üzerinde durarak şehrin Frig lisanındaki adının "Kavania" olduğunu, eski Yunancaya bunun "Kaoania" olarak geçtiğini ispatlamaya çalışmaktadırlar. Bkz, K. Levent Zoroğlu, "Konya Adının Kaynağı Hakkında Dokümanlar", **Konya**, Der. Feyzi Halıcı, Ankara, 1984, s. 138; menşe-i ne olursa olsun, Konya, Anadolu'nun eski çağlarından beri aynı ismi taşımaya devam etmiş şehirlerinden biridir. Bu İsim Roma hâkimiyeti döneminde İconium, Bizans devrinde Toxovıov, Haçlı kaynaklarında Yconium, Conium, Cunin, İtalya sahilnamelerinde Conia, bazı eserlerde Cogne veya Cogna şeklinde geçerken; Arap kaynaklarında Kûniye şeklinde geçmiştir. Bkz, Darkod, agm, s. 842.

[120] Frigyalılar; MÖ 8. ve 7. Yüzyıllara parlak bir dönem yaşamış, orta ve batı Anadolu'da (Phrygia) hâkimiyet kurmuş bir tırak kavmi idi. Bkz, Elmar Schwertheim, *Antikçağda Anadolu,* Çev. Nuran Batu, Kitap Yayınevi, s. 20.

[121] Osman Nuri Dülgerler, "Konya'nın Dünü ve Bugünü", **Konya,** Der. Feyzi Halıcı, Ankara, 1984, s. 8-9.

[122] Darkod, *agm,* s. 842.

duramamışlardı. Ancak VIII. Yüzyıl başlarında tekrar başlayan akınlar, Abbasiler döneminde de devam etmiş, ancak 956'da İmparator Nikephoros Phokas İslam akıncılarının üssü Tarsus'u ele geçirerek, bir süre bu akınları durdurmuştur.[123] W.M. Ramsay, muhtemelen İslam ordularının akınları dolayısıyla, Bizanslıların "kabala" adını verdikleri, yüksek tepeler üzerinde kurulmuş sağlam kaleler inşa edildiğini naklen belirtmektedir.[124] XI. Yüzyılın ilk yarısında Selçukluların, Gazneli Devleti'nin egemenliği altında bulunan Horasan 'ı işgal ederek bu bölgeye yerleşip bir devlet kurmalarını sağlayan Dandanakan Savaşı'ndan (1040) sonraki yıllarda Selçuklu genişleme ve yayılma hareketleri daha çok batı yönünde olmuştur.[125] Yarım asra yakın bir süre devam eden Anadolu keşif ve seferleri sonucunda, Süleyman Şah İstanbul'un yakınında, büyük ve tarihî bir Bizans kenti olan İznik'i fethederek, başkent ilan etmiştir. Ancak Sultan Kılıçarslan, haçlı seferlerinin oluşturduğu yıkım ve başkent İznik'in Bizanslıların eline geçmesi üzerine Konya'yı başkent yapmıştır.[126] 1220-1237 yılları arasında Selçuklu tahtına çıkan Sultan Alaaddin Keykubat, Anadolu Selçuklu devletinin en müreffeh ve imar faaliyetlerinin çok arttığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir.[127] Selçuklu devletinin ciddi bir direniş sergilemeden 1243'te Moğollarla yapılan Kösedağ savaşında yenilmesi üzerine

---

[123] Dülgerler, *agm*, s. 10.

[124] "Kabala'dan Cedrenus de İconium'un üzerinde bir kale olarak bahsetmiştir". Bkz, W.M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960, s. 398; Sözü edilen Kabala, Selçuklular döneminde Gevele olarak isimlendirilen Fatih Sultan Mehmed'in Konya'yı alırken yıktırdığı, şehrin batı tarafından dik ve yüksek iki tepe üstünde yer alan Gevele Kalesi'dir. Gevele Kalesi hakkında Bkz, Tuncer Baykara, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, (Kısaltma: Türkiye Selçukluları), 2. Baskı, Konya Valiliği Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya, 1988, s. 10; Tursun Bey, *Fatih'in Tarihi, Tarih-i Ebul Feth*, Tercuman 1001 Temel Esers Serisi, İstanbul (Tarih belirtilmemiş), s. 127; M. Zeki Oral, "Fatih Sultan Mehmed'in Gevale Kalesi ile Karaman İllerini Fethi ve Hâmidi'nin Terci-i Bendi." **Vakıflar Dergisi**, 4, 1958, s. 81-89; Konyalı, Gevele (Kabala) kalesinin aynı zamanda Selçuk hükümdarlarının eğlence yeri olduğunu, Padişahların bilhassa yazın buraya sık sık giderek eğlenceler tertip ettiklerini belirtmektedir. Bkz, Konyalı, age, s. 175.

[125] Ali Sevim, *Malazgirt Meydan Savaşı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971, s. 1.

[126] Ali Sevim - Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, Siyaset, Teşkilat ve Kültür, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 422.

[127] İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, s. 99-100; Anadolu Selçuklu Devleti kurulurken, bunun ilk zamanları Anadolu istilâsı ile geçmiş evvelâ Bizans ve arkasından Haçlılarla uğraşılmış ve nihayet XII. yüzyılın son yarısında mücadeleler eski hızını kaybederek bir îmar faaliyeti başlamıştır. Bkz, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 37; Selçuklular'ın XIII. yüzyılın ortalarında yıkılış sürecine girdikleri düşünüldüğünde, yarım asırlık kısa bir süre için, hem Konya hem de Sivas ve Kayseri'de ortaya koydukları sanat eserlerine ve mimarı yapıya bakıldığında, Anadolu şehirlerinde olağanüstü bir imar faaliyetlerine giriştikleri ve haklı olarak Osmanlıyı bu konuda çok zorladıkları anlaşılmaktadır. Alaaddin Keykubad hakkında Behçet'ül-Tevarih'te şöyle bahsedilmektedir. *Onun zamanında zühd ve salah itibar buldu. Dini muamelattan anbar anbar üstüne ve onun himmet gemisi itaat yükünden hayli ağır, ilimlerin çeşidi katar katar, memleketinde emniyet ve eman sonsuz, reaya üzerindeki refah sonsuz oldu. Bkz,* Şükrullah bin Şihabeddin Ahmed, *Behçet'ül-Tevarih*, Osmanlı Tarihleri I, nşr. Nihal Atsız, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1947, s. 356.

yıkılış sürecine girmiş, bundan sonraki süreç Moğollar, Selçuklu hükümdarlarının saltanat mücadelelerinden istifade ile hâkim durumlarını uzun bir süre devam ettirmişlerdir.[128] 1277'de Karamanoğlu Mehmed Bey Konya'yı alarak burada Cimri'yi (Siyavuş-İzzeddin'in oğlu) tahta geçirip, vezirliğini ilan etti ise de bunun ancak bir ay sürdüğü ve Karamanoğlu Mehmed Bey'in öldürülmesi ile son bulduğu anlaşılmaktadır.[129] 1290 ve 1291 yılları Konya'sında merkezi otoritenin çöktüğü ve Ahi'lerin bir siyasi teşekkül olarak Konya idaresini ele aldıkları, hem Karamanoğulları'na hem de Germiyanlılar'a karşı kenti savundukları anlaşılmaktadır. Ancak Karamanoğulları'nın 1292'de Konya'yı aldıklarında Ahi'leri katliamdan geçirdiklerini *Cahen,* eserinde belirtmektedir.[130] 1368 yılında Konya'ya hakim olan Karamanoğulları, Selçuklular'ın varisi olduklarını belirterek onların sahip oldukları topraklarda hak iddia etmeleri üzerine Osmanlılar'la uzun süren bir çatışma sürecine girmişlerdi. Osmanlılar muhtelif tarihlerde Konya'yı muhasara etmişlerse de yapılan antlaşmalarla Karamanoğulları'na geri bırakmışlardı.[131] Ancak Fatih, İstanbul'u aldıktan sonra artık her fırsatta Osmanlılar'a saldıran Karamanoğulları'ndan ki bazı kaynaklarda "mülkü yunanı" olarak geçmektedir, Konya'yı[132] ve Larende'yi alma vaktinin geldiğine inanıyordu. 1468-69'da Sadrazam Mahmud Paşa'yı Konya'yı almak için görevlendirmiş ve kısa bir süre içinde müstahkem Gevele kalesi ile birlikte Konya şehri Osmanlı'nın hâkimiyetine geçmiştir. Bizanslılar zamanında inşa edilen Gevele kalesi de Konya'nın alınmasından sonra Fatih tarafından yıktırılmış, Konya ve Larende de bulunan pek çok ilim ve sanat erbabının İstanbul'a nakledilmesini emretmiştir.[133] Fatih, Konya'yı

[128] Ali Sevim, "Cimri Olayı Hakkında Birkaç Not*"*, **Belleten**, Cilt: XXV, Sayı: 97, Ocak 1961, s. 63.

[129] Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2012, s. 280-284; Şikari, *Karamanname'*sinde, Mehmed Bey'in Konya'yı alması ile ilgili bir olayı anlatmaktadır. Mehmed Bey'in Konya'yı alarak buradaki surları yıktıracağını ve Konya'yı katliamdan geçireceğine dair ahdettiği ve bu haberin Hz. Mevlana tarafından da duyulduğunu belirtmektedir. Mehmed Bey Konya'yı aldığında Hz. Mevlana ile görüşmüş ve Mevlana da söz konusu durumu ona sormuş ve meselenin aslını öğrenmek istemiştir. Mehmed Bey'in bunları yapacağına dair ahdettiğini söylemesi üzerine, Hz. Mevlana bu duruma razı olmayarak, "öyleyse ahdin yerini bulsun diye surun yedi burcunu yık sonra yeniden yap" dediğini aktarmaktadır. Bunun üzerine Mehmed Bey'in Konya surunun Ertaş Kapısı tarafındaki yedi burcunu yıktırıp yeniden yaptırdığın anlatılmaktadır. Bkz, Şikari, *age*, s. 128.

[130] Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu,* s. 331.

[131] Uzunçarşılı, *age*, s. 231.

[132] Mustafa Ali Efendi, age, s. 617; söz konusu eserde, Karamanoğulları'nın Karaman'da 160 yıldan fazla hüküm sürdürdükleri belirtilmektedir. Gös. yer.

[133] Şahabettin Tekindağ, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", (Kısaltma: Osmanlı-Karaman), **İ.Ü. Tarih Dergisi**, Cilt: 3 Sayı: 17-18, 1963, s. 54-57; Sadrazam Mahmud Paşa'nın bu emri ağırdan alması ve nakil sırasında bazı ilim ve sanat erbabını yerinde bırakıp götürmemesi üzerine, Rum Mehmed Paşa'nın da müdahalesi ile Fatih, Mahmud Paşa'yı görevinden

aldıktan sonra Karaman Eyaletini kurmuş ve 1476'da Karaman Eyaletinin ilk vakıf tahririni yaptırmıştır.[134] XIX. Yüzyılın ortalarına kadar devam eden bu idari düzenleme, 1864 yılında kabul edilen Vilayet Nizamnamesi ile değişmiş, taşra yönetimi vilayet, sancak, kazâ ve köy şeklinde idarî birimlere ayrılmıştır.[135] Sancaklar mutasarrıfların, kazalar kaymakamların, nahiyeler muhtarların idaresinde olup tümü valinin emri altına alınmıştır.[136] Bu tarihe kadar Karaman Eyaleti'nin merkez vilayeti olan Konya, nizamname ile Konya Vilayeti olarak kurulmuştur.[137] 1918 ile 1921 yılları arasında İtilaf Devletleri'nin işgaline uğrayan Konya Vilayeti, 1923'de Niğde, Konya, Burdur, Teke ve Karaman (daha sonra) olarak 5 şehre ayrılmıştır

3.3. Konya Şehrinin Unsurları[138]

Kelime anlamına bakıldığında, İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idari ve mülki bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanına şehir denir. Şehirde halkın büyük kısmı ticaret, sanayi ve idare işleriyle uğraşırken, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı olarak tanımlanmaktadır.[139] Ancak modern anlamda şehir kavramı yeni olduğu için, tarihi süreç içerisinde gelişip değişen şehirlerin hususiyetleri de farklı olmuştur. Diğer Müslüman Türk şehirlerinde olduğu gibi, Konya şehri de, kültür özellikleri kadar önemli fiziki şekillerini de kendinden evvelki İslam şehirlerinden tevarüs etmiştir.[140] Türkiye Selçukluları ve Osmanlı devleti döneminde şehrin merkezinde yer alan "câmi"nin şehir hayatı için önemli bir yeri olmuştur. Nitekim cuma mescidi yani "camı"nin şehir halkını cuma ve bayram günlerinde bir araya getirip, kaynaşmasını sağlayan

---

alarak, Rum Mehmed Paşa'yı sadrazam olarak tayin etmiştir. Bkz, Tekindağ, Gös. yer., Aynı yazar, *Mahmud Paşa*, Cilt: 7, **İA**, s. 183-188.

[134] Uzluk, *age*; Uzluk eserin girişinde defteri tanıtırken, Fatih Devri defteri ve XV: yüzyılın sonlarında olduğunu belirtiyor. Ancak defterin tam tarihini vermiyor. Şahabettin Tekindağ ise, Karaman/Konya Vilayetinin Osmanlılar'a geçişini anlatırken, *Fatih Devri Karaman Eyaleti Vakıfları Tahrinin* tarihini 1476 olarak vermektedir. Bkz, Tekindağ, "Osmanlı-Karaman", s. 61; Mehmed Akif Erdoğru da aynı tarihi vermektedir. Bkz, Erdoğru, "İdari Taksimat", s. 427.

[135] M. Ali Ünal, "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", **Osmanlı**, Cilt: 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 113.

[136] Engelhardt, *Tanzimat ve Türkiye*, Çev. Ali Reşad, Kaknüs Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1999, s. 185.

[137] 1864 düzenlemesi ile Osmanlı Avrupasi'nda 10 vilayet, 44 sancak, Asya'sinda ise 16 vilâyet, 74 sancak oluşturulmuştu. Afrika'da ise bir vilayet 5 sancak bulunuyordu. Bkz, Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, (Kısaltma: Anadolu Kentleri), TTK. Yayını, Ankara, 1991, s. 251.

[138] Konya Şehri'nin unsurları verilirken özellikle Max Weber'in bir şehirde bulunulması gereken özellikler baz alınarak verilmeye çalışılmıştır.

[139] İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük,* Kubbealtı Luğatı, İstanbul, 2010, s. 1160.

[140] Cengiz Orhonlu, "Şehir Mimarları, **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, Cilt: II, İstanbul, 1981, s. 3.

önemli bir fonksiyonu vardı.[141] Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin kültür taşıyıcısı konumunda olan Türkiye'de de "Ulu Camiler" bulundukları şehir merkezlerinde benzer bir fonksiyon icra ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca Hz. Mevlana ve Şems-i Tebrizi'nin dünya çapında bir öne sahip olmaları, Konya şehrini kültür turizmi açısından önemli bir konuma çıkarmaktadır.

3.3.1. Kale

Konya kalesinden bahsetmezden önce, tarihte kalelerin nasıl ve ne amaçla ortaya çıktıklarını açıklayan ve ortaçağ kent planlaması hakkında önemli çalışmaları olan Thomas Frederick Tout'tan şu alıntıyı yapmak faydalı olacaktır. Tout'a göre; "Kent oluşturmanın siyasal bir zorunluluk olarak ortaya çıkması ekonomik ihtiyacın öncesine rastlar. Ortaçağda kentlerin mütevazı başlangıçlarında askeri mülahazalar hep en ön plandaydı. Güçlü bir hükümdar eski dominyonlarının yanındaki bir bölgeyi fetheder veya yakındaki düşmana karşı sınır kentini korumak isterdi. Kaba saba kaleler inşa ettirir ve tebaasını bu kalelerin içinde yaşama konusunda ikna ederdi. Böylece sürekli olarak orasını savunma sorumluluğunu onların omuzlarına yüklemiş olurdu.[142] Anadolu'nun tarih boyunca önemli pek çok kentin benzer saikle kurulduğu tahmin edilebilir. Konya Anadolu'nun kadım kentlerinden biri olup tarihi çok eskilere kadar gitmektedir.[143] Ancak Konya asıl önü, Türklerin 1024 yılından itibaren Anadolu'ya yaptıkları akınlar sonucunda Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulması ile olmuştur. Nitekim Fnedrich Karl Knnıtz, bir makalesinde, Hititler'in tarih sahnesinden çekilmesi üzerine Anadolu yaklaşık iki bin yıl boyunca cihan

---

[141] Tuncer Baykara, "Osmanlı Devleti Şehirli Bir Devlet Midir?", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 5, s. 529.

[142] Thomas Frederick Tout'dan aktaran Lewis Mumford, *Tarih Boyunca Kent, Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, İngilizceden Çeviren: Gürol Koca - Tamer Tosun, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 327; ayrıca Anadolu (Fenike ve Ege) ilk şehir sitelerin oluşumu ve idaresi hakkında Bkz, Hilmi Ziya Ülken, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", **Vakıflar Dergisi,** Sayı: 9, Ankara, 2006, s. 13-14.

[143] Hasan Bahar, Konya'nın, adını beş bin yıl önce Luvi kavminin vermiş olduğu İkkuwaniya'dan aldığını belirtmektedir. Hasan Bahar, "Eski Çağda Konya", Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı, **Selçuk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları**, Konya, 2015, s. 278; Anadolu'daki pek çok kentin çekirdeği çok eskilere kadar gitmektedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan bu kentlerde, özellikle Yunan ve Bizans etkisi -ki günümüzde söz konusu dönemlerden kalan pek çok tarihi eser halen mevcut- çok kalıcı olup Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bu etkiler büyük oranda ortadan kaldırılmış, kurulan cami ve medreselerle Müslüman Türk kimliği Anadolu şehirleri üzerinde hâkim olmaya başlamışsa da, Antik dönem ve Bizans etkisi günümüze kadar gelebilmiştir. Bkz, D. Türkan Kejanlı, "Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi", **Socıal Scıences**, July 2010, 289-294; Karşılaştır, M. Fuad Körülü, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri,* Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2004; İlk dönem Osmanlı şehri mimari yapılarında gözlemlenen mimari bir takım değişimler hakkında Bkz, E. Hakkı Ayverdi - İ. Aydın Yüksel, *İlk 250 Senesinin Osmanlı Mimarisi*, Baha Matbaası, İstanbul, 1976, s. 9 vd.

tarihindeki rolünü kaybettiğini, Türkler tarafından Nikaea (İznik) ve İkonion (Konya)'nın alınıp başkent yapılmaları ile maddi ve manevi bir güce sahip olarak tarih sahnesine çıktığını belirtmektedir.[144] Benzer bir değerlendirmeyi de Justin McCarthy yapmaktadır. Osmanlı Türkleri adlı eserinde McCarthy, Anadolu Selçuklu şehirleri arasında, Selçuklu başkenti olmasından dolayı, Konya'nın diğer şehirlere oranla belli bir öncelik kazandığını ve Anadolu Selçuklu'ların en büyük şehri olduğunu belirtmektedir.[145]

Tarihte Konya kalesinin ilk banilerinin Romalılar olduğu, Bizanslıların ise kaleyi tahkim ettikleri bilinmektedir.[146] Ancak Evliya Çelebi, Konya Kalesi'nin ilk banisinin Yunanlılar'ın Yanvan Tarihi'nde belirtildiğine göre, Hazret-i Yahya (a.s.) zamanı kayserlerden Harkilan oğlu Aleksandıran oğlu Rişan olduğunu belirtmektedir. Hz. Ömer zamanında "kör Rum kayseri" olarak meşhur olan Kayser tarafından ikinci kez tamir edilen kale, Selçuklu Sultanı II. Kılısarslan bin Mesud tarafından üçüncü kez, Alaaddin Keykubad tarafından ise dördüncü kez tamir edilmiştir.[147] XIX. yüzyılın ilk yarısında Anadolu-Konya'ya bir tetkik gezisine çıkan Charles Texıer, gezdiği -Konya da; surların iyi bir durumda olduğu, her kırk adımda bir yapılmış dört köşe kulelerle korunduğunu belirtmektedir. Ayrıca sur etrafının hendeklerle çevrili olduğunu belirten Texıer, her kulenin, on metre kadar yüksekliği ve sekiz metre kalınlığının olduğunu kaydetmektedir.[148] Selçuklular zamanında kalenin 12 kapısının olduğunu belirten Çelebi, dört kapının Osmanlılar zamanında kapatıldığını kaydetmektedir.[149] Kâtip Çelebi XVII. yüzyılın ortalarında geldiği Konya'da, şehrin iki çatal şeklindeki dağların doğusunda bulunduğunu, surlarının mamur, bağlı bahçeli ve akarsularının olduğu bir yer şeklinde tarif etmiştir.[150] Dolayısıyla şehir surlarının XVII. yüzyılın ortalarında bile ayakta olduğu

---

[144] Fıedrich Karl Kıenıtz, "Osmanlılardan Önceki Anadolu Türklerinin Politik ve Kültür Bakımından Dünya Tarihindeki Önemi", Çev. Mithat San, **Belleten**, Cilt: 50, Sayı: 196, Nisan 1986, s. 280-81; Anadolu'da ve Konya Selçuklu hanedanın yapmış oldukları eserler hakkında *Bkz,* Charles Texıer, *Küçük Asya, Coğrafya, Tarihi ve Arkeolojisi*, Çev. Ali Suat, Cilt: 3, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara, 2002; Texıer, Müslüman sanatı, hiç bir dönemde, Anadolu Selçukluları'nda olduğu kadar parlak bir görüntüye kavuşmadığını, Selçukluların Konya'yı sanat eserleri ile bezeme konusunda, adeta Kurtuba Halifeleri ile bir yarış halinde olduklarını, bu yarışta Selçukluların Bizans sanatkârlarından da faydalandıklarını belirtmektedir. Texıer, *age,* s. 29.

[145] Justin McCarthy, *Osmanlı Türkleri 1281'den 1923'e*, Çev. Timur Demirtaş, Tarih ve Kuram Yayınları, İstanbul, 2015, s. 46.

[146] Konyalı, *age,* s. 121.

[147] *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Cilt: 3, I. Kitap, YKY, Yayına Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, 2006, s. 21-23; Ayrıca Bkz, Konyalı, *age,* s. 122-130.

[148] Texıer, *age,* s. 313.

[149] Evliya Çelebi, *age,* s. 25.

[150] *Cihannüma,* s. 615.

anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde bir iki ufak kalıntı dışında ne iç kale ve surlarının nede dış kale ve surlarının varlığından eser kalmamıştır.

Hurufat Defterleri'nde kale kapılarından Ertaş Kapısı[151], Atpazarı Kapısı[152], Larende Kapısı[153] ve Çeşme Kapısı[154] hakkında kayıtlar bulunmaktadır. Yine defterlerden At Pazarı Kapısı'nın şehrin yoğun semtlerinden biri olduğu, tarihi pek çok yapının burada inşa edildiği anlaşılmaktadır.[155] Bunun dışında taht'el-kala'dan başlayıp At pazarı kapısından devam eden ve Mevlana Türbesi'ne kadar giden çarşının odak noktası yine At Pazarı Kapısı'ydı.[156] Burada cami, mescid, tekke, han, hangah, dükkân gibi yapıların mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca At Pazarı Kapısı'ndan bahsedilirken "Konya'nın ebvab hısn'ından At Pazarı Kapısı", ya da "Konya'nın hısn-ı ebvab'ından At Pazarı Kapısı" şeklinde nitelendirmelerin yapıldığı görülmektedir.[157] Kayıtlardan Keçeciler Mescidi'nin At Pazarı Kapısı'nın iç tarafında olduğu belirtilmiştir.[158] Hazreti Mevlana sülalesinden ve "seccadenişin" olduğu belirtilen Şeyh Hüseyin Efendi (Çelebi)'nin At Pazarı Kapısı dışında bir cami bina ettiği, cami yakınında da bir han, bir şadırvan ve birkaç dükkân inşa ederek, cami'ye gelir sağladığı anlaşılmaktadır.[159] At Pazarı Kapısı yakınında olduğu belirtilen diğer yapılar; Hacı Veli vakfettiği bir Attar dükkânı, Valide Hanı, Valide Hanı yakınında Dedemoğlu olarak bilinen Şeyh Ahmed'in, ecdadı Taşkın (taşkun)

[151] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[152] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[153] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14; VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29.
[154] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18; VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21. 1107 - (PDF- 24) B.NO.: 67
[155] Hurufat Defterleri'nde geçen Konya kapıları, şehrin yoğun alanları idi. Nitekim kapı yakınlarında han, hamam, cami ve mescidlerin varlığı hem nüfus olarak hem de ticaret merkezleri olarak, sur kapılarının önemli bir yer tutukları anlaşılmaktadır. Doğu-batı, güney-kuzey yönlü olan kapılar, aynı zamanda ticaret yollarının da güzergâhında yer almaktaydılar. Çevrelerinde bulunan yapı toplulukları ve çarşıları itibariyle değerlendirildiğinde, At Pazarı Kapısı, sur kapıları içerisinde en işlek olanı idi. Sur kapıları baz alınarak konumu belirtilen bazı yapılar şu şekildedir: "At Pazarı Kapısı haricinde Şeyh Ahmed Efendi Cami" bkz. VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 116, "Larende Kapısı haricinde Hangahı Şerif" (VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 108), Ertaş Kapısı dâhilinde Hızır İlyas Zaviyesi" (VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24), "Çeşme Kapısı kurbünde Hatice Sultan Tekkesi" (VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67), "Ertaş Kapısı içinde Şahinşah Mescidi" (VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70), "At Pazarı Kapısı haricinde Valide Hanı" (VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19), "Konya'da Hazreti Mevlana evladından Hüseyin Efendi'nin bina ve vakfeylediği han ve dekakin" (VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14).
[156] Evliya Çelebi Konya çarşı ve pazarlarından bahsederken, şehirde bulunan yüzlerce dükkânın kârgir yapıda ve bakımlı olduğunu belirtmektedir. Bu kârgir yapılardan Konya Bedesteni'nin mavi kurşun ile örtülü demir kanatlı kapılarının olduğunu, zengin tüccarların değerli eşyalarının burada saklandığını belirtmektedir. Ayrıca şehrin Sipahi Pazarı, Saraçhaneleri ve Tahte'l-kalası'nın ma'mûr ve müzeyyen olduğunu belirtir. Bkz, Evliya Çelebi, age, s. 30.
[157] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4; "hısn", (hasîn'den); yani müstahkem, kuvvetli, sağlam (yer, kale), "ebvab", bab (kapı)'nın çoğulu anlamındadır. Bkz, Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* Ankara, 2010, s. s. 89.
[158] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; Burada keçeciler suk'u ve esnafından dolayı bu mescid'e "keçeciler" mescidi dendiği anlaşılmaktadır.
[159] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.

Baba Zaviyesinde ayende ve revendeye itam-ı taam olunmak üzere vakfeylediği bir adet han, Şeyh Ahmed Efendi Cami, Alaca Mescid (muhtemelen Alaca Han'a aitti), Bedel Sultan Vakfi, Yediler Mahallesi Mescidi, At Pazarı Kapısı dâhilinde ve kale kapısına bitişik Kavakçı Mescidi şeklinde sıralamak mümkündür.[160]

3.3.2. Ticaret Merkezleri

Tarihi Konya şehrinin ticari merkezleri dendiğinde ilk akla gelen yerler arasında, şehir surlarının kapılarıdır. Nitekim incelenen dönemde Konya için gelişmiş bir sanayiden ya da ekonominin herhangi bir dalında ihtisaslaşmadan bahsetmek mümkün değildir. Şehirlerarası ticaretin odak noktasında olan Konya, ticaret şebekesi içinde, hemen her yönden gelen yolların geçtiği bir transit merkez idi. Tarihî perspektif içinde, bu yollardan hangisi önem kazanmışsa, Konya o yönden gelen-giden mallara bir bakıma antrepo görevini görüyordu. Şehre gelen yolların giriş noktalarını yine bu kapılar teşkil ediyordu. Her kapısının çevresi, birer sanat ve ticaret kesimi hâline gelmiş, açılan dükkânlar ile buralarda çarşılar meydana gelmişti.[161]

3.3.2.1. *Çarşılar*

Bir şehrin ekonomik yapısının, teknolojik düzeyinin, sosyal ve kültürel yaşantısının göstergesi ve önemli kesimi o şehrin ticaret merkez'leridir. Selçuklu, Osmanlı ve diğer İslam devletlerinde ticaret merkezleri aynı zamanda şehrin de merkezi idi. Yüzyıllarca aktarılan bu kültürel miras günümüzde de devam etmektedir. Anadolu'da her bir şehir merkezi, çarşısı ile birlikte Ulu Camisi'nin de olduğu bir yer olarak gelmiştir. Ancak Konya şehrinin önemli bir hususiyeti iki yüz yıldan fazla süren tarihi ile Selçuklular'a başkentlik etmesidir. Selçuklu döneminden kalan kültürünün taşıyıcısı olan Konya, günümüzde bile faal olan birçok Selçuklu dönemi eserini bağrında taşımaktadır. Sırçalı Medresesi ve Kadı İzzeddin Cami, İnce Minareli Medrese (darü'l-hadis) ve Karatay Medreseleri ve o dönem çarşı yapısına göre dizayn edilmiş ve bulunduğu çarşı ismiyle anılan İplikçi Camisi'yle günümüzde de merkez konumda ancak garip kalmış bir vaziyettedir.[162] Nitekim sonradan

[160] Bu yapılar hakkında ilgili yerlerde detaylı açıklama yapıldığından burada sadece yapı isimleri verilmiştir.
[161] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 33,104.
[162] Hicrî 992 / MiladÎ 1584 tarihli Konya Mufassal Tahrir Defteri'nin başında yer alan Karaman Vilâyeti kanunnâmesinin "Kanûn-ı ases'in şehr-i Konya" bölümünde, Konya çarşı ve pazarlar yerlerinin tespit edilmesi noktasında önemli bilgiler sunmaktadır. Adı geçen kanunnâmede nerelerde bekçilerin bulunacağı şöyle sıralanmaktadır: "At Pazarı Kapusu'nda bir oturak, Haffâfiye'de bir

caminin arka tarafından açılan ana yol, camiye göre yüksek kaldığı gibi cami, adeta sırtını şehrin ana caddesine çevirmiş bir vaziyette bırakılmıştır.

Ergenç, şehrin bu özelliğinden olsa gerek, Konya'nın mekân organizasyonunun temelinin Selçuklular devrine ait olduğunu belirtmektedir. O zamanlar ticaret ve sanat faaliyetlerinin geçtiği çarşılar, bedesten ve hanların bir kısmı Osmanlılar'a intikal etmiş, bir kısmı fonksiyonunu kaybetmiş ya da ortadan kalkmış olduğundan yeri boş kalmış, yerine başka binalar inşa edilmiştir. Ancak günümüzde bile, Konya şehir plânında Selçuklu etkisi bariz bir şekilde görülmektedir.[163]

Hurufat Defterleri'nde ismi geçen çarşılar ve söz konusu çarşılarda bulunan dükkânlar şehrin daha çok nerelerde yoğunlaştığı noktasında bir fikir sunmaktadır. Defterlerde üç adet çarşı tespit edilmiştir.[164] Bu çarşılar, aynı zamanda çarşı adıyla anılan ve esnaf gruplarının yer aldıkları birer pazar yeri konumundadır. Nitekim bazı kayıtlarda Sipahi Çarşısı yerine Sipahi Pazarı adının kullanıldığı görülmektedir.[165]

3.3.2.1.1. Sipahi Çarşısı

Hurufat Defterleri'nde hakkında en çok kayıt bulunan çarşı Sipahi Çarşısı'dır. Konya Sur'unun iç kısmında olduğu anlaşılan çarşının[166] önceleri Tahte'l-kala yakınında ve Kürkçü Mahallesi'nde iken daha sonra İmaret Caddesi, Çiftenerduban Mahallesi yakınına alındığı anlaşılmaktadır. Çarşıda Veznedar Hüseyin Ağa Cami ve Tahte'l-kala Mescidi bulunmakta idi. bazı kayıtlarda Sipahi Pazarı'nda gösterilen Veznedar Hüseyin Ağa Cami, bazı kayıtlarda da Sipahi Çarşısı'nda gösterilmiştir.[167] Bu durum Sipahi Pazarı'nın Sipahi Çarşısı içinde olabileceğini göstermektedir.[168]

---

oturak, Bedesten önünde bir oturak, Bitpazarında bir oturak, İplik pazarında bir oturak, Saraçlar da bir oturak, Kazzâzlar (ipekçiler)'de bir oturak, bir de gezer pâspân" şeklinde ases'lerin gece nerede nöbet tutacakları belirtilmiştir. Bu yerler aynı zamanda dönemin Konya'sının da şehir merkezi konumunda olan yerlerdir. Bkz, Erdoğru, "Kanunname", s. 477; Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2012, s. 38.

[163] Ergenç, *ege*, 2012 Baskısı, s. 35.

[164] Ancak Şer'iyye sicillerine bakıldığında bulunan çarşıların daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kalaycılar Çarşısı (KŞS 22/51-5), Konya'da bulunan çarşıların aynı zamanda ticarî hayatın canlı olduğu yerler olduğu anlaşılmaktadır. Çıkrıkçı Çarşısı, Debbağhâne, Yüksek Cami Şerif civarı, Mumhane, Bazaryeri, Kahvehâne, Valide Hanı, gibi yerler, dükkânların yoğun olarak bulundukları yerler olarak dikkati çekmektedir. Bkz, Savaş Eroğlu, 1847-1848 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (80 Numaralı Konya Şer'iye Siciline Göre), SUSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 68.

[165] VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11.

[166] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.

[167] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.

[168] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.

Nitekim Küçükdağ, At Pazarı Kapısı dâhilindeki Hacı Hüseyin / Keçeciler Mescidi ile Yediler Mahallesi'ndeki Hacı Hüseyin mescidinin, Sipahi Çarşısı'ndaki Veznedar Hüseyin Ağa Cami ile aynı olabileceğini belirtmektedir.[169] Başka bir yerde ise, Tahte'l-kale çarşısının, At Pazarı Kapısı'nın içinde bulunabileceğini belirtmektedir.[170] Dolayısıyla Sipahi Çarşısı /Pazarı'nın Tahte'l-kale Çarşısı ve Kürkçü Mahallesi ile komşu olduğu ve At Pazarı Kapısı'na kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.[171]

Sipahi çarşısında bulunan Veznedar Hüseyin Ağa Cami müezzinlerine, söz konusu çarşıda bulunan iki dükkân gelirinin yevmiye olarak verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca camide imam ve hatip olanlara 5 akçe, bevvap ve ferraş olanlara 3 akçe ve müezzin olanlara ise 1 akçe yevmiye verilmiştir.[172] Sipahi Çarşısı'nda birbirine muttasıl bulunan dört adet dükkân gelirinin, mescidde imam olanlara meşrut kılındığı belirtilmiştir.[173]

3.3.2.1.2. Çıkrıkçılar[174] Çarşısı

Kalecik Mahallesi'nde, İplikçi Medresesi yakınında bir sokakta idi.[175] Çarşı ismini, muhtemelen çıkrıkçı zanaat erbabının burada bulunmasından dolayı almıştır. Nitekim Anadolu Selçukluları'ndan devralınan bir miras olarak, bir zanaat koluna mensup zannatkârlar aynı sokakta (suk) bulunurlardı. Ahi teşkilatının önemli hususiyetlerinden biri olan bu tarz örgütlenmenin bizzat Ahi Evren tarafından düzenlendiği düşünülmektedir.[176] 13 Şaban 1208 / 16 Mart 1794 tarihli hurufat kaydında, Çıkrıkçı çarşısında bulunan bir çıkrıkçı dükkânını, Fakih Dede Mahallesi

---

[169] Küçükdağ, *agt*, s. 45; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[170] Küçükdağ, *agt*, s. 25.
[171] Konyalı, Sipahi pazarının önce Kürkçü Mahallesi yakınında olduğu, ancak daha sonra İmaret'e -Çiftenerduban Mahallesi- taşındığını belirtmektedir. Konyalı, *age*, 1964 baskısı, s. 970; Tahte'l-kale çarşısının ise, Kürkçü Mahallesi'nden İmaret ve Çiftenerdüban Mahallesine kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Ancak Sipahi Pazarı örneğinde olduğu gibi, zaman içinde birtakım yer değişiklikleri ile farklı durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bkz, Arabacı, *age*, s. 436, 477. sayfalardaki dipnotlar.
[172] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[173] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82; VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 115.
[174] "Çıkrık" sözlüklerde şu şekilde tanımlanmıştır: Elle çevrilen ve ucuna bağlı olan ipi sarmak suretiyle aşağıdaki kovayı yukarı çıkararak kuyudan su çekmeye yarayan çark veya iplik eğirme ve sarmaya yarayan, el yahut ayakla çevrilen dolap. Bir ağaca istenilen yuvarlak şekli vermeye yarayan, el veya ayakla işletilen, döner çarklı doğramacı aleti. Bkz, Ayverdi, *Türkçe Sözlük*, s. 231; Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Cilt I, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 962.
[175] Küçükdağ, *agt*, s. 27.
[176] Baş, *agm*, s. 72; Ahi Evren ve dönemi hakkında daha detaylı bilgi için Bkz, Mikail Bayram, *Ahi Evren-Mevlana Mücadelesi*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya, 2012.

Mescidi yakınında Saraçzade Seyyid Ahmed Efendi'nin inşa ettiği medresesinde müderris olanlara şart ve vakfettiği belirtilmiştir.[177]

Çıkrıkçı çarşısında çıkrıkçı dükkânlarının yanı sıra külahcı dükkânı, kahve dükkânı, kutucu dükkânı gibi farklı meslek guruplarının dükkânları da bulunmakta idi.[178] Ancak bu durum Konya çarşısında aynı meslek gruplarının bir arada bulunduğu durumunu değiştirmemektedir. Nitekim Osmanlı devri Konya'sında esnafların, Selçuklular döneminden beri örgütlenmiş ve bu vaziyetini XIX. yüzyılın sonlarına kadar -bozulmuş olsa da- devam ettiği anlaşılmaktadır.[179] Ancak kapitülasyonlar ve ticari antlaşmalarla yabancı tüccarların büyük çıkarlar sağlamaları, XVIII. yüzyıl sonunda fabrika mallarının Osmanlı piyasasını istila etmesi üzerine[180], tüm Osmanlı coğrafyasında olduğu gibi, Konya'da da esnaf örgütlerinin zorlanmasına neden olmuş ve söz konusu örgütlenmenin sonunu getirmiştir.

Sayfanın altında, dipnotta, Hurufat Defterleri'nde geçen esnafların yaklaşık listesi verilmiştir. Bu esnaf gruplarının başında padişah fermanı ile atanan bir Esnaf Şeyhi'nin bulunduğu belirtilmiştir. Konu ile ilgili kayıtlar daha fazla olsa da mükerrer olduğundan sadece birkaç kaydın verilmesi ile yetinilmiştir. Genel olarak bir şehrinde mevcut meslek isimleri ve yapılan işler, o şehrin ekonomik yapı, kültürel hayat ve yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Aşağıdaki dipnotta ismi verilen meslek guruplarından dönemin Konya'sında ticari hayatın canlı olduğu ve

---

[177] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.

[178] KŞS 62/100-1;

[179] Mehmet Genç, Anadolu coğrafyasında 12. ve 13. Yüzyılda Ahiliğin bir esnaf örgütü olarak yaşadığı canlılığın Osmanlı döneminde söz konusu olmadığını belirtmektedir. Ahiliğin Osmanlı devletindeki versiyonu olan Lonca sisteminin 15. ve 16. yüzyıldan itibaren kendisini hissettirdiğini, ancak ağırlıklı olarak 17. ve 18. yüzyıllardaki belgelerde geçtiğini, bu dönem belgelerinde Ahiliğin birtakım esnaf örgütlerinin liderleri olarak geçtiği görülse de eski canlılığını kaybettiğini belirtmektedir. Bkz, Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014, s. 301-302; Konya Hurufat Defterleri'nde "Esnaf Şeyhi" olarak tabir edilen ve birçok farklı esnaf gurubunu temsil ettiği anlaşılan kişilerin olduğu ve bu kişilerin Padişah'ın beratıyla atandıkları anlaşılmaktadır. Konya'da bakkallar, berberler, kürkçüler, çömlekçiler, bezirciler, saraçlar, muytablar ile ekmekçi, kasap, demirci, yemenici, nalebend, nalçacı, çilingir, kutucu ma çıkrıkçı, semerci, helvacı, neccar, tuzcu, mücellid, hallaç, haffaf, kuyumcu, dikici ve kalaycı esnafına Recep 1132 / Mayıs 1720'de Şeyh olan Şeyh Mehmed ibn Mehmed, babasının ölmesi üzerine beratı alişanla atanmıştır. Recep 1133 / Mayıs 1721'de Şeyh Mehmed'in beratı yenilenmiştir. Bir süre sonra Seyyid Hüseyin'in çocuksuz ölmesi üzerine, nısf hissesi, kardeşi ve müştereği Hafız Mehmed bin İbrahim'e 17 Şevval 1189 / Kasım 1775'te tevcih yapılmıştır. Şevval 1189 / Kasım 1775'te esnaf şeyhliğini devam ettiren Hafız Mehmed ve Seyyid Hüseyin ibn İbrahim'in müştereken mutasarrıf oldukları anlaşılmaktadır. Şeyh olan Hafız İbrahim ibn Hafız Mehmed'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine, biraderlerine, 14 Muharrem 1229 / 6 Ocak 1814'te naib es-Seyid Veliyyüddin'in arzıyla berat tevcihi yapılmıştır. VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14; VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16; VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 1.

[180] Yücel Özkaya, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumu*, YKY, İstanbul, 2008, s. 70-71.

hemen her meslek gurubunda esnafin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu kayıtlardan farklı olarak, Şevval 1178 / Mart 1765 tarihli belgede, "Konya'da deveciyan taifesi üzerinde Şeyh olan Şeyh İbrahim" kaydı dikkati çekmektedir[181]. Bilindiği gibi Osmanlı devletinde şehirlerarası ticaret kervanlarla sağlanmaktaydı.[182] Dayanıklılığı nedeniyle kervanlarda en çok tercih edilen nakil vasıtası ise develer idi.[183] Günümüz Anadolu coğrafyasında develerin mevcudiyeti ancak turistik faaliyetlerle sınırlı kalmış olsa da, söz konusu kayıttan, dönemin Konya'sında deve sayısı ve bunlarla uğraşan geniş bir kitlenin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim "deveci taifesi" olarak belirtilen bir esnaf grubunun varlığı bu durumu teyit etmektedir. Söz konusu durumun Konya'da Atçeken taifesi için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.2.1.3. Bostancılar çarşısı

Çarşı, At Pazarı Kapısı yakınında ve sur içinde, Yediler Mahallesi[184] ve Ali Şerbeti Mahallesi'ne komşu bir mesafede idi. Bostancılar çarşı ile ilgili kayıtlar, burada bulunan Şuca (Şucauddin) mescidi dolayısıyla geçmektedir. "bostancılar çarşısında çakıcı şuca mescidi" şeklinden geçen kayıtlardan, mescidin bostancılar çarşısında ve Çakıcılar sokağında olduğu anlaşılmaktadır.[185] Çakıcı Şuca Mescidi hakkında, ne telif ne de tetkik eserlerde herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Hurufat Defterleri'nde geçen "Çakıcı Şuca"nin Çakıcı esnafindan olduğu ve inşa ettiği mescide de ismini verdiği anlaşılmaktadır. Yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen mescidin Recep 1105 / Şubat 1694'te faal olduğu ve mescid imamının Süleyman adında bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.[186] Çakıcı Şuca Mescidi mütevelliliği ile ilgili bazı usulsüzlüklerin olduğu ve bunların mahkemeye intikal ettiği Hurufat kayıtlarına

---

[181] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.

[182] Menzili idare ve işletme hakkının, XVIII. yüzyılın ilk yarısında, genellikle kazâ ahalisinin ittifak ettiği bir ya da daha fazla kişiden oluşan, sivil şahıslara iltizam suretiyle verildiği anlaşılmaktadır. Ahalinin vazifeleri arasında menzilhânenin finansmanını sağlamak ve gelip geçen devlet görevlilerine beygir tedarikliği vardı. Bkz, Çemal Çetin, Anadolu'da Faaliyet Gösteren Menzilhaneler (1690-1750), SUSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2009, 192.

[183] Kervanların konaklama yerleri olan menzillerin ardışık mesafesi, saat olarak hesap edildiğinden, ortalama iki menzil arasındaki mesafe 6 ila 10 saat arasında değişmekte idi. Bkz, Hans Dernschwam, *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*, Çev. Yaşar Önen, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 30; Sema Altunan, "XVII. Yüzyıl Sonlarında İstanbul-Edirne Arasında Menziller ve Bazı Menzilkeş Köyler*",* **XV. CIEPO Sempozyum Bildirisi**, Londra, 8-12 Haziran 2002, s. 95; Osmanlı Menzilleri hakkında detaylı bilgi için Bkz, Abdullatif Armağan, "XVII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergahı ve Menziller -Menazilü'l Hacc", **Osmanlı Araştırmaları,** XX, İstanbul, 2000; Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülahazalar", **Osmanlı Araştırmaları**, II, İstanbul, 1981.

[184] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.

[185] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.

[186] Gös. yer.

yansımıştır.[187] Ayrıca, Hurufat Defterleri'nde "Çakıcılar" olarak kayıt altına alınan ve zanaat erbabına "Çakıcılar Şeyhi" olarak atanan kişilere ilişkin bir atama kaydına ulaşılmıştır. C. Evvel 1136 tarihli kayıt, Çakıcılar Şeyhliği'ne yapılan atamalardaki bir usulsüzlük hakkındadır. Söz konusu tarihte Çakıcılar Şeyhliği'ne mutasarrıf olan Ahmed'in işini düzgün yaptığı ve hiçbir kusurunun olmadığı bilindiği halde, Seyyid Yusuf isimli kişinin "bir tarikle" ve "hilafi inha" bir surette Ahmed'in görevini üstüne almıştır. Ancak mahkemede Yusuf haksız bulunmuş ve eskiden olduğu gibi, Ahmed görevine devam etmiştir.[188]

3.3.2.1.4. Attarlar Çarşısı

Çarşı, dış kale surlarının iç tarafında, Alaca Han'ın yakınında yer almakta idi. Hurufat kayıtlarında "Attarlar Suku" olarak geçen ve günümüz Türkçesinde Attarlar Sokağı ya da Attarlar Çarşısı şeklinde çevrilebilen bu küçük çarşı, Sıpahi Çaşısına yakın bir konumda idi. Nitekim Recep 1101 / Nisan 1690 tarihli kayıtta geçen "Konya'da Sipahi Pazarı kurbünde Attariye Mescidi" ifadesi böyle bir sonuca ulaşmamızı olanaklı kılmaktadır.[189] Safer 1168 tarihli kayıtta ise, Hacı Veli'nin At Pazarı yakınında bir bab attar dükkânını vakfettiği belirtilmektedir.[190] Söz konusu çarşının yaklaşık konumunu belirtmesi açısından önemli birer ipucu mahiyetinde olan bu bilgilerden, Attarlar çarşısının bir tarafının da At pazarı (kapısı) olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. XVII. Yüzyıl Konya'daki esnaf gruplarına bakıldığında Attarlar'ın Yağcılar gurubu ile birlikte değerlendirildiği ve orta büyüklükte bir gurubu teşkil ettiği anlaşılmaktadır.[191]

Hicri 1083 / Miladi 1672 yılından önce Karaman Beylerbeyliği yapan İbrahim ve Ali Paşa'lar, Konya'da sakin erbab-ı Sanayi'den usulsüz para topladıkları, durumun merkeze bildirilmesi üzerine bu paralar İstanbul'da ilgililerden tahsil edildiği anlaşılmaktadır. Bununla ilgili olarak aşağıda düzenlenmiş olan listede, Konya şehrindeki esnaf guruplarının isimleri ve iade edilen paraları yer

[187] Safer 1123 / tarihli kayıtta Çakıcı Şuca mescidinin mütevelli Hızır'dır. Ancak Abdullah söz konusu görevi bir şekilde üzerine almıştır. Mahkemeye intikal eden olay, naib'in Abdullah'ı ref etmesi ile son bulmuştur. VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[188] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 234.
[189] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[190] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[191] Bkz, Tablo V, XVII. Yüzyılda Konya'daki Esnaf Grupları

almaktadır. Listedeki meblağlar esnaf guruplarının büyüklüğüne göre değerlendirildiğinde şehirdeki etkinlikleri noktasında önemli bir gösterge olabilir.[192]

Tablo - V

XVII. Yüzyılda Konya'daki Esnaf Grupları (Ehl-i Hıref)[193]

Esnaf gurubu	**İade edilen tutar**
Çölmekçi	10
Arpacılar maa Hanlar	10
Neccarlar	14
Semerciler	21
Nalbandlar	21
Kahveci maa Duhâncı ve Kârhâne	24
Hallaçlar	31
Mutaflar maa Çarh	34
Kazzazlar maa Kavukçular ve İplikçiler	34
Eskiciler	34
Saraçlar	41
Kasablar maa Kirişciler ve Tacirler	41
Berberler maa Hamam	41
Külahçılar	44
Keçeciler	54
Attarlar maa Yağcılar	54
Kalaycılar maa Kazgancılar	62

[192] Söz konusu tablodaki veriler Oğuzoğlu'nun, "XVII. Yüzyılda Konya Şehrindeki Üretim Faaliyetleri" adlı makalesinin 613-615. Sayfalarından alınmıştır.

[193] Osmanlı Devletinde, Ehl-i Hıref ve haklarında uygulanan hukuk mevzuatı için Bkz, Abdullah Uysal, *Zanaatkârlar Kanunu (Kanun-name-i Ehl-i Hıref)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982; Ehl-i Hıref'i el sanatları ile uğraşan bir zümre olarak tanımlayan Uzunçarşılı, Ehl-i Hıref'ten bir kişi, sarayda hizmete alındığında, ilk önce çok az maaşla başlatılırdı. Ancak kişinin, zamanla mesleğinde uzmanlaşmasına bağlı olarak, yevmiyesinin de arttığını belirtmektedir. Bkz, İ. H. Uzunçarşılı, "Osmanlı Saray'ında Ehl-i Hıref (Sanatkârlar) Defterleri", **Belgeler**, Cilt XI, Sayı 15, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2003, s. 23.

Kuyumcular	82
Terziler maa Bezzazistan	202
Debbağlar	202
Bezzazlar	202
Araste (Haffaflar)	202
Nalçacı maa Çilingir	14 Kuruş, 1 sülüs.
Cemaat-i Bakkallar	202 Kuruş
Değirmenciler	37 Kuruş, 2 sülüs.
Kutucu maa Çıkrıkçı	17 Kuruş, 2 sülüs.
Demirciler	37 Kuruş, 2 sülüs.
Abacılar	47 Kuruş, 2 sülüs.
Yapucular	47 Kuruş, 2 sülüs.
Sipahi Bazarı maa Dellallar	47 Kuruş, 2 sülüs.
Ekmekçiler	47 Kuruş, 2 sülüs.
Cullahlar	57 Kuruş, 2 sülüs.
Kürkçüler	7 Kuruş, 2 sülüs.
Kılıççı maa Bıçakcı	7 Kuruş, 2 sülüs.

İstanbul, Bursa ve İzmir gibi Anadolu'nun büyük şehirlerinde olduğu gibi, Konya şehrinde de her esnaf grubu kendine mahsus sokağında üretim ve satış yapıyordu. Bir belgede yer aldığı gibi, "her bir hirfetin bir sûku olub, ahâlîsi ol sûkda vâki' medâris ve mesâcid evkâfından olan dükkânlarda îcar ile sâkin olup bey' (satmak) ve şira' (satın almak) üzre"idiler[194] denmektedir. Tabloda en kalabalık gurupları oluşturanlar Bakkallar, Haffaflar, Bezzazlar, Terziler ve Debbağlar'dır. Bu esnaf guruplarından Debbağlar, Uzun çarşının doğu tarafina, dış kale surunun dışında, Debbağlar Mahallesi'nde yer alırken, Bezzazlar ve Terziler Sultan Selim Cami yakınındaki Bedesten çarşısında yer almaktaydılar. Haffaflar ise Uzun Çarşı'nın batı tarafında, At Pazarı Kapısı yakınında idi. Debbağların ürettiği

[194] Yusuf Oğuzoğlu, "Anadolu Şehirlerinde Osmanlı Döneminde Görülen Yapısal Değişiklikler", (Kısaltma: Yapısal Değişiklikler) V**, AST.** C. I, Ankara, 6-10 Nisan 1987, s. 3.

sahtiyanı işleyip satan *Haffaflar,* kalabalık bir esnaf gurubunu oluşturuyorlardı. Onlara bağlı olarak çalışan *Dikiciler* ve *Postalcılar'ın* ürettikleri siyah çizme, astarlı çizme, sandal, postal, pabuç, mest ve edik *Haffaflar Suku'nda* satılıyordu.[195] Haffaflar sükûnda yer alan bazı dükkân gelirlerinin cüz okunması karşılığında vakfedildiği anlaşılmaktadır.[196] Konya'da mevcut esnaf gurupları üzerinde Şeyh[197], Kethüda ve Yiğitbaşının salahiyet sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Özelikle esnaflar arasında hammaddenin düzenli bir şekilde dağıtılması ve anlaşmazlıkların çözülmesi noktasında Kethüda ve Yiğitbaşının etkili oldukları anlaşılmaktadır. Padişah beratı ile atanan Kethüda ve Yiğitbaşının[198], "izharı şekavet birle tağyiri nizam ve ıskatı itibar-ı kadim etmeleri" üzerine Haffaf ve Dikici esnafının ihtiyar olanlarının meclisi şer'e haber vermeleriyle görevlerinden alındıkları ve yerlerine Kadı'nın arzı üzerine yeni kişilerin atandıkları görülmektedir.[199]

Dönemin Konya'sında mevcut Esnaf grubunun bulunduğu mahalle/mevki ve büyüklüğü hakkında bilgi veren yukarıdaki tabloya ek olarak, XVII. yüzyılın ikinci yarısında Konya'da yapılan gayrimenkul satışlar, bir üsteki tabloda bulunan verileri destekler muhitte olduğundan aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo - VI

XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Konya'daki Dükkân Satışları

Mahalle/Mevki	**Meslek**	**Akçe**	**Esedi Kuruş**	**Riyali Kuruş**
Bezastan	Kumaşçı Dükkânı	10.400	x	x
Debbağhane	Debbağ Dükkânı	x	x	310
At Pazarı	Kerdeci?[200] Dükkânı	38.000	x	x
Tahte'l-Kala	Kerdeci? Dükkânı	32.000	x	x

[195] Oğuzoğlu, "Üretim Faaliyetleri", s. 617.
[196] İbn-i Tuti Mahallesinden Marziye binti Osman'ın Haffaflar sukkunda olan dükkânını, Mushaf-ı Şerif okunması karşılığında 1 akçe icareli dükkânını vakf etmiştir. VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[197] R. Ahir 1126 / Nisan 1714 tarihli kayıtta; "ehl-i hıreften haffaflar ve kuyumcular Şeyhi" Mahmud'un ölmesi üzerine Ahmed bin Abdülkerim'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır. VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[198] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 7.
[199] VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 18; VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[200] "Kerdeci" esnafı ile ilgili baktığımız kaynaklar ve sözlüklerde açıklayıcı herhangi bir açıklamaya rastlanılamadı. Ancak "Kerde" ve "Gerdeci" kelimelerinin farsça kökenli olduğu ve "Yapmak", "Yapmış" anlamlarına geldiği anlaşılmaktadır. Bkz, Ayverdi, *age*, s. 414.

Haffaflar	Haffaf Dükkânı	x	140	x
Türbe-i Celaliye	… Dükkânı	10.600	x	x
Debbağhane	Debbağ Dükkânı	27.000	x	x
Alacahan	Helvacı Dükkânı	x	300	x
At Pazarı	Helvacı Dükkânı	x	300	x

XVII. yüzyılın ikinci yarısında Konya'nın bazı mahalleleri ve mahallede bulunan esnaf gruplarına ait dükkân satışlarını konu edinen bu tabloya bakıldığında, genellikle şehrin işlek çarşılarındaki dükkânların daha yüksek fiyata satıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin, At Pazarı gibi şehrin en işlek olan çarşısında, dükkân satış fiyatlarının ortalamanın çok üstünde olduğu görülmektedir. Ayrıca dükkân satışlarında, Osmanlı madeni para birimi olan Akçe'nin yanında Esedi kuruş ve Riyali kuruş para birimlerinin de kullanıldığı anlaşılmaktadır.[201]

3.3.2.2. Pazar Yerleri

3.3.2.2.1. *Bedesten*

Bedesten, içinde kıymetli eşya, antika, mücevher vb. şeyler satılan, üstü kapalı çarşı anlamında kullanılan bir terimdir. Kelimenin en eski ve asıl şekli "Bezistan", "Bezzazistan" olup Arapça "bez" ve "bezzaz" kelimelerine Farsçadan "-istan" ekinin eklenmesi ile oluşmuştur.[202] "Bezzazistan" kelimesi zamanla "Bedesten" şeklinde kullanılmaya başlanılmıştır. Kelimenin anlamında görülen değişime paralel olarak, bedestenlerin kuruş fonksiyonlarında da zaman içinde değişme olmuştur. Eşrefoğlu Süleyman Bey tarafından camisine vakıf olarak Konya Beyşehir'de inşa edilen ve 13. yüzyılın sonlarına doğru tarihlendirilen bedesten, Anadolu'da bilinen ilk bedestenlerdendir. Söz konusu bedesten camiye gelir getirmesi amacıyla kurulmuştur. Çelebi Mehmed tarafından Edirne Eski Cami için bir vakıf olarak inşa edilen bedesten de daha sonraki tarihlerde inşa edilen

[201] Söz konusu tablodaki veriler Ruhi Özcan'nın, 17. Yüzyılda Konya'da Mülk Satışları ve Fiyatlar (1640-1665), SUSBE, Konya, 1993, Yayınlanmamış Doktora Tezi'nden alınmıştır.

[202] Ayverdi, *Türkçe Sözlük*, s. 127,143; Osmanlıda Bedestenlerin müzayede olarak ta kullanıldığı, özellikle ölen büyük paşaların metrukatının burada müzayede usulü ile satıldığı bilinmektedir. Yine buraların bir nevi kitap çarşısı görevini de gördüğü, kentin diğer önemli meydanlarında olduğu gibi, Padişah'ın savaş kararlarının da bedestenlerde duyurulduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Detaylı bilgi için Bkz, Stephan Gerlach, *Türkiye Günlüğü 1573-1576*, Çev. Türkis Noyan, Edt. Kemal Beydilli, I. Cilt, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 34, 84, 349, 415.

bedestenlerden kuruluş amacı olarak farklılık arz etmektedir.[203] Amaçların farklılığı bedestenlerdeki mimariye de yansımış, dışardan dört yanlarını tonozlu dükkânların çevirdiği dikdörtgen yapılı ve çok sayıda kubbenin örttüğü bedestenler, Osmanlı döneminde inşa edilen bedestenlerin temel özeliği olmuştur.[204] Birer ticaret merkezi olarak inşa edilen bu bedestenler, sadece büyük rütbeli devlet adamları tarafından değil, zengin kişiler tarafından da kurulduğu anlaşılmaktadır. Kanun-i Sultan Süleyman zamanında yaşayan ve Konya'da, nispeten büyük bir bedesten inşa eden Kadri Efendi bu kişilerdendir. Hurufat Defterleri'nde "Kadı" olarak bahsedilen Kadri Efendi, Osmanlı ilmiye sınıfına mensup bir kişi idi.

3.3.2.2.1.1. Konya Bedesteni

Osmanlı kentinde ticari dokunun çekirdeğini teşkil eden bedesten, değerli malların alım-satım ve depolama işlevlerinin yürütüldüğü dışa kapalı, sağlam kâgir yapılardı. Gelişmiş bir iktisâdi yapıya sahip her Osmanlı kentinde çarşının merkezinde birer vakıf eseri olarak bedesten inşa edilmiştir.[205] 13. yüzyıldan itibaren önemli bir Anadolu kenti olan Konya'da, Hurufat Defterleri'nde Sultan Selim Cami yakınında ve Davut Ağa Mescidi ile komşu olduğu belirtilen bir bedesten inşa edilmiştir.[206] Bedesten Kanuni Sultan Süleyman zamanında kazaskerlik yaptığı bilinen Kadri Efendi tarafından Hicrî 945 / Miladî 1538'de inşa edilmiştir. Hurufat Defterleri'nde "Kadı" ya da "Kazasker" olarak geçen Kadri Efendi[207], Konya'da inşa ettiği pek çok çeşme'nin gelirlerini bu bedestene vakfetmiştir.[208] Kazasker Kadri Efendi Bedesteni'nin yüksek duvarlarla çevrili olduğu, kuzey ve güney yönde iki

---

[203] Cambridge, *Türkiye Tarihi 1071-1453, Bizans'tan Türkiye'ye*, I. Cilt, Çev. Ali Özdamar, Edt. Kate Fleet, Kitap Yayınevi, Yasım yeri ve tarihi belirtilmemiş, s. 374-375.

[204] Suut Kemal Yetkin, *İslam Ülkelerinde Sanat*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 137; Osmanlı şehir çarşısını oluşturan en büyük ve önemli yapılar kuşkusuz bedestenler idi. Genellikle büyük bir vakfın akaratı arasında yer alan ve belirli bir mimari plana göre yapılan, kubbeli ve büyük bir kapalı çarşı mahiyetinde olan bedestenler (bezzazistan), genellikle seffâr tacirlerin şehre getirdiği emtianın satıldığı yerlerdi (Tüccarlar tarafından getirilen mallar şehrin mahallelerindeki tüketiciye ulaştıran kişilerin başlıcaları Attarlar ve Bakkalar idi). Dolayısıyla Osmanlı şehrinde bedesten, şehre getirilen metaın depolandığı ve satışa sunulduğu bir mahaldir. Yani ihracat mahalli değil ithalat merkezleridir. Bu durum, Osmanlı ticaret algısının bir sonucuydu. Detaylı bilgi için Bkz, Özer Ergenç, *Şehir, Toplum, Devlet, Osmanlı Tarihi Yazıları*, (Kısaltma: Osmanlı Tarihi), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013, s. 173.

[205] Ali Baş – Tolga Bozkurt, "Konya Bedesteni", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** Sayı: 10, 2003, s. 507.

[206] VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237.

[207] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.

[208] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25; VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.

kapısın bulunduğu anlaşılmaktadır.[209] Bedestende koltukçu denilen seyyar satıcılar bulunuyordu ve bunlar çeşitli giysi, kumaş, pabuç ve mesti yere yayarak satarlardı.[210]

3.3.2.2.2. Buğday Pazarı

Konya'nın At Pazarı Kapısı yakınında idi. İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Mehmed Efendinin Buğday Pazarı yakınında boyahane ve dükkân vakfi bulunmakta idi.[211] Oğuzoğlu, XVII. yüzyılda, At Pazarı Kapısı yakınındaki Buğday Pazarı'ndan Semerciler Çarşısı'na uzanan caddeye kaldırım taşlarının döşendiğini belirtmektedir.[212] Söz konusu dönemde At Pazarı Kapısı ve çevresinin merkezi bir konumda olduğunu anlaşılmaktadır. Pazarda bulunan Buğday Pazarı Cami[213] ile pazarın güneyinde Saman Pazarı'nda yer alan Taş Kapı Mederese'sinin[214] yanısıra, Recep 1101 / Nisan 1690 tarihli hurufat kaydında, İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Mehmed Efendi'nin Buğday pazarı yakınındaki boyahane dükkânı ile birlikte birkaç dükkânının daha olduğu belirtilmektedir.[215] Yine İsmail Çelebi bin Ali'nin buğday pazarı yakınında dükkânının olduğu anlaşılmaktadır.[216]

3.3.2.2.3. Sıpahi Pazarı

Konyalı, Sipahi pazarının önce Kürkçü Mahallesi yakınında olduğu, ancak daha sonra İmaret'e taşındığını belirtmektedir.[217] Mehmet Önder, Sipahi Pazarı'nın Zincirli Medresesi yakınında olduğunu belirtmektedir.[218] Hurufat Defterleri'nde geçen "Konya'da Sipahi Pazarı kurbünde Attariye Mescidi", "dâhili sur'da Sipahi Pazarı", "Konya surunda Sipahi Pazarında birbirine muttasıl dört kıta dükkân"

---

[209] Küçükdağ, *agt*, s. 24.
[210] İsmail Kıvrım, Şer'iye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılda Konya ve Ayıntab Şehirlerinde Gündelik Hayat(1670-1680),(Kısaltma: Konya ve Ayıntab), Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Dıktora Tezi, Konya, 2005, s. 227.
[211] VGMA, no: 147, s. 32.
[212] Oğuzoğlu, "Şehir Dokusu", s. 100.
[213] Yusuf Altın, Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri, Selçuk Üniv. Sos. Bilm. Enst. Konya, 2009, s. 214.
[214] Mehmet Önder, *Konya Maarifi Tarihi*, (Kısaltma: Maarif), Ülkü Basımevi, Konya, 1952, s. 41; İbrahim Kutlu, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Konya Medreseleri, Selçuk Üniv. Sos. Bilim. Enst. Konya, 1992, s. 72.
[215] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5; Dönemin Konya'sında Kadınların da vakıf mütevellisi olduklarını gösteren bir kayıt Recep 1101 / Nisan 1690 tarihlidir. İstanbul Yenikapı Mevlevihane'sinin sabık Şeyhi Mehmed Efendi'nin Buğday pazarı yakınında vakfettiği boyahane dükkânı ile diğer dükkânlarının evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevelli Şeyh Ebubekir'in verilen tarihte ölmesi üzerine, büyük kızı Emetüllah'a yevmi bir dirhem ile tevcih yapılmıştır. VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5
[216] VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11.
[217] Konyalı, *age*, 1964 baskısı, s. 970.
[218] Önder, *Maarif*, s. 42.

kayıtlarından[219] XIX. yüzyılın başlarında faal olan Sipahi Pazarı'nın sur içinde ve At Pazarı yakınında olduğu anlaşılmaktadır.[220] Birbirine bitişik dört adet dükkânın ve Attariye Mescidi'nin olması Sıpahi Pazarı'nın aynı zamanda işlek bir konumda olduğunu göstermektedir. Sıpahi Pazarı'ndan At Pazarına kadar Attar esnafına ait dükkânların[221] olması, Attarlar esnafının[222], Sıpahi Pazarından At Pazarına kadar bir cadde üzerinde faaliyette bulundukları anlaşılmaktadır.

3.3.2.2.4. At Pazarı

At Pazarı, günümüz Kapı Cami'nin bulunduğu yere yakın bir konumda yer almakta idi. Burası aynı zamanda Konya Kalesi'nin At Pazarı Kapısı'nın bulunduğu bir bölge idi. Kale kapısı muhtemelen burada yer alan at pazarından dolayı bu ismi almıştır. Kapı, aynı zamanda şehrin en işlek caddesinin bulunduğu alandır. Pek çok vakıf kurumu bu kapı yakınında ve cadde üzerinde yer almakta idi. Burada hayır sahibi olarak bilinen Hacı Veli'nin bir Attar dükkânı bulunmakta idi.[223] Safer 1117 / Mayıs 1705 tarihli hurufat kaydında at pazarı kapısı dâhilinde Keçeciler Mescidi'nin bulunduğu ve yevmi 1 akçe ile imam atamalarının yapıldığı görülmektedir.[224] Recep 1131 / Mayıs 1719'da Hoca Habib Mahallesi sakinlerinden Hacı bin Hacı Abdi'nin, At Pazarı Kapısı dışında bir Muytab (kıl dokuyan) dükkânı ve Hallaç dükkânının bulunduğu anlaşılmaktadır.[225] At Pazarı sokağında Hüseyin Efendi'nin Cami de bulunmakta idi. Cami vakıflarından camide eğitim faaliyetlerinin de yapıldığı anlaşılmaktadır. Şevval 1172 / Mayıs 1759'da Hacı Mehmed, camiye dükkân vakfında bulunmuştur. Bu dükkân gelirinden 4 akçe eğitim faaliyetleri için, 1 akçe de caminin vaizlik hizmetleri için Şeyh Ali Halife'ye verilmiştir.[226] Ayrıca Hz. Mevlana dergâhı şeyhlerinden Şeyh Hacı Bostan Efendi'nin At Pazarı Kapısı'nda bir adet tahmis (kahve) fırını bulunmakta idi. Bostan Efendi, söz konusu fırının gelirini,

---

[219] VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12; VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[220] 140 Numaralı Konya Kadı Sicilinde de, Sipahi Pazarı'nın Devle Mahallesi sokaklarından birinde olduğu belirtilmiştir. Söz konusu dönemde Devle Mahallesinin birden çok çarşı-sokağının olduğu ve şehrin merkezi mahallelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. *Bkz,* İsmail Bilgili, *140 Numaralı Konya Kadı Sicili(1323-1324 /1905-1906)*, KBŞB Yayınları, Konya, 2014, s. 13
[221] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[222] Konya şehri içinde üretilmiş ya da başka yerden getirilmiş malların, hiç bir müdahaleye maruz kalmadan tüketiciye ulaştıran satıcı Esnaf'ının en önemlisi bakkalcı ya da bakkalan olarak geçen esnaf grubu idi. Bununla birlikte attarlar da önemli perakende esnafı olarak geçmektedir.
[223] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[224] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[225] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[226] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.

Konya'nın muhtelif yerlerinde inşa ettiği çeşmelerin giderlerine harcanmak üzere vakfetmiştir.[227]

3.3.2.2.5. Eski Pazar

Konya'nın Selçuklular döneminden kalan tarihi çarşılarından olan Eski Pazar, Altınapa Medresesi'nin yakınında bir konumda yer almakta idi. Osman Turan, Eski Pazarın XII. yüzyılın son çeyreğinden itibaren mevcut olduğu, belki de Haçlı Seferleri sırasında tahrip edilen yapılardan biri olduğunu öne sürmektedir.[228] Çarşıda, "Eski Pazar Cami" olarak geçen ve Selçuklular döneminden kalan bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Hurufat defterlerinde Eski Pazar Camine 2 ila 3 akçe arasında değişen yevmiyelerle imam, hatip ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Zilkade 1183 / Şubat 1770 tarihli kayıtta, Eski Pazar Cami'ne 1 akçe yevmiye ile hatip ve üç vakitte Dursun Ağa Cami ile ikindi vaktinde Eski Pazar Cami'nde 5 akçe yevmiye ile imamlık yapan Derviş Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e naib Abdullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[229] XVIII. yüzyılın ikinci yarısında faal olan Eski Pazar Camisi ile Dursunoğlu Mescidi'nin ortak para vakfının olduğu anlaşılmaktadır. Yevmi 1 akçe ile para vakfının hasbi mütevelli olan Mehmed'in beratı R. Ahir 1183 / Ağustos 1769'da yenilenmiştir.[230]

3.3.2.2.6. Ağaç Pazarı

Ağaç Pazarı; Larende Caddesi'nde Sahipata Külliyesi ile Kapı Camisi arasındaki alanda bulunmakta idi.[231] Selçuklu döneminden beri mevcut olduğu anlaşılan pazarın, At pazarı Kapısı yakınında olduğu ve bu kapı vasıtasıyla surun dışına bağlandığı anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtlarından Sepetçi Mescidinin ağaç pazarında olduğu belirtilmektedir. Hicri 1137 / Miladi 1724'te Musa'nın öğlen ve ikindi vakitlerinde 1 akçe yevmiye ile Sepetçi Mescidi'nde imamlık yaptığı, [232]

---

[227] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.

[228] Aynur Durukan, "Anadolu Selçuklu Sanatı Açısından Vakfiyelerin Önemi", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 26, Ankara, 1997, s. 26; XVI. yüzyıla değin kullanılan Altunaba Medresesi Selçuklu dönemi dış kale surları içinde, iç kalenin güney doğusunda yer almaktaydı. Selçuklu döneminde Eski Pazar, bir sabun dükkânı (Durukan, *agm*, s. 28.) ve XVII. yüzyılın ikinci yarısında üç tarafı yol bir kahvehane dükkanı bulunmakta idi. Söz konusu dönemde Kahvehane dükkanının 6800 liraya satıldığı anlaşılmaktadır. Ruhi Özcan, *agt*, s. 91.

[229] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.

[230] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.

[231] Mehmet Uysal, "Tarihsel Süreçte Geleneksel Konya Çarşısı İçin Bir Mekânsal Analiz", **Milli Folklor Dergisi,** Sayı: 86, 2010, s. 154.

[232] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128.

ancak Muharrem 1139 / Ağustos 1726'de görevinden ayrılması üzerine naib arzıyla Ahmed Halife'ye berat tevcihinin yapıldığı anlaşılmaktadır.[233]

3.3.2.3. Hanlar

Bilindiği gibi hanlar, ticari hayatın merkezinde yer alan, özellikle büyük şehirlerde mal akışını sağlayan, tüccarlar için konaklama ve malları için güvenli depo hizmeti gören önemli merkezlerdi. Bu özeliklerinden dolayı hanlar, aynı zamanda şehrin en işlek oldukları alanlar arasında idi. Hurufat defterlerinde, Konya'da mevcut hanlarla ilgili kayıtlar bulunmaktadır. 14 Han'a ilişkin kayda ulaşılmıştır. Bu hanlardan bir tanesi Selçuklular dönemine, geriye kalan on üç hanın ise Osmanlılar dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır.[234]

[233] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[234] İlgili kısımda, hanlarla ilgili detaylı bilgi verildiğinden, tekrara düşmemek adına burada kısaca bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA ve MAHALLELERİ

Konya şehrinin tarihi mahalleleri ve şehrin mekânsal organizasyonundan bahsedmeden önce, tarihte Müslüman-Türk şehrinden kısaca behs etmekte fayda var. Nitekim Batı medeniyeti nasıl kendine özgü bir şehir medeniyeti ve kültürünü ortaya koymuşsa, İslamiyet'in hâkim olduğu coğrafyalarda da bir şehir medeniyeti ve kültürünün oluştuğu, bu tarihi mirasın asırlar boyunca tekâmül ederek günümüze kadar geldiği bilinmektedir.[235]

Bilindiği gibi Türkler Anadolu'ya geldiklerinde, inanç noktasında olmasa da, yaşayış tarzları itibari ile Orta Asya göçebe bozkır kültürünü önemli ülçüde devam ettirmekte idiler. XI. Yüzyılın başlarından başlanarak devam eden bu güçler, zaman içinde Anadolu coğrafyasında birçok beyliğin teşekkülüne ortam hazırlamıştır. Ancak Türklerin Anadolu'da ciddi manada ilk teşkilatlı siyasi teşekkülü Türkiye Selçukluları zamanında olmuştur. Konya'yı payıtaht edinen bu devlet, bir yandan haçlı seferleri ve Hırıstiyan âlemi ile sıcak ilişkiler içine girerken, diğer yandan sayıları azımsanmayacak miktarda yerli Hırıstiyanlarla birlikte yaşamanın koşullarını bulmaya çalışmıştır. Nitekim Anadolu Selçukluları dönemindeki dinsel özgürlük ve bu dönemde yaşamış olan Hz. Mevlana'nın hırıstiyan halkla kurduğu ilişkiler bu açıdan aydınlatıcıdır.[236]

Dolayısıyla Anadolu coğrafyası için düşünüldüğünde Konya Şehri, hem Batı medeniyetinin temelini oluşturan Hırıstiyanlık inancının[237] hem de İslam Dinin

---

[235] Şehir sözcüğü, modern zamanların büyük yerleşim birimleri için en çok kullanılan sözcük olsa da, aslında eskiden beri en çok kullanılan sözcük "Kent"tır. Örneğin Orta Çağ Kentleri, Roma Kentleri, Osmanlı Kentleri-akademik metinlerde Osmanlı şehri tabiri pek sık geçmez- ve kent sözcüğünün eski Yunancadaki karşılığı olan "site", Yunan site devletleri gibi… Tarih boyunca kent ve kentli sözcüklerin aynı zamanda "medeniyet"le de sıkı bir bağlantısının olduğu düşünülmektedir. Nitekim Batı dillerinde "civilisation" sözcüğü kentli yurttaş anlamını taşıyan "civitas"tan türetilmiştir. Aynı şekilde Arapça' da "medine" ile "kent" aynı anlama kullanılmıştır. Her iki sözcüğün kökeni de "medeniyet"tir. Hem edebiyat hem de toplumun imgeleminde kent uygarlık ile özdeş tutulmuştur. Civilisation yani medeniyet geliştikçe kentler de gelişmiş, günümüz kentlerin ulaşmış oldukları seviye, geçmiş zamanlara nispeten en üst seviyelerdedir. Geniş bilgi için Bkz, Mehmed Öztürk, *Sine-Masal Kentler, Modernitenin İki "Kahramanı"ı Kent ve Sinema Üzerine Bir İnceleme*, Donkişot Güncel Yayınlar, 2. Baskı İstanbul, 2007, s. 53-54.

[236] Ahmed Eflaki, *Ariflerin Menkıbeleri,* Cilt: I-II, Çev., Tahsin Yazıcı, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973; Füt Köprülü, "Selçukiler Zamanında Anadolu'da Türk Medeniyeti", Aktaran: Tulay Metin, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XXVI, Sayı: 1, Temmuz 2011, s. 201-233.

[237] Hz. İsa'nın havarilerinden Aziz Pavlus, Konya ve yakın çevresinde önemli hatıraları vardır. Pisidya'nın Antakya şehrinden çıkan Saint Pavlus, Hıristiyanlığı yaymak için Konya'ya gelmiştir. Galatya'nın bu büyük şehrinde Hıristiyanlığa inanan bir toplumu meydana getirmek için, her türlü engel, zorluk ve hayati tehlikelere göğüs gererek vaaz, sohbet ve tanıtımlarda bulunmuştur. Aziz

etkisinin bariz bir şekilde hissedildiği bir yer olmuştur. Nitekim Selçuklu Devletindeki iç karışıklılar ve Moğolların baskısı zamanında Hz. Mevlana Konya şehrine bir güneş gibi tulu etmiş, maneviyatı kırılan halka adeta rehber olmuştur. Mevlana, Sadreddin Konevi[238], Şems-i Tebrizi gibi devrin en büyük mutasavvıflarını bağrında barındıran Konya, Dar'ül-Hadis, Karatay ve Sırçalı Medreseleri ile İslam Dünyası için ileri bir merkez olmuştur. Denilebilir ki Konya şehri, Osmanlılar döneminden günümüze değin halen bu ihtişamı yakalayabilmiş değildir. Ancak Osmanlı Devleti döneminde de Konya'da ilim ve irfan merkezi olan pek çok cami, mescid, medrese, tekke ve zaviye'nin kurulduğu bilinmektedir. Sonuç olarak Konya Şehri, Anadolu Türkleri'nin yerleşik yaşama geçişlerinde ve Bati kültürü ile karşılaşıp-kaynaşmalarına tanıklık etmiş ilk şehirlerdendir. Bu durum müstakil bir çalışmanın konusu olarak ayrıca incelenmeye değerdir.

1. Bir Osmanlı Şehri Olarak Konya

İslâm medeniyeti, Müslüman olan milletlerin din, sanat, ilim ve toplumsal hayat gibi hemen her alanında köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Tarihin eski dönemlerinden beri yaşayan miletlerin köklü tarihi ile İslâmiyet'i kabullerinden sonraki dönemleri kıyaslandığında, hayatın her alanında önceki dönemleri ile kıyaslanmayacak derecede ilerledikleri, kendi zamanlarında bilim, teknik, edebiyet, sanat ve diğer pek çok alanda çağdaşlarını geride bıraktıkları anlaşılmaktadır. Örnek verilecek olursak, Arap Yarımadası'nda bir biri ile savaş hâlinde yaşayan ve güzel şiir okumak dışında, pek bir meziyeti bulunmayan, "cahiliye" dönemini olarak adlandırılan dönemi yaşayan kabileler, İslâmiyet ile birlikte dönemin en büyük ve teşkilatçı devletlerini kurduklarını tarih yazmaktadır.[239] Dört Halife Dönemi, Emeviler, Abbasiler, Selçuklular ve Osmanlılar zamanında ortaya konulan eserler ve

---

Tekla ve Aziz Timoteus, o günlerin hatıralarındandır. Konya' ya bağlı Sille, Listra ve Kilistra yerleşim yerlerinde bugün bile izleri bulunan antik yapılar mevcuttur. Bkz, Hasan Özönder, *Dünden Bugüne Konya*, (Kısaltma: *Dünden Bugüne Konya*), Konya Büyükşehir Belediyesi Yayını, Konya, 2005, s. 96.

[238] 150-151 numaralı Konya Kadı Sicilinin 180-182. Sahifelerinde Sadreddin Konevi'nin kütüphanesinde bulunan el yazmaları kitapların listesi verilmiştir. Kütüphane muhafızı Vizevizade'nin mührüyle kayıt altına alınan toplam kitap sayısının iki yüz doksan dokuz olduğu belirtilmiştir. Kitaplar içerisinde dinin akaid ve muamelat kaidelerini içerenlerin olduğu gibi; tıp, Kitab-ı Kamus, sarf ve nahv, Lügat-i Farisi, tasavvuf ile Türkçe ve Çağatayca Tefsir kitabı gibi eserler yer almaktadır. Eserlerden birer nüsha olanların yanısıra bazı eserlerin birkaç nüshasının olduğu da dikkati çekmektedir. *Bkz,* H. Ahmet Arslantürk- M. Sait Türkhan, *150-151 Numaralı Kadı Sicilleri(1903-1907 ve 1898),* KBŞB Yayınları, Konya, 2012, s. 180-182.

[239] İhsan Süreyya Sırma, "Asrı Saadet Öncesinde Mekke Toplumu" **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt: 1, s. 91.

toplumsal yaşam tarzı olmasaydı, muhtemelen bugün batı medeniyeti karşısında, övünebileceğimiz bir geçmişimiz olmayacaktı.[240]

İslâm toplumunda, cami ve medrese çevrelerinde halka şeklinde gelişen İslâm şehrinin klasik yapısı günümüze kadar gelmiştir. Şehirlerin küçük birimleri olan mahallenin, bir mescit ya da cami etrafında şekillendiği İslâm şehrinde, toplumsal hayatın üzerinde kurulduğu temelin de ifadesi hükmündedir. Nitekim Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı döneminin derin etkilerini taşıyan Konya'nin her mahallesinin bir mescidi olduğu Hurufat kayıtlarından anlaşılmaktadır. Başlangıçta 5-10 hâneden oluşan bu mahallelerin zamanla kalabalıklaştığı, buna paralel olarak da, hayır sahibi bir kişi tarafından minber konulmak suretiyle birçok mescidin camiye çevrildiği ve büyütüldüğü yine belgelere yansımıştır. İleride Konya'da mevcut Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerinde kalan ve tipik mescid-mahalle ve cami-mahalle örneğini sergileyen yapılar detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ancak burada kısaca Batılı bilim adamlarının Osmanlı şehrine bakışına bakmakta fayda var.

Özellikle İslâm ve batı şehirlerin kıyaslanması söz konusu olduğunda ilk akla gelen kişi Weber'dir. Weber 1921'de yayınladığı "The City" adlı eserinde[241] yaptığı Batı kenti ve Doğu kenti kıyaslamasında, Doğu kentlerinin[242] modern manada kent kategorisinde değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir.[243] O, bir şehirde bulunması

---

[240] Tarihi vesikalar, Cengiz Handan ve onun Asya'da büyük bir İmparatorluk kurduğundan bahs eder. Ancak Güneş'e taptığı bilinen Cengiz Han ve onun halefleri zamanında herhangi bilimsel bir gelişmeden ya da mimarı bir şaheserden pek bahs edilmez. Özellikle İslâm tarihinde mühim bir yeri ve aynı zamanda bilim merkezleri olan Buhara, Semrkant, Bağdat, Nişabur gibi çağının çok ilerisinde olan şehirleri ve buralarda bulunan önemli tarihi eserleri ve dünya çapında kıymete haiz olan kütüphaneleri yakıp yıkmaları ile bilinmektedirler. Bkz, Gregory Abû'l-Ferraç, *Abû'l-Ferac Tarihi*, Cilt: 2, Çev. Ömer Riza Doğrul, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1987, s. 505-506; 512-516; Moğolların Anadolu'da yaptıkları katliamlar için Bkz, Halil İnalcık, "Osmalı Tarihine Toplu bir Bakış", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 1, s. 56-57.

[241] Max Weber, *The City* (Trans. D. Martindale- G. Newirth), Gloncoe, New York, 1958; Türkçe Çevrisi: Max Weber, *Şehir, Modern Kentin Doğuşu*, Çev. Musa Ceylan, Yarın Yayıncılık, İstanbul, 2010.

[242] Weber'in doğu kentinden kast ettiği bütün Ortadoğu ve bütün Asya mı, yoksa sadece İslâm kentleri mi? Bu konuda Edwar said'in Oryantalizm adlı eserinde açıklayıcı bir tanım bulunmaktadır. Ona göre, "Doğu" kelimesi bütünüyle sadece "Doğu Asya" ile eşdeğer kullanılmazsa veya genel anlamda uzak ve egzotik olanı tarif etmek için öne sürülmezse, derhal ve en kattı biçimde Müslüman Doğu'yu ifade edecektir. Bkz, Edward Said, *Oryantalizm*, Çev. Nezih Uzel, İrfan Yayınevi, 4. Baskı İstanbul, 1998, s. 113.

[243] Aslında İslâm Şehri'nin batı şehri ile kıyaslamanın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Yukarıda da kısaca değinildiği gibi, İslâm Mahallesi genellikle bir mescid, cami ya da bir zaviye etrafında, bir bütünün parçaları şeklinde gelişip, İslâm şehrini meydana getirmiştir. Yanı İslâm şehrinin temelinde İslâm Dini ve onun manevi ruhu vardır. İslâm Kanunu vardır. İslâm şehri aynı zamanda vakıf şehridir. İnsanların ortak bir sanatı olarak, yaşadıkları şehri, onların düşünüş ve yaşayış tarzlarından bağımsız düşünmek mümkün değildir. Selçukludan Osmanlıya ve diğer İslâm Devletlerinde insanların vakıf

gereken unsurların hepsinin Doğu kentlerinde mevcut olmadığını söyler.[244] Dolayısıyla Doğu-Batı kentlerini kıyaslarken, kurmuş olduğu kent modelini, Batı kentinde görülen özelliklere göre biçimlendirmiştir. Buna karşılık şehirlerin oluşumunda bir İslâmi tarzın olup olmadığı konusunda sessiz kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, İslâm şehirlerini kendi modeline oturmayan bir toplumsal ve fiziki yapı olarak gördüğü için dışlamıştır. Weber ayrıca İslâm dünyasında, şehirde yaşayan unsurların, şehre ait bir kimlik oluşturma gayreti olan ortak hedefler etrafında birleşen değil, daha çok birbiriyle çatışan aşiret ve kabilelerden teşekkül ettiğini belirtir. Diğer taraftan kentte yaşayan bu unsurların dayanışma yerine çatışmayı seçmelerini kentin fiziki yapısına ve İslâm'ın doğasına bağlar. Ona göre; Avrupa kentleri birbirinden farklılık gösteren özelliklere sahip olmasına karşın, Müslüman şehirleri oldukça monolitik ve tekdüzedir. Bu durumun nedeni ise, İslâm hukukunun kent sakinleri ve kent dokusu üzerindeki egemen rolüne bağlamaktadır.[245]

Klâsik Batı şehrinin hukukî, siyasî ve iktisadî uygulamaları hakkında Pirenne ve Weber'in görüşleri genel olarak kabul görmüştür. Pirenne modern şehirlerin ortaya çıkmasını sağlayan gelişme, şato ve dokunulmazlık taşıyan yerlerin etrafında ortaya çıkan urbs nova, "suburbium" veya "fabourg"lar olduğunu belirtmektedir. Ona göre buralarda yaşayan soylu kişilerin yanı sıra, hizmetli veya bunun gibi hiçbir resmi sıfatı olmayan tüccar ve burjuvalar, belli bir bölgenin iktisadî ve ticarî faaliyetlerini elinde bulundurarak, zamanla yeni bir siyasî, iktisadî ve kültürel

---

kurumlarına bu denli sahip çakması ve adeta şehirleri bu müesseselerle ihya etmeleri, iyilik ve hayır yapma duygularından kaynaklanmıştır. Osmanlı dönemi vesikalarından bu durum açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Batı şehrinin temelinde ise Hıristiyanlık inancı ve materyalist Batı anlayışı yer almıştır. Dolayısıyla Batılı anlayışa göre, kilise ve katedrallerin yer aldığı bir şehir ile cami ve mescid'in yer aldığı bir şehri bu noktada kıyaslamak yanlış sonuçlar doğurur. Nasıl ki Müslüman evi ile Hırıstiyan evi farklı ise, mahalleleri de farklı olacak, şehirleri de farklı olacaktır. Kanaatimizce, burada bir eksiklik ya da fazlalık durumu söz konusu olmamalıdır. Nitekim ilim âleminde İslâm Şehri kavramının ilk defa Hz. Peygamber'in "Yesrib" şehrinin ismini "Medine" olarak değiştirmesi ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Miladı 622 yılında gerçekleşen hicret olayıyla ortaya çıkan bu durum, aslında "Medine Şehir Devleti" temellerinin atıldığı, ilk nüfus sayımının yapıldığı ve söz konusu tarihte, eşine pek rastlanamayan ilk anayasanın yapıldığı, şehrin sınırlarının belirlendiği ve tarihe "Asr-ı Saadet" olarak geçen bir dönemin yaşandığı bilinmektedir. Bkz, Mustafa Ağırman, "Asrı Saadette Ordu ve Savaş Stratejisi", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt: 4, s. 25; Celal Yeniçeri, "Asrı Saadette Devlet Bütçesi", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt: 3, s. 295.

[244] Söz konusu Batı şehri'nin unsurları olarak: İktisadi açıdan bir ticaret merkezi, Siyasal ve ekonomik açıdan bir kale ve garnizon, İdarı açıdan bir yargı kurumu, Toplumsal açıdan yemine dayalı bir konfederasyon'un varlığını gerekli görülmektedir. Bkz, Weber-Tönnies-Simmel, *Şehir ve Cemiyet*, Yayına Hazırlayan: Ahmed Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 147.

[245] Erol Özvar - Arif Bilgin, "Şehir Yönetimi ve Tarihi Üzerine", **Selçukludan Cumhuriyet'e Şehir Yönetimi**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 16.

organizasyonu ortaya çıkarmışlardır. Tüccar ve burjuvanın eseri olan modern Batı şehirleri, bu kişilerin kontrolünde kendi beledî örgütlerine sahip olabilmişlerdir.[246]

Aslında benzer durumun İslâm devlet ve toplumları için de geçerli olduğu görülmektedir. İslâm devletlerinde merkezi devletlerin çok güçlü oldukları dönemlerde, devletin güçlü konumuna rağmen kentlilerin kentsel yönetimin sadece muhatabı olmayıp bizzat uygulayıcıları olarak ta görev üstlendikleri bilinmektedir. Fakat onların bu görevlerini yürütürken, kentsel iradeyi temsil etmede gösterdikleri etkinliğin devletin istikrar ve kuvvet açısından o anki siyasi duruşu ile yakından alakalı olduğu anlaşılmaktadır. Yine değişik alanlarda faaliyet gösteren ve kentte alt grupların yönetilmesinde önemli rol oynayan mesleki örgütler, kent yönetiminde merkezi otorite temsilcilerinin en önemli yardımcıları konumundaydılar. Merkezi otoritenin zayıfladığı veya kaybolduğu zamanlarda ise bu yerel örgütlerin liderleri kent yönetiminin daha aktif aktörleri hatta bir süre sonra kentin resmi idarecileri olarak ortaya çıktıkları anlaşılmaktadır.[247] Nitekim Anadolu Selçuklu Devletinin Moğollar tarafından yıkılma sürecine itilmesi ve taht kavgalarının baş göstermesi üzerine Başkent Konya'da ve devletin diğer şehirlerinde Ahi teşkilatlarının yönetimi ele aldığı, hatta bazı durumlarda şehri savundukları bilinmektedir.[248] Aynı şekilde Moğollar Kayseri şehrini muhasara edip, Ahi ve Bacılara ait sanayi sitelerini yağmalayıp, ateşe verdiklerinde de Ahilerin direnişe geçtikleri ve şehri savundukları, Moğollara ağır zaiyat verdirdikleri bilinmektedir.[249]

Ancak Weber, Gerçek anlamda kentlerin ancak Avrupa'da oluştuğunu, kentin topluluk hareketi olmaktan çok toplumsal bir hareket olduğu kanaatinde'dir. O, Doğudaki kentlerin, Batıda olduğu gibi, özerk siyası güce sahip, kendi kanunlarını çıkartan ve özel mahkemeleri olan birimler olmadığını savunmaktadır. Weber, Batı kentlerinin özerkliği ile Avrupa kapitalizminin oluşumu arasında ilişki kurmuştur.[250] Benzer bir yaklaşımın, Ortaçağ Kentleri çalışmasında, Henri Pirenne tarafından da

---

[246] Ahmet Köç, Osmanlı İmparatorluğu'nda Ümera Vakıfları ve Kentsel Gelişim: Mahmud Paşa Vakıfları ve Ankara Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anablim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009, s. 6-7.

[247] Resul Ay, "XIII-XIV. Yüzyıl Anadolu'sunda Kentsel Yönetim ve Kent Toplumunda Otorite İlişkileri", **Tarih Araştırmaları Dergisi,** Cilt: XX, Sayı: 32, (2002), s. 21-46.

[248] İbn-i Bibi, *El-Evamirü'l-Ala'iyye Fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçukname),* Cilt: II, Çev. Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 51-52; Ayrıca Bkz, Mikail Bayram, *Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum*, (Kısaltma: *Anadolu Bacıları Teşkilatı*), Konya Ticaret Odası, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya, 2008, s. 19,74.

[249] Age, s. 73.

[250] Fuat Güllüpınar, "Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 21, Sayı: 3, Temmuz 2012, s. 6.

savunulduğu görülmektedir. Pirenne'ye göre, Kentlerin doğuşu, Batı Avrupa'nın tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. O zamana değin toplum yalnızca iki etkin düzen tanımıştı: rahipler sınıfı ve soylular. Rahipler sınıfı ve soylular sınıfı ile birlikte hareket eden orta sınıfın kırsal kesim üzerinde olan etkileri ve ayrıcalıklarının azalması, kent gruplarının oluşumu, çok kısa zamanda, kırsal bölgelerin ekonomik örgütlenmesini de altüst etti. Söz konusu durum bir süre sonra Kapitalist olarak nitelenilebilecek yeni bir sınıfın ortaya çıkmasını sağlamıştır ki, bu sınıf oldukça büyük tutarlarda yerel yönetimlere borç para vererek, siyasal yaşama katılma olanağı da elde etmiştir.[251]

Söz konusu Weberci yaklaşım genel kabul görmüş olsa da, bu yaklaşımı benimsemeyen çalışmalar da mevcuttur.[252] Edhem Eldem, Danıel Goffman ve Bruce Masters tarafından yazılan, Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti: İzmir, Halep ve İstanbul adlı eserde, söz konusu kentlerin sadece Osmanlı kenti veya Arap kenti olarak tanımlanmasının doğru olmadığını belirtmektedirler. Ayrıca, İslâm şehri tanımının da bu kentleri ifade etmeyeceğine dair hâkim bir görüş mevcuttur. Her ne kadar yazarlar, itiraz ettikleri Weber'in tezine karşı bir model önerisinde bulunmayacaklarını belirtmişlerse de, her şehrin kendi özgüllüğü içinde çalışılması gerektiği sonucuna varmışlardır. Çünkü yaptıkları çalışmada her şehrin özgün özellikleri olduğu ve bu tekilliğin sadece eserde araştırılan üç şehirle sınırlı olmadığı, diğer şehirleri de kapsadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla ne Avrupa şehir tipinden hareketle İslâm dünyasındaki kentleri, ne de İslâm dünyasındaki şehir tipinden hareketle Avrupa kentlerini tanımlamanın doğru olmadığı kanaatındeler. Modeller inşa ederek veya yalnızca kuramdan yola çıkarak yapılan çalışmalarda bu özgüllüklerin kaybolduğunu belirtiyorlar.[253] Benzer yaklaşımın Suraiyya Faroqhi tarafından da ileri sürüldüğü görülmektedir. Faroqhi, bugün bir kentin temel özelliği olarak görülen belediye, kent hukuku, belediye meclisi gibi kavramların kent bilincinin varlığı için zorunlu önkoşullar olmadığı, kenti bir bütün olarak gören Osmanlıların, aynı kentlerde yaşayanların kendilerini bir kentin hemşehrisi olmaktan

[251] Henri Pirenne, *Ortaçağ Kentleri*, Çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2014, s. 157-165.
[252] Bkz, Edhem Eldem, Danıel Goffman ve Bruce Masters, *Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir ve İstanbul*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 1997; Rana A. Aslanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme,* Ezgi Kitabevi, 2. Bsk., Bursa 2000; Ayda Yörükan, *Şehir Sosyolojisinin Temelleri*, Ankara, 1968; Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi*,Turhan Kitabevi Yay., Ankara, 1999.
[253] Erol Özvar - Arif Bilgin, *agm*, s. 20.

önce bir dini cemaatin mensubu olarak gördüklerini belirtmektedir.[254] Doğan Kuban, İslâm Şehrini konu edindiği makkalesinde, İslâm şehrini fiziksel, sosyal ve kültürel noktada incelemiştir. Ona göre İslâm şehrinin fiziki olarak şekillenmesinde coğrafyanın çok büyük etkisi olmuştur. Ayrıca ortada cami ve çevresinde gelişen mahalle ve merkezi cami etrafinda gelişen İslâm şehrinin benzeri Roma ve Batı dünyasında da görülmektedir. Kültürel açıdan bütün İslâm şehirlerinin en büyük özelliliğinin, politik bir bilinçten ve kendi kendini idare etme fikrinden yoksun olmalarıdır.[255] Bernard Lewis, İstanbul ve Osmanlı Uygarlığı adlı eserinde, Ortaçağ İslâmlığinin herşeyden önce bir kent İslâmlığı olduğunu ve Osmanlı Devletinde bir dizi varlıklı kent'in mevcut olduğunu belirtmektedir. Ancak İslâm hukuku'nun ve dolayısıyla İslâm yönetim anlayışının bir kenti hiçbir zaman kent olarak tanımadığı belirtmektedir. Ona göre bu durumun asıl nedeninin İslâm Dininin herhangi bir tüzel kişiliği kabul etmemesi ve temsilci kuruluşlara yer vermemesidir.[256] Sevgi Aktüre, Anadolu Şehri için tek bir 'tip' veya 'model' bulunmaması ve farklı şehir modellerinin olması dolayısıyla, bütün Osmanlı kentleri için geçerli olabilecek genel bir şehir tasavvuru yerine daha çok kültürel birliği esas alan ve hem zaman hem de mekân olarak daha dar alandaki kentleri kapsayacak şekilde yapılacak bir değerlendirmenin daha doğru sonuçlar vereceği kanaatindedir.[257] Dolayısıyla yazar, bütün İslâm şehirleri böyledir, ya da bütün Batı şehirleri böyledir demek yerine, kentsel kültür benzerliğini ele almanın daha doğru olduğu savını desteklemektedir. Maurıce M. Cerası, Osmanlı Kenti adlı eserinde, Osmanlı kenti'nin diğer Müslüman kentlerden ayırt edilmesini sağlayan özgün bir biçim ve kendine has bir anlamının olduğunu belirterek, nasıl ki klasik antikite[258] ve kilise yasalarının yanısıra ahlak ve kiliseye bağlı kurumlar, Batı ve onun kültürlü sınıfları için ne anlam ifade ediyorsa, Osmanlı kentleri için de Arap ve İran edebiyatı, Kur'an-ı Kerim, aydın düşünce ve Müslüman Doğunun popüler efsaneleri de aynı şeyi fade ettiğini belirtmektedir.[259] Sair yerlerde

---

[254] Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam, Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, Çev. Elif Kılıç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s. 181-182.

[255] Doğan Kuban, "Anadolu-Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", (Kısaltma: Türk Şehri), **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 7, 1968, s. 54-55.

[256] Bernard Lewis, *İstanbul ve Osmanlı Uygarlığı,* Çev. Nihal Önal, Varlık Yayıevi, İstanbul, 1975, s. 148.

[257] Sevgi Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", **METU. Jaurnal of the Faculty of Architecure**, Volume: 1, Number: I, Spring 1975, s. 102.

[258] Tarihte ilk Çağ, antik devir.

[259] Maurıce M. Cerası, *Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. Ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, Çev. Aslı Ataöv, YKY, İstanbul, 1999, s. 23.

değinildiği gibi, içinde bulunulan kültür coğrafyasının, o yerin şehir kültürünü ve mimari yapısını etkilememesi düşünülemez. Dolayısıyla her bir kültür coğrafyasındaki kentin kendine ait özgün bir yapısının olması tâbîîdir. İnalcık, Weber ve takipçilerinin İslâm kentine dönük yaptıkları değerlendirmeleri öncelikle metodolojik çerçevede tenkit ederek, yapılan değerlendirmelerde ilgili kentlerin tarihine yönelik ciddi referans sıkıntılarının olduğuna belirtmiştir. İnalcık, Osmanlı kentlerinde fiziksel, toplumsal ve ekonomik mekânların düzensiz, karmaşık ve bilinçsizce kuruldukları iddiasının aksine, İslâm inanç ve kültüründen esinlenerek bilinçli bir planlamaya veya örgütlenmeye konu olduklarını dile getirmiştir.[260]

Sonuç olarak, İslâm ve Batı kentlerini karşılaştırmanın hem metodolojik hem kültürel hem coğrafi hem de dini açıdan bir takım sakıncaları olduğu ortadadır. İbn-i Haldun'un belirttiği gibi, tarih boyunca şehirler uygarca ileri ve medeni gelişmelerin yaşandığı yerler olmuştur.[261] İslâm toplumlarının uygarlık noktasında ileri oldukları zamanlarda inşa ettikleri şehirlerin de, nispette ileri ve gelişmiş oldukları bilinmektedir.[262] Ancak İslâm dini, cemiyet hayatını düzenleyip ittihadı İslâmı esas aldığından bunun topluma dolayısıyla kent yaşamına yansıması da bu yönüyle olmuştur. Yani Weber'in belirtiği gibi, her bir şehrin kendi başına otonom olması, aynı zamanda kendi kendini yönetecek ve idare edecek bir anayasasının olmasını da gerekli kılmaktadır. İslâm fikhı yani anayasasının bir ve tek olması, bilinen klasik İslâm şehir yapısını ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Nitekim her bir idari birimin başında İslâm fikhını uygulayan kadılar'ın olması -ki bu kadı aynı zamanda örfün de uygulayıcısı idi- merkezi bir idareden çok, âdemi merkez bir idareyi çağrıştırmaktadır

2. Tarihte Konya Mahalleleri

Mahalle, İslâm ve Osmanlı kentinin oluşmasında temel bir unsurdur. Aslında İslâmiyetin ortaya çıkışından Osmanlı Devletinin inkırazına kadar hayatiyet bulmuş bütün İslâm devletlerinde mahallenin çok hususi bir yerinin olduğu bilinmektedir.

[260] Erol Özvar - Arif Bilgin, *agm*, 21; Burada şunu da belirtmekte fayda var. Türklerin şahir hayatına geçişleri ancak İslâmiyetin kabulü ile olmuştur. Bilge Ka-ğan'ın memlekette "Çinliler gibi şehirler kurma" teklifini, Türklerin artık "göçebelikten şehirlileşmeğe doğru ileri bir adımı ifade ettiği" şeklinde yorum yapmanın doğru olmadığını belirten Kafesoğlu, İslâm öncesi Türklerin kendi kültürleri ile mağrur oldukları ve o kültürü yaşatmanın gerekliliği şuuru içinde bulunduklarını belirtmektedir. Bkz, İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997, s. 324.

[261] İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Süleyman Uludağ, II. Cilt, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009, s. 659.

[262] İsmet Kayaoğlu, *İslâm Kurumları Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1985, s. 116.

Daha Peygamber Efendimiz (SAV)zamanında bile "Ebu Talip Mahallesi", "Beni Kaynuka Yahudiler Mahallesi"[263] gibi mahallelerin var olduğu bilinmektedir. Dikkat edildiğinde o zamanda bile mahallelerin adlandırılmasında ya da oluşmasında dini inancın önemli bir yer tutuğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu durumun Selçuklular ve Osmanlılar zamanında inşa edilen Konya Mahallelerinde de görüldüğü anlaşılmaktadır.

Tarih öncesi devirlerin tanığı olan birçok buluntunun elde edildiği Konya Alaaddin Tepesi, M.Ö. VIII-VII. yüzyıllar arasında Friglerin yerleşim yeri olmuştur. Kimmer, Lid, Pers istilaları döneminin ardından İskender ve Helenistik Çağını yaşayan Konya, M.Ö. 133 tarihinden itibaren Roma yönetimi altına girmiştir. Roma Çağı, Konya gibi geniş ve düzlüğe yayılmış bir şehirde, barış döneminin özelliklerini gösterir. Asıl karakterini Selçuklular zamanında kazanan Konya'da, Alâddin tepesi sadece bir iç kaledir. Selçuklular zamanında şehir genişlemiş ve etrafi surlarla çevrilmiştir[264]. Osmanlılar döneminde, bu Selçuk sûru hemen hemen şehrin ortasında kalmıştır.[265] Fakat söz konusu sur inşa edilinceye kadar Konya'daki ticari faaliyetin çoğunlukla Alâeddin Tepesi'nin etrafını çeviren sur dışında ve tepenin doğu tarafında gerçekleştiği görülmektedir. Bu konuda Altunapa Vakfiyesinde önemli bilgiler bulunmaktadır. Altunapa Vakfiyesinden, 13.Yüzyıl başlarında Konya'da en az iki çarşının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlar, Eski Pazar Çarşı ve Yeni Pazar Çarşı'dır. Yeni çarşıya mütevelli olan İplikçi ailesinden dolayı bu çarşıya "İplik Pazarı" da denmiştir.[266]

Aşağıda XVII. Yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ilk yarısını kapsayan Hurufat defterlerinde, tespit edilen mahalleler kronolojik sıra takip edilerek, Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi inşa edilenler belirtilerek tasnif edilmiştir. Ayrıca Osmanlılar zamanında Konya'da bulunan Gayrimüslim mahalleler'in hangileri olduğu belirtilmiştir.

---

[263] Nadir Özkuyumcu, "Asrı Saadette Yahudilerle İlişkiler", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt: 2, s. 421.

[264] Konya Kalesi dış surlarının Alaaddin Keykubad zamanında 1221'de yapıldığı ve söz konusu tarihte şehir nüfusunun bir milyona yaklaşıldığı belirtilmektedir. Köymen'e göre, erken dönem Konya Şehir nüfusunun bu derece artmasının nedeni, Alaaddin Keykubat tarafından başlatılan ekonomik politikasının bir neticesi olarak, devletin son derece zengin olmasıdır. Nitekim Anadolu'dan geçen Batılı seyyahlar ve müfassal Selçuklu kaynağı ibn Bibi, halktan ziyade devletin ve başında bulunan hanedanın zenginliğinden bahsederler. Bkz, Mehmet Altay Köymen, "Türkiye Selçukluları Devleti'nin Ekonomik Politikası", **Belleten**, Cilt: 50, Sayı: 198, 1986, s. 619.

[265] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 48.

[266] Ali Baş, "Konya'nın Ticaret Yapıları", s. 72.

Burada öncellikle Mahalle nedir?. Konya'da mevcut Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi mahallelerin hususiyetleri nelerdir?. Söz konusu dönemlerde mahalleler nasıl bir gelişme göstermiştir?. Selçuklu döneminden kalan tarihi eserlerin bulunduğu mahalleler ve Osmanlı dönemindeki mahalleler daha çok şehrin hangi yüzünde yoğunlaşmıştır?. Gibi soruların cevabı bulunmaya çalışılacaktır.

Mahalle; Osmanlı şehrinde birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yerdir. Bir diğer tanımıyla, aynı mescidde ibadet eden "cemaat"in aileleriyle birlikte yerleştikleri şehir kesimidir. Osmanlı'da Toplumsal ilişkilerin düzenlenişinde ve biçimlenişinde, kişilerin bir arada yaşadıkları bu mahallelerin etkisi büyük olmuştur.[267] Konya şer'iyye sicillerine yansıyan mahkeme davaları, mahallenin, toplumsal ilişkilerin düzenlenişinde ve biçimlenişinde çok önemli bir rol oynadığını göstermektedir.[268] Bu özelliği ile mahalle, İslâm şehirlerinin en önemli unsuru haline gelmektedir. Nitekim Osmanlı mahallelerine, Konya ölçeğinde her mahallenin ortalama 30-40 hâneden[269] oluştuğu düşünülürse, hemen herkesin birbirini rahatlıkla tanıdığı düşünülebilir. Bu durum mahallelinin birbirlerinin davranışlarını kontrol etmesi noktasında da kolayık sağlamıştır.[270] Ayrıca İslâm dininin ve hadis-i şeriflerin bu konudaki uyarıları da, mahallede hem

[267] Ergenç, *Osmanlı Tarihi,* s. 75.

[268] 17 Şa'ban 1207 tarihli Konya Şer'iyye sicilinde, Konya'da Ahmed Dede Mahallesi'nde Fatma bint-i Hasan nâm hatun, Boladlar Mahallesi sakinlerinden es- Seyyid İbrahim bin İbrahim ile Karacığan Mahallesi'nden Seyyid Mehmed bin Emin nâm kimesnelerin geceleyin ihanet kasdıyla menziline girip üzerine hücum ettiklerini belirterek söz konusu kişileri dava etmiştir. Ancak, da'vâlıların bu iddiaları kabul etmemeleri üzerine, durumun hakikatinin ne olduğunun ortaya çıkması için mahalleliye sorulmuştur. Mahalleli'nin söz konusu kişilerin kendiişleriyle meşgul olduğu ve bu tür bir davranışın kendilerinden beklemediklerini belirtmeleri üzerine, davacı kişinin iddiaları kabul edilmemiştir. Bkz, Mehmet Barman- Mehmet İpçioğlu, "1792-95 Yılları Arasında Osmanlı Konya'sında Sosyal Yaşamdan Kesitler", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 22/2009, s. 249; Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bkz, Özcan Oğur, 1322-1326 Tarihleri Arasında Ilgın'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi(268 Numaralı Ilgın Şer'iyye Sicili Defteri'ne Göre), Selçuk Üniv. Sosyl. Bilim. Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011, s. 146; Küçük, *14 Numaralı Sicil*, s. 135, Cemal Çetin, "Osmanlı Toplumunda Mahalleden İhraç Kararları ve Tatbiki: Konya Örneği(1645-1750)", **History Studies**, Volume 6, Aralık 2014, s. 43-70.

[269] Tuncer Baykara, Selçuklu döneminde Konya şehrinde bulunan mahallelerin 40 ya da 50 arasında olduğunu, Bu dönem mahallelerinin büyüklüğüne dair, mahallelerde bulunan mescidlerden yola çıkarak bir tahminde bulunmanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Dönemin Konyasında bulunan mescitler genellikle 7 x 7 m boyutunda ve kare planlıdır. Bu mescidlerde ise 60 kadar kişi rahat bir şekilde namaz kılabilmekte idi. Dolayısıyla, mahallede 150-200 arasmda bir nüfusun olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim XVI. yüzyılda Konya mahallelerinde ortalama 30 vergi mükellefi bulunuyor ki, bu da beşer nüfusdan 150 kişi etmekte idi. Baykara, Türkiye Selçukluları, s. 36. Baykara'nın bu tespiti başka çalışmalarda da desteklenmektedir. *Bkz,* Ergenç, Ankara Konya, s. 59; Tuş, age, s. 271-275; Oğuzoğlu, "Şehir Dokusu", s. 101.

[270] Nitekim mahkemeye yansıyan bir çok dava konusu bu konuda

yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamış hem de mahallelinin hal ve hareketlerine ölçülülük kazandırmıştır. Hadis-i Şerifte "Ey mü'minler, yalvar yakar olmanıza rağmen dualarınız kabul olmayacak durumlara düşmezden önce iyiliği (ma'ruf'u) emir ve kötülükten de men ediniz" buyrulmaktadır.[271] *Kütüb-i Sitte*'de buna benzer çok sayıda hadisi şerif bulunmaktadır. Dolayısıyla Osmanlı ve Selçuklu toplumundaki mahallenin yapısı ve icra ettiği fonksiyon, İslâm Dininin sosyal hayattaki temel kaidelerinden biri olan "emr-i bil ma'rûf nehy-i ani'l-münker" kaidesinin mahalleli tarafından tatbik edildiği bir saha olarak düşünülebilir. Nitekim Anadolu Selçuklu Devletinden başlamak üzere, Osmanlı genelinde ve Konya özelinde mahkeme-i şer'inin yanısıra, hemen hemen her mahallede mevcut cami, mescid, medrese, tekke, asitane, hangah, gibi dini yapıların varlığı, hem Selçuklu toplumunda hemde diğer İslâm beldelerinde yüzyıllarca devam etmiş olan eğitim sistemi, aslında tek tek bireyi değil, genel manada tolumu eğitmeyi amaç edindiği anlaşılmaktadır.[272]

Selçuklular ve Karamanoğulları zamnında inşa edilen birçok dini müessese Osmanlılar zamanında da işlevlerini devam ettirmiştir. Selçuklu Devlet adamı Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Konya İmaret Vakfiyesi (Hicri 679 / Miladi 1281) dönemin Konyası'nın fiziki yapısı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Buna göre, İç kale hendeği dışında biri medrese civarında olmak üzere üç pazar[273], iki mescid[274], üç mahalle[275] ve bir han bulunmaktadır. Ayrıca vakfiyeden, İç kale'nin çevresinin bir hendekle kuşatılmış olduğu, İç kale etrafında bulunan bir yolun "Sultan yolu" olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır.[276] Yoğun bir inşa faaliyetinin olduğu Alaaddin Keykubad döneminde çok sayıda mescidin yapıldığı bilinmektedir.[277] İnşa edilen mescidler, mahallelerin kuruluşu ve şehrin gelişimiyle bağlantılı olarak ele

[271] Hadis Ansiklopedisi, *Kütüb-i Sitte*, Akçağ Yayınları, Cilt: 1, İstanbul, s. 231.
[272] Ayrıca Osmanlı idari sisteminde mülki, beledi ve adli teşkilatın ilk basamağını mahalleler teşkil etmekte idi. Sonra nahiyeler sonra ise kazalar gelmekte idi. Aralarında derece, selahiyet ve teşkilat açısından bir takım farklar bulunmaktadır. Kazaları kadılar, nahiyeleri naipler idare ettikleri gibi mahalleleri de imam idare etmekteydi. İmam; önder, yol gösteren anlamlarında kullanılan bir sözcüktür. Bkz, Erğin, *Şehir*, s. 104; imam aynı zamanda cami ve mescidlerde cemaatın önünde ve onlara namaz kıldıran kişidir.
[273] Eski Pazar, Yeni Pazar/çarşı ve Odun Pazarı'dır.
[274] Kara Arslan, Kemahlı Şerefüddin Mescidleri
[275] Aksaray Kapısı Mahallesi, Marendi Mahallesi ve Attar Armağan Şah Mahallesi
[276] Yasa, *agt*, s. 17.
[277] Kale-i Cerb, Şekerfuroş, Hoca Fakih, Sırçalı, Sincari, Gühertaş ve Tercuman mescidleri bu dönemde inşa edilmişlerdir. Konya Kalesinin dış surlarını da inşa ettiren Alaaddin Keykubad dönemi Konyası ve Alaaddin Keykubad'ın diğer faaliyetleri hakkında detaylı bir makkale için Bkz, Fuad Köprülü, "Selçukiler Zamanında Anadolu'da Türk Medeniyeti", Hazırlayan: Tulay Metin, **Tarih İncelemeleri Dergisi,** Cilt: XXVI, Sayı: 1, Temmuz 2011, s. 201-233.

alındığında, Alaaddin Keykubad dönemindeki gelişmeyi ve yayılmayı da gözler önüne sermektedir.[278]

Dış Kale surlarının dışında, Ertaş Kapısı yakınında bulunan Kalenderhane Zaviyesinin varlığı ve daha sonraki Osmanlı dönemi belgelerinde Konya Haricinde Kalenderhane Zaviyesi şeklinde geçen belgelerden, Selçuklu dönemi hatta çok sonrasında, Osmanlılar zamanında bile şehrin, söz konusu zaviyenin bulunduğu mevkiye ancak ulaşabildiği görülmektedir. Aynı şekilde Meram vadisinde Selçuklular zamanından kalma birtakım dini ve sosyal yapıların olduğu bilinmektedir.[279] Ancak buranın şehrin bir mahallesi değil, şehir merkezine bağlı bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Şehrin, Osmanlılar zamanında, XVI. Yüzyılın sonlarında buraya ulaştığı ve buranın bazen mahalle, bazende Köy olarak geçtiği, Osmanlı dönemi belgelerinden anlaşılmaktadır.[280]

Hurufat defterlerinde geçen Konya mahallelerinin hususiyetlerine, genel olarak bakıldığında, mahallelerin içkale içerisinde ve çevresinde toplandıkları anlaşılmaktadır. Ancak zamanla şehir nüfusunun artması ile yeni mahaleler ortaya çıkmıştır.[281]

Gökbilgin, Osmanlı İmparatorluğunda şehirlerin teşekkülünü anlatırken, eski Bizans kale ve kasabaların tipik birer Türk-Müslüman şehri olarak gelişmesinde ve memleketin sosyo-ekonomik inkişafında rol oynayanlarin birinci derecede hükümdar ve devlet idaresinde belli-başlı bir mevkii ve vazifesi olan kişiler olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında ikinci ve üçüncü derecedeki kişilerin de şehirlerin imar ve iskânında türlü yollardan hizmet ettikleri anlaşılmaktadır. Ona göre bir şehri mamur bir şehir haline getirmenin başlıca yolu, vakıf yolu ile kurulup idare edilmekte olan imaret sistemi idi. Bu sistemin, Osmanlı şehirlerinin kuruluş ve inkişafında geniş mikyasta tatbik sahası bulduğu, buna, zürri (evlatlık) vakıflarını şehir içindeki tesislere de teşmil etmek teamüllerinin eklendiği söylenebilir.[282] Gökbilgin'in vermiş olduğu bu bilgiler aslında bütün Osmanlı ve İslâm şehirleri için

---

[278] *Age*, s. 70.

[279] Gümenas Değirmeni, Hoca Ali Değirmeni, Hoca Ali Muallimhanesi ve Cemel Ali Mescidi Selçuklu dönemi eserleri olup meram vadisinde yer almakta idiler. Bkz, VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129; VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.

[280] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 16; VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29; VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 18.

[281] XVII. yüzyılın sonları ile Lale Devrine yakın yıllarda çevre köy ve kasabalardan eşkıya tehlikesi karşısında göçerek gelmiş topluluklar, Konya'da yeni mahalleler teşekkül ettirmişlerdir. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 182.

[282] M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne Şehrinin Kurucuları", **Edirne'nin 600 üncü Fetih Yılı Konferansı**, Eylül 1963, s. 161.

de geçerlidir. Nitekim Konya'yı alan Selçuklular'ın ilk önce iç kaleye yerleştikleri bilinmektedir. Baykara, II. Kılıçarslan'ın 1176'da Bizans'ın Konya'yı geri alma ümidini kesinlikle yok etmesinden sonra, ülkedeki sulh ve sükûnün etkisini gösterdiğini belirterek, söz konusu dönemde Konya'ya yeni kütlelerin gelip yerleştiği, Konya kalesi çevresindeki yapıların arttığını belirtmektedir. Ayrıca kale içindeki antik ve Bizans dönemine ait yapılardan da istifade edildiğini belirtmektedir.[283] Nitekim Selçuklular Konya'yı aldıklarında iç kalede bulunan Eflatun Kilisesini camiye çevirmişlerdir.[284]

Selçuklu dönemi Konyasında merkezini zaviye, tekke, imaret gibi dinsel ve sosyal yapıların oluşturduğu mahalleler şehrin en kalabalık kesimlerini teşkil etmiştir. Örneğin, Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin dergâhının çevresindeki mahalle, Konya'nın en kalabalık mahallesi idi. Bundan başka, Şeyh Sadreddin-i Konevînin türbesinin bulunduğu mahalle, şehrin kenarında yer almasına rağmen, en çok nüfus barındıran ilk 6 mahalle içinde bulunuyordu.[285]

Selçuklu döneminden tespit edilebilen mahalle adlarına bakıldığında, şahıs ismi taşıyanların çoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir.[286] Bu mahalleler isimlerini, orada oturan zengin ve nüfuzlu kişilerden almış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kişilerin çoğu, oturdukları mahallede bir de mescit yaptırmışlardır. Kitabeler ile mahalle isimlerinin karşılaştırılması bu ilişkinin izlenebilmesini sağlamakta ve bu uygulamanın oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Kitabe ve vakfiye verilerine göre mescid ya da diğer dini ve hayri müesseselerin banilerinin isimleriyle anıldığı

[283] Baykara, Türkiye Selçukluları, s. 125; Kuban, "Türk Şehri", s. 63-64; îbni Bibi'ye göre Keykubatın saltanatı başlangıcında Konya şehrinin duvarları yok gibiydi. Bu durum, Konya gibi bir şehrin bile, 13. yüzyıl başlarında, henüz, yerleşmiş bir Ortaçağ toplumunun bütün kuruluşlarına kavuşmamış olduğunu göstermektedir. Keykubat, 19. yüzyıla kadar yaşayan surlarını, kollektif bir gayretle yaptırmıştır. Şehrin ilk camileri kiliseden çevrilenlerdi. Bir Cuma Camisi'nin, 12. yüzyıl ortalarında, Sultan Mesut tarafından inşa ettirildiğini belirtmektedir.

[284] Özönder, *Dünden Bugüne Konya*, s. 171.

[285] Bu mahallelerin çok nüfus çekmesinin nedenleri arasında, kökleri çok eskilere giden tarikatlerin müntesiplerinin bir arada yaşama isteğinin yanısıra, çok daha önemli bir etken olarak zaviyelere ve bir takım hizmetlerinden dolayı çevrelerinde yaşayanlara devletçe tanınan muafiyetlerin olmasıdır. Örneğin, Türbe-i Celâliye Mahallesi, avârız-ı divâniye ve tekâlif-i örfiye vergilerinin tümünden muaf tutulmuştu. Bkz, Ergenç, *Ankara Konya*, s. 59.

[286] Abdülkerim Mahallesi, Şems-i Tebrizi Mahallesi, Abdülmümin Mahallesi, Ahmed Fakih Mahallesi, Abdülaziz Mahallesi, Sahip Ata Mahallesi, Beyhekim Mahallesi, Şeyh Osman-ı Rumi gibi mahalle Mescidi inşa eden kişilerin isimleri, inşa ettikleri mescide verildiği gibi, mescid bulunduğu mahalleye ismini vermiştir.

ve bir süre sonra bu ismin mahallenin ismi olarak kullanıldığını görülmektedir. Dolayısıyla mahalle, Mescidi yaptıran şahsın adı ile anılmıştır.[287]

Selçuklular zamanında her mahalle'nin bir mescidi vardı. Bu kaide ilk dönemler için uygun olmakla birlikte XIII. yüzyılın başlarında, özellikle Moğol istilasının oluşturduğu korku ve tedirginlik halkın köylerini terk edip, daha güvenli gördükleri şehirlere akın etmesine neden olmuştur. Nüfusu artan mahallelerde zamanla yeni mescidlerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Selçuklu dönemi mahallelerinden Bordabaşı Mahallesi Mescidi ve Sırçalı Mescidi aynı mahallede bulunmakta idi.[288]

XIII. yüzyılın ortalarında kurulan yeni mahallelerde Kadı İzzeddin (644/1246) ve Şems-i Tebrizi (645/ 1247) gibi yapı toplulukları şehrin kuzeydoğusunda yeni kurulan mahallelerde yer alırken, tek yapıların daha önce iskân görmüş yerlerde inşa edildikleri dikkati çekmektedir. Şehrin doğusunda bulunan çarşı kesiminin bu dönemde büyük bir gelişme kaydettiği anlaşılmaktadır.[289] Nitekim inşa edilen mescitler, han ve dükkânların varlığı söz konusu gelişmenin seyrini ortaya koymaktadır. Bu dönemde inşa edilen Hızır İlyas Bey Zaviyesi ve Türbesi ile Sahip Şemseddin İsfahani'nin Sarayı İç Kale'nin kuzeydoğusunda yapılmıştır. Bu sur dışı yerleşmenin iyice arttığı bir dönem olmakla birlikte, şehrin batı tarafında, dış kale surlarının dışında inşa edilen Karatay Mescidi ve Zaviyesi ile yeni bir yerleşmenin başladığı anlaşılmaktadır. Aynı yönde dış dale'nin Ahmedek Kapısı'nm dışında Garipler Pazarının yine burada kurulduğu bilinmektedir.[290]

Yani mahallelerin kurulmasında ve yeni mescidlerin inşasında nüfusun önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Söz konusu dönemde Konya nüfusunun yaklaşık sayısını tespit etmek faydalı olacaktır. Kaynaklarda cenaze törenlerine ait bazı kayıtlar XIII. yüzyıl Konya nüfusu için önem arzetmektedir. Örneğin Şeyh

---

[287] Yasa, *agt*, s. 125; Ayrıca Bkz, Hasan Basri Karadeniz, "Seydişehir'in Kurucusu Seyyid Harun'un Evladları*"*, **Belleten**, Cilt: LXII, Sayı: 233, Nisan 1998, s. 31.

[288] Zeki Atçeken, *Konyadaki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması* (Konya Şer'iyye Sicili Kayıtlarına Göre), TTK Basımevi, Ankara, 1998, s. 152.

[289] Söz edilen dönem her nekadar Selçukluların Moğollara yenildikleri bir tarih'ten sonra olsa bile, Selçuklu başkentinde imar ve iskân faaliyetlerinin aynen devam ettiği anlaşılmaktadır. Ancak I. Alaaddin Keykubad dönemi Selçukluların en müreffah dönemi olarak kaldığı ve devletin bir daha o seviyeyi yakalamadığı anlaşılmaktadır. Anadolu Selçuklu Devletinin ekonomik yapısını ticaret yolları ve deniz limanları noktasında tahlil eden bir mahhale için Bkz, İsmet Kayaoğlu, "Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat", **A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 1981, s. 359-372.

[290] Yasa, *agt*, s. 75-76.

Şerafeddin Herive'nin cenazesine on bin civarı kişinin katıldığ belirtilmektedir. Aynı konuda başka bir kayıt ise, XIII. yüzyıl sonlarına aittir. Anonim Selçukname'ye göre Konya'nın nüfuzlu Ahi lideri olan Ahmet Şahin'in kardeşi, 1295 yılı başlarında öldüğü zaman, cenazesine 15.000'e yakın Konyalının katıldığı belirtilmektedir. Cenazeye gelmeyenler ile çocuklar, gayrimüslim unsurlar ve kadınlar bu miktara dâhil edildiğinde, dönemin Konya'sının nüfusu 50-60.000 civarında bir sayıya çıkmaktadır.[291] Ancak bu sayının tahmini bir sayı olduğu unutulmamalıdır. Nitekim söz konusu dönemde nüfus sayımı gibi kesin verileri ortaya koyan bir müessese olmadığı gibi, verilen sayıların da durumun ehemmiyetini belirtmek için verildiğini, dolayısıyla bunların mubağalalı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim iki-üç asır sonra bile Konya nüfusunun yaklaşık değerinin 18-20.000 arasında değiştiği anlaşılmaktadır.[292] 19. Yüzyılın ilk yarısında devletin vergi mükelleflerini ve erkek nüfusunu- yapılan savaşlar ve kaybedilen topraklar dolayısıyla- tespit etmek için ilk ciddi sayımlar yapılmıştır.[293]

Ayrıca, kökü Abbasi halifesi An-Nasir li-Dinillah'ın (1180-1225 m.) kurdugu teşkilatta dayanan Ahilik, Selçuklu döneminde şehirlerin ekonomik, sosyal hatta siyasal anlamda örgütlenip şekillenmesinde çok önemli bir fonksiyon icra ettikleri

[291] Baykara, Türkiye Selçukluları, s. 126-127; Karşılaştır. V. Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, Çev. Azer Yaran, Ankara, 1988, s. 229; Gordlevski, Sultan I. Alaaddin Keykubad zamnında Konya, Sivas ve Kayseri gibi büyük kentlerde yaşayanların sayısı 100 bine ulaştığını belirtmektedir. Selçuklu dönemi refah düzeyinin en çok artığı, Sultan I. Alaaddin Keykubad döneminde, ticaret yollarının merkezinde yer alan Sivas'ta, 15. yüzyılda, Bizanslı yazar Halkondil'in belirlediğine göre, 120 bin kişi yaşıyordu.

[292] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 58; Oğuzoğlu, "Şehir Dokusu", s. 101;

[293] 1831 yılında, vergi yükümlülükleri ve erkek nüfusunu belirlemek için yapılan sayıma göre, Osmanlı devletinin Anadolu, Sivas, Karaman, Adana, Trabzon, Kars ve Çıldır eyaletlerinde 258.696 (% 12) Müslüman olmayan halklara karşılık, 1.841.824 (% 88) Müslüman Türk vardı. Müslüman olmayan halklardan 236.815'i (% 91) Reaya (Rum), 6.601'i (%3) kıpti (Çingene), 1.679 (% o7) Yahudi ve 13.6o1'i (% 5,3) Ermeni idi. Bu rakamlar dikkate alınarak XVI. ve XVII. yüzyıl Osmanlı Türkiyesindeki Müslüman olmayan halklar ve Türk halkının miktarı tahmin edilebilir. Bkz, Yavuz Ercan, "Devşirme Sorunu, Devşirmenin Anadolu ve Balkanlardaki Türkleşme ve İslâmlaşmaya Etkisi", **Belleten**, Cilt: L, Sayı 1198, Aralık 1986, s. 692, karşılaştır. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü,* II. Baskı, Ankara, 1995.

anlaşılmaktadır.[294] Bu etkilerin, Selçuklu dönemi kadar olmasa da, Osmanlılar döneminde de devam ettiği anlaşılmaktadır.[295]

İbn-i Batuta, *Seyahatnamesi*'nin birinci cildinde ahiler hakkında detaylı bilgi vermektedir. Önemine binaen ilgili pasaj ufak birkaç düzeltme ile aşağıya alınmıştır. "Ahiler, Anadolu'ya yerleşmiş Türkmenlerin yaşadıkları her yerde, köy, kasaba ve şehirlerde bulunmaktadırlar. Şehirlerine gelen yabancıları misafir etme, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini ve konaklayacaklari yer sağlama, onları eşkıyanın ve vurguncuların ellerinden kurtarma, şu veya bu sebeple haydutlara katılanları temizleme gibi konularda bunların eşine dünya da rastlanmaz. "Onlara göre Ahi, sanatının ve zanaatının erbabını toplayan ve işi olmayan genç bekarlar bir araya getiren' adam"dır. Onlar, Ahı'yı başlarına geçirirler. "Fütüvvet" denen şey de budur. Önder olan adam, bir tekke yaptırarak halı, kilim, kandil gibi gerekli eşyayla donatır. Onun arkadaşları geçimlerini sağlayacak kazancı elde etmek için gün içinde çalışırlar. Kazandıkları parayı ikindiden sonra topluca getirip başkana verirler. Bu parayla tekkenin ihtiyaçları karşılanır, beraber yaşama için gerekli yiyecek ve meyveler satın alınır. Mesela o esnada beldeye bir yolcu gelmişse onu hemen tekkede misafir ederler. Alınan yiyeceklerden ikram ederler. Bu iş yolcunun ayrılışına kadar sürer. Bir yabancı ve misafir olmasa bile yemek zamanında yine hepsi bir araya gelip beraber yerler, türkü söylerler, raks ederler. Ertesi sabah işlerine giderek ikindiden sonra elde ettikleri kazançlarla önderin yanına dönerler. Onlara "fityan"(yiğitler) deniliyor. Onların önderlerine de demin belirttiğimiz gibi "ahı" deniliyor. Ben onlardan daha ahlaklı ve erdemlisini görmedim dünya da. Gerçi Şiraz ve İsfahan ahalisinin davranışları biraz ahi tayfasını andırıyor ama ahılar yolculara daha fazla ilgi ve saygı göstermektedirler. Sevgi ve kolaylıkta da Şiraz ve İsfahanlılardan daha ileri düzeydedirler"[296] demektedir. İnalcık, Esnaf, yani meslek lonca örgütleri, Osmanlı kenderinde ekonomik yaşamın varlık nedeni olup lonca üyeleri şehirdeki nüfusun büyük bölümünü oluşturduğunu belirtmektedir. Ona göre,

---

[294] Ahilik hakkında yapılan önemli bazı çalışmalar için Bkz, Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mütasavvıflar*, 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1976, Cemal Anadol, *Türk İslâm Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler,* Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara, 1991; *Ahilik Ansiklopedisi,* I-II, Edit. Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ-Yard. Doç. Dr. Yaşar ERDEMİR-Bekir ŞAHİN, Ankara, 2014; Franz Taescher, "İslâm Ortaçağında Futuvva(Fütüvvet Teşkilatı), **İÜ. İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt: XV, 1953, s. 3-32; Ali Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nameler Üzerine Bir İnceleme,* T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947.

[295] Neşet Çağatay, "Anadolu Türklerinin Ekonomik Yaşamları Üzerine Gözlemler(Bu Alanda Ahiliğin Etkileri)", **Belleten**, Cilt: LII, Sayı: 203, Ağustos 1988, s. 196-211.

[296] Ebû Abdullah Muhammed İbn-i Batuta Tancî, *İbn Batuta Seyahatnamesi,* Cilt: I, Çev., A. Sait Aykut, Yapı Kıredi Yaynları, İstanbul, 2004, s. 404.

13. ve 14. Yüzyıllar boyunca "ahîlik" in Anadolu toplumunun en göze çarpan öğesi idi. Erken dönem Osmanlı devlet ve toplumunda önemli bir rol oynayan ahiliğin, mutlakiyet ve merkeziyetçiliğin artması sonucu devlet bunların gitgide kendi denetimi altına almıştır. Ahîlik, kentlerde sadece bir esnaf loncası örgütüne dönüşmüş, fakat fütüvvet ahlâkı esnaf loncalarında devam etmiştir.[297]

1250 yıllarında Nure Sufi Bey tarafından kurulan Karamanoğulları Beyliği'nin başkenti önce Ereğli, sonra Ermenek ve 1261 yılından sonra da Karaman (Larende) olmuştur.[298] Karamanoğulları'nın mücadelesi ilk yıllarda Anadolu Selçuklu Devleti ile olmuş, bu mücadele sırasında da zaman zaman Konya'yı ele geçirmişlerdir.[299] Özellikle İlhanlıların yıkılışından sonra, kendilerini Selçukluların varisi olarak görmüş ve hâkim oldukları yerlerde önemli eserler ortaya koymuşlardır.[300] İnşa ettikleri eserlerde genellikle Selçuklu geleneğinin bir devamı niteliğindedir. Karamanoğlu Mehmed Bey'in Türkçeyi resmi dil olarak ilan etmesi, Anadolu Türk kültür tarihi için önemli bir olay olarak kabul edilmektedir.[301] Konya'da Karamanoğulları dönemine ait eserler, genellikle Selçuklu mimari anlayışının bir devamı niteliğindedir. Medreseler kompozisyon bakımından Selçuklu medreselerinin açık ve kapalı tiplerini tekrar eden Karamanoğulları, taçkapıları süslerle donatmak

---

[297] İnalcık, *Klasik Çağ,* s. 157-158. Ayrıca Bkz, Taner Timur, *Osmanlı Toplumsal Düzeni*, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1994, s. 256-259.

[298] Karamanoğullarının müstakil tarihi için Bkz, Şikari, *age.*

[299] Oktay Aslanapa, Eretne oğullarının iktidarsızlığı ve Moğol beylerinin başlarına buyruk hareket etmelerinden faydalanan Karamanoğullarının 1367-1368 yılları arasında Konya, Niğde, Aksaray, Ilgın ve Ak Şehri fethederek, Memlükler'in kendilerine verdikleri "Anadolu dağlarının melikleri" vasfından kurtulduklarını belirtmektedir. Bkz, Oktay Aslanapa, *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı(14. Yüzyıl*), Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, Ankara, 1977, s. 7.

[300] Selçuklu tarihinde geçen "Cimri olayı", Karamanoğlu Mehmed Bey'in Selçuklu devletinin içinde bulunduğu karışıklardan faydalanarak, Cimri adını verdikleri düzmece Alaaddin Siyavuş ile birlikte 14 Mayıs 1277 tarihinde Konya'ya girerek orayı yağmaladıktan sonra Alaaddin Siyavuş'u Selçuklu tahtına oturtarak ona biat ettiği olaydır. Ancak Karamanoğullarının Konya hâkimiyetleri 37 gün sürmüş, Mehmed Bey yakalanarak öldürülmüştür. Bkz, İbn-i Bibi, *age,* s. 15; Mehmed Bey'in desteği ile Türkiye Selçuklu tahtına çıkan Siyavuş'un, kendi adma kestirttigi dinar ve dirhemler, Anadolu Selçuklu meskukatının pek nadir sikkelerinden sayilirlar. Bkz, Nezihi Aykut, "Türkiye Selçuklu Sultanı Siyavuş (Cimri)'un Sikkeleri", **Belleten**, Cilt: LII, Sayı 203, Ağustos 1988, s. 475-483; Karamanoğullarının Konya'da asıl hâkimiyetleri 1402 Ankara Savaşi sonunda olmuştur. Bu tarihten itibaren Karaman Beyliği güçlenerek Konya'yı yeniden ele geçirmiş ve buradaki hâkimiyetini, Fatih'in 1468 yılında Konya'yı ele geçirmesine kadar sürdürmüştür. İşte Karamanoğullarının Konya'daki eserleri bu dönemde vücuda getirilmiştir. Bkz, Tuncer Baykara, "Konya", **DİA**, Cilt: 26, s. 184.

[301] Ali Baş, Belikler Dönemi Hanları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 1989, s. 14; Karamanoğlu Mehmed Bey'in 1277'deki; "Bugünden sonra hiç kimse divanda, dergâhta, bârgâhta, mecliste ve meydanda Türkçe'den başka dille konuşmayacaktır." Buyruğunu belgeleyen tek kaynak, ibni Bibi'nin 1280'lerde Konya'da yazmış olduğu "Farsça" Selçuknâmesidir. Metnin tıpkıbasımını, Metin Sözen ve Necdet Sakaoğlu hazırladıkları "Karamanname"nin girişine eklemişlerdir. Bkz, Metin Sözen-Necdet Sakaoğlu, *age,* s. 27.

alışkanlığını da aynen devam etmişlerdir.[302] Selçuklu taş işçiliği geleneğinin devam ettiricisi olan Karamanoğulları, Konya Hasbey Darülhuffazı (1421), Birgi Ulu Cami (1312-13) ve Konya Karaarslan Mescidi (14. Yüzyıl başı) mihrabları ile Selçuklu dönemi mihrablarına benzer başarılı örnekler ortaya koymuşlardır.[303]

Konya şehri, Karamanoğulları döneminde daha çok Mevlana dergâhına doğru gelişme göstermiştir. Bu dönem inşa edilen ve günümüzde halen faal olan Şerafeddin Cami ve Hacı Mustafa Cami, Kadı Mürsel Cami ve Aksaray Kapısında Diğin Cami Karamanoğulları döneminin Konya'daki en önemli eserleridir. Karamanoğulları dönemi ile Selçuklular ve Osmanlı döneminde inşa edilen eserlere bakıldığında, Darü'l-Huffaz ve Darü'l-Kurra inşasında Karamanoğullarının ilerde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Hurufat defterlerinde ismi tepit edilen ve XIX. Yüzyıla kadar faal olan iki Darü'l-Kurra'nın da Haci Adil Darü'l-Kurrası[304] ile Kadı Hacı Ali Darü'l-Kurrası[305], Karamanoğulları dönemine ait oldukları anlaşılmaktadır. Yine Hurufat defterlerinde isimleri tespit edilen 18 Darü'l-Huffaz'dan 13'ünün Karamanoğulları dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır.

1320 yılından itibaren Konya'ya hâkim olan Karamanoğulları uzun bir süre buraya yerleşmeyerek, Larendeyi başkent olarak kullanmışlardır. Ancak XIV. Yüzyıl boyunca sürekli Batı Anadoluya doğru genişeleyen Karamanoğulları Beyliği, XV. Yüzyılın başlarında Kuzey Batı Anadoluda gittikçe göçlenen Osmanlı Beyliğine rakip olmaya başlamıştı.[306] Yarım asırdan fazla süren bu rekabet, nihayet Fatih Sultan Mehmed'in 1468 yılında Konya'yı alması ile önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Osmanlılar, Karamanoğullarının topraklarına hâkim olduktan sonra kendi teşkilâtlarını zamanla bu vilâyette uygulamak amacıyla; bölgede ziraî ve askerî amaçlı yeni idarî düzenlemeler yapmışlardır. Bu düzenlemeler neticesinde Konya, Kayseri, Kırşehir, Bozok, Akşehir, Niğde, Aksaray, Maraş, İçel ve Beyşehir, Karaman Beylerbeyliği adı altında birleştirilmiş, eyalet teşkilatı ise ancak 1512 yılında tamamlanabilmiştir. Böylece Karaman Eyaleti Osmanlı idarî teşkilatında

[302] Yetkin, *İslâm Ülkelerinde Sanat,* s. 101.
[303] Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Söslemesi ve El Sanatları*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992, s. 98.
[304] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[305] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23; VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35.
[306] Franz Taeschner, "1453 Yılına Kadar Osmanlı Türkleri", Çev. Necmi Ülker, **Tarih İncelemeleri Dergisi,** 1990, 283-284, 294-298.

Rumeli, Anadolu ve Rum Eyaletlerinden sonra kurulmuş dördüncü Eyalet olarak Osmanlı İdari teşkilatında yerini almıştır.[307]

Selçuklu ve Karamanoğulları dönemleri Konyası, hükümetin paytahtı olduğundan diğer kentlere göre daha büyük gelişme kaydetmiştir. Osmanlı dönemi Konyası, Karaman Eyaleti'nin merkez kazası ve Paşa sancağı idi. Her ne kadar II. Selim gibi sonradan Padişah olan kişilerin şehzadelik yaptığı bir kent olmuş olsa da, eskisi gibi birinci derecede kent konumunda olmadığı açıktır. Bundan dolayı günümüzde bile Konya'da en çok ve büyük tarihi yapılar Selçuklu ve Karamanoğulları döneminden kalanlardır. Ancak Osmanlı döneminden kalan önemli tarihi yapılar da mevcuttur. Bu yapıların başında şüphesiz II. Selim'in şehzadeliği zamanında inşa ettiği ve Mevlana Türbesinin yakınında inşa edilmiş olan Sultan Selim Camidir.[308] Caminin güneybatı köşesinde Kethüda Yusuf Ağa bir kütüphane[309] ve 10 odalı bir medrese inşa etmiştir. Kütüphane günümüzde halen mevcut iken, medreseden eser kalmamıştır. Hicri 1254 / Miladi 1838 tarihli bir sicil kaydında medresenin faal olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihte Medresenin mütevelli ve müderrisi Yahya Efendi'dir. Medresede vazifeli olanlara ödenen toplam ücret 9500 kuruştur.[310]

Yine Mevlana Türbesinin yakınında ve Batı tarafında Mevlana Türbesinin vakfi arazisi üzerinde Piri Mehmed Paşa bir manzume yaptırmıştır. Dış kale surlarının dışında inşa edilen manzume; Zaviye, hamam, cami ve türbe'den oluşmaktaydı. III. Murat adına miladi 1584 yılında yapılan Konya tahririnde, Zaviye-i Piri Mehmed Paşa olarak geçen mahallenin 56 vergi mükallefinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu sayı ile Konya mahalleleri vergi mükkelefleri arasında ilk

---

[307] Hüseyin Muşmal, "1640-1650 Yılları Arasında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2006, s. 203.

[308] Üçüncü Selim'in annesi Mihrişah Sultanın kethüdasi Yusuf Ağa 1794 yılında Konya'da, kendi adî ile anılan bir kütüphane yaptırıp, zengin vakiflar bağışlamıştır. Ayrıca Sultan Selim camin'de ve Zincirli Medresede de kütüphaneler açılmıştır. Önder, *Maarif*, s. 35.

[309] Yusuf Ağa Kütüphanesi, Konya'nın bütün eski, bir başka deyişle Cumhuriyet öncesi kütüphanelerinden bugüne kalabilen yazma ve Arap harfli basma kitaplarını kapsayan başlıca araştırma merkezidir. Ancak Konya'da bilinen ilk kütüphanenin İplikçi Medresesinde, medresenin bânisi Selçuklu emirlerinden Şemsüddin Altunaba tarafından Hicri 598 / Miladi 1201 yılında kurulduğu, vakfiyesinden anlaşılmaktadır. Şemsüddin Altunaba vakfiyesinde, her yıl vakfin gelirinden ayrılacak 100 dinar ile medrese için gerekli kitapların satın alınması ve bu kitapların "Hazin-i kütüb" tarafından, bedeli kadar rehin karşılığında, okuyuculara icare edilmesi, kitap iade edilince rehin olarak alınan paranın sahibine geri verilmesi şartı getirilmiştir. Söz konusu bu durum Selçuklularda vakıf olarak kurulmuş bir kütüphanenin çalışma düzeni hakkında bilgi verdiği için önemlidir. Bkz, Müjgân Cunbur, "Yusuf Ağa Kütüphanesi ve Kütüphane Vakfiyesi", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Ankara, 1963, s. 203-217.

[310] Kutlu, agt, s. 79.

sıralarda yer almaktadır. Dolayısıyla Konya Şehrinin güney doğu tarafına düşen Piri Mehmed Paşa Mahallesi'nin XVI. Yüzyılın sonlarında hayli kalabalık bir nüfusa sahip olduğu anlaşılmaktadır.[311]

Osmanlılar Döneminde yapılan ve Konya'nın büyük camilerinden olan Azizye Cami, Mevlana Türbesine doğru giden caddeye yakın bir mesafede bulunmakta idi. Günümüzde faal olan cami, çarşı içinde ilk olarak ahşaptan 1676 yılında Musahib Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Bu caminin yanmasından sonra 1874'te Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Valide Sultan'ın yardımı ile bugün halen mevcut olan yapı inşa edilmiştir.[312] Yine Osmanlı Dönemi yapısı olan Kapu Cami, Alaaddin Tepesi'nin güney tarafında, Larende (At Pazarı) Kapısının açıldığı mevkide ve surların dış tarafında idi. Mevlevi Postnişini Hüseyin Efendi tarafından inşa ettirildiği için camiye Hüseyin Efendi Cami de denmektedir.[313] Osmanlı Döneminin diğer önemli Cami, Karatay İlçesinde, Mevlana Müzesinin kuzeyinde, Ovalıoğlu(Çelik Paşa) Mahallesi'nde yer alan Ovalıoğlu(Çelik Paşa) Cami'dir. Cami, Muhammed Paşa tarafından 1764 yılında yaptırılmıştır.[314] Yukarıda da değinildiği üzere, Osmanlı döneminde yapılan tarihi eserlerin çoğu şehrin doğu ve güney doğu tarafında, Mevlana türbesi civarında yoğunlaştığı ve burada bulunan mahallelerin daha çok nüfuslandığı anlaşılmaktadır.[315]

XVI. yüzyılın başlarında Konya'nın 22 hanelik Gayrimüslim nüfusunun yaşadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu nüfusun yoğun olarak yaşadıkları yer, Konya'nın iç kalesi idi. XVI. Yüzyıl tahrir defterlerinde gayrimüslimlerin toplu halde sadece bir mahallede; "mahalle-i zimmiyan", "Mahalle-i Gebran", şeklinde

---

311 Konyalı, *age*, s. 254.

312 Semavi Eyice, "Azizye Cami", **DİA**, Cilt: 4, s. 347; Caminin iki yan duvarında beşer giriş bulunması Türk mimarisinde pek rastlanmayan bir özelliktir. Kubbe kasnağının etrafında sıralanan sivri külâhlı ağırlık kulecikleri ile dört köşede yükselen değişik biçimli ve başlı başına bir mimariye sahip olan dört büyük ağırlık kulesi, Aziziye Cami'ne değişik bir görünüm vermiştir.

313 VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.

314 Remzi Duran vd., "Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Yapıları", **İpekyolu Dergisi**, Konya Kitabı-IX, Özel Sayı, Aralık 2006, s. 236.

315 Besim Darkot,"Konya", **MEB. İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 6, İstanbul, 1977, s. 852; Osmanlı dönemi Konya şehrinin nüfusunun belli bölgelerde yoğunlaşmasının birkaç nedeninin olduğu anlaşılmaktadır. Merkezini zaviye, tekke, imaret gibi dinsel ve sosyal yapıların oluşturduğu mahalleler, şehrin en kalabalık kesimlerini teşkil etmiştir. Örneğin, Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin dergâhı çevresinde olduğu gibi, Şeyh Sadreddin-i Konevi türbesinin bulunduğu mahalle, şehrin kenarında yer almasına rağmen, en çok nüfus barındıran ilk 6 mahalle içinde bulunuyordu. Aynca, Karamanoğlu İbrahim Bey'in, Piri Mehmed Paşa'nın imaretlerinin çevresi de nüfus'un yoğun olduğu mahallelerdi. İç kale, şehrin çekirdeği olması bakımından, yine kalabalık muhitlerden birini teşkil ederken, şehir nüfusuna etki eden diğer bir özellik, şehrin sanat ve ticaret merkezleridir. Örneğin, Konya'da sanat ve ticaret faaliyetlerinin en yoğun olduğu kesim, şehrin güneyinde İç kale-Mevlânâ külliyesi-Sâhib Atâ külliyesi üçgeni içindeki alandı. Bkz, Ergenç, *Ankara Konya*, s. 59-60.

kayd edilmesi, gayrimüslimlerin sadece bir mahallede yaşıyorlarmış şeklinde anlaşılmaması gerekir. Böyle yapılmasındaki amaç, şehirdeki bütün gayrimüslimlerin toplam kaç vergi hanesi oluşturduklarının tespit edilmesidir.[316] Ancak Ermenilerin genellikle şehrin doğu tarafindaki mahallelerde oturdukları bilinmektedir.[317]

XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda tutulan Hurufat defterlerinde, Osmanlı dönemi Konya'sında vakıf eserler ve vakıf kurumunun yanısıra, *mahalle avarız vakıfları* ve *para vakıflarının* da çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı toplumunun yardımlaşma ve dayanışma anlayışının en önemli göstergesi olan bu vakıflar, XX. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar devam etmiştir.

Burada *avarız*[318] *vergisi* ile *avarız vakıflarını* karıştırmamak gerekir. Osmanlı vergi sistemi içerisinde önemli bir yer tutan ve bu nedenle Osmanlı vergi sistemini tasnif eden araştırmacılar tarafından ayrı tasnif edilen tekâlif-i divaniye yahut avârız-ı divaniye prensipte tekâlif-i örfiye nevi vergilerden biridir. Osmanlı vergi sitemi içerisinde avârız-ı divaniyeyi önemli kılan, vergi veren nüfusu temel alan "avârız hânelerinin" belirlenmesi ve oluşturulan bu sistem çerçevesinde verginin alınmasıydı. Nitekim devletin ihtiyacı doğrultusunda avârız hâneler temel alınarak nüzul, mekkâre, kürekçi gibi vergiler de konulmuştur.[319] *Avarız vakıfları* ise, bir bölgeden alınan bilhassa nakdî avarıza karşı o yerin hayırsevenleri tarafindan kurulan vakıflara verilen isim. Bu vakıfların geliri ile halka bir mükellefiyet yüklenmeden avarız ödenirdi. Avarız vakıfları, bu verginin bilhassa sık sık ve gelişigüzel bir

---

316 Aköz, "Konya", s. 262.

317 Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 176.

318 *Avarız*'ın kelime anlamı; arıza, kaza ve belalar demektir. İstilahi manası ise, Osmanlılar zamanında deprem, sel ve yangın gibi afetler ve savaş halinde toplanan ek vergilere verilen isim idi. *Avarız Vakfi*, Avarız vergilerini karşılamak için daha önceden hazırlıklı olmak veya o bölgenin yoksullarına yardım amacıyla kurulmuş vakıflardı. Bkz, Çağbayır, *ags*, s. 359.

319 Süleyman Polat, "Osmanlı Devleti'nde Tekâlif-i İmdadiye Vergisine İlginç Bir Örnek: H. 1044 / M.1634 Yılında Uygulanan Bedel-i Yapağı Vergisi", **Belleten**, Cilt: LXXVIII, Sayı: 281, Nisan 2014, s. 124; Büğün Osmanlı şehir nüfüsunun belirlenmesinde, en önemli kaynak gurubundan bir tanesi de şehrin avarız haneleri ve bunlara dair tutulan kayıtlardır. Bir avârız hâne içinde, 3, 5, 10 veya 15 evli kimse bulunabilirdi. Bu miktar belirlenirken, o mıntıkanın madi ve sair imkânları göz önünde bulunurdu. Avârız hânesi başına isabet eden akçe mikdarı, zaman içinde değişebilmekte idi. Avarız haneleri hakkında daha detaylı bilgi için Bkz, Ömer Lütfü Barkan, "Avarız", **İA,** s. 15-16; XVI. Yüzyılda Konya şehrinin avarız hanelerinin kaç gerçek haneye karşılık geldiğine bakacak olursak; Piripaşa Mahallesi'nin 53 neferinin 5 avarız hanesine, Şeyh Sadreddin Mahallesi'nin 50 neferinin yine 5 avarız hanesine, Şeyh Vefa Mahallesi'ndeki 23 nefer 2 hane bir rub ve Hacı Cemal Mahallesi'ndeki 9 hane'nin 1 avarız hanesine karşılı geldiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Konya şehri için 1 avarız hanesinin 10 gerçek haneye tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Bkz, Kıvrım, *agt*, s. 27-28.
Böylece Konya şehri 2677 gerçek hane olarak belirlenmektedir.

şekilde toplanmaya başlanmasından sonra kurulmuştur.[320] Bu vergi ödenmediği yıllarda veya ödenenden artan kısımla mahallî âmme hizmetleri görülür, içtimaî yardımlar için kullanılırdı. Avarız kalktıktan sonra ise tamamiyle bu işlere sarfedilirdi. *Avarız vakıf* gelirleri 1930 yılında çıkan 1580 sayılı kanunla belediyelerin gelirleri arasına alınmıştır.[321]

Hurufat defterlerinde geçen Konya mahallelerin büyük çoğunluğunun avarız vakıflarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin bir hurufat kaydında, Karaarslan Mahallesi vakfından bahsedilirken, "Mahalle-i Avarız-ı Tekâlife-i Vakıf Nukudu"[322] şeklinde kayıt düşülmüştür. R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te Eflatun Mahalle'sinin Çerağ ve avarız vakfi nukuduna Hacı Mehmed mütevelli olarak atanmıştır.[323] Eflatun Mahallesi avarız ve nüzul vakfına mütevelli atamalarının yanısıra, nazır ve kâtip atamaları da yapılmıştır. C. Evvel 1132 / Mart 1720 tarihli kayıtta, mahalle avarız ve nüzul vakfına nazır ve kâtip Mustafa'nın ölmesi üzerine oğluna berat tevcihi yapılmıştır.[324] Şaban 1116 / da Pörçüklü Mahallesi avarız ve nüzul vakfına mütevelli olanlara her ay 10'ar akçe yevmiye bağlanmıştır.[325] Mahalle Avarız vakıflarından mahalle mescidlerinde imam ve diğer bazı görevlilerin yevmiyeleri de verilmiştir. 25 Receb 1252 / 5 Kasım 1836 tarihli hurufat kaydında, Esenlü Mahalle avarız vakfından yevmi 1 akçe mahalle mescidi'nin mütevellisine ayrılmıştır.[326] C. Evvel 1129 / Nisan 1717'de Şeyh Ahmed Efendi Mahallesi avarız nukudu mevkufesinin mütevelli olmadığından naib arzıyla Abdülkadir'e 2 akçe yevmi ile tevcih yapılmıştır.[327] Avarız vakıflarına mütevellilerin yanısıra, nazırların da atandıkları anlaşılmaktadır. Nazır ve mütevellilerin aldıkları ücretler standart olmayıp, ortalama

---

[320] Osmanlı Devleti vergi politikası dönemin şartlarına ve ihtiyaca binaen zaman içinde değişiklik göstermiştir. Bunun değişikliğin sadece örfü vergilerde değil bazen şer'i vergilerde de ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Şeriatta Cizye(baş vergisi) ve Haraç(arazi vergisi) vergileri başlangıçta farklı vergi türleri iken sonradan ikisi bir kabuledilerek, cizyeye haraç ismi verilmiş ve fermanlarda bu haliyle kullanılmaya başlanmıştır. Bkz, Yılmaz Kurt, "1572 Tarihli Adana Mufassal Tahrir Defterine Göre Adana'nın Sosyo-Ekonomik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", **Belleten,** Cilt: LIV, Sayı: 209, Nisan 1990, s. 190.

[321] Mithat Sertoğlu, *Osmanlı Tarihi Lûgatı,* İstanbul, 1986, s. 33; Avarız vakıfları hakkında yapılan bazı çalışmalar için Bkz, M. Akif Aydın-Halil Sahillioğlu-Mehmet İpşirli, "Avarız Maddesi", **DİA**, Cilt: 4, s. 108-109; Jülide Akyüz Orat, "Avarız Vergisi Üzerine Bir Çalışma: 18. Yüzyıl Başlarında Ankara Uygulamaları", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 22, Yaz 2012, s. 219-232.

[322] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; Konya'da Karaaslan Mahllesinde avarız ve bazı tekâlife-i vakf olan nukudun mütevellisi olmadığından 5 akçe ile ibrahime inayet Safer 1131 / Aralık 1718.

[323] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.

[324] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.

[325] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.

[326] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15.

[327] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.

2 akçedir. C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te İmaret Mahallesi avarız nukuduna 1 akçe ile nazır olan Mustafa'nın beratı olmadığından berat talebinde bulunulmuştur.[328] Zilkade 1135 / Ağustos 1723 tarihli kayıtta Akıncı Mahallesi vakfının zayi ve perişan olduğu, bir nazıra ihtiyaç olduğu belirtilerek Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[329] Söz konusu vakıfların mütevelli ve nezareti için yapılan haksızlıklar mahkemeye intikal etmiş, bu durumla ilgili çok sayıda kayıt mevcuttur. Hurufat defterlerinde bazen *avarız* ve *nüzul(ya da bedel-i nüzul)*[330] *vakfı* şeklinde geçen kayıtlar da mevcuttur. Örneğin, Konya'nın kuzey tarafında Ertaş kapısı civarında bulunan Kalenderhane Mahallesi'nin avarız ve nüzul için vakf olan nukudun mütevelli Mustafa'nın ölmesi üzerine 2 akçe yevmiye ile Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[331] Hurufat defterlerinde Konya'nın diğer vakıf müesseselerindeki görevlerde olduğu gibi, avarız ve nüzül vakıflarının mütevelliliği ve nezareti için de çok sayıda usulsüzlüğe başvurulduğu, ancak bunların mahkeme tarafından düzeltildiği anlaşılmaktadır. Ramazan 1140 / Nisan 1728'de Konya'nın Kazasker Mahallesi'nin avarız ve bedel-i nüzul vakfının nezaretinin olmadığı bahanesiyle yevmi 4 akçe ile üzerine berat ettiren Bayram ismindeki şahıs, daha sonra görevden alınarak yerine, görevin eski sahibi olduğu anlaşılan Seyyid Mustafa bin el-Hac Mehmed'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[332] R. Ahir 1141 / Kasım 1728 tarihli başka bir kayıtta, Ferhunye Mahallesi *avarız ve bedel-i nüzul* vakfi nukudunun mütevellisi olmadığından hasbi olarak Mustafa bin Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[333]

Hurufat defterlerinde, Osmanlılar döneminde inşa edilen pekçok mahallenin yanısıra, Anadolu Selçukluları ile Karamanoğulları döneminden intikal eden çok sayıda mahalle ismi mevcuttur. Konya'nın eski iskân yerleri olan bu mahalleler, günümüz Konya'sının da esas çekirdeğini oluşturmaktadır. Özellikle Selçuklular döneminde inşa edilen birçok abidevi yapı günümüzde halen mevcuttur. Bu yapılardan hareketle şehrin tarihi konumunu, gelişme istikametini tespit etmek

[328] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[329] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[330] Avarız, olağandışı zamanlarda talep edilir ve Kadılarca oluşturulan "avârızhânesi" denen itibarî vergi haneleri yoluyla cemaatten gerekli görüldüğü durumlarda ve aynî olarak talepte bulunulurdu. Genellikle savaş zamanlarında seferde bulunan ordunun ihtiyacını karşılamak üzere istenilen yere götürülüp orada yükler boşaltılarak teslim edildiği durumlarda ise bu vergilere "nüzul" genel adı verilmiştir. Blkz. Levent Küçük, Osmanlı Vergi Hukukunda Avarız Kavramı ve Avarızın İdaredeki Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 11,20.
[331] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[332] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192.
[333] Gös. yer.

mümkündür. Mevlana Dergâhının varlığı, dönemin Konya'sının fiziki yapısı üzerinde önemli etkileri olmuştur. Özer Ergenç hocanın belirtiği gibi, aslında Osmanlı dönemi Konyası, hatta günümüz Konya'sının bile aldığı şekil, şehir planlaması, Selçuklu şehir planı üzerinde yükselmektedir. Aşağıda 1690 ila 1839 yılları arasında tespit edilen Konya Mahalleleri teker teker verilerek, hususiyetleri ile birlikte açıklanmıştır.

2.1. Pir Esad Mahallesi

Konya'nın Selçuklu döneminden[334] kalan mahallelerinden olan Pir Esad Mahallesi, Konya kalesinin dış surlarının güney doğusunda, Sırçalı Sultan Zaviyesinin doğusunda idi. Mahalle, adını Pir Esad Sultan'dan almıştır. 1263 Miladi yılında öldüğü bilinen Pir Esad,[335] aynı zamanda Hz.Mevlana'nın da muasırı idi. 1584 yılında yapılan Karaman Eyaleti tahririnde Konya merkez kazasında bulunan mahalleler vergi mükellefleri ile birlikte verilmiştir. Bu tahrirde Zaviye-i Pir Esad Mahallesi olarak geçen mahallenin vergi mükellefi nüfusu 17 kişidir. Pir Esad, adını verdiği mahallede Mescid, Daru'l-Huffaz, Tekke-Zaviye ve Muallimhane inşa ettirmiştir. Bunlarla ilgili kayıtlar Hurufat defterlerinde mevcut olup ilgili yerlerde verilmiştir.

2.2. Kara Arslan Mahallesi

Selçuklu Devri Konya'sının diğer mahallelerinde olduğu gibi, Kara Arslan Mahallesi de ismini bu mahallede mescid ve türbe inşa eden Selçuklu devlet adamı Ziyaeddin Kara Arslan'dan almıştır.[336] Söz konusu mahalle Şemsi Tebrizi Cami ve Türbesi'nin doğu tarafında, muhtemelen İbn-i Şahin Mahallesi'nin olduğu alanda[337] idi. Hurufat defterlerinde bazı kayıtlarda, Kara Arslan Mahallesi yerine Arslan Mahallesi olarak ta geçmektedir.[338] Mahallede, Kara Arslan Mescidi ve Türbesi'nin

---

[334] Anadolu Selçuklu Devleti, devlet yönetimi ve diğer pek çok alanda olduğu gibi, halkın yararına olan vakıf eserler inşa etme ve bunlara vakıflar bağışlama geleneğini devam ettirmişlerdir. Bu amaçla pek çok devlet adamı ülkenin her tarafında önemli yapılar inşa emişlerdir. Dönemin Konya'sında pek çok mahalle, adını bu yapılardan almıştır. Bu yapılar aynı zamanda şehrin merkezi konumunda da olup şehrin mekânsal organizasyonu ve ticaret yepisini da derinden etkilemiştir.

[335] Konyalı, *age*, s. 703.

[336] Ziyaeddin Kara Arslan Alaaddin Keykubad I. Devrinde, Hicri 616-634 / Miladi 1219-1236 yılları arasında "sahip" olarak gözükmektedir. Bkz, Eflaki, Cilt: I, s. 62.

[337] Aynur Durukan, "Anadolu Selçuklu Sanatı Araştırmaları ", **IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Seminerleri Bildirileri**, 25- 26 Nisan 1994, s. 97- 110.

[338] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.

yanısıra Mahalle Avarızı Tekâlife-i Vakf Nukudu[339], Hacı Ali Binası Muallimhanesi[340], Kara Arslan Mahallesi Cami[341] şeklinde dini ve hayri yapılar mevcuttur.

2.3. Binari Mahallesi

Selçuklu dönemi mahallelerinden olan Binari Mahallesi, Alaaddin Tepesi'nin batısında yer almakta idi. Dede bahçesi, Binari Mahallesi'nin kuzeyinde, güneyinde ise Bimarhane ve Zevle Mahlesi yer almakta idi.[342] Kanuni Dönemi tahrirlerde ismi geçen mahalle, cumhuriyet dönemine kadar bu ismiyle var olmuştur.[343]

Binari Mahallesi'nde; Hızır Sultan Mescidi[344], Bostancı Mescidi, Avarız ve Nuzul vakıfları mevcuttur. Bunlarla ilgili detaylı açıklama ilgili kısımlarda yapılmıştır.

2.4. Bordabaşı Mahallesi

Konya'nın tarihi mahallelerinden biridir. Eldeki vesikalara göre, Mahalle ismi Zilkade 904 / Haziran 1498 yılında düzenlenen bir mescid vakfiyesinde[345] geçmektedir. Mahallenin bu tarihten geriye ne kadar gittiği bilinmemektedir. Osmanlılar döneminde yapılan Konya tahrirlerinde (1518, 1584) Şer'iyye Sicili[346] ve Hurufat Defterleri kayıtlarında 1820'lere kadar[347] Bordabaşı Mahallesi'nin adı geçmektedir. Mahallenin günümüzdeki yeri, Bordabaşı sokak olarak bilinen ve Furgan Dede Caddesi ile Karaman Caddesi üçgenindeki alan olarak belirtilebilir. Söz konusu mahallede; Bordabaşı Mahallesi Mescidi, Şeyh Hüseyin Efendi Müallimhanesi, Bordabaşı Mahallesi Mescidi Vakfi, Sırçalı Mescidi bulunmaktadır. Ayrıca Hurufat kayıtlarında 'Cedid Kurb Borda Mahallesi' şeklinde geçen bir mahalle daha mevcuttur. Bordabaşi Mahallesi'nin bazı Konya Tahrirlerinde sadece

---

339 "konyda Karaaslan Mahllesinde avarız ve bazı tekâlife-i vakf olan nukudun mütevellisi olmamakla 5 akçe ile ibrahime inayet. Safer 1131", Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
340 VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 33.
341 Konyalı, Sahip Ata'nın Hicri 679 / Miladi 1280 tarihinde düzenlenen vakfiyesinde Vakf edilen dükkânların sınırları belirtilirken, Kara Arslan Cami'nden bahs edildiğini belirtir. Bkz, Konyalı, age, s. 403.
342 Mustafa Gülcan, Konyada İktisadi ve İçtimai Hayat(1675-*1676),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1989, s. 379.
343 Uz, *Tarihi Konya Mahalleleri, s. 191.*
344 Binari Mahallesi Mescidi olarakta geçmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
345 Atçeken, *age,* s. 152.
346 İzzet Sak, *Konya 47 Nolu Kadı Sicili (1128-1129 / 1716-1717), Transkripsyon ve Dizin*, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2014, s. 123.
347 VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17.

'Borda Mahallesi'[348] şeklinde geçmesi, akla bu iki mahallenin aynı olabileceği düşüncesini getirmektedir. Fakat Hurufat defterlerindeki atama kayıtlarında bu iki mahallenin bir olduğuna dair kesin bir benzerlik bulunamamıştır.

2.5. Akıncı Sultan Mahallesi

Akıncı Mahallesi -Aslantaş veya Esediye Mahallesi olarak da geçer- tarihi Selçuklu Dönemi'ne kadar uzanan ve Konya'nın en eski ve tarihî mahallelerinden birisidir.[349] Mehmet Önder, "Konya Maarifi Tarihi" adlı Eserinde Hicri 1102 / Miladi 1690 tarihli bir Şe'riye sicili kayıdına dayanark, Konya'da Akînci Mahallesi'nden bahseder ve bu mahalle'nin yerinin de bugünkü Kız Öğretmen Okulunun civarı olduğunu belirtir.[350] BOA'inde bulunan bir belgede, Akıncı Sultan Mahallesinin Mihmandar Mahallesi civarında, 4 hanesi ve 10 nüfusu olduğu belirtilmiştir.[351] İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi kitabinda Hicri 992/ Miladi 1584 tarihli bir Konya tahrir defterinde 'Mahalle-i Saray Mescid-i Akıncı' adının geçtiğini ve bu mahallede 44 vergi mükellefi erkeğin bulunduğunu belirtmektedir. Yine Konya Müzesinde bulunan Hicri 970 / Miladi 1562 tarihli bir şer'iyye sicilinde de bu mahalleye 'Akıncı Mahallesi' denildiğini belirtmektedir.[352]

Konya *Hurufat Defterleri'*nde mahalle ismi *Akıncı Sultan Mahallesi* olarak geçmektedir. Söz konusu mahalle ile ilgili 30'un üzerinde kayıt mevcuttur. Kayıtların bazıları mahallede bulunan vakıflar ile ilgili iken, bazıları da mahallede bulunan mescid ile ilgilidir. Mahalle ile ilgili en erken tarihli kayıt Cemaziyelevvel 1130 / Nisan 1718 tarihidir. Akıncı Sultan Mescid'inde 1 hisse galle ile müezzin olan Seyyid Mehmed'in görevden ayrılması ile Müteveli arzıyla Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[353] Safer 1136 / Ekim 1723 terihine ait olan kayıtta ise, Akıncı Mescidi Evkafi'nın nazırı Ahmed'in ölmesi Üzerine Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[354] Atama kayıtları ile ilgili detaylı açıklamalar ilgili kısımda yapılmıştır.

---

[348] Konyalı, *age*, s. 250.
[349] Mehmed Ali UZ, "Eski Tarihi Konya Mahalleleri", **İpek Yolu Dergisi**, Özel Sayı-4, Konya, 2004, s. 182-204.
[350] Önder, *Maarif*, s. 12.
[351] DH. MKT. DN 598, GN 31/1.
[352] Konyalı, age, s. 881.
[353] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[354] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 87.

2.6. Kadı Alemşah(Kalemşah)[355] Mahallesi

Mahallenin, adını 13. Yüzyılda Selçuklu dönemi Konya kadılarından Kadı Kalemşah(Alemşah)'ın aynı mahallede yaptırdığı mescid ve medreseden aldığı tehmin edilmektedir. Alaaddin Tepesi'nin güney tarafında yer alan mahallede Kadı Alemşah'ın Medrese ve Mescidi bulunmaktadır. 14. Yüzyılın başlarında Anadoluyu gezen ünlü seyyah ibn Batuta Konya şehrinden bahs ederken, ibn-i Kalemşah'dan da bahs eder ve onun büyük bir tekkenin postnişinliğini yaptığını, belde kadısı olduğunu ve talebelerinin çokluğundan bahseder.[356] Hurufat kayıtlarında söz konusu mahallede Kadı Alemşah Mescidi, Sırçalı Medresesi ve Limonu Mehmed Ağa'nın vakf ettiği Su Tebab Kârhanesi ile ilgili görev tevcihat kayıtları mevcuttur. Bu kayıtlar Kadı Alemşah Mescidi anlatılırken detaylı bir şekilde verilmiştir.

2.7. Ali Gav Mahallesi

Ali Gav Mahallesi Ertaş Kapısı dâhilinde yer almaktadır.[357] Bulunduğu mahalleye adını veren "Ali Gav" ismindeki zat'ın aynı mahallede, mescidi, zaviyesi ve medresesi bulunmaktadır. Söz konusu bu yapılar aynı anda değil farklı zamanlarda ayrı ayrı inşa edilmişlerdir. Konyalı, hicri 1024 / Miladi 1615 tarihli bir Konya Şer'iyye Sicili'nde Ali Gav Mahallesi ismine rastladığını, bu mahallenin bir adının da "Postpuş" olduğunu belirtir. Ayrıca III. Murad döneminde tespit edilen Konya mahalleleri arasında da bu mahallenin ismi geçmektedir.[358]

Hurufat kayıtlarında Ali Gav Mahallesi'nde bulunan Ali Gav Mescidi, Medresesi ve Zaviyesi'nin yanısıra; Ali Gav Medresesinin yanında Mihriban bin Abdullah isimli Hatun'un inşa ettiği bir Sibyan Mektebi, Hüseyin Beg'in inşa ettiği Cami ve Mustafa Ağa'nın bina eylediği çeşme de mevcuttur. Çeşme mütevellisi İshak'ın Safer 1140 / Eylül 1727'de ölmesi üzerine Mehmed mütevelli olmuştur.[359]

2.8. Debbağlar Mahallesi / Sırçalı Mahalle

Söz konusu mahalle, aslında bir cami veya mescid etrafında şekillenen, klasik Selçuklu-Osmanlı Mahallesi'nin tipik bir örneğini teşkil etmektedir. Belkide daha fazlası bu mahallenin kuruluşunda ihtiyaç ve faydanın gözetilmiş olmasıdır. Şöyleki;

---

[355] Bazı kaynaklarda Kadı Kalemşah olarak geçmektedir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 360; Önder, *Maarif*, s. 33. Fakat hurufat kayıtlarında Kadı Alemşah olarak geçtiği için bu şekliyle kullanılacaktır.
[356] İbn-i Batuta, *Seyahatname*, Cilt: I, s. 412.
[357] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 1128, Vr.3, s. 142.
[358] Konyalı, *age*, s. 911.
[359] VGMA, HD, 1128, Vr.3, s. 148.

Debbağlık sanatı akıntısı olan bir su kaynağına ihtiyaç duyar. Bundan dolayı bu meslek mensuplarının Konya'da şehrin kenarında ayrı bir mahalle teşkil etmişlerdir.[360] Bu mahalle aynı zamanda Kâfur nehrinin de yakınındadır. Dolayısıyla ihtiyaçları olan su kaynağına buradan ulaşmışlardır. Söz konusu mahallenin burada kurulmuş olmasının temel nedeni bu olmalıdır. Yavuz Sultan Selim adına 1518 yılında yapılan Konya tahririnde Debbağlar Mahallesi, mahallelerin sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Düşülen notta, "Debbağlar Mahallesi namı diğer Aksaray" şeklinde belirtilmiştir.[361] Muhtemelen Kanuni döneminden itibaren bu mahalleye Aksaray Mahallesi denmeye başlanmıştır. Konya'ya ait Kanuni zamanında tutulmuş bir Şer'iyye sicili'nde Debbağhane Mahallesi yerine Aksaray Mahallesi adı kullanılmaya başlanmıştır.[362] 19 Ramazan 1055 / 8 Kasım 1645 tarihli Konya şer'iyye Sicilinde[363] Bab-ı Aksaray olarak geçen mahalle, R. Evvel 1135 / Şubat 1723 tarihli hurufat kaydında da Bab-ı Aksaray Mahallesi olarak geçmektedir.[364] Ramazan 1123 / Ekim 1711 tarihli diğer bir hurufat kaydında ise Debbağhane Mahallesi adının aynen kullanıldığı görülmektedir.[365] Aynı şekilde Sırçalı Mescidin çinilerinden dolayı bu ismi aldığı[366] ve Debbağlar içerisinde olduğu için Debbağ esnafi tarafından daha sık kullanılan mescid isminin mahalleye verildiği anlaşılmaktadır. Ancak yukarıda Hurufat defterlerindeki örneklerinde görüldüğü gibi, daha yakın tarihli kayıtlarda her iki mahalle isminin kullanıldığı görülmektedir.

2.9. Türbe-i Celaliye Mahallesi

Konya'nın hem en büyük hem en kalabalık nüfuslu ve aynı zamanda en eski mahallelerinden olan Türbe-i Celaliye Mahallesi, Hazreti Mevlana türbesinin burada bulunmasından dolayı bu ismi almıştır. Bu mahallenin bu kadar kalabalık olmasında Hz. Mevlana Türbesi'nin etkisi büyük olmuştur. Nitekim Anadoluda kurulan ilk beyliklerdeki 'Kolonizatör Dervişlerin' toplum hayatında ve beyliklerin fetih plitikasında oynadıkları mühim rol,[367] Selçuklu-Osmanlı ile devam eden Ahi Tekke ve Zaviyelerin toplum hayatında oynadığı rolün da tezahürü olmuştur. Nitekim bu

[360] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 37.
[361] Konyalı, age, s. 248.
[362] Gös. yer.
[363] KŞS, 9 /73-3.
[364] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[365] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[366] Yasa, agt, s. 126.
[367] Ömer Lütfü Barkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, Hamle Yayınları, İstanbul (yayın tarihi belirtilmemiş), s. 30.

hizmetleri mukabilinde, devletin bu tür yerleri avârız-ı divâniye ve tekâlifi örfiye vergilerinden tamamen muaf tutukları bilinmektedir. Türbe-i Celaliye Mahallesi'nin kalabalık olmasının diğer bir nedeni de bu vergilerdeki muafiyettir. Nitekim şehir sakinlerinin avârız-ı divaniye ve tekâlif-i örfiye vergisini ödememek için bu mahallelerde ikameti seçtikleri bilinmektedir.[368] Hatta Türbe-i Celaliye Mahallesi, bir mahalleler federayonu şeklinde birçok mahalleyi bünyesinde barındırmıştır. Çalıştığımız Konya Hurufat defterlerinde; Zincirli Kuyu, Kuşkovan, Sarı Hasan, Durak Fakıh, Dolapucu, Civarı mahalleleri, "Türbe-i Celaliye Mahallesi mülhakatından" olarak geçmektedir.[369] Hurufat kayıtları'nda mahallede geçen dini ve hayri yapılar: el-hac Mustafa binası Mescidi, el-hac Hüseyin(evlad-ı Mevlana) vakfi, Dolap(hacı) Cami, Durak Mescidi sayılabilir.

2.10. Şeyh Aliman Mahallesi

Şeyh Aliman Mahallesi, Sedirler Mahallesi'nin güneyinde, Mevlana Müzesi'nin Kuzey doğusunda, günümüz Mevlana Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinin olduğu bölgede idi. Mahalle Selçuklular döneminden beri mevcut olup kalabalık nüfuslu idi. Konyalı, Şeyh Aliman'ın(Alaman) Ahmed Fakıh'ın müridlerinden olduğu ve II. Gıyasettin Mesut zamanında ikisinin de hayatta olduklarını belirtmektedir.[370] Hurufat defterlerinde Geçen Mahallede bulunan dini ve hayri eserler; Hüseyin Efendi Mektebi, Hacı Şaban Mescidi, Mehmed bin Yusuf Mescidi, Hüseyin Efendi Cami, Şeyh Aliman Mahallesi Sibyan Mektebi, Osman Efendi Mescidi, Seyyid İbrahim Mektebi idi.

2.11. Fakih Dede Mahallesi

Fakih Dede Mahallesi, Konya'nın en eski mahallelerindendir. 1518 ylında yapılan Konya tahririnde bu mahalle adı geçmez iken, 1584 Konya tahririnde ise mahalle ismi geçmekte olup 14 vergi mükellefi bulunmakta idi.[371] Fakih Dede'nin kim olduğu noktasında kesin bir bilgi yoktur. Konya'da Fakih ismiyle birlikte kullanılan 5 ayrı tarihi isim bulunmaktadır.[372] Mahallenin günümüz Konyasındaki

[368] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 160.
[369] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 12; VGMA, HD, 1108, Vr.24, s. 128; HD, 555, Vr.13, s. 25; HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[370] Konyalı, age, s. 744-45.
[371] Konyalı, age, s. 249-253.
[372] Fakıh Dede, Ahmed Fakıh, Durak Fakıh, Hace Fakıh, Hoca Fakıh vb. İsimler ve bu isimlerle anılan mahalleler Selçukludan Osmanlıya tevarüs eden mahallelerdir. Bu mahalleler aynı zamanda Konya'nın en eski mahalleleridir. Sırasına göre bu mahallelerden ve bu mahallelerde bulunan dini ve hayri yapılardan detaylı bir şekilde bahs edilecektir.

konumu; Karatay Belediyesi'nin kuzey tarafi, Üçler Mezarlığının da batı tarfi, Eski Garaj'ın olduğu bölgede idi. Mahallede; Abdulfettah Paşa Mescidi, Emrullah Efendi Mescidi, Musa Hoca Cami, Abdülfettah Müallimhanesi, Fakıh Dede Mahallesi Mescidi, Fakıh Dede Mahallesi Cami, Saraçzade Seyyid Ahmed Medresesi, Ali Paşa Çeşmeleri, Emrullah Efendi Muallimhanesi, Emrullah Efendi Cami(Muhtemelen mescitti, sonradan cami olmuştur), Osman Mescidi, Abdaloğlu Mescidi mevcut olup[373] ilgili yerlerde detaylı bilgi verilecektir.

2.12. Öylebenledi Mahallesi

Öylebenledi Mahallesi Konya'nın en eski mahallelerindendir. Mahallenin konumu, Hurufat kayıtlarında Hacı İshak Cami ve İbrahim Efendi Medresesi'nin yakını olarak gösterilmiştir. Hurufat kayıtlarında Hacı İshak Cami'nin konumu; Öylebenledi Mahallesi'nde ve "Hisar Önü" olarak geçmektedir. İbrahim Efendi Medresesi de Öylebenledi Mahallesi'nin yanısıra Debbağhane Mahallesi'nde gösterilmiştir.[374] Debbağhane Mahallesi, Aksaray Kapısına yakın, yani Alaaddin Tepesi'nin doğu tarafına düşmekteydi. Konya'da şuan Hacı İshak Cami ismiyle iki cami mevcuttur. Biri güneyde Karaman yolu üzerindeki Gazanfer Mahallesi'ndedir. Bu cami 1950 yılında yapılmış bir camidir. Diğeri ise, Alaaddin Bulvarı üzerinde bulunan İnce Minareli Medresenin kuzey doğusunda ve dış kale surlarının geçtiği güzergâha yakın bir yerde bulunmaktadır. Muhtemelen Öylebenledi Mahallesi de Alaaddin Tepesi'nin Kuzey doğu taraflarına ve dış sura yakın bir konumda idi. Bunun dışında Mahallenin yerini tam olarak belirten herhangi bir arşiv belgesine ya da bir çalışmaya rastlanılamadı. Mahallede, Hacı İshak Cami, Hacı İshak Hangahı, Kömürcü Derviş Mescidi, Öylebenledi Mahallesi Mescidi, İbrahim Efendi Medresesi, Öylebenledi Mahallesi Sibyan Mektebi, Seyyid Hacı Mustafa Mescidi, Hacı İsmail Mescidi, Hançerli Çeşme, Hacı Hüseyin Mescidi bulunmaktadır. Bu dini ve hayri yapılar hakkında ilgili kısımlarda detaylı bilgi verilmiştir.

2.13. Hacı Eymir / Emir Mahallesi

Konya'nın tarihi mahallelerindendir. Günümüz Şerafeddin Cami'nin kuzey tarafindaki bölgede yer alıyordu. Yavuz Sultan Selim adına 1518'de yapılan Konya

---

[373] Hurufat Defterlerinde, Fakih Dede türbesi ile ilgili bir kayıda ulaşılamadığından türbeden bahs edilmedi. Ancak türbenin, daha çok mimari yapısını konu alan bir makkale için Bkz, "Nermin Şaman Doğan, Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Güz 2009, s. 91-108.

[374] Küçükdağ, *agt*, s. 56.

tahririnde, Hacı Emir Mahallesi olarak geçmektedir. III. Murad adına 1584'te yapılan Konya tahririnde de, Hacı Emir Mahallesi olarak geçmekte olup 37 vergi mükellefi vardı. Bu durum, dönemin şartları içerisinde, mahallenin orta büyüklükte bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. Hurufat kayıtlarında mahalle ismi Hacı Eymir Mahallesi olarak geçmektedir. Söz konusu mahallede; Selçuklu dönemi yapıları olan Zenburi Mescidi[375], Tercüman Mescidi[376] Ulvi Sultan Mescitleri bulunmaktadır.[377] Bu mescidlerin vakıfları da mevcut olup mescitlerde görevli; İmam, Hatip, Ferraş, Cüzhan, Mütevelli, Nazır, Merammatçı, Çerağdar gibi görevlilerin yevmiyeleri ödenirdi. Ayrıca Hurufat defterlerinde Mahalle'nin avarız vakfi ile ilgili kayıtlar da mevcuttur.[378]

2.14. Ahmed Fakih Mahallesi

Ahmed Fakih Mahallesi, Aksaray Kapısı yakınında, kendi ismiyle anılan mahallede idi. 1518 tarihli Konya tahririnde, Ahmed Fakih Mahallesi hakkında "nezdi Bab-ı Aksaray" notu düşülmüştür. Yanı Aksaray Kapısı yakınındaki Ahmed Fakih Mahallesi olarak belirtilmiştir.

2.15. Hoca Ahmed Fakih Mahallesi

Hoca Ahmed Fakih Mahallesi, Konya Surlarının Çeşme Kapısı yakınında idi. Bu mahalle ile ilgili olarak, Hurufat defterlerinde kayıtlar bulunmaktadır. Kayıtlar hem Ahmed Fakih Mahallesi Mescidi hem de Ahmed Fakih Zaviyesi ve Çeşmesi hakkındadır. Kayıtlar daha çok, Mescid, Zaviye ve Çeşme'de görev alan Müttevelli, Nazır, İmam, Hatip, Ferraş, Cabi, Merammatçı, Murahhim gibi görevlilerin atamaları ve mahalle avarız vakıfları ile ilgilidir.

2.16. İbn-i Tuti Mahallesi

Selçuk dönemi Konya Mahallelerinden olup ismi varlığını Osmanlı Devleti döneminde de devam ettirmiştir. Dış kale surları içinde yer alan mahalle, Alaaddin Tepesi'nin güney doğusuna düşmekteydi. 1518 Konya tahririnde ismi Sungur/ Tuti

[375] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[376] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[377] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[378] Safer 1136 / Ekim 1723 tarihli kayıtta, Zenburi Mescidi ve Mahalle Avarızı Vakfı'nın yevmi 3 akçe ile mütevellisi Mustafa beratsız olduğundan yeni berat tevcihi için arzda bulunulmuştur. C. Evvel 1125 / Mayıs 1713 tarihli başka bir kayıtta, Hacı Eymir Mahallesi'nin avarız, mihrab ve çırağ vakfına bir akçe ile mütevelli Ahmed'in ayrılması üzerine, naib arzıyla Yakub'a tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.

Mahallesi olarak geçer.[379] 1584 Tarihli Konya tahririnde de Sungur/ Tuti olarak geçen mahallenin 29 vergi yükümlüsü bulunmaktadır.[380] İbn-i Tuti Mahallesi'nde Müslüman ve Gayrimüslim nüfus karışık olarak yaşamaktaydı. Mahalle Mescidi ve Raziye Hatun'un söz konusu mescide vakf ettiği dükkânı mahallede bulunan yapılardır.

2.17. İhtiyareddin Mahallesi

Mahalle, Konya'nın Meram ilçesinde, Zafer Bulvarı'nın arka sokaklarındadır. İsmini, İhtiyareddin Mescidinden alan mahalle, Konya'nın en tarihi mahallelerinden birisidir. 1518 ve 1584 tarihli Konya tahrirlerinde ismi geçen mahallenin son tahrirdeki nüfusu 29'dur. Söz konusu mahalle ve mescide ismini veren İhtiyareddin (Hasan), Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan zamanında yaşamış ve ona vezirlik yapmıştır.[381] Mahallede, İhtiyareddin Mescidi'nin yanısıra Kayalı Mescid isimli bir mescid daha bulunmaktadır. Mahallenin ismi, gerek sicillerde ve gerekse diğer arşiv belgelerinde XVII. ve XVIII. Yüzyılarda da geçmektedir.

2.18. İbn-i Şahin Mahallesi

İbn-i Şahin Mahallesi, Alaaddin Tepesi'nin kuzeydoğusunda, şuanki Selçuk Üniversitesi Rektörlük binası arka tarafında yer alıyordu. Konya'nın en eski mahallelerinden olup 1518 ve 1584 tarihli Konya tahrirlerinde ismi geçmektedir. Söz konusu ikinci tahrirde, mahallenin 22 vergi yükümlüsü bulunmaktadır. Mahallede, İbn-i Şahin Mahallesi Mescidi bulunmaktaidi.

2.19. Ferhunye Mahallesi

Anadolu Selçuklu Devletinin Sultanı II. Keykavus'un kızı Fatma Hatun'a izafeten Ferhunye ismiyle anılan mahalle,[382] Alaaddin Tepesi'nin kuzeyinde, günümüz Atatürk Anadolu Lisesi ve Kültür Parkın bulunduğu alanı kapsıyordu. Konya'nın Selçuklu dönemindeki tarihi yapılarıyla varlığını devam ettiren mahallelerden biridir. Hurufat kayıtlarında Fatma Hatun'un Ferhunye ismiyle meşhur olduğundan bahs edilir ve kayıtlar genellikle, *Ferhunye Demkle Maruf Keykavus Kızı*

---

[379] Konyalı, *age,* s. 250.
[380] Ergenç, *Ankara Konya,* s. 44.
[381] M. Ali UZ, "Konya'da Bir Mahalleye Adını Veren Kıymetli Devlet Adamı ve Hazin Sonu", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Sayı: 4, Cilt: 16, 17 Şubat 2016, Konya, 2016.
[382] Mahalle, büğünkü kültür park, Sakahane Mescidi ve Karatay Mescidi'nin olduğu bölgeleri kapsıyordu.

Fatma Hatun[383]*, Ferhunye Nam Keykavus Kızı Fatıma Hatun*[384]*, Ferhunye Vakfı Demekle Maruf Fatma Binti Keykavus*[385]*, Keykavus Kızı Fatma Hatun*[386] şeklinde geçmektedir. Fatma Hatun, kurmuş olduğu vakıf sayesinde, başta kendi adını taşıyan mahalledeki dini ve hayrı yapılar olmak üzere, birçok mahallede ve bu mahallelerde bulunan Cami, Mescid, Türbe, Çeşme gibi dini ve hayri kurumlar için vakıflar tahsis etmiştir. Örneğin, meşhur Turgutoğlu Daru'l-Huffazı, Fatma Hatun evkafi mülhakatından idi.[387] Hond Hatun buraya Kur'an cüz'ü vakf etmiştir.[388] Ömer Ağa çeşmelerinin 2 akçe ile mütevellisi es-Seyyid Yahya, Ferhunye vakfından yevmiye alıp, 1 akçe ile Kapu Caminde cüzhanlık yapmıştır.[389] Fatma Hatun Mescidinde 1 akçe ve 1 hisse galle ile cüzhan, 1 akçe ve 1 hisse galle ile müderris Şeyh Meymed'in yevmiyeleri Ferhunye evkafından karşılanmıştır.[390] Ayrıca, Esenler Köyü[391], Hasanlı/Hasanlar Köyü[392], Abdürreşid Köyü[393] Ferhunye'nin evkafi kurralarından idi. Fatma Hatun Mahallesi Mescidi'nde, rub hisse müezzinlik, rub hisse ile rub akçe ferraşlık ve Zaviyesinde rub sehim vazife ile rub hisse cüzhanlık cihetlerine mutasarrıf olan Ali'nin ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan oğlu Mustafa bin Ali'ye naib Seyyid Veliyüddin arzıyla berat tavcihi yapılmıştır.[394] Hurufat defterlerinde mahallede; Fatma Hatun Daru'l-Huffazı, Fatma Hatun Türbesi, Ferhunye Vakfi, Ferhunye Mahallesi, Ferhunye Mescidi (Cami) ile ilgili kayıtlar mevcuttur.

2.20. Şerafeddin Mahallesi

Mahalle, günümüz Şerafeddin Cami'nin bulunduğu bölgede idi. Selçuklu dönemi eseri olan cami, ismini banisinden yani Şerafeddinden[395] almaktadır. Hurufat kayıtları'nda mahallede; Mehmed Çavuş Vakfi, Şerafeddin Mahallesi Vakfi, Şerafeddin Cami, Şerafeddin Cami Vakfi, Hazinedar Yusuf Ağa Vakfi, Yusuf Ağa

---

[383] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17; VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25.
[384] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 23.
[385] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[386] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[387] VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 112; belgedeki orjiinal ifade, "Konya'da Ferhunye demekle maruf Keykavus kızı Fatma Hatun evkafı mülhakatundan Turgutoğlu Darulhuffazı…" şeklindedir.
[388] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.
[389] Aynı belge.
[390] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 140.
[391] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14.
[392] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 16.
[393] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 13.
[394] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 24.
[395] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.

Darü'l-Huffazı, Yusuf Ağa Mescidi (Sahra Nahiyesi-Çatmalık Köyü), İsmail Ağa Vakfi bulunmaktadır.

2.21. Tacü'l Vezir Mahallesi

Mahalle, günümüz Tacü'l Vezir Türbesinin olduğu bölgede idi. Mahallenin Selçuklu döneminden beri var olduğu, yine mahallede bulunan Selçuklu dönemi eserlerinden anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtlarında geçip de mahallede bulunan; Tacü'l Vezir vakfi, Tacü'l Vezir Darü'l-huffazı, Tacü'l Vezir Zaviyesi, Tacü'l Vezir Medresesi ve Tacü'l Vezir Mahallesi ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

2.22. Ali Şerbeti Mahallesi

Ali şerbeti Mahallesi, Konya'nın Debbağlar ile Aksaray Kapısı'nın olduğu bölgede idi. Selçuklu döneminden kalan ve Osmanlı dönemi belgelerde de ismi geçen mahallede Mahmud Mescidi bulunmakta idi.[396] 1518 ve 1584 yıllarında yapılan Karaman eyaleti tahrirlerinde ismi geçen mahalle'nin, 1584 yılında yapılan tahrirde 25 vergi yükümlüsü tespit edilmiştir.[397] Bunun dışında XVII. Yüzyılın ortalarında ve ikinci yarısında tutulan birçok Konya şer'iyye sicili kaydında da mahalle ismi geçmektedir.[398] Hurufat kayıtları'nda mahallede; Ali şerbeti Mahallesi ya da Mahmud Mescidi, Ali Şerbeti Mahallesi Malı Avarız ve Nuzul Vakfi, Ebu Suud Efendi'in 9 Dükkân Vakfi, Şerbet Ali'nin Dükkân Vakfi bulunmakta idi.[399]

2.23. Kala-ı Cerb Mahallesi

Kala-ı Cerb Mahalesi, Konya kale surlarının iç kısmında yer almakta olup Alaaddin Tepesi'nin güneydoğusunda bulunan ve Selçuklu döneminden kalan mahallelerindendir. Mahallenin avarız vakfi mevcut olup[400], R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta vakıf malının nazırı olmadığından Seyyid Ali Halife tayin edilmiştir.[401] Recep 1158 / Temmuz 1745'te mahalle avarız vakfının mütevelliliğine el-Hac Mehmed ve nazırlığına ise Süleyman tayın edilerek, askeri berat tevcihi yapılmıştır. Ancak söz konusu kişilerin vakıf malına hiyanetlerinin ortaya çıkması üzerine durum Divanı Hümayun'a bir arzuhal ile bildirilip, ilgili kişilerin askeri beratrı ile birlikte

[396] Küçükdağ, *agt*, s. 23; Mahmud Mescidi için Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[397] Konyalı, age, s. 250-254.
[398] KŞS. 22/21-4; KŞS. 22/57-4; KŞS. 55 / 211-2.
[399] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[400] VGMA, HD, 1113, Vr.3, s. 3.
[401] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27.

def ve terkin olunmaları istenmiştir.[402] Mahalle ile ilgili kayıtlar belirtildiği üzere, ya mescide yapılan atamalar dolayısıyladır, ya da mahalle avarız kayıtları dolayısıyladır. Mahallede Kale-i Cerb Mahallesi Mescidi bulunmaktadır.

2.24. Kürkçü Mahallesi

Mahalle, İplikçi Cami'nin güney bölgesini kapsıyordu. Selçuklu dönemi mahallelerindendir. Mahallede Müslim ve Gayrimülim nüfus karışık yaşıyordu.[403] 1584 tarihli Konya yazımında mahallede 21 vergi yükümlüsü bulunmaktadır.[404] Hurufat kayıtları'nda mahallede; Kürkçü Mescidi, Kürkçü Daru'l-Huffazı, Hoca Selman Vakfi ve Mahalle Avarız vakfi ile ilgili kayıtlara ulaşmak mümkündür.[405]

2.25. Sahip Ata Mahallesi

Mahalle, ismini ünlü Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali'den almıştır. Alaaddin Tepesi'nin güneyinde, kale surunun Larende Kapısı yakınındaki bölgede yer alan mahallede, Müslimlerin yanında Gayrimüslimler de yoğun bir şekilde yaşarlardı. Larende kapısına yakın mamuresini yaptıran Sahip Ata, bu mamureyi belli bir plan dâhilinde değil zaman içerisinde yaptığı eklerle bir bütünlüğe kavuşturmuştur. Söz konusu mamurede; cami, hanikah, türbe ve hamam bulunmakta idi.[406] Sahip Ata'nın inşa ettirdiği, Selçuklu döneminden kalan tarihi yapısıyla Konya tarihinde önemli bir yere sahip olan Sahip Ata Daru'l-Hadisi / İnce Minareli Medrese günümüzde hala ayakta olup tarihi önemini korumaktadır. Hurufat kayıtları'nda söz konusu mahallede; Hacı Ali Daru'l-huffazı, Ana Sultan Türbesi, Sahip Ata Medresesi Vakfi, Sahip Ata Mescidi, Sahip Ata[407] Cami, Sahip Ata Hangah Cami Yakınındaki Medrese ile Sahip Ata Vakfından yapılan bir buzhane'nın olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1122 / Ekim 1710'da buzhanenin nazırı olmadığından Seyyid Ahmed'e naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[408]

---

[402] VGMA, HD, 1112, Vr.7, s. 1.
[403] Küçükdağ, *agt*, s. 85.
[404] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 45.
[405] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.
[406] Konyalı, *age*, s. 719.
[407] Sahip Ata; Anadolu Selçuklu Devletinin en kudretli vezirlerindendir. Afyon ve civarında kurulan Sahip Ata oğulları beyliği, aslında söz konusu vezir ve ailesinin ulaştığı güç'ü anlatması bakımından önemlidir. Sahip Ata ile ilgili detaylı bilgi, Sahip ata caminden bahs edilirken verilmiştir.
[408] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.

2.26. İbn-i Affan / Affan Sultan Mahallesi

Konya'nın Selçuklu döneminden kalan en eski mahallelerinden biridir. Mahalle ismini, muhtemelen, mahallede yaşayan ve zamanın ulularından olan Affan Sultan'dan almıştır. 1518 ve 1584 tarihli Konya tahrirlerinde mahallenin ismi keçmektedir. 1584 tarihli tahrirde ibn-i Affan Mahallesi'nin 40 vergi mükellefi bulunmaktadır.[409] 1642'de 2, 1668'de 1,5 ve 1670 tarihli hane-i avarız kayıtlarında mahallenin 0,5 avarız hanesi bulunmaktadır.[410] Hurufat kayıtlarında söz konusu mahallede Affan Sultan Mescidi bulunmaktadır.[411]

2.27. Tarhana Mahallesi

Mahalle, Konya'nın tarihi mahallelerinden biri olup doğusunda Bordabaşı, kuzeyinde Şeyh Ahmet ve Sungur, batısında Hacı Fettah Kabristanı, güneyinde Übeyit Mahallesi ile komşudur.[412] Mahalle isminin, Selçuklu emirlerinden Tarhan Bey'den geldiği düşünülmektedir.[413] 1584 tarihli Konya yazımında ismi geçen mahallenin 17 vergi mükellefi bulunmaktadır.[414] XVII. yüzyılın ikinci yarisindaki bir kısım Konya şer'iyye sicillerinde mahalle ismi aynı geçerken, Lale Devri sicillerinde ise "Tarhane" olarak geçmektedir.[415] Mahallenin, ismini XIX. Yüzyıla kadar koruduğu Hurufat Defterleri kayıtlarından anlaşılmaktadır.[416] Mahallede Tarhana Mescidi bulunmakta idi.[417]

2.28. Şeyh Osman-ı Rumî Mahallesi

Konya'nın Selçuklu döneminden kalan tarihi mahallelerinden birisidir. Şeyh Osman-ı Rumi Tekkesi ve Mescidi aynı ismi taşıdıkları mahallede olup birbirine yakın idiler.[418] Fatih devri Karaman Vakıfları Tahririnde Şeyh Osman-ı Rumi Mescid ve Zaviyesine birtakım vakıflar tahsis edildiği anlaşılmaktadır.[419] 1584 tarihli

---

[409] Konyalı, *age*, s. 249-253.
[410] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 17.
[411] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[412] M. Ali UZ, "Hacıfettah Mahallesi-2.", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar,** Sayı: 2, Cilt: 12, (Şubat 2012), Konya, 2012, s. 20.
[413] *Agm,* s. 21.
[414] Konyalı, *age*, s. 255.
[415] Küçükdağ, *agt*, s. 84.
[416] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[417] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[418] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15; R. Evel 1169 / Aralık 1755 tarihli olan söz konusu kayıtta, tekke ve mescidde 1 akçe ile imam olan Abdullah'ın atik beratı yenilenmiştir.
[419] Kahraman, *age, s.* 45-88.

Konya tahririnde mahallenin 26 vergi mükellefi vardır.[420] Konya'nın Yenicekaya köyündeki Bedelci Mehmed Ağa Değirmeni, Şeyh Osman-ı Rumî Zaviyesinin vakıfları arasındadır.[421] Şeyh Osman-ı Rumî Mahallesi'nde hem Müslim hem de Gayrimüslim nüfus bir arada yaşamaktaydı.[422] Hurufat kayıtları'nda mahallede; Şeyh Osman-ı Rumî Zaviye, Türbesi, Mescidi ile Bedelci Mehmed Ağa Değirmen ve Bahçesi vakfi bulunmakta idi.

2.29. Mihmandar Mahallesi

Mahalle, Çifte Nerduban Mahallesi ile komşu olup Batıda Vali İzzet Bey Caddesi, doğuda Şems Mahallesi ile çevrilmiştir. Konya'nın eski mahallelerinden olan Mihmandar Mahallesi'nin nüfusu karışık olup Müslim ve Gayri Müslim birlikte yaşamaktaydı. Hurufat kayıtlarında Mihmandar Mahallesi, Mihmandar Mahallesi Mescidi ve Mihmandar Mescidi para vakfi hakkında kayıtlar mevcuttur.

2.30. Hoca Cihan Mahallesi

Mahalle, Konya'nın Kuzey batısında, Konya-Beyşehir yolunun kuzeyinde kalmaktadır. Burada Hoca Cihan'ın Türbesi bulunmaktadır. Hoca Cihan, XIII. Yüzyılda Konya'da yaşamış ve Hz. Mevlana ile muasırdır. Birçok mahallenin adlandırmasında olduğu gibi, bu mahalle de ismini burada türbesi bulunan Hoca Cihandan almıştır. Sadreddin Konevi'nin günümüzdeki cami ve türbesinin yerinde bulunan konağı hediye eden kişinin, O dönem Konya'sının zenginlerinden olan Hoca Cihan olduğu belirtiliyor.[423] Hurufat kayıtlarında Hüsniye Hatun Mescidi, Ali Cami, Hacı Sati oğlu Hacı İbrahim'in Dibekli Han için vakf ettiği bağlar ve zemin, Yeni Sarnıç, Kara Sarnıç ve Gürcü/Gürci Hatun Sarnıçları, Selime Hatun Mescidi ve Hacı Mustafa Cami bulunuyordu.

2.31. Ahmed Dede Mahallesi

Ahmet Dede Mahallesi; Karatay İlçesinde Mevlana Müzesinin Kuzey ve Kuzeydoğusu ile Hacı Hasanbaşı Caddesi, Ovaloğlu ve Sedirler Caddesi civarlarında yer alan eski bir mahalledir.[424] Mahallenin ne zaman kurulduğu bilinmemektedir.

---

[420] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 45.
[421] Küçükdağ, *agt*, s. 63.
[422] Küçükdağ, *agt*, s. 85.
[423] Konyalı, *age*, s. 697.
[424] Konya Yediler Mahallesi(Ahmed Dede Mahallesi ile Komşu Mahalle) muhtarı ile yaptığımız gürüşmede Ahmed Dede Mahallesi' isminin artık kullanılmadığı ve söz konusu mahallenin Konya Büyük Şehir Belediyesi tarafından başka bir mahalle ile birleştiğini belirtmiştir.

1518 yılında Kemal Paşazade tarafından yapılan Konya yazımında da mahallenin ismi geçmemektedir.[425] Hurufat defterlerinde bu mahalle ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Bu kayıtlar mahallede bulunan Cami, mescit ve diğer vakıf yapılarındaki görevlilerin atama kayıtlarıdır. Kayıtlarda Ahmed Dede Mahallesi Mescidi, Kazganzade[426] Hacı İsmail Binası Cami, Gazi Abdurrahman Binası Mescidi, Merhum Haci Gazi Mescidi, Seyyid Kazganzade Efendi Binası Mescidi şeklinde beş farklı mescid ve cami ismi geçmektedir. Ahmed Dede Mahallesi Mescidi olarak geçen en erken tarihli hurufat kaydı Ramazan 1118 / Aralık 1706 tarihli kayıttır ki Abdullah a naib arzıyla yapılan imamet tevcihi hakındadir.[427] İkinci kayıt ise, bir akçe ile İmam olan ismail'in ölümü üzerine oğlu Abdurrahim'e Rebiülevvel 1146 /Ağustos 1733 da yapılan tevcihtir.[428] Sözkonusu mahalle mescidine yapılan en geç tarihli imamet tevcihi de Rebiülevvel 1184/ Haziran 1770 tarihlidir. Mescid imamı Hafiz Mustafa'nın çocuğu olmadan ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[429]

2.32. Abdülaziz Mahallesi

Konya'nın eski mahallelerindendir. 1518 miladi yılında Yavuz Sultan Selim adına Kemal Paşazade tarafından yapılan Konya yazımında tespit edilen 79 mahalleden biri de Abdülaziz Mahallesidir. III. Murat adına 1584 miladi yılında Karaman Vilayeti defterdarı Ahmed tarafından yapılan tahrirde Abdülaziz Mahallesi mevcut olup 47 vergi mükellefi vardı.[430] Mahallenin konumu Meram Belediyesi sınırları içerisinde dış surun güney batısında Şeyh Sadreddin Mahallesi ve Amberreis Caddesi'nin doğusunda idi.[431] Bu mahalle ile ilgi Hurufat defterlerinde atama kayıtları mevcuttur.

Kayıtlar Abdülaziz Mahallesi'nde bulunan mescitlerdeki görevlilerin atanmaları ile ilgilidir. sözkonusu kayıtlarda mahallede kaç tane mescit veya caminin olduğu ve bu mescid ya da camilerin isimleri, buralarda görev alan görevlilerin statüleri, ne kadar ücret aldıkları, ücretlerinin nerden karşılandığı, görev değişiminin

[425] Konyalı, *age*, s. 248-251.
[426] Ahmed Dede Mahallesi ile ilgili belgelerde cami ve mescid inşa eden kişilerin isimlerinin önlerinde Kazganzade, Kargazade, Karganzade, ğazğanzade şeklinde farklı okunuşlara sahip lakaplar kullanılmıştır. Burada anlam bütünlüğünü sağlamak adına sadece Kazganzade (Kazgan: Kazan) kullanımını tercih edilecektir.
[427] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[428] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 139.
[429] VGMA, HD, 1125, Vr.5, s. 42.
[430] Konyalı, *age*, s. 250.
[431] Mehmet Ali UZ, Konya Mahalleleri Tarihi 1, *Abdülaziz*, Konya Büyükşehir Yayınları, Konya, 2015, s. 12.

nasıl ve hangi şartlarda gerçekleştiği ile göreve başlama ve ayrılma tarihleri gibi bilgilere ulaşmak mümkündür. Ayrıca kayıtlardan sözkonusu mahallede iki adet Mescidin bulunduğu da anlaşılmaktadır. Bunlar; Abdülaziz Mahallesi Mescidi(Abdülaziz Mescidi) ve Tevekeli Sultan Mescidi dir.

Abdülaziz Mahallesi Mescidi'nde görevli olanların atamalarıyla ilgili şu kayıtlar, atamaların hangi şartlarda meydana geldiğini göstermesi bakımından önemlidir. Örneğin; Şevval 1176/ Nisan 1763 tarihli bir kayıtta Abdülaziz Mahallesi Mescidi'nde imam olan Seyyid Süleyman'ın, mahallenin nakit para vakfından almak şartı ile imamlık görevi yenilenmiştir.[432] Fakat daha sonra Seyyid Süleyman'ın ölmesi üzerine imamlık beratı oğlu Hafiz Seyyid Musa'ya verilmiştir. Yine Abdülaziz Mahallesi'nde Tevekeli Sultan Mescidinde imam olan Mehmed'in beratının zai olmasından dolayı beratın yenilenmesi talebi olmuştur.[433] Bir başka kayıtta ise, Abdülaziz Mahallesi Mescidi'nin imamı ve ücretini sözkonusu mahalle vakfından alan Seyyid Mehmed'in çocuksuz vefat etmesi üzerine mescidin yeni imamı kadı Hacı Mustafa'nın arzıyla Seyyid Mehmed bin Abdullah olmuştur.[434] Sözkonusu mahalle ile ilgili diğer kayıtlar, benzer şekilde, Abdülaziz Mescidi'ne yapılan atama kayıtları ve berat tevcihi ile ilgilidir.[435]

2.33. Şems-i Tebriz'i Mahallesi

Şems-i Tebriz'i Mahallesi, Konya'nın doğu tarafında, dış sur kapılarından Aksaray kapısının yakınında idi. Mahalle günümüzde halen ayakta olan Şemsi Tebriz'i Zaviyesi'nin civarındaki alanı kapsıyordu. İsmini Şemsi Tebriz'i ve onun türbe ve zaviyesinden alan mahallenin 1584 tarihli Konya tahririnde 23 vergi mükellefi bulunmakta idi.[436] Hurufat defterlerinde mahallede; İshak Bey Vakfi, Şemsi Tebriz'i Zaviyesi yanında bir muallimhane, Hacı Mehmed Muallimhanesi ve yanındaki mescidi, Şemsi Tebriz'i Mahallesi Mescidi, Şahkulu Mescidi, Şemsi Tebriz'i Türbesi bulunmakta idi.

---

[432] VGMA, HD,1216, Vr.1, s. 12.
[433] VGMA, HD,1107, Vr.16, s. 50.
[434] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 25.
[435] VGMA, HD, 1019, Vr.2, s. 128; VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12; VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16; VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 28; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 233; VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17.
[436] Konyalı, *age*, s. 253.

2.34. Bab-ı Aksaray Mahallesi

Bab-ı Aksaray Mahallesi, Konya surunun doğu tarafinda yer alan Aksaray Kapısında bulunduğundan bu isimle anılmıştır. Surun Aksaray kapısına yakın bir bölgeyi kapsayan mahalle, Konya'nın en eski mahallelerindendir. Debbağhane ve Ahmed Fakih Mahalleleri[437] ile komşu olan mahallede, Müslim ve Gayrimüslim nüfus karışık yaşamakta idi.[438] 1472 yılında, Karaman Eyaleti'nin Osmanlı topraklarına iltihakı zamanında tutulan Karaman Eyaleti vakıf kayıtları defterinde Bab-ı Aksaray kapısından bahsedilmekte ve burada bulunan Ahmed Fakih Mescidi'nin vakfi olan bazı zeminlerin miktarı verilmektedir.[439] Hurufat kayıtlarında Bab-ı Aksaray Mahallesi veya Pinti Hamid Mescidi, Pinti Hamid Mektebi ile Pinti Hamid Mektebi Vakfi ve çalışanları hakkında atama kayıtları mevcuttur.

2.35. Beyhekim Mahallesi

Mahalle; Alaaddin Tepesi'nin batı tarafinda, dış surun iç tarafinda ve kale içi mezarlığının olduğu bölgede idi.[440] Küçükdağ, mahallenin bir tarafının "eski kal'a duvarı", diğer tarafının ise, hendek ve yollarla çevrili olduğunu, mahallede havuzu ve çeşitli ağaçları olan bir kıta bahçe satışının belgelere yansıdığını berlirtmektedir.[441] Kayıtlarda, Beyhekim Mahallesi Mescidi olarak geçen bir mescid bulunmaktadır. Bu mescidle ilgili Hurufat defterlerinde atama kayıtları mevcuttur. Kayıtlar daha çok imam ve mütevelli atamaları ile ilgilidir. Zilhicce 1178 / Mayıs 1765'te Beyhekim Mahallesi Mescidi'nde muayyene ile imam olan İbrahim bin Musli'nin çocuksuz ölmesi üzerine Süleyman bin Mustafa'ya, naib Hacı Mehmed Abdülbaki arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[442]

2.36. Eflatun Mahallesi

Mahalle, Alaaddin Tepesi'nde ve iç kalede idi.[443] Hurufat kayıtlarında Mahalle Mescidi olarak anılan ve atama kayıtları bulunan bir mescid bulunmaktadır. XVII. ve XVIII. Yüzyılda faal olan mescide imam[444] ve müezzin[445] atamaları yapılmıştır. Muharrem 1118 / Nisan 1706 tarihli kayıtta mahalle avarız ve nüzul

[437] Konyalı, *age*, s. 249.
[438] Küçükdağ, *agt*, s. 81.
[439] Kahraman, *age*, s. 66.
[440] Gülcan, *agt*, s. 379.
[441] Küçükdağ, *agt*, s. 13.
[442] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27.
[443] Konyalı, *age*, s. 129; Uzluk, *age*, s. 28; Atçeken, *age*, s. 26-27.
[444] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[445] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.

vakfının da olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu vakfin kâtibi olmadığından ve katibe ihtiyaç duyulduğundan 1 akçe ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[446] Mahalle çırağ ve avarız vakfi nukuduna mütevelli Hacı Mehmed'e R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te berat tevcihi yapılmıştır.[447] Mahallenin avarız ve nüzul vakfi'na nazır ve kâtip olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğluna C. Evvel 1132 / Mart 1720'de berat tevcihi yapılmıştır.[448]

2.37. Ebu İshak Mahallesi

Mahalle, ismini muhtemelen Ebu İshak Kazeruni Tekkesinden almaktadır. Hicri 1169 / Miladi 1755 tarihli bir hurufat kaydında, Ebu İshak Mahallesi ile ilgili bir kayıtta, aşçı olduğu anlaşılan Seyyid Abdurrahman'ın beratı, aşir hisse ile yenilendiğinden bahsedilmektedir.[449] Bunun dışında mahalle ile ilgili Hurufat kaydına pek rastalanılamamıştır.

2.38. Kadı Mürsel Mahallesi

Bazı Hurufat defterlerinde, "Kadı Mürsel demekle maruf Kerim Dede Mahallesi" şeklinde kayıtlar bulunmaktadır.[450] 1584'te III. Murad adına yapılan Konya tahririnde mahalle, Kerim Dede Mahallesi adıyla geçmekte ve 21 vergi mükellefi bulunmaktadır.[451] Kadı Mürsel Caminden adını alan Mahallede Kadı Mürsel Medresesi ve Muytablar Mescidi bulunmakta idi.[452] Kadı Mürsel Caminin yakınında bulunan medresenin, 17 Muharrem 1119 / 20 Nisan 1707'de müderrisi Hafiz Müslihiddin bin Ahmed'dir. Hafiz Müslihiddin bin Ahmed, Kadı Mürsel Mahallesi'nde bulunan Hacı Hasan Efendi Caminde de yevmi 2 akçe ile cüzhan olarak görev yapmıştır.[453]

---

[446] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[447] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[448] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.
[449] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[450] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[451] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 46.
[452] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495; VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501. Bazı Hurufat kayıtlarında Muytablar Mescidi İbn-i Salih Mahallesi'nde gösterilmiştir. Bunun nedeni Muytablar Mescidi'nin bulunduğu İbn-i Salih Mahallesi ile Kadı Mürsel Mahallesi'nin iç içe geçmesi ve bu iki mahallenin birbirinin devamı ya da aynı mahalleymiş gibi değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.
[453] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.

2.39. Seydi Veli Mahallesi

Seydi Veli Mahallesi Konya'nın tarihi mahallelerinden biridir. 1483 tarihli Karaman Vilayeti Vakıfları'nın tespit edildiği Murat Çelebi Defterinde Seyyid Veli Zaviyesi vakfından bahsedilmekte ve zaviyenin Şeyh Bayezid'in tasarrufunda olduğu belirtilmektedir.[454] 1584 tarihli Konya yazımında mahallenin ismi mevcut olup 26 vergi mükellefi bulunmaktadır.[455] Mahalle isminin XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Hurufat defterlerinde geçtiği ve mahallenin eski ismiyle devam ettiği anlaşılmaktadır. Mahallede Seydi Veli Mescidi bulunmakta idi.

2.40. Zevle Mahallesi

İsmini Zevle Sultan Mescidin'den alan mahalle günümüz Kültür Parkın karşı tarafi, Zindankale Otoparkı cıvarındaki alanda yer almaktaydı.[456] 1584 tarihli Konya tahririnde ismi geçen mahallenin 44 vergi mükellefi bulunmakta idi.[457] 1668 ve Lale Devri şeri'ye sicillerinde[458] ismi geçen mahallenin, XVIII. ve XIX. Yüzyıl belgelerinde de ismi geçmektedir.[459] Hurufat kayıtları'nda mahalle ile ilgili kayıtlar, genellikle, Zevle Sultan[460] Mescidi ve Zevle Mahallesi Muallimhanesi'ne yapılan atamalar dolayısıyladir.

2.41. Abdülkerim Mahallesi

Selçuklu dönemi ve sur içinde yer alan mahallelerden olan Abdülkerim Mahallesi[461] hakkında Hurufat defterlerinde iki kayıt mevcuttur. Fakat bu kayıtlar mahallenin sosyal yapısından ziyade burada bulunan mescide yapılan imam tevcihi ile ilgilidir. Hicri 1171 / Miladi 1757 yılında tutulan bir kayıtta, Abdülkerim Mahallesi Mescidi'nde öğlen ve ikindi vakitlerinde imamlık yapan kişinin Cafer Halife olduğu belirtilmektedir.[462]

---

[454] M. Akif Erdoğru, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar -IV", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XIX, Sayı: 2, Aralık 2004, s. 157.
[455] Konyalı, *age*, s. 253.
[456] Konyalı, *age*, s. 568.
[457] Konyalı, *age*, s. 252.
[458] Küçükdağ, *agt*, s. 85.
[459] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46.
[460] Mehmed Önder, Zevle Sultan'ın Selçuklu döneminde yaşamış ve Konya'da medfun meşayihlerden olduğunu belirtmektedir. Bkz, Önder, *age*,, s. 113.
[461] Ahmed Recep Tekcan, Anadolu Selçuklu Devleti Merkezi Şehirlerinden Konya ve Kayseri'de Şehir Hayatı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniv. Sosyal Bilm. Enst., Ankara, 2012, s. 105.
[462] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34.

2.42. Şükran Mahallesi

Kale içinde ve Selçuklu döneminden kalan mahallelerden idi.[463] Kale içi mahallesi olduğundan Gayrimüslimlerin yoğun yaşadıkları bir mahalle idi.[464] 1473 tarihli Karaman Vilayeti Vakıfları Tahririnde Şükran Mahallesi ismi geçmekte, mahalle mescidi'nin, At pazarı kapısı yakınında, hane zemini vakfi bulunmakta idi.[465] Hurufat kayıtlarında mahalle vakfının da olduğu, Recep 1136 / Mart 1724 tarihli kayıtta mahalle vakıf malının mütevelli Molla Ahmed olduğu belirtilmiştir.[466]Mahallede, Yukarı / Küçük Mescid ve Aşağı Mescid bulunmakta olup atama kayıtları mevcuttur.

2.43. Sarı Yakup Mahallesi

Sarı Yakup Mahallesi, İsmini Karamanoğulları döneminde yaşamış önemli bilgin Sarı Yakup'tan almıştır. Konya'nın tarihi mahallelerinden olan Sarı Yakup Mahallesi ve bu mahallede bulunan Sarı Yakup Mescidi -ki daha sonra camiye çevrilmiş, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemine tanıklık etmiştir. 1584 tarihli Konya yazımında mahallede 26 vergi mükellefi bulunmaktadır.[467] Mahallede bulunan mescidin yanısıra Sarı Yakup Zaviyesi de mevcuttur. Bozkuş ve Koçak mezraları, Sarı Yakup Zaviyesi ve mescidi'nin vakıfları arasında idi. C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de Sarı Yakup Mescidi vakfının mütevelli Seyyid Ali'nin yerine Halil getirilmiştir.[468] Mescid ve Zaviye vakfının muayyene ile mütevellisi Ahmed bin Abdullah'a kadı İsmail arzıyla, zai'den berat tevcihi yapılmıştır.[469] Şaban 1181 / Aralık 1767'de söz konusu mescid ve zaviye vakfının mütevelli Seyyid Ali'dir. Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[470] Mahallede; Sarı Yakup Mescidi, Sarı Yakup Zaviyesi ve vakıfları, Abdülhalim Hoca Mescidi ile ilgili atama kayıtları bulunmaktadır.

---

[463] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48.
[464] M. Ali Uz, "Şükran Mahallesi", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt: 8, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2015, s. 250; Küçükdağ, *agt*, s. 85.
[465] Kahraman, *age*, s. 53.
[466] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 1.
[467] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 46.
[468] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.
[469] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[470] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.

2.44. Abdü'l-mü'min Mahallesi

Abdü'l-mü'min Mahallesi, Zafer Meydanı'nın güneyinde yer alan ve Abdü'l-mü'min Mescidi'nin çevresinde oluşan tarihi mahallelerden birisidir.[471] Mahalle, ismini Karamanoğulları Döneminde yaşayan büyük şeyhlerden Abdü'l-mü'min ismindeki zattin içinde ilimle meşgul olduğu mescitten almıştır. [472] Yani mescid mahalleden daha eskidir. Hurufat defterleri'nde Abdü'l-mü'min Mahallesi ile ilgili on adet kayıt mevcuttur. Bu kayıtlar daha çok sözkonusu mahallede bulunan mescitlere yapılan imam, evradhan, müezzin ve kâtip atamalarıyla ilgilidir.[473] Ayrıca Hurufat kayıtları'nda Abdü'l-mü'min Mahallesi'nde Abdullah Çelebi Mescidi ve Abdü'l-mü'min Mescidi olmak üzere iki mescid ismi geçmekte ve bunlarla ilgili birçok atama kaydı bulunmaktadır. Hurufat defterlerinde geçen bu atama kayıtlarından en eski tarihlisi Hicri 1118 / Miladi 1706'dır.[474] Sözkonusu kayıtta Şeyh Abdü'l-mü'min Mescidinde bir akçe ile kâtiplik hizmetini yörüten Mehmed'in terki hizmet etmesi üzerine mütevelinin arzıyla babasından boş kalan bu hizmeti Osman ifa etmiştir.[475]

2.45. Dursun Fakih Mahallesi

Mahalle ismi, Fatih ve Yavuz zamanında yapılan Konya tahrirlerinde geçmez iken, Hicri 971 / Miladi 1563 tarihli bir Konya şer'iyye sicili kaydında geçmektedir.[476] Mahalle'ye adını veren Dursun Fakih, Karamanoğulları döneminde yaşamış Konyalı bir alimdir. Mahallede yapmış olduğu Mescidin de(bazı kayıtlarda cami olarak geçmektedir) banisidir. Alaaddin Tepesi'nin güneyinde yer alan mahalle, Şekerfuruş ve Abdülaziz Mahalleleri ile komşudur. Mahallede; Dursun Fakih Cami, Dursunoğlu Mescidi, Dursunoğlu Medresesi, Hacı Abdullah Medresesi,

---

[471] Mehmed Ali UZ, "Eski Tarihi Konya Mahalleleri"*(Kısaltma: Tarihi Konya Mahalleleri*), **İpek Yolu Dergisi,** Konya Özel Sayısı 12, Konya, 2009, s. 183-205.

[472] Selçuklu Dönemi eserlerinden olan bu mescitte Şeyh Abdülmümin'in uzun süre ibadet ve tarikat ilmiyle iştigal ettiği ve dolayısıyla Mescidin Şeyh Abdülmümin Mescidi olarak anılmaya başlandığı bilinmektedir. Bkz, A. Sefa Odabaşı, İhsan Ahmed (Korucuoğlu)'in 'Konyan'ın Tarihçesi', **İpek Yolu Dergisi,** Konya Özel Sayısı-IV, Konya, 2002, s. 1-18.

[473] Hurufat Kayıtlarından Abdülmümin Mahallesi'nde iki adet Mescidin olduğu ve mescitlere yapılan imam, müezzin ve diğer görevlilerin atama kayıtlarından da her iki Mescidin de faal olduğu anlaşılıyor. Bkz, VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8; VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38; VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.

[474] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.

[475] Abdülmümin Mescidi kısmında, mescide yapılan atama kayıtlarından detaylı bir şekilde bahs edilecektir.

[476] Konyalı, *age,* s. 347-48; Konyalı ya göre, mahalleye ismini veren Dursun Fakih; Şeyh Edebalı'nın damadı ve Osmanlı devletinin kuruluşunda etkin rol almış bir Konyalıdır.

Hacı Mustafa Vakfi, Hocagi Mescidi ve Sırçalı Mescid Vakfi mevcut olup ilgili yerlerde bu yapılar hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

2.46. Karaman Dede Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Karaman Dede Mahallesi'nde bir mescid bulunmaktadır. Mescid atama kayıtlarından mahallenin XVII. yüzyıl sonu ile XVIII. Yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Karaman Dede Mahallesi Mescidi adıyla anılan mabedin, Safer 1117 / Mayıs 1705 tarihli atama kaydında, 1 akçe yevmiye ile imamı ve 1 akçe yevmiye ile mütevelli Mustafa Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[477]

2.47. Kalenderhane Mahallesi

Konya'nın nispeten büyük mahallelerinden olan Kalenderhane Mahallesi, ismini Turgut Oğullarından Emir Şah Beyoğlu Pir Hüseyin Bey[478]'in Musalla mezarlığı yakınında Halkabegüş Türbesi civarında inşa ettiği "Kalenderiye" zaviyesinden[479] almıştır. Konya'nın en eski mahallelerinden olduğu tahmin edilmektedir. Mahalle, Şehir merkezinin kuzey tarafında, Ertaş Kapısı'nın doğu kısmında bulunmaktaydı.[480] 1584 tarihli Konya tahririnde 39 vergi yükümlüsü bulunan mahallenin, 1642 avarız hane kayıtlarında ise 5,5 hane kaydı bulunmaktadır.[481] Şaban 1168 / Mayıs 1758'de mahalle para vakfının 2 akçe ile mütevellisi Hafiz İbrahim bin Hafiz Halil'dir.[482] Hurufat defterlerinde, Mahallede bulunan Kalenderhane Mescidi ile Yusuf Mecidine ilişkin atama kayıtları bulunmaktadır. Ancak kayıtlarda ismi verilmeyen bir çeşme de geçmektedir. Söz konusu çeşmenin; Halka Begûş Mescidi, İnşariyye Mescidi, Bezirci Hacı Ahmed Mescidi ve Hacı Abdi'nin bağ ve arazi vakıfları arasında olduğu anlaşılmaktadır.[483]

---

[477] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[478] Pir Hüseyin Bey'in Konya-Ilgında bir camı yaptırdığı bilinmektedir. *Bkz,* EV.d. DN 38236, GN 1.
[479] M. Zeki oral, "Turgut Oğulları, Eserleri-Vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1956, s. 39.
[480] Gülcan, *agt,* s. 379.
[481] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 19.
[482] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[483] Osman Turan, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mevkuresi Tarihi*, Cilt: II, İstanbul, 1969, tarihli eserinin 31 ci sahifesinde İtalyan elçisi Baıbaro'nun bir Kalenderi ile konuşmasından bahsetmektedir. Kalenderinin Baıbaro'ya "Dünyayı nasıl çıplak gezdiğimi görüyorsun. Birçok yerleri dolaştım; fakat bu dünyada hoşa giden bir şey görmedim ve bu yüzden de onu terk ettim" dediğini aktarmaktadır. Ona göre bu sözler kalenderîlerin dünyaya ve hayata bakışlarını ortaya koymaktadır. Yine Mevlana zamanında Kalenderîlerin bir şeyhi olan Ebu Bekir Niksari'nin Sünnilerce zındık ve İbahiyeden sayıldığı halde Mevlana Celaleddin'in dostları arasında olduğunu belirtmektedir.

2.48. Seb'ahan Mahallesi

Konya kalesi dış surları içerisinde, At Pazarı kapısına yakın bir yerde bulunan Seb'ahan Mahallesi, 1518 ve 1584 yıllarında yapılan Konya tahrirlerinde ismi geçmektedir. 1584 tarihli yazımda mahallenin 25 vergi mükellefi bulunmaktadır.[484] 1668 ve Lale Devri arşiv kayıtlarında Seb'ahan ismiyle mevcut olan mahallede müslim ve gayrimüslim nüfusunun karışık olarak yaşadığı anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtları'nda; Seb'ahan Mahallesi Mescidi ve avarız akçesi ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

2.49. Abdülvahid Mahallesi

Hurufat Deferlerinde Abdülvahid Mahallesi ile ilgili tek bir kayıt mevcut olup mahalle mescidi'ne yapılan imam ataması ile ilgilidir. Safer 1137/ Ekim 1821 tarihli kayıtta Abdülvahid Mahallesi Mescidi'nde imam olan Yakup'un ölmesi üzerine imamet ciheti naib Sunullah arzıyla büyük oğlu Mustafa'ya tevcih edilmiştir.[485]

2.50. Akbaş Mahallesi

Akbaş Mahallesi, Konya'nın Karatay İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 1518 miladi yılında Yavuz Sultan Selim adına Kemal Paşazade tarafından yapılan Konya yazımında ve 1562-63 Yılları olaylarını ihtiva eden Kanunî devrine ait Konya şer'îyye sicili defterinde[486] Akbaş Mahallesi ismi geçmemektedir. Fakat 29 Safer 1071/ 3 Kasım 1660 tarihli Konya şer'iyye sicili'nde Akbaş Mahallesi ismi geçmekte ve Raziye binti Mustafa ismindeki hatunun Akbaş Mahallesi vakfına, birtakım vakıflarda bulunduğu anlaşılmaktadır.[487]

Konya Hurufat Defterleri kayıtlarında Akbaş Mahallesi ile ilgili kayıtlar mahallede bulunan mescit, çeşme ile diğer görevlilerinin atamalarıyla ilgilidir. Mahallede bir çeşme üç mescit bulunmaktadır. En erken tarihli kayıt, Akbaş Mahallesi Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan İbrahim'in ölümü üzerine Ömer'e yapılan, Şaban 1110/Şubat 1699 tarihli tevcih kaydıdır.[488] Ayrıca, mahallede bulunan

[484] Konyalı, *age*, s. 249-254.
[485] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[486] Konyalı, *age*, 1964 baskısı, s. 251.
[487] İzzet Sak, *10 Numaralı Konya Şer'iyye Sicili*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya, 2003, s. 231.
[488] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.

Kozlu Çeşmesi nakit para vakfin'ın mütevellisi Ahmed bin Nurullah'ın C. Evvel 1118/ Ağustos 1706'da beratının yenilendi anlaşılmaktadır.[489]

2.51. Aksinne[490](Aksinle) Mahallesi

Aksinne Mahallesi, Konya'nın Larende kapısı cıvarında, günümüzde 'Taş Mescit' olarak bilinen 'Akça Gizlenmez' Mescidi'nin olduğu bölgeyi kapsıyordu. Konya'nın en eski mahallerinden olan Aksinne Mahallesi, 1476 yılında II. Mehmed döneminde tespit edilen Karaman İli Evkafinda[491], Yavuz Sultan Selim adına 1518'de yapılan ve III. Murat adına 1584'te yapılan Konya İli yazımlarında Aksinne Mahallesi ismi geçmektedir.[492] 18 R. Evvel 1103 / 9 Aralık 1691 tarihli bir Konya şer'iyye sicilinde, Küçükbayır kurbunde yirmi dönümlük tarlanın Aksinle Mahallesi Mescidi'nin vakfi olduğu belirtilmiştir.[493] Hicri 1264 / Miladi 1847-1848' tarihli son dönemlere ait Konya şer'iyye sicili'nde de Aksinle Mahallesi ismi geçmekte 45 hane ve 225 kişiden oluştuğu belirtilmektedir. .[494]

Hurufat Defterleri kayıtlarında; Aşçıoğlu Mescidi, Uzunoğlu Mescidi, Hazar Baş Sultan Mescidi, Aşıkoğlu Mescidi, Dibekli Mescid, Abdi Subaşı Mescidi, Aksinnle Mahallesi Mescidi ve Saruhan Oğlu Mescidi, Ali Hoca Mescidi[495] gibi dini kurumların yanısıra, Rabia ve Seyyid Mehmed Hoca Efendi Mualimhanesi, El-hac Mustafa Mektebi gibi eğitim kurumları da mevcuttu. İlgili bölümlerde bu kurumlarla ilgili daha geniş bilgi verilecektir.

2.52. Kurb-i Cedîd Borda Mahallesi

Bayezid, Yavuz, Kanuni, III. Murad devrinde yazılan Konya Defterlerinin hepsinde, Borda ve Bordabaşı Mahallelerinin isimleri geçmektedir.[496] Ancak bu kaynaklarda "Kurb-i Cedid Borda" ya da "Cedîd-i Kurb Borda Mahallesi" olarak geçen herhangi bir kayda rastlanılamamıştır. Hurufat kayıtları'nda bu mahallenin

---

[489] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[490] Hurufat Defterlerinde Söz konusu mahalle ismi ile ilgili olarak, hem 'Aksinne' hem de 'Aksinle' şeklinde geçen kayıtlar mevcuttur. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13; VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 41.
[491] Uzluk, *age*, s. 15.
[492] Konyalı, *age*, (1997 baskısı), s. 931, 250, 254.
[493] İzzet Sak, *37 Numaralı Konya Şer'iyye Sicili*, Transkripsiyon ve Dizin, KTO Yayınları, Konya, 2010, s. 156.
[494] Barış Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı H. 1264 / M. 1847-1848", (Kısaltma: Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı), **Tarihin Peşinde**, Sayı: 6, Yıl: 2011, s. 55-84.
[495] Bu mescid bazı kayıtlarda Akabaş Mahallesi'nde gösterilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45; VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[496] Konyalı, age, s. 526.

ismi yukarıda belirtildiği gibi, farklı iki şekilde kaydedilmiştir. Bununla birlikte, mahallede "Ulvizade Seyyid el-hac Sinan'ın müceddeden bina eylediği mescidi şerifi"[497] şeklinde geçen kayda bakılırsa bu mahallenin, Bordabaşı Mahallesi'nden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Hurufat kayıtlarında Bordabaşı Mahallesi'nde böyle bir kayda ulaşılamamıştır. Diğer kayıtlarda da söz konusu mescid, Kurb-i Cedid Mahallesi'nde gösterilmektedir.[498] Aslında Konya'nın bazı mahalle ve yer adları; "der nişantaş", "altunlu çeşme kurbunde mescit"[499] ya da "kurb-i asitane-i hazreti Mevlana" şeklinde tanımlanmıştır.[500] Burada, Kurb-i Cedîd Borda Mahallesi[501], Cedîd-i Kurb Borda Mahallesi' ile Kurb-i Cedid Mahallesi aynı mahalle olmalıdır.[502] Söz konusu mescidi şerif bu mahallededir.[503] Mescitte imam olan Salih'in imamet ciheti C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te yenilenmiştir.[504] C. Evvel 1125 / Mayıs 1713 tarihli belgede Kurb-ı Cedid Mahallesi'nin para vakfi da mevcut olup 1 akçe ile mütevelli olan İmam Ebubekir'in beratı yenilenmiştir.[505] Ayrıca mahallede; Avarız Vakfi, Fahrunnisa Mescidi ve Vakfi da vardı. Vakıflar kısmında bunlardan daha detaylı bahsedilecektir.

2.53. Zincirli Kuyu Mahallesi

Mahalle; Alaaddin Tepesi'nin doğusunda Mevlana Türbesi'nin güney tarafi ile Adana - Halep - Şam yolu'nun Mevlana Türbesine yakın geçtiği yerin kuzeyinde kalan alanı kapsıyordu. Hurufat kayıtları'nda geçen "Zincirli Kuyu"[506] Mahallesi şeklindeki ifadelerden, bu mahallenin isminin burada bulunan su kuyusundan aldığı

---

[497] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49; VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51. Bkz. Şaban 1174 Mart 1761 tarihli kayıt: "Kurbü Cedid Mahallesi'nde Ulvizade Seyyid Sinan Mescidi Şerifi".
[498] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 55.
[499] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 105.
[500] Konyalı, *age*, s. 254.
[501] 17. Yüzyılın başlarına kadar bu mahallenin ismine pek rastlanmazken, yüzyılın sonlarına doğru şer'iyye sicillerine yansıyan dava kayıtlarında bu mahallenin ismine daha sık rastlanmaktadır. Bkz, Sak, *37 Nolu Sicil*, s. 122.
[502] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53; VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45, Ancak bazı sicil kayıtlarında Cedîd-i Kurb Borda Mahallesi ile Kurb-i Cedid Mahallesi farklı mahalleler olarak gösterilmiştir. Bkz, Sak, *47 Numaralı Konya Şer'iyye Sicili,* s. 85, 106, 319; Hicran Hanım Halaç, "45 Numaralı Konya Şer'iyye Sicil Defterindeki Menzil Satışları Işığında Yol Ağları ve Kat Sayısına Göre Konut Tipolojisi (1714-1715)", **Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Vol. 7/3, Summer 2012, Ankara, 2012, s. 1442; Hüseyin Muşmal, Konya Mahalleleri Üzerine yazdığı Makkalede 1584 Konya Tahririnde geçen Mahalle-i Cedid ile 1642 Tarihli Hane-i Avarız Kaydında geçen Cedidiye/ Cedid Kurbu Mahallelerini aynı mahalle olduğunu belirtmektedir. Bkz, Hüseyin Muşmal, "XVII. Yüzyılın Ortalarında Konya Mahalleleri"(Kısaltma: Konya Mahalleleri), **İpek Yolu Dergisi**, Sayı: IV, Aralık 2001, Konya, 2001, s. 75.
[503] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[504] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[505] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[506] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.

anlaşılmaktadır. Nitekim başka bir hurufat kaydında, "Zincirli Kuyu Kurbünde Hacı Mustafa Cami"[507] şeklinde geçen kayıtlar bu durumu teyit etmektedir. Zincirli Kuyu, muhtemelen mahallelenin su ihtiyacının sağlanması için açılan ve mahallelilerin ortak kullandığı bir su kuyusudur. Söz konusu kuyudan ismini alan mahallede Hacı Mustafa Cami, Muallimhane(Sibyan Mektebi), Ahmed Ağa Çeşmesi, Osman Odabaşı Mescidi, el-Hac Mehmed Paşa'nın yeniden yaptırdığı Medrese ve Medrese Yakınındaki Cami, Seyyid Mehmed ve Hacı Yusuf Mescidi bulunmaktadır.

2.54. Sarı Hasan Mahallesi

Sarı Hasan Mahallesi, Türbe-i Celaliye Mahallelerindendir. Hz Mevlana Türbesi'nin yakınında ve doğu tarafında idi. 16. Yüzyılda yapılan Konya tahrirlerinde Sarı Hasan Mahallesi'nin ismi geçmezken, 17. Yüzyıl şer'iyye sicilleri ve diğer belgelerde mahalle ismi sık geçmektedir. 18. Yüzyılda da varlığını devam ettiren mahallede Hicri 1264 / Miladi 1847'de 93 hane mevcut olup ortalama 350-400 kişi yaşamaktaydı.[508] Hurufat kayıtlarında Sarı Hasan Mahallesi'nde bulunan ve muhtemelen 18. Yüzyılın başlarında inşa edilen Sarı Hasan Mahallesi Mescidi'nden de bahs edilmektedir. Kayıtlar daha çok mescide yapılan imam atamalarıyla ilgilidir. Mescid günümüzde mevcut değildir ancak Hurufat defterlerindeki atama kayıtlarından mescidin 19. Yüzyılda mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

2.55. Durak Fakih Mahallesi

Durak Fakih Mahallesi, Türbe-i Celaliye Mahallelerindendir.[509] XVI. Yüzyıldaki şer'iyye sicillerinde mahalle isminin geçtiği görülmektedir. 19. Yüzyılın ortalarında Durak Fakih Mahallesi'nde iki gözlü Değirmen,[510] 2 Bakkal, 4 Sarraç, 2 Dülger, 3 Kasap, 2 Duhancı, 3 Berber, 2 Mumcu, 2 Kahveci, 1 Tabak, 1 Serpuşçu, 1 Kalaycı, 1 Bahçıvan, 1 Balcı, 1 Çıkıcı bulunmaktaydı. Söz konusu mahalle 78 haneli

---

[507] Gös. yer.
[508] Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", s. 55-84.
[509] Türbe-i Celaliye Mahallesi, Hazreti Mevlana dergahinin bulunduğu mahalle idi. Bundan dolayı Selçuklu ve Karamanoğlu Devletlerinde olduğu ğibi Osmanlı Devleti döneminde de bu mahalle avarız ve diğer birtakım vergilerden muaf tutulmuştu. Hurufat Defterleri Kayıtlarında, Türbe-i Celaliye ya da Hazreti Mevlana Mahalatından şeklinde geçen çok sayıda farklı mahalle mevcuttur. Türbe-i Celaliye Mahalatından olan mahallelerin en önemli hüsusiyeti, devletin birtakım vergilerinden muaf olamalarıdır. Devletin vergi almak için o dönemde şehir merkezine pek te yakın olmayan (Hoca Cihan, Kayacık, Vad-i Meram) köyleri dahi şehir merkezine bağlı olarak gösterip vergiye bağladığı düşünüldüğünde, neden bu kadar çok mahallenin Türbe-i Celaliye Mahallesine bağlandığı ya da o isim altında anılmak istendiği daha anlaşılır olacaktır.
[510] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9.

olup ortalama nüfusu 300 kişi idi.[511] Mahallenin 20. Yüzyılda da varlığını sürdürdüğü görülmektedir.[512] Zilkade 1108 / Mayıs 1697 tarihli hurufat kaydında, Durak Fakih Mahalllesi Mescidi mevcut olup Seyyid Süleyman 1 akçe ile mescidin imamı, mütevellisi ve nazırı olarak görev yapmaktadır.[513] Başka bir kayıtta Durak Fakih Mahallesi'nde bir muallimhanenin mevcut olduğu ve C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te muallimhanede muallim Mehmed'in ölmesi üzerine Halil Halife muallim olmuştur.[514] R. Evvel 1128 / Şubat 1716 tarihli hurufat kaydında, Durak Fakih Mahallesi'nde Örenli Mescidi isimli ikinci bir mescidin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.[515]

2.56. Sedirler Mahallesi

Sedirler Mahallesi[516] Mevlana Zaviyesi'nin kuzey doğusunda idi. Mahalle, Konya'nın en eski mahallelerinden biridir. Hicri 970 / Miladi 1562 yılında tutulan Konya şer'iyye sicili'nde Sedirler Mahallesi ismi geçmektedir.[517] 1584'te yapılan Karaman Eyaleti tahririnde Sedirler Mahallesin'de 45 vergi yükümlüsü bulunmaktadır.[518] Hurufat defterlerinde söz konusu mahallede 9 mescit, 5 cami, 4 muallimhane ve 2 çeşme tespit edilmiştir. Bunlar; Kenan Dede / Orta Mescidi, Kenan Dede Muallimhanesi, Kenan Dede / Yanık Cami, İsmihan Hatun Muallimhanesi, Hacı Nureddin Muallimhanesi, Hacı Mehmed Muallimhanesi, Hacı Yusuf Mescidi, Hacı Mehmed Cami, Hacı Piri Taş Mescidi, Hacı Mehmed Cami, Hacı Cemal Mescidi, Sedirler Mahallesi Mescidi, Nasrizade Hacı Mehmed Cami, Çayır Yeri Mescidi, Hasan Dede Mescidi, Hasan Dede Vakfi, Sedir Sultan Zaviyesi, Kenan Dede Cami Vakfi, Hacı Halil Mescidi, Şeyh Ahmed Çeşmeleri(2 adet) idi. Bu dini ve hayri yapılar hakkında ilgili yerlerde detaylı bilgi verilmiştir.

2.57. Dolabucu Mahallesi

Hz. Mevlana Evkafi Mahallelerindendir. Mevlana türbesi yakınlarında bulunan mahallenin, 1518 ve 1584 tarihlerinde yapılan Konya tahrirlerinde ismi geçmemektedir. XVII. yüzyıldan itibaren tutulan arşiv kayıtlarında ise mahalle ismi

[511] Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", s. 77.
[512] Konyalı, *age*, s. 251.
[513] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[514] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[515] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[516] Sedirler Mahallesi; Sadir Sultan Zaviyesinden dolayı bu ismi almıştır.
[517] Konyalı, *age* s. 251.
[518] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 46.

geçmektedir.[519] Hurufat defterlerinde; Dolabucu Mahallesi Mescidi, Enbiya oğlu Mescidi, Hüseyin Beşe Mescidi, İnce Sokak Mescidi, Hacı Emiş Mescidi, Hacı İbrahim Cami, Hacı Hasan Cami, Hacı Hasan Medresesi, Abdülhalim Efendi Mektebi, Hacı Abdurrahman Musluk Vakfi mevcuttu. Bu yapılar hakkında ilgili kısımlarda detaylı bilgi bulunmaktadır.

2.58. Civari Mahallesi

Hz. Mevlana evkafi mahallelerindendir. 1518 ve 1584 tarihlerinde yapılan Konya tahrirlerinde Civarı Mahallesi ismi geçmemektedir. Ancak XVII. Yüzyılda tutulan arşiv kayıtlarında Civarı Mahallesi geçmektedir.[520] II. Selim Cami'nin kuzey tarafında, Mevlana türbesine yakın bir konumda idi.[521] 1847- 1848 yıllarında Civarı Mahlesinin ortalama nüfusu 375-400 kişidir.[522] Hurufat kayıtları'nda Civar Mahallesi'nde; Ali Baba Mescidi, Rabia Hatun Mescidi ve Hacı Hasan Cami mevcuttu.

2.59. Karakayış Mahallesi

Mahalle, Konya Alaaddin Tepesi'nin Kuzey Doğu tarafında, Nehri Kâfur'un yakınında yer almaktaydı. 1584 yılında III. Murad adına yapılan Konya tahririnde Karakayış Mahallesi mevcut olup 33 vergi mükellefi erkek tespit edilmiştir.[523] Diğer şehirlerde olduğu gibi Konya şehrinde de zamanla birçok mahallenin ya ismi değiştirilmiş ya da başka bir mahalle ile birleştirilmiş ve eski ismi kullanılmaz olmuştur. Ancak Karakayış Mahallesi XX. Yüzyıla kadar tarihi ismini korumuştur. Mahalllede, özellikle Ezeli'zade ismiyle meşhur olan ve XVI. Yüzyılın ilk yarısında Konya'daki Halveti Tarikatı'nın Şeyhi İshak-ı Karamani'nin halifeliğini yapan Şeyh Abdurrahman bin İbrahim'in[524] Türbesi, Mescidi/Camisi, Müallimhanesi/Mektebi, Zaviyesi mevcut olup mahallenin gelişimine büyük katkısı olmuştur. Bunun dışında Hacı Mustafa Mescidi de yine bu mahallede bulunmakta idi.

---

[519] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 47; VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31; KŞS., 48 /2-1.
[520] KŞS., 53 /193-1.
[521] Bazı Hurufat kayıtlarında Civarı Mahallesi ile Dedemoğlu Mahallesi bir mahalle olarak geçmektedir. Bkz. "Civarı Mahallesine mülhak Dedemoğlu Mahallesi"
[522] Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", s. 73.
[523] Konyalı, *age*, s. 254; Sözkonusu mahalle, şehrin dış surlarının dışında ve kuzey doğu tarafına düşmekteydi. Şehrin merkezinden uzak bir yerde konumlanan mahalle, aşağısında yer alan Türbe-i Celaliye Mahallesi ile merkezen uzaklık noktasında paralellik göstermekte idi. Bu haliyle Konya Şehri, XVI. Yüzyılın ikinci yarısında; oldukça geniş bir alana yayılmış ve daha çok doğu yönlü bir gelişme göstermiştir.
[524] Yusuf Küçükdağ, *Konya Şehri'nin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, Makaleler-1*,(Kısaltma: Makaleler), Selçuklu Belediyesi Yayınları, No: 13, Konya, 2004, s. 143.

2.60. Furkan Dede Mahallesi

Mahalle, Konya Kalesinin dış sur kapılarından Larende Kapısı'nın güneyinde, Akbaş Mahallesi ile Şeyh Ahmed Mahallesine komşu bir konumda idi. 1518 Yavuz Sultan Selim ve 1584 III. Murat adına yapılan Konya tahrirlerinde Furkan Dede Mahallesi'nin ismi geçmektedir.[525] 1584 tarihli tahrirde mahallede vergi mükellefi olarak 16 kişi mevcuttur. Mahalle, tarihi ismini XX. Yüzyıla kadar korumuştur.[526] Hurufat defterlerinde mahallede bulunan iki dini müessese mevcuttur. Bunlardan biri Furkan Dede Mescidi diğeri ise Kemalleddin Mescidi'dir.

2.61. Vadi-i Meram Mahallesi

Mahalle, Konya merkezden yaklaşık 8 km uzaklıkta bulunan Meram vadi'sinde bulunduğundan dolayı bu adla anılmıştır. Mahallede bulunan Cemel(Ali) Mescidi; Vadi-i Meram'da bulunan Turud[527] nam mevkide idi.[528] Mescidin yanında; Gümenas Değirmeni,[529] Hoca Ali Değirmeni,[530] Hoca Ali Muallimhanesi[531] ve Cemel Ali Mescidinde Yasini Şerifin okunması için Mihriban Hatun'un vakf ettiği 1 bab dükkân bulunmaktaydı.[532] Bu yapılar bir manzumeyi teşkil edecek şekilde bir birine yakın konulanmışlardı. Bunlar dışında Ebu'l Vefa Cami, Derviş Ulaş Zaviyesi ve vakfi, Hacı Ramazan Mescidi, Hatiplizade Hacı Ali Cami, Hatiplizade Mehmed Çelebi Cami[533], Yeni Değrmen, Kavak Değirmeni, Sinan Değirmeni söz konusu mahallede bulunan tarihi yapılardı.

Konya'da, dönemin mevcut mahalleleri arasında hangisinin daha mamur hangisinin daha az mamur olduğu, o mahallede bulunan yapı ya da yapı

---

[525] Konyalı, *age*, s. 249-254.

[526] XIX. Yüzyılın ortalarında, Furkan Dede Mahallesi'nin Nüfusu, vergi mükellefleri baz alınarak yapılan hesaplamaya göre, ortalama 25 kişi civarında dir. Mahallede 1 Kendirci, 1 Tellak ve 2 Berber mevcuttur. Bkz, Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", s. 74,79.

[527] Turud; Vadi-i Meramda bulunan bir semt/yer ismi olmakla birlikte, Konevi Ali Manzumesine imam ve muallim olarak tayin edilen bir zatın da adıdır. Konyalı, bu zatın Mevlana zamanında yaşadığı ve Mevlana'ya olan aşırı muhabbetinden dolayı, küçüklüğünde onu sırtına alıp gezdirirmiş. Bundan dolayı halk arasında Deve (Cemel) olarak meşhur olduğunu belirtmektedir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 566.

[528] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.

[529] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.

[530] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.

[531] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.

[532] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10; Cemel Ali Mescidi yakınında olan vakıf dükkânın yarı hissesi, söz konusu mescitte yasin okumak için mescid imamına vakf edilmiştir. Kalan yarısı ise, aynı mescitte erkek olan; yasinhan, 2 akçe ile Bevvap ve 2 akçe de türbedar? Ali'ye tahsis edilmiştir.

[533] Hacı Mehmed Efendi'nin Meram Değirmen Mahallesinde inşa ettiği camisi için 1500 guruş para vakf etmiştir. Para vakfı nemasından elde edilen gelirle, söz konusu cami görevlilerine yevmiye verilmiştir. VGMA, no: 149, s. 40.

topluluğunun niteliğinden anlaşılabilmektedir. Yukarıda verilen bilgilerden Vadi-i Meram Mahallesi o dönemde Konya'nın en gelişkin/mamur mahallelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

2.62. Çifte Nerdüban Mahallesi

Konya'nın en eski mahallelerinden olan Çifte Nerdüban Mahallesi'nin, 1518 ve 1584 yılları Konya tahrirlerinde ismi geçmektedir. 1584 tahririnde, mahallenin 33 vergi mükellefi vardı.[534] Bu da söz konusu mahallede yaklaşık 150 kişinin yaşadığını göstermektedir. Mahalle Alaaddin Tepesi'nin kuzey doğusunda ve Kapan Hanı ile Akıncı Mahallesi'nin yakınında idi. Konya'nın Gayrimüslim nüfusunun çok yoğun olduğu mahallelerden birisidir.[535] Vital Cuinet, XIX. Yüzyılın sonlarında Konya' da 3000 Ermeni ve 1500 rum nüfusu olduğunu belirtmektedir.[536] Hurufat defterlerinde, Çifte Nerdüban Mahallesi'nde ismi geçen yapılar şunlardır: Saka Hasan Ağa Mescidi, Nerdübanlı Mescid, Atabek Medresesi, Hacı Mehmed Muallimhanesi[537] ve vakfi'nın iki adet dükkânı bulunmaktadır.

2.63. Hoşhavan /Hoşhan Mahallesi

Hoşhavan Mahallesi[538], Konya'nın güneyinde, Larende Kapısı'nın olduğu cihette ve surun dışında yer almaktaydı. Herhalde Aksinle Mahallesi ile komşu bir vaziyette olan mahalle, Konya'nın tarihi mahallelerinden birisidir. 1518 tarihli Konya tahririnde ismi geçmeyen mahalle, 1584 tarihli tahrirde geçmekte ve 71 vergi mükellefi erkek bulunmaktadır. 1847-48 yıllarında da varlığını devam ettiren mahallenin yaklaşık olarak nüfusu 130 civarındadir.[539] Konya ölçeğinde, nisbeten orta büyüklükte bir mahalle sayılan Hoşhan Mahallesi'nde; Bâli Beşe Mescidi, Abdülfettah Çavuş Mescidi, Emirler Mescidi, Hoşhan Mahallesi Mescidi, Seyyid Mustafa Mescidi, Çifte Hatun Mescidi, Orta Mescid ve Hoşhavan Mahallesi malı

---

[534] Konyalı, *age*, s. 253.
[535] Küçükdağ, *agt*, s. 82.
[536] Darkot, "Konya", s. 850.
[537] Çifte Nerdüban Mahallesi'nde bulunan Hacı Mehmed Müallimhanesi vakfı olan iki dükkânın gelirlerinden 1 akçe, söz konusu muallimhanede, muallimi sibyan olan Abdülcelil'in ölmesi üzerine İbrahim'e verilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[538] Mahallenin 1584'teki ismi Hoşhan iken, incelediğimiz Konya Hurufat defterlerinde Hoşhavan olarak geçmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40, 1916-1921 yıllarında tutulan Konya Kadı Sicilinde ise, mahalle isminin Hoşhavan Ata Mahallesi olarak geçtiği anlaşılmakhtasır. *Bkz,* Halil Erdoğan-Yusuf Küçükdağ, *Konya Kadı Sicili(1916-1921),* KBŞB Yayınları, Konya, 2011, s. 53, 63, 78. Ancak, Hurufat kayıtlarındaki kullanımına göre, gerekektiğinde her iki isim de kullanılmıştır.
[539] Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", s. 73.

avarız vakfi bulunmaktadır. İlgili yerlerde bu yapılar hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

2.64. Kazgan Dede Mahallesi

Kazgan Dede ya da İbn-i Kazgan olarak ta geçen mahallenin adı 1584 tarihli Konya tahririnde geçmektedir. Söz konusu tahrirde, Kazgan Dede Mahallesi'nde 20 vergi mükellefinin olduğu anlaşılmaktadır.[540] Hurufat Defterleri kayıtlarında Kazgan Mahallesi'nde Kemaleddin Mescidi ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

2.65. İbn-i Salih Mahallesi

İbn-i Salih Mahallesi, Konya'nın en eski mahallelerindendir. Mahalle, Konya'nın Aksaray kapısı ile Ahmed Fakih Mahallesi yakınında idi. 1518 tarihli Konya tahririnde ismi kayıtlı olan mahallenin,[541] 1584 tarihli tahririnde 59 vergi mükellefi bulunmaktadır.[542] Hurufat kayıtları'nda İbn-i Salih Mahallesi'nde, Muytab Mescidi ve İbn-i Salih Mescidleri bulunmaktadır.

2.66. Kalecik Mahallesi

Mahalle, Alaaddin Tepesi'nin güney tarafına düşmektedir. Kale dış surun'un içerisinde yer alan mahalle, Şükran, Kale-i cerb, Mücelled ve Kürkçü mahalleleri ile çevrilmiştir.[543] 1518 Konya tahririnde ismi geçmeyen mahallenin 1560'lı yıllardaki şer'iyye sicillerinde ismi geçmektedir.[544] 1584 tarihli Konya tahririnde Kalecik Mahallesinin 29 vergi mükellefi bulunmaktadır. Mahalle tarihi süreç içerisinde özgün isim varlığını korumuştur. 1668'de aynı isimle mevcut olan mahalle, Lale Devrinde Müslim ve Gayrimüslimlerin bir arada yaşadığı bir mahalle olarak geçmektedir.[545] Hurufat kayıtlarında mahallede; Kalecik Mahallesi Mescidi, Küçük Mescid ve Şeyh Mehmed Efendi Medresesi mevcuttu.

---

[540] Ergenç, *Ankara Konya,* s. 46; Fakat mahalle ismi ibn-i Kazgan olarak değilde, Emin Kazgan olarak yazılmıştır.
[541] Konyalı, *age,* s. 253.
[542] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 45.
[543] Mehmet Ali Uz, Konya Mahalleleri Tarihi 3, *Kalecik Mahallesi*, Konya Büyükşehir Yayınları, Konya, 2015, s. 11.
[544] Konyalı, *age*, s. 251.
[545] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 85.

2.67. Kapanlı(lu) Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda mahalle ismi, Kapanlı Mahallesi Mescidi'ne yapılan atama dolayısıyla geçmektedir. Söz konusu kayıttan anlaşıldığına göre, Kapanlı Mahallesi Hicri 1130 / Miladı 1718 yıllarında mevcuttu ve bir mescidi vardı.[546]

2.68. Karaaslan Mahallesi

Karaaslan Mahallesi, Şerafeddin Cami'nin kuzeyi ve Zenburi Mescidi'nin güneydoğu tarafına düşüyordu. 1518 ve 1584 tarihli Konya tahrirlerinde ismi geçen mahallenin, 1584 tarihli tahrirde 36 vergi yükümlüsü bulunmaktadır.[547] 1668 ve Lale devri arşiv kayıtlarında da ismi geçen mahallenin nüfusu müslimlerden oluşmakta idi.[548] Yirminci yüzyılın başlarında tutulan arşiv kayıtlarında mahalle ismi geçmektedir.[549] Hurufat kayıtlarında Karaaslan Mahallesi ile ilgili kayıtlar ekseriyet itibariyle, Karaaslan Mescidi'ne yapılan atamalarla ilgilidir. Bu atama kayıtları genelde imam tevcih kayıtlarıdır. Bunun dışında, Karaarslan Mahallesi malı avarız vakfi ile ilgili kayıtlar da vardır.

2.69. Karaciğan Mahallesi

Karaciğan Mahallesi, Konya şehir merkezinin batı tarafında, dış kale surunun dışında ve çeşme kapısına yakın, Amber Reis Camisi'nin kuzey tarafına düşüyordu. XVI. Yüzyılda yapılan Konya tahrirlerinde, söz konusu mahallenin ismi geçmemektedir. Ancak XVII. Yüzyıl belgelerinde mahalle ismi geçmektedir. XX. Yüzyılda da ismi varlığını koruyan mahallenin, Hurufat kayıtları'nda da ismine rastlanılmaktadır. Söz konusu kayıtlarıda, Hacı Süleyman Muallimhanesi ve Mescidi ile Karaciğan / Hacı İsa Camisi hakkında kayıtlar bulunmaktadır.

2.70. Kasab Sinan Mahallesi

Kasap Sinan Mahallesi, Konya'nın tarihi mahallelerinden biridir. 1518 Tarihli Konya tahririnde ismi kayıtlı olan mahalle, 1584 tarihli tahrirde de ismi kayıtlı olup 12 vergi mükellefi bulunmaktadır.[550] Hurufat defterlerinde de ismine rastlanılan mahallede, Kasap Sinan Mescidi bulunmakta idi.

---

[546] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[547] Konyalı, *age*, s. 254.
[548] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 85.
[549] Söz konusu 17 Nisan 1328 / Miladi 1910 tarihli belgede, resmi yazışmaların artık telgırafla da yapıldığı anlaşılmaktadır. *Bkz*, DH. İD. DN 135, GN 2/10.
[550] Konyalı, *age*, s. 250-254.

2.71. Kemal Garib Mahallesi

Hurufat kayıtlarında mahalle ile ilgili kayıtlar, daha çok mahallede bulunan Tahtalı Mescid'e yapılan atamalar dolayısıyla'dır. Tahtalı Mescid olarak geçen bu yapı, R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli hurufat kaydında, Konya'nın sur kapılarından olan Ertaş Kapısı yakınında ve sur içinde olduğu ve mescidin yakınında bir mektep bulunduğu anlaşılmaktadır.[551] Dolayısıyla, mescid için yapılan yer tanımlaması aynı zamanda mahalle için de geçerlidir. Yani Kemal Garib Mahallesi, Konya'nın kuzeyi tarafına düşen Ertaş Kapı'nın yakınında ve sur içinde bulunmaktadır. Mahallede; Tahtalı Mescid ya da Şehzade Mescidi, yine aynı mahallede ve söz konusu mescide ait bir sıbyan mektebi bulunmaktadır.

2.72. Kerim Dede Mahallesi

Kerim Dede Mahallesi, Konya Üçler Mezarlığı'nın güney tarafına düşmekteydi. 1518 Konya tahririnde ismine rastlanmayan mahallenin, 1584 tarihli tahrirde 21 vergi mükellefi bulunmaktadır.[552] Kerim Dede Mahallesi, ismini XX. Yüzyıla kadar korumuştur. Muharrem 1119 / Nisan 1707 tarihli hurufat kaydında, Kerim Dede Mahallesi'nin aslında Kadı Mürsel Mahallesi olarak bilindiği belirtilmiştir.[553] Bu durumda mahallenin eski ismi Kadı Mürsel Mahallesi iken, sonradan Kerim Dede Mahallesi adını aldığı anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtları'nda mahallede, Hasan Efendi Cami, Hacı Ali Mescidi, Hasan Efendi Cami ve Çeşmeleri vakfi ve Kerim Dede Mahallesi avarız vakfi bulunmaktadır.

2.73. Mu'in Mahallesi

Mü'in Mahallesi, Konya'nın eski mahallelerinden olup 1518 Yavuz döneminde yapılan Konya tahririnde ismi kayıtlıdır. Yine 1584 yılında III. Murat adına yapılan Konya tahririnde de mahallenin ismi kayıtlı olup 77 vergi mükellefi bulunmaktadır.[554] XVII. Yüzyılın ikinci yarısı ile Lale Devrinde tutulan arşiv kayıtlarında müslümün nüfusunun yoğun yaşadığı bir mahalle olarak

[551] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89; kayıtta Halil bin Mehmed'in Tahtalı mescitte mütevelli ve burada bulunan mektepte muallim olduğu belirtilmektedir.
[552] Konyalı, *age*, s. 254.
[553] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2; kayıtta, Hasan Efendi Caminde 2 akçe ile cüzhan Hacı Salih'in ölmesi üzerine Seyyid Mehmed Görevi devr almış, ancak onunda görevini bırakması üzerine, kardeşi Seyyid Ali Baba bin Hacı Ömer'e mütevelli Seyyid Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.
[554] Konyalı, *age*, s. 250-253.

kayedilmiştir.[555] Hurufat defterlerinde mahallede, Abdülhalim Çelebi Mescidi ve Mahalle Vakfi ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

2.74. Müfti Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Müfti Mahallesi vakfi ile ilgili kayıtlar mevcut olup Şevval 1132 / Ağustos 1720'de mahalle vakfına 1 akçe ile mütevelli ve 1 akçe ile nezaret cihetlerine mutasarrıf olan Ali'nin ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[556]

2.75. Nehr-i Kâfur Mahallesi

Konya'nın kuzey doğusuna düşen mahalle, Arablar Mahallesi'ne komşu idi. 1518 ve 1584 tarihli Konya tahririnde mahalle ismi geçmemektedir. Ancak Hurufat Defterlerinin XVII ve XVIII. Yüzyıla ait kayıtlarda ve Konya şer'iyye sicili defterlerinde mahalle isminin geçtiği görülmektedir. Müslüman nüfüsün yoğun olduğu mahallenin[557] 1642 tarihli avarız defterinde avarız hane sayısı 1.75, 1668 tarihli defterde avarız hane sayısı 2, 1670 tarihli defterde yine 2 olarak gösterilmiştir.[558] Hurufat defterlerinde mahallede; Molla Veli Mescidi, Yakublar Mescidi, Hacı Süleyman Mescidi, Göz Mustafa Mescidi, Araboğlu Hacı Arif Ağa Cami, Eşenlizade Ahmed Efendi Medresesi, Esir'zade Medresesi, Göz Mustafa Mescidi Para Vakfi, Hacı Pir Ahmed Ağa Muallimhanesi bulunmakta idi.

2.76. Nurşeyh Mahallesi

Hurufat belgelerinde, Konya'nın Nurşeyh Mahallesi ile ilgili fazla kayıt bulunmamaktadır. Mevcut kayıtlar ise, mescid dolayısıyla yapılan atama kayıtlarından oluşmaktadır. Nurşeyh Mahallesi Mescidi'nin Muharrem 1118 / Nisan 1706'da 1 akçe yevmiye ile imamı ve 1 akçe ile mütevellisi Hasan'dır. Ancak bir süre sonra, mescid imam ve mütevelliliğinin, Mustafa tarafından alındığı anlaşılmaktadır.[559]

2.77. Sinan Perakendesi Mahallesi

Sinan Perakendesi Mahallesi, Hz. Mevlana Türbesi yakınında ve doğu tarafında idi. o dönemin koşulları içerisinde, Vadi-i Meram, Türbe-i Celaliye,

[555] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 85.
[556] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[557] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 82.
[558] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab*, s. 19.
[559] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.

Ferhunye, Nehr-i Kâfur, Hoca Cihan, Çifte Nerdüban Mahallesi gibi Konya'nın büyük mahallelerinden birtanesi de Sinan Perakendesi Mahallesi idi. Mahallenin XVI. Yüzyıl kayıtlarında ismi geçmezken, XVII. Yüzyıl kayıtlarında isminin geçtiği görülmektedir. Hurufat kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla, Sinan Perakendesi önceleri Araban Mahallesi'nde bir mevki adı iken sonradan mahalle olarak anılmaya başlandığı görülmektedir.[560] Hurufat kayıtları'nda mahallede; Hacı Davut Cami, Bayraktar Hacı Ali Cami,[561] Hacı Davut Cami Vakfi, el-Hac Ali Alemdar Cami Vakfi, Seyyid Hacı Mehmed Mescidi, Arıkoğlu Mescidi, Seyyid Hacı Mehmed Mescidi Vakfi, Arıkoğlu Mescidi Vakfi, Şaban Oğlu Hüseyin Muallimhanesi ve Vakfi, Hacı Safer Muallimhanesi ve Vakfi, Uşakkizade Seyyid Abdülbaki Vakfi ve mahalle malı avarız vakfi bulunmakta idi.

2.78. Piri Mehmed Paşa Mahallesi

Yavuz Sultan Selim zamanında vezirlik yapmış olan Piri Mehmed Paşa'ya izafeten ismini alan mahalle, Piri Mehmed Paşa'nin Cami, Zaviye, Vakıf, Çeşme gibi birtakım vakıf eserlerini bir arada barından bir manzumeden oluşmakta idi. Mevlana Dergâhına yakın olan mahallede günümüzde hala ayakta olan ve Piri Mehmed Paşa manzumesinden kalan eserler mevcuttur. Özellikle Piri Mehmed Paşa Zaviyesi XVI. Yüzyılın başında inşa edilmiş olmasına rağman hala ayaktadır. Konya'yı bir Selçuklu Şehri olarak gürüp Osmanlı'nın bu şehirde pek bir şey yapmadığını iddia edenlere, Piri Mehmed Paşa Zaviyesi iyi bir cevap niteliğindedir.[562] Hurufat kayıtlarında zaviye dışında paşa'nın yaptırdığı mescidi ve vakıfları da vardır.[563]

2.79. Pürçekli/ Pürçüklü Mahallesi

Mahalle Günümüz Alaaddin Tepesi'nin kuzey doğu tarafına düşmekteydi. Halka Begüş Kapısına yakın bir konumda olan mahalle, Konya'nın eski, tarihi mahallelerinden biridir. Hurufat kayıtları'nda; Mahmud Çelebi Mescidi, el-Hac Aynehan Mescidi, Hacı Üveys Mescidi, Hacı Emine Hatun Mescidi, Pürçekli Mahallesi Mescidi, Hacı Derviş Mescidi, Hacı İshak Mescidi, Hacı Emine Hatun

[560] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22; VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[561] Hurufat kayıtlarında, birkaç kayıtt şu cami isimleri de geçmektedir. Hacı Murad Cami(VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14.), Sinan Perakendesi Mahallesi Cami(VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.), Hacı Dede Cami(VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.)
[562] Konya'da, Osmanlılar'a ait eserlerin ehemiyetsiz kalması ya da pek dikkat çekmemesinin belkide en önemli nedeni; Konya'nın, Selçuklu Devleti'nin payıtahtı olması ve her biri birer şaheser olan pekçok vakıf eserine ev sahipliği yapmasıdır.
[563] Piri Mehmed Paşa hakkında yapılan bir çalışma için Bkz, Yusuf Küçükdağ, *Vezir-i Azam Piri Mehmed Paşa*, Konya, 1994.

Mescidi Vakfi, el-Hac Aynehan Mescidi vakfi, Özlü Hanı, Pürçekli Mahallesi avarız ve nüzul vakfi mahallede bulunan dini ve hayri yapılardı.

2.80. Rumoğlu Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda Rumoğlu Mahallesi olarak geçen kayıtta, söz konusu mahallede Baba Ali Mescidi'ne Şevval 1136 / Haziran 1724'te bir atama kaydı yapılmıştır. Kayıtta, mescidin 1 akçe yevmiye ile imamı Abdülkerim ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ali imam olarak atanmıştır.[564]

2.81. Sütçü Mahallesi

Hurufat Defterlerinin XVIII. Yüzyılın başlarına ait kayıtlarında mahallenin ismi geçmektedir.[565] Mahalle ismi, mahallede bulunan mescide yapılan tevcihat kayıtları dolayısıyla geçmektedir. Söz konusu mescide yapılan atamalar, XVIII. Yüzyıldan XIX. Yüzyılın başlarına kadar ama kesintili bir şekilde devam etmektedir. Sütçü Mahallesi Mescidi muhtemelen bu mahallenin en büyük mescidiydi.

2.82. Akbaş Mahallesi

Mahalle, Larende mezarlığına yakın bir yerde idi. XIX. Yüzyılın ortalarında Akbaş Mahallesi'nde 9 hane mevcuttu.[566] Hurufat defterlerinde Mahalle'nin XVIII. Yüzyıl boyunca mevcudiyetini ve ismini koruduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlarda söz konusu mahallede; Kuzulu Çeşmesi, Ali Hoca Mescidi ve Mustafa Hoca Mescidi bulunmakta idi.

2.83. Abid Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Abid Mahallesi Mescidi dışında mahalle ilgili fazla bir kayıta ulaşılamadı. Ancak XVIII. Yüzyıl boyunca mahalle mescidi'nin faal olduğu ve mescide yapılan imam atama kayıtlarının sürdüğü anlaşılmaktadır. [567]

2.84. Abdülehad Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Abdülehad Mahallesi'nde bir çeşme bir de mescid bulunmaktadır. Mescid'in XVIII. Yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılmaktadır.

[564] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[565] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[566] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 319.
[567] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29; VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 193.

Ayrıca mescide imam tevcihlerinin de yapıldığı görülmektedir. [568] Safer 1158 / Mart 1745 tarihli kayıtta çeşme vakfının mütevellisi Hüseyin'dir.[569]

2.85. Türk Ali Mahallesi

Konya'nın 1518 tarihli tahririnde, Türk Ali Mahallesi, aynı isimle kayıtlıdır. Tahrirde mahallenin diğer isminin Seng Tıraş Mahallesi olduğu anlaşılmaktadır.[570] Mahallede Müslim ve Gayrimüslim nüfus karışık yaşamakta idi. R. Evvel 1120 / Mayıs 1708 tarihli kayıtta, mahallenin avarız vakfının mevcut olduğu anlaşılmaktadır.[571] Avarız ve Mahalle Mescidi'nin Çerağ ve Mihrabına vakf olan paranın mütevellisi olmadığından 1 akçe ile Kadı Hasan vakfin mütevelliliğini üzerine almıştır.[572] Vakıf mütevellisi Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya Safer 1123 / Mart 1711'de berat tevcihi yapılmıştır.[573] Mahallede bu mescid dışında bir de Seyirci Mescidi olarak bilinen bir mescid daha bulunmaktadır. Hurufat kayıtları'ndan seyirci Mescidi'nin XVIII. Yüzyılın ortaları ile XIX. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[574]

2.86. Yediler Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda geçen, "At Pazarı kapısı dâhilinde yediler Mahallesi Mescidi";[575] ibaresi hem mahallenin buluduğu bölgeyi tanımlama hem de mescidin yerini belirlemede bize yardımcı olmaktadır. Hurufat kayıtları'nda birçok belgede bu tarz ipuçları bulunmakta ve bu ipuçlarının yardımı ile mahalle ya da mahallede bulunan herhangi bir eserin(cami, mescid, çeşme vb.) yerini tespit etmek kolaylaşmaktadır. Başka bir kayıtta, Hasan Efendi Hanı'nın At Pazarı kapısı yakınında Yediler Mahallesi'nde olduğu belirtilmektedir.[576] Mahalle ismini, burada bulunan Yediler Sultan Tekkesinden almıştır. Söz konusu Mahallede, Mahalle Mescidi, Hacı Hüseyin Mescidi, Hacı Hüseyin Mescidi vakfi, Hacı Osman Musluğu bulunmakta idi. Ayrıca R. Ahir 1145 / Eylül 1732 tarihli hurufat kaydından Yediler

[568] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[569] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15.
[570] Konyalı, *age*, s. 50.
[571] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[572] Gös. yer.
[573] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[574] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 23; VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[575] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[576] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.

Mahallesi'nin avarız vakfının olduğu anlaşılmaktadır. Vakfin mütevelli 1 akçe ile Hafiz Lütfullah'tır.[577]

2.87. Aklan Mahallesi

Aklan Mahallesi, Alaaddin Tepesi'nde yer alıyordu. Bu mahalle, Müslim ve Gayrimüslim nüfusunun karışık olarak yaşadığı bir mahalleydi. Aklan Mahallesi'nde yaşayan zimmilerin, Müslümanlarda olduğu gibi, vakıf kurup yardımlaştıklarını gösteren örnekler mevcuttur. Nitekim Aklan Mahallesi'nde Ermeni ve Rum'ların dışardan gelen gayri müslimler için vakıf kurdukları ve bu vakıflar sayesinde onlara yardımda bulundukları bilinmektedir.[578] Hurufat kayıtları'nda mahallede; Aklan Mahallesi Medressesi, Aklan Mahallesi Avarız Vakfi, Hacı Ahmed ve Osman Ağa Mescidi, Bektaşoğlu Mescidi bulunmaktadır.

2.88. Tekye/Tekke Mahallesi

Hurufat kayıtlarında XVIII. Yüzyıla ait belgelerde mahallenin ismi geçmektedir. Mahallede bulunan Alaca Mescidi'ne imam atamaları yapılmıştır. Söz konusu mahallenin konumu, Hurufat kayıtları'nda At Pazarı kapısı yakınıdır.[579] Mahalle XVIII. Yüzyıl boyunca mevcut olduğu belgelerden anlaşılmaktadır.

2.89. Ak Şemseddin Mahallesi

Mahalle, Konya Kala'sının iç kısmında bulunuyordu.[580] XVI. Yüzyılın başlarında yapılan Konya tahrirlerinde ismine rastlanılan mahalle, mühtelif belgelerde Şemseddin ve Ak Şemseddin isimleri ile kayedilmiştir.[581] Hurufat kayıtlarında söz konusu mahallede Ak Şemseddin Mescidi bulunmaktadır. Atama kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyıl boyunca mevcudiyetini koruduğu ve faal olduğu anlaşılmaktadır.

2.90. Ali Kuy(köy) Mahallesi

Mahalle, Konya surunun kuzeyinde yer alan Ertaş Kapısı'nın iç tarafında ve kapıya yakın bir bölgede yer almakta idi.[582] Söz konusu mahallede bulunan 2 çeşme

[577] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[578] Küçükdağ, *agt*, s. 94.
[579] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[580] Küçükdağ, *agt*, s. 43.
[581] Konyalı, *age*, s. 356; Kıvrım, *agt*, s. 17.
[582] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.

Alaybeyi vakfi idi. Şevval 1169 / Haziran 1756'da vakfın mütevelli 2 akçe ile Mustafa'dır.[583]

2.91. Arab Kemal Mahallesi

Hurufat defterlerinde, Arab Kemal Mahallesi ile ilgili kayıtlar, mahallede bulunan mescide yapılan atama kayıtlarıdır. "Arab Kemal Mahallesi Mescidi" olarak geçen Hurufat kaydı, Ramazan 1132 / Temmuz 1720 tarihlidir. Söz konusu belgede 1 akçe yevmiye ile mescid imamı Halil bin Mehmed'dir. Halil'in ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[584]

2.92. Hacı Kemal Mahallesi

Hurufat defterlerinde, Hacı Kemal Mahallesi ile ilgili kayıtlar, mahalle mescidine yapılan atama kayıtlarıdır. XVIII. Yüzyıl başlarında faal olan mahallede Hacı Kemal Mescidi bulunmakta idi. C. Evvel 1128 / Nisan 1716 tarihli hurufat kaydında, Hacı Kemal Mahallesi Mescidi'nde 3 akçe ile çırağdar olan Osman'ın ölmesi üzerine Mehmed'e babası beratı'nın tevcih edildiği anlaşılmaktadır.[585]

2.93. Ayinedar Mahallesi

Kanuni dönemi Konya şer'iyye sicillerinde geçen mahalle ismi, Hurufat defterlerinde daha çok mahallede bulunan Ayinedar Mescidi dolayısıyla geçmektedir.[586] Mescide imam, mütevelli, çerağdar, nazır gibi görevlilerin atamaları yapılmıştır. Mescidin Zilkade 1108 / Mayıs 1697 ve Zilhicce 1119 / Şubat 1708 tarihleri arasında mescid vakfının mütevelli Muslihiddin'in oğlu Senaullah'tır.[587] C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de mahalle avarızına ve mescidin çırağı ve mihrabına vakf olan paranın mütevellisi Sunuulah'ın görevden ayrılması üzerine kadı arzıyla Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[588]

2.94. Bağ Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Bağ Mahallesinin Ulurmak Mahallesi'nin yakınında olduğu belirtilmiştir.[589] Mahalle ile ilgili kayıtlar, mahallede bulunan Abdülhalim

---

[583] Gös. yer.
[584] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[585] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[586] Konyalı, Ayinedar Mahallesi'nin bir diğer isminin de Kadı İzeddin Mahallesi olduğunu belirtir. Ancak Hurufat defterlerinde bunu teyid edecek bir veriye ulaşılamadı. Bkz, Konyalı, *age*, s. 392.
[587] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[588] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[589] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.

Mescidi dolayısıyladır. C. Ahir 1131 / Nisan 1719 tarihli hurufat kaydında, mescidde 3 akçe ile imam ve hasbi mütevelli İsa'dır. İsa'nın ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[590] Zilhicce 1136 / Ağustos 1724 tarihli hurufat kaydında ise, 3 akçe ile imam olan Hüseyin görevini oğlu Mustafa'ya bırakmıştır.[591] Kayıtlardan, mahalle ve mescidin XVIII. Yüzyıl başlarında mevcut ve faal olduğu anlaşılmaktadır.

2.95. Bağ-ı Evliya Mahallesi

Bazı araştırmalarda, Bağ-ı Evliya Mahallesini kuranların, Bağ-ı Evliya köyünden göç eden kişiler olduğu belirtilmektedir.[592] Aynı çalışmadan hareketle söz konusu mahallenin XVII. ya da XVIII. Yüzyılda tedrici bir şekilde kurulmuş olduğu düşünülmektedir. Mahallede bulunan Hacı Hüseyin Mescidi'ne yapılan atama kayıtlarından mahalle isminin XVII. Yüzyıl boyunca mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında, Konya şer'iyye sicillerinde de XVII. Yüzyılın ikinci döneminde mahalle ismi geçmektedir.[593] Mescidin mihrab ve çırağ vakfı da mevcut olup mütevelli olmadığından Mustafa bin Mehmed'e, mescidin vakıfnamesinde belirtildiği üzere, yevmi 5 akçe ile naib Hafiz Hacı Mehmed arzıyla C. Evvel 1191 / Haziran 1777'de berat tevcihi yapılmıştır.[594]

2.96. Binari Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda mahalle; Binari Mahallesi[595] olarak geçerken, bazı tetkik eserlerde Pınari Mahallesi[596] olarak geçtiği de görülmektedir. Bazı Hurufat kayıtları'nda ise, Binari Mahallesi olarak değil, "Binari nam mevzide" şeklinde geçmektedir.[597] Konum olarak Binari Mahallesi Alaaddin Tepesi'nin batısında, biraz daha kuzey batı tarafında ve dış kale surlarının iç kısmında idi. Beyhekim Mahallesi'nin üst ve doğu tarafına düşmekte idi. Ramazan 1105 / tarihli hurufat kaydında, binari nam mevzide bir zaviyenin olduğu anlaşılmaktadır. Zaviyenin cabi ve nazırı Abdülkadir'dir.[598] Mahallede; Hızır Sultan Mescidi, Bostancı Mescidi,

---

[590] Gös. yer.
[591] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[592] Küçükdağ, *agt*, s. 88.
[593] Fatih Küçük, 14 Numaralı Konya Şer'iyye Sicili(1080-1081 / 1669-1670), (Kısaltma: 14 Numaralı Sicil), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013, s. 42-43.
[594] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.
[595] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[596] Gülcan, gös. yer.
[597] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.
[598] Gös. yer.

Binari Mahallesi Mescidi ve Binari Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfi hakkında bilgiye ulaşmak mümkündür. C. Evvel 1139 / Aralık 1726'da Hurufat defterlerinde Binari Mahallesi avarız ve nüzul vakfin mütevellisi olmadığından bervechi hasbi Abdullah Halife mütevelli olarak atanmıştır.[599]

2.97. Dört Vukiyye Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Dört Vukiyye Mahallesi ismiyle anılan Mahalle, Konya'nın merkez mahallelerinden değildi. Çevrede bazen köy olarak adlandırılan ancak vergi toplamak gayesiyle mahalle statüsünde değerlendirilen köylerden idi. Örneğin; Ramazan 1138 / Mayıs 1726 tarihli hurufat kaydında "Konya Haricinde Dört Vukiyye Mahallesi"[600] şeklinde bahsedilmektedir. Konya dışında ancak Konya'ya bağlı mahalle olarak geçmektedir. Aslında devletin birtakım vergileri almak için, köy statüsünde olan bu yerleri mahalle olarak kaydettiği anlaşılmaktadır.[601] Hurufat defterlerinde mahallede; Abacıoğlu Mescidi, Caferoğlu Mescidi, Dört Vukkiye Mescidi hakkında kayıtlara ulaşmak mümkündür.

2.98. Yenice Mahallesi

Yenice Mahallesi, Aksinle Mahallesi ile komşu olup sur kapılarından Larende kapısının güney tarafına yakın bir mesafede idi. Kayıtlarda, Yenice Mahallesi'nin Aksinle Mahallesi ile yan yana olduğu belirtilmiştir.[602] Zilhicce 1123 / Aralık 1711 tarihli kayıtta "Dipsiz Sokak Mahallesi Mescidi" şeklinde bir kayıt düşülmüştür.[603] Bu kayıtta olduğu gibi, bazı mahallelerin birden çok isimle anıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumun nedeni bazı mahallelerin zaman içinde geçirdiği isim değişikliği ve bazı mahallelilerin eski mahalle ismini kullanmayı devam etmeleri idi.

2.99. Dedemoğlu / Köşk Kavak Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Hz. Mevlana evkafi mahallelerinden, Civarı Mahallesine mülhak Dedemoğlu, diğer adıyla Köşk Kavak Mahallesi olarak geçmektedir.[604] Bilindiği gibi Hz. Mevlana Dergahin'a vakf edilmiş çok sayıda mahalle ve köy mevcuttu. Bunlar Hurufat kayıtlarında Hz. Mevlana evkafina mülhak mahalle veya Köy şeklinde belirtilmiştir. Hicri 1185 / tarihli hurufat kaydında Dedemoğlu olarak

[599] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[600] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[601] Küçükdağ, *agt*, s. 90.
[602] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 2.
[603] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[604] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 1.

bilinen kişinin Şeyh Ahmed olduğu belirtilmiştir.[605] Şeyh Ahmed'in hayır hasenat işleriyle uğraşan bir zat olduğu anlaşılmaktadır. Sahra nahiyesinde bulunan Dedemoğlu köyü, Taşkın Baba zaviyesine vakfedilmiştir.[606] Hurufat kayıtları'nda mahallede; el-Hac Mustafa Mescidi, Dedemoğlu Köyü ve Taşkın Baba hakkında kayıtlar bulunmaktadır.

2.100. Dehuda Mahallesi

Hurufat defterlerinde, Dehuda Mahallesi ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Bu kayıtlar daha çok mahallede bulunan, mescidler, çeşme ve mahalle avarız vakfi ile mescid vakfına yapılan atama kayıtları dolayısıyladır. Mahallede bulunan ve Hurufat kayıtları'nda geçen, Dibekli Mescid, Minareli Mescid, Arif Çelebi Mescidi, Dehuda Mahallesi Mescidi, Minareli Mescidin nakid para vakfi ile mahalle malı avarız vakfi[607] hakkında hurufat kayıtları mevcuttur. Ayrıca Dehuda Mahallesi'nde Zatu'l-Menat olarak geçen mescid'e ilişkin bir atama kaydı da mevcuttur.[608]

2.101. Çirkab Mahallesi

İsmini Aksaray kapısı yakınından geçen Çirkab Irmağı'ndan aldığı ve Aksaray Kapısı yakınında yer aldığı tahmin edilmektedir.[609] Hurufat kayıtları'nda Çırkab Mahallesi ile ilgili sadece bir kayda ulaşıldı. Hicri 1121 / Miladi 1709 tarihli olan bu kayıt, Çirkab Mahallesi'nde Hacı Mehmed Mescidi'ne yapılan imam tevcihi hakkındadır. Söz konusu tarihte 2 akçe ile Molla Mehmed mescide imam olarak atanmıştır.[610] Mahalle XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda da varlığını devam ettirmiştir.[611] 1584 tarihli Konya yazımında mahallenin 23 vergi mükellefi bulunmaktadır.[612]

2.102. Mücellid Mahallesi

Mahalle, Hurufat kayıtları'nda Mücellid Mahallesi olarak geçmektedir. 1668 tarihli Konya şer'iyye sicili'nde de mevcut olan mahalle, Lale Devri sicillerinde

---

[605] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.
[606] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.
[607] R. Evvel 1128 / tarihli hurufat kaydında, 4 akçe ile mütevelli Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[608] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58; Zilhicce 1127 / Kasım 1715 tarihli kayıtta, Mescidin 1 akçe ile imamı İsmail'in beratı yenilenmiştir.
[609] Söz konusu nehir Konya'nın Aksaray kapısı yakınından kale hendeğine akıyordu. Burada Debbağhane Mahallesi de bulunmakta idi. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 18.
[610] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[611] Küçükdağ, *agt*, s. 85.
[612] Konyalı, *age*, s. 252.

"Mücellid nam-ı diğer Altunlu Çeşme" Mahallesi olarak geçmektedir.[613] Bazı Hurufat kayıtları'nda mahalleye Çildhane Mahallesi de denmiştir.[614] Mücellidlerin mahallede faaliyet göstermelerinden dolayı mahallenin bu ismi aldığı anlaşılmaktadır. Mahallede Müslim ve Gayrimüslim nüfus karışık yaşamaktaydı. Hurufat kayıtları'nda mahallede, Mücellid Mahallesi Mescidi, Hacı Recep Mescidi, Mücellid suku ve bu sukta bulunan çeşme ile vakıf dükkânların tevliyatı hakkında kayıtlara ulaşmak mümkündür.

2.103. Çıralı Mahallesi

Çıralı ya da Çıralu olarak bilinen mahalle, Konya Kala'sının iç kısmında yer alıyordu. Hurufat kayıtlarında Mahallede bulunan Çıralı Mescidi'ne yapılan atama kayıtları mevcuttur. Kayıtlar; imam, müezzin, kıraathan ve mütevelli şeklinde olmuştur.

2.104. Dinkeş Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Mahalle'nin Konya surlarının Çeşme Kapısı yakınında, yanı Alaaddin Tepesi'nin batı tarafında olduğu belirtilmiştir.[615] 1584 tarihli Konya tahririnde Dinkeş Mahallesi ismi geçmekte ve 16 vergi mükellefi bulunmaktadır.[616] Mahallede bulunan Cenkçı mescidine imam ve mütevelli atamaları yapılmıştır.[617] Mahallenin, XVII. yüzyıl Konya sicillerinde ismi geçmektedir.[618]

2.105. Çalıklı Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda geçen mahallenin Konya haricinde olduğu belirtilmiştir. Daha öncede açıklandığı üzere, aslında Konya merkezden uzak olan bu tür yerler köy statüsünde idiler. Ancak vargi toplama gayesi ile Konya'nın çevresinde olan bu köyler mahalle statüsünde değerlendirilmişlerdir. Hurufat defterlerinde mahallede, Gayiboğlu Mescidi, Çalıklı Mahallesi Cami veya Saime Hatun Cami ile Hoca Süleyman Vakfi'na yapılan atama kayıtları ve atanan kişilerin isimleri ve aldıkları ücretler konusunda detaylı bilgiye ulaşmak mümkündür.

---

[613] Küçükdağ, *agt*, s. 84;
[614] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[615] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[616] Konyalı, *age*, s. 255.
[617] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78; VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[618] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 47.

2.106. Cami-i Atik Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda Cami Atik Mahallesi'nde Kâtip Ali Efendi Vakfi bulunmakta idi. R. Evvel 1177 / Eylül 1763 tarihli hurufat kaydında, 8 akçe ile vakfin ikinci cabisi olan Ebubekir'e berat tevcihi yapılmıştır.[619] Cabi köylerdeki vakıf mallarını toplayan kişilere denirdi. Dolayısıyla mahalle vakfına cabi atamalarının olması mahallenin çevre köylerde geniş bir vakıf ağına sahip olduğunu göstermektedir.

2.107. Hacı Piri Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Hacı Piri Mahallesi'nden, mahallede bulunan Tercüm Mescidi dolayısıyla bahsedilmektedir. Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli kayıtta Mescidin 3 akçe ile imamı ve hasbi mütevelli Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[620]

2.108. Hacı Hasan Mahallesi

Hurufat Kayıtlarında Hacı Hasan Mahallesi Mescidi, Medresesi ve Medresenin yanında bulunan ve Hacı Hasan tarafından inşa ettirilen[621] bir cami hakkında birtakım kayıtlar bulunmaktadır. 1739 yılında yapılan Hacı Hasan Medresenin yaptıranı yine Hacı Hasan'ın kendisidir. Hacı Hasan aynı zamanda müfessir ve muhaddis olup medresesinin de ilk müderrisidir.[622]

2.109. Hacı Beg Mahallesi

Zilkade 1123 / Aralık 1711 tarihli hurufat kaydında, Hacı Beg Mahallesi ile ilgili kayıtta, mahallede Himmet Ağa'nın bir mescidinin olduğu belirtilmektedir/. Hurufat defterinin Zilkade 1123 / Aralık 1711 tarihli kaydında, Himmet Ağa Mescidi geçmekte ve mescidin imamlık görevini İbrahim üzerinden Ömer'in devraldığı belirtilmektedir.[623]

2.110. Göktaş Mahallesi

Göktaş Mahallesi, Müslim ve Gayrimüslimlerin bir arada yaşadığı Konya'nın sayılı mahallelerinden biridir.[624] Mahalle ile ilgili kayıtlar, mahallede bulunan

[619] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23.
[620] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[621] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[622] Arabacı, *age*, s. 247-248.
[623] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[624] Yapılan çalışmada, Konya mahalleleri ile ilgili şu özellik dikkatı çekmektedir. Geçmişe doğru gidilirken Müslim ve Gayrimüslim unsurların bir arada yaşadıkları mahalle sayısı artarken,

Mercan Mescidi'ne ve mahalle avarızı vakfına[625] yapılan atama kayıtlarıdır. Muharrem 1131 / Kasım 1718 tarihli kayıtta, Mescid imamı Hasan'a, beratını zai etmesinden dolayı, berat tevcihi yapılmıştır.[626]

2.111. Hacı Cemal Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Hacı Cemal Mahallesi, genellikle Sedırlar Mahallesi ile ilişkili ya da onunla birlikte bir mahalleymiş gibi gösteren kayıtlar mevcuttur. Örneğin; Hacı Cemal Mescidi ile ilgili kayıtlar Sedirler Mahallesi'nde gösterilirken, Hacı Cemal Cami ile ilgili kayıtlar, Hacı Cemal Mahallesi'nde gösterilmiştir. Birbirine çok yakın verilen bazı tarihlerde her iki ibadethanenin isminin geçmesi ve atama kayıtlarının olması, her yapının müstakil olabileceği fikrine neden olsa da, mescidin 1738 tarihli bir fermanla camiye dünüştürüldüğü anlaşılmaktadır.[627] Mahalle Konya'nın doğusunda ve Şeyh Aliman Mahallesi'nin kuzeyine düşmekteydi. Hurufat defterlerinde mahallede; Hacı Cemal Mescidi, Hacı Cemal Cami ve Hacı Halil Muallimhanesi ile ilgili atama kayıtlarına ulaşmak mümkündür.

2.112. Şeyh Ahmed Mahallesi

Günümüz Konya'sının Meram İlçesi sınırları içerisinde, Tahtatepen Mahallesi'nın bulunduğu bölgede yer alan mahallenin, 3 R. Ahir 1203 / 1 Ocak 1789 tarihli Hurufat kaydına göre, mahalle avarız vakfi da mevcut olup 2 akçe yevmiye ile mütevelli olan Seyyid Ömer, aynı zamanda 1 akçe yevmiye ile mahallede bulunan muallimhanenin de mütevellisidir. Ömer'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdülkadir ve Seyyid Ebubekir isimli kardeşlere, Konya naibi Hafiz Hacı Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[628] Hurufat kayıtları'nda mahallede; Hacı Adil Muallimhanesi, Nakibzade İbrahim Medresesi, Hacı Adil Daru'l-Kurrası, Hacı Adil Mescidi, Şeyh Ahmed Mahallesi avarız vakfi, Hacı Ali Vakfi ile ilgili kayıtlara ulaşmak mümkündür.

2.113. Gökdere Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Gökdere Mahallesi ismi, mahallede bulunan mescid dolayısıyla geçmektedir. Kayıtlarda ismi verilmeyen mescid'in Muharrem 1125 /

Osmanlı'nın son dönemlerine doğru gelindikçe bu özelliğin ortadan kalktığı ya da çok az sayıda, oda kale içi ve çevresi, mahallelerde bu duruma rastlanılmaktadır.

[625] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.

[626] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.

[627] Küçükdağ, *agt*, s. 37.

[628] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 9; VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7.

Ocak 1713'te mütevelli olmadığından Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[629] Mescidi'nin XVIII. Yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.

2.114. Galebe Mahallesi

Konya'nın eski mahallelerinden biri olan Galebe Mahallesi'nin, 1518[630] tarihli Konya yazımında ismi geçerken, 1584 tarihli Konya yazımında ise 13 vergi mükellefi bulunmaktadır.[631] XVII. yüzyılın sonlarında faal olan mescidin Zilkade 1108 / Mayıs 1697 tarihli hurufat kaydında imamı Abdullah'ın ölmesi üzerine yarım akçe ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[632]

2.115. Kaymak Ahmed Mahallesi

Hurufat kayıtlarında mahallede bulunan mescid dolayısıyla geçen atama kayıtlarından mahallenin ve mahallede bulunan mescidin XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır.[633] Mahallenin 1584 tarihli Konya tahririnde 43 vergi mükellefi bulunmaktadır[634]. Hurufat Defterleri kayıtlarında; söz konusu mahallenin avarız ve nüzul vakfi olduğu anlaşılmaktadır. Muharrem 1117 / Nisan 1705'te vakfın mütevellisi olmayıp, ancak lazım olduğundan Hüseyin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[635]

2.116. Esenli Mahallesi

Konya şer'iyye sicilinin 36 numaralı defterinde, mülk satışını konu alan bir dava dolayısıyla Esenlü Mahallesi'nin Hz. Mevlâna zaviyesi kurbünde merhum Şeyh Hüseyin Efendi hanı'nın karşısında olduğu[636] belirtilmektedir. Esenlü Mahallesi avarız vakfi da mevcut olup mahalle avarız vakfından 1 akçe yevmiye mahalle mescidi'nin mütevellisine ayrılmıştır.[637] 14 Ramazan 1164 / 6 Ağustos 1751'de mescid mütevelli olan es-Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[638] Ayrıca, kayıtlarda Şerife binti Mehmed vakfi hakkında da birtakım bilgiler edinmek mümkündür.

---

[629] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[630] Konyalı, *age*, s. 249.
[631] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 45.
[632] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[633] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32; VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128.
[634] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 47.
[635] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[636] KŞS. 36-136 / 1
[637] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15.
[638] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3.

2.117. Karaöyük Mahallesi

Konya'nın çevre mahallelerinden biri olan Karaöyük Mahallesi[639], bazı Hurufat kayıtları'nda köy olarak da geçmektedir.[640] 1584 tarihli Konya tahririnde Karahöyük olarak geçen mahalle, 1642 avarız defteri kaydında Karaöyük olarak geçmektedir.[641] Mahallede Sinan Dede Cami bulunmaktadır. Ayrıca camiye yapılan atamalar ve bu atamaların hangi görevler dolayısıyla yapıldığı, Piri Mehmed Paşa vakfi'nın bu camide görevli kişilere verdiği yevmiyeler hakkında birtakım bilgilere ulaşmak mümkündür.

2.118. Karakurd maa Sungur Mahallesi

Mahalle, 1584 tarihli Konya tahririnde, Sungur Mahallesi ismiyle kaydedilirken, 1642 avarız defterinde[642] ve XVII. yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ortalarında tutulan Hurufat defterlerinde, Karakurd maa Sungur şeklinde kaydedilmiştir. Ancak bazı Hurufat kayıtları'nda sadece Sungur Mahallesi olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır.[643] Şaban 1119 / Ekim 1707 tarihli hurufat kaydında, Karakurd maa Sungur Mahallesi'nin para vakfina mütevelli olarak, yevmi 1 akçe ile Seyyid Hüseyin atanmıştır.[644] Seyyid Hüseyin'in aynı zamanda mahalle Mescidi'nin de imamı olduğu anlaşılmaktadır. Seyyid Hüseyin'nin ölmesi üzerine mescid imametine, oğlu Osman talip olmuştur. Ancak Osman bin Hüseyin'in bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[645] Hurufat kayıtları'nda mahallede bulunan para vakfina, Karakurd Mahallesi Mescidi ile Sungur Mescidi'ne imam ve mütevveli atamaları yapılmıştır.

2.119. Kadıasker Mahallesi

Konya'nın tarihi mahallelerinden olan Kadıasker Mahallesi, 1668 tarihli Konya sicillerinde Kadıasker olarak geçerken, Lale Devrindeki Konya sicillerinde Kazasker Mahallesi olarak geçmektedir. Mahallede Müslim ve Gayrimüslim nüfus birlikte yaşamakta idi.[646] Mahallede Kadıasker Mahallesi Mescidi bulunmakta idi.

2.120. Hoca Habib Mahallesi

---

[639] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.
[640] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[641] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 19.
[642] Gös. yer.
[643] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[644] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[645] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[646] Küçükdağ, *agt, s. 8*4.

Konya'nın eski mahallelerinden olan Hoca Habib Mahallesi, 1584 tarihli Konya yazımında ismi geçmekte olup 15 vergi mükellefi mevcuttur.[647] Mevlana Caddesi'nin kuzey tarafına ve Mevlana Türbesine yakın olan mahalle ile ilgili çok sayıda Hurufat kaydı mevcuttur. Kayıtlar genellikle mahallede bulunan vakif eserlere yapılan atamalardan oluşmaktadır. Bunun dışında mahalle avarız vakfi[648] hakkında biligi veren kayıtlar da mevcuttur. Hurufat defterlerinde Hoca Habib Mahallesi'nde geçen yapılar; Tahtalı Mescid, Hacı Dede Mescidi, Baricak Çeşmesi, Ahi Baba / Hacı Süleyman Cami, Tahtalı Mescidi Vakfi, Hacı İbrahim Muallimhanesi ve Mahalle Avarızı Vakfi'dır.

2.121. Hoca Faruk Mahallesi

Konya'nın tarihi mahallelerinden biri olan Hoca Faruk Mahallesi, 1642, 1683 ve 1707-1740 tarihli Konya Sicillerinde[649] ismi geçen eski bir mahalledir. Hurufat kayıtlarında Hoca Faruk Mescidi ve Hoca Faruk Mescidi vakfi ile ilgili kayıtlar mevcuttur.

2.122. Huda Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda Huda Mahallesi olarak geçen mahallenin başka çalışmalarda Dehuda Mahallesi olarak geçtiği anlaşılmaktadır.[650] R. Evvel 1128 / Şubat 1716 tarihli hurufat kaydında mahallenin avarız ve Minareli Mescidi para vakfının 4 akçe ile mütevelli Mehmed'dir. Mehmed beratsız olduğundan kedisine berat tevcihi yapılmıştır.[651] Hurufat kayıtları'nda Huda Mahallesi'nde, Minareli Mescid, Huda Mahallesi Mescidi, Fenari Mescidi ve Yeni Çeşme olarak bilinen bir çeşme mevcuttu.

---

[647] Konyalı, *age*, s. 253.

[648] Hoca Habib Mahallesi vakfının mütevellisi olmadığından Safer 1138 / Ekim 1725'te Hacı İsmail Halife hasbi olarak atanmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1019, Vr.2, s. 130; C. Ahir 1135 / tarihli hurufat kaydında, mahalle avarız vakfi'nın ntevliyeti 2 akçe ile Abdullah Halife'dir. Bkz, VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228; Safer 1138 / Ekim 1725 tarihli başka bir hurufat kaydında söz konusu mahallede bulunan mescid ve Cami şerifin çırağ ve mihrabına vakıf olan nakidin nazırı olmadığından hasbi olarak Hacı İsmail Halifeye tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1019, Vr.2, s. 130.

[649] M. Faruk Karacaoğlu, 1765-1768 Tarihleri Arasında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat (59 Numaralı Konya Şer'iyye Siciline Göre), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008. s. 115.

[650] Küçükdağ, *agt*, s. 46; Konyalı da Konya Tarihi adlı eserinin 250. Sahifesinde Konya Mahallelerini sayarken, söz konusu mahalleyi "dehi huda" şeklinde kaydetmiştir.

[651] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.

2.123. Şâhidler Mahallesi

Hurufat kayıtlarında Konya'nın şehir merkezinin dışanda olduğu belirtilen mahalle, bazen "Şehidler nam mevki" bazende Şahidler Mahallesi" şeklinde belirtilmiştir.[652] Kayıtlar genellikle nahallede bulunan mescid ve muallimhaneye yapılan imam ve muallim atamaları ile ilgilidir. Bu atama kayıtlarından söz konusu mahallenin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Konya Mevlana Müzesinde bulunan Türkçe bir yazmada, Konya'da medfun peygamberlerin adları yazılıdır. Aynı yazmada "şahidler nam mevzide" bir peygamberin medfun olduğu belirtilmektedir.[653] Hurufat defterlerinde söz konusu mahallede geçen yapılar Emrullah Efendi Mescidi ve Mektebı'dir.

2.124. Südcü/Sütçü Mahallesi

Konya sicillerinde, XVII. yüzyılın ikinci yarısında, Südcü Mahallesi ismi geçmez ancak, Lale Devri belgelerinde[654] ve Hurufat Defterlerinin, XVIII. Yüzyılın ikinci yarısına ait belgelerinde mahalle ismine rastlanılmaktadır.[655] Muhtemelen Sadırlar Mahallesi yakınlarında bulunan mahallede; Emrullah Efendi Mescidi ve Emrullah Efendi Mektebi bulunmakta idi.

2.125. Sultan Dole/Devle Mahallesi

Mahalle ile ilgili Hurufat defterlerinde bir kayıt mevcuttur. Bunun dışında mahalle ile ilgili başka herhangi bir kaynağa/kayda ulaşılamamıştır. Söz konusu kayıt ise, mahallede bulunan mescide yapılan imam ataması hakkındadır. Zilkade 1115 / Mart 1704 tarihli olan bu kayıtta mescid imamı Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[656]

2.126. Sille Devle[657] Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda Sille Devle olarak geçen mahalle ile ilgili tek kayıt bulunmaktadır. Söz konusu kayıtta, mahalle avarız ve nüzul vakfının mütevelli

---

[652] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[653] Ahmed Çelik, "Konya'da Medfun Peygamberler", Merhaba Gazetesi, **Akademik Sayfalar Dergisi,** Cild: 16, Sayı: 22, Haziran 2016, s. 241.
[654] Küçükdağ, *agt*, s. 86.
[655] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12; VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.
[656] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[657] Sultan Dole/Devle Mahallesi'nin, Sille Devle Mahallesi ile oluşan isim benzerliğinden dolayı aynı olabileceği akla gelmektedir. Ancak Hurufat Defterlerinde geçen tevcih kayıtları incelenildiğinde, her iki mahalle yazılışının farklı olmasından dolayı, bunlar farklı mahalleler olarak alınmıştır.

Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine Hacı Seyyid Mahmud'a hücceti şer'iyye ile berat tevcihi yapılmıştır.[658]

2.127. Sera Mahallesi

Konya'nın mahallelerinden olan Sera Mahallesi'nin XVII. yüzyılın sonlarına doğru Hurufat belgelerinde ismi geçmektedir. Mahallede bulunan Arif Çelebi Mescidi'ne XVII. yüzyılın sonu ile XVIII. Yüzyılın ortalarında imam ve mütevelli atamaları yapılmıştır. [659]

2.128. Pirler Mahallesi

Hurufat kayıtları'nda Pirler Mahallesi ile ilgili bir kayıt mevcuttur. Söz konusu kayıt Mahallede bulunan Hacı Hüseyin Mescidi Vakfi ile ilgilidir. Kayıtta Hacı Hüseyin Mescidi vakfına mütevelli lazım olduğundan 2 akçe ile Abdülmümin'e berat tevcihi yapılmıştır.[660]

2.129. Pınarbaşı Mahallesi

Konya'nın çevre mahallelerinden olan Pınarbaşı Mahallesi, bazı Hurufat kayıtları'nda "Konya haricinde Pınarbaşı nam mevki" olarak geçmektedir.[661] Söz konusu mevkide, Şeyh Resul Zaviyesi vakfından olan ve Seyyid Veli zaviyesine ait bir çiftlik arazisi mevcuttu. R. Evvel 1139 / Ekim 1726 tarihli kayıtta, çiftlik arazisinin mutasarrıfı Hafiz Abbas, görevini evladı vakıftan Burhaneddin'e devretmiştir.[662] Mahallede, Seyyid Veli Zaviyesi bulunmakta idi.

2.130. Ulurmak Mahallesi

Konya'nın güneyinde yer alan mahalle, Bordabaşı mahllesi ile Übeyd mahllesi arasında bulunmakta idi. 1584 tarihli Konya tahririnde mahallenin 20 vergi mükellefi bulunmakta idi.[663] Günümüzde de mevcut olan mahalle, aynı isimle anılmaktadır. Hurufat defterlerinde söz konusu mahallede bulunan yapılar; Hızır Baş Mescidi, Aşağı Mescid, Seyyid Sinan Mescidi, Siyahi Mehmed Efendi Mescidi, Selime Hatun Muallimhanesi'dir. Bu yapılar hakkında ilgili yerlerde detaylı bilgi verilmiştir.

2.131. Turşucu Mahallesi

---

[658] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[659] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502; VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490.
[660] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[661] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[662] Gös. yer.
[663] Konyalı, *age*, s. 255.

Turşucu Mahallesi ile ilgili kayıtlar, Turşucu Mescidi'ne ve mahalle avarız vakfına yapılan atama kayıtlarından oluşmaktadır.[664] Mahalle ismini, turşu işini kendilerine meslek edinenler dolayısıyla almış olduğu tahmin edilmektedir. 1560 tarihli Kanuni dönemine ait bir Konya şer'iyye sicilinde, Turşucu Mahallesi ismi geçmektedir.[665] Lale Devri şer'iyye sicillerinde de söz konusu mahallenin aynı isimle geçtiği ve Müslim ile Gayrimüslim nüfusunun bir arada yaşadığı anlaşılmaktadır.[666] Mahallede Turşucu Mescidi bulunmaktaydi.[667]

2.132. Şifahane Mahallesi

Hurufat defterlerinde Şifahane Mahallesi ile ilgili kayıtlar, mahallede bulunan mescid dolayısıyla geçmektedir. C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te söz konusu mahallede bulunan mescide, imam ve müezzin atamaları yapılmıştır.[668] Konyalı, mahallenin, Alaaddin Tepesi'nin kuzeyinde ve İnce Minareli Medresenin kuzey doğusunda olduğunu belirtmektedir. Sahip Ata'nın burada bir sebil-sikaye yaptırdığını, halk ağzının sikaye'yi şifahane yaptığını, dolayısıyla Şifahane Mahallesi isminin böyle ortaya çıktığını belirtmektedir.[669]

2.133. Şerefşirin Mahallesi

Alaaddin Tepesi'nin doğu tarafına düşen Şerafeddin Mahallesi'nin olduğu alan, XVII. Yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın başlarında tutulan Hurufat kayıtlarında Şerefşirin Mahallesi olarak geçmektedir.[670] Fatih Devri Karaman Vakıfları Tahririnde, Şerefşirin vakfi olan dükkân ve zemin kayıtları bulunmaktadır.[671] Bu da muhtemelen mahallenin ta o zamandan beri, ara ara isim değiştirmiş ya da başka mahallelerle birleşmiş olduğunu göstermektedir. 1518 ve 1584 tarihli Konya tahrirlerinde mahalle'nin ismi mevcut olup 1584 tahririnde 11 vergi mükellefi bulunmakta idi.[672] Lale Devri'nde, Şerefşirin Mahallesi'nde Müslim

---

[664] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[665] *Age*, s. 251.
[666] Küçükdağ, *agt*, s. 85.
[667] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195; VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[668] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[669] Konyalı, *age*, s. 235.
[670] 16 Recep 1320 / 19 Ekim 1902 tarihli bir arşiv belgesinde, Yediler, Şerefşirin, Akıncı, Mihmandar, İmaret, Şems, Kazasker, İhtiyareddin, Körkçü, İbn Salih ve Şekerfuroş Mahallelerinin isimleri geçmektedir. *Bkz*, DH. MKT. DN 598, GN 31/3; İmaret Mahallesinin Şems Mahallesi ile komşu olduğu, 4 hane ve 8 nüfusu; İbn Salih Mahallesinin Şekerfuroş Mahallesi ile komşu, 6 hanesi ve 11 nüfusu; Yediler Mahallesinin Şerefşirin mahallesi ile komşu, 3 hanesi ve 4 nüfusu; Kasasker Mahallesinin İhtiyareddin Mahallesi ile komşu 4 hanesi ve 13 nüfusunun olduğu belirtilmiştir. *Bkz*, DH. MKT. DN 598, GN 31/1.
[671] Kahraman, *age*, s. 49.
[672] Konyalı, age, s. 249- 255.

ve Gayrimüslim nüfusun bir arada yaşadığı anlaşılmaktadır.[673] Hurufat defterlerinde, mahallede Şerefşirin Mescidi, Şerefşirin Cami ve Hacı Şaban Medresesi ile medresenin içinde bir mescid[674] bulunduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır.

[673] Küçükdağ, *agt*, s. 86.

[674] Ramazan 1121 / Kasım 1709 tarihli hurufat kaydında Hacı Şaban Medresesinden bahs edilmekte ve medresenin içinde bir Mescidin bulunduğu belirtilmektedir. Mescidin imamı olmadığından naib arzıyla imam ataması yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN CAMİİ VE MESCİDLERİ

Selçuklu ve Osmanlı dönemi Konya camilerine geçmeden önce, "cami" sözcüğünün anlamını, İslam tarihinde ifade ettiği anlamı ve camilerin tarihsel olarak, ilk İslam devletlerinden Osmanlıya kadar, mimaride ve toplumsal hayatta gösterdikleri gelişimi açıklamakta fayda var.

1. İslam Tarihinde ve Osmanlı'larda Cami Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Cami: "Cem" etmek, bir araya toplamak anlamındadır.[675] Çoğulu "Cevami"dir. İçinde namaz kılınan ibâdet yeri; içinde cuma namazı kılınan mescit anlamındadır.[676] İslam tarihinde bilinen ilk cami, aynı zamanda yeryüzünde yapılan ilk mâbed ve ilk ibâdet yeri, Müslümanların kıblesi, Mekke-i Mükerreme'de bulunan Mescid-i Harâm'dır. Aynı şekilde "Mescid-i Aksa"da çok büyük olmasına rağmen mescid olarak nitelendirilmiştir.[677] Bu durumun nedeni, İslamiyet'ten önceki dönemlerde ibadet edilecek yer manasında "mescid" sözcüğünün yaygın olarak kullanılmasıdır.[678] Nitekim "Cami" kelimesinin günümüzdeki manasıyla kullanılması ancak İslamiyet'in gelişinden sekiz yüz yıl sonra olmuştur. Bu tarihlerden sonra "mescid" kelimesi, cuma namazları dışındaki diğer vakit namazlarının kılındığı ve minberi olmayan ma'bet manasında kullanılmıştır. Minberi olup biraz büyük olan mabetlere ise cami denmiştir.[679] İslamiyet'in ilk zamanlarında Hz. Peygamber evinin yakınında taş ve kerpiç duvarlarla çevrilmiş kare bir sahadan ibaret olan Medine Cami'ni (Mescidini) inşa etmiştir. Caminin kuzey yönü, ağaç direkler üzerine oturtulmuş hurma dallarıyla kapatılmıştı. Medine'de inşa edilen bu cami, sonraki bütün camilerin ilk örneği olmuştur.[680] Peygamber (SAV) günde beş vakit cemaatini burada toplar, ilâhî emir ve yasakları burada tebliğ ederdi. Hz. Peygamber, aynı

---

[675] Bilindiği gibi Peygamber Efendimiz (SAV) Cami ve mescitlerde bir arada namaz kılmayı farz değil de sünnet düzeyinde tutmuştur. Bu elbette ki birçok hikmete binaen yapılmıştır. Bunun tafsilatı fıkıh ve hadis kitaplarında mevcuttur. Bkz, İmam Nevevi, *Riyâzü's-Salihin*, Cilt: 1, Erkam Yayınları, İstanbul, 2001, s. 91-92; Ancak işin içtimai noktasındaki faydası açısından Bkz, Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi,* Cilt: I –II, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 206-207.

[676] Ferit Devellioglu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010, s. 179.

[677] Ahmet Önkal- Nebi Bozkurt, "Cami" **DİA**, Cilt: VII, İstanbul, 1993, s. 47.

[678] Pedersen, Johs, "Mescid", **İA**, Cilt: VIII, İstanbul, 1960, s. 1.

[679] Ayvansarayi Hafız Hüseyin, *Hadikatü'l-Cevami, Camilerimiz Ansiklopedisi*, (Kısaltma: Ayvansarayi) Cilt: I, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1987, s. 12; Ancak "kuba" mescidinden sonra Müslümanların ilk mabedi sayılan Mescid-i Nebevi, ilk zamanlar için mescid özelliklerine haizse de, günümüzde büyük bir cami haline gelmesine karşın hala mescid olarak anılmaktadır.

[680] Suut Kemal Yetkin, *İslam Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1965, s. 9.

zamanda devlet başkanı da olduğundan türlü hükümet ve mahkeme işleri, sefirler ve heyetler kabulü, harp ve sulh ilânı gibi birçok meseleyi burada görüşür ve karara bağlardı.[681]

Hulefâ-i Râşid (r.a.) devrinde İslam sınırları genişlemiş, fethedilen yerlerde yeni mescidler yapıldığı gibi, daha önce var olan kilise vb. dini yapılar cami ve mescide çevrilmiştir.[682] Emevîler devrinde çok sayıda câmi yapılmıştır. Bu devrede yapılan ve İslâm câmi mimarisine büyük ölçüde te'sir eden Şam Emeviyye Câmii ve 785'te yapımına başlanan Endülüs'teki Kurtuba Câmii, ilk devirler için önemli cami örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.[683]

Abbasîler devrinde, dînî mîmârîyi Samarra Ulu Câmi temsil eder. Söz konusu camide, tuğla mimarisi ve sivri kemerlerin kullanılması ile Emevî câmilerinden ayrılır.[684] Mısır'daki Fâtımîler, Kâhire'de (970-72) yılları arasında el-Ezher Câmii'ni inşa ederek, cami mimarisinde önemli bir gelişme kaydetmişlerdir.[685]

Melikşah'ın XI. yüzyılda İran ve Horasanı ele geçirmesi üzerine İsfahan'da Selçuklu'ların zengin mezar anıtı fikrinin bir gelişmesi olarak, Mescid-i Cuma'yı inşa etmişlerdir. Bu erken dönem Selçuklu mimari eseri aynı zamanda Selçuklu'ların en önemli sanatsal özelliklerini de kendinde toplamıştır. Söz konusu sanatsal özellikler Mescid-i Cuma dışında, Kümbed-i Haki'de de kendisini göstermiştir.[686] 1071 Malazgirt zaferi ile Anadolu'ya gelen Selçuklular, kendileri ile birlikte çok sayıda mimar ve sanat erbabını da getirmişlerdi. Böylece Anadolu'da ön Asya Türk mimarisinin hususiyetlerini de taşıyan farklı bir san'at ortaya çıkmıştır. İlk Türkmen Beylikleri olan Danişmendliler (1080-1178), Artuklular (1098-1234), Saltuklular (1071-1202) ve Mengücekler (1080-1277) Selçuklulardan önce Anadolu'daki ilk yapıları gerçekleştirmişlerdir. Türkmen Beyliklerinden Artuklularda mihrap önü

---

[681] Ergin, *Maarif*, Cilt: I, s. 198.

[682] Müslümanların tabiiyetini kabul eden Hristiyan şehirlerinde mabetlere dokunulmazken, tabiiyeti kabul etmeyen ve fetihle ele geçirilen şehirlerdeki gayri Müslim mabetleri ise müsadere edilerek, Cami ve mescide çevrilmiştir. Bkz, Johs, "Mescid", s. 8.

[683] Her iki cami hakkında daha detaylı bilgi için Bkz, Suut Kemal Yetkin, *İslam Ülkelerinde Sanat*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 18-24; İslamiyet'in ilk devirlerinden Osmanlıya kadar geçen süre içerisinde İslam Cami Mimarisinin gelişimi için Bkz, Komisyon, *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, "Mescid" Maddesi, Cilt: 2, İhlas Yayınları, İstanbul, 1993.

[684] Yetkin, *age*, s. 145.

[685] *Age*, s. 33.

[686] Kitabelere göre büyük mihrap kubbesiyle, bunun tam karşısında avlu dışında kuzeydeki küçük kubbeli mekân, dört eyvanlı avlu ve kubbeli revaklarla bütün ana hatları Selçuklular zamanında meydana gelmiştir. Bkz, Oktay Aslanpa, "İlk Müslüman Türk Devletlerinde Kültür ve Sanat", **Türkler**, Cilt: VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 25-31.

kubbesi, ilk defa farklı bir anlayışla değerlendirilerek, bir bakıma yapının ağırlık merkezi durumuna getirilmiştir.[687]

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde camilerin büyük bir kısmı, tüm İslam ülkelerinde gelenek haline gelmiş olan taş ayaklı veya ahşap dikmeli, düz damlı veya mihrap önü kubbeli ulu cami tipinin ya da bu tipin değişik yorumlara uğramış örnekleridir. Konya'da XIII. yüzyılın ilk yarısında tamamlana en eski Selçuklu cami olan Alaaddin Cami, mihrap önü kubbesi ve çok ayaklı, düz damlı plan tipi ile Büyük Selçuklu ve Artuklu camilerinde görülen şemanın devam ettiğini göstermektedir.[688] Aynı şekilde, Kayseri Ulu Câmii'nde olduğu gibi, câmi tavanlarının tonoz ve kubbelerle örtülmesi şeklinde başka tarzlar ortaya çıkmıştır.[689]

Selçuklu ile Osmanlı mimarisi arasında geçiş dönemi olarak nitelenilebilen Beylikler döneminden[690] sonra, Osmanlı câmilerinin geçiş tarzını 1333'te İznik'te yapılan Hacı Özbek Câmii temsil etmektedir. Ayrıca 1392 tarihli Yeşil Câmi de ilk yapılan tek kubbeli câmilerden kabul edilmektedir.[691] Söz konusu kubbeli cami mimarisi daha sonraki Osmanlı mimari tarzının esas şeklini teşkil etmiştir.

Sultan II. Murad'in, Hicrî 831-851 / Miladî 1437-1447 arasında, on yılda yaptırdığı Üç Şerefeli Cami, Osmanlı mimarisinin çok önemli ve şaşırtıcı bir sanat eseri olma özelliğine sahiptir. Bu yapı, yüz yıl sonra Mimar Sinan tarafından ortaya atılan, camilerin ana fikrini gerçekleştiren bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.[692] 1544'de, 54 yaşında, sonradan çıraklık eserim dediği, Şehzade Camine başlayan Mimar Sinan, burayı 4 yılda tamamlamıştır. Yarım kubbe problemini ilk defa ele aldığı bu camide Ayasofya ve Beyazıt camini aşarak, dört yarım kubbeli ideal bir

---

[687] Rabia Özakın, "XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu Cami Mimarisinde Gelişim ve Beylikler Dönemine Etkisi", **Türkler**, Cilt: 7, s. 1290.

[688] Özkan, gös. yer, Söz konusu caminin üç merhalede tamamlandığını belirten Yetkin, Alaaddin Keykubat Cami'nin asıl kısmı (Hicrî 616 /Miladî 1219) ve Hicrî 617 / Miladî 1220) de tamamlanan kubbeli bölümüdür. Başlangıçta İki köşesi duvara, iki köşesi de sütunlara dayanan kubbenin içi çini mozayıklarla kaplı idi. Bunlardan bugün yalnız kasnaktakilerin kaldığını belirtmektedir. Bkz, Suut Kemal Yetkin, *İslam Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1965, s. 98-99.

[689] Yetkin, *age*, s. 47-48; Ayrıca Bkz, Oktay Aslanpa, *Türk Sanatı,* Remzi Kitapevi, 2. Baskı, İstanbul, 1989.

[690] Beylikler döneminde Anadolu'da, özellikle Artuklular ve Danişmendliler tarafından önemli eserler ortaya konulmuştur. Bu konuyu detaylı bir şekilde ele alan bir makale için Bkz, Aynur Durukan, "Selçuklu Dönemi Kültür Ortamından Bir Kesit: XII. yüzyıl", **Türkler,** Cilt: 7, s. 1109-1137.

[691] Aslanapa, *Türk Sanatı(14. yy),* s. 17.

[692] Aslanapa, *Türk Sanatı,* s. 234.

merkezi yapı meydana getiren Sinan; Rönesans mimarlarının rüyasını gerçekleştirmiştir.[693]

On dokuzuncu asrın başları için meşhur tarihçi Hammer, İstanbul'da 877 câmi ismi verir. Bunlardan on dokuz tanesi padişahların anaları (valide sultanlar), şehzâdeler, sultan denilen padişah kızlarının yaptırdıkları selâtîn câmilerdir. Bu câmilerin Osmanlı mimarisinde mühim yeri vardır. İslâm dünyasının beyni durumunda olan İstanbul'u taht şehrine lâyık bir şekilde göz kamaştırıcı, dînî vecd ve heyecan merkezi hâline getirmek için, hiç bir şey esirgenmemiştir. Osmanlı Devletinde bu câmilerin büyük bir gelire sâhip olduğu vakfiyelerinden anlaşılmaktadır.[694]

II. Selim'in Şehzadeliği zamanında Konya'da yaptırdığı Selimiye Cami[695], Pîri Mehmed Paşa'nın inşa ettiği külliye, Şerafeddin Cami ve Konya Karapınar'da II. Selim Külliyesi, Osmanlı Devletinin Konya'daki başlıca eserleri olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu camiler, klasik dönem Osmanlı mimarisinin başlıca özelliği olan kubbeli ve yarım kubbeli cami örneklerini oluşturmaktadır. Konya'da bulunan Pîri Mehmed Paşa Camisi, tek kubbeli bir eser olup önde yer alan üç bölümlü son cemaat yeri uygulamasıyla benzeri örneklerden farklı bir görünüm sergilemezken, Selimiye ve Şerafeddin camileri Klasik Osmanlı dönemine ait merkezi kubbeli camilerin Konya'daki önemli temsilcileridir.[696]

Konya şehrini, Selçuklu ve Karamanoğulları devletlerinden devralan Osmanlı Devleti'nin, mimarı anlamda dönemin en zengin mirasına sahip olduğu anlaşılmaktadır. 1467 ya da 1473 yılında Karaman ilini topraklarına katan Fatih Sultan Mehmed[697], Hicrî 881 / Miladî 1476'da yaptırdığı Karaman ili tahriri ile

---

[693] *Age*, s. 253.
[694] Komisyon, *age*, aynı madde.
[695] Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade II. Selim'in Konya Şehzadeliği zamanında yaptırdığı cami aynı zamanda Konya'da bilinen en büyük "Selatin Cami" dir. Selatin Camileri, Padişah ve çocukları tarafından yaptırılan camilere denmekte idi. Bilindiği üzere, bir camin helal olabilmesi ve kurucusuna beklenen dünyevi ve uhrevi kazançları sağlayabilmesi için helal yoldan kazanılan parayla inşa edilmesi gerekir. Söz konusu olan bir imparatorluk cami ise, yapılan harcamaların, "dış hazineden" yani devlet gelirlerinden değil, "iç hazineden" yani sultanın, esas olarak ganimetten ona düşen pay -beşte bir- ve kendi mülkünde olan araziden elde ettiği gelirlerden oluşan kişisel gelirlerinden karşılanması gerekir. Hatta bir imparatorluk camini gerçekten helal kılan şey, bir fetihte elde edilen ganimet parasıyla yapılmasıdır. Bkz, Stefanos Yerasimos, *Türk Metinlerinde Kostantiniye ve Ayasofya Efsaneleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 165.
[696] Ali , "Konya'daki Klasik Dönem Osmanlı Yapıları*"* **İpek Yolu Dergisi**, Konya Kitabı-IX, Özel Sayı: Aralık 2006, s. 224.
[697] M.C. Şehabeddin Tekindağ, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", **Tarih Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 17-18, 1963, s. 60-68.

burayı Osmanlı Devletinin bir Eyaleti haline getirmiş ve burada bulunan vakıf eserlerini tespit ettirmiştir.[698] Ayrıca Hicrî 888 / Miladî 1483 tarihinde Hamza oğlu Murad Çelebi'nin tahrir eminliğinde Konya ve Kayseri vakıfları tespit edilmiştir. II. Bayezid zamanında Hicrî 906 / Miladî 1500, Kemal Paşazade tarafından I. Selim adına Hicrî 924 / Miladî 1518, Kanuninin ilk yılarında, Muhtemelen 1520 ila 1530 yılları arasında bir tahrir daha yapılmıştır ancak tahrir emini belirtilmemiştir.[699] II. Murad zamanında Hicrî 992 / Miladî 1584'te Karaman Eyaleti ve Eyaletin merkezi Konya Kazasının vakıf tahrirleri yapılmıştır. Aşağıda dönemin Konya'sında mevcut camilerden bahsedilirken, farklı tarihlerde yapılan Karaman Eyaleti Vakıf tahrirlerdeki verilerden de yararlanılmıştır.

Söz konusu vakıf tahrir defterlerindeki vakıflara bakıldığında, bunların neredeyse tamamının Selçuklular ve beylikler döneminde kuruldukları görülmektedir. Camiler ve medreselerin tamamı da eski döneme aittir. Ellerinde vakıf senetleri ve eski sultanlardan mukarrernameleri varsa aynen korunmuş, vakıf olduğunu çeşitli yollarla ispat ettikleri takdirde yeni sultanlar tarafından mukarrername ve fermanlar verilmiştir.[700]

XVII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyılın ilk yarısında tutulan Hurufat Defterleri'nde de söz konusu Karaman Eyaleti vakıf eserlerin tek tek kaydedildiği görülmektedir. Selçuklu ve Karamanoğulları döneminden kalan eserler Osmanlılar zamanında da korunmuş; cami, mescid, medrese, zaviye ve türbelere görevli atamaları yapılmıştır. Bu atama kayıtlarında herhangi bir göreve atanan kişinin eğitimi, atandığı görev, alacağı yevmiye, ünvanı ve lakapları da belirtilmiştir. Ayrıca Eserlerin banilerinin kim olduğu ve hangi eserin nerede olduğu, o dönemdeki diğer eserlere göre konumları açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, Selçuklu dönemi eseri olan Sahip Ata Cami/Hangah'ı belirtilirken, "Larende Kapısı haricinde Hangah Cami" şeklinde belirtilmiştir. R. Evvel 1182 / Temmuz 1768 tarihli kayıtta, Hangah Cami hakkında bilgi verilirken caminin minaresinden bahsedilmekte ve Cami minaresinde "İkad-ı Kanadil" yani kandilleri yakan görevli atamalarının yapıldığı ve ne kadar yevmiye aldıkları belirtilmektedir.[701] Camide hatip olanlar 3 akçe, devirhan olanlar ise 2 akçe yevmiye almışlardır. Aynı şekilde Alaaddin Cami hakkında bilgi

[698] Konyalı, *age*, s. 149.
[699] Kahraman, *age*, s. IX-X.
[700] *Age*, s. VIII.
[701] Söz konusu atama kayıtları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

verilirken, birçok Köy ve mezranın isimleri sayılmakta ve bunların Alaaddin Cami vakfi oldukları Osmanlı padişahları tarafından da tasdik edilmiştir. Alaaddin Cami; Cami-i Atik, Sultan Cami ve Cami-i Kebir olarak nitelendirilmiştir. Çifte Nerduban Mahallesinde olduğu belirtilen Kadı İzzeddin Cami hakkında bilgi verilirken, Cami vakfından bahsedilmekte ve camiye farklı tarihlerde atamaları yapılan imam, hatip, cabi, mütevelli, tarifhan, sermahfil, müezzin ve devirhan, nazır, kâtip, habbaz[702], meremmet[703], keyyal[704], naathan[705], vaiz[706], müaarıf[707], cüzhan[708], bevvap ve kayyım[709]'lara vakıf malından yevmiye verildiği belirtilmiştir. Ayrıca Kadı İzzeddin Cami örneğinde görüldüğü üzere vakıf mütevelliliğinin kadınlar tarafından da yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu durum genellikle, vakıf eserinin "evlada meşrut kılındığı" durumlarda olmuştur. Çünkü vakfi kuran kişi genellikle vakıf gelirinin bir kısmının ailede kalması için, vakıf tevliyetini evlatlarına şart koşmuştur.

[702] İmaretlerde ekmek pişirmekle görevli kişilere Habbaz denirdi.

[703] Meremmati de denilen bu kişiler, vakıf eserlerin bakım ve onarımını yaparlardı.

[704] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117. Kile ile ölçüm yapan kişilere denirdi. Kayıtta, Kadı İzzeddin Cami kurra ve mezraları ta'şir olunduğundan, yani öşrü toplandığından söz konusu toplanan bu öşür mahsüllerini kilelemek üzere, bir keyyal'a ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. C. Ahir 129 / Mart 1717'de naib arzıyla Süleyman, keyyal olarak atanmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.

[705] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64. Peygamber'in (SAV) övüldüğü naatları terennüm eden kişilere denirdi. *Bkz,* Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf Istılahları Lügatçesi", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 17, Ankara, 1983, s. 59.

[706] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65. Farklı vakıf kuruluşunda, dinleyicilere İslam dininin emir ve yasaklarını açıklayan, konferans veren kişilere va'iz denirdi. *Bkz,* Yediyıldız, *agm*, s. 60; C. Evvel 1130 / Nisan 1718 tarihli hurufat kaydında, Kadı İzzeddin Cami'nde kürsinin muattal yani boş kaldığı, bunun için bir vaize ihtiyaç olduğu belirtilerek, yevmi 1 sehim galle ile Cuma'dan sonra vaiz olunmak üzere, es-Seyyid Mustafa'ya mütevelli arzı ile tevcih yapılmıştır. VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499; söz konusu kayıttan, Kadı İzzeddin Cami'sinde bulunan vaiz'in konumu aşağı yukarı anlaşılmaktadır. Öncellikle Vaiz'in cuma günü ve Cuma'dan sonra camide vaaz da bulunduğu anlaşılmaktadır. Günümüzdeki camilerde, Cuma'dan önce vaz olup sonrasında hatta ikindi namazı vaktinde bile ancak sınırlı sayıda kişi bulunduğu göz önüne alındığında, Kadı İzzeddin Cami'ne cumadan sonra vaz dinlemek için gelenlerin olduğu ve caminin sadece namaz kılmanın dışında başka görevleri de üstlendiği anlaşılmaktadır.

[707] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73. kayıtlarda Konya cami ve mescidlerde görev alan, sesi güzel edebiyatı kuvvetli, sözünü dinlenebilen ve cami ve mescidlerde tıpki vaiz, nasih gibi görev alan ve dua okuyan kişilere Müarrif denmekteydi. Bkz, Müarrif sözcüğünün vakıf istilahı manası ve hangi farklı anlamlarda kullanıldığı hakkında detaylı bilgi için Bkz, Fuad Köprülü, "Vakıf Istılahları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: I, Ankara, 1938, s. 131-138. Hurufat Defterlerinde müarrif" lerle ilgili kayıt bulunmaktadır. C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da Şerafeddin Caminin müarrifi Mahmud'un ölmesi üzerine Ahmed bin Abdülkadir müarrif olarak atanmıştır. Ahmed'in ölmesi üzerine yerine oğlu Seyyid Abdülkadir müarrif olarak atanmıştır. Ancak R. Evvel 1179 / Ağustos 1765'deki atama kaydında Seyyid Abdülkadir'in ismi geçmemekte, Hafız İbrahim bin Şeyh Mehmed'in hem devirhan hem de müarrif olarak ve 2 akçe yevmiye ile atandığı anlaşılmaktadır. Hafız İbrahim'in elinde beratı olmadığından naib Seyyid Ahmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır. Şerafeddin Cami'ne müarrif atamalarının 18 R. Evvel 1228 / Mart 1813 tarihine kadar devam ettiği ve genellikle 1 akçe yevmiye aldıkları anlaşılmaktadır. *Bkz,* VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46; VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29; VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.

[708] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78; Kur'an-ı Kerimin otuz cüz 'ünden birini okuyan kişilere denirdi.

[709] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190; Vakıflarda çalışan kapıcılara Bevvap, vakıfları korumak, temizlemek, ışıklarını yakmak ile ilgili görevlerde görevlendirilmiş kişilerin umumi adı ise Kayyım idi. Bkz, Yediyıldız, *agm*, s. 57.

Söz konusu tevliyet haklarını devam ettirmek ve başkalarının bu duruma müdahalelerinin engellenmesi için, mahkemelerde pek çok davanın açıldığı ve davaların genellikle şahitlerin huzurunda "evlad-ı vakıf" lehine sonuçlandığı Hurufat Belgeleri'nden anlaşılmaktadır.

Hurufat kayıtlarında dikkati çeken diğer bir husus ise, mescitlerin camiye çevrildiğini gösteren kayıtlardır. Daha önce mescid olarak inşa edilmiş bir mabedin zamanla cemaatinin artması ya da cuma namazının söz konusu mescidde kılınmak istenmesi üzerine mahalleli ya da mahalle dışındaki hayır sahibi kişiler tarafından mescide minber konulmak suretiyle camiye çevrilmiş oluyordu. Bu durum belgelerde "minber vaz etmek" şeklinde kalıplaşmış bir cümle ile ifade edilmiştir.[710] Ancak minber vaz edilen mescid cami hüviyetini aldığında, imam yanında ikinci bir kişiye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Örneğin Hacı Ali kendi değirmeni yanında bir de mescid inşa etmiştir. Başlangıçta muhtemelen değirmen çalışanları ve burada işi olup gelenlerin namazlarını rahat bir şekilde kılması düşüncesi ile yapılmıştır. Ancak zamanla burada yerleşmelerin artması ve mescid cemaatin artması üzerine 26 Zilhicce 1121 / 26 Şubat 1710'da Hacı Yusuf adında bir hayır sahibi tarafından mescide minber konulmuş ve mescid, camiye çevrilmiştir. Aynı tarihte, es-Seyyid el-Hac Mustafa bin es-Seyyid el-Hac Ahmed, naib Kadızade es-Seyyid Mehmed arzıyla, mescide imam olarak atanmıştır.[711] C. Ahir 1135 / Mart 1723 tarihli kayıtta hatip olarak atanan Ahmed'in mescide minber vaz eden Hacı Yusuf'un oğlu olduğu belirtilmiştir.[712]

Yukarıda da bahsedildiği üzere Peygamberimiz (SAV) zamanında Mescid ve Camiler devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yerler olmanın yanısıra, birer eğitim kurumu işlevini de görmekteydiler. İlk mescidde yetişen ve "eshabı suffe" olarak bilinen Sahabe'lerden Ebu Hureyre (r.a.) İslam tarihinin yetiştirdiği en büyük muhaddislerden biridir. Bu durum sonraki İslam devletlerinde de devam etmiştir. Osmanlılar zamanında hemen her mescid ve caminin yanında aynı zamanda bir mahalle mektebi yapılmıştır. Mektebi olmayan mahallelerde ise cami ve mescidler

[710] Camide cuma namazının kılınabilmesi için minber gereklidir. Zaten camiyi mescidden ayıran temel özelliklerinden birisi minberinin olması ve daha geniş olmasıdır.
[711] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.
[712] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228; söz konusu durum, dededen toruna geçen bir istihdam olayı olarak ta okunabilir. Vakıf eserler ve kurucularından bahsedilirken, bu durum hakkında detaylı izahat yapılmıştır.

bu görevi üstlenmişlerdir.[713] Hicrî 992 / Miladî 1584 tarihli bir kayıtta, Konya'da Ertaş kapısı haricinde ve kapıya yakın bir mesafede olduğu belirtilen Fenari Caminin yanında, cami hamamın yanı sıra, Fenarizade'nin yaptırdığı mektep de vardı.[714] Hicrî 992 / Miladî 1584 tarihli Konya evkafi tahririnde "Vakf-ı mekteb hane-i Molla Fenari" şeklinde not düşülmüştür.[715]

Camide İmam olarak görev yapan bir kişinin aynı zamanda caminin yanında bulunan muallimhanede muallimi sibyan olarak çalıştığı ve muallimlik için ayrıca yevmiye aldığı anlaşılmaktadır. 19 Zilhicce 1240'ta Sedirler Mahallesinde bulunan Yanık Caminde nısf hisse ile imam olan Seyyid Mehmed, Seyyid Hasan ve Seyyid Ali bin Hafiz Mehmed isimli kardeşler, cami yanında bulunan Esmahan Hatun'un Muallimhanesinde dahi nısf hisse ile müallimi sibyan cihetine sahip oldukları anlaşılmaktadır.[716] Ayrıca, ismi geçen 3 kardeşin sahip olduğu cihetin, babalarından kaldığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen daha önce bu görevde babaları bulunmaktaydı. Babaları vefat edince mevcut 3 oğul, babalarının cihetini alarak, müşterek olmuşlardır. Kardeşlerden biri ölünce, hissesi diğer iki kardeşe geçmekteydi. Söz konusu durum Hurufat Defterleri'nde cami ve mescid atamalarında en çok karşılaşılan hususlardan birisidir. Bu durum aslında bize şunu da göstermektedir. Her ne kadar liyakata önem verildiği ve imtihanla imam, hatip, vaiz vb. gibi görevlere gelindiğine ilişkin kayıtlar bulunsa da, babanın vefatı durumunda görevin çocuklara geçtiği, kardeşlerden birinin vefat etmesi durumunda ise, diğer kardeşlerin söz konusu hisseyi aldığı ve göreve devam ettiği anlaşılmaktadır. Söz konusu durum evladiyelik vakıflar için elbette ki daha anlaşılırdır.

Hurufat Defterleri'nde, Selçuklu döneminden kalan 4, Karamanoğulları döneminden kalan 8 ve Osmanlılar döneminden kalan 43 camiye ilişkin atama kaydına ulaşılmıştır. Bu kayıtlar yukarıda belirtilen görev alanlarında yapılmıştır. Söz konusu durum incelenen dönem için ortalama bütün vakıf kurumları için geçerlidir. Vakfi kuran kişi, vakfi hangi amaçla kurduğu ve kurduğu amaçla mütenasip olacak şekilde çalışacak kişilerin pozisyonları, yevmiyeleri, nereden ve ne kadar yevmiye alacaklarını da belirtmiştir. Hurufat defterlerinde karşılaşılan cami

[713] Önkal-Bozkurt, "Cami", s. 51.
[714] Konyalı, *age*, s. 350.
[715] Konyalı, *age*, s. 142.
[716] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.

vakıflarının çoğu genellikle evladiyelik vakıflardır. Kişi hayatta iken vakıf tevliyetini kendisine, öldükten sonrasında ise evlatlarına şart koşmuştur.

2. Cami ve Mescid gibi Vakıf Kurumlarına Yapılan Atamalarda Dikkat Çeken Bazı Hususlar

Vakıf idarecileri, mütevelli dışındakı imam, hatip, vaiz, zaviyedar, bevvap, ferraş gibi görevlilerin ve cami, mescid, zaviye, han, hangah gibi vakıf kuruluşlarında görev alanların atamaları genellikle bulundukları yerin idari yapısına göre değişmekte idi. Örneğin merkezde yapılan imam, kâtip, müezzin, duagu, cüzhan tayinlerinde, vakfin mütevelli doğrudan şeyhülislam'a arz'da bulunurken, taşrada ise o mahallin kadısının ilamı üzerine tayın yapılırdı.[717] Bu durum merkezi devlet teşkilatının resmi prosedürü idi. Ancak bunun dışında, yine resmi ama söz konusu görevli atamalarında farklı uygulamaların da olduğu Hurufat defterlerine yansımıştır. Bu uygulamaların genellike iki şekilde olduğu görülmektedir.

1. İstihkak-ı Zahir ve Numayan Olmak
2. Muhtarı Cemaat Olmak

2.1. İstihkak-ı Zahir ve Numayan Olmak

Hurufat defterlerinde, özellikle imam, müezzin, hatip, vaiz gibi görev alanlarında çalışacak olan kişilerin, bu görevleri hak edip etmedikleri, belgelerde geçen ifade ile "ledel-imtihan istihkakı zahir ve nümayan" olup olmadıklarının tespiti için yapılan imtihanda başarılı olanlar, bazen kadı bazen de naib'in arzı üzerine atanırlardı. Söz konusu kişiler hariçten olabildikleri gibi, daha önce cami ve mescidde görev alıp ölen kişilerin çocukları da olabilirdi. Kayıtlarda genellikle bu ikinci şıkta olanlar'ın daha çok oldukları anlaşılmaktadır. Buna aykırı olan durumlarda ise, genellikle ya ölen kişinin çocuğu yoktur ya da çocuğunun söz konusu göreve layık olmadığı(istıhkakı zahir ve nümayan), vakıf malını koruyamayacak bir durumda olduğu belirtilerek, başka birinin görevlendirildiği anlaşılmaktadır.[718] 3 R. Evvel 1217 / 4 Temmuz 1802 tarihli kayıtta Konya'nın Muhtar Mahallesinde bulunan mescidde 1 akçe yevmiye ile imam ve yine mahalleli hayır sahibi kişilerin Konya haricinde vakf ettikleri dokuz dönüm tarlanın öşür mahsülünden almak üzere müezzin olan Seyyid Abdüllah öldüğünde, "ladel imtihan

[717] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK. Basımevi, Ankara, 1988, s. 185.
[718] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 3; VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.

istihkakı zahir" olan çocukları Seyyid Hafiz Ahmed, Seyyid Mehmed Said ve Seyyid İbrahim'e naib arzıyla müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[719] Diğer bir kayıtta ise, Konya'nın Nişantaş Mahallesi mescidinde vazife-i muayyene ile imam olan es-Seyyid Hüseyin bin Mehmed'in ölmesi üzerine oğullarının cahil ve na ehil oldukları ayrıca baba mesleği olan imamete rağbet etmedikleri belirtilerek, söz konusu muattal kalan hizmetin devamı için "ladel imtihan istihkakı zahir ve numayan" olan Mehmed bin Hüseyin'e naib Tayyarizade es-Seyyid Abdurrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[720]

2.2. Muhtarı Cemaat Olmak

Cami ve Mescid görevlilerinin atanmasında sık karşılaşılan hususlardan birisi de "Muhtar-ı Cemmat" olmak hususudur. Bazı durumlarda "na ehil" yani ehil olmayan kişilerin cami ve mescidlerde görev aldığı ve durumun mahalleli tarafından kadı ya da naibe ulaştırılması üzerine görevden alındığı ve yerlerine "muhtar cemaat" olan bir kişinin atandığı anlaşılmaktadır. Konya'nın Şeyh Aliman Mahallesinde bulunan Hüseyin Efendi Caminde 4 akçe yevmiye ile hatip olan Seyyid Hafiz Emin bin Hafiz İbrahim hak etmediği görevinden alınarak yerine imtihanla "muhtarı cemaat" olduğu anlaşılan Hafiz Ömer bin Mehmed'e naib Seyyid İbrahim arzıyla 28 Recep 1217 / 24 Kasım 1802'de berat tevcihi yapılmıştır.[721] "Muhtar-ı cemaat" olmak bir kişinin atanmasında en etkili yol olduğu anlaşılmaktadır. Yine Şeyh Aliman Mahallesinde el-Hac Osman Mescidinde muayyene ile imam olan Ebubekir'in "terk-i hizmet" ettiği belirtildikten sonra kendi heva ve hevesinin peşinde olduğu ve dolayısıyla söz konusu görevini aksattığı belirtilmiştir. Bunun üzerine "ehli mahalle" olan Ömer bin İbrahim, Musa bin Abdükadir ve Halil bin Osman, oğlu Veli Halife muhtarı cemaat olduklarından kendilerine berat tevcihi yapılmıştır.[722] Recep 1139 / Şubat 1727 tarihli başka bir kayıtta, Binari Mahallesi Hızır Sultan Mescidinde 3 akçe yevmiye ile imam olan Fethullah'ın "na ehil" olup erbabı tımar olduğu ve hizmetini terk ettiği belirtilmesi üzerine görevden alınmış ve

[719] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[720] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 16.
[721] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[722] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138; Ebubekir'in, muhtemelen, mahalle dışından yani başka mahalleden gelerek, Şeyh Alıman Mahallesinde el-Hac Osman Mescidinde imam olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı Mahallesinin sıkı bir oto kontrol sistemine sahip olduğu düşünüldüğünde, söz konusu durum Ebubekir'in "muhtarı cemaat" olarak kabul görmemesi için önemli ikinci bir sebep olarak gözükmektedir. Çünkü kaydın devamında "ehli mahalle" olan kişilerin aynı zamanda "muhtarı cemaat" oldukları belirtilmiştir. Söz konusu bu sonuca, kayıtlarda geçen benzer birçok örnekten yola çıkılarak ulaşılmıştır.

yerine "muhtarı cemaat" olan Mehmed Halife'ye mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[723] Alt başlıkta verilen, vakıf kurumlarında çalışan kişilerin görevlerinden ayrılma nedenleri, aynı zamanda, kişilerin neden "muhtarı cemaat" olmadıklarının da nedenleridir.

1. Cami ve Mescid gibi Vakıf Kurumlarında Çalışan Kişilerin Görevlerinden Ayrılma Nedenleri

3.1. Rızası ile Görevinden Feragat(Kasr-ı yed, terk-i hizmet)

Hurufat defterlerinde "kasr- yed" ya da "terki hizmet" şeklinde ifade edilen ve söz konusu kişinin memuru olduğu hizmetini başka birisine devretmesi (kasr-ı yed) ya da feragat etmesi(terki hizmet) şeklinde belirtilen bu durumla ilgili epey kayıt mevcuttur. 6 Muharrem 1213 / 20 Haziran 1798'de Konya'nın Karakurt Mahallesi mescidinde nısfi muayyene ile nısfi tevliyet cihetine mutasarrıf olan Seyyid Mustafa, Seyyid Hüseyin ibn Seyyid Hasan kardeşler iştiraken mutasarrıf iken bir süre sonra Seyyid Mustafa rub hisse tevliyet ve rub hisse imamet cihetlerinden ayrılarak, kardeşi es-Seyyid Ali'ye arzuhal ile tevcih olunmak üzere inha ve "kasr-ı yed" edip, bunun sahih olup olmadığı araştırıldıktan sonra berat tevcihi yapılmıştır.[724] Bazı durumlarda ise görevli kişi eğer iki görevi yörütüyorsa bunlardan birinden ferağat ederek diğer görevine devam etmiştir. Sultan Alaaddin vakıf köylerinden Sille'nin Kuni Mahallesinde Hacı Osman Ağa binası ve Hacı Hasan'ın minber vaz ettiği mescidde hasbi imam ve hatip cihetlerine mutasarrıf olan Abdulhalim'in, 5 C. Evvel 1223 / 29 Haziran 1808'de yalnız imamet cihetini Şeyh Abdullah bin Halil'e "ferağ" ve "kasrı yed" etmesi üzerine her birine ayrı ayrı berat tevcihi yapılmıştır.[725] Hurufat defterlerinde "kasr- yed" ve "terki hizmet" in sadece cami ve mescidlerde değil diğer vakıf kurumları için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1118 / Aralık 1706'da Şeyh Osman-ı Rumi Türbesinde 2 akçe ile cüzhan olan Seyyid Mustafa'nın "terk-i hizmet" etmesi üzerine mütevelli arzıyla Abdülkerim'e berat tevcihi yapılmıştır.[726]

---

[723] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138; imam ve diğer vakıf görevlilerin tevcihi genellikle kadı ve naib arzıyla olurken, bu kayıtta da görüldüğü gibi bazen mütevelli arzıyla da görev tevcihi yapılmıştır.
[724] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12.
[725] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.
[726] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.

3.2. Diyar-ı Aharda Olmak ya da Celâ-yi Vatan Etmek

Hurufat defterlerinde en çok karşılaşılan görevden alınma şekillerinden biri de söz konusu görevlinin "diyar-ı aharda" ya da "celâ-yi vatan" olması mevzusudur. Bununla ilgili çok sayıda kayıt mevcuttur. Sebep olarak, genellikle görevlinin doğduğu yerden ayrılması(celâ-yi vatan), başka bir memlekete gitmesi(diyar-ı aharda) ve orada uzun bir süre kalması durumudur. Bunun üzerine boş kadroya yeni bir atanmanın yapılması için mahalleli kadıya ya da kadı naib'ine başvurur ve kadı ya da naibin arzı üzerine yeni atama gerçekleşirdi. Ancak bazı durumlarda kişinin uzun bir süre "dıyarı aharda" kaldığı belirtilmektedir.[727] Örneğin Kalenderhane Zaviyesinde 1,5 akçe ile nısf imamet cihetine sahip olan Seyyid Mustafa bin Seyyid Ali'nin On beş sene boyunca "diyarı aharda" kaldığı ve nısf'ı imamet hissesinin muattal kaldığı anlaşılmaktadır. Gönüllü bir şekilde nısf imameti yapan başka biri ya da birileri olmuş mudur? Bu konuda herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak on beş yıl sonra 22 C. Ahir 1221 / 6 Eylül 1806'da Seyyid Ali'nin yarı imamet hissesine sahip olacak şekilde, naib Hüseyin Hıfzı arzıyla atandığı anlaşılmaktadır.[728]

3.3. Vakıf Malına Sahip Çıkmamak ve Şerir Olmak

Konya'nın Kalecik Mahallesi Mescidinde imam olan Seyyid Hacı Ali'nin, "bila özrü şer'i diyarı aharda" olması dolayısıyla hizmetini aksatması ve şerir, fitne fesad işlerine karışması dolayısıyla cemaatı müslimin'in nefretini celb etmiştir. Hacı Ali, ayrıca söz konusu mahallenin nukud'u mevkufesini dahi ziyan etmiştir. Mahallelinin şikâyetçi olması üzerine Hacı Ali imamet görevinden alınıp, yerine muhtarı cemaat Mehmed bin Hacı İbrahim'e, naib Seyyid Ahmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[729]

3.4. Yaptığı İşe Münasip Hal ve Hareketler İçinde olmamak

Osmanlı devletinde, genellikle her mahallenin bir cami veya mescid etrafında oluştuğu düşünüldüğünde, cami ve mescidin etrafında oluşan sadece mahalleler değil, bu müesseselerin aynı zamanda toplumsal hayatın ve birlikte yaşama anlayışının da merkezinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla böyle önemli bir müessesenin hadimlerine de çok önemli vazifler düşmektedir. Söz konusu görevin ehemmiyetine varamayan kişilerin "mahkeme-i şer'de" bedel ödedikleri kayıtlara

[727] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[728] Gös. yer.
[729] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 30.

yansımıştır. Dört Vukkiye Mahallesi ahalisinin R. Evvel 1136 / Kasım 1723'te Meclis-i Şer'e giderek, söz konusu mahallede bulunan Abacıoğlu Mescidinde yevmi 1 akçe ile imam Hüseyin Halife'nin sü'i hal içinde olduğunun haber verilmesi üzerine Hüseyin Halife görevinden alınarak(ref') yerine muhtar'ı cemaat olan Ali Halife'ye naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[730]

3.5. Kur'an-i Kerimi Kıraat'a İktidarı Olmamak

Hurufat Defterleri kayıtlarında geçen ve vakıf görevlilerin görevlerinden azl edilmelerine neden olan diğer bir husus ise, liyakat'tır. Konu ile ilgili belgelere yansıyan çok sayıda kayıt mevcuttur. Zilhicce 1136 / Ağustos 1724 tarihli kayıtta, Çıralı Mahallesi ahalisinin meclis-i şer'e giderek, söz kousu mahalle mescidinde 3 akçe yevmiye ile imam olan Ahmed bin Ali'nin Kur'an-ı Kerimi kıraat'e iktidarının olmadığını belirtmişler. Mahkemede Ahmed bin Ali'nin huzurunda gerçekleşen davada, söz konusu kişinin ref'ine karar verilmiştir. Bunun üzerine naib arzıyla bu göreve müstehak olduğu anlaşılan Musa bin Ali'ye, berat tevcihi yapılmıştır.[731]

Osmanlılar zamanında Konya'da mevcut olan camiler ve vakıfları hakkında aşağıda tek tek açıklama yapılmıştır. Kronolojik sıra takip edilerek yapılan açıklamada, söz konusu eserlerin banileri, ne zaman yapıldıkları ve hangi mahallede oldukları açıklanmaya çalışılmıştır.

4. Tarihte Konya Camileri

4.1. Hangah / Sahip Ata[732] Cami

Cami, Hurufat kayıtlarında "Larende Kapısı haricinde Hangah Cami" şeklinde geçmektedir.[733] Larende Kapısı Alaaddin Tepesi'nin güneyinde yer aldığından söz

---

[730] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[731] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[732] Sahip Ata: Anadolu Selçuklu Devletinin en kudretli vezirlerindendir. Asil ismi Sahip Ata Fahreddin Ali'dir. 1246'da Emiri Dad, 1260 yılında ise, II. İzeddin Keykavus tarafından kendisine "Sahip" unvanı verilmiştir. Bu tarihten itibaren büyük vezir olarak görevini icra eden Sahip Ata'nın adı, IV. Kılıçarslan'ın Moğollar tarafından öldürülmesi olayına karışmıştır. 1266'da III. Gıyaseddin'in tahta geçmesiyle 1272 yılına kadar sürecek ve ülkeyi yönetecek en kudretli iki kişiden birisi olmuştur. Sahip Ata yaşadığı dönemde, Konya, Kayseri, Afyon, Sivas ve Erzurum'da çok büyük şaheserler ortaya koymuştur. Hurufat kayıtlarında, Konya'daki yapılar; Sahip Ata Hangahı olarak bilinen ve Larende Kapısı yakınında bulunan yapı topluluğunda yer alan, cami, medrese, mescid ve hamam olarak geçmektedir. Sahip Ata'nın Konya'daki yapıları için Bkz, Tekcan, agt, s. 244; Kenan Doğan, "Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 38, Aralık 2012, s. 173; Erdoğan Merçil, "Sahip Ata", **Türkiye Diyanet vakfı İslam Ansiklopedisi**, Ankara, 2008. C.35, s. 515-516; Alptekin Yavaş, "Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Baniliği ve Yapılarında Görülen Benzer Özellikler", **Sanat Tarihi Dergisi**, Cilt: XVI, Nisan 2007, s. 166-170; Sadi Bayram-Ahmet Hamdi Karabacak, "Sahib Ata Fahrü'd-din Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 13, Ankara, 1981, s. 31-70.

konusu cami de Alaaddin Tepesi'nin güney tarafında ve Larende Kapısı'nın yakınında yer almaktaydı. Kayıtlarda "Sahip Ata'nın bina eylediği cami" şeklinde geçen kayıtlardan Cami banisinin Sahip Ata olduğu anlaşılmaktadır.[734] Söz konusu Sahip Ata külliyesinin vakfiyesi günümüzde mevcut değildir. Ancak Hicrî 1280 / Miladî 1863 tarihli bir Konya şer'iye sicilinde, külliyenin o zamanki mütevelli heyetinin elinde, Hicrî 677 / Miladî 1278 tarihli vakfiyenin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.[735] R. Evvel 1182 / Temmuz 1768 tarihli kayıtta, Hangah Cami minaresinin olduğu anlaşılmaktadır. Cami minaresinde "İkad-ı Kandil" yani kandilleri yakan bir görevli bulunmakta idi. R. Evvel 1182 / Temmuz 1768'de söz konusu görevi yerine getiren Hasan'ın ölmesi üzerine Hafiz Ahmed bu göreve atanmıştır.[736] Safer 1116 / Haziran 1704'te caminin 3 akçe ile Hatip ve 2 akçe ile Devirhanı Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[737] Kayıtlarda, bazı şahıs vakıflarından Sahip Ata Camine vakıflar bahşedildiği anlaşılmaktadır.[738] Safer 1117 / Mayıs 1705 tarihli başka bir kayıtta Hacı İlyas vakfında Devirhan Mehmed'e yevmiye verilmiştir.[739] Kâtip Mustafa vakfından yevmiye ile Muhameddiyye han Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[740] Ayrıca Katipzade olarak ta geçen Mustafa Ağa'nın Hicrî 1222 / Miladî 1807 tarihli hurufat kaydında, camiye para vakfında bulunduğu anlaşılmaktadır.[741] Zilhicce 1116 / Mart 1705 tarihli başka bir kayıtta, söz konusu caminin Sahip Ata vakfına ait olduğu anlaşılmaktadır.[742] Aynı kayıtta, 1 akçe ile hatip ve 1 akçe ile cüzhan olan İsa Halife'nin beratı yenilenmiştir. Safer 1117 / Mayıs 1705 tarihli başka bir kayıtta Hangah Cami'ne gelir getiren bir hamamın olduğu anlaşılmaktadır.[743] Hamam gelirinden 1 akçe ile ferraş Hacı Mustafa'nın ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[744] Sahip Ata Vakfi'ndan almak üzere 4 akçe ile camide kayyım es-Seyyid Hızır'ın görevden ayrılması üzerine oğulları es-Seyyid Mehmed ve es-Seyyid Ahmed'e berat-ı atik ile tevcih

[733] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.
[734] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[735] Doğan, *agm*, s. 175.
[736] VGMA, HD, 1108, Vr.14, s. 35.
[737] Gös. yer.
[738] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[739] Gös. yer.
[740] Gös. yer.
[741] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 8.
[742] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[743] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; Sahip Ata Külliyesi, cami, türbe, hangah, hamam, çeşme ve dükkanlardan oluşmuştur. Bu yapılardan Hangah / Sahip Ata Cami, Anadolu Selçuklu Dönemi vezirlerinden Hacı Ebubekirzâde Hüseyinoğlu Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından 1258'de yaptırılmaya başlanmış ve 1283'te tamamlanmıştır. Bkz, Doğan, *agm*, s. 175.
[744] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.

yapılmıştır.[745] Başka bir kayıtta, Sahip Ata caminde sermahfil olan Ahmed bin İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[746] El-Hac İlyas Vakfi'ndan 3 akçe ile devirhan Mustafa Halife ibn Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[747] Recep 1135 / Nisan 1723'te söz konusu camide 1 akçe ile Hafiz ve 1 akçe ile müezzin Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine oğlu Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[748] Sahip Ata Hangah Cami'nde 2 akçe ile müderris olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Hasan'a mütevelli Süleyman arzıyla R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[749] R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de caminin 2 akçe ile cabisi Mustafa'dır. Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Hasan Halife atanmıştır.[750] Söz konusu cami, Bazı Hurufat kayıtlarında Sahip Ata Hangah Cami şeklinde de geçmektedir. C. Evvel 1155 / Temmuz 1742 tarihli kayıtta, Sahip Ata binası Hangah Cami'nde 2 akçe ile Seyyid İsmail ve Seyyid Halil'in ferraşlık cihetine mutasarrıf oldukları anlaşılmaktadır. Ancak Seyyid İsmail'in feragat etmesiyle yarı olan hissesi kardeşi Halil'e tevcih edilmiştir.[751] 3 C. Evvel 1155 / 6 Temmuz 1742'de 4 akçe ile kayyım olan Fatma'ya berat tevcihi yapılmıştır.[752] Söz konusu camide Hicrî 1170 / Miladî 1756'da 2 akçe ile kâtip ve 4 akçe ile cüzhan Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine babası Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[753] C. Evvel 1171 / Ocak 1758'de Mustafa Ağa vakfından almak üzere, camide vazife-i muayyene ile müezzin ve Muhammediye han olan Mehmed'in ölmesi üzerine Hafiz Seyyid Mustafa ve Hafiz Seyyid İsmail'e babası beratı gereğince müştereken C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de berat tevcihi yapılmıştır.[754] Söz konusu Hangah Cami vakfından almak üzere, 5 akçe ile hitabet, müezzinlik ve meşrutiyet üzere Muhammediye han Seyyid Mustafa ve Seyyid İsmail müştereken mutasarrıflar iken Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine hissesi Mustafa Halife'ye tevcih edilmiştir.[755] Muharrem 1177 / Temmuz 1763'te 2 akçe ile ferraş olan Seyyid İsmail'in beratı yenilenmiştir.[756] Sahip Ata vakfından almak üzere Hangah cami ve mescidinde 2 akçe ile kâtip ve yevmi 4 akçe ile cüzhan

[745] VGMA, HD, 552 Vr.5, s. 5.
[746] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[747] Gös. yer.
[748] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[749] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.
[750] Gös. yer.
[751] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14; VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 15.
[752] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14
[753] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 8.
[754] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.
[755] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[756] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.

Seyyid Hüseyin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[757] Söz konusu cami ve mescidin Hicrî 1183 / Miladî 1769'da 2 akçe ile kâtip ve 4 akçe ile cüzhan'ı Veliyuddin'in ölmesi üzerine Seyyid Hüseyin bin Seyyid Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[758] Camide 2 akçe ile feraş ve 2 akçe ile cabi Derviş Mustafa'nın görevden ayrılması üzerine Ataullah bin Süleyman'a R. Ahir 1196 / Mart 1782'de tevcih yapılmıştır.[759] Recep 1197 / Haziran 1783'te Sahip Ata vakfından almak üzere 4 akçe yevmiye ile kayyım Seyyid Süleyman'ın görevden ayrılması üzerine Seyyid Hamza'ya berat tevcihi yapılmıştır.[760] Hangah Cami'nde yevmi 2 akçe ile kâtip ve yevmi 4 akçe ile cüzhan olan Seyyid Hafiz Eyyup'un görevden ayrılması üzerine kardeşi Mustafa'ya Şevval 1197 / Ağustos 1783'te berat tevcihi yapılmıştır.[761] Söz konusu camide 2 akçe ile ferraş ve 2 akçe ile cabi olan Ali bin Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Derviş Mustafa'ya, vakfi mezburun mütevellisi Affife ve Rahime Hatunların arzlarıyla 15 C. Evvel 1199 / 26 Mart 1785'te tevcih yapılmıştır.[762] Bu kayıttan, bayanların da Osmanlı Devleti vakıf yöneticileri arasında yer aldıkları görülmektedir. Zilhicce 1199 / Ekim 1785'te 2 akçe ile cabi ve 2 akçe ile ferraş Seyyid Halil bin Hasan'a tevcih yapılmıştır.[763] Söz konusu camide 3 akçe ile Sermahfil ve 2 akçe ile cüzhanlık ve 1 akçe ile Hafiz ve 1 akçe ile müezzin Mehmed ve Mustafa kardeşler mutasarrıftırlar. Ancak bir süre sonra Mustafa'nın ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[764] 10 R. Ahir 1203 / 8 Ocak 1789'da Hangah Cami'nde yevmi 2 akçe ile kâtip ve 4 akçe ile cüzhan Seyyid Mahmud kendi rızasıyla Hafiz Seyyid Yusuf'a kasrı yed yapmıştır.[765] C. Evvel 1211 / Kasım 1796 tarihli kayıtta, Sahip Ata Vakfı'ndan olan, Larende Kapısı'na yakın ve kapının dış tarafında yer alan Hangah Cami'nde, 2 akçe ile ferraşlık ve 2 akçe ile bevvaplık cihetlerine mutasarrıf Ahmed bin Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[766] 24 R. Evvel 1211 / 27 Eylül 1796'da kâtip Mustafa Ağa söz konusu camiye cüz vakfetmiştir. 2 akçe ile cüzhan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine Mehmed Halife'ye tevcih yapılmıştır.[767] 16 Zilhicce 1212 / 1 Haziran 1798'de kış mevsiminde söz

[757] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20.
[758] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 40.
[759] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.
[760] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29.
[761] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[762] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.
[763] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6; VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 16.
[764] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 11.
[765] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[766] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 10.
[767] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 23; VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 6.

konusu caminin damlarında bulunan karların kürümesi için bir kar kürüyeciye ihtiyaç duyulmuş ve es-Seyyid İbrahim ve es-Seyyid Mehmed ibni Seyyid Osman'a müştereken, naib Kadızade Feyzullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[768]

4.2. Sultan Alaaddin Cami

Alaaddin Cami; Alaaddin Tepesinin kuzeydoğusunda ve Alaaddin Köşkü'nün güneyinde, İç Kale'de ve Taht Mahallesi'nde yer almakta idi.[769] Cami-i Atik ve Sultan Cami ve Cami-i Kebir[770] olarak ta adlandırılan caminin inşası bir asırdan fazla sürmüştür. Cami inşaatına Sultan I. Mesud zamanında(1116-1155) başlanmış olup I. Alaaddin Keykubad zamanında(1220-1237) tamamlanmıştır. Caminin banileri olarak, I. Mesud, II. Kılıçarslan, I. İzeddin Keykavus ve Alaaddin Keykubad olduğu anlaşılmaktadır.[771] Alaaddin Cami ve Vakfi hakkında Hurufat Defterleri'nde çok sayıda kayıt bulunmaktadır. Bu kayıtlar çoğunlukla Sultan Alaaddin Vakıfları hakkındadır. Bunun dışında Alaaddin Camine çeşitli görevlerde yapılan atama kayıtları da mevcuttur.[772] Safer 1116 / Haziran 1704 tarihli kayıtta, 2 hisse ile Alaaddin cami ambardarlığına atanan ambardar Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[773] Söz konusu caminin 1 akçe ile mühürdarı Yusuf'un beratını kaybetmesi üzerine Şevval 1117 / Ocak 1706'da yeni berat tevcihi yapılmıştır.[774] Alaaddin Cami'nin Safer 1120 / Aralık 1708'de 5 akçe ile mühürdarı Hacı Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[775] Muharrem 1130 / Aralık 1717 tarihli hurufat kaydında, Karabaş Mehmed Efendi bin Hamza'nın, ulemanın faydalanması için Alaaddin Cami'ne kitap vakfettiği anlaşılmaktadır. Kitapların muhafazası için, kitapların mütevelliliğine, Alaaddin Cami müderrisi İsa'ya tevcihi yapılmıştır.[776] R. Evvel 1180 / Ağustos 1766'da Sultan Alaaddin Cami'nde, Kavak Köyünden almak üzere, yevmi 4 akçe ile

[768] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[769] Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde, Caminin fevkalade inceliğe sahip bir sanat eseri olduğu ancak iç kalede olmasından dolayı cemaatinin az olduğundan bahseder. Bkz, Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Cilt: 3, 1. Kitap, s. 28.
[770] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[771] Sultan Alaaddin Cami, Sultan Hanı ve Köşkü hakkında daha detaylı bilgi için Bkz, Yetkin, *İslam Ülkelerinde Sanat*, s. 118-121.
[772] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235; VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68; VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502; VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31.
[773] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[774] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[775] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[776] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.

hatip Seyyid Ömer'in çocuksuz ölmesi üzerine kardeşi Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[777]

4.3. Kadı İzzeddin Cami

Selçuklu dönemi eseri olan caminin banisi Kadı İzzeddin'dir.[778] Kadı İzzeddin Cami, medrese ve türbesiyle bir külliye oluşturmaktadır. Çifte Nerduban Mahallesi'nde, Atabey Medresesi yakınında olan yapının muhtemel yapılış tarihi Recep 644 / Kasım 1246 yılı sonlarıdır.[779] Hurufat Defterleri'nde Şaban 1105 / Mart 1694 ila C. Ahir 1217 / Eylül 1802 yılları arasında caminin faal olduğu anlaşılmaktadır.[780] Caminin vakfi da mevcut olup vakıf malından camide görevli kişilerin yevmiyeleri verilmiştir. Hicrî 1332 / Miladî 1913 tarihli Konya Salnamesinde caminin geliri 6804 kuruştur.[781]

Cami ve vakfına farklı tarihlerde imam[782], hatip[783], cabi[784] mütevelli[785], tarifhan[786], sermahfil[787], müezzin ve devirhan[788], nazır[789], kâtip[790], habbaz[791], meremmet[792], keyyal[793], naathan[794], vaiz[795], maaruf[796], cüzhan[797], bevvap ve kayyım[798], atamaları yapılmıştır. Söz konusu görevli yevmiyeleri, 2 ila 4 akçe arasında değişmektedir. Ayrıca yevmiyelerin bazen "sehim", bazen "galle", bazen de

---

[777] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31.
[778] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1; C. Ahir 1217 / Eylül 1802 tarihli hurufat kaydında Alaaddin Cami yakınında Ekekli Oğlu Medresesi ve Ak Mehmed oğlu Mehmed'in yapmış olduğu diğer bir medrese daha mevcuttur. Bu iki medresede Alaaddin Tepesi'nde olup Alaaddin Cami'nin yakınında idiler. Ak Mehmed Oğlu Medresesi'nin müderrisi olmadığından medresede mevcut talebelere "neşri ulum" yapılmadığından ulemadan Seyyid Mehmed bin İsa el-Konevi'ye, Şeyhülislam Mevlana Beşikçizade Seyyid Abdülvehhap Efendi'nin işaretiyle tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.
[779] Hicrî 906 / Miladî 1500 tarihli Tahrir Defterine göre. Bkz, Atçeken, *age*, s. 91.
[780] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179; VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[781] Ahmet Çelik, "1913'te Konya Cami ve Mescidleri", (Kısaltma: "Konya Cami ve Mescidleri"), **Konya Akademik Sayfalar Dergisi,** Cilt: 11, Sayı: 16, Mayıs 2011, s. 9.
[782] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[783] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[784] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[785] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52; VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179; söz konusu kayıtta, İzzeddin Cami mütevelli Nisa Hatun'dur.
[786] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[787] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[788] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[789] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[790] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[791] Gös. yer.
[792] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[793] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117.
[794] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.
[795] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[796] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[797] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[798] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.

"hınta" şeklinde vakıf malı olan ürünler üzerinde verildiği anlaşılmaktadır. Dönemin Konya'sında cami mütevellilerinin genellikle erkek olmasına karşın, Kadı İzzeddin Cami Mütevelliliği'nin kadınlar tarafından da yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Söz konusu dönemin Konya'sı için dikkate değer olan bu hususun Şaban 1105 / Mart 1694 ila Hicrî 1167 / Miladî 1754 tarihine kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.[799] Şaban 1105 / Mart 1694'te Nisa Hatun'un Kadı İzzeddin Cami mütevelli olduğu ancak kör ve sağır olduğu belirtilmiştir.[800] Nisa Hatun'un Safer 1117 / Mayıs 1705'te ölmesi üzerine Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[801] Ancak Seyyid Ali'nin hakkı olmadığı halde, hile ile bu göreve geldiği mahkeme kayıtlarına yansımıştır. Bunun üzerine Kadı İzzeddin evkafına "evladiyet ve meşrutiyet üzere" Seyyid Ali'den alınan görev, Nisa Hatun'un kızı ve kızının kızı (kızı ve torunu) Şerife ve Havva'ya beratı atikleri mucibince tevcih edilmiştir.[802] C. Evvel 1136/ Ocak 1724'te Kadı İzzeddin Türbesi'nde 2 akçe ile türbedar olan Sunuullah'ın, kendi halinde bir kişi olmaması, vakfin 2 akçe ile süvarı cebisi olan Seyyid Mehmed'in görevini terk etmesi üzerine söz konusu görevlere yapılan yeni atamaların, vakıf mütevellileri Seyyid Mehmed ve Şerife-Havva Hatun'ların arzlarıyla gerçekleştiği anlaşılmaktadır.[803] Bu kayıttan Şerife ve Havva hatunların Hicrî 1136 / Miladi 1724'te hâlâ vakıf yöneticileri oldukları görülmektedir. Ayrıca Seyyid Mehmed'in söz konusu vakfa mütevelli olarak atandığı ve muhtemelen evladı vakıftan olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Kadı İzzeddin vakıf mütevelliliği evladı vakfa şart koşulmuştur.

4.4. Anber Reis Cami

Selçuklu dönemi eseridir. İstasyon caddesinde ve Anıt'ın kuzey tarafındadır. Hurufat Defterleri'nde caminin yeri; "Konya'nın çeşme kapısı haricinde" olarak tanımlanmaktadır.[804] Günümüzde hala faal olan cami, zaman içinde bir takım onarımlar geçirmiş ve ilk zamanki özgün yapısını önemli ölçüde yitirmiştir. Selçuklu Devleti'nin ileri gelenlerinden Sihabeddin Anber Reis adına Hicrî 661 / Miladî 1262 yılında inşa edilen[805] C. Ahir 1172 / Ocak 1759 tarihli hurufat kaydında, caminin, Turgutoğullarından Pir Hüseyin Bey tarafından yeniden bina edildiği, Hüsrev Paşa

[799] Küçükdağ, *agt*, s. 53.
[800] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.
[801] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[802] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35; VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[803] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[804] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9.
[805] Atçeken, *age*, s. 114.

tarafından da tamir edildiği, ancak caminin eski ismiyle, yani Anber Reis Cami olarak bilindiği belirtilmektedir.[806] XX. yüzyılın başlarında çıkan bir yangında tamamen kül olan cami, Konya Valisi Arif Paşa zamanında tekrar inşa edilerek günümüzdeki şeklini almıştır.[807] Hurufat Defterleri'nde geçen kayıtlardan, Caminin ibadet yeri olasının dışında bir eğitim kurumu görevini de üstlendiği anlaşılmaktadır. Ramazan 1229 / Ağustos 1814'te camide dersiam olan Seyyid Mehmed bin Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine yerine oğlu Seyyid Süleyman geçmiştir.[808] Başka bir kayıtta, Anber Reis Cami'nde dersiam olanlar ile cuma günü vaiz ve devirhan olanların ücretleri Pir Hüseyin Bey Vakfi'ndan karşılandığı açıklanmıştır.[809] Recep 1172 / Şubat 1759 tarihli kayıtta, söz konusu camide müezzin olanlara, Turgutoğulları Vakfi'ndan yevmiye verildiği anlaşılmaktadır.[810] Camiye Recep 1101 / Nisan 1690 ila Ramazan 1229 / Ağustos 1814 tarihleri arasında imam[811], yasinhan, şerifhan[812], cüzhan[813], vaiz ve bevvap[814], müezzin[815], ferraş[816], mütemmed[817], müderris[818], ihlashan[819], nasih[820], devirhan[821], dersiam[822], kâtip[823] atamaları yapılmıştır.

4.5. İplikçi Cami / Ebü'l-Fazl Cami

Cami, Alaaddin Tepesinin doğusunda, Hz. Mevlana Türbesine doğru giderken sağda, Şerefeddin Cami'nin karşı caddesinde yer almaktadır. Cami İplikçiler Çarşısında yer aldığı için bu adla anılmıştır. Hala ayakta olan mabed, zaman içinde

---

[806] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51; VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114; VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[807] Selçuklu sarayında zaimüddar olan Şihabüddin Anber'in bu camisi, Konya Sur'unun eski kapı denilen kapısı önüne rastlamakta idi. Anber Reis'in Habeşistan'dan getirilmiş ve sonra da âzâd edilmiş bir köle olması kuvvetle muhtemeldir. Bkz, Muzaffer Erdoğan, "Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri", **Vakıflar Dergisi,** Sayı: 7, İstanbul, 1968, s. 160.
[808] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9.
[809] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5; VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.
[810] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 37.
[811] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23.
[812] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[813] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[814] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[815] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.
[816] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[817] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[818] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18.
[819] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20.
[820] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17.
[821] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.
[822] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[823] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.

gördüğü tamirlerle hem yenilenmiş hem de genişletilmiştir.[824] Hurufat Defterleri'nde, İplikçi Cami, Ebu'l-Fazl Cami ve Ahmed Beg Binası Cami şeklinde geçmektedir.[825] Konyalı, Caminin ilk kez Tebrizli Ebü'l-Fazl tarafından inşa edildiğini belirtmektedir.[826] XIV. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen cami daha sonra Turgutoğlu Ahmed Bey tarafından tamir edildiğinden[827], Ahmed Bey Binası Cami olarak ta adlandırılmıştır.[828] Şaban 1101 / Mayıs 1690 tarihli hurufat kaydında İplikçi Cami'nin imamı ve vaizi İbrahim'dir. İbrahim'in ölmesi üzerine Mustafa bin Mehmed'e, yazmış olduğu arzuhal üzere, Şeyhülislam Seyyid Mehmed Said Efendi'nin işaretiyle berat tevcihi yapılmıştır.[829] Başka bir kayıtta, Ahmed Beg ve Ebu'l-Fazl'ın camiyi tamir ettikleri belirtilerek, pazartesi günü Muhammediye han olarak 2 akçe yevmiye ile İbrahim'in görevinden ayrılması üzerine kardeşleri Seyyid Mahmud ve Şeyh Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[830] Safer 1131 / Aralık 1718'de İplikçi caminde 1 sehim galle ile cabisi ve nazırı Mehmed'in ölmesi üzerine Sunûllah'a berat tevcihi yapılmıştır.[831] İplikçi Cami'nde çarşamba günü vaaz yapılması için İbrahim Ağa'nın bir vaiz vakfi kurduğu ve camide bir vaiz kürsüsü yerleştirdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu kürsüde vaiz ve vakfin mütevelli Hüseyin'in ölmesi üzerine Şeyh Abdullah Halife'ye C. Evvel 1139 / Aralık 1926'da berat tevcihi yapılmıştır.[832] Şeyh Abdullah Halife 1 hisse galle ile cami kâtipliğini de yapmaktadır.[833] Hurufat Defterleri'nde, İplikçe cami ve vakfina; mütevelli, imam, hatip, devirhan, Muhammediye han, cabi, nazır, kayyım, vaiz, sermahfil, cihetlerine yapılan atamalar Zilkade 1249 / Mart 1834'de kadar devam etmiştir.[834] Osmanlıların

---

[824] Caminin, zaman içinde dört kez tamir geçirdiği bilinmektedir. İlkin Hicrî 733 / Miladî 1332'de Samurcu (Kişci) Ebubekir tarafından yenilenmiş ve tamir edilmiştir. İkinci tamiri, Turgutoğlu Ahmed Bey tarafından, Hicrî 834 / Miladî 1430'lu yıllarda yapılmıştır. Üçüncü kez, Hicrî 992 / Miladîi 1584'te çıkan bir yangında hasar gören cami, Hacı Emrullah isimli bir Tüccar tarafından onarılmıştır. Son olarak, 1945'te Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından onarılan cami, bir süre klasik eserler müzesi olarak kullanılmışsa da bir süre sonra tekrar ibadete açılmıştır. Konyalı, *age*, (1997 baskısı), s. 415.

[825] VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8; VGMA, HD, 1113, Vr.3, s. 4; VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.

[826] Konyalı, *age*, s. 408; Hurufat kayıtlarında geçen "Ebü'l-Fazl Cami" kaydı da bunu teyit etmektedir.

[827] Konyalı, *age*, s. 409.

[828] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192.

[829] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4; VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5.

[830] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4; Aynı kayıtta, Hacı Ömer'in, Sıpahi Pazarında bulunan dükkanının gelirlerini İplikçi Cami'nde Muhamediye han olan kişilere yevmiye olarak tahsis edildiği anlaşılmaktadır.

[831] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.

[832] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.

[833] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.

[834] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6; VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140; VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22; VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24; VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8; VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 105; VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 9; VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8; VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6; VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131; VGMA, HD, 1113, Vr.3, s.

son zamanlarında Hicrî 1332 / Miladi 1913'te tutulan Konya salnamesinde caminin 8,492 kuruş geliri vardır.[835]

4.6. Dursunoğlu (Dursun Fakih) Mescidi / Cami

Günümüzde faal olan cami, Konya'nın en eski Camilerinden birisidir. 1476'da Fatih zamanında yapılan Karaman vilayeti tahririnde, bu cami "Dursun Fakih" mescidi olarak kaydedilmiştir.[836] III. Murad döneminde yapılan Karaman tahririnde de Dursun Fakih mescidi olarak kayıt edilmiştir. Hurufat Defterleri'nin bazı kayıtlarında "Dursunoğlu'nun bina eylediği mescid" kaydı düşülürken, bazı kayıtlarda ise, Dursun Fakih'in binası Cami Şerifi" kaydı düşülmüştür.[837] Yavuz Sultan Selim Konya'yı aldığı zaman ilk cuma namazını bu mescitte kılmıştır.[838] Nitekim Dursun Fakih'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.[839] Bu durumda mescidin XIV. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olabileceği anlaşılmaktadır. Mescid, ilk zamanlarda bulunduğu mahalleye ismini verirken sonradan Şekerfuruş Mahallesine katılmıştır. Mescid, zaman içinde bazen Şekerfuruş Mahallesinde[840] bazen Abdülaziz Mahallesinde[841] (her iki mahalle birbirine yakın ve Alaaddin Tepesi'nin güneyinde dış kale surlarının içerisinde yer almaktaydılar), bazen de Dursun Fakih Mahallesi'nde gösterilmiştir.[842]

3; VGMA, HD, 1113, Vr.3, s. 4; VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41; VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192; VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 194.

[835] Çelik, "Konya Cami ve Mescidleri", s. 9.

[836] Konyalı, *age,* s. 347; Muhtemelen başlangıçta mescid olan bu yapı sonradan camiye çevrilmiştir. Hurufat Defterlerinde bu durum göze çarpmakta, mescid ve cami olarak geçen çok sayıda kayıt bulunmaktadır. Burada hem mescid hem de cami olarak geçen kayıtlar bir arada verilmiştir.

[837] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231. Konyalı, adı geçen eserinde, söz konusu mescitten bahsederken, mescidin Osmanlı Devletinin kuruluşunda mühim rol oynayan Dursun Fakih tarafından mı yoksa oğlu tarafından mı yapıldığı mevzusunun net olmadığı ve bu konuda gerekli vesikalara henüz ulaşılamadığını söyler. Ancak çalıştığımız Konya Hurufat Defterlerinin birçok yerinde bu mabedin Dursun Fakih'in oğlu tarafından bina edildiği belirtilmektedir. Fakat kayıtlarda Dursun Fakih Caminden bahsedilirken, Caminin banisi Dursun Fakih gösterilmiştir. Mescitten bahsedilirken; "Dursunoğlu Binası Mescidi" şeklinde açıklama yapılmıştır. Hurufat Defterlerinden bu iki yapının aynı olmayıp farklı yapılar olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü zamanla nüfusu artan ve büyüyen Konya şehrinde mescidlerin bir süre sonra camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Dursun Fakih camisinin mescide çevrilmiş olma ihtimali zayıftır. Bkz, VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231; VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.

[838] Konyalı, age, s. 349.

[839] Osmanlı Devletinin kurucusu Sultan Osman'ın Karacahisarda bağımsızlık hutbesini okuyan ve burada ilk Osmanlı Kadılığı'nı yapan kişinin Dursun Fakih olduğu bilinmektedir. Bkz, Konyalı, *age,* s. 348.

[840] Konyalı, age, s. 345.

[841] Önder, *Mevlana Şehri*, s. 179.

[842] VGMA, HD, 553, Vr.8, s. 13.

Dursunzade Mescidinde 5 akçe ile Recep 1108 / Ocak 1697'de imam Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[843] C. Ahir 1132 / Mart 1720 tarihli hurufat kaydında Dursun Fakih Mescidi ve Eski Pazar Cami'nin mütevellisi Derviş Mehmed'dir. Recep 1132 / Mayıs 1720'de Derviş Mehmed'in ölmesi üzerine 1 akçe ile Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[844] Başka bir kayıtta, Derviş Mehmed'in Dursunoğlu Mescidinde üç vakitte imam, Eski Pazar Caminde de 1 akçe ile hatip ve 2 vakitte imam olduğu belirtilmiştir. Derviş Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Derviş Ahmed'e berat tevcihi yapılmiştir.[845] Yani Derviş Mehmed, Dursunoğlu Mescidi'nde hem imam, hem mütevellidir. Aynı zamanda farklı camilerde de aktif görev yapmıştır. 3 vakitte Dursunoğlu Mescidi'nde imam 2 vakitte de Eski Pazar Cami'nde imam, yani toplamda 5 vakit imamlık görevini de yürütmüştür. R. Evvel 1136 / Ekim 1723 tarihli iki hurufat kaydında "Dursun Fakih'in bina eylediği cami şerif" kaydı düşülmüştür.[846] Konyalı, Dursun Fakih Cami ile Dursunoğlu Mescidi'ni tek bir yapı olarak saymaktadır. Hurufat kayıtlarında ise, Ramazan 1142 / Mart 1730 tarihli tek bir kayıtta, söz konusu cami ve mescidin mütevellisi aynı gözükmektedir. Vakıf şartına göre mescid mütevellisi olan Emine binti Mehmed'in ölmesi üzerine Ramazan 1142 / Mart 1730'da naib Osman arzıyla evladı vakıftan Mehmed bin Hacı Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[847]

4.7. Şerafeddin Cami

Konya Alaaddin Tepesinin doğusunda, günümüz valilik binasının karşı tarafına yer almaktadır.[848] Karamanoğulları dönemi eserlerinden olan Cami, XIII. yüzyılda Şeyh Şerafeddin tarafından yaptırılmıştır. İlk yapılırken muhtemelen mescid olarak yapılmıştır.[849] Caminin zaman içerisinde, farklı tarihlerde yeniden yapıldığı ya

[843] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.
[844] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[845] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; başka bir kayıtta da Dursunoğlu mescidinde üç vakitte 5 akçe ile imam Derviş Ahmed, aynı zamanda ikindi vaktinde de Eski Pazar Cami'nde yevmiyesi 1 akçe ile ikindi vakti imam ve hatip olarak görev yapmaktadır. Derviş Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e naib Hacı Abdullah arzıyla tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[846] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[847] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196; bu kayıt dışında, diğer kayıtlar arasında benzerlik bulunmamaktadır. R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli iki Hurufat kaydının ilkinde, Dursun Fakih Cami'nin evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi Ayşe Hatun'dur. Ayşe Hatun'un R. Evvel 1136 / Kasım 1723'te ölmesi üzerine yevmi 1 akçe ile Sadri'ye kızı Emine Hatun'a tevcih yapılmıştır.(VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231). Diğer kayıtta da üsteki kaydın teyidi mahiyetindedir.(VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88).
[848] Karamanoğlu İbrahim Beğ'in, Şerafeddin Camine değirmen vakfı bulunmakta idi. Bkz, VGMA, no: 147, s. 12, ayrıca caminin güney doğu tarafında ve cami duvarının ittisalinde İrfaniye Medresesi bulunmakta idi. Bkz, VGMA, no: 147, s. 10.
[849] Erdoğan, *agm*, s. 149-205.

da tamirat gördüğü bilinmektedir.[850] Cami, 1636'da Konyalı Memi Bey bin Mehmed Çavuş tarafından yıktırılmış ve yeniden inşa edilmiştir.[851] Zaman içerisinde birtakım restorasyonlardan geçen cami, günümüzde hala ayaktadır. Hurufat kayıtlarında Arıkoğlu Şerafeddin Cami olarak geçen yapı[852]; Şaban 1101 / Mayıs 1690 tarihli kayıtta, Şerafeddin caminde okunmak üzere İsmail Ağa cüz vakf etmiştir. Çömlekçiler sokağında bulunan dükkânlarının gelirlerinden almak üzere, yevmi 1 akçe ile Pazartesi ve Perşembe günleri ba'dezzuhr (öğleden sonra) cüzhan Mehmed bin Ahmed'dir. Ahmed'in görevden ayrılması üzerine Şeyh İbrahim bin Şeyh Mehmed'e kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[853] R. Ahir 1105 / Kasım 1693'te Cami'de Hafiz Mahmud'un beratı yenilenmiştir.[854] Safer 1109 / Ağustos 1697'de 1 akçe ile vaiz Abdullah'ın ölmesi üzerine Seyyid İsa'ya mütevelli Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[855] C. Evvel 1109 / Kasım 1693'te Mehmed Çavuş Vakfi'ndan Şerafeddin Cami'nin tamiratına yardım yapılmıştır.[856] Recep 1109 / Ocak 1698'de Karamanoğlu hazinedarı Yusuf Ağa camiye cüz vakfetmiştir.[857] R. Ahir 1116 / Ağustos 1704'te Şerafettin Sultan Cami'nde 1 akçe ile enam han ve 1 akçe ile noktacı Cafer'in ölmesi üzerine oğluna tevcih yapılmıştır.[858] Camide 10 akçe ile Şeyhu'l Kurra[859] olan Şeyh İsmail'e Zilkade 1116 / Şubat 1705'te berat tevcihi yapılmıştır.[860] Caminin muayyene ile mütevellisi Ebubekir'in görevden ayrılması üzerine naib arzıyla Seyyid Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[861] R. Ahir 1126 / Nisan 1714'te söz konusu camide 1 akçe ile ta'rif han ve 1 akçe ile makam han olan Mahmud'un ölmesi üzerine kardeşi Abdullah'a makam hanlık, Ahmed'e ise ta'rif hanlık ciheti naib arzıyla tevcih edilmiştir.[862] Zilkade 1135 / Ağustos 1723 tarihli kayıtta cami şerif evkafının mütevelli 2,5 akçe ile İbrahim Halife'ye tevcih yapılmıştır.[863]

[850] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29.
[851] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 42.
[852] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[853] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[854] VGMA, HD, 1160, Vr.1, s. 176.
[855] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495.
[856] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 496.
[857] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.
[858] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[859] Kur'an-ı Kerimi usûl ve tecvidine göre okuyan kişilere "Şeyhu'l Kurra" denirdi.
[860] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[861] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[862] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[863] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.

4.8. Hatiplizade Mehmed Efendi (Çelebi) Cami / Meram Cami

Karamanoğulları dönemi eseri olan cami'nin banisi Hatiplizade Mehmed Efendi'dir.[864] Cami, Meram Cami olarak ta bilinmektedir.[865] Hatiplizade Mehmed Efendi tarafından muhtemelen XV. yüzyılların başlarında yaptırılmıştır. Nitekim başka bir hurufat kaydında da Meram Hamamı'nın banisi olarak ta Hatiplizade gösterilmiştir.[866] Hicrî 827 / Miladî 1423 tarihli bir kitabede, Meram Hamamı'nın Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında yapıldığı belirtilmektedir.[867] Dolayısıyla Hatiplizade Mehmed Efendi'nin yapı manzumesi olan Cami, Hamam ve Daru'l-Huffazı'nın XV. yüzyılın başlarında, birbirine yakın zamanlarda yapıldığını belirtmek mümkündür.

hurufat kaydında, Hatiplizade Mehmed Çelebi Cami'ne yapılan bevvap, nazır, mütevelli, müderris, hatip, vaiz, cüzhan, cabi, meremmatçı, kayyım, muhaddis ve hitabet cihetlerine ait kayıtlar mevcuttur. Şaban 1109 / Şubat 1698 tarihli Hurufat kaydı, bevvap ataması ile ilgilidir. 1 akçe ile bevvap olan Seyyid Abdülkadir'in atik beratı verilen tarihte yenilenmiştir.[868] Zilkade 1116 / Şubat 1705'te Mehmed Çelebi vakfından 1 akçe ile cami mütevellisi olan Hasan'ın görevini bırakması üzerine oğlu Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[869] R. Evvel 1140 / Ekim 1727 tarihli başka bir kayıtta, meram caminde ferraş olan Seyyid Süleyman'ın beratı olmadığından naib Seyyid İbrahim arzıyla berat talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır.[870] Hatiplizade caminde 3 akçe ile Cuma Müezzini olan Mehmed bin Mustafa'nın ölmesi üzerine naib Osman arzıyla Mustafa bin Mehmed'e Şevval 1183 / Ocak 1770 tarihiyle berat tevcihi yapılmıştır.[871] Söz konusu cami'de yevmi 8 akçe ile vaiz olan Seyyid Abdurrahman'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'e Hicrî 1183 / Miladî 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[872] R. Evvel 1193 / Mart 1779'da Meram nam mevkiinde bulunan Hatiplizade Cami'nde yevmi 2 akçe ile müderris olan Receb'in ayrılması

[864] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 8; söz konusu hurufat kaydında, Hatiplizade Mehmed Efendi Cami'nde imam olmadığı, ancak ihtiyaç olduğundan, yevmi 10 akçe ile Seyyid Emrullah'ın ataması Zilhicce 1200 / Eylül 1786'da Kadı Hafız Ömer arzıyla gerçekleşmiştir.
[865] VGMA, HD, 554, Vr.10, s. 17.
[866] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 40.
[867] Konyalı, *age*, s. 460.
[868] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.
[869] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[870] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[871] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[872] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.

üzerine Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[873] Söz konusu camide yevmi 1 akçe vazife'nin sülüs hissesinin rub hissesiyle, rub hisse kitabet, 1 akçe vazife'nin sülüs hissesinin rub hissesiyle rub hisse cüzhanlık cihetlerine mutasarrıf olan Hafiz Abdullah, Mehmed Arif ve Hafiz Ahmed kardeşlerin ayrılması ile es-Seyyid Mahmud bin es-Seyyid Süleyman'a naibi Hamzazade Mehmed Said arzıyla 2 Zilkade 1223 / 20 Aralık 1808'de berat tevcihi yapılmıştır.[874] Hatiplizade Caminde yevmi 8 akçe ile Vaizlik cihetine Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir, es-Seyyid Osman, es-Seyyid Süleyman bin Mahmud kardeşler iştiraken mutasarrıflar iken, es-Seyyid Süleyman'ın çocuksuz ölmesi üzerine rub hissesi kardeşleri Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir ve es-Seyyid Osman'a naib Seyyid el-Hac Ahmed Reşit arzı gereğince tevcih buyrulması için, Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi'nin onayı ile 17 R. Ahir 1241 / 29 Kasım 1825'te tevcih yapılmıştır.[875] Söz konusu camide, yevmi 2 akçe ile vaizlik cihetine Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir, es-Seyyid Osman, es-Seyyid Süleyman bin Mahmud kardeşler iştiraken mutasarrıflar iken; es-Seyyid Süleyman'ın çocuksuz ölmesi üzerine hissesi kardeşleri Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir ve es-Seyyid Osman'a naib Seyyid el-Hac Ahmed Reşit'in arzı ve Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi'nin onayı ile sözkonusu kardeşler'e 17 R. Ahir 1241 / 29 Kasım 1825'te tevcih yapılmıştır.[876] Hatiplizade Cami'nde, yevmi 2 akçe ile vaiz ve kayyım olan es-Seyyid Mahmud bin Süleyman'ın ölmesi üzerine yerine imtihanla oğulları; es-Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir, es-Seyyid Osman, es-Seyyid Süleyman bin es-Seyyid Mahmud kardeşlere iştiraken naib Seyyid el-Hac Ahmed Reşit arzı ve Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi'nin onayı ile söz konusu kardeşlere Hicrî 1241 / Miladî 1825'te berat tevcihi yapılmıştır.[877]

4.9. Diğin Cami

Aksaray Kapısı civarında Debbağhane Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarında "Debbağhane Mahallesinde vaki Diğin Cami Şerifi" şeklinde geçmektedir. Karamanoğulları dönemi eseri olan cami hakkında ulaşabildiğimiz en eski belge 8 C. Ahir 1103 / 26 Şubat 1692 tarihli mülk satışını konu edinen Şer'iye Sicili kaydıdır.[878]

[873] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 15.
[874] VGMA, HD, 554, Vr.10, s. 17.
[875] VGMA, HD, 557, Vr.6, s. 9.
[876] Gös. yer.
[877] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 10.
[878] Sak, *37 Numaralı Konya Şer' iye Sicili,* s. 290.

Kayıtta, 30 esedi kuruşa satışı yapılan At Pazarı Kapısı dışındaki çömlekçi dükkânının satış bedeli, mütevelli marifetiyle Diğin Cami Vakfi'na vakfedilmiştir. Yine At Pazarı yakınında Çukuryer mevkiinde[879] Nalbant dükkânının yarı hissesi Diğin Cami vakıfları arasındadır. 14 Safer 1116 / 18 Haziran 1704 tarihli Konya Şer'iye Sicili kaydında Padişah II. Ahmed'in tahta çıkması dolayısıyla, Diğin Cami'nde imam, nazır ve cabi olan Seyyid Sâlih Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[880] Ayrıca, 110 nolu Konya Şer'iye Sicili'nde, Hocahabîb Mahallesi'nden Ömer Sâdık Efendi Diğin Câmii'ne dükkân vakfetmiştir.[881] Saray Caddesinde 3 bab dükkân, Sipahi Pazarında ise 9 bab dükkân Diğin Cami'nin giderlerine sarf edilmek üzere vakfedilmiştir.

Konya Hurufat Defterleri'nde Diğin Cami'ne Zilhicce 1135 / Eylül 1723 ila 29 Şevval 1229 / 14 Ekim 1814 tarihleri arasında imam, hatip, sermahfil, bevvap, ferraş, devirhan, mütevelli, nazır ve cabi atamaları yapılmıştır. İmamlar 2-4 ila 10 akçe[882], ferraşlar 4 akçe[883], bevvaplar 4 akçe[884], sermahfil 1 akçe[885], devirhan 2 akçe[886], hatip 8 akçe[887], nazır ve cabi 4'er akçe[888] yevmiye ile atanmışlardır. Cami günümüzde hala mevcuttur.

4.10. Hacı Mustafa Cami

Cami, Zincirlikuyu Mahallesi'nde idi. Bu mahalle Hz Mevlana Türbesi'ne yakın olup Hurufat kayıtlarında Türbe-i Celâli'ye Mahalleleri olarak ta geçmektedir.[889] Hacı Mustafa tarafından yaptırılan caminin yapım tarihi tam olarak belli değildir. Karamanoğulları dönemi eseri olan caminin uzun bir süre faal olduğu anlaşılmaktadır. C. Evvel 1118 / Ağustos 1706 tarihli hurufat kaydında imam Beyazid'in 2 akçe ile Hacı Mustafa Caminde görev yaptığı fakat sonra bu görevi

---

879 İzzet Sak-İbrahim Solak, *53 Numaralı Konya Kadı Sicili(1148-1149 / 1736-1737), (*Kısaltma: 53 Numaralı Konya Kadı Sicili) Transkripsiyon ve Dizin, Konya, 2015, s. 71.
880 Sak, *47 Numaralı Konya Kadı Sicili*, s. 708.
881 İzzet Sak, *Kadı Sicilleri Işığında Konya'da Yapılan Vakıflar (1650-1910)*, (Kısaltma: *Konya'da Yapılan Vakıflar*), Konya Büyükşehir Kültür Yay., Konya, 2012, s. 27.
882 VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27; VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5; VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.
883 VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 3; VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 28.
884 VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 3; VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 28.
885 VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87; VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27; VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6.
886 VGMA, HD, 1128, Vr.3, s. 142.
887 VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30; VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 553, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17; VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9.
888 VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 106; VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
889 Hurufat kayıtlarında geçen Diğer mahalleler; Sarı Hasan, Civari, Kuşkovan, Durak Fakıh, Dolabucu ve Sedirleri sayılabilir.

Mehmed'e devrettiği anlaşılmaktadır.[890] Ancak bu atama camiye yapılan ilk atama değildir. Nitekim 29 Recep 1119 / 26 Ekim 1707 tarihli başka bir hurufat kaydında camide 2 akçe yevmiye ile bir cüzhanın görev aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca cami vakfi desteğiyle cami yakınında bir muallimhane de yapılmıştır. Müallimhanede 1,5 akçe ile muallimi sibyan olan Şeyh Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine Mustafa Efendi'ye berat tevcihi yapılmıştır.[891] Seyyid Mustafa'nın imam hatiplik beratı C. Ahir 1119 / Ağustos 1707'de yenilenmiştir.[892] Şaban 1119 / Ekim 1707 tarihli başka bir kayıtta Seyyid Mustafa'nın imam, hatip ve azalık görevlerini de icra ettiği görülmektedir. Fakat bu göreve layık olmadığı bir süre sonra anlaşılınca bu göreve mütevelli olan Veli Halife getirilmiştir.[893] Şevval 1122 / Kasım 1710'da Hacı Mustafa Caminde 2 akçe ile devirhan, cüzhan ve imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine Hafiz Seyyid Yahya'ya kadı arzıyla tevcih yapılmıştır.[894] Zilhicce 1122 / Ocak 1711'de 6 akçe ile hatip ve 2 akçe ile vaiz ve imam olan Seyyid Ahmed üzerinden Veli'ye berat tevcihi yapılmıştır.[895] Mustafa, imam ve hatiplik görevini R. Evvel 1130 / Şubat 1718'de Veli üzerinden almıştır. [896] Zilkade 1133 / Ağustos 1721 tarihinde Hacı Mustafa Cami mütevellisi vefat ettiğinden Veli'ye tevcih yapılmıştır.[897] Hacı Mustafa Cami'nde görevli kimselerin görevlerine yapılan gasplar hakkında da kayıtlar mevcuttur.[898] Muharrem 1187 / Mart 1773 tarihli kayıtta camide yevmi 8 akçe ile cüzhan, müezzin, bevvap ve ferraş olan Seyyid Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.[899] Hacı Mustafa Cami çırağına vakıf olan paranın mütevellisi Seyyid Mustafa Halifeye atik beratı gereğince Safer 1175 / Eylül 1761'de yeni berat tevcihi yapılmıştır.[900]

[890] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[891] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[892] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[893] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[894] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[895] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[896] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[897] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[898] VGMA, HD, 1109, Vr.2, s. 16; VGMA, HD, 1112, Vr.10, s. 2.
[899] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5.
[900] VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11.

4.11. Kadı Mürsel[901] Cami

Konya'nın Kadı Mürsel Mahallesi'nde olan caminin tarihi Karamanoğulları dönemine kadar uzanmaktadır. Kitabesine göre, Mehmed ibni Alaaddin'in hükümdarlığı zamanında, Hicrî 812 / Miladî 1409 yılında Hacı Mustafa oğlu Mürsel tarafından yaptırılmıştır.[902] Konya'ya hakim olan Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında (XV. yüzyılın ortalarına doğru) söz konusu cami harap olmuş, ancak II. Bayezid tarafından tamir ettirilmiştir.[903] Günümüzde faal olan cami[904] ile ilgili Hurufat defterlerinde atama kayıtları bulunmaktadır. Kayıtlardan caminin, Hicrî 1105 / Miladî 1693 - Hicrî 1220 / Miladî 1805 tarihleri arasında faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarih aralığında söz konusu cami ve vakfına yaklaşık 100 atama kaydı bulunmaktadır. Bu atamalar, genellikle cami görevlileri; imam, hatip, müezzin, sermahfil, cüzhan ile vakıf görevlileri; mütevelli, bevvap, kâtip ve cabi gibi görevlerdir. R. Ahir 1105 / Kasım 1693 tarihli hurufat kaydında Ahmed, caminin nezaret görevini yürütmüştür.[905] Camide Hacı İsa vakfından yevmiye ile cüzhan İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[906] Recep 1109 / Ocak 1698'de camide sermahfil olan Mehmed aynı zamanda caminin de mütevellisidir.[907] Kadı Mürsel Cami'nde müezzin ve devirhan Avaz'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e R. Evvel 1109 / Eylül 1697'de tevcih yapılmıştır.[908] Muharrem 1110 / Temmuz 1698'de Kadı Mürsel Cami'nde 2 akçe ile devirhan ve 1 akçe ile cüzhan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e kadı Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[909] Şaban 1115 / Aralık 1703'te söz konusu camide yevmi 5 akçe ile Mehmed'in sermahfil ve yevmi 5 akçe ile mütevelli beratı yenilenmiştir.[910] Hacı İsa Vakfi'ndan Kadı Mürsel Cami'nde okunması için cüz vakfedilmiştir. Safer 1116 / Haziran 1704'te camide 2 akçe ile devirhan ve Hacı

---

[901] Kadı Mürsel, Karamanoğulları devrinde Kadı Celaleddin Mürsel adıyla meşhur olan, devrin kazaskerlerindendir. Banisine atfen Kadı Mürsel Cami olarak meşhur olan yapının Osmanlılar zamanında birkaç kez tamir ettirildiği bilinmektedir. En son Sultan II. Abdülhamid zamanında 1907'de Hacı Halil Ağa tarafından yıktırılarak üçüncü defa yeniden yaptırılmıştır. Bkz, Önder, *Mevlana Şehri*, s. 170.

[902] Konyalı, *age*, s. 422.

[903] Gös. yer.

[904] Konya Büyükşehir Belediyesi internet sitesinde, Kadı Mürsel Cami ile Hacı Hasan Cami aynı camiler olarak alınmış, ancak gerek Hurufat kayıtlarında ve gerekse Konyalı'nın adı geçen eserinde, bu iki caminin farklı yapılar olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.

[905] VGMA, HD, 1160, Vr.1, s. 176.

[906] Gös. yer.

[907] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.

[908] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495; VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.

[909] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499

[910] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.

İsa'nın vakf ettiği cüzlerinden 1 akçe ile cüzhan Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[911] Safer 1117 / Mayıs 1705'te el-Hac İsa'nın cüz vakfından nazır Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[912] Başka bir kayıtta, Mehmed'in nazır olmanın yanında, Hacı İsa Vakfı'ndan 1 akçe ile kâtip ve 1 akçe ile cabi olarak görev yapmıştır. Mehmed söz konusu görevi babasından devralmıştır.[913] Kayıtlar, imam, cabi, devirhan, cüzhan, hatip, tarifhan şeklinde devam etmektedir.[914] Muharrem 1131 / Kasım 1718 tarihli hurufat kaydında Kadı Mürsel Cami'ne, diğer cami ve mescitlerle ilgili kayıtlarda pek rastlayamadığımız cami şeyhliği atamasının yapıldığı anlaşılmaktadır. Verilen tarihte söz konusu cami şeyhi olmadığından Sunullah'a naib arzı ile tevcih yapılmıştır.[915] Kadı Mürsel Caminin Muharrem 1173 / Ağustos 1759 tarihli kaydında, yevmi 5 akçe ile Ayşe binti Ahmed'in mütevelli olduğu anlaşılmaktadır. Mütevelli Ayşe'nin ölmesi üzerine Seyyid Ali bin Abdullah'a naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[916] Şevval 1174 / Mayıs 1761 tarihli kayıtta Kadı Mürsel Cami'nde, Hacı İsa Vakfı'ndan almak üzere, yevmi 10 akçe ile sikaye cihetine müştereken mutasarrıf olan Mustafa, Mehmed ve Mahmud kardeşler mutasarıflar. Ancak Mustafa Halife'nin çocuksuz ölmesi üzerine Şeyh Abdullah bin Nurullah Halife'ye arzuhal ile berat tevcihi yapılmıştır.[917]

4.12. Fenari Cami

Karamanoğulları eseri olan Cami, Konya'nın kuzey tarafında yer alan kale kapılarından Ertaş Kapısı dışında idi. Kayıtta, "Ertaş haricinde Fenari Cami

---

[911] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[912] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[913] Gös. yer.
[914] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69; VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38; VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58; VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60; VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62; VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68., VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82; VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191; VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192; VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 193; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 4; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50; VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42; VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48; VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 52; VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53; VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 16; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10; VGMA, HD, 1114, Vr.6, s. 5; VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12; VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13; VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 8; VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9; VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 12; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101; VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 20; VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 12; VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9; VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 16; VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43; VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[915] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[916] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109. Başka kayıtlarda da dönemin Konya'sında, özellikle vakıf yöneticiliği noktasında, kadınların sosyal hayatın içerisinde yer aldıkları görülmektedir.
[917] VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19.

ittisalinde Hacı Abbas Binası Medresesi" denmektedir.[918] Bu kayıttan hareketle söz konusu caminin Ertaş kapısı haricinde ama kapıya yakın ve Hacı Abbas Medresesi'nin yanında olduğu anlaşılmaktadır. Caminin yanında hamamı ve Fenarizade'nin yaptırdığı mektebi bulunmakta idi.[919] Hicrî 992 / Miladî 1584 tarihli Konya evkafi tahririnde "Vakf-ı mekteb-i hane-i Molla Fenari" şeklinde not düşülmüştür.[920] Söz konusu caminin, Lale Devrinde zengin vakıflara sahip olduğu, han ve hamamın mevcut olduğu anlaşılmaktadır.[921] Şaban 1183 / Kasım 1769 tarihli kayıtta, medresenin müderrisi, beratı olmayan Ebubekir'dir. Hasbi olarak müderrislik yapan Ebubekir'in ölmesi üzerine Seyyid Abdurrahman'a naib Hacı Abdullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[922]

4.13. Şeyh Ebu'l Vefa Cami

Günümüzde mevcut olan cami, Konya haricinde Meram Vadisi yakınında ve dere kavşağında bulunuyordu.[923] Safer 1129 / Ocak 1717 tarihli Hurufat kaydına göre cami'nin banisi Şeyh Ebu'l Vefa'dır.[924] Cami'nin 21 Muharrem 864 / 21 Kasım 1459 tarihli vakfiyesinde, caminin vâkıfı Müslihiddin Ebu'l Vefa Çelebi Mustafa'dır.[925] Caminin tevliyeti Şeyh Ebu'l Vefa hayatta iken kendisine öldükten sonra erkek ve kız çocuklarına şart koşmuştur.[926] Hurufat Defterleri'nde Ebu'l Vefa Cami ile ilgili atama kayıtları bulunmaktadır. 26 Safer 1112 / 12 Ağustos 1700 tarihli hurufat kaydında, Ebu'l Vefa vakfından almak üzere yevmi 1 akçe ile camide hatip olan Dereli Mehmed bin Süleyman'ın hizmetini terk etmesi üzerine Hasan bin Mustafa'ya mütevelli Ayşe Hatun arzıyla tevcih yapılmıştır.[927] Diğer bir hurufat kaydında Şeyh Ebu'l Vefa Cami'ne, Cihan Hatun'un cüz vakfettiği görülmektedir.

---

[918] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[919] Konyalı, *age*, s. 350.
[920] Konyalı, *age*, s. 142.
[921] Küçükdağ, *agt*, s. 37.
[922] Gös. yer.
[923] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[924] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[925] Konyalı olan Şeyh Muslihiddin Ebu'l-Vefa, İstanbul'da bulunan Vefa semtine adını vermiştir. Kozmografya ve Mûsikiye dair eserleri olan Şeyh'in, İstanbul'un tül ve arzına göre bir ruznamede yapmıştır. Söz konusu Şeyh Hicrî 896 / Miladî 1491 yılında vefat etmiş ve adı geçen semtte bulunan tekkesine defnedilmiştir. Bkz, Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 607.
[926] Konyalı, *age*, s. 553.
[927] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11; kayıtta Ayşe Hatun'un mütevelli olduğu ve camideki görev tevcihatı için arzda bulunduğu görülmektedir. Cami vakfiyesinde, cami tevliyetinin Şeyh Ebu'l Vefa ve onun çocuklarına şart koşulmuş olduğunu düşündüğümüzde, kayıtta geçen Ayşe Hatun'un muhtemelen Şeyh Ebu'l Vefa neslinden olduğu ve erkek evlad kalmadığından tevliyet hakkının kadın varislere geçtiği anlaşılmaktadır.

Vakfedilen cüzlerin bir kişi tarafından 2 akçe ve 1 hisse galle ile okunması şart koşulmuştur. Ancak söz konusu görevi ifa eden Ahmed'in 4 akçe ve 2 hisse galle istemesi üzerine ondan alınan cüzhanlık beratı evladı vakıftan Osman'a mütevelli arzıyla Safer 1129 / Ocak 1717'de tevcih edilmiştir.[928] Camide 1,5 akçe ve senede buçuk galle-i cera ile ferraş Abdurrahman'ın ölmesi üzerine mütevelli arzı ile Ahmed'e C. Ahir 1131 / Nisan 1719'da tevcih yapılmıştır.[929] Ramazan 1142 / Mart 1730'da camide 1 akçe ile bevvap ve 1 akçe ile Cabi Ahmet'tir. Ahmed'in ölmesi üzerine mütevelli Salih arzıyla Abdurrahman'a tevcih yapılmıştır.[930] Camide 1 akçe ile çerağdar olan Ahmed'in ölmesi üzerine Abdurrahman'a mütevelli arzıyla Şevval 1142 / Nisan 1730'da tevcih yapılmıştır.[931] Senevi 1 hisse-i carre ve 1 akçe vazife ile söz konusu camide ferraş olan Mehmed Halife, elinde olan atik beratı R. Evvel 1154 / Mayıs 1741'de yenilenmiştir.[932] Cami şerifte yevmi 1 akçe ve senevi bir hisse galle-i care ile cami vakfının Nazırı Mehmed Halife'nin atik beratı 5 Zilhicce 1161 / Kasım 1748'de yenilenmiştir.[933] Cihan Hatun'un Ebu'l Vefa camine vakf ettiği cüzlerden almak üzere, yevmi 4 akçe ve senevi mud galle (2 hisse galle-i cer) ile cüzhan Seyyid Mahmud bin Seyyid Musa'ya R. Ahir 1172 / Aralık 1758'de tevcih yapılmıştır.[934] Şeyh Vefa Caminde salı ve perşembe günlerinde el-Hac Mehmed bin el-Hac Mustafa Koşhisarı Vakfi'ndan yedi hisseden 1 hisse-i gallesiyle el-Hac Mustafa Halife'nin beratı Şaban 1173 / Mart 1760'da yenilenmiştir.[935] Vadii Meram'da bulunan Şeyh Ebu'l Vefa Vakfi'ndan almak üzere Şeyh Ebu'l Vefa Cami'ne 1 akçe ile cabi olan Seyyid Ebubekir bin Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid İsmail'e 7 Muharrem 1203 / 8 Ekim 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[936] Camide 1 akçe ile Hafiz olan Seyyid İsmail bin Hacı Ömer'in görevden alınması üzerine önceden beri vakfın müsaadesi ile 5 akçe ile görevini devam eden Hasan'ın yerine aynı ücretle Seyyid İbrahim bin Mehmed'e naib Osmanzade Abdurrahman arzıyla 3 R. Ahir 1203 / 1 Ocak 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[937] Meram

[928] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[929] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[930] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196.
[931] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197.
[932] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[933] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[934] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 35.
[935] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49; Kuşhisarlızade Mustafa oğlu Hacı Mehmed'in Şevval 898 / Temmuz 1493'te düzenlenen vakfiyesinde, Ebu'l Vefa Mescidine birçok gelir vakfetmiştir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 556.
[936] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101.
[937] VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 111.

yakınında bulunan Şeyh Ebu'l Vefa Vakfi'ndan almak üzere yevmi 1 akçe ile camide hatip olan Hasan bin Mustafa'nın rica üzerine Seyyid Ebubekir bin Seyyid Mehmed'e elinde olan beratı meclis'i şer'de teslim ederek, Kadı Abdülmümin arzıyla R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de tevcih yapılmıştır.[938] Şeyh Ebu'l Vefa Cami'nde tilavet olunmak üzere, Cihan Hatun'un vakf eylediği cüzlerden, Cihan Hatun vakıf gelirinden almak üzere, yevmi 4 akçe ve senevi 2 hisse galle ile cüzhan olan es-Seyyid Musa'nın ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Abdülhey bin es-Seyyid Musa'ya 23 R. Ahir 1222 / 30 Haziran 1807'de berat tevcihi yapılmıştır.[939] Cihan Hatun'un vakf eylediği cüz'ü şerife, vakfi mezkure mahsülünden almak üzere yevmi 4 akçe ve senevi 2 hisse-i cera ile Cüzhan Seyyid Abdülhey bin Seyyid Musa'nın ölmesi üzerine amcaoğulları es-Seyyid Abdülkadir bin es-Seyyid Süleyman ve Seyyid Ali bin Seyyid Yusuf'un çocuksuz ölmesi üzerine müştereken 7/8 Muharrem 1259 / 8 Şubat 1843'ta berat tevcihi yapılmıştır.[940] Hicrî 1332 / Miladî 1913 tarihli Konya Salnamesinde Caminin geliri 389 kuruştur.[941]

4.14. Hacı Mustafa Cami

Hacı Mustafa Cami, Ahmed Dede Mahallesinde idi. Hurufat defterlerinde geçen "Hacı Mustafa'nın bina eylediği Cami Şerif" kaydında belirtildiği gibi caminin banisi Hacı Mustafa'dır.[942] Caminin inşa tarihi, muhtemelen Şaban 1199/ Haziran 1785'ten birkaç sene öncedir. Verilen tarihte caminin çırağdar ve mütevellisinin olmadığı ancak lüzum olduğu belirtilerek, verilen arzuhal üzere Ömer bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[943] Cami hakkında bilgi veren 21 Ramazan 1216 / Ocak 1802 tarihli son kayıtta Hacı Mustafa Caminde çırağdar ve mütevelli olan Molla Ömer bin Mustafa'nın ayrılması ile Ahmed bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[944]

4.15. Kargazade[945] Hacı İsmail Cami

Kargazade Hacı İsmail Cami, Ahmed Dede Mahallesinde bulunan ikinci camidir.[946] Cami ile ilgili Hurufat kayıtları bulunmaktadır. En erken tarihli kayıt R.

[938] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[939] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.
[940] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 22.
[941] Çelik, "Konya Cami ve Mescidleri", s. 9.
[942] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 2.
[943] Gös., yer.
[944] VGMA, HD, 552, Vr.15, s. 26.
[945] Bazı belgelerde 'Kazganzade' şeklinde yazıldığı da görülmüştür. Bkz, VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.

Ahir 1184 / Temmuz 1770 tarihlidir.[947] Söz konusu kayıt, Hacı İsmail Caminde yevmi 1 akçe ile imamlık yapan Mehmed'in görevini bırakması hakkındadır. Ramazan 1203 / Mayıs 1791 tarihli kayıtta, cami banisinin Kargazade Hacı İsmail olduğu belirtilmektedir.[948] Ayrıca kayıtta, cami imamı olduğu anlaşılan Seyid Mehmed'in görevine son verildiği ve yerine Ahmed Dede Mahallesi muhtarı da olan Seyid Mehmed Said ibn Musa'ya, naib İsmail Zühtü'nün arzı ve Şeyhülislam Mehmed Şerif Efendinin onayı ile tevcih yapılmıştır. 6 Safer 1210 / 22 Ağustos 1795 tarihli başka bir kayıtta[949] Seyid Mehmed'in ölmesi üzerine imamet ciheti oğulları Seyid Mehmed Said ve Seyid Mehmed Emin'e naibi Evliya Mehmed Çelebi arzı ve Şeyhülislam Mevlana Mehmed Arif Dürrizade Efendi'nin İşareti ile tevcih yapılmıştır. 16 Rebiulahir 1244 / 26 Ekim 1828 tarihli başka bir belgede, söz konusu camide 1 akçe ile imam olan Seyid Ali bin Seyid Mustafa'nın ölümü üzerine oğlu Seyid Hafiz Mehmed Emin'e naib Seyid Ali Deruni arzıyla, Şeyhülislam Mevlana Şeyhizade Seyid Abdülvehap Efendi'nin işareti gereğince tevcih yapılmıştır.[950] Hacı İsmail Cami'nde yevmi 1 akçe ile imam olan Seyyid Musa bin Seyyid Mehmed Said'in Burdur'a yerleştiği ve orda evlendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu durumun, Seyyid Musa'nın camideki görevini aksatmasına ve yerinin boş kalmasına, dolayısıyla Seyyid Musa'nın terki hizmet edilmesine neden olmuştur. Bunun üzerine söz konusu göreve, imtihanla layık olduğu anlaşılan Recep bin Seyyid Ahmed'e naibi Hacı Seyyid Ebubekir arzı ve Şeyhülislam Mevlana Mustafa Asım'ın onayı ile 12 Zilhicce 1234 / 2 Ekim 1819'da tevcih yapılmıştır.[951] Seyyid Hafiz Recep bin Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine imtihanla bu göreve ehil olduğu anlaşılan Seyyid Ali bin Seyyid Mustafa'ya naibi Seyyid Veliyuddin arzı ve Şeyhülislam Mevlana Ahmed Reşit Efendi hazretlerinin işaretleri ile 12 Rebiulevvel 1235 / 2 Aralık 1819'da tevcih yapılmıştır.[952]

4.16. Şeyh Ahmed / Musahip Mustafa Paşa Cami

Cami, kendi adıyla anılan mahallede idi. Hurufat Defterleri'nde caminin konumu; "At Pazarı kapısı haricinde" olarak belirtilmiştir.[953] At pazarı kapısına

---

[946] Ahmed Dede Mahallesinde toplam 3 mescit 2 cami bulunmaktadır.
[947] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[948] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[949] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.
[950] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.
[951] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17.
[952] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[953] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32; VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.

yakın olduğu anlaşılan caminin, Musahip Mustafa Paşa'nın Babası Şeyh Ahmed'e yaptırdığı cami ile aynı olduğu anlaşılmaktadır.[954] Cami, Şeyh Ahmed Efendi'ye 1087/1676'da yaptırılmıştır.[955] Mustafa Paşa, cami dışında, han hamam, medrese ve dükkânlar da inşa etmiştir. R. Ahir 1142 / Ekim 1729 tarihli kayıtta, söz konusu yapılar için düzenlemiş olduğu vakfiyesinde, vakıf gelirlerinin ve vakıf mutsarrıflığının Şeyh Ahmed ve evladlarına vakf edildiği belirtilmiştir.[956] Camiye bir takım atamalar da yapılmıştır. R. Evvel 1109 / Eylül 1697 tarihli atama kaydında caminin vaizi Şeyh Mehmed'dir. Bir süre sonra Şeyh Ahmed'in yerine İbrahim geçmiştir.[957] Caminin Ramazan 1109 / Mart 1698'de sermahfili Abdullah iken bir süre sonra yerine Süleyman atanmıştır.[958] R. Evvel 1117 / Haziran 1705 tarihli kayıtta, Şeyh Ahmed Camine dersiam ataması yapılmıştır.[959] Dersiam Şeyh Ahmed'in ölmesi üzerine Seyyid Esad Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[960] Caminin R. Evvel 1126 / Mart 1714'te öğlen ve ikindi vakitlerinde imamı Mehmed'dir.[961] Caminin 5 akçe ile hatibi Seyyid Mehmed'in hizmetini terk etmesi üzerine Mehmed bin Osman'a, caminin mütevelliyesi Emine arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[962]

4.17. Sultan Selim Cami

Klasik dönem Osmanlı mimari eserlerinden olan cami, II. Selim tarafından Mevlana Dergâhının batısında yaptırılmıştır. Hurufat kayıtlarından Konya'nın en faal mabetlerinden olduğu anlaşılan camiye çok sayıda atama yapılmıştır. Sultan Selim'in Karapınardaki imaretinden alınmak üzere, camide duaguy görevlendirmiştir.[963] R. Evvel 1104 / Kasım 1692'de sekiz akçe ile duaguy Ali'dir.[964] 10 akçe ile cami vakfının başkâtibi Mehmed'in beratı Recep 1108 / Ocak 1697'de yenilenmiştir.[965] C.

---

[954] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 11; VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490; VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[955] Küçükdağ, söz konusu caminin Karamanoğulları dönemi eseri olabileceğini belirterek, caminin Musahip Mustafa Paşa tarafından babası Şeyh Ahmed'e yaptırmış olduğu camiden ayrı olarak ele almıştır. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 35; Ancak Hurufat Defterleri'ndeki kayıtlardan hareketle, her iki caminin de aynı mahallede ve At Pazarı kapısı dışında gösterilmeleri ve bazı kayıtlarda aynı isimle anılmaları nedeniyle her iki yapının aynı olduğu, Şeyh Ahmed tarafından oğlu adına yaptığı için bazen Şeyh Ahmed bazen de Musahip Mustafa Paşa Cami olarak adlandırıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
[956] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 489.
[957] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495.
[958] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[959] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32; Bu durum caminin aynı zamanda bir eğitim yeri olarak kullanıldığını da göstermektedir.
[960] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[961] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[962] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 30.
[963] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[964] VGMA, HD, 1160, Vr.2, s. 175.
[965] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.

Ahir 1109 / Aralık 1697'de Sultan Selim imareti vakfından almak üzere 10 akçe ve senede 30 kil hınta ile caminin ikinci imamı Şeyh Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[966] Caminin 2 akçe ile imam ve noktacı Cafer'in ölmesi üzerine oğlu Nuh'a berat tevcihi yapılmıştır.[967] el-Hac Hüseyin, Ramazan 1168 / Haziran 1755'te söz konusu camide ikindi vakti vaiz olanlara, iki bab dükkan gelirini vakf etmiştir.[968] Cami şerifte eğitim yapılması için dükkân gelirleri vakf edilmiştir. Söz konusu dükkân gelirinden 3 akçe ile dersiam ve 3 akçe ile ikindi vaktinde vaiz olan İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[969]

4.18. Hüseyin Efendi Cami

Konya Hurufat Defterleri'nde, Ali Gav Mahallesinde 'Hüseyin Efendi Binası Cami' şeklinde geçen kayıtlara bakılırsa, söz konusu mahallede bir caminin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, cami hakkında sadece iki hurufat kaydından başka kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. 25 R. Ahir 1205 / 1 Ocak 1791 tarihli hurufat kaydında [970], Hazreti Mevlana evladından Hüseyin Efendi Şeyh Ali Gav Mahallesi Cami'nde 1 akçe ile müezzinlik görevini yürütmüştür. Yine aynı kayıtta Seyyid Eyup isminde bir zat'ın aynı mahallede inşa ettiği bir tekkesi de bulunmaktadır. Söz konusu bu tekkede 1 akçe ile Seyyid Eyup halife olarak bulunmuştur. Seyyid Eyup'un ölmesi üzerine yerine kardeşleri Hasan ve Mehmed bin Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır. 18 R. Ahir 1218 / 7 Ağustos 1803 tarihli kayıtta[971] Hüseyin Efendi Cami'nde imamet cihetine mutasarrıf olan Hacı Ömer bin Hacı Ahmed'in öldüğü noktasında çıkan bir söylentiden dolayı, Seyyid Mustafa'ya 1218 tarihinde berat verilmiştir. Fakat Hacı Ömer'in ölmediği ve başka bir diyarda olduğundan görevinin atıl kaldığı noktasında mahalle ahalisinin meclis-i şer'e haber verip şikayette bulunmaları üzerine naib Hüseyin Hıfzı arzıyla Seyyid Mustafa'nın görevine devam etmesine karar verilmiştir.

4.19. Kara Arslan Mahallesi Cami

Kara Arslan Mahallesi Mescidi ve Cami ile ilgili bazı kayıtlarda "Kara Arslan Mahallesi" şeklinde geçtiği gibi 'Arslan Mahallesi' şeklinde geçen kayıtlar da mevcuttur. Başka kaynaklarda ismine rastlayamadığımız Kara Arslan Camisi

[966] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 496.
[967] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[968] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[969] VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11.
[970] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3.
[971] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 3.

hakkında sadece bir adet Hurufat kaydı bulunmaktadır. Kara Arslan Mahallesi Cami olarak belirtilen kayıtta, 2 akçe ile imam olan El-Hac Mehmed ölmeden İsmail ismindeki kişi bir yolunu bulup imamlık görevini üzerine almışsa da, bir süre sonra imamlık ciheti El-Hac Mehmed'in oğlu Seyyid Hüseyin'e C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te tevcih edilmiştir.[972]

4.20. Kara Arslan Köyü Derviş Ali Cami

Konya'nın Sahra Nahiyesine bağlı köylerden olup bazen Konya merkez köylerinden[973] sayılmış bazen de Sahra Nahiyesine bağlı[974] bir köy olarak zikredilmiştir. Bazı kayıtlarda da Hazreti Mevlana vakfi Köylerinden[975] sayılmıştır. Konyalı'nın Konya Tarihi adlı eserinde bahsettiği ve Konya Kara Arslan Mahallesi Cami ile karıştırıldığı için, isminin İç Kara Arslan olarak değiştirilen cami[976] bu camidir.[977] Caminin banisi Derviş Ali'dir.[978] Caminin İnşasına ne zaman başlandığına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Hurufat Defterleri kayıtlarında Kara Arslan Köyü Derviş Ali Cami'ne atamalar yapıldığı görülmektedir. Hurufat kayıtlarında geçen ilk atama kaydı R. Evvel 1127 / Mart 1715[979] te cami tevliyeti olarak Derviş Mehmed bin Hüseyin'e yapılmıştır. Muharrem 1128 /Aralık 1715'te Derviş Ağa Caminde 4 akçe ile hatip olan Abdülmümin'nin ölmesi üzerine naibin arzıyla diğer Abdülmümin'e berat tevcihi yapılmıştır.[980] R. Eevvel 1130 / Şubat 1718'de Derviş Ali Caminde 4 akçe ile hatip olan Abdülmümin bin Abdülhalim'in grevinden ayrılması ile hatiplik ciheti naib arzıyla Mehmed'e tevcih edilmiştir.[981] Recep 1130 / Mayıs 1718'de Derviş Ali Camin'de Cuma Vaiz'i lazım olduğundan 1 akçe ile Abdülmümin'e tevcih yapılmıştır.[982] Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de Derviş Ali Cami'ne mütevelli lazım

---

[972] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[973] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[974] VGMA, HD, 1127, Vr.19, s. 57.
[975] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.
[976] Konyalı, *age*, s. 403.
[977] R. Evvel 1133/ Aralık 1720 tarihli iki kayıtta Kara Arslan Köyünden Kızıl Arslan Köyü olarak bahsedildiği görülmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81. ve VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[978] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[979] Gös. yer.
[980] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59. Bu kayıtta Kara Arslan köyünde Derviş Ali Cami'nin yanı sıra, Aşağı Mescit adında bir mescidin de var olduğu görülmektedir. Söz konusu mescid ile ilgili Şaban 1130 / Haziran 1718 tarihli son kayıtta mescid imamlığının Süleyman'dan alınarak Abdülmümin'e tevcih edildiği görülmektedir. VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[981] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64., VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[982] Gös. yer.

olduğundan Ali mütevelli olarak atanmıştır.[983] R. evvel 1133 / Aralık 1720'de aynı defterin farklı kayıt sıralarında yer alan iki kayıtta, Derviş Ali Cami Mütevelliliği'nin yenilenmesi istenmiştir.[984] R. Evvel 1176 / Eylül 1762 tarihli kayıtta Derviş Ali Cami'nde imam olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Abdülhalim Halife'ye babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[985] Yaklaşık 12 sene bu görevini sürdüren Abdulhalim Halife'nin beratı, padişahın cülusu nedeniyle, R. Evvel 1203 / Kasım 1788'de yenilenmiştir.[986]

4.21. Dolap Nam Hacı Cami

Konya'nın Celaliye Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarında Dolap Nam Hacı Cami'nde imam olan Himmet'in 1 akçe ile vaiz olduğu anlaşılmaktadır. Safer 1136 / Ekim 1723 tarihli hurufat kaydında Himmet'in ölmesi ile Şeyh İsa görevi devralmıştır.[987]

4.22. Çelik Mehmed Paşa / Ovalıoğlu Cami

Cami, Zincirli Kuyu Mahallesinde idi. Çelik Mehmed Paşa ölmeden birkaç sene önce Konya Valisi iken[988] bir medrese ile birlikte yaptırmıştır. Cami'nin faal hizmete başlama tarihi muhtemelen Hicrî 1177 / Miladî 1763'tur.[989] Hurufat kayıtlarında ilk imam ve kâtib ataması bu tarihte olmuştur.[990] Recep 1177 / Ocak 1764'te 12 akçe ile hatip ve yatsı, ikindi, öğlen vakitlerinde camide imam olan Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[991] Seyyid Mehmed'in 11 C. Ahir 1191 / 17 Temmuz 1777'de ölmesi üzerine Kadı Hafiz Hacı Mehmed arzıyla Mehmed'in babasına tevcih yapılmıştır.[992] 6 C. Evvel 1205 / 11 Ocak 1791 tarihli kayıtta cuma günü vaizlik cihetine, medresede dahi yarı cihete sahip olan Seyyid Ali aynı zamanda Medrese ve Cami vakıflarının da hasbi mütevellisidir. Ancak Seyyid Ali'nin beratı zayi olduğundan Askeri ruznamçe kaydı gereğince beratının yeniden tevcihini

[983] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[984] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[985] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34.
[986] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23.
[987] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[988] Çelik Mehmed Paşa'ya 12 Safer 1175 / 12 Eylül 1761'de Karaman eyaleti tevcihi yapılmıştır. Bkz, Tuş, *age*, s. 57.
[989] Ancak farklı kaynaklarda caminin inşa tarihi bir sene farkla Hicrî 1178 / Miladî 1764 olarak gösterilmiştir. Bkz, Duran vd., agm, s. 236.
[990] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 20; Ayrıca, Çelik Mehmed Paşa Cami'ne "Ovalıoğlu Cami" de denmektedir. Fakat Hurufat kayıtlarında bu isim hiç kullanılmamış sadece banisinin ismi kullanılmıştır.
[991] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14.
[992] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 9.

Şeyhülislam Durrizade Seyid Abdullah Efendi'den rica edilmiş ve yukarıda belirtilen tarihte yeniden berat tevcihi yapılmıştır.[993] 12 akçe ile kâtip, ikindi ve akşam vakitlerinde ise camide imam, vaiz ve medresede müderris olan Seyyid Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mahmud ve Seyyid Kerim'e naib Osmanzade Abdurrahman arzıyla 4 Şaban 1206 / 28 Mart 1792'de tevcih yapılmıştır.[994] Daha sonra Seyyid Hacı Mehmed'in oğullarına Şeyhülislam'ın onayı ile tekrardan tevcih yapılmıştır.[995] Söz konusu camide 6 akçe ile yarı hitabet ve yatsı, akşam, sabah vakitlerinde yarı imamet ve yine aynı camide 6 akçe ile müezzin, öğlen ve ikindide imamet cihetine mutasarrıf olan Seyyid Mehmed Naim bin el-Hac Şeyh Mehmed'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine Seyyid Ali bin Nuh'a berat tevcihi yapılmıştır.[996] Seyyid Ali bin Nuh'un çocuksuz ölmesi üzerine ulemadan Seyyid Ali bin Nuh'a Şeyhülislamın olur'u ile Zılhicce 1214 / Nisan 1800'de berat tevcihi yapılmıştır.[997] Seyyid Ali bin Nuh'un, 22 Muharrem 1235 / 10 Kasım 1819'da ölmesi üzerine çocukları Mehmed, Abdurrahman, Seyyid Nuh, Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa isimli kardeşlere müştereken Anadolu Kadıaskeri Mevlana İskilipzade Seyyid Mehmed Esad Efendi Hazretleri'nin ilamı mucibince Seyyid Ali bin Nuh'un oğullarına berat tevcihi yapılmıştır.[998]

4.23. Şeyh Hüseyin Efendi Cami / Kapı Cami

Cami, Konya'nın güneyinde bulunan At Pazarı Kapısı dışında surların yakınında idi.[999] Banisi Şeyh Hüseyin Efendi'dir. Muhtemelen XVII. yüzyılın sonlarına doğru inşa edilmiştir. Cami günümüzde de mevcut olup Kapı Cami olarak bilinmektedir. Hurufat Defterleri kaydında da "Kapı Cami şerifi demekle maruf Hüseyin Efendi Cami" şeklinde kayıtlarda mevcuttur.[1000] Camiye hayır sahibi kişiler tarafından çeşitli vakıflar tahsis edilmiştir. Cami, Recep 1133 / Nisan 1721 tarihli hurufat kaydında, Keykavus kızı Fatma Hatun'un vakıfları arasında sayılmıştır.[1001] R. Ahir 1165 / Nisan 1752 tarihli kayıtta cami, hayır sahibi Hacı Mustafa vakıfları arasında gösterilmiştir.[1002] Şevval 1172 / Mayıs 1759'da Hacı Mehmed'in dükkân

[993] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[994] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[995] Gös. yer.
[996] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 16.
[997] Gös. yer.
[998] VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20.
[999] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17.
[1000] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.
[1001] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[1002] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.

gelirlerini, Hüseyin Efendi Cami'ne vakfettiği görülmektedir.[1003] Zilhicce 1199 / Ekim 1785'da Demirci Mevlüt oğlu olarak bilinen hayır sahibi Mustafa'nın camiye 40 kuruş vakf ve şart ederek bu paranın gelirinden hâsıl olan kazançtan yevmi 2 akçe ile camide Pazar günü vaiz olan kişilere yevmiye verilmiştir.[1004] Başka bir hurufat kaydında, Hacı Ali bin Ahmed Efendi'nin Miskinler önünde bir bab arsasını[1005] ve aynı yerde bir bab helvacı dükkânının gelirini çarşamba günü Hüseyin Efendi Cami'inde vaiz olanlara vakfettiği anlaşılmaktadır.[1006]

Hüseyin Efendi Cami'nde Ramazan 1109 / Mart 1698'de 4 akçe ile kayyım ve 2 akçe ile imam olan Mustafa'ya mütevelli Ebubekir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1007] Safer 1131'de söz konusu camide 2 akçe ile kayyım ve 1 akçe ile ferraş Mustafa'nın ölmesi üzerine Mehmed ibn Recep'e tevcih yapılmıştır.[1008] Aynı tarihli diğer bir hurufat kaydında, Hüseyin Efendi Cami'nde vaiz ve vakfin mütevellisi olmamakla Seyyid Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[1009] 50 numaralı Konya Şer'iye Sicili'nin 29 R. Ahir 1139 / 24 Aralık 1726 tarihli kaydında Hacı İsmail Vakfi'ndan almak üzere yevm-i sebt'te (haftanın 7. Günü) yani pazar günü camide şeyh olarak bulunan Süleyman'ın ölmesi üzerine Şeyh Cafer'e padişah fermanı ile berat tevcih yapılmıştır.[1010] Ramazan 1143 / Mart 1731'de 1 akçe ile sermahfil olan Seyyid İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[1011] R. Ahir 1165 / Şubat 1752'de cuma günü öğlen vakti camide vaiz olan Seyyid Şeyh Abdullah Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1012] Şevval 1172 / Mayıs 1759'da İkindi vaktinde 4 akçe ile tedris ve 1 akçe ile vaiz Şeyh Ali Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1013] Aynı camide R. Evvel 1228 / Şubat 1716'da yarı hitabet cihetine mutasarrıf olan Hafiz Ebubekir'in çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve layık olan Hafiz Osman bin Mehmed ve Seyyid Ali bin Ahmed'e iştiraken naib Şeyhzade Esad Efendi arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1014]

[1003] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[1004] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.
[1005] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 16.
[1006] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[1007] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[1008] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[1009] Gös. yer.
[1010] İzzet Sak, Cemal Çetin, *50 Numaralı Konya Kadı Sicili (1138-1139 / 1726-1727),* (Kısaltma: 50 Numaralı Kadı Sicili), Transkripsiyon ve Dizin, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2014, s. 617.
[1011] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[1012] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.
[1013] VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17.
[1014] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.

4.24. Şeyh Aliman Mahallesi Hüseyin Efendi Cami

Şeyh Aliman Mahallesinde idi. Hüseyin Efendi tarafından muhtemelen XVII. yüzyılın ikinci yarısında inşa ettirilmiştir. Caminde 3 akçe ile Nazır olan Mehmed'in ölmesi üzerine C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te Şeyh İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1015] Zilkade 1115 / Mart 1704'te camide Hatip olan Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1016] R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te Hüseyin Efendi Cami'nde belli bir süreye kadar mütevelli ve imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1017] Safer 1129 / Ocak 1717 tarihli hurufat kaydında,[1018] Şeyh Aliman mahallesinde Hüseyin Efendi Cami'nde belli bir süre için imam ve Hacı Osman Mescidi'nde 1 akçe ile imam olan İbrahim ve Abdülkadir isimli kardeşlere 29 Şaban 1124 / 23 Eylül 1712'de Hüseyin Efendi Camindeki imamet görevleri için berat düzenlenmiştir.[1019] 11 C. Ahir 1189 / Haziran 1775 tarihli hurufat kaydında 1 akçe ile kayyım ve 1 akçe ile çerağdar olan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1020] Hüseyin Efendi Caminde cuma gününde Seyyid Mustafa vakfından almak üzere vaiz olan Şeyh Halil'in ölmesi üzerine Süleyman'a Şeyhülislam Seyyid Mehmed Kamil Efendi'nin onayı ile 1 Ramazan 1202 / Haziran 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[1021]

4.25. Musa Hoca Cami

Fakih Dede Mahallesinde idi. Banisi muhtemelen camiye ismini veren Musa Hoca idi. Cami'nin yanında Musa Hoca tarafından yaptırılan bir mektep te bulunmaktaydı.[1022] Hicrî 1138 / Miladî 1725 tarihli hurufat kaydında Cami'nin Fakih Dede Mahallesinde olduğu belirtilmektedir. Cami'de 2 akçe ile müezzin ve 2 akçe ile kayyım olan Molla Osman'ın beratı olmadığından berat talebinde bulunulmuştur.[1023]

4.26. Kurşunlu Cami

Kurşunlu caminin hangi mahallede olduğu bilgisine ne Hurufat Defterleri'nde ne de başka çalışmalarda, ulaşılamamıştır.[1024] Ancak Şevval 1107 / Mayıs 1696

[1015] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[1016] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[1017] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[1018] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[1019] SAK, *47 Numaralı Konya Kadı Sicili,* s. 720.
[1020] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[1021] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 12.
[1022] Küçükdağ, agt, s. 36.
[1023] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[1024] Küçükdağ, *agt*, s. 38.

tarihli kayıtta "Kurşunlu Köyü mescidi" cümlesi bulunmaktadır.[1025] Söz konusu caminin bu köyde olduğu daha sonra camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Kurşunlu Cami'nin Muharrem 1131 / Kasım 1718'de bevvap ve nazırı olmadığından Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1026]

4.27. Kenan Dede / Yanık Cami

Sedirler Mahallesinde idi. Hurufat Defterleri kayıtlarında "Kenan Dede'nin bina eylediği cami"[1027] şeklinde geçen kayıtlardan caminin Kenan Dede tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Caminin yapılış tarihi Hicrî 1048 / Miladî 1638 yılıdır.[1028] Ancak farklı araştırmacılar tarafından caminin yapılış tarihi farklı verilmiştir. Mehmed Önder, Caminin yapılış tarihini XVII. yüzyıl gibi geniş bir tarih aralığı gösterirken,[1029] Yusuf Küçükdağ, Hicrî 1058 / Miladî 1648 yılını vermiştir.[1030] Hurufat Defterleri'nde ise caminin XVII. yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Recep 1108 / Ocak 1697 tarihli hurufat kaydında, 1 akçe ile caminin nazırlık görevini Mehmed yürütmektedir. Mehmed'in ölmesi üzerine görev, oğlu Halil'e devredilmiştir.[1031] Kayıtlarda, bazen aynı tarihli iki kayıttan biri Kenan Dede Mescidi'ne yapılan atama kaydı ile ilgili iken[1032], diğeri Kenan Dede Cami ile ilgilidir.[1033] Kayıtlar, her iki yapının da 17. ve 18. yüzyıllarda mevcut olduğunu göstermektedir.[1034] Hicrî 1332 / Miladî 1913 tarihli Konya Salnamesi'nde caminin geliri 8042 kuruştur.[1035]

Hurufat Defterleri kayıtlarında Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de Kenan Dede Cami'nde vaiz Abdurrahman'ın görevi bırakmasıyla Seyyid Şeyh Ataullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1036] Recep 1131 / Mayıs 1719'da 1 akçe ile Müezzin Abdülkadir'in ölmesi üzerine oğlu Abdülkerim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1037] Cami'de 6 akçe ile Devirhan Abdülkadir'in ölmesi üzerine oğlu Abdülselam'a tevcih

[1025] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490.
[1026] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[1027] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[1028] Çelik, "Konya Cami ve Mescidleri", s. 9.
[1029] Önder, *Mevlana Şehri*, s. 191.
[1030] Küçükdağ, *agt*, s. 36.
[1031] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[1032] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[1033] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[1034] Bkz, VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17; VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18;
[1035] Çelik, "Konya Cami ve Mescidleri", s. 9.
[1036] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[1037] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.

yapılmıştır.[1038] C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te caminin avarız vakfının mütevellisi olmadığından 4 akçe ile Molla Ali'ye tevcih yapılmıştır.[1039] Zilhicce 1140 / Haziran 1728'de camide belli bir zaman için Cüzhan ve Çerağdar Osman'ın ölmesi üzerine İsmail'e naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1040] Kenan Dede Cami'nde yevmi 4 akçe ile ferraş ve bevvap Abdülkadir'in çocuksuz ölmesi üzerine oğlu Abdülselam Halife'nın arzuhali gereğince 15 Recep 1170 / 5 Nisan 1757 tarihiyle Abdülselam Halife'ye tevcih yapılmıştır.[1041] 2 akçe ile cami çırağının çerağdarı Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine Molla Ali bin Abdulselam'a Kadı Hacı Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1042] R. Ahir 1207 / Kasım 1792'de 4 akçe ile caminin ferraş ve bevvabı Mustafa ve Ali'dir.[1043] Cami'de yevmi 1 akçe ile vaiz ve nasih olan Şeyh Ataullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'e Şeyhülislam Mehmed Arif Durrizade Hazretleri'nin işareti ile Muharrem 1213 / Haziran 1798'de tevcih yapılmıştır.[1044] 25 Şaban 1219 / 29 Kasım 1804'te Yanık Cami'nde yevmi 1 akçe ile vaiz olan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdullah kardeşlere iştiraken naib Mevlana Yakupzade Mustafa arzıyla Şeyhülislam Durrizade Seyyid Abdullah Efendi işaretiyle berat tevcihi yapılmıştır.[1045]

4.28. Nasrizade Hacı Mehmed Cami

Sedirler Mahallesinde idi. Yakınında Hacı Mehmed tarafından yaptırılan Hacı Mehmed Muallimhanesi vardı.[1046] 12 Recep 1187 / 29 Eylül 1773 tarihli hurufat kaydında, caminin Hacı Mehmed tarafından yaptırıldığı belirtilmiştir.[1047] Camide yevmi 1 akçe ile vaiz ve yevmi 1 akçe ile mütevelli Şeyh Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine İbrahim bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır. Cami'nin yapılış tarihini XVII. yüzyılın ikinci yarısı olarak veren bazı çalışmalarda Cami Debbağhane

[1038] Gös. yer.
[1039] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[1040] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[1041] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 25.
[1042] VGMA, HD, 1114, Vr.6, s. 5.
[1043] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[1044] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12; Klasik Dönem Osmanlı idari yapılanmasında, Cami ve Mescitlere yapılan atamalar genellikle kadı, naib veya mütevelli arzıyla olurdu. Hurufat kayıtlarına da bu uygulama aynen yansımıştır. Ancak, muhtemelen kaydı tutan kâtipten kaynaklı olsa gerek, bazen arzı yapan kişi belirtilmeyip doğrudan Şeyhülislam'ın işareti ile tevcih yapılmıştır.
[1045] VGMA, HD, 555, Vr.3, s. 5.
[1046] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[1047] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.

Mahallesi'nde gösterilmiştir.[1048] Hurufat Defterleri'nde cami ile ilgili atama kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtlar daha çok imam, vaiz, hatip ve mütevelli atamaları ile ilgilidir. Şaban 1110 / Şubat 1699'da Hacı Mehmed Cami'nde vaiz, hatip ve imam Ahmed'in ölmesi üzerine Mehmed'e naib Hacı Yusuf arzıyla tevcih yapılmıştır.[1049] Camide devirhan ve cami yakınında Hacı Mehmed Muallimhanesi'nde muallim ve mütevelli Veli'ye Safer 1116 / Haziran 1704'te tevcih yapılmıştır.[1050] Aynı tarihte camide vaiz, hatip ve imam Mehmed'in beratı yenilenmiştir. Zilkade 1130 / Eylül 1718'de camide 1 akçe ile Hatip Ahmed'den alınan görev İsa'ya tevcih edilmiştir.[1051] Nasrizade Hacı Mehmed Cami'nde 2 akçe ile imam, 1 akçe ile hatip ve 1 akçe ile Cuma Vaizi Ahmed'in ölmesi üzerine Kadı naibi Abdurrahman arzıyla Seyyid Ali bin Halil'e Safer 1141 / Eylül 1728'de tevcih yapılmıştır.[1052] Camide, yevmi 1 akçe ile hatip ve 1 akçe ile muallimi sibyan Mehmed bin Ebubekir'in ölmesi üzerine Seyyid Mahmud'a 9 Recep 1187 / 26 Eylül 1773'te tevcih yapılmıştır.[1053] Hacı Mehmed Cami'nde 1 akçe ile vaiz ve 1 akçe ile mütevelli İbrahim bin Mustafa'dan boşalan görev Hafiz Mehmed bin Abdullah'a, kendi arzuhali ve Şeyhülislam Efendi Hazretleri'nin işaretleri ile Safer 1206 / Eylül 1791'de tevcih yapılmıştır.[1054] Hacı Mehmed'in Sedirler Mahallesinde inşa ettiği camide yevmi 1 akçe ile Hatip ve Muallimhanesi'nde yevmi 1 akçe ile muallimi sibyan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Mehmed Emin'e 9 Zilkade 1212 / 25 Nisan 1798'de berat tevcihi yapılmıştır.[1055] Ancak Seyyid Abdurrahman'in ölmesi üzerine oğulları es-Seyyid Mehmed ve es-Seyyid Abdullah'a naib Seyyid Veliyüddin arzıyla iştiraken 10 R. Ahir 1212 / 2 Ekim 1797'de tevcih yapılmıştır.[1056]

4.29. Hacı İbrahim Cami

Dolabucu Mahallesi'nde olan cami, Hacı İbrahim tarafından XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaptırılmıştır. Küçükdağ, Cami'nin Topraklık Mahallesi'nde olduğunu belirtmiştir.[1057] Ancak mahallelerin isimleri ve sınırları zaman içinde değiştiğinden, Hurufat Defterleri'nde, Hacı İbrahim Cami Sedirler Mahallesi'nde

[1048] Küçükdağ,, *agt*, s. 37.
[1049] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[1050] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[1051] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[1052] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[1053] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.
[1054] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 108.
[1055] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12.
[1056] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 24.
[1057] Küçükdağ,, *agt*, s. 37.

gösterilmiştir.[1058] C. Evvel 1185 / Ağustos 1771 tarihli hurufat kaydında, "Dolabucu Mahallesinde kabristan kurbünde Hacı İbrahim Cami" şeklinde bir kayıt mevcuttur.[1059] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te caminin kayyım ve çerağdarı Mevlut'tur ve beratı yenilenmiştir. R. Evvel 1117 / Haziran 1705'te caminin nazır ihtiyacı olduğundan mütevelli arzıyla el-Hac Ebubekir'e berat tevcihi yapılmıştır.[1060] Aynı tarihli başka bir kayıtta el-Hac İbrahim Cami'nde iki vakitte imam olan İbrahim Halife'nin görev tevcihi yenilenmiştir.[1061] Meşrutiyet üzere camide 3 vakitte imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Ömer'e Hicrî 1120 / Miladî 1708'de Kadı arzıyla tevcih yapılmıştır.[1062] Muharrem 1122 / Mart 1710'da Müezzin Hacı İbrahim'in 2 akçe ile Hacı İbrahim Cami'ne ataması yapılmıştır.[1063] Zilkade 1135 / Ağustos 1723'te Hacı İbrahim Cami'nde 1 akçe ile mütevelli, 4 akçe ile hatip ve muayyene ile vaiz olan Himmet'in ölmesi üzerine mütevellilik Mustafa'ya, 4 akçe ile hatip ve muayyene ile vaizlik Şeyh Mehmed'e tevcih edilmiştir.[1064] Cuma günü camide 2 akçe ile Müezzin Mehmed Halife'nin ölmesi üzerine oğlu Derviş Ali'ye naib arzıyla 1138 / 1725'te berat tevcihi yapılmıştır.[1065] Hacı İbrahim Cami vakfından almak üzere yevmi 2 akçe ile cuma günü müezzin olan Derviş Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Derviş Mahmud'a mütevelli Osman arzıyla Şaban 1182 / Aralık 1768'de berat tevcihi yapılmıştır.[1066] Pazartesi ve Perşembe günlerinde Hacı İbrahim Cami'nde Mahmudyehan olan Mahmud'un çocuksuz ölmesi üzerine ümmizadesi Hafiz Abdülkadir'e naib Mehmed Salih arzıyla C. Evvel 1185 / Ağustos 1771'de berat tevcihi yapılmıştır.[1067] Hacı İbrahim Cami evkafi mahsulünden almak üzere 2 akçe ile cuma günü camide cüzhan olan Derviş Seyyid Ali'nin tevcihatı Hicrî 1203 / Miladî 1788'de yenilenmiştir.[1068] Caminin çerağına vakf olan paranın 1 akçe ile mütevelli Derviş Ali'nin tevcihatı R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de yenilenmiştir.[1069]

[1058] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[1059] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[1060] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[1061] Gös. yer.
[1062] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[1063] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[1064] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[1065] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133.
[1066] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[1067] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[1068] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 18.
[1069] VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 111.

4.30. Ezelizade Hacı Mehmed Cami

Ezelizade[1070] Cami, Alaaddin Tepesinin Kuzey Doğusunda yer alan Karakayış Mahallesi'nde idi. Konya'nın bu eski mahallesinde yer alan Hacı Mehmed Cami, diğer bir deyişle "Ezelizade Mescidi" muhtemelen sonradan camiye çevrilmiştir. Hurufat Defterleri kayıtlarında Ezelizade Cami, Ezelizade Mescidi olarak geçen kayıtların yanısıra, Ezelizade Hacı Mehmed binası cami ve Hacı Mehmed Mescidi şeklinde geçen kayıtlar mevcuttur. Bu durumda caminin banisinin Hacı Mehmed olduğu görülmektedir.[1071] Ancak burada bir hususa dikkat etmek gerekir. Hurufat Defterleri'nde geçen Ezelizade mescidi veya cami şeklindeki kayıtlar, farklı yapıları değil aynı yapıdan bahsetmektedir. Dolayısıyla başlangıçta mescid olarak inşa edilen yapıların zamanla cemaatin artmasıyla genişletilip, minber konulmak suretiyle camiye çevrilmesi Hurufat Defterleri'nde sık karşılaşılan bir durumdur. XVI. yüzyıl başlarında Ezelizade tarafından inşa edilen mescid[1072], muhtemelen XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Ezelizade Hacı Mehmed tarafından (yaklaşık 150 yıl sonra) camiye çevrilmiştir.

Şaban 1117 / Kasım 1705 tarihli hurufat kaydında, Karakayış Mahallesi Hacı Mehmed Cami'nde mütevelli olan Ali'nin hiyaneti görüldüğünden görevden uzaklaştırılmış, yerine Recep tayin edilmiştir.[1073] Muharrem 1160-61 / Ocak 1747-48 tarihli hurufat kaydında, hem Ezelizade (Hacı Mehmed) Cami'nde vazife-i muayyene ile imam hem de Ezelizade Muallimhanesi'nde muallimi sıbyan olan Hafiz Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine es-Seyyid İsmail Halife'ye, Hafiz Mehmed'in atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1074] Recep 1166 / Mayıs 1753'te Hacı Mehmed Cami'nin imamı Hafiz Mehmed'dir.[1075] Şevval 1171 / Haziran 1758'de muayyene ile imam olan Seyyid İsmail Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1076] Karakayış Mahallesinde Ezelizade Mescidi'nde 1 akçe ile İmam Feyzullah'ın

---

[1070] Ezelizade ismiyle meşhur olan Şeyh Abdurrahman bin İbrahim, Konyalı bir âlim olup XVI. yüzyılın ilk yarısında Konya'daki Halveti Tarikatı'nın Şeyhi İshak-ı Karamani'nin halifeliğini yapmıştır. Bkz, Küçükdağ, *Makaleler*, s. 143. Ayrıca 965/1557'de ziyaret ettiği Akşehir, Ereğli ve Karapınar (Kilye) hakkında bilgi veren Kudbüddin Mekkî, Sarohan(Saruhan) adında bir köye vardığını, burada Ersandık adında bir kadınla karşılaştıklarından bahseder. Kadın, Mahmud adında bir oğlunun olduğunu ve Ezelizadenin yanında danışmend olarak bulunduğundan bahsetmiştir. Bkz, Ahmet Çaycı, "Osmanlı Seyyahlarının İzlenimleriyle Konya ve Çevresi", **SÜİFD,** Sayı: 21, Bahar 2006, Konya, 2006, s. 119.

[1071] VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14.

[1072] Küçükdağ,, *agt*, s. 44.

[1073] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.

[1074] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.

[1075] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.

[1076] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32.

görevden ayrılması ile Hafiz Mustafa'ya 25 R. Ahir 1177 / 2 Kasım 1763'te berat tevcihi yapılmıştır.[1077] Karakayış Mahallesinde Hacı Mehmed Mescidinde 1 akçe ile Hatip olan Feyzullah'ın görevden ayrılması üzerine Hafiz Mustafa'ya berat tevcih yapılmıştır.[1078] Hacı Mehmed binası cami'nde muayyene imam olan Ali bin Abdurrahman'nın görev tevcihatı Muharrem 1186 / Nisan 1772'de yenilenmiştir.[1079] 15 Safer 1193 / 4 Mart 1779'da söz konusu camide imam olan Ali bin Abdürrahman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Feyzullah'a tevcih yapılmıştır.[1080] 25 Ramazan 1203 / 19 Haziran 1789'da Hacı Mehmed caminde 1 akçe ile hatip Halil bin İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine Ali bin Abdurrahman'a naib İsmail Efendi arzıyla tevcih yapılmıştır.[1081] 3 akçe ile Hacı Mehmed binası cami'nde Hatip olan Seyyid Hafiz Abdülkadir'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Halil'e naib Hüseyin hıfzı arzıyla 4 C. Evvel 1223 / 28 Haziran 1808'de berat tevcihi yapılmıştır.[1082] Hacı Mehmed binası cami'nde muayyene imam olan Seyyid Feyzullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine cami cemaatin ihtiyarı ile Seyyid Hafiz Mehmed bin Osman'a naib Hafiz Mehmed Emin arzıyla 7 Zilkade 1241 / 13 Haziran 1826'da berat tevcihi yapılmıştır.

4.31. Hacı Yusuf Cami

Cami, Hurufat Defterleri'nde, XVII. yüzyılın sonu ve XVIII. yüzyılın başlarında geçen birçok kayıtta, Hoca Ali Değirmeni kurbundeki mescid olarak geçmektedir.[1083] Bir kayıtta ise, Hoca Ali Değirmeni Mescidi olarak geçtiği görülmektedir.[1084] Hurufat kayıtlarında mescidin banisinden bahsedilmemekle birlikte, Hoca Ali Değirmeni yanında yapıldığından değirmeni yapan yanına birde mescid yaptırmış olabilir. 26 Zilhicce 1121 / 26 Şubat 1710 tarihli hurufat kaydında, mescide minber konulmuştur. Minber konulduğundan dolayı mescidin ikinci bir imama ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Es-Seyyid el-Hac Mustafa bin es-Seyyid el-Hac Ahmed'e naib Kadızade es-Seyyid Mehmed arzıyla söz konusu mescide imam olarak atanmıştır.[1085] Recep 1135 / Nisan 1723 tarihli başka bir kayıtta minberin Hacı Yusuf

[1077] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[1078] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12; dikkat edilirse, 127 ve 128 dipnotlu kayıtlarda görüldüğü üzere, mescid isimleri farklı olsalar da atama kayıtları aynıdır.
[1079] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[1080] VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14.
[1081] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[1082] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[1083] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109; VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228; HD, 1216, Vr.2, s. 14; VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[1084] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85;
[1085] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.

tarafından konulduğu belirtilmiştir. Aynı kayıtta muayyene 1'er akçe ile Ahmed'in hatip, İsmail'in ise müezzin olarak atandığı belirtilmiştir.[1086] C. Ahir 1135 / Mart 1723 tarihli kayıtta hatip olarak atanan Ahmed'in mescide minber vaz eden Hacı Yusuf'un oğlu olduğu belirtilmiştir.[1087] Safer 1141 / Eylül 1728'de mescidin mütevellisi olan Abdullah'ın cuma günü öğlen vakti için Şeyh İsmail'i 1 akçe ile vaiz olarak atamıştır.[1088] 16 R. Evvel 1166 / 21 Ocak 1753 tarihli kayıtta, "Hacı Yusuf'un minber vaz ettiği cami" denmektedir.[1089] Söz konusu mescid, muhtemelen verilen tarihte halk arasında artık cami olarak geçmektedir ki kayıtlara da geçmiştir. Söz konusu kayıtta Seyyid Yusuf'un Cami'de hatip olduğu belirtilmiştir. Ancak Seyyid Yusuf'un ölmesi üzerine oğulları Seyyid İsmail, Seyyid Mehmed ve Seyyid Yusuf isimli kardeşler'e naib Mektubi Mehmed Selim arzıyla müştereken tevcih yapılmıştır. R. Ahir 1169 / Ocak 1756'da Cami Şerif'te hatip olan Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[1090] C. Ahir 1172 / 14 Şubat 1759'da cami şerif'te hatip olan Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Yusuf Halife'ye babası beratı tevcih edilmiştir.[1091] 23 Recep 1186 / 22 Ekim 1772'de Cami'de muayyene ile imam olan Seyyid Hasan'ın ölmesi üzerine Seyyid Hacı Ahmed bin Musatafa'ya naib Seyyid İbrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1092]

4.32. Hafız Mehmed Efendi Cami

hurufat kaydında, Meram'da olduğu belirtilen Cami'nin Şevval 1169 / Haziran 1756'da yevmi 2 akçe ile feraşlık cihetine sahip olan Süleyman Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1093]

4.33. Ali Cami

Cami, Konya'nın kuzey batısında yer alan Hoca Cihan Mahallesi/Köyü'nde idi. Hayır sahibi olarak bilinen Ali adlı kişi tarafından yaptırılmıştı.[1094] Camide muayyene ile imam olan İbrahim bin Halil'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine 9 R. Evvel 1225 / 14 Nisan 1810'da imtihanla Hafiz Mustafa naib İbrahim arzıyla

[1086] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[1087] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[1088] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[1089] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14.
[1090] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13; Aynı belgede yer alan diğer bir kayıtta, "değirmen deresinde Hoca Ali Değirmeni kurbunde Hacı Yusuf Cami Şerifi" ibaresi ile Hacı Yusuf tarafından camiye çevrilen mescidin, artık Hacı Yusuf Cami olarak adlandırıldığı görülmektedir.
[1091] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[1092] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109.
[1093] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[1094] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.

atanmıştır. Camide muayyene ile imam olan Süleyman'in çocuksuz ölmesi üzerine İbrahim Halife'ye naib Hasan arzıyla Zilkade 1176 / Mayıs 1763'te berat tevcihi yapılmıştır.[1095]

4.34. Hacı Mustafa Cami

Cami; Konya'nın batı tarafında, Hoca Cihan Mahallesi'nde idi. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında faal olan caminin banisi, muhtemelen camiye ismini veren Hacı Mustafa ismindeki kişidir. Şaban 1182 / Aralık 1768 tarihli hurufat kaydında, camide yevmi yarım akçe ile Hatip olan Ali bin Mahmud'un çocuğu olmadan ölmesi üzerine Abdurrahman bin Mustafa'ya, naib Hacı Abdullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır. [1096]

4.35. Hacı Abdülfettah Çavuş Cami[1097]

Konya'nın güneyinde, Surun Larende kapısının dış tarafında yer alan Hoşhavan Mahallesi'nde idi. Cami, Abdülfettah Çavuş isimli hayır sahibi kişi tarafından yaptırılmıştır.[1098] XVII. yüzyılda yapıldığı tahmin edilen caminin, Şevval 1115 / Şubat 1704'te cuma müezzini ve devirhanı olarak, imam Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1099] Söz konusu camide 3 akçe ile hatip Mehmed'in görevi bırakması ile diğer Mehmed'e Zilkade 1119 / Ocak 1708'de tevcih yapılmıştır.[1100] Safer 1123 / Mart 1711'de hem Abdülfettah Çavuş medresesinde muayyene ile müderris hem de caminde vaiz olan Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine Şeyh Mehmed'e mütevelli arzıyla tevcih yapılmıştır.[1101] Cuma namazından sonra, Abdülfettah Cami'nde muayyene ile vaiz medresesinde müderris ve 1 akçe ile ferraş Seyyid Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Şeyh Mustafa'ya Recep 1139 / Şubat 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[1102] Söz konusu camide öğlen ve ikindi vakitlerinde imam Hasan'ın

---

[1095] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17.
[1096] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[1097] Hurufat kayıtlarında, Hacı Abdülfettah Çavuş'un Hoşhavan mahallesinde bir mescidi birde camisi vardır. Ayrıca Bâli Beşe'nin de mescidini tamir ettirmiştir. Ayrıca 1712'de Abdülfettah Çavuş tarafından 12 oda 1 dershane olarak, tefsir ve hadis okutulmak amacıyla yaptırılan bir de medresesi vardır. Karakurt veya Fettahiye medresesi olarak ta adlandırılan bu medrese, 1742'de Mustafa Efendi günlük 10 akçe yevmiye ile müderrislik yapmıştır. Safer 1131 / Aralık1718 tarihli bir hurufat kaydında ise, At Pazarı kapısı haricinde Abdülfettah Çavuş'un Hanından bahsetmekte ve hanın üst katında bir mescidin olduğu belirtilmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3, VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50, VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51, VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68. Ayrıca, Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 276.
[1098] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43; VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[1099] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[1100] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[1101] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1102] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.

ölmesi üzerine yarım akçe ile Mehmed Halife bin Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1103] Söz konusu camide öğlen ve ikindi vakitlerinde imam Hasan'ın ölmesi üzerine yarım akçe ile Mehmed Halife bin Ahmed'e R. Evvel 1140 / Ekim 1750'de tevcih yapılmıştır.[1104]

4.36. Ayşe Hatun Cami

Caminin bulunduğu mahalle tespit edilememiştir. R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de caminin hatibi Hasan'dır.[1105]

4.37. Tahte'l-Kal'a Cami

Cami, Alaaddin Tepesi'nin güney tarafında, Kürkçü Mahallesinde ve iç surun biraz uzağında Tahte'l-kal'a denilen çarşının içinde idi. Başka bir kayıtta, Tahte'l-kal'a Cami'nin Sipahi Pazarı'nda olduğu belirtilmektedir.[1106] Bu durumda, Sipahi Pazarı'nın, Tahte'l-kal'a çarşısı içinde olduğu anlaşılmaktadır.[1107] C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te Tahte'l-kal'a Cami Vakfi'na mütevelli lazım olduğundan 4 akçe ile Mahmud'a tevcih yapılmıştır.[1108] C. Evvel 1117 / Ağustos 1705 tarihli kayıtta, Tahte'l-kal'a Caminde imam Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1109] Söz konusu camide bir buçuk akçe ile Muhammediye han Mustafa'nın ölmesi üzerine Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1110] 3 akçe ile camide bevvap ve ferraş Mehmed'in beratı Zilkade 1119 / Ocak 1708'de yenilenmiştir.[1111] Zilkade 1119 / Ocak 1708'de 1 akçe ile Tahte'l-kala Cami'nde müezzin Ömer'in beratı yenilenmiştir.[1112] Camide, Ramazan 1133 / Haziran 1721'de 3 akçe ile müştereken bevvap ve ferraş Mustafa ve Abdullah kardeşlerin beratı yenilenmiştir.[1113] Şevval 1133 / Temmuz 1721'de tahtacı Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[1114] Camide 1 akçe ile müezzin olan Mahmud'un ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1115] Tahte'l-kal'a caminde 5 akçe ile imam ve hatip Seyyid Mustafa'nın

---

[1103] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[1104] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[1105] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[1106] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5; Ayrıca Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[1107] Tahte'l-kal'a çarşısının konumu ile ilgili farklı kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Daha fazla bilgi için Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 25; Konyalı, *age*, s. 888.
[1108] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[1109] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[1110] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[1111] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[1112] Aynı belge.
[1113] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1114] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[1115] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.

ölmesi üzerine oğlu Seyfeddin'e naibi Mustafa Fevzi arzıyla C. Ahir 1135 / Mart 1723'te tevcih yapılmıştır.[1116] Söz konusu camide 5 akçe ile İmam ve Hatip Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Osman'a tevcih yapılmıştır.[1117] Şevval 1139 / Mayıs 1727'de Karaarslan Mahallesi'nden sakin ve 5 akçe ile Tahte'l-kal'a Cami'nde hatip olan Seyyid Osman bin Seyyid Mustafa'nın görevi bırakması üzerine Ahmed Dede Mahallesi'nden Seyyid Şaban ibn-i Mehmed'e naib Sunullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[1118] Camide 5 akçe ile Hatip Seyyid Şeyh Halil bin Seyyid Mehmed'in görevi bırakması üzerine Abdülmümin Halife bin Süleyman'a naib Seyyid İbrahim arzıyla R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de tevcih yapılmıştır.[1119] C. Evvel 1173 / Aralık 1759 tarihli kayıtta, Tahte'l-kal'a caminde 5 akçe ile Hatip olan Hüseyin'in ölmesi üzerine oğulları İbrahim ve Osman'a iştiraken babaları beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1120] Hicrî 1173 / Miladî 1759'da söz konusu camide hatip İbrahim ve Osman'ın beratı yenilenmiştir.[1121] 10 C. Evvel 1195 / 4 Mayıs 1781'de Tahte'l-kal'a caminde yevmi 2,5 akçe'nin rub akçesi ile rub hisse hitabete mutasarrıf Seyyid Mehmed beratını kaybettiğinden, kaydı gereğince yeniden berat verilmesi için arzda bulunulmuştur.[1122] Bir önceki kayıtta, Tahte'l-kal'a Cami'nde 5 akçe ile hatip oldukları belirtilen Osman ve İbrahim kardeşlerin, R. Ahir 1206 / Kasım 1791'de ölmeleri üzerine Şeyh Osman'ın hissesi oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Ahmed'e, İbrahim'in hissesi ise oğlu Seyyid Süleyman'a naib İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1123] Tahte'l-kal'a Cami'nde yevmi 3 akçe vazife ile bevvap ve ferraş olan Hafiz Süleyman'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Ebubekir, Seyyid Mehmed kardeşlere müştereken 29 Ramazan 1225 / 28 Ekim 1810'da tevcih yapılmıştır.[1124] 29 Şaban 1233 / 4 Temmuz 1818'de söz konusu camide yevmi 2,5 akçe ile nısf hitabet cihetine mutasarrıf olan es-Seyyid Mehmed ve es-Seyyid Ahmed kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, es-Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine rub hissesi es-Seyyid Mehmed'e tevcih edilmiştir.[1125] Tahte'l-kal'a Cami'nde 1 akçe ile müezzin Mustafa'nın ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1126] Günümüzde

[1116] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 22.
[1117] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[1118] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1119] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[1120] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[1121] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 21.
[1122] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14.
[1123] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 208.
[1124] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[1125] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9.
[1126] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.

faal olan cami, Veznedar Hüseyin Efendi Vakfi tarafından 1940 yılında yenilenmiş, yakın zamanda yapılan restorasyon çalışmaları ile hizmet verecek duruma getirilmiştir.

4.38. Karaciğan Mahallesi Cami / Hacı İsa Cami

Cami, Dış Kale surlarının çeşme kapısının yakınında idi. başka kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız cami, Şevval 1136 / Haziran 1724 tarihli hurufat kaydında, Hacı İsa Cami olarak geçmektedir.[1127] Yine 23 R. Ahir 1222 / 30 Haziran 1807 tarihli başka bir hurufat kaydında, Hacı İsa Cami olarak kayıt düşülmüştür.[1128] Bunların dışındaki kayıtlarda cami adı, genellikle Karaciğan Mahallesi Mescidi şeklinde kaydedilmiştir. Zilhicce 1125 / Aralık 1713 tarihli kayıtta, camide hasbi hatip olan Hacı Ahmed'in ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmed olduğu halde, ahardan Molla İsa getirilmiştir.[1129] Karaciğan Mahallesi Cami'nde R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de hasbi kürsü şeyhi olan Halil'in ölmesi üzerine Şeyh İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1130] Camide hasbi hatip olan Mehmed Halife kendi hüsnü rızasıyla görevini Hüseyin Halife'ye Muharrem 1176 / Temmuz 1762'de bırakmıştır.[1131] Söz konusu camide 21 senedir hasbi hatip olan İsa Halife'den, Hüseyin adındaki bir kişi, bu görevi hile ile alıp, üzerine berat etmesi sonucu olay şer'i mahkemeye intikal etmiştir. Ancak mahkemede, mahalle ahalisinin İsa lehine şehadet etmelerine üzerine Kadı Mevlana el-Hac Osman'ın arzıyla İsa Halife R. Evvel 1177 / Eylül 1177'de görevine devam etmiştir.[1132] Ancak Muharrem 1180 / Haziran 1766 tarihli hurufat kaydında, Hüseynin daha sonra tekrar göreve getirildiği ve İsa Halife'nin uzaklaştırıldığı görülmektedir.[1133] 12 R. Ahir 1188 / 22 Haziran 1774'te mahalle caminde 1 akçe ile hatip olan Abdurrahman'ın çocuksuz ölmesi üzerine İbrahim bin Halil'e kadı Yahyazade Ahmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[1134] 3

[1127] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89; kayıtta ikindi vaktinden sonra, camide şeyh olan İsmail'in beratı olmadığından berat için arzda bulunulmuştur.
[1128] VGMA, HD, 553, Vr.6, s. 9; camide, pazartesi günü 1 akçe yevmiye ile ikindi vaktinden sonra vaiz ve nasih olan Şeyh Ahmed'in ölmesi üzerine, oğlu Hafız Osman bin Şeyh Mehmed'e, Şeyhülislam Ahmed Esad Efendi'nin işaretiyle tevcih yapılmıştır.
[1129] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 13.
[1130] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.
[1131] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[1132] VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19.
[1133] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 30.
[1134] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.

C. Evvel 1188 / 12 Temmuz 1774'te Mehmed'in ölmesi üzerine yarı hitabet ciheti kardeşi oğlu Seyyid Emin Feyzizade arzıyla tevcih yapılmıştır.[1135]

4.39. Hacı Hasan Efendi[1136] Cami

Kerim Dede Mahallesi'nde bulunan mescidin banisi Hasan Efendi'dir.[1137] Muharrem 1119 / Nisan 1707 tarihli hurufat kaydında, Kerim Dede Mahallesinin aslında Kadı Mürsel Mahallesi olarak bilindiği belirtilmiştir.[1138] 17 Muharrem 1119 / 20 Nisan 1707'de Cüzhan Mehmed Emin bin Ömer'in ölmesi üzerine medresesinde Hafiz Müslihiddin bin Ahmed'e mütevellisi Hacı Mehmed Salih arzıyla tevcih yapılmıştır. Şevval 1156 / Kasım 1743 tarihli kayıtta, Şeyh Seyyid Hasan Efendi Cami Şerifi Çeşmeleri Vakfi'na yevmi 4 cedid akçe ile mütevelli Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.[1139] 4 Muharrem 1119 / 7 Nisan 1707 tarihli hurufat kaydında, Seyyid Şeyh Hasan Efendi'nin söz konusu camiye sonradan minber koydurduğu ve çeşme vakıflarının 4 akçe ile mütevellisi Hacı Salih'in görevini bırakması üzerine Kadı Mürsel evkafi mütevellisi Seyyid Ahmed arzıyla, Seyyid Ali'ye tevcih yapılmıştır.[1140] Hasan Efendinin bina eylediği ve Kerim Dede Mahallesi'nin vakfeylediği cami şerif ve çeşmelerin vakfına yevmi 4 akçe ile tevliyeti Hacı Mustafa'ya şart koşulmuştur.[1141] R. Ahir 1177 / Ekim 1763'te Hasan Efendi Cami ve çeşmeleri evkafının 4 akçe ile mütevellisi Mustafa'nın ölmesi üzerine amcaoğlu Hacı Salih'a kadı İsmail arzıyla tevcih yapılmıştır.[1142]

4.40. Ferhunye Cami

Hurufat Defterleri kayıtlarında Ferhunye Camisine yapılan iki tane atama kaydı bulunmaktadır. R. Evvel 1105 / Ekim 1693 tarihli kayıtta, Ferhunye Cami'nde hatip Şeyh İbrahim'in beratının yenilendiği belirtilmektedir.[1143] Muharrem 1180 / Haziran 1766 tarihli kayıtta ise, Ferhunye Cami'nde 1 akçe ile cüzhan Mehmed'in

---

[1135] VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 116.
[1136] Bazı kayıtlarda Hacı Hasan'ın künyesi, Seyid Şeyh Hacı Hasan olarak geçmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[1137] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 2; Hasan Efendi caminde 3 akçe yevmiye ile hatiplik görevini yapan Seyyid Mustafa bin Seyyid Mehmed'in görevden ayrılması üzerine, oğulları Seyyid Hafız Mustafa ve Seyyid Hafız Osman kardeşlere iştiraken tevcih yapılmıştır.
[1138] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2; kayıtta, Hasan Efendi Cami'nde 2 akçe ile Cüzhan Hacı Salih'in ölmesi üzerine Seyyid Mehmed görevi devralmış, ancak onunda görevini bırakması üzerine, kardeşi Seyyid Ali Baba bin Hacı Ömer'e mütevelli Seyyid Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.
[1139] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1140] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[1141] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[1142] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[1143] VGMA, HD, 1160, Vr.1, s. 176.

ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1144] Kayıtlardan, Cami'nin XVII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.

4.41. Araboğlu Hacı Arif Ağa Cami

Nehr-i Kâfur Mahallesi'nde bulunan caminin banisi Araboğlu Hacı Arif Ağa'dır.[1145] Vakfiyesinden Caminin Hicrî 1149 / Miladî 1736'da yapıldığı anlaşılmaktadır.[1146] Hurufat kayıtlarında Hacı Arif Camine Recep 1117 / Ekim 1705'te 4 akçe yevmiye ile Ömer'in Hatip olarak görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Ömer'in ölmesi üzerine naib Mustafa'ya arzda bulunulmuştur.[1147] 4 akçe ile hatip olan Mustafa'nın üzerinden görevi devralan İsa'ya Zilhicce 1132 / Ekim 1720'de berat tevcihi yapılmıştır.[1148] Araboğlu Cami'nde 4 akçe ile hatip Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu İsa'ya naib Seyyid İbrahim arzıyla R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[1149] Araboğlu Cami'nde cuma vaktinde imam olan Mehmed bin Mahmud'un ölmesi üzerine Mehmed bin Hacı İbrahim'e naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1150] R. Ahir 1143 / Ekim 1730'da Arif Ağa Cami şeyhi ve tekkenişinliği muallim Hafiz Mehmed bin İbrahim'e tevcih edilmiştir.[1151] Söz konusu camide, muayyene ile 5 vakitte imam olan Hafiz Mehmed bin İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1152] R. Evvel 1167 / Aralık 1753'te Hacı Arif Ağa Cami'nde Ali bin Mustafa'nın ölmesi üzerine 4 akçe ile hatip Hafiz Mehmed bin Hacı İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1153] Camide evkatı hamsede imam olan Hafiz Mehmed'in, eski beratına binaen Şevval 1172 / Mayıs 1759'da tevcih yapılmıştır.[1154] C. Evvel 1173 / Aralık 1759 tarihli hurufat kaydında, Arif Ağa Cami'nde şeyh ve muallimhanesinde muallimi sibyan Hafiz Mehmed bin el-Hac İbrahim Halife'ye atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1155] Arif Ağa Cami'nde muayyene imam ve hatip olan Ali bin Mehmed'in bila veled, yani çocuğu olmadan, ölmesi üzerine imamet ve hitabet hizmetlerini yerine getirmek şartıyla ve arzuhal ile bu göreve talip olduğunu

---

[1144] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[1145] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189. Bazı kayıtlarda ise, söz konusu cami Araboğlu Mahallesi'nde gösterilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[1146] Küçükdağ, *agt,* s. 38; Küçükdağ Caminin Araplar Mahallesi'nde olduğunu belirtmektedir.
[1147] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[1148] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[1149] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[1150] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[1151] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[1152] Gös. yer.
[1153] Gös. yer.
[1154] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[1155] Gös. yer.

beyan eden el-Hac Hafiz Mehmed bin Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1156] Hafiz Mehmed bin Ahmed'in ferağından Seyyid Mehmed bin Mustafa'ya R. Evvel 1222 / Mayıs 1807'de berat tevcih yapılmıştır.[1157] Seyyid Mehmed bin Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla Hafiz Osman bin Hasan'a tevcih yapılmıştır.[1158]

4.42. Hacı Davut Cami

Hacı Davut Cami, Konya'nın Sinan Perakendesi Mahallesi'nde idi.[1159] Cami Hacı Davut tarafından yaptırılmıştır.[1160] Cami'nin yapılış tarihi XVII. yüzyılın ikinci yarısıdır.[1161] Safer 1116 / Haziran 1704'te 1 akçe ile cami müezzini ve feraşı Halil'in görevden ayrılması üzerine İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[1162] 1 akçe ve 5 vakitte cami imamı Halil'in görevinden ayrılması üzerine 2 vakitte yarım akçe ile Ömer'e Safer 1116 / Haziran 1704'te tevcih yapılmıştır.[1163] Aynı tarihte imam Halil oğlu Hüseyin'e imamet tevcihi yapılmıştır.[1164] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te Ömer'in ayrılması üzerine Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[1165] Hacı Davut Cami'nde dua han lazım olduğundan mütevelli arzıyla Mehmed atanmıştır.[1166] Caminde çerağ ve cami vakfına yarım akçe ile müezzin ve kayyım olanlara Zilkade 1123 / Aralık 1711'te berat tevcihi yapılmıştır.[1167] Hacı Davut Cami'nde 1 akçe ile hatip, 1 akçe ile mütevelli Mehmed bin Ali'nin ölmesi üzerine Halil Halife'ye naib Ali arzıyla 26 Safer 1136 / 25 Kasım 1723'te tevcih yapılmıştır.[1168] Hatip Halil'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de tevcih yapılmıştır.[1169] Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Abdurrahim'e naib Osman arzıyla Ramazan 1142 / Mart 1730'da tevcih yapılmıştır.[1170] Vazife-i muayyene ile söz konusu camide vaiz olan

---

[1156] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 118.
[1157] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 2.
[1158] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[1159] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[1160] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.
[1161] Küçükdağ, *agt*, s. 37.
[1162] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[1163] Aynı belge.
[1164] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 2.
[1165] Gös. yer.
[1166] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[1167] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[1168] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231; Hurufat Defterleri'nde pek çok kayıtta, kişilere görev tevcihi yapılırken verilen berat, aslında padişahın kendisi ve devletinin ömrü ve bekası için veriliş birer sadaka olduğu ve bunun içinde berat verilen kişiden, dua ve görevinde sadakat istenmiştir. Bu muhtemelen devletin günümüzde olduğu gibi cumhurun değil, padişahın devleti ve mülkü olmasından kaynaklı bir durumdur.
[1169] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 140.
[1170] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196.

es-Seyyid Mehmed Halife'nin beratı Şaban 1170 / Nisan 1757'de yenilenmiştir.[1171] Muayyene ile söz konusu camide vaiz ve hatip olan es-Seyyid Mehmed Halife'nin beratı R. ahir 1178 / Eylül 1764'te yenilenmiştir.[1172] Hacı Davut Caminde nısf-ı muayyene ile hatip olan Seyyid İbrahim bin Hacı Arif'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Hüseyin ve Seyyid Mehmed Arif'e naib Müftüzade arzıyla ve Şeyhülislam Seyyid Mehmed Kamil Efendi'nin oluru ile Seyyid Mehmed Arif'e tevcih yapılmıştır.[1173] Hacı Davut Binası Cami'nde 2 akçe ile cüzhan olan es-Seyyid Mehmed'in bila veled ölmesi üzerine Mustafa'ya Zilkade 1192 / Kasım 1778'de tevcih yapılmıştır.[1174]

4.43. Bayraktar Hacı Ali Cami

Cami, Konya'nın Sinan Perakendesi Mahallesinde idi.[1175] Hacı Ali tarafından yaptırılan Cami'de 1 akçe ile imam Seyyid Ali'dir. Seyyid Hacı Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine kardeşi oğlu Seyyid Hacı Hüseyin'e 18 R. Ahir 1122 / 16 Haziran 1710'da tevcih yapılmıştır.[1176] Bayraktar Hacı Ali caminde 2 akçe ile hatip olan Seyyid Ali'nin görevden ayrılması üzerine Mehmed bin Mustafa'ya Hicrî 1203 / Miladî 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[1177] Hacı Ali Binası Cami'nde 2 akçe ile hatip Seyyid Ali ferağından Seyyid Mustafa bin Mehmed'e naib Şeyhzade Ahmed Raşid arzıyla 7 Safer 1225 / 14 Mart 1810'te Seyyid Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[1178]

4.44. Çalıklı Mahallesi Cami

Cami, Konya merkezin dışında Çalıklı Mahallesi'nde idi. Bazı Hurufat kayıtlarında caminin, mahalleli hayır sahibi kişiler tarafından müceddeden yaptırıldığı belirtilirken, bazı kayıtlarda ise Göktaş Mahallesi sakinlerinden Saime Hatun binti Mustafa tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir.[1179] Nitekim R. Evvel 1133 / Aralık 1720 tarihli kayıtta Saime Hatun Cami denmektedir.[1180] Cami, muhtemelen Saime Hatun tarafından ilk kez yaptırılmış, daha sonra mahalle halkı

[1171] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 25.
[1172] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[1173] VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100.
[1174] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 11.
[1175] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 3.
[1176] Gös. yer.
[1177] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 11.
[1178] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 10.
[1179] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74; Ayrıca Saime Hatun'un Göktaş Mahallesi sakinlerinden olduğu belirtilmiştir. Bak. VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[1180] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.

tarafından yenilenmiştir. Safer 1129 / Ocak 1717'de Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfı'ndan 2 akçe yevmiye ile duaguy olan Ahmed'in ölmesi üzerine Saime Hatun'a naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[1181] Zilhicce 1132 / Ekim 1720 tarihli kayıtta "Saime binti Hacı Mustafa'nın bina eylediği cami" kaydı düşülmüştür. Caminin tevliyeti evladı vâkıfa şart koşulmuştur. Verilen tarihte 2 akçe ile cami mütevellisi Mustafa ibn-i Mehmed'dir.[1182] Zilhicce 1132 / Ekim 1720'de Abdullah, söz konusu camiye müezzin olarak atanmıştır.[1183] Camide cuma günü hatip ve şeyh olmadığından muayyene ile Osman'a naib arzıyla Zilhicce 1132 / Ekim 1720'de tevcih yapılmıştır.[1184] Ayrıca, caminin verilen tarihte ferraş ve bevvap'ı olmadığından bu görevler de Osman'a tevcih edilmiştir. R. Evvel 1133 / Aralık 1720'de cami vakfının nazırı olmadığından 2 akçe ile Hacı Hasan'a tevcih yapılmıştır.[1185] 1 akçe ile camide imam olan Osman üzerinden İbrahim'e Hicrî 1135 / Miladî 1722'de tevcih yapılmıştır.[1186] C. Evvel 1222 / Temmuz 1807'de camide muayyene ile imam ve hatip olan Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Şemseddin'e arzuhal ile tevcih yapılmıştır.[1187] Cami çırağını yakma ve diğer bakım hizmetlerinin yerine getirilmesi için hayır sahibi kişilerin vakfettikleri para vakfının hasbi mütevellisi Seyyid Mustafa bin Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Şemseddin'e arzuhal ile 11 C. Evvel 1222 / 17 Temmuz 1807'de tevcih yapılmıştır.[1188]

4.45. Hacı Cemal Cami

Konya'da Hacı Cemal Mahallesinde bulunan Hacı Cemal Cami, mahalle-cami ya da mahalle-mescid ilişkisi açısından önemlidir. Nitekim pek çok mahalle ya da mescid/cami örneğinde görüldüğü üzere bazı cami ya da mescidler adlarını mahalleden alırken, bazıları da mahalleye adlarını vermiştir. Söz konusu caminin C. Ahir 1171 / Şubat 1758 tarihli kayıtta 1 akçe ile hatib'i olan İbrahim Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1189] Hicrî 1179 / Miladî 1765 tarihli hurufat kaydında, "Hacı Cemal Binası Cami"[1190] şeklindeki açıklamadan caminin banisinin Hacı Cemal İsmindeki

[1181] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[1182] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[1183] Gös. yer.
[1184] Gös. yer.
[1185] Gös. yer.
[1186] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[1187] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 7.
[1188] Gös. yer.
[1189] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.
[1190] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.

zat olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte yevmi 1 akçe ile hatip olan Osman bin İbrahim ayrılması üzerine Hatip Mehmed bin Hızır'a, kadı İsmail arzıyla yeniden berat tevcihi yapılmıştır. Hicrî 1199 / Miladî 1784 tarihli kayıtta söz konusu camide 1 akçe ile Hatip olan Hafiz Mehmed ibn-i Cafer'in ölmesi üzerine oğlu İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[1191] Safer 1223 / Nisan 1808'de cami kürsüsünde hasbi vaiz ve nasih olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed bin Ahmed'e naib kadı Feyzullah arzıyla ve Şeyhülislam Mevlana Mustafa Aşir Efendi'nin onayı ile tevcih yapılmıştır.[1192] Muharrem 1249 / Mayıs 1833'te Hacı Cemal Mahallesi Haci Cemal Binası Cami'nde yevmi 1 akçe vazife ile Hatip olan Seyyid Ali ibn-i Seyyid Musa'nın çocuksuz ölmesi üzerine naib Seyyid Ahmed Necip arzıyla Seyyid Hafiz Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1193]

4.46. Sinan Dede Cami

Cami, Konya'nın merkeze bağlı köy/mahallelerinden biri olan Karaöyük Mahallesi'nde bulunuyordu. Caminin banisi, kayıtlardan anlaşıldığına göre, Sinan Dede'dir.[1194] Şevval 1117 / Ocak 1706 tarihli kayıtta, Sinan Dede Cami'nde imam ve hatip olan Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1195] Kayıtlarından Sinan Dede Cami'nde görevli kişilere, Piri Paşa Vakfi'ndan 1 akçe yevmiye bağlanmıştır. Camide imam ve hatip olan Mehmed'in Safer 1123 / Mart 1711'de ölmesi üzerine İsmail'e tevcih yapılmıştır.[1196] 22 Şaban 1123 / 5 Ekim 1711 tarihli hurufat kaydında, Piri Mehmed Paşa Vakfi'ndan almak üzere cami'de müezzin olan Ahmed bin Emrullah'ın ölmesi üzerine oğulları Molla Abdullah ve Osman ibn-i Ahmed kardeşlere müştereken tevcih yapılmıştır.[1197] Aynı kişilerle ilgili başka bir kayıtta; C. Evvel 1187 / Temmuz 1773 tarihli kayıtta, camide 5 akçe ile imam, yevmi 5 akçe ile hatip, yevmi 2 akçe ile vaiz ve nasih olan Ahmed bin Emrullah'ın ölmesi üzerine imtihanla oğullarının bu göreve layık olduklarına dair ehli vukufun da şehadet etmesi üzerine Evkaf müfettişi Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi'nin ilamı üzerine padişah fermanı ile söz konusu kişilere berat tevcih yapılmıştır.[1198]

[1191] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6.
[1192] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[1193] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[1194] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.
[1195] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[1196] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[1197] VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 19.
[1198] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.

4.47. Hüseyin Efendi Cami

Konya'nın Kalenderhane Mahallesi'nde bulunan caminin banisi muhtemelen, camiye ismini veren Hüseyin Efendi'dir. Hurufat kayıtlarında XVII. yüzyılın sonları ve XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan caminin C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te yarım akçe ile cüzhan Mehmed'in ölmesi üzerine İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[1199]

4.48. Hacı Hasan Cami[1200]

Hurufat kayıtlarında Konya Kalası Civarında (PTT. Binası arkası), Kalecik Mahallesi'nde gösterilmiştir. Mescidin banisi Hacı Hasan ibn-i Yahya isimli hayır sahibi zattır. Caminin ilk yapısının eski olduğu tahmin edilmektedir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında yeniden yapılan camiye[1201] Hurufat Defterleri'nde imam atamaları yapılmıştır. Muharrem 1203 / Ekim 1788'de cami şerifin yevmi 5 akçe ile imamı Hafiz İbrahim'dir. Hafiz İbrahim'in ölmesi üzerine muhtarı cemaat olan Abdülfettah'a berat tevcih yapılmıştır.[1202]

4.49. Ahi Baba / Hacı Süleyman Cami

Ahi Baba Cami, Konya'nın Hoca Habib Mahallesi'nde bulunmaktaydı.[1203] 1683'te Cami haline getirilen mabedin[1204] Safer 1128 / Ocak 1716 tarihli hurufat kaydında caminin banisi Ahi Baba'dır.[1205] 24 Safer 1196 / 8 Şubat 1782 tarihli kayıtta Ahi Baba'nın diğer bir isminin Hacı Süleyman olduğu anlaşılmaktadır.[1206] Şerefşirin Cami'nin doğu tarafında yer alan caminin, Şaban 1115 / Aralık 1703'te camide Hatip Seyyid Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır.[1207] Ahi Baba Cami'nde yevmi 3 akçe ile hatip ve 2 akçe ile cüzhan ve 1 akçe ile ferraş Abdullah'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'in söz konusu göreve talip olmaması nedeniyle, kadı Mehmed

---

[1199] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[1200] Hurufat kayıtlarında Hacı Hasan Cami isimli bir cami daha var. Ancak bu cami, Törbe-i Celaliye mahallelerinden Atmaca mahallesinde bulunmaktadır.
[1201] Küçükdağ, *agt*, s. 37.
[1202] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[1203] Şevval 1115 / Şubat 1704 tarihli Hurufat kaydına Hacı Süleyman Cami Hoca Çelebi Mahallesi'nde gösterilmiştir. Verilen tarihte cami imamı Mustafa'dır.[1203]
[1204] Küçükdağ, *agt*, s. 38.
[1205] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 24.
[1206] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3. Küçükdağ, doktora tezinin 38. sahifesinde; Ahi Baba ve Hacı Süleyman Cami'ne yapılan atama kayıtlarından hareketle bu iki mabedin aynı olduğu belirtir. Hurufat kayıtlarında ise, Ahi Baba'nın diğer bir isminin de Hacı Süleyman olduğu belirtilmektedir. Atama kayıtlarında bazen "Ahi Baba Cami", bazen de "Hacı Süleyman Cami" ismiyle atama yapılmıştır.
[1207] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.

Muhyiddin arzıyla Ömer Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1208] Hicrî 1139 / Miladî 1726'da hatip Ahmed ile devirhan Seyyid Ömer bin Mustafa'nın görevden ayrılması üzerine Hacı Mehmed bin Mustafa'ya naib Sunuullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[1209] R. Ahir 1145 / Eylül 1732'de 3 akçe ile hatip ve devirhan olan Abdullah Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1210] Hicrî 1170 / Miladî 1756'da Ahi Baba demekle meşhur olan Hacı Süleyman Cami'nde muayyene imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1211] Başka bir kayıtta, Hacı Süleyman Cami'nde muayyene ve müşterek imam olan Mehmed ve Hüseyin kardeşler mutasarrıflar iken, Hüseyin'in ölmesi üzerine nısf hissesine kardeşi ve müştereği Mehmed Halife'ye naib Hasan arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1212] Söz konusu cami'de muayyene imam olan Hüseyin'in çocuksuz ölmesi üzerine kadı Hacı Mustafa arzıyla, Seyyid Ahmed'e Safer 1186 / Mayıs 1772'de tevcih yapılmıştır.[1213] C. Ahir 1189 / Haziran 1775'te cami'de yevmi 3 akçe ile hatip olan Abdullah'ın ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1214] Camide muayyene imam olan Hafiz Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Musa'ya Hicri 1195 / Miladi 1780'de berat tevcihi yapılmıştır.[1215] Hacı Süleyman Cami'nde muayyene imam Seyyid Hafiz İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Ali'ye babasının atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1216] Musa'nın görevden ayrılması üzerine Hafiz Seyyid İbrahim'e Hicrî 1196 / Miladî 1781'de berat tevcihi yapılmıştır.[1217] 23 Ramazan 1222 / 24 Kasım 1807 tarihli kayıtta, 3 akçe ile hatip olan Seyyid Mehmed'in görevi bırakması üzerine Mehmed bin Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[1218] Cami'de yevmi 3 akçe ile hatip olan Hüseyin bin Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a arzuhali mucibince 29 Safer 1230 / 10 Şubat 1815'te berat tevcihi yapılmıştır.[1219]

4.50. Şerefşirin Cami

Hurufat Defterlerin'de, Şerefşirin Mahallesi'nde bulunan Şerefşirin Mescidi ve Şerefşirin Cami ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Ancak cami ve mescide yapılan

[1208] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 24.
[1209] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[1210] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 39.
[1211] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[1212] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 15.
[1213] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.
[1214] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[1215] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[1216] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[1217] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.
[1218] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 16.
[1219] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 16.

atama kayıtlarından bu her iki mabedin aynı yapılar olduğu kanaatine ulaşılmıştır.[1220] XVIII. yüzyılın başlarında Karaman Eyaleti Beylerbeyi İbrahim Paşa[1221] söz konusu camiye kürsü vazetmiştir.[1222] Daha önceki örneklerden, mescide minber konularak mescidin camiye çevrildiği bilinmektedir. Buradan hareketle Şerefşirin Mescidi'ne kürsü konularak camiye çevrilmiş olabileceği anlaşılmaktadır. Nitekim yukarıdaki hurufat kaydında, İbrahim Paşa'nın camiye kürsü koydurduğu ve vakıf tesis ettiği anlaşılmaktadır. Ramazan 1185 /Aralık 1771'de camide iki akçe ile vaiz Seyyid Şeyh Veliyüddin'dir. Veliyüddin'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mahmud'a naib Ömer arzıyla tevcih yapılmıştır.[1223] C. Evvel 1207 / Aralık 1792'de caminin 2 akçe ile imamı ve hasbi mütevelli Hatipzade Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e, naib Osmanzade Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[1224]

4.51. Mercan Cami

Konya'nın Göktaş Mahallesi'nde idi.[1225] Hurufat kayıtlarında camiye ilişkin kayıtlarda, caminin XVIII. yüzyılın başlarından itibaren XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[1226] Söz konusu cami görevlilerinin yevmiyelerini Anbalas/İnbülüs Köyü gelirinden karşılanmıştır.[1227] Anbalas/İnbülüs Köyü R. Ahir 1142 / Ekim 1729 tarihli kayıtta mezra olarak geçmektedir. Ancak daha sonraki kayıtlarda tekrar köy olarak geçtiği anlaşılmaktadır.[1228] Mezra mahsülünün 14 kil'i ile cuma müezzini olan Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1229]

4.52. Kasım Halife Cami

Günümüzde Konya'nın Meram ilçesi sınırları içerisinde yer alan Cami, XVI. yüzyılın başlarında yaşamış ve Semerkandlı Şeyh Aliyuddin'ın yolunda giden Kasım

[1220] VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17; VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.
[1221] Küçükdağ, *agt*, s. 30.
[1222] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4; Ancak bazı çalışmalarda Şerefşirin Cami'nin Şevval 1299 / Ağustos 1882'de yapıldığı belirtilmektedir. Altın, *agt*, s. 165. Bu tarih muhtemelen caminin kısmen yada tamamen yıktırılarak yeniden yapılma tarihi olabilir. Nitekim Hurufat kayıtlarında, yukarıda belirtildiği üzere, XVIII. yüzyılın başlarında camiye vaiz ve imam atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.
[1223] Gös. yer.
[1224] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 14.
[1225] Küçükdağ, *agt*, s. 35.
[1226] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14; VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[1227] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 7; VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117; VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134; VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[1228] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 14.
[1229] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198; VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14.

Halife tarafından yaptırılmıştır.[1230] Kasım Halife'nin zaviyesi de camisine yakın yapılmıştır. Hicrî 732 / Miladî 1332'de yaptırılan caminin, Hicrî 1332 / Miladî 1913 tarihli Konya salnamesinde 12,684 kuruş geliri vardır.[1231] Hurufat Defterleri'nde, Konya'nın haricinde olduğu belirtilen Şeyh Kasım Halife ve oğlu Seyyid Mehmed Efendi vakıf köyleri de bulunmaktadır. Bunlar Belviran Kazasına bağlı Çarıklar Köyü ve Sahra Nahiyesine bağlı Budak ve Gögercinlik köyleri ile ismi verilmeyen başka köylerdir. Söz konusu köy mahsulatları 7 sehim olup 1 hissesi vakfin nazırına[1232] 1 hissesi de Meram yakınında bulunan Şeyh Vefa Zaviyesi'nde pazartesi ve perşembe günlerinde cüzhan olan Abdullah'a yevmiye olarak verilmiştir.[1233] Geriye kalan 5 hisse ise, Kasım Halife Cami ve diğer vakıf görevlilerine ayrılmıştır. Vakıf tevliyetinin evladı vakfa şart koşulduğu anlaşılan[1234] Kasım Halife Cami ve vakfında görevli olanlar cabi[1235], kayyım[1236], nazır[1237], imam[1238], hatip[1239], cüzhan[1240], dersiam[1241], mütevellli ve zaviyedar[1242] olup mühtelif tarihlerde atamalar yapılmıştır.

4.53. Hacı Hasan Cami

Konya'da, Atmaca köyünde idi. Bu köy Türbe-i Celali'ye Mahallesine sonradan eklenmiş olan bir köydür. Camide 2 akçe ile cüzhan 1 akçe ile sermahfil olan Hafiz Mustafa'nın Ölmesi üzerine İbrahim'e C. Evvel 1135 / 28 Şubat 1723'te tevcih yapılmıştır.[1243] Safer 1118 / Mayıs 1706 tarihli hurufat kaydında 1 akçe ile devirhan ve 1 akçe ile naathan ve 1 akçe ile kâtip olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Hüseyin'e tevcih yapılmıştır.[1244] Camide imam ve hatip olan Hüseyin'in beratı 4

[1230] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7; Bkz, Konyalı, *age,* s. 438., Küçükdağ, *Makaleler,* s. 141.
[1231] Çelik, "Konya Cami ve Mescidleri", s. 8.
[1232] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 8; VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 19; VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15; VGMA, HD, 554, Vr.7, s. 11; VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 18; VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23; VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6; VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9; VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[1233] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[1234] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7.
[1235] VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 19.
[1236] Gös. yer.
[1237] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30.
[1238] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[1239] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7.
[1240] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[1241] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9; Cami'ye dersiam atamasının yapılması, camide tedrisat yapıldığının da göstergesidir.
[1242] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[1243] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[1244] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.

Safer 1168 / Kasım 1754'te yenilenmiştir.[1245] Ramazan 1168 / 9 Haziran 1755'te Hüseyin'in beratı kaybolduğundan tekrardan berat taleb etmiştir.[1246]

4.54. İnnice Köyü Cami

İnnice Köyü Cami, Konya'nın Türbe-i Celâli'ye Mahallesi'nden sayılan İnnice Köyü'ndedir. Köy Cami'nde imam ve hatip olan Hüseyin'in ölmesi üzerine oğlu Hacı Süleyman'a naib Hacı Mustafa arzıyla Hicrî 1203 / Miladî 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[1247]

4.55. Hacı İbrahim Cami

XVII. yüzyılın ikinci yarısında Hacı İbrahim tarafından[1248] Hz. Mevlana vakfi mahallelerinden Dolabucu Mahallesi'nde yaptırılmıştır.[1249] Bazı Hurufat Defterleri'nde Dolabucu Mahallesi'nin, Dolabucu Köyü olarak ta geçtiği anlaşılmaktadır.[1250] Camide görevli imam ve cüzhanların tam gün değil de bazı vakitlerde görev yapmışlardır. Safer 1116 / Haziran 1704'te beratı yenilenen cami imamı Mehmed'in 3 vakitte ve 2 akçe yevmiye ile imamlık yapmıştır.[1251] Recep 1130 / Mayıs 1718'de imam Mehmed'in ölmesi üzerine yerine oğlu Ömer geçmiştir.[1252] Safer 1186 / Mayıs 1772'de Hacı İbrahim cami vakfi gelirinden almak üzere yevmi 2 akçe ile perşembe günü müezzin olan Derviş Hafiz Mehmed bin Derviş Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine Derviş Seyyid Ali'ye tevcih yapılmıştır.[1253] Başka bir kayıtta cuma gününde ve yevmi 2 akçe ile cüzhan olan Derviş Seyyid Ali'nin beratının Hicrî 1204 / Miladî 1789'da yenilendiği belirtilmektedir.[1254] Dolayısıyla Derviş Seyyid Ali'nin perşembe günü cami müezzinliği, cuma günü de cüzhanlık yaptığı ve toplamda 4 akçe yevmiye aldığı anlaşılmaktadır. Recep 1187 / Eylül 1773'te söz konusu camide pazartesi ve perşembe günlerinde Hacı İbrahim Cami'nde Muhammediye han olan Mehmed'in ölmesi üzerine kardeşi Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1255] Camiye farklı tarihlerde

[1245] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[1246] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[1247] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[1248] Küçükdağ, *agt*, s. 37.
[1249] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.
[1250] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[1251] Gös. yer.
[1252] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[1253] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.
[1254] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 18.
[1255] VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16.

imam, hatip, ferraş, çerağdar, vaiz, nazır, müezzin, devirhan, kayyım ve mütevelli atamaları yapılmıştır.[1256]

5. Tarihte İlk Mescid ve Mescidlerin İslam Tarihindeki Gelişimi

Mescid, caminin küçüğüne verilen ad'dır. Mescid; Arapça secde edilecek, namaz kılınacak yer manasındadır.[1257] Ancak mescidin İslam tarihindeki serencamına bakıldığında, mescidlerin çok farklı işlevler üstlendikleri görülmetedir.[1258] İslamiyet'in doğuşu ve namazın farz olan ibadetler arasına girmesi, Cenabi Hak tarafından Peygamberimiz'e emri ve bu ibadetin toplu olarak yani cemaatla yapılmasının tek tek yapılmasından daha fazla sevabı bulunduğunun Peygamberimiz tarafından ümmetine ifade edilmesi üzerine namazlar Hane-i Saadet denilen Hazret-i Muhammed (S.A.V)'in evinin Suffa (sofa) olarak adlandırılan kısmında topluca kılınmış ve imamlık da bizzat Peygamberimiz(S.A.V) taraftndan yapılmıştır.[1259] Ancak Peyganberimizin genellikle Kâbe karşısında ve bazende kendi evinde yalnız namaz kıdığı da rivayetler arasındadır.[1260] Bunula birlikte İslam dini ve onun hak Peyganberi (SAV) namaz kılmak için illa bir mekânın mevcudiyetini zarunlu kılmamış, Müslümanlar için arzın her tarafi namaz kılmak için uygun görmüştür. Ancak mescidlerde devlet işlerinin görülmesi, İslam dininin emir ve yasaklarının tanıtılması, kur'an ve hadis öğretimi, Emeviler zamanında "Kayrevan" şehrinin inşa edilmesinde görüldüğü üzere, mescidlerin ordugâh vazifesi görmesi[1261]

[1256] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28; VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43; VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53; VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16.

[1257] Pakalın, *ags,* Cilt: 2, s. 488.

[1258] İbadetin yanısıra, Hz. Peyganber ashabını etrafına toplayarak, önemli konulardaki istişarelerini burada yani ilk mescidde(Erkam'ın evi) gerçekleştirmiştir. İkinci önemli özellik, mescidler daha sonra emeviler zamanında inşa edilen büyük camiler ile islam mimarisinin temelini oluşturmuştur. Üçüncü olarak, yeni bir mimari anlayışla birlikte islam mahalle ve şehir anlayışı ortaya çıkmıştır. Özellikle cami etrafında oluşan imaret siztemi ve bunun bütününü ifade eden külliyeler, yüzyılarca islam şehir ve toplum yapısının bel kemiğini oluşturmuştur. Sayılan bu üç özellikle ilgili hem islam tarihinde hem de Osmanlı tarihinde çok sayıda örnek mevcuttur. Örneğin Tarık bin Ziyad'ın fethi ile başlayan İspanya kurulan Endülüs Emevileri zamanında, burada bulunan hırıstiyan Kilise ve katedrallerine karşı, VIII. Yüzyılın sonlarında inşa edilen Kurtuba Cami ve diğer İslam müesseseleri ile şehre Müslüman kimliğini yüzyılarca nakş edilmiştir. Günümüzde bile söz konusu dönemden kalam eserlerler, ayakta ama bulundukları yerlerin garibi durumundalar. Fatih İstanbulu feth ettiğinde ilk olarak şehrin Hırıstiyan kimliğini ve mimarisini, inşa ettiği ya da camiye çevirdiği eserlerle değiştirmiş, bundan sonra her mahalle aynı zamanda içinde bulunan mescid ve cami ismiyle anılarak, şehre İslam kimliğini derc edilmiştir. *Bkz,* Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar,* Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 2008, s. 79-80; aynı yazar, *Klasik Çağ,* s. 149; daha detaylı bilgi için Bkz, Johann Wılhelm Zınkeısen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,* Cilt: 2, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011, s. 1-12.

[1259] Ayvansarayi age, s. 12

[1260] Johs, "Mescid", s. 2.

[1261] Mescidlerin zaman içinde gördükleri farklı fonksiyonlar için Bkz, Önkal-Bozkurt, "Cami", s. 51-52.

gibi nedenlerle mescid sayısı zamanla artmış ve birçok islam devletlerinde sayısız cami ve mescid inşa edilmiştir.

Özellikle yeni feth edilen yerlerde feth ediliş şekline göre, islami olmayan mabetler ya kısmen camiye çevrilmiş ya da bu eski mabetlere hiç dokunulmayıp, yenileri inşa edilmek suretiyle bölgenin İslamlaşması sağlanmıştır. Özellikle Fatih'in İstanbul'u aldıktan sonraki tavri bu konuda İslam hükümdarlarının tutumunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.[1262]

Süheyl Ünver, Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı isimli eserinde Türk ve İslam âleminde medreselerin genellikle dini müesseselerin (Cami ve mescid) yakınında veya onlarla içiçe olduğunu ifade etmektedir. Bunun nedeni olarak, ilim tahsilinin daima dini bir terbiye ile yörümesinden kaynaklandığını belirtmektedir.[1263] XVIII. ve XIX. yüzyılın ilk yarısında tutulan Konya Hurufat defterlerinde de aynı durum dikkat çekmektedir. Nitekim Konya'da bulunan hemen her mescidin yanında sibyan mektebi ya da mahalle mektebi adıyla çocuklara Kur'an öğretimini-ki aynı zamada dini terbiye de verilmekte idi- veren yapıların inşa edildiği anlaşılmaktadır. Örneğin, R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli hurufat kaydında Konya'nın sur kapılarından Ertaş Kapısı yakınında ve iç tarafında yer alan Tahtalı Mescid'in yanında bir mektep,[1264] mektepte 1 akçe yevmiye ile muallim-i sıbyan olan Hafiz Mehmed'in aynı zamanda mescidin de mütevelli olduğu belirtilmiştir. Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine yerine R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de Musa bin Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[1265] Nehr-i Kâfur mahallesinde bulunan Göz Mustafa Mescidi yakınında Hacı Pir Ahmed tarafından bina edilen bir mescid bulunmakta idi. Ramazan 1202 / Haziran 1788'de Hafiz Süleyman mektepte kayım olarak bulunmaktadır. Bir süre sonra Hafiz Süleyman'in ölmesi üzerine Seyyid Mustafa'ya

[1262] Fatih'in Fetih esnasında karşılaştığı bir hadise üzerine, "Yağmalarla ve tutsaklarla yetinin.'Binalar benimdir" diyerek şehrin yakılıp yıkılmasına, tarihi eserlerin yok edilmesinin önüne geçilmiş, müstakbel başkanetinin zarar görmesini engellemiştir. Ayrıca Fatih, Konstantiniyye'nin fethinden hemen sonra Ayasofya ile camiye dönüştürmüş olduğu yedi başka kilisede medreseler yaptırarak, ilahiyat ve hukuk eğitirninin temelini attı. Kendi Camisini yaptırdıktan sonra, aynı anda sekiz ilahiyat okulu daha açarak ullema teşkiatını büyük ölçüde değiştirip yenilemiştir. Daha detaylı bilgi için Bkz, Franz Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, Oğlak Bilimsel Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, 2003, s. 97, 391.

[1263] Süheyl Ünver, *Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı*,(Kısaltma: Fatih Zamanı), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946, s. 24.

[1264] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89; kayıtta Halil bin Mehmed'in Tahtalı mescitte mütevelli ve burada bulunan mektepte muallim olduğu belirtilmektedir.

[1265] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.

tevcihi yapılmıştır.[1266] Kayyım'lık görevi genellikle vakıf malını korumakla görevli kimseye verilirdi. Ancak bazı kaynaklarda vakıf mütevellilerine de kayyım dendiğini belirtilmektedir.[1267] Söz konusu mektep kayyımı, muhtemelen vakfin da mütevellii idi.

A. Süheyl Ünver; "Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı" isimli eserinde dönemin İstanbul'unda bulunan Cami ve mescidler ile buralarda çalışan görevlilerden bahs ederken kayyımluk, ferraşlık, türbedarlık hizmetlerinın bedeni hizmetler olduğunu, bu görev istihdamında yaş sınırının olmadığını ancak diğer işler'in ilmi liyakata bağlı olduğunu belirtmektedir.[1268] Ünver'in "diğer işler" olarak belirtiği ve dönemin Konya'sı mescid, cami ve vakıflarında karşılaşılan görev ve görevlilerini genel olarak şu başlık altında toplamak mümkündür:[1269] cabi, mütevelli, tarifhan[1270], sermahfil, müezzin, devirhan, nazır, kâtip, habbaz, meremmet, keyyal, naathan, Muhammediyehan, vaiz, müaarif, cüzhan, duaguy (duagu, duahan, duacı), noktacı, tekkenişin, postnişin, Şeyh, Halife[1271], gibi görev ve görevlilerden oluşuyordu. Bunlar ilgili yerlerde açıklandıkları için burada sadece isimlerine değinilmiştir.

Konu ile ilgili belgeler genel olarak değerlendirildiğinde, vakıf eserlerinde söz konusu görevlere atamalarının defterlere düzenli olarak kayd edilmediği anlaşılmaktadır. Nitekim herhangi bir vakıf müessesine(cami, mescid, medrese) yapılan bir atama kaydının Hurufat defterlerinde geçmemesine rağmen, başka vakıf ya da Şer'iye sicili belgelerinde geçtiği görülmektedir. Bu durum bize her atama kaydının defterlere düzenli kayd edilmediğini göstermektedir. Ayrıca Hurufat

---

[1266] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 11.

[1267] T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Vakıf Istılahları Lugatı,* 2006, s.27, http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=30.

[1268] Ünver, *age*, s. 151.

[1269] Hurufat Defterlerinde, özellikle imam, müezzin, hatip, vaiz gibi görev alanlarında çalışacak olan kişilerin, bu görevleri hak edip etmediklerinin yani "ledel-imtihan istihkakı zahir ve nümayan" olup olmdıklarının tespiti için yapılan imtihanda başarılı olanlar, naib'in arzı üzerine atanmışlardır. Söz konusu kişiler hariçten olabildikleri gibi, daha önce cami ve mescidde görev alıp ölen kişilerin çocukları da olabilirdi. Kayıtlarda genellikle bu ikinci şıkta olanlar'ın daha çok oldukları anlaşılmaktadır. Buna aykırı olan durumlarda ise, genellikle ya ölen kişinin çocuğu yoktur ya da çocuğunun söz konusu göreve layık olmadığı(istihkakı zahir ve nümayan), vakıf malını koruyamayacak bir durumda olduğu belirtilerek, başka birinin görevlendirilmesi yoluna gidilmiştir. VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 3; VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.

[1270] Müarrif'lerin bazen ta'rif okudukları, cami ve mescitlerdeki ta'rifhan vazifesini ifa ettikleri anlaşılmaktadır. *Bkz,* Köprülü, "Vakıf Istılahları", s. 136-137.

[1271] Osmanlı ilmiye bürokrasisinde, devlet dairelerinin kalemiye bölümünde yani yazı işlerinde çalışan memurlara "Halife" denmekteydi. Kalfa sözcüğü bu kelimeden bozma olarak kullanılmıştır. Bkz, Özçelik, *agm*, 4. Sahifedeki dipnot.

defterlerinde, aynı kuruma yapılan iki atama kaydı arasında bazen bir asır gibi uzun bir sürenin geçtiği görülmektedir. Aynı şekilde bu durum atama kayıtlarının ya da kayit tarihlerinin sıhhati noktasında da tereddüt oluşturmaktadır.

XVII. yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında tutulan Hurufat defterlerinde Selçuklu döneminden 40, Karamanoğulları döneminden 5 ve Osmanlılar döneminden 146 mescide ilişkin atama kaydı bulunmaktadır.[1272] Söz konusu bütün mescitlerler aşağıda tek tek açıklanmıştır. Özellikle mescidlerin banileri ve hangi mahallede olduklarının tespiti noktasında azami gayret sarf edilmiştir. Söz konusu dönemlerden kalan mescitlerin bazılarının banileri Hurufat kayıtlarında geçiyor ise de çoğu mescidin banisi belirtilmemiştir. Söz konusu mescid banileri ile ilgili telif ve tetkik eserler araştırılıp, elde edilen veriler Hurufat defterlerindeki verilerle karşılaştırılmak suretiyle, mescidlerin gerçek banilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Özellikle Osmanlı döneminde inşa edilen ancak günümüzde mevcut olmayan çok sayıda mescid ismi Hurufat defterlerinde geçmektedir. Bu mescitlerle ilgili ne telif ne de tetkik eserlerde herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dolayısıyla bu mescitlerle ilgili değerlendirmeler Hurufat defterlerinde geçen kayıtlarla münhasır kalmıştır. Ancak Hurufat deferleri vasıtasıyla, günümüzde mevcut olmayan ve başka hiçbir eserde isimleri geçmeyen bu mescidlerin banileri, hangi mahallede oldukları, faal oldukları tarihler ve mescitlere hangi görevlilerin atandıkları gibi bilgilere ulaşmak mümkündür. Söz konusu bilgiler, aşağıda mescidler açıklanırken kronolojik sıra takip edilerek verilmiştir. Ancak şunun da belirtilmesinde fayda var. Bir mescidin tespiti orada aynı zamanda bir mahalle cemaatı ve vakfının olduğu anlamına da gelmektedir. Mescid'in büyüklüğü cemaatın büyüklüğü ile doğru orantılıdır. Cemaatın kalabalık olması durumunda, genellikle mevcut mescide "minber vaz edilerek", mescidin camiye çevrildiği görülmektedir. Söz konusu mescitlere minber koyanlar genellikle hayır sahibi kişilerdir. Mescitlere minber konulurken bazı durumlarda Divan-ı Hümayun'dan izin alındığı anlaşılmaktadır.

[1272] Selçuklu dönemi yapılarında taş işçiliğinin çok gelişmiş olduğu, günümüzde Selçuklulardan geriye kalan tarihi ve her biri birer sanat eseri olan taş yapılar hala ayaktadır. Ancak birçok eserin gönümüze kadar gelmediği de bilinen bir gerçektir. Bu durumun oluşmasında başka etkenlerle birlikte, kullanılan malzemeden de kaynaklandığı düşünülmektedir. Selçuklu dönemi yapılarında kullanılan malzemler hakkında Bkz, Azize Aktaş Yasa, "Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Konya Yapılarında Malzeme Kullanımı ve Yapım Teknikleri**", Vakıflar Dergisi**, Sayı:45, Haziran 2016, s. 143-176; Aynı yazarın, "Selçuklu Dönemi Konya'sında Şehrin Yeşil Dokusu", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 27, Ankara, 1998, s. 65-74.

Vadi-i Meram'da bulunan Turud mevkiinde Cemel Ali Mescidine 26 Zilhicce 1121 / 26 Şubat 1710'de Fahri Hatun minber vaz etmiştir. Mescide minber konulduğundan yani camiye çevrildiğinden ikinci bir imama ihtiyaç duyulmuştur. El-Hac Mustafa bin es-Seyyid el-Hac Ahmed'e verilen tarihte berat tevcihi yapılmıştır.[1273] 9. C. Evvel 1212 / Kasım 1797 tarihli hurufat kaydında, Kadızade Seyyid Eyüp Efendi, izni Hümayun ile mescide minber koydurarak, mescidi camiye çevirmiştir.[1274]

Aşağıda Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar zamanında inşa edilen mescitler teker teker ele alınmıştır. Mescidlerin özellikle banileri, ne zaman yapıldıkları ve hangi mahallede oldukları tespiti noktasında ciddi gayret gösterilmiştir. Bu bilgilerin ortaya konulmasıyla, Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar zamanında Konya Şehrinin tarihi yapısı ve mekânsal organizasyonunun ortaya konulmaya çalışılmıştır.

6. Tarihte Konya Mescidleri

6.1. Devlet Hatun (Raziye)[1275] Mescidi

Devlet Hatun Mescidi, Selçuklu Devri eseridir. Hurufat defterlerinin Zilkade 1115 / Mart 1704 tarihli kaydında Buzhane Mahallesinde gösterilmiştir.[1276] Söz konusu kayıtta Devlet Hatun Mescidinde 1 hisse galle ile imam olan Mehmed'in beratının yenilendiği belirtilmiştir. Fakat diğer birçok araştırmada mescidin Alaaddin tepesinin doğusunda, şimdiki Mihmandar Mahallesinde[1277] olduğu ve banisi Devlet(Raziye) Hatun tarafından 1213 yılında yaptırıldığı belirtilmektedir.[1278] 45 nolu Konya Şer'iye Sicilinin 8 Şabân 1126 / 19 Ağustos 1714 tarihli kaydında;

[1273] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5; Mescid iken, minber konulmak suretiyle camiye çevrilen diğer bazı yapılar için Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52; VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.

[1274] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 11.

[1275] Raziye Devlet Hatun, Muzafferüddin Mahmud'un kızıdır. Muzafferüddin Mahmud Nizameddin Yağıbasan'ın oğludur. Raziye Devlet Hatun'un kardeşi ise, Bedreddin el-Biremonî'dir. Muzafferüddin Mahmud çöken Danişmendli Beyliğinde, önemli komutanlarla birlikte Selçuklu hizmetine girmiştir. Raziye Hatun'un 1213 tarihli vakfiyede "Devlet Hâtun el-Arûsî min Âl-i Selçûk" şeklinde geçen ifadesinden onun Selçuklu sarayının gelini olduğunu gösterir. Kocası da Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'tur. Bkz, Mehmet Ali Hacıgökmen, "Selçuklu-Danişmendli İlişkileri Çerçevesinde Kadınhanı'na Adını Veren Raziye Devlet Hatun", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 44, Aralık 2015, s. 38-39; Ayrıca Bkz, Konyalı, age, s. 382-385, Yasa, *agt*, s. 67.

[1276] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; Konyalı, Konya Tarihi adlı eserinin 361. Sahifesinde Debbağhane Mahallesi yanında Tayı(Esediye) Buzhanesi'nden bahs etmektedir. Alaaddin tepesinin doğu tarafına-Devlet Hatun Mescidine Yakın-düşen bu Buzhane'den dolayı bu mahalle Buzhane Mahallesi olarak adlandırılmış olabilir.

[1277] Hacıgökmen, *agm*, s. 41.

[1278] Bkz, Konyalı, *age*, s. 291; Önder, *Mevlana Şehri*, s. 105; Yusuf Küçükdağ, Lale Devrinde mescidin tek kubbeli ve minaresinin iki şerefeli olduğunu belirtir. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 39.

Biremânî Mahallesi'nde Devlet Hatun'un binâ eylediği mescid'in bazı yerlerinin zamanla harab olduğu, kubbesinin sıvalarının düküldüğü, temeli harap, saçakları perişan olduğu, Devlet Hatun türbesinin ise tamamen yıkıldığı belirtilerek, mütevelli Hasan Bey ibn Ahmed Bey huzurunda eksiklerin tespit edilerek hükümet merkezine bildirildiği anlaşılmaktadır.[1279] 22 Şaban 1096 / 24 Temmuz 1685 tarih ve 33 numaralı Konya Şer'iye Sicili kaydında, Devlet Hatun Mescidi vakfının mütevellisi iken ölen Mehmed'in yerine dârü's-sa'âde ağası ve Devlet Hatun Mescidi vakfının nâzırı Yûsuf Ağa Devlet Hatun Mescidine mütevelli olarak atanmıştır.[1280] Hurufat defterinin Muharrem 1110 / Temmuz 1698 tarihli kaydında Devlet Hatun Mescidinin meremati olmadığından iki müd hınta ile Abdülselam'a berat tevcihi yapılmıştır.[1281]

6.2. Akıncı Sultan Mescidi

Selçuklu Devri eseridir. Hurufat Kayıtlarında Akıncı Mescidi ve vakfi ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Söz konusu kayıtlardan Akıncı Sultan Mescidi'nin ne kadar süredir hizmet verdiği, mescide ve vakfa atanan görevlilerin statüsü ve görev süreleri hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. Fakat mescid ve vakfın konumunu tespit etmek olanaklı değildir. Konu ile ilgili yayınlanmış eserlerden mescid konumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Konyalı, 'Konya Tarihi' kitabında, mescidin yerini Alaaddin Tepesi'nin kuzeydoğusunda Alaaddin Köşkü'nden kız öğretmen okuluna giden yolun Vali İzzet Bey Caddesi ile kavuştuğu yerin solunda şeklinde tarif etmektedir.[1282] Mehmet Önder ise, Akıncı Mescidini Çifte Nerduban Mahallesinde, Kız Öğretmen Okulu'nun doğu yönünde olduğunu belirtir.[1283] Azize Yasa'da mescidin iç kalede, Alaaddin Tepesinin kuzey doğusunda ve I. Giyaseddin Keyhüsrev'in saltanatı zamanında inşa edildiğini belirtmektedir.[1284] Akıncı Mescidin kitabesi de mevcuttur. Buna göre mescidin banisi, Selçuklu hükümdarlarından I. Keyhüsrev'in ikinci defa hükümdar olmasının son yılında, yani Miladi 1210 yılında Emir Ali oğlu Cemaleddin İshak

---

[1279] İzzet Sak-Cemal Çetin, *45 Numara Konya Şer'iye Sicilli (1123-1127 / 1714-1715)*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2015, s. 96.
[1280] Mehmet Ali Güven, 33 *Numaralı Konya Şer'iye Sicili(Değerlendirme ve Transkripsiyon)*, Konya, 2006, s. 497.
[1281] VGMA, HD, 1110, Vr.7, s. 499.
[1282] Konyalı, age, s. 287; Ayrıca Mescidin günümüz Rektörlük binasında olduğunu belirten bir çalışma için Bkz, Mustafa Yıldırım, Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Ens., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1997, s. 15.
[1283] Önder, *Mevlana Şehri,* s. 72. Ayrıca Bkz, Arabacı, Konya Medreseleri, s. 180. Sayfadaki Dipnot
[1284] Yasa, *agt,* s. 65.

tarafından yaptırılmıştır.[1285] Hicri 877/Miladi 1472-3 senesinde yapılan Karaman Eyaleti Vakıfları Tahririnde, Emir Musa'nın, Akıncı Mescidine Pazartesi ve Perşembe günleri okunmak şartıyla, imamlara şart koştuğu bir cüz vakfi da mevcuttur.[1286]

Söz konusu Mescid ile ile ilgili en erken tarihli *Hurufat* kaydı Cemaziyülevvel 1130/ Nisan 1718 tarihlidir.[1287] Bu tarihte Seyyid Mehmed'in mescid müezzini olduğu ancak bir süre sonra görevini bırakması üzerine mütevelli arzıyla Ali'nin müezzin olarak atandığı anlaşılmaktadır. Muharrem 1131/ Kasım 1718 tarihli kayıtta, mescid imametinin Mustafa adındaki şahis tarafından yörütüldüğü anlaşılmaktadır. Mustafa'nın bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Ömer'e tevcih yapılmıştır. Ramazan 1132/ Ağustos 1720'de 1/3 lük bir gelir hissesiyle müezin olan Seyyid Mehmed'in ayrılması ile Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1288] Bu kayıtta, daha önce 1 hisse ile müezzin olan Ali'nin hissesi 1/3'e düşmüştür. Şevval 1153/ Aralık 1740 tarihli kayıtta 1 akçe ile imam olan Ömer'in ölmesi üzerine oğlu İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[1289] Recep 1161 /Haziran 1748'de Mustafa'nın 3/1 hisse ile mescid müezzinliği yenilenmiştir.[1290] C. Evvel 1169 / Şubat 1756 tarihli kayıtta mescid müezzininin berat-ı âtiki yenilenmiştir[1291] C. Evvel 1130 / Nisan 1718 ila Rebiyülevvel 1239 / Kasım 1823 yılları arasında Akıncı Mescidi ve Akıncı Mescidi vakfına müezzin, imam, nazır ve mütevelli atamaları yapılmıştır.[1292]

6.3. Aksinle Mescidi

Selçuklu Dönemi Yapılarından olan Aksinle Mescidi[1293], Aksinne Mahallesi'inde 'Gıldanlı Dede' mezarlığının doğusundadır. Kerpiç yapıda olan

[1285] Konyalı, age, s. 288.
[1286] Kahraman, age, s. 39.
[1287] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[1288] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[1289] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[1290] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15.
[1291] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[1292] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65; VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73; VGMA, HD, 1153, Vr.2, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15; VGMA, HD, 1169, Vr.21, s. 43; VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10; VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18; VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 111; VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113; VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22; VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87; VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140; VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7; VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 20; VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 112; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29; VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22; VGMA, HD, 556, Vr.11, s. 6.
[1293] Tekcan, *agt*, s. 211.

mescid'in Kuzey duvarındaki bir taşın üstünde Yunanca yazılan bir kitabe mevcuttur.[1294]

Hurufat kayıtlarında Recep 1139/ Şubat 1227 tarihli kayıtta Mescit imamı Seyyid Mehmed'in ölümü üzerine Ali Halife nin görevi devraldığı anlaşılmaktadır.[1295] Recep 1201/Nisan 1787 tarihli başka bir kayıtta, Aksinle Mahallesi Mescidinde imam olan Seyyid Abdülkadir bin Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine Recep 1249 tarihli ferman gereğince mescit imamlığı Yahya Halife'ye tevcih edilmiştir.[1296] Zilkade 1208/ Mayıs 1794 tarihli kayıtta ise söz konusu mahalle mescidinde imam olan Halil bin Hacı Hasan'ın bila veled ölmesi üzerine boş kalan yerine Seyyid Abdülnasır bin Ali'ye naibi Osmanzade Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[1297]

6.4. Kadı Alemşah(Kalemşah) Mescidi

Konya'nın Selçuklu dönemi yapılarından olan Kadı Alemşah Mescidi, mühtemelen 13. Yüzyılın ilk yarısında Kadı Alemşah adına yapılmıştır.[1298] Mescidi kimin yaptığı belli değildir. Eflaki "Ariflerin Menkıbeleri" isimli eserinde Çelebi Abid'in menkıbesini anlatırken, Kadı Alemşah hakkında "Kadıların Sultanı Taceddin Kalemşah"[1299] diye bahseder. İbni Batuta, Konya'ya ilk geldiklerinde belde kadısı ibn-i Kalemşah tarafından karşılandıklarını ve misafir edildiklerini belirtmektedir.[1300] Ayrıca eserinden devamla, kadı Alemşah'ın aynı zamanda bir ahi olduğu ve maiyetinde ders verdiği çok sayıda talebelerinin olduğunu belirtmektedir. Söz konusu bu açıklamalardan Kadı Alemşah'in Selçuklu Devletinin mogollar tarafından tehdit edildiği bir dönemde yaşadığı tahmin edilmektedir.

16 Şa'ban 1070/ 27 Nisan 1660 Tarihli bir Konya Şer'iye Sicilinde Gazi Alemşah Mahallesi sakinlerinden olup vefat eden Limoni Mehmed Ağa'nın Kadı Alemşah mescidi cüz vakfi mütevelliliğini yedi buçuk akçe yevmiye ile yaptığı anlaşılmaktadır.[1301]

[1294] Konyalı, age, s. 292.
[1295] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[1296] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[1297] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114.
[1298] Konyalı, age, s. 360.
[1299] Eflaki, Cilt: II, s. 337.
[1300] İbn-i Batuta, *Seyahatname*, s. 412.
[1301] Sak, *10 Numara Konya Şer'iye Sicilli,* s. 75. Ayrıca Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları fihristinde söz konusu mescidin vakıfları arasında, Karaaslan köyünde bir yer, iki ev yeri ve ekinciler çarşısında dükkân sayılmaktadır. Bkz, Uzluk, age, s. 28.

Hurufat kayıtlarında Alemşah Mescidi ile ilgili kayıtların yanısıra, Kadı Alemşah Mahallesi yakınında olan Semersar Cami hakkında da bilgi verilmektedir. Zilhicce 1116 / Mart 1705 tarihli kayıtta "Kadı Alemşah Mahallesi kurbünde Semersar Caminde" üç akçe ile görevli olan Şeyh Ömer'in ölmesi üzerine Seyyid Osman'a tevcih yapılmıştır.[1302] C. Evvel 1133 / Şubat 1721'de Limoni Mehmed Ağa'nın sadece Kadı Alemşah Mescidi İmamlarına vakf eylediği cüzlerin dört akçe ile cüzhanı Ahmed'en alınarak, Mehmed'e tevcih edildiği anlaşılmaktadır.[1303] Söz konusu atamalar, Zilhicce 1116 / Mart 1705 ila 25 Muharrem 1219 / 6 Mayıs 1804 tarihine kadar devam etmiştir.[1304]

6.5. Ali Gav[1305] Mahallesi Mescidi

Selçuklu dönemi yapılarından olan Ali Gav Mescidi, Ali Gav Mahallesinde bulunmakta idi. Yapıdan günümüze ulaşmış bir inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ali Gav Mescidi'nin yanında Ali Gâv Zâviyesi de bulunmakta idi. Zaviyenin ittisalinde Mahmudiye Medresesi vardı.[1306] Mescid'in mimari ve kuruluş özellikleri bakımından XII. yy. sonu ve XIII. yy. başlarına ait olabileceği tahmin edilmektedir. Mescidin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Hicri 1118 / Miladi 1706 tarihli Hurufat Defterinde, söz konusu mescitte imam Abdülkadir in ölmesi üzerine imamlık görevi naib arzıyla oğlu Ahmed'e tevcih edilmiştir.[1307] C. Ahir 1129 / Mayıs 1717 tarihli kayıtta mescit imamlığı Abdülkadir'in ölmesi üzerine Halil'e geçmiştir.[1308] Ramazan 1146 / Şubat 1734 tarihli kayıtta İmam Halil'den boşalan mescit imamlığı oğlu Seyyid Hasan'a tevcih yapılmıştır.[1309] Şevval 1175 / Nisan 1762'de Seyyid Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine imamlık görevi Mehmed bin Hacı Aliye, naib Hasan arzıyla tevcih yapılmıştır.[1310] Recep 1217 / Ekim 1802 tarihli kayıtta ise Mehmed bin Hacı Ali'nin bila veled ölmesi üzerine imamlık ciheti Hafiz Mehmed bin Mehmed'e

---

[1302] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[1303] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[1304] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75; VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87; VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6; VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 33; VGMA, HD, 1108, Vr.14, s. 15; VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13; VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6.
[1305] Ali Gav Mahallesi ve Mescidine ismini veren zat, aslında Konya fatihi olarak bilinir. Rivayet edilir ki, Konya Kalesini muhasara eden Selçuklu Sultanı bir türlü kaleyi alamaz. Ali Gav tekkesinde yatan zat birgün öküz postuna bürünerek, koyun sürüsü ile birlikte kale kapısından içeri girmiş ve kale kapısını açarak kalenin fethin sağlamıştır. 'Gav' Farsçada öküz manasında olduğu için Ali Gav denmiştir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 913.
[1306] Hadimi Mehmed Efendi, medreseye para vakfında bulunmuştur. Bkz, VGMA, no: 147, s. 13.
[1307] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[1308] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[1309] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197.
[1310] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 16.

tevcih edilmiştir.[1311] Ali Gav Mescidi ile ilgili Hurufat defterlerinde geçen en son tarihli atama kaydı Hicri 1223 / Miladi 1808 tarihlidir. Söz konusu kayıtta daha önce imam olan Mehmed bin Mehmed'in imamlık görevini bırakması ile Mehmed bin Yakup'a berat tevcihi yapılmıştır.[1312]

Ali Gav Mescidi, Ali Gav Zaviyesi ve Medresesi yapı topluluğun bir parçası olmasından dolayı buralarda bulunan kişilerin daha çok gittiği bir yer durumunda olmuştur. 1939 yılına kadar faal olan Mescit, yaklaşık 800 yıllık bir tarihi mirası içerisinde barındırmıştır. Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinden zamanımıza kadar gelebilen birçok tarihi eserde olduğu gibi Ali Gav Mescidi de 1939'da yıktırılmıştır.[1313]

6.6. Kara Arslan Mescidi[1314]

Kara Arslan Mescidi, Selçuklu Devri eseridir. Muhtemelen XIII. Yüzyılın ilk yarısında vezir Ziyaeddin Kara Arslan tarafından yaptırılmıştır.[1315] Konyalı, Mescidin 1219 ila 1236 yılları arsını yapılmış olabileceğini belirtir.[1316] Hurufat defterlerinde Mescid ile ilgili en erken tarihli kayıt, Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihlidir.[1317] Kayıtta Kara Arslan Mescidinde imam olan Hacı Süleyman'ın beratı 1 akçe ile yenilenmiştir. Zilhicce 1117/ Mart 1706'da mescit imamlığı yapan Seyyid İsmail kendi rızası ile görevini İbrahim'e bırakmıştır.[1318] Safer 1123 / Mart 1711'de mescid imamının olmamasından dolayı imamlık ciheti İsmail'e verilmiştir.[1319] C. Ahir 1135 / Mart 1723'te naib Mustafa Fevzi, Seyyid Hüseyin'in ayrılması ile imamet cihetini Molla İsmail'e tevcih etmiştir.[1320] Söz konusu mescitte yaklaşık 35 sene imamlık yapan İsmail'in ölmesi üzerine imamlık ciheti oğulları Seyyid Mehmed, Seyyid Mustafa ve Seyyid İbrahim'e 23 Rebiyülevvel 1171 / 2 Şubat 1758'de tevcih edilmiştir.[1321] Söz konusu mescidin imamet cihetine iştirakken yaklaşık iki sene boyunca mutasarrıf olan üç kardeşten Seyyid Mehmed imamet

---

[1311] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[1312] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[1313] Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 318.
[1314] Konya'nın bir mahallesi olan Kara Arslan Köyü Mescidinden ayırt edilmek için, Konya'daki mescide iç Kara Arslan Mescidi denmiştir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 403; Kara Arslan Köyü Mescidi ile ilgili hurufat kayıtları da mevcuttur.
[1315] Önder, *Mevlana Şehri,* s. 116.
[1316] Konyalı, *age*, s. 402.
[1317] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[1318] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[1319] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1320] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[1321] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.

cihetinin sülüs hissesini kendi rızasıyla kardeşi İbrahim Halife'ye Şaban 1173 / Mart 1760'ta bırakmıştır.[1322] Zilkade 1180 / Mart 1767'da[1323] mescid imametine mutasarrıf olarak sülüsan imamete İbrahim ve sülüs imamete Mustafa'nın atandığı görülmektedir. İbrahim ve Mustafa'nın ayrılması ile imamet görevi, Zilkade 1180 / Mart 1767'de naip Müftizade Hacı Salih arzıyla Ahmed'e tevcih edilmiştir.[1324] Daha sonra söz konusu mescitte imam olan Ahmed'in ölmesi ile oğlu Halil'e 2 C. Evvel 1215 / 21 Eylül 1800'de berat tevcih yapılmıştır.[1325] Halil'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine Seyyid Mehmed bin Hasan'a 28 Muharrem 1221 / 16 Nisan 1806 tarihli ferman gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[1326] 19 Şevval 1227 / 26 Ekim 1812[1327] de Seyyid Mehmed bin Hasan'dan Ebubekir bin Mehmed'e tevcih yapılmıştır. 3 Zilkade 1239 / 30 Haziran 1824'te Ebubekir bin Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık oldukları anlaşılan Seyyid Hafiz Mehmed Salih ve Seyyid Hafiz Abid ibni İshak isimli kardeşlere iştiraken naib Seyyid Mehmed Tahir Efendi arzıyla tevcih yapılmıştır.[1328]

6.7. Sırçalı Mescid[1329] / Demirci Hacı Mescidi

Bordabaşı Mahallesinde bulunan mescid[1330] Demirci Hacı Mescidi olarak ta bilinmektedir.[1331] Selçuklu devrine mahsus tek kubbeli mescid tipinde olan yapı, XIII. Yüzyılın sonlarında yapılmıştır.[1332] Fatih devrinde yapılan Karaman Eyaleti tahririnde bu mescid yıkılmış olduğundan yer almamıştır. Ancak, Zilkade 904 / Haziran 1498'de tanzim edilmiş olan vakfiyesinde mescidin nerede ve ne zaman yapıldığı belirtilmiştir.[1333]

Sırçalı Mescide hakkında Hurufat Kayıtlarında geçen ilk atama kaydı; R. Ahir 1110/ Ekim 1698 tarihli olup mescitte imam olan Mahmud'un oğlu Süleyman'a

[1322] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 47.
[1323] VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 32.
[1324] Daha önce bir imamı olan mescidin bir süre sonra iki imamlı bir mescit olarak karşımıza çıkıyor olması, muhtemelen ya cemaat artmış ya da İmam olan babanın ölmesi ile imamet cihetinin oğullarına bölüştürmesi ile alakalı bir durumdur. Bazen cemaatin artması ile birlikte mescidin de büyütüldüğü hatta minber konulup, camiye de çevrildiği de olmuştur. İleri de bu durumla ilgili örnekler verilecektir.
[1325] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19.
[1326] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[1327] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23.
[1328] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.
[1329] Konyalı, *age,* s. 251. sahifenin dipnotunda Sırçalı Mescidin eski isminin 'Kubbeli Mescid' olduğunu söyler.
[1330] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[1331] Kuçukdağ, *agt,* s. 41.
[1332] Atçeken, *age*, s. 151.
[1333] Atçeken, *age*, s. 152.

bıraktığı imamet beratının yenilenmesi hakkındadır.[1334] Süleyman bu görevi, Mahmud'dan devr aldığına göre, öncesinde de söz konusu mescide atamalar olduğu fakat bunların hurufat defterlerine işlenmediği anlaşılmaktadır. Konya Şer'iye Sicilinde geçen 11-20 Receb 1124 / 14-23 Ağustos 1712 tarihli imamlık beratı kaydında, Demirci Hacı Mescidinde imam olan Süleyman'ın yaşlı ve hasta olması dolayısıyla görevi İsmail Halife ye bıraktığı belirtilmektedir.[1335] Fakat Şevval 1140 / Mayıs 1728 tarihli başka bir hurufat kaydında Sırçalı Mescidinde İmam Süleyman'ın ölmesi üzerine babası beratı gereğince oğluna tevcih yapıldığı belirtilmektedir.[1336] Aynı tarihli bir diğer kayıtta ise, Sırçalı Mescidinde imam Mehmed'in görevi bırakmasıyla İsmail'e verildiği şeklindedir.[1337] Safer 1117 / Haziran 1705'de mescidin ferraş ihtiyacı olduğu ve İsmail'in ferraş olarak atandığı görülmektedir.[1338] 11 Şevval 1168 / Temmuz 1755'te Sırçalı Mescidinde mütevelli olan Seyyid Ahmed bin Ahmed'in berati yenilenmiştir.[1339] Hurufat defterlerinde Mescide yapılan atamalarla ilgili son belge Ramazan 1234 / Haziran 1814 tarihlidir. Mescitte İmam olan Seyyid Hafiz Musa bin Seyyid Ali'nin ölmesi ile bu göreve ehil olduğu anlaşılan Hafiz Ahmed Hamdi bin Mehmed Ali'ye naib Seyyid Ebubekir arzıyla tevcih yapılmıştır.[1340]

Şimdiye kadar cami ve mescitlere yapılan atamalardan farklı olarak, Sırçalı Mescidinin mihrap[1341] ve çerağ'ına da para vakıfları kurulmuş ve paralar vakf edilmiştir. Muharrem 1203 / Ekim 1788 tarihli hurufat kaydında söz konusu caminin mihrap ve çerağına vakf olan nukuda mütevelli olmadığı için, vakıf malının telef ve zai olduğu belirtilerek, Seyyid Hacı İbrahim ve Seyyid Ali'ye müştereken berat

---

[1334] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[1335] SAK, *Konya 47 Nolu Kadı Sicili,* s. 731.
[1336] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[1337] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191. Yukarıda verilen belgeler arasında yaklaşık 16 yıllık bir zaman farkı vardır. Bu zaman aralığında söz konusu mescide, kayıt altına alınamayan başka atamalar da olabileceğinden, imam, mütevelli vb. görevlilerin atama sıralamalarında kopukluk olabilir.
[1338] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[1339] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[1340] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17.
[1341] Cami ve mescitlerde, namazgâhlarda imamın cemaat önünde namaza durduğu, kıbleyi gösteren ve kıble duvarının tam ortasında yer alan oyukça, süslü bölüme mihrap denmektedir. İslâm'ın ilk devirlerinde kıble, bir tahta veya taşla işaretlenirken, VIII. yüzyılda ilk mihraplar görülmeye başlanmıştır. Giderek mihraplar cami ve mescitlerin en süslü mimarî unsurlarından biri olmuştur. Mihraplar genellikle kıble duvarı oyularak bir niş haline getirilmiş, niş; taş, ağaç, alçı ve çini süslemelerle doldurulmuştur. Anadolu Selçukluları devri cami ve mescit mimarisinde mihraplar genellikle çini mozaik olarak yapılmıştır. Mehmed Önder, *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1998, s. 175.

tevcihi yapılmıştır.[1342] Ayrıca Mescide gelir getiren vakıflar da mevcuttur. Mescid vakıfları bölümünde bu vakıflar ayrıca belirtilmiştir.

6.8. Kubbeli Mescid / Debbağlar Mescidi / Sırçalı Mescid

Mescid isminin bu şekilde yazılmasındaki güdülen amaç, mescid isminin zaman içindeki değişimini göstermek içindir. Söz konusu mescidin bilinen en eski ismi Kubbeli Mescittir.[1343] Debbağlar içerisinde ve daha çok debbağların namaz kıldığı bir mescid olmasından dolayı zamanla Debbağhane[1344] Mescidi denmiştir. Sırçalı Mescid ise ismini çinilerinden dolayı almıştır.[1345] Selçuklu devri eseri olan bu mescidin yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı belli değildir. Ancak 1342 yılında ciddi bir tamir gördüğü anlaşılmaktadır.[1346]

Hurufat kayıtlarında 1166 / Şubat 1753'te Debbağhane Mahallesi Sırçalı Mescidi'nin mütevellisi olan İbrahim'in tevliyeti yenilenmiştir.[1347] Dolayısıyla İbrahim'in görev tarihi, verilen tarihten daha geriye gitmektedir. Zilhicce 1171 / Ağustos 1758 tarihli kayıtta Debbağhane Mescidinde Vakt-ı Zuhr (öğlen) ve Asırda (ikindi) imam olan Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Salih'a müştereken babaları beratı gereğince ve ahaliden Ali bin Mehmed Receb bin Süleyman'ın ihbarıyla tevcih yapılmıştır.[1348] C. Ahir 1173 / Ocak 1760 tarihli kayıtta imam İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Ebubekir'e arzuhâli mücebince tevcih yapılmıştır.[1349] Bunun dışında Sırçalı Mescid Vakfını Debbağhane Mahallesinde gösterilen Zilkade 1230 / Ekim 1815 tarihli hurufat kaydında Vakıf

---

[1342] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.

[1343] Konyalı, *age,* s. 525; Ayrıca 1584 tarihli Konya Tahrir Defterinde vergi mükellefleri tespit edilirken, Bu mescidin ismi Kubbeli Mescid / Debbağlar olarak geçmekte ve 42 vergi yükümlüsü hane bulunmaktadır. 1642 tarihli Hane-i Avarız Kaydında, sadece Debbağhane mahallesi olarak geçmekte ve 2,5 avarız hanesi mevcuttur. Bkz, Muşmal, *Konya Mahalleleri,* s. 74.

[1344] Konya Şehrinin kuzey doğusunda, Kâfur Nahrinin yanındaydı. Debbağlık akarsuyu gerektirdiği için bu meslek mensupları şehrin kenarında akarsuyun yanında ayrı bir mahalle kurmuşlardı. Bkz, Ergenç, *Ankara Konya,* s. 37.

[1345] Konyalı, son cemaat yerinin önünde dere aktığını belirttiği mescidin kıble ve batı divarları âdi ve gayri muntazam taşlarla, kubbesinin ise tuğla ile yapıldığını belirtmektedir. Mescid yüzünün son cemaat yerinin divarlarında iri ve muntazam kesme taşların kullanıldığını belirtmektedir.

[1346] Konyalı, *age,* s. 525.

[1347] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7. Bazı Hurufat belgeleri kaydında, "Debbağhane Mahallesinde Sırçalı Mescidi" şeklinde kayıtlar mevcuttur. Sırçalı Mescidi Debbaghane Semtinde olduğu ve buraya Debbağ lar daha çok gittiği için bu ismi almıştır. Ayrıca Konya'da Sırçalı Mescid isminde iki mescid mevcuttur. Biri Konya'nın güneyinde, At Pazarı Kapısı ile Larende Kapısının ortalarında ve dış surlarının dışında 212Bordabaşı (Kurb-i Cedid) mahallesinde idi. Konyalı asıl Sırçalı Mescid'in bu Mescid olduğunu belirtir. Diğeri ise, Aksaray kapısına yakın olan Debbağlar Mahallesinde idi. Bkz, Konyalı, age, s. 523-525., Atçeken, *age,* s. 152.

[1348] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.

[1349] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46.

Mütevellisi olan Hafiz Mehmed bin Ahmed'in ölümü üzerine oğlu Hafiz Seyyid Mehmed Emin'e, Padişah Fermanı gereğince babasının beratı tevcih edilmiştir.[1350]

6.9. Alevi / Ülvi Sultan Mescidi

Hacı Eymir Mahallesinde idi.[1351] Büğünkü Hükümet Konağının batısında düşen mescid, Selçuklu mimarisi tarzında yapılmış olup XIII. Yüzyılın sonlarına doğru tarihlendirilmiştir.[1352] 24 R. Evvel 874 / 2 Ekim 1469 tarihli Konya Vakıflar Müdürlüğü vakfiyesi deferinde "Alevi Sultan vakfiyesi suretidir" başlığı altında mescide ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu vakfiyede mescid tevliyetinin evlada şart koşulduğu anlaşılmaktadır.[1353] 1924'te yıktırılan mescitten geriye kalan mermerden mihrabı, Konya Müzesinde bulunmaktadır.[1354] Fatih döneminde yapılan Konya yazımında, Seyyid Alevi Mescidi olarak kaydedilen mabedin Konya Sahrasında Kara Bedrettin Çiftliği, Hoca Fakih'te bir bab bağ ve Çeşnigir Değirmeninin sülüs hissesi ile Ramazan adlı şahsa ait bağın tamamı vakıfları arasında bulunmaktadır.[1355] Ayrıca Hurufat kayıtlarında Sitti Hatun, Banu Hatun vakıfları ile Alaaddin (Gallat) mezrası, söz konusu mescidin vakıfları arasında'dır.

Hurufat defterlerinde mescid ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli hurufat kaydında, Ulvi Sultan evladından Seyyid Ömer, Ulvi Sultan evkafının 3 akçe ile nazırı olmasına rağmen beratı olmadığından berat tevcihi yapılmıştır.[1356] Ulvi Sultan Vakfından 3 akçe ile nazır olan Seyyid Ömer'in ölmesi üzerine Seyyid Hüseyin Halife'ye C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[1357] Ulvi Sultan evkafından Bedreddin isimli köyde senede 1 hisse ile cabi Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine diğer Seyyid Hüseyin'e C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[1358] Ulvi Sultan mescidinde tilavet okunması için Banu Hatun isimli hayır sahibi kişinin vakf ettiği cüzlerden bir cüz'ü şerif tilavet eden Seyyid Ömer ve Seyyid Mustafa isimli kardeşler senevi rub'u hisse galle ile müştereken mutasarrıflar iken, Seyyid Ömer kendi rızasıyla görevini Hafiz Mehmed

---

[1350] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25; Hurufat kayıtlarında Cabi, imam vs.diğer birçok vakıf görevlilerin atamaları, daha çok Mütevelli ve Naib gibi taşra görevlilerin arzı ve Kadı'nın tevcihi ile olmuştur.
[1351] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[1352] Önder, *Mevlana Şehri,* s. 71-72; Konyalı, *age*, s. 318.
[1353] Mehmed Önder, "Konya'da Alevi Sultan Mescidi ve Mihrabı", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 4, Ankara, 1968, s. 242.
[1354] Önder, *age,* s. 72.
[1355] Konyalı, *age*, s. 318.
[1356] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[1357] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[1358] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.

bin Süleyman'a Ramazan 1168 / Haziran 1755'te berat-ı atik ile bırakmıştır.[1359] Sitti Hatun vakfından almak üzere Ulvi Sultan Mescidinde 1 akçe ve senede 1 hisse galle ile cüzhan nısf hissesine mutasarrıf olan es-Seyyid İbrahim rızasıyla nısf hissesini Müslihiddin Halifeye bıraktığından Müslihiddin'e Şevval 1169 / Haziran 1756'da berat tevcihi yapılmıştır.[1360] Ulvi Sultan Mescidi vakfından almak üzere 1 akçe yevmiye ile senevi 1 hisse ile öğleden sonra ve ikindi vakitlerinde imam Ahmed Halife'ye Recep 1172 / Şubat 1759'da berat tevcihi yapılmıştır.[1361] Ulvi Sultan Mescidinde yevmi 3 akçe ile nazır olan Seyyid Mustafa bin Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mustafa'ya 26 R. Ahir 1177 / Ekim 1763'de berat tevcihi yapılmıştır.[1362] Sitti Hatun vakfından almak üzere Ulvi Sultan Mescidinde 1 hisse gallenin sülüs hissesiyle cüzhan ve Ulvi Sultan Mescidinden de sülüs hisse ile cüzhan ve Gallat mezrasının sülüs hisse nezareti cihetine nısf hisse ile kardeşi Seyyid Sadettin'in ölmesi üzerine mutasarrıf olan Seyyid Ahmed bin Hafiz Ebubekir mutasarrıf olup elinde olan beratı zai ettiğinden, kaydı gereğince 7 Recep 1192 / 1 Ağustos 1778'de berat tevcihi yapılmıştır.[1363] Ulvi Sultan Mescidinde okunması için Banu Hatun tarafından vakf edilen cüzlerden rub hisse galle ile bir cüz'i şerife hissedar olan Mehmed Arif ve Ebubekir ve Ali kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, Ebubekir'in ölmesi üzerine sülüs hisse ile oğulları Seyyid Ahmed ve Seyyid Sadullah ve kardeşleri Ali ve Ahmed Arif'e 6 Ramazan 1195 / Ağustos 1781'de ayrı ayrı beratı atikleri gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[1364] Sitti Hatun vakfından almak üzere, Ulvi Sultan Mescidinde 1 hisse gallenin sülüs hissesiyle cüzhan ve Ulvi Sultan Mescidinden sülüs hisse ile cüzhan ve Gallat Mezrasının sülüs hisse nezareti cihetine sahip Hafiz Müslihiddin'in ölmesi üzerine kardeşi oğulları ve müşterekleri Hafiz Abdullah ve Hafiz Osman ve Hafiz Ahmed ve Mehmed Arif kardeşlere Recep 1211 / Aralık 1796'da berat tevcihi yapılmıştır.[1365]

6.10. Zenburi Mescidi

Selçuklu Dönemi eseri olan mescid, Hacı Eymir Mahallesinde idi.[1366] R. Ahir 1172 / Aralık 1758 tarihli hurufat kaydında, Zenburi Mescidi'nin banisi aynı

[1359] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1360] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[1361] Gös. yer.
[1362] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[1363] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.
[1364] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 8.
[1365] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.
[1366] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28; Küçükdağ, *agt*, s. 41.

zamanda mescide ismini veren Zenburi adındaki şahıs olduğu belirtilmiştir.[1367] Hz. Mevlana'nın bir emir'e yazmış olduğu mektuptan,[1368] Zenburi Mescidi'nin XIII. Yüzyılın başlarından itibaren faal olduğu anlaşılmaktadır. Hurufat defterlerinde mescide yapılan atama kayıtlarının yanısıra Zenburi Mescidi vakfi ve mahalle avarızı vakfi ile ilgili kayıtlar da mevcuttur.

Zilkade 1116 / Ocak 1705 tarihli hurufat kaydında, Zenburi mescidinde 5 akçe ile imam olan Ömer'in ölmesi üzerine imamlık ciheti Abbas'a tevcih edilmiştir.[1369] Mescid imamlığı ile birlikte, 1 akçe ile mescid vakıf mütevelliliğini de yapan Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Musa Halife'ye R. Evvel 1117 / Ağustos 1705'te tevcih yapılmıştır.[1370] Mütevelli Musa Halife'nin aynı yıl içerisinde görevden ayrılması ile mütevellilik görevi Ramazan'a geçmiştir.[1371] Safer 1117 / Mayıs 1705'te mescidin müezzin ve kayyım'ı Süleyman'ın terki hizmet etmesi üzerine Yakup Halife'ye tevcih yapılmıştır.[1372] Yakup Halife'nin ölmesi üzerine R. Ahir 1122 / Mayıs 1710'da Hüseyin'e tevcih yapılmıştır.[1373] Hicri 1123 / Miladı 1711 tarihli kayıtta Hacı Eymir Mahallesinde bulunan Zenburi Mescidi vakfının mütevellisi olmadığından Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1374] İki buçuk sağ akçe ile merrematçi nazırı Seyyid Hacı'nın ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'e C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te berat tevcihi yapılmıştır.[1375] Safer 1136 / Ekim 1723 tarihli kayıtta, Zenburi Mescidi ve Mahalle Avarızı Vakfi'nın yevmi 3 akçe ile mütevellisi Mustafa'nın beratsız olması üzerine yeni berat tevcihi için arzda bulunulmuştur.[1376] Zenburi mescidinde yarım akçe ile Nazır olan Seyyid Mehmed hizmetini bıraktığından mütevelli Mehmed arzıyla Hüseyin bin Yakub'a C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da

---

[1367] VGMA, HD, 1106, Vr.18, s. 36; Konyalı bir rivayete dayanarak; "Zenburi Mescidinin banisinin, Sultan Alaaddin'in arıcı başısı ve Kara Arslan'ın kardeşi olduğunu" söyler. Bkz, Konyalı, *age*, s. 403. Fakat Hurufat kayıtlarında, mescidin banisi, yaptığı mescide ismini de veren Zenburi adındaki şahistir. Konyalı'nın bahs ettiği kişi bu kişi mi? Ya da Kara Arslan'ın, Zenburi isminde bir kardeşi var mıydı? Bu konuda yeteri bilgiye ulaşılamadı.

[1368] Konyalı, *age*, s. 402.

[1369] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.

[1370] Gös. yer.

[1371] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.

[1372] Gös. yer.

[1373] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44; bu kayıtta Yakup Halife' aynı zamanda Molla payesi ile anılmıştır.

[1374] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.

[1375] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83; Kayıtta geçen, "iki buçuk sağ akçe" ifadesi dikkati çekmektedir. Çünkü sağ akçe'nın sözlükteki karşılığı; ayarı bozulmamış, tam akçe olarak geçmektedir. (Bkz, https://tr.wiktionary.org/wiki/sa%C4%9F_ak%C3%A7e. Erişim tar: 07.10.2016.) dolayısıyla ayarı bozulmamış akçe tabiri, söz konusu dönemde ayarı bozuk akçenin de var olduğunu akla getirmektedir.

[1376] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.

tevcih yapılmıştır.[1377] R. Ahir 1145 / Eylül 1732 tarihli başka bir hurufat kaydında, Hüseyin bin Yakub'un Zenburi Mescidinin merrematçılık görevini de yürüttüğü belirtilmiştir.[1378] Aynı tarihli başka bir kayıtta Hafiz Hüseyin bin Yakub'un Zenburi Mescidinin imamet görevini de yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Hafiz Hüseyin'in ölümü üzerine Oğlu Mustafa Halife'ye tevcih yapılmış, aynı tevcih ile mescidin muayyene ile çerağdarı olan Hafiz Abdülkadir'e de berat tevcihi yapılmıştır.[1379] Şaban 1162 / Temmuz 1749'da Zenburi Mescidinde Sermahfil olan Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1380] Zenburi mescidinde iki buçuk sağ akçe ile merrematçı ve nazır olan Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1381] R. Evvel 1228 / Nissan 1813'te imam İsmail bin Mustafa elindeki beratı verip ayrıldığından onun yerine bu göreve imtihanla layık olduğunu ispat eden Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Hafiz Abdullah ibn Seyyid Mehmed'e naib Yakupzade Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1382] Zenburi Mescidinde yarım akçe ile ferraş olan Mehmed'e R. Ahir 1122 / Mayıs 1710'da berat tevcihi yapılmıştır.[1383]

6.11. Cemel(Hoca) Ali Mescidi

Selçuklu dönemi eseri olan Mescid, Vadi-i Meram'da bulunan Turud[1384] nam mevkide bulunuyordu.[1385] Mescidin yanında; Gümenas Değirmeni,[1386] (Büyük) Hoca Ali Değirmeni,[1387] Muallimhane,[1388] ve Cemel Ali Mescidinde Yasin Şerif okunması için Mihriban Hatun'un vakf ettiği 1 bab dükkan bulunmaktaydı.[1389] Hurufat kayıtlarında mescidin Hoca Ali tarafından yaptırıldığı açıkça belirtilmektedir.[1390] Konyalı, mescid gibi bitişiğindeki Muallimhane'nin de Cemel Ali arafından

---

[1377] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[1378] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 39.
[1379] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[1380] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.
[1381] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[1382] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 4.
[1383] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 4.
[1384] Turud; Vadi-i Meramda bulunan çok eski bir semt/yer ismi olmakla birlikte, Cemel Ali Manzumesine imam ve muallim olarak tayin edilen bir zatın da adıdır. Konyalı, bu zatın Mevlana zamanında yaşadığı ve Mevlana'ya olan aşırı muhabbetinden dolayı, küçüklüğünde onu sırtına alıp gezdirirmiş. Bundan dolayı halk arasında Deve (Cemel) olarak meşhur olduğunu belirtmektedir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 566.
[1385] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[1386] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[1387] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.
[1388] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[1389] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1390] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 16; 21 C. Ahir 1222 / Ağustos 1807 tarihli bu kayıtta, meram vadisi, mahalle olarak değil köy (köy) olarak kayd edilmiştir. Ancak biz daha eski tarihli belgelerde "vadi-i meram mahallesi" olarak geçtiğini görmekteyiz. Bkz, Konyalı, *age*, s. 780.

yaptırıldığını belirtmektedir.[1391] Her iki yapı da XX. Yüzyıl başlarına kadar mevcudiyetlerini koruyabilmişlerdir.

Hurufat defterlerinde Cemel Ali mescid ve muallimhanesine yapılan atamalarla ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Turud nam mahalde Cemel Ali Mescidinde gümenas değirmeninden 12 sehimden 1 sehim vazife ile imam olan Mahmud'un ölmesi üzerine kardeşi Ahmed'e Şaban 1101 / Mayıs 1690'da berat tercihi yapılmıştır.[1392] 26 Zilhicce 1121 / 26 Şubat 1710 tarihli hurufat kaydında Hoca Ali Değirmeni bitişiğindeki Hoca Ali Mescidine Fahri Hatun minber vaz eylediğinden, mescidde ikinci bir imama ihtiyaç duyulmuştur. El-Hac Mustafa bin es-Seyyid el-Hac Ahmed'e Kadızade es-Seyyid Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[1393] Turud nam mevkide Cemel Ali mescidinde ve muallimhanesinde 1 sehim ile imam ve 1,5 sehim ile muallimi sibyan Ali'ye C. Evvel 1165 / Mart 1752'de berat tevcihi yapılmıştır.[1394] Mescidin muayyene ile imam Seyyid Hasan'ın ölmesi üzerine Seyyid Hacı Mehmed bin Mustafa'ya naib Seyyid İbrahim arzıyla 23 Recep 1186 / Eylül 1772'de berat tevcihi yapılmıştır.[1395] 14 Ramazan 1212 / 2 Mart 1798 tarihli hurufat kaydında Cemel Ali binası mescidinde mütevelli ve muallim-i sibyan olan Süleyman, Mehmed ve Ali; gümenas değirmeni olarak bilinen bir salon ve iki odadan oluşan değirmenden 12 sehimden 1 sehmi ile imamet ve 12 sehimden buçuk sehim ile muallimi sibyan cihetine mutasarrıftırlar. Ancak Süleyman'ın ölmesi üzerine sülüs hissesi oğulları Hafiz Ahmed, Mustafa ve Mehmed isimli kardeşlere, naib Hüseyin Hıfzı arzıyla tevcih yapılmıştır.[1396] Söz konusu mescid ve muallimhanede, gümenas değirmeninin 12 sehimden 1 sehim ile imam ve 12 sehimden buçuk sehim ile muallimi sibyan cihetinin yedi hissesinden bir hissesine mutasarrıf olan Mustafa bin Süleyman'ın ölmesi üzerine imtihanla Hafiz Abdülkerim ve Hafiz Mehmed'e naib Hüseyin hıfzı arzıyla müştereken 14 Muharrem 1222 / 24 Mart 1807'de berat tevcihi yapılmıştır.[1397]

[1391] Konyalı, *age*, s. 565.
[1392] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[1393] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.
[1394] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1395] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109.
[1396] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 15.
[1397] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 6.

6.12. Gümenas Mescidi

Selçuklu Devlet adamlarından Emir Aslan'ın, Meram Vadisinde Gümenas adında bir değirmeni mevcuttur.[1398] Ancak Gümenas Mescidi'nin Emir Arslan'la bir bağlantısı var mı tespit edilemedi. Hurufat kayıtlarında Gümenes mescidi, meram vadisinde Turud[1399] nam mevkide bulunuyordu.[1400] Mescid, yakınında; Hacı Yusuf Cami,[1401] Gümenas Değirmeni,[1402] Hoca Ali Muallimhanesi[1403] ve Cemel Ali Mescidinde Yasin Şerif okunması şartıyla, Mihriban Hatun'un vakf ettiği 1 bab dükkân bulunmaktaydı.[1404] Şevval 1168 / Temmuz 1755'te tarihli hurufat kaydında, yevmi 1 akçe ile İsmihan bin Mustafa Gümenas mescidine imam olarak atanmıştır.[1405] Hicri 1184 / Miladi 1770'te söz konusu mescitte muayyene ile imam Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu İbrahim'in hakkı var iken, Mustafa ve Süleyman isimli kardeşler söz konusu görevi kendi üzerlerine almışlardır. Ancak Kadı Müslih'zade Mehmed Said arzıyla babasının vefatı dolayısıyla İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[1406] R. Ahir 1184 / Temmuz 1770'te mescitte imam olan İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[1407] Muayyene İmam olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a 14 C. Ahir 1221/ 29 Ağustos 1806'da berat tevcihi yapılmıştır.[1408] Süleyman bin İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz Mehmed bin Süleyman'a naib Veliyüddin arzıyla 21 Zilkade 1237 / 9 Ağustos 1822'de berat tevcihi yapılmıştır.[1409]

6.13. İbn-i Tuti Mescidi

Mescid, kendi ismiyle anılan mahallede idi.[1410] Selçuklu dönemi yapısı olan mescid, tek kubbeli idi. 1703'te kubbesinin yıkılması üzerine düz damla örtülmüştür.[1411] İbn-i Tuti Mescidinde 1 akçe imam Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine Safer 1118 / Mayıs 1706'da Emrullah'a tevcih yapılmıştır.[1412] Yevmi 1 akçe

---

[1398] Konya'daki değirmenler anlatılırken, bu değirmenden geniş bir şekilde bahs edildi.
[1399] Turud; Vadi-i Meramda bulunan çok eski bir semt/yer ismidir.
[1400] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.
[1401] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[1402] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[1403] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[1404] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1405] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[1406] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[1407] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[1408] VGMA, HD, 553, Vr.8, s. 13.
[1409] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 24.
[1410] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179; Zilhicce 1104 / Ağustos 1693 tarihli kayıtta, Abdullah, ibni Tuti mahallesi mescidine mütevelli olarak atanmıştır.
[1411] Küçükdağ, *agt*, s. 40.
[1412] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.

ile imam olan es-Seyyid Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Süleyman Halife'ye naib es-Seyyid Mehmed Said Efendi arzıyla R. Evvel 1123 / Nisan 1711'te tevcih yapılmıştır.[1413] Mescitte imam Seyyid Ahmed'e R. Ahir 1164 / Şubat 1751'de tevcih yapılmıştır.[1414] Söz konusu mahallede, Raziye binti Mustafa isimli Hatun'un Haffaflar şuurunda Çarşısında yevmi 1 akçe gelirle, Mushaf'ı Şerifin okunmasına vakf ettiği bir adet dükkânın kira gelirine bakmak vazifesi ve vakfin tevliyeti cihetine mutasarrıf Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Seyyid Abdullah'a ve Seyyid Ahmed ibn-i Seyyid Mehmed'e, naib Hacı Mustafa arzıyla 9 R. Ahir 1170 / 1 Ocak 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.[1415] Yevmi 1 akçe ile söz konusu mescitte imam olan Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed Halife'ye, Kadı Yusuf arzıyla Şevval 1172 / Mayıs 1759'da berat tevcihi yapılmıştır.[1416] Şevval 1172 / Mayıs 1759 tarihli başka bir kayıtta, Raziye binti Mustafa'nın, Haffaflar sukunda ve 1 akçe kira gelirli bir adet dükkânını, Mushaf-ı şerif okumak üzere, Seyyid Hacı Yahya'ya şart etmiştir. Vakıf şartı gereği olarak ta 1 akçe ile Mushaf tilavetine ve dükkânın tevliyetine mutasarrıf olan Seyyid Mustafa Halife'nin mevcüt atik beratı mücebince, beratı yenilenmiştir.[1417] İbn-i tuti mahallesi mescidinde 1 akçe ile imam Mehmed'in beratı R. Evvel 1172 / Kasım 1758'de yenilenmiştir.[1418]

6.14. İhtiyareddin Mescidi

Selçuklu Dönemi eseri olan mescid, kendi adıyla anılan İhtiyareddin Mahallesinde idi.[1419] Hurufat kayıtlarından mahallenin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[1420] C. Evvel 1121 / Temmuz 1709 tarihli hurufat kaydında, mescid imamı Abdulah'tır. Abdullah'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1421] İhtiyareddin Mescidinde 4 akçe ile imam Hacı Halil'in ölmesi üzerine oğulları Ömer ve Osman'a naib arzıyla Şevval 1174 / Mayıs 1761'de

[1413] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.
[1414] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[1415] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[1416] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 35.
[1417] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[1418] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.
[1419] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[1420] Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan zamanında Vezirlik yapmış olan İhtiyareddin Hasan tarafından yaptırılan Mescid, günümüzde de mevcut olup restore edilmiş bir şekilde, Zaferin arka sokaklarında, Sahip Ata cadesine yakın bir yerde bulunmaktadır. İhtiyareddin Hasan hakkında, Bkz, M. Ali Uz, "Konya'da Bir Mahalleye Adını Veren Kıymetli Devlet Adamı ve Hazin Sonu", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar,** Sayı: 4, Cilt: 16, 17 Şubat 2016, Konya, 2016.
[1421] Gös. yer.

tevcih yapılmıştır.[1422] Mescidde 4 akçe ile imam Ömer ve Osman'ın beratı yenilenmiştir.[1423] Yevmi 4 akçe ile imam Ömer ve Osman kardeşler mutasarrıflar iken, Ömer'in ölmesi üzerine hissesi, oğlu es-Seyyid Aliye, naib Sedefi Mustafa arzıyla Şaban 1196 / Temmuz 1782'de tevcih yapılmıştır.[1424] İhtiyareddin Mescidi'nde 2 akçe yevmi ile nısf imamete mutasarrıf Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine kardeşi Seyyid Mehmed'e R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[1425] 8 R. Evvel 1228 / 11 Mart 1813 tarihli kayıtta askeri berat ile 2 akçe nısf hisse imamet cihetine mutasarrıf Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Abdülkerim bin Seyyid İbrahim'e tevcih için Konya naibi Hüseyin Hıfzı Efendi ilgili yere arzda bulunmuştur. 2 Safer 1241 / 6 Eylül 1825 günü sadr olan Ferman-ı Ali ile maliye tarafından kayd olup ruus'u hümayun tarafından verilen ilmühaber kaimesi gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[1426]

6.15. Ferhunye Mescidi[1427]

Kendi İsmiyle anilan mahallede idi.[1428] Selçuklu dönemi eseri olan mescid, Ferhunye olarak meşhur olan Keykavuz kizi Fatma Hatun tarafından yaptırılmıştır.[1429] Hurufat kayıtlarında mescidin faal olduğu ve birtakım atamaların yapıldığı görülmektedir. Safer 1176 / Ağustos 1762 tarihli kayıtta, Keykavus kızı Fatma Hatun mahallesi mescidinde 1 akçe ile müezzin ve 1 akçe ile ferraş ve zaviyesinde de 1 sehim ile cüzhan Seyyid Hafiz Hacı Ebubekir Halife'nin kendi rızasıyla görevinden ayrılması üzerine Musli ibn Şeyh Hilmi ve Şeyh Mehmed bin Seyyid Ömer'e mütevelli Seyyid Ahmed ve Ali arzlarıyla müştereken tevcih yapılmıştır.[1430] Hafiz Müslihiddin bin Şeyh Hilmi ve Şeyh Mehmed bin Seyyid Ömer, yukarıda verilen şartlar doğrulsunda mütasarrıflar iken, Müslihiddin kendi rızasıyla hissesinin yarısını kasr-ı yed ile kardeşi Hafiz Ebubekir'e berat tevcih etmiştir.[1431] Fatma Hatun mahallesi mescidinde, 1 akçe ile müezzin ve 1 akçe ile

[1422] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[1423] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14.
[1424] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.
[1425] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[1426] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 4.
[1427] Ancak şunu belirtmekte fayda var. Hem Küçükdağ hemde Atçeken, adı geçen eserlerinde Ferhunye Mescidi ile Başarabey Mescidini aynı mescid olarak göstermişler. Hurufat kayıtlarında her ikisinin farklı olduğuna dair herhangi bir veriye ulaşılamadığı için, söz konusu mescid, Fehunye mescidi adı altında incelenmiştir.
[1428] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 24.
[1429] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 13.
[1430] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[1431] VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 18.

ferraş ve zaviyesinde de 1 sehim ile cüzhan cihetlerinin yarı hissesine sahip Hafiz Ebubekir'in ölmesi üzerine hissesi Hafiz Seyyid Süleyman Halife'ye tevcih olunmak üzere Muharrem 1178 / Temmuz 1764'te arzuhal verilmiştir.[1432] 19 R. Evvel 1224 / 4 Mayıs 1809 tarihli hurufat kaydında Kadı Mürsel vakfından almak üzere Fatma Hatun Mahallesi mescidinde yarım akçe ile yârim müezzinlik, nim akçe ile nısf ferraşlık ve Fatma hatun törbesinde de nısf sehim ile nısf cüzhanllık cihetlerinin muttasarrıfi Seyyid Ali Baba? İbn es-Seyyid el-Hac Ömer'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine Hafiz Ahmed bin Mehmed'e naib Tayyarzade es-Seyyid Ömer arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1433]

6.16. Tercüman /Minareli Mescid

Mescid, Konya'nın Selçuklu döneminden kalan eserlerinden biridir. Konya'nın Dış kale surlarının içinde ve Alaaddin tepesinin güneydoğu tarafına, Tercuman Mahallesinde idi.

Konya Sicillerinde Minareli mescid olarak ta adlandırılmasının nedeni mescidin minaresi olduğundandır.[1434] Hurufat defterlerinde, Recep 1109[1435] / Ocak 1698'den 10 Muharrem 1210 / 27 Temmuz 1795'e kadar mescid atama kayıtlarına ulaşmak mümkündür. Kayıtlarda imam ve mütevelli atamaları bulunmaktadır. Kayıtlar genellikle görevli kişilerin ölmesi sonucu yerine bir başkasının atanması şeklinde olmuştur. Bundan dolayı iki atama kaydı arasında geçen süre bazen çok uzun olabiliyordu. Hurufat kayıtlarında Tercüman Mescidi için ilk atama kaydının Recep 1109 / Ocak 1698'de yapıldığı görülmektedir. Söz konusu kayıtta, mescid imamı ve mütevelli Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1436] Mescidin Zilhicce 1117 / Mart 1706'da imamları Seyyid İsa ve Seyyid Mehmed kendi rızaları ile görevlerini Mustafa'ya bırakmışlardır.[1437] Hicri 1125 / Miladi 1713'te Tercuman Mescidinin muayyene imamı ve müteveli Seyyid Kemal'in çocuksuz ölmesi üzerine diğer Seyyid Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[1438] Mescidin nukudunun mütevelli olmadığından imam Seyyid Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[1439] R. Evvel 1127 / Mart 1715'te mescid imamı Mehmed ferağından Mustafa bin Mehmed'e tevcih

[1432] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 23.
[1433] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.
[1434] Küçükdağ, *agt*, s. 41.
[1435] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.
[1436] Gös. yer.
[1437] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[1438] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[1439] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.

yapılmıştır.[1440] C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da mescid imamı Seyyid Mehmed, beratını zai ettiğinden yeniden berat tevcihi yapılmıştır.[1441] Tercüman mescidi imamı Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine tevcihat hakkı oğullarının olduğu halde Süleyman almıştır. Ancak bu durum daha sonra düzeltilerek, Seyyid Ali'nin oğullarına tevcih yapılmıştır.[1442] 13 R. Ahir 1170 / 5 Ocak 1757 tarihli kayıtta, muayyene ile imam Süleyman bin Ömer'in görevden ayrılması üzerine Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1443] Mescidin İvaz, Mihrab ve Çırağına vakf olan nukudun yevmi 1 akçe ile mütevellisi Mustafa Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1444] 21 Safer 1195 / 16 Şubat 1781'de mescid imamı Seyyid Süleyman'dır.[1445] 28 R. Ahir 1203 / 26 Ocak 1789'da Tercüman mescinde vazife-i muayyene ile imam Seyyid Mustafa'nın ayrılması üzerine Seyyid İbrahim'e berat evcihi yapılmıştır.[1446] Seyyid İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Abdurrahman bin Seyyid Mehmed'e arzuhalı üzerine 10 Muharrem 1210 / 27 Temmuz 1795'te berat tevcihi yapılmıştır.[1447]

6.17. Kaymak Ahmed Mescidi

Konya'nın Selçuklu dönemi mahallelerinden olan Kaymak Ahmed Mahallesi ve bu mahallede bulunan Mescid hakkında, Hicri 877 / Miladi 1472 yılına ait yapılan Konya Vakıfları tahririnde, mescidin gelirleri arasında geçen 2 bab dükkân, 1 bab dükkân zemini, Kavak ağzında 1 kıta zemin, sözkonusu mahallede 4 bab zemini hane ve toplamda 173 akçe olduğu anlaşılmaktadır.[1448] Mescidin Muharrem 1116 / Mayıs 1704 tarihli hurufat kaydında, 2 akçe ile imamı Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1449] Mahallenin Avarız ve nüzul vakfi olan nakidin mütevellisi lazım olduğundan Hüseyin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1450] C. Evvel 1137 / Ocak 1725'te mescid imamı Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine diğer seyyid Mehmed Halife bin Said Efendiye naib Sunullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[1451] Kaymak Ahmed Mahallesi Mescidinde, R. Evvel 1179 / Ağustos 1765'te yevmi 1

[1440] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57; VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[1441] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.
[1442] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[1443] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[1444] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 21.
[1445] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[1446] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[1447] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23; Ramazan 1118 / Aralık 1706 tarihli kayıtta, Tercüman Mescidi Vakfı'nin mütellisi Ahmed'in ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38; VGMA, HD, 555, Vr.3, s. 8; VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19.
[1448] Kahraman, *age*, s. 47.
[1449] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[1450] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[1451] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 234.

akçe ile imam Ebubekir Halife'nin ölmesi üzerine oğlu Osman Halife'ye, naib el-Hac Mehmed Abdülbaki arzıyla tevcih yapılmıştır.[1452]

6.18. Halka Begüş Mescidi

Selçuklu Dönemi yapılarından olan mescid, Kalenderhane mahallesinde idi.[1453] Halkabegûş isimli zat tarafından tek kubbeli olarak yaptırılan mescidin 1961 yılında onarıldığı anlaşılmaktadır.[1454] Mescidin Safer 1125 / Şubat 1713 tarihli hurufat kaydında, muayyen vazife ile imamı Seyyid Ali bin Mustafa'dır. Seyyid Ali bin Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Ahmed bin Seyyid Mustafa kendisine tevcih yapılması için arz'da bulunmuştur. Bunun üzerine yapılan tahkikat sonucunda[1455] kendisine 28 Şaban 1131 / 16 Temmuz 1719'da feman-ı ali ile berat tevcihi yapılmıştır.[1456] Zilhicce 1202 / Eylül 1788'de nısfi muayyene ile nısf imam ve mahallenin malı avarız ve çeşmelerinin bakım ve onarımı için vakıf paranın 3 akçe ile mütevellisi Salih bin Mahmud'un çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Mehmed Fakih bin Seyyid Abdurrahman'a naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1457] Kalenderhane mahallesinde bulunan Halka Begûş mescidinde nısfi muayyene ile nısf imamet cihetine mahale-i mezburenin malı avarızına ve çeşmelerinin tamir ve bakımına şart olan vakfin yevmi 3 akçe ile mütevellisi Seyyid Mehmed Naim bin Seyyid Abdurrahman'ın görevden ayrılması üzerine diğer Seyyid Abdurrahman Halifeye naib Hocazade Hafiz Mehmed Sadık arzıyla R. Ahir 1223 / Mayıs 1808'de tevcih yapılmıştır.[1458] Söz konusu göreve mutasarrıf olan Kara İbrahim bin Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Mustafa bin Seyyid Hafiz Mehmed'e naib Şeyhzade Ahmed Reşid arzıyla 1 hisse galle ile 26 Recep 1241 / 6 Mart 1826'da tevcih yapılmıştır.[1459] Daha sonra Seyyid Süleyman ve Seyyid Mehmed kardeşler mutasarrıflar iken, her ikisinin ölmesi üzerine imtihanla Seyyid Hafiz Mustafa ibn

[1452] VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29.
[1453] Küçükdağ, *agt*, s. 40.
[1454] Önder, *Mevlana Şehri,* s. 115.
[1455] Tahkikat yapılmasının amacı, herhangi bir haksızlığı önlemek içindi. Nitekim birçok kayıtta, yanlış ya da kasıtlı beyan üzerine, hakkı olmadığı halde bir vakıf kurumunda görev yapıp, beratı üzerine alan kişilerden dolayı çok sayıda olay mahkemeye intikal etmiştir. Metin içerisinde sırası geldikçe bu olaylara değinilmiştir.
[1456] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 13.
[1457] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 108.
[1458] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 8.
[1459] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.

Seyyid Abdülhalim'e naib Şeyhzade Ahmed Reşid bin Ali arzıyla sadr olan ferman-ı ali gereğince Recep 1243 / Ocak 1828'de berat tevcihi yapılmıştır.[1460]

6.19. Zevle Sultan[1461] Mescidi

Selçuklu devri yapısı olan mescid tek kubbeli olup Zevle Mahalesinde idi.[1462] Banisi bilinmeyen mescidin Miladı 1219 ila 1236 yılları arasında yapıldığı tahmin edilmektedir.[1463] Hurufat kayıtlarında mescid ve mescid vakfına imam ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Kayıtlardan mescidin XVIII. Yüzyılın ikinci yarısına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[1464] Zamanla çok fazla onarım geçiren mescid, muhtemelen son onarımını 1960'da görmüştür.[1465] Mescide yapılan atama kayıtlarına bakıldığında, Safer 1167 / Kasım 1753'te yevmi 1 akçe ile mescid imamı olan Ahmed Halife'nin kendi rızasıyla görevini Hüseyin Halife bin Ömer'e bıraktığı anlaşılmaktadır.[1466] Recep 1168 / Nisan 1755'te mescid vakfının 1 akçe ile mütevellisi ibrahim'e tevcih yapılmıştır.[1467] C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da söz konusu mescitte 1 akçe ile imam olan Hüseyin'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz Mehmed'e babasının atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.

6.20. Şerefşirin Mescidi

Mescid, kendi adıyla anılan mahallede idi. Mescidin banisi muhtemelen mahalle ve mescide ismini veren Şerefşirin adındaki zattır.[1468] Nitekim 28 Safer 1223 / 25 Nisan 1808 tarihli kayıtta, "Şerfşirin Binası Mescidi" denmektedir.[1469] Mescidin inşa tarihi bilinmemekle beraber, mescide yapılan atama kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[1470] Şaban 1170 / Mayıs 1757 tarihli hurufat kaydında Şerefşirin Mahallesi Mescidinin ve mescid vakfının 2 akçe

---

[1460] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.
[1461] Mehmed Önder, Zevle Sultan'ın Selçuklu döneminde yaşamış ve Konya'da medfun meşayihlerden olduğunu belirtmektedir. Bkz, Önder, *age*,, s. 113.
[1462] VGMA, HD, 1106, Vr.18, s. 36; Küçükdağ, *agt* s. 41.
[1463] Konyalı, *age*, s. 569.
[1464] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[1465] Yasa, *agt*, s. 71.
[1466] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22; VGMA, HD, 1172, Vr.18, s. 36.
[1467] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[1468] Şerefşirin Mahallesi ve bu mahallede bulunan mescide adını veren zat'in, muhtemelen, Konya'nın Karamanoğulları veya Selçuklu döneminde yaşayan, Tasavvuf ya da ilim ehli bir zat olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Fatih Dönemi Karaman İli Vakıf Tahririnde, "Vakfı Şerefşirin" adı altında birkaç dükkân, bağ ve zemin kaydedilmiştir. Bkz, Kahraman, *age*, s. 49.
[1469] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20.
[1470] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 25.

ile imamı ve mütevelli Hafiz Ömer Halife'dir.[1471] Hafiz Ömer görevi kendi rızası ile amcaoğlu Seyyid Hafiz Mehmed'e bırakması üzerine 6 Şaban 1170 / 26 Nisan 1757'de Seyyid Hafiz Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1472] R. Evvel 1186 / Haziran 1772'de Mescidin yevmi 2 akçe ile imamı Hafiz Seyyid Mehmed'dir.[1473] Mescidde hem hatip hem de mütevelli olan Seyyid Ali bin Seyyid Mehmed görevini kendi rızasıyla Hatipzade Hacı Mehmed'e devr edip, elinde olan beratını R. Evvel 1195 / Şubat 1781'de Hatipzade Hacı Mehmed'e vermiştir.[1474] Muayyene ile imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine naib arzıyla Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1475] 14 R. Ahir 1221 / 1 Temmuz 1806 tarihli kayıtta mescid imamı Mehmet bin el-Hac Ahmed'in ölmesi üzerine yarı imamet cihetine Seyyid Mahmud talip olup imamet cihetini kendi üzerine berat ettirmiştir. Ancak 4-5 sene Konya dışında olup hizmetini yerine getiremediğinden Konya naibi Hüseyin Hıfzı'nın arzıyla bu göreve layık olduğu imtihanla anlaşılan Hafiz Mustafa bin Ali'ye berat verilmesi hususunda Anadolu Kazaskeri Şeyhzade Mehmed Efendi'nın ilamı üzerine Fermanı Ali ile tevcih yapılmıştır.[1476] 28 safer 1223 / 25 Nisan 1808'de hayır sahibi kişilerin mescidin kandillerinin yakma ve giderlerinin karşılanması için nakit para vakfi oluşturdukları anlaşılmaktadır. Söz konusu vakfin mütevelli olmadığından Hüseyin Hıfzı arzıyla Seyyid Mahmud bin Hacı Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1477]

6.21. Şeyh Osman-ı Rumi Mescidi

Mescid, aynı ismi taşıdığı mahalledeydi. Kerpiç yapılı ve kara ürtülü olan mescidin doğusunda Şeyh Osman-ı Rumi'nin törbesi bulunmaktaydı.[1478] Dış kale surlarının içinde Larende Kapısı civarında bulunan zaviye, türbe ve mescid mahalleye ismini veren Şeyh Osman-ı Rumi tarafından inşa ettirilmiştir.[1479] Hurufat kayıtlarında Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesi Mescidi olarak geçen kayıtlar da mevcuttur.[1480] Hurufat defterlerinin bazı kayıtlarında tekke ve mescid görevlilerin

[1471] Hafiz Ömer'in görevi daha önce, Şaban 1154 / Ekim 1741'de yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.12, s. 24.
[1472] Gös. yer.
[1473] VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17.
[1474] VGMA, HD, 1111, Vr.18, s. 33.
[1475] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1476] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 20.
[1477] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20.
[1478] Konyalı, *age*, s. 753.
[1479] Yasa, *agt*,s. 196.
[1480] Hurufat kayıtlarında, Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesi Mescidi olarak geçen kayıtlar da mevcuttur. Ancak bu mescidin, Şeyh Osman-ı Rumi Mescidi ile aynı olduğu noktasında kesin verilere ulaşılamadığından ayrı bir mescid olarak ele alındı. Hurufat kayıtlarından, Söz konusu mescidin,

aynı kişiler oldukları ve atama kayıtlarında bu kişilerin yevmi 1 akçe ile çalıştıkları anlaşılmaktadır.[1481] Mescidin C. Evvel 1117 / Ağustos 1705'te müezzini Mehmed'dir. Mehmed'in ölümü üzerine Abdülkerim mescid müezzini olmuştur.[1482] C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de 2 akçe ile müezzin olan Abdülkerim'in ölmesi üzerine mütevelli Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1483] 26 R. Ahir 1170 / 18 Ocak 1757'de Şeyh Osman-ı Rumi Mahallesi mescidinde imam olan Ömer'in babasından kalan görevi devraldığı anlaşılmaktadır.[1484] Ömer'in 11 R. Ahir 1170 / 3 Ocak 1757'de ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1485] Recep 1186 / Eylül 1772 tarihli kayıtta mescid imamı Mehmed Halife'dir. Mehmed Halife'nin ölümü üzerine oğlu Ömer Halife'ye naib Hacı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1486]

6.22. Mihmandar Mescidi

Mescid, Mihmandar Mahallesinde idi. Kınacı sokağında olan mescid, kitabesine göre Hicri 1604 / Miladi 1208'de Yusuf oğlu Mahmud tarafından yaptırılmıştır.[1487] Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. C. Evvel 1132 / Mart 1720 tarihli hurufat kaydında mescidin 1 akçe ile imamı Seyyid Süleyman'ın ölmesi üzerine Şeyh İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[1488] Babasının ölmesi üzerine imamet cihetini devralan es-Seyyid İbrahim Halife'den başka İbrahim de devralmıştır.[1489] Ancak R. Evvel 1140 / Aralık 1727 tarihli hurufat kaydında es-Seyyid İbrahim Halife'nin tekrardan görevini devraldığı görülmektedir. Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Ali ve Seyyid Süleyman'a babaları beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1490] Söz konusu mescidin

---

muhtemelen, zaviye'nin içinde bulunan küçük bir mescid olduğu anlaşılmaktadır. Mescide imam, müezzin ve cüzhan atamaları yapılmıştır. Ayrıca Bedelci Mehmed Ağa Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesinde tilavet(okunmak) olunması için cüz vakf etmiştir. Cüz'lerin mütevellisi ve aynı zamanda cüzhanı cihetine sahip olan Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdülkadir kardeşler, söz konusu zaviyenin meramat cihetine de mutasarrıftırlar. Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdülkadir'ın ard arda ölmeleri üzerine küçük kardeşleri Seyyid Mehmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54; VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54; VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 18; VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25; VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27; VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.

[1481] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15.
[1482] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 38.
[1483] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[1484] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 4.
[1485] Gös. yer.
[1486] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[1487] Atçeken, *age*, s. 38.
[1488] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[1489] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[1490] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.

mihrap ve çerağına mevkuf nukudun mütevellisi olamayıp lazım olduğundan yevmi 2 akçe ile Seyyid Ali bin Seyyid Süleyman'a naib Seyyid Hüseyin arzıyla Şevval 1183 / Ocak 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[1491] Mihmandar mahallesi mescidinin mihrab ve çırağına vakf olan nukudun 2 akçe ile mütevellisi Seyyid Ali bin Seyyid Süleyman'ın görevinden ayrılması üzerine Seyyid Şeyh Mehmed bin Seyyid Hafiz Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1492]

6.23. Begavi Mescidi

Mescid, Alaaddin Tepesinin batı tarafında Zindankale'nin yakınında idi. I. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemde inşa edilen mescid, Hicri 613 / Miladi 1216 tarihlidir. Mescidi'nin banisi Konyalı Mesudzade'dir.[1493] Hurufat kayıtlarında Mescid-i Begavi olarak geçen mabedin vakfi da bulunmakta idi. Zilkade 1135 / Ağustos 1723'te 1 akçe ile vakfın mütevelli Feyzullah'ın ölmesi üzerine Hafiz Mustafa mescid ve vakfın mütevelli olmuştur.[1494] Başka bir kayıtta, Osman Paşa'nın Begavi mescidi vaktinden ismi verilmeyen bir mektebi tamir ettiği anlaşılmaktadır. Mescid ve mektebde görevli imam ve muallimlerin 50 sene boyunca beratsız olarak çalıştıkları anlaşılmaktadır. Safer 1136 / Ekim 1723'te 2 akçe ile Hafiz Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1495]

6.24. Sakahane Mescidi

Hurufat kayıtlarında Sakahane Mahallesinde[1496] gösterilen mescid, başka kaynaklarda Ferhunye Mahallesinde gösterilmiştir.[1497] Hızır İlyas Mescidi olarak ta adlandırılan mescidin vakfiyesine göre inşa tarihi Hicri 646 / Miladi 1248'dir. Mescidin banisi Emir Kemaleddin'dir. Yanında törbe ve zaviye de inşa edilmiş olmasına rağmen her ikisi de yıkılmış günümüze kadar gelememiştir.[1498] Ancak Sakahane Mescidi günümüzde hala ayaktadır. Hurufat defterlerinde mescide yapılan atamalarla ilgili ilk kayıt Zilkade 1116 / Şubat 1705 tarihlidir. Verilen tarihte mescid imamı olan İbrahim'e 1 akçe ile berat tevcihi yapılmıştır.[1499] R. Ahir 1126 / Nisan 1714'te mescitte 2 akçe ile kâtip olan Mahmud'un ölmesi üzerine Şeyh Hüseyin'e

[1491] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[1492] VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100.
[1493] Yasa, *agt*, s. 67.
[1494] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[1495] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230.
[1496] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 20; VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15; VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.
[1497] Önder, *Mevlana Şehri*, s. 113.
[1498] Gös. yer.
[1499] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.

berat tevcihi yapılmıştır.[1500] R. Ahir 1126 / Nisan 1714'te mescitte 1 akçe ile imam Hüseyin vefat etmiş ve yerine diğer Mustafa atanmıştır.[1501] Ancak Hüseyin'in Mustafa isminde bir oğlu olduğundan diğer Mustafa'dan alınan göreve oğul Mustafa atanmıştır.[1502] C. Evvel 1136 / Ocak 1724 tarihli kayıtta, Ali Efendi vakfından yevmiye 4 akçe ile söz konusu mescidde imam ve 2 akçe ile müezzin olan Mustafa'nın ölmesi üzerine müderris Molla Yusuf Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1503] R. Ahir 1165 / Şubat 1752 tarihli kayıtta yevmi 4 akçe ile imam Mehmed Halife'nin atik beratı yenilenmiştir.[1504] Hicri 1166 / Miladi 1752'de söz konusu mescidde 4 akçe ile imam Hafiz Mehmed Halife'nin ölmesi üzerine oğulları Seyyid Süleyman ve Seyyid İbrahim kardeşler'e naib Hasan arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1505] Hicri 1177 / Miladi 1763'te Konya'da Sakahane Mescidinde dört akçe ile imam olan Seyyid Süleyman ve Seyyid İbrahim iştiraken mutasarrıfflar iken, Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine hissesi kardeşi ve müştereği Seyyid Süleyman'a Hicri 1177 / Miladi 1763'te tevcih edilmiştir.[1506] 4 Akçe ile imam olan Seyyid Süleyman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Ahmed Koneviye Hicri 1183 / Miladi 1769'da tevcih yapılmıştır.[1507] Mescidin 4 akçe ile imamı Seyyid Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine Hacı Seyyid Hasan'a beratı atiki ile Hicri 1195 / Miladi 1780'de tevcih yapılmıştır.[1508] 21 C. Ahir 1224 / 3 Ağustos 1809 tarihli kayıtta Sakahane Mescidinde vazife-i muayyene ile imam olan Seyyid Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Mehmed'e naib Kadızade Feyzullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1509]

6.25. Kale-i Cerb Mescidi

Hurufat Kayıtlarında Kala-i Cerb Mescidi, Kala-i Cerb Mahallesi Mescidi ve Galle-i Cerb Mahallesi Mescidi şeklindeki isimlerle anılmaktadır. Kayıtlar, yaklaşık 150 yıl gibi sınırlı bir zaman diliminde tutuldukları için sözkonusu mescidin daha eski tarihine ulaşmak için farklı arşiv belgeleri ve konuyla ilgili tetkik eserlerden faydalanmak durumundayız. Burdan hareketle Azize Yasa, konu ile ilgili doktora

[1500] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[1501] Gös. yer.
[1502] Gös. yer..
[1503] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[1504] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.
[1505] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 15.
[1506] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 22.
[1507] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[1508] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.
[1509] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.

tezinde mescidin Alaaddin Keykubat zamanı üst düzey devlet adamlarından Atabey Hacı İsmailzade Erdemşah tarfından yaptırıldığı belirtilmektedir.[1510] Konya'nın kale içinde bulunan mescide, imam, mütevelli ve hatip gibi atamalar yapılmıştır. Recep 1139 / Şubat 1727'de Kale-i Cerb Mahallesi mescidinde bir bab dükkân geliriyle imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine el-Hac Hüseyin Halife mescid imamı olarak atanmıştır.[1511] Söz konusu dükkânın geliriyle Ahmed'e Şevval 1147 / Şubat 1735'te imamlık beratı verilmiştir.[1512] Zilkade 1199 / Eylül 1785'te mahalle avarız vakfina 2 akçe ile mütevelli olan Mehmed bin Veli'nin ölmesi üzerine oğlu Veliyuddine, Naib Seyyid Mahmud arzıyla tevcih yapılmıştır.[1513] Kale-i Cerb Mahallesinde bulunan bir dükkân geliriyle mahalle mescidinde imam olan Seyyid Hüseyin'in beratı Zilhicce 1200 / Eylül 1786'da yenilenmiştir.[1514] Zilhicce 1200 / Eylül 1786'da mahalle avarız vakfından mescidin çerağ ve mihrabına mütevelli olan Seyyid Veliyuddin daha sonrasında ise Seyyid Hüseyin'e 2 akçe yevmiye verilmiştir.[1515] Söz konusu mescidde imam olan Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed R. Evvel 1217 / Temmuz 1802'de imam olarak atanmıştır.[1516] Mahallede bulunan 1 dükkân geliriyle mescid imamı olan Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine yerine imtihanla Hafiz Mehmed bin Mehmed 29 Şevval 1229 / 14 Ekim 1814'te naib Seyyid Mehmed Şakir arzıyla atanmıştır.[1517]

6.26. Pir Esad Mescidi

Hurufat kayıtlarında Mescid'in, Konya'nın Pir Esad Mahallesinde ve Pir Esed Tekkesinin içinde olduğu belirtilmiştir.[1518] Şaban 1105 / Mart 1694 tarihli hurufat kaydında söz konusu mescitte imam olan Mehmed'in sui hal'i olmadığı halde naib Yahya arzıyla Piri Mustafa'ya Şaban 1105 / Mart 1694'te berat tevcihi yapılmıştır.[1519] Pir Esad Mahallesi mescidinin imamı olmayıp, 1 akçe ile kadı arzıyla Abdurrahim'e Hicri 1123 / Miladi 1711'de berat tevcihi yapılmıştır.[1520] Pir Esad Mescidinde Çerağdar olan Mehmed bin Ahmed beratsız olduğundan çerağdarlık ve

[1510] Yasa, *agt*, s. 71.
[1511] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[1512] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[1513] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5.
[1514] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 25.
[1515] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9.
[1516] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 2.
[1517] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9.
[1518] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1519] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.
[1520] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.

vakıf mütevelliliğine naib Sunullah arzıyla Şevval 1139 / Mayıs 1727'de atanmıştır.[1521] 17 Ramazan 1146 / 21 Şubat 1734 tarihli başka bir kayıtta, Pir Esad Mahallesi mescidinde imam olan Hafiz Mehmed Divan-ı Hümayun'a arzuhal sunup; söz konusu imamet cihetine, Ömer rafinden 17 senedir mutasarrıf olduğu ancak Hallaç Hacı Mehmed ismindeki bir kişi tarafından işinin engellendiği ve bu durumda, Hallaç Hacı Mehmed'ı ortaya salan Ömer ile mahkemede murafa-i şer olmak istediğini belirten Hafiz Mehmed, arzuhal başvurusu üzerine 17 Ramazan 1146 / 21 Şubat 1734 tarihli Ferman'ı Ali ile mahkeme heyeti uyarılmıştır. Buna göre, mahkeme olunmadıkça Hallaç Hacı Mehmed'in kaydına şerh verilmeyeceği belirtilmiştir.[1522] Pir Esad Sultan mescidinde imam olan Ahmed'in ölmesi üzerine kardeşi Abdullah Halife'ye beratı gereğince C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de berat tevcihi yapılmıştır.[1523] Söz konusu mescitte muayyene ile imam Abdullah Halife kendi rızasıyla görevini Osman Halife'ye C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da bırakmıştır.[1524] Mescitte muayyene ile imam ve mescidin çerağına vakf olan nukudun mütevellisi Hafiz Osman'ın ölmesi üzerine oğulları Hafiz Ali ve Mehmed'e mütevelli Hidayet Velizade Ahmed arzıyla Muharrem 1184 / Nisan 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[1525]

6.27. Beyhekim Mescidi

Alaaddin tepesinin batısında, Beyhekim Mahallesinde yer almakta idi.[1526] Bulunduğu mahallenin ismiyle anılan mescid'in banisi Beyhekim adıyla meşhur olan Tabip Ekmeleddin Müeyyed el-Nahçivani'dir. Kitabesi ve vakfiyesi bulunmayan mabedin Hicri 672 / Miladi 1273 yılından önce olduğu tahmin edilmektedir.[1527] Ramazan 1135 / Haziran 1723 tarihli Hurufat kaydına göre imamı Ahmed'dir. Ahmed'in ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1528] Mescidde, muayyene ile imam olan İbrahim Halife'ye atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1529] Beyhekim Mahallesi mescidinde muayyene imam olan İbrahim bin Musli'nin çocuksuz ölmesi üzerine Süleyman bin Mustafa'ya naib Hacı Mehmed

[1521] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1522] VGMA, HD, 1109, Vr.5, s. 21.
[1523] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.
[1524] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[1525] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[1526] Konyalı, *age*, s. 333.
[1527] Yasa, *agt*, s. 538; Mevlana Vefat etmeden önce, Ekmeleddin Müeyyed'in onu muayyene ettiği ve tedavisiyle uğraştığı bilinmektedir.
[1528] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[1529] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30.

Abdülbaki arzıyla Zilhicce 1178 / Mayıs 1765'te berat tevcihi yapılmıştır.[1530] Mescidde muayyene ile imam olan Süleyman'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdullah ve Seyyid Ali isimli kardeşler'e Muharrem 1215 / Mayıs 1800'de müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[1531]

6.28. Sahip Ata Mescidi

Konya surunun Larende Kapısı yakınında, Sahip Ata Hangah'ında yer alan Sahip Ata Mescidi ile ilgili Hurufat kayıtları mevcuttur.[1532] Söz konusu kayıtlar mescide yapılan görevli atamaları ile ilgilidir. Bu atamalar genellikle İmam, Hatip, Dersiam, Cüzhan ve Vaiz atamalarından oluşur. C. Evvel 1155 / Temmuz 1742 tarihli hurufat kaydında; "Konya da Larande Kapısı Haricinde Sultan Hamamı Kurbünde Sahip Ata'nın Bina Eylediği Mescid" şeklinde geçen kayıttan mescidin kim tarafından yapıldığı ve yerini öğrenebilmekteyiz.[1533] Ayrıca Hayır sahibi bir zat olarak bilinen Kâtip Mustafa (Çelebi) 'nın Sahip Ata Mescidinde imamlık yapanlara yevmiye verdiği anlaşılmaktadır.[1534] Başka bir kayıtta, söz konusu mescidi şerife aynı zamanda "Sahip Ata Daru'l-hadis Mescidi" de dendiği anlaşılmaktadır.[1535] Aynı kayıtta, Mescidde 3 akçe ve senede 5 kil hınta ile imam olan Şeyh Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine elinde beratı bulunduğundan Abdülselam'a berat tevcihi yapılmıştır. Mescid ile ilgili en erken tarihli Hurufat kaydı, Zilkade 1115 / Mart 1704 tarihlidir. Söz konusu mescitte imam olan Ali'ye, Sahip Ata hangah hamamından almak üzere 2 akçe yevmiye bağlanmıştır.[1536] Zilkade 1116 / Şubat 1705'te mescidde imam ve hatip olan Hüseyin'in ölmesi üzerine mütevelli arzıyla Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1537] Söz konusu mescidde imam ve hatip Ali'nin görevden ayrılması üzerine naib Mahmud arzıyla Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1538] Mustafa'nın görevden alınması üzerine mütevelli arzıyla Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1539] Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de 3 akçe ile mescidde imam ve hatip olan Hafiz Hüseyin'in görevden ayrılması üzerine Seyyid

[1530] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27.
[1531] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[1532] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; Ramazan 1132 / Temmuz 1720 tarihli olan söz konusu kayıtta, Sahip Ata Hangah Mescidi imamı, Odabaşı'zade Mustafa Çelebi vakfından 1 akçe yevmiye almaktadır.
[1533] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14.
[1534] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[1535] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137; VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[1536] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[1537] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[1538] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[1539] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.

Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[1540] C. Ahir 1131 / Nisan 1719'da 5 akçe ile imam ve 10 akçe ile kâtip Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1541] Ramazan 1132 / Temmuz 1720'de 2 akçe ile mescid imamı Seyyid Mehmed'e zaiden berat tevcihi yapılmıştır.[1542] Konya'da Sahip Ata mescidinde imam Mustafa'nın ölmesi üzerine Şaban 1136 / Nisan 1724'te naib Ali arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1543] Söz konusu mescidde, Sahip Ata vakfından 2 akçe ile Leyle-i Kadirde vaiz ve Odabaşı'zade Mustafa Ağa'nın para vakfından almak üzere 2 akçe ile Dersiam olan Seyyid Salih Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Salih Hacı Mustafa'ya Recep 1139 / Şubat 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[1544] Mescidin Recep 1139 / Şubat 1727'de Kâtip Mustafa Vakfından 3 akçe ile cüzhanı olan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine söz konusu görev mescid imamına tevcih edilmiştir.[1545] Kâtip Mustafa Ağa vakfından 3 akçe yevmiye ile müezzin Seyyid Süleyman bin Mehmed'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine Seyyid Ahmed bin Seyyid Abdülhalim'e kadı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1546] Seyyid Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine 3 akçe ile Seyyid Ömer'e 29 R. Evvel 1193 / 16 Nisan 1779'da berat tevcihi yapılmıştır.[1547] Ancak 29 Şaban 1194 / 30 Ağustos 1780'de Seyyid Ahmed oğulları Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır.[1548] İki kardeşin görevde 10 yıl kaldıktan sonra ayrılmaları üzerine Zilkade 1204 / Temmuz 1790'da Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1549]

6.29. Tercüman Mescidi

XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılan Tercüman Mescidi, Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli hurufat kaydında, Hacı Piri Mahallesinde gösterilmiştir. Verilen tarihte, mescidin 3 akçe ile imamı ve hasbi mütevelli Mehmed'in beratı

[1540] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[1541] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[1542] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[1543] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[1544] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[1545] Gös. yer.
[1546] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.
[1547] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 15.
[1548] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18; Ancak 29 Şaban 1194 / 30 Ağustos 1780'de bir önceki atama kaydına ilişkin olarak, Seyyid Ömer'in hak etmediği bir göreve hile ile geldiği anlaşılmaktadır. Çünkü Seyyid Ahmed'in iki erkek çocuğu bulunmaktadır, babaları öldüğünde bu iki çocuğun müezzin olma hakları varken, Seyyid Ömer yanlış ihbar ile kendisine tevcih yapılmasını sağlamıştır. Yaklaşık bir sene gibi bir süre sonra bu durum düzeltilerek, Seyyid Ahmed oğulları Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 19.
[1549] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103.

yenilenmiştir.[1550] Ancak başka kayıtlarda Tercüman mescidi Hacı Emir Mahallesinde gösterilmiştir.[1551] C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da söz konusu mescidde vazife-i muayyene ile hasbi imam olan Seyyid Mehmed beratını zai ettiğinden yeni berat tevcihi yapılmıştır.[1552] Mescid imameti için bazı olayların mahkemeye intikal ettiği anlaşılmaktadır. R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de söz konusu mescid imamı Seyyid Ali'dir. Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine Süleyman adındaki bir kişi mescid imameti için hak iddia etmiştir. Mahkemeye intikal eden olayda Seyyid Ali'nin oğulları Seyyid Ali ve Seyyid Süleyman'a babaları beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1553] Mescidin Hicri 1170 / Miladi 1756'da imamı ve mütevelli Seyyid Kemal'dır. Seyyid Kemal'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Süleyman bin İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1554] Seyyid Süleyman bin İsa'nın beratı 21 Safer 1195 / 16 Şubat 1181'de yenilenmiştir.[1555]

6.30. Şüca'zade[1556] Mescidi

Şüca'zade Mescidi, Ahmed Fakih Mahallesinde bulunuyordu. C. Evvel 1173 / Aralık 1759 tarihli Hurufat kaydına göre, mescidin çerağına ve mihrabına vakıf para vakfi bulunmakta idi. Söz konusu tarihte vakıf mütevellisi Molla Mehmed'dir. Molla Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Salih Halife'ye babaları atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1557]

6.31. Tacü'l-Vezir Mahallesi Mescidi

Hurufat kayıtlarında Tacü'l-Vezir mahallesinde olduğu belirtilen mescidin C. Evvel 1164 / Mart 1751 tarihli kaydında, imamı Ali'dir.[1558] Zilhicce 1116 / Mart 1705'te Tac'ül-Vezir Medresesinin faal olduğu, medrese, mescid ve bunların vakfına

---

[1550] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[1551] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131; VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140; VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[1552] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.
[1553] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[1554] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[1555] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[1556] KŞS. 13 / 69-2; mülk satışını konu edinen 14 Zilhicce 1087 / 17 Şubat 1677 tarihli belgede "Şüca'zade el-Hâc İsa Halîfe" ismindeki kişi, muhtemelen Şüca'zade mescidini yapan kişidir ve babasının (Şücaeddin) ismiyle anılmaktadır. Ayrıca, Küçükdağ, *agt*, s. 47; Şeyh Şüca'eddin'in törbesinde bulunan kitabesinden, Şeyhin XIV. Yüzyılın ortalarında yaşadığı anlaşılmaktadır. Bkz, Konyalı, *age*, s. 758.
[1557] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46; bu kayıtta olduğu gibi başka pek çok hurufat kaydında, babadan oğula devr edilen görevlerde, Baba'nın atik defterde kaydının olup olmama durumuna bakılırdı. Atik kaydı olanların kaydı yenilenirdi, olmayanlar ise, yeni berat almak için sırasıyla Naib, Kadı, Kazaskerlik veya direkt Dergâh-ı Aliye müracaatta bulunurlardı.
[1558] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.

imam, müderris, cabi ve nazır atamaları yapılmıştır. Verilen tarihte senevi 1 mud hınta ile vakfin nazırı Seyyid İsmail'dir. Ancak bir süre sonra Ahmed'in Seyyid İsmail'den görevi devraldığı anlaşılmaktadır.[1559]

6.32. Karaarslan / İç Karaaslan Mescidi

Mescid, Karaarslan Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[1560] Konya merkezde bulunan bu mescide İç Karaarslan Mescidi de denmiştir. Şaban 1115 / Aralık 1703'te 1 akçe ile Karaarslan mescidinde imam olan Hacı Süleyman'ın beratı yenilenmiştir.[1561] Zilhicce 1117 / Mart 1716'da mescitte imam Seyyid İsmail, kendi rızasıyla İbrahime "kasrıyed" etmiştir.[1562] Safer 1123 / Mart 1711'de Karaarslan mescidinde imam olmadığından 2 akçe ile İsmail'e tevcih yapılmıştır.[1563] Karaarslan Mescidinde vazife-i muayyene ile imam İsmail'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mustafa, Seyyid Mehmed ve Seyyid İbrahim'e müştereken berat tevcih yapılmıştır.[1564] Mescitte muayyene ile imam Seyyid Hüseyin'in ferağından naib arzıyla Molla İsmail Halife'ye Recep 1135 / Nisan 1723'te tevcih yapılmıştır.[1565] Zilkade 1180 / Mart 1767'de Karaarslan Mescidinde sülüsan imamete mutasarrıf olan İbrahim ve sülüs imamete mutasarıf Mustafa'nın görevlerini Müftizade Hacı Salih arzıyla Ahmed'e kasrıyed etmişlerdir.[1566] Mescitte muayyene imam olan Halil'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine Seyyid Mehmed bin Hasan'a tevcih olunmak üzere 27 Muharrem 1221 / 16 Nisan 1806 tarihinde ferman-ı ali sadr olmuş ve berat tevcihi yapılmıştır.[1567] 3 Zilkade 1239 / 30 Haziran 1824'te muayyene ile Karaarslan Mescidinde imam Ebubekir bin Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Seyyid Hafiz Mehmed Salih ve Seyyid Hafiz Abid ibn İshak kardeşlere, naib Seyyid Mehmed Tahir Efendi arzıyla merkume iştiraken tevcih yapılmıştır.[1568]

[1559] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[1560] Konyalı, Karaarslan köyü mescidi ve Konyadaki İç Karaarslan mescidi olmak üzere iki tane mescidin var olduğu ve bunların birbirinden ayırt edilebilmeleri için, Konya mekezdeki mescide İç Karaarslan mescidi dendiğini belirtir. Burdan hareketle, Hurufatlarda hakkında kayıtlar bulunan mescidin İç Karaarslan Mescidi olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, Konyalı, *age*, s. 403.
[1561] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[1562] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[1563] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1564] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.
[1565] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[1566] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31.
[1567] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[1568] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.

6.33. Hoca Faruk(Ferruh) Mescidi

Mescid, Larende Kapısı yakınında ve dış kale surlarının dışında[1569], Hoca Faruk Mahalllesinde bulunuyordu.[1570] Bulunduğu Mahalle adıyla anılan mescidin banisi muhtemelen Hoca Faruk ismindeki zattır. Hoca Faruk'un kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.[1571] Ancak 1584 tarihli Konya tahririnde Hoca Faruk Mahallesi ismi geçtiğine göre, Konya'nın eski mahallelerinden olmalıdır. Hurufat kayıtlarında söz konusu mescide mütevelli ve imam atamaları yapılmıştır. Şaban 1117 / Kasım 1705 tarihli hurufat kaydında mescidin mütevelli 1 akçe ile Seyyid Mehmed'dir. Seyyid Mehmed aynı zamanda mescidinde imamıdır. Seyyid Mehmed'in ölümü üzerine oğlu Seyyid Ahmed, Şaban 1194 / Ağustos 1780'de atanmıştır.[1572] Mescidin imam ve mütevelli Hafiz Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Ali'ye arzuhali üzerine Hicri 1227 / Miladi 1812'de Fermanı Ali ile tevcih yapılmıştır.[1573] Es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Ali'nin görevden ayrılması üzerine Seyyid Hafiz Ali bin Seyyid Ahmed'e 6 R. Evvel 1228 / 9 Mart 1813'te berat tevcihi yapılmıştır.[1574] Safer 1236 / Kasım 1820'de vazife-i muayyene ile imam ve mütevelli olan Hasan bin Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine diğer Hasan'a tevcih yapılmasından önce tahkikatın yapılması istenmiştir. Tahkikat neticesinde Hasan bin Mehmed'in çocuksuz öldüğü kesinleştikten sonra diğer Hasan'a 24 Muharrem 1236 / 1 Kasım 1820'de Padişah fermanı ile tevcih yapılmıştır.[1575]

6.34. Eflatun Mahallesi Mescidi

Eflatun Mescidi olarak ta anılan mabed, Alaaddin tepesinde kiliseden çevrilme idi.[1576] Hurufat kayıtlarında Davut Ağa Vakfının sözkonusu mescid imametine vakıflarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Fatih dönemi Konya vakıfları tahririnde mescidin 555 akçelik geliri tespit edilmiştir.[1577] Şaban 1110 / Şubat 1699 tarihli hurufat kaydında, Davut Ağa vakfından almak üzere senede 1

[1569] Yasa, *agt*, s. 68.
[1570] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34; I. İzzeddin Keykavus dönemine denk gelen bu dönemde, Konya şehrinin kuzeydoğu yönünde genişlediği ve dış surun dışına taşıdığı anlaşılmaktadır.
[1571] Kaynaklarda, Selçuklu Dönemi eseri olduğu anlaşılan bu mabed, Akçe Gizlenmez ve Hacı Ferruh Mescidi olarak ta bilinmektedir. Bkz, Yasa, *agt*, s. 423; Konyalı, *age*, s. 364.
[1572] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19; VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[1573] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 24.
[1574] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 4.
[1575] VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 21.
[1576] Küçükdağ, *agt*, s. 39; Konyalı, *age*, s. 129; Uzluk, *age*, s. 28; Atçeken, *age*, s. 26.
[1577] Kahraman, *age*, s. 2.

hisse galle ile mescid İmamı Osman'ın ölmesi üzerine Yusuf'a berat tevcihi yapılmıştır.[1578] Eflatun Mahallesi mescidinde 1 akçe ile imam Hüseyin'in ölmesi üzerine kadı arzıyla Seyyid Mollaya tevcih yapılmıştır.[1579] R. Ahir 1179 / Eylül 1765'te mescitte 1 akçe ile müezzin olan İbrahim bin Şeyh Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[1580]

6.35. Fahrünnisa Mescidi

Kurb-i Cedîd/Borda Mahallesinde idi. Selçuklu Devri eseridir. 29 Recep 1214 / 27 Aralık 1799 tarihli hurufat kaydında "Konya'da Kurb-i Cedid Mahallesinde Fahrünnisâ'nın bina eylediği mescidi şerif" ibaresinden,[1581] mescidin banisinin Fahrünnisâ olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıt aynı zamanda Fahrunnisâ Mescidinin bulunduğu mahalleyi de göstermektedir. Konyalı, Vakıflar Müdürlüğündeki bir kayda dayandırarak, Fahrünnisâ'nin asıl isim değil lakap olduğunu, gerçek isminin 'Fenise' olduğunu belirtir.[1582] Ayrıca, Mescidin kapısının üstündeki levhada inşa tarihi olarak 1342 tarihi not düşülmüştür.[1583] Bu tarih mescidin ilk inşa edildiği tarih olmalıdır. Hurufat Kayıtlarında geçen Fahrünnisâ Mescidi'nin bulunduğu Kurb-i Cedid Mahallesi ile Fahrünnisâ Mahallesi aslında birbirlerine komşu mahallelerdir. Nitekim her ikisi de Konya'nın Güneyinde, dış surun dışında, Ulu Irmak Mahallesi ile komşu, Fahrünnisâ havalisi olarak bilinen Çaybaşı Caddesi ve Abdurreşit Caddesi ile günümüz Maraş Caddesiyle devam eden yerde idi.[1584]

Hurufat Kayıtlarında söz konusu mescide yapılan atamalara baktığımızda, Muharrem 1186 / Nisan 1772'de Kurb-i Cedid Mahallesinde Fahrünnisâ Mescidinde imam olan Hacı Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine Mehmed bin Musa'ya kadı Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1585] R. Ahir 1186 / Temmuz 1772'de Mehmed bin

---

[1578] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[1579] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[1580] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[1581] VGMA, HD, 1214, Vr.10, s. 15. Osmanlı Devletinde Mahalleler, genellikle o mahallede bulunan önemli şahsiyetlerin isimleriyle anılırdı. Aynı zamanda bu isimler mahallede bulunan Cami, Mescid, Medrese, gibi Dini ve Hayri kurumlara da verilirdi. Bu durum Konya Mahalleleri ve bu mahallelerde bulunan kurumlar için de geçerlidir. Konya da Fahrünnisâ Mahallesi'nin XVI. Yüzyılın sonlarından XIX. Yüzyılın sonlarına kadar ismini koruduğunu görüyoruz. Fakat XVIII. Yüzyıl'da tutulan Hurufat Defterleri kayıtlarında, birkaç kayıt dışında 'Fahrünnisâ' ile ilgili kayıtların tümü, Kurb-i Cedid/Borda Mahallesinde geçmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13; VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3. vd.
[1582] Konyalı, *age*, s. 359.
[1583] Konyalı, *age*, s. 357.
[1584] Yasa, *agt*, 123; Saim Sakaoğlu, "600 Yıllık Bir Konya Mahallesi:" Fahrünnisa Mahallesi , **İpek Yolu Dergisi**, Sayı: VI, Aralık 2003, Konya 2003, s. 380.
[1585] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.

Musa'nın beratı yenilenmiştir.[1586] Mehmed bin Musa'nın ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a Kadı Mustafa arzıyla R. Evvel 1189 / Mayıs 1775'te berat tevcihi yapılmıştır.[1587] Hurufat Kayıtlarında çok sık karşılaşılan hususlardan bir tanesi, hakkı olmadığı halde, mescid imamlığı görevini üzerine alan hatta kendisine berat dahi çıkartan kişilerin olmasıdır. Buna en iyi örneği Şevval 1194 / Eylül 1780 tarihli hurufat kaydıdır.[1588] Kurb-i Cedid Mahallesinde Fahrünnisâ Mescidinde,[1589] babasından devraldığı imamet görevini[1590] hakkıyla yerine getirerek, cemaatın itimadını kazanmış, beş vakıt namaz görevini aralıksız yerine getirdiğini iddia eden ve aynı zamanda söz konusu mescitte devirhan olan Süleyman bin Mehmed'in Meclis'i şer'e yani kadıya giderek, Mehmed isimli şahıs hakkında şikâyette bulunmasıdır. Şikâyetinde söz konusu kişinin berat tacizinde bulunduğu ve hakkını gasp ettiğini belirtmiştir. Yapılan tahkikat sonucunda Süleyman bin Mehmed haklı bulunmuş ve Kadı'nın arzı ile görevi iade edilmiştir. 10 C. Evvel 1203 / 6 Şubat 1789'da farklı beratla Fahrünnisâ Mescidinde imam olan Molla Salih ve Süleyman Efendiler mutasarrıflar iken, Salih'in çocuksuz ölmesi ile nısf hissesi naib Hacı Mustafa arzıyla Süleyman'a tavcih yapılmıştır.[1591] 13 Zilkade 1204 / 25 Temmuz 1790 Süleyman'nın ölmesi üzerine evladı vakıftan oğlu Hasan'a naib Kevkebzade Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1592] 20 R. Evvel 1210 / 4 Ekim 1795'de Hasan bin Hafiz Süleyman'ın ölmesi üzerine Seyyid Mustafa bin Seyyid İsmail'e Mehmed Emin Kadızade arzıyla tevcih yapılmıştır.[1593] Kayıtta geçen Mustafa bin Seyyid İsmail'in, 29 Recep 1214 / 27 Aralık 1799 tarihli kayıtta görevden alındığı anlaşılmaktadır.[1594] Hakları olmadığı halde hile ile Hasan bin Hafiz Süleyman'ın

[1586] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[1587] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[1588] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 20; VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16.
[1589] Hurufat Defterlerinde, "Fahru'n-nisa Mahallesinde Fahru'n-nisa Mescidinde" şeklinde geçen bir kayıt mevcuttur. Sözkonusu mescid muhtemelen Kurb-i Cedid Mahallesinde bulunan mescidle aynı olmalıdır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19.
[1590] İmamet görevi, eğer babadan oğula geçiyorsa, burada iki durum vardır: İmamet görevini yerine getirdiği cami büyük olasılıkla vakıftır ve buradaki görev o imama meşrut kılınmıştır. Yâda bu göreve layık olduğu imtihanla kararlaştırılmıştır. Çalıştığımız Hurufat defterlerinde bu durumla ilgili epey kayıt mevcuttur.
[1591] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 8.
[1592] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103; Meşrut kılınan mescitlerde görev alan imamlar bu görevlerini çocuklarına devredebiliyorlardı. Yukarıda belirtilen Fahrünnisâ Mescidinde de aynı uygulamanın yapıldığı görülüyor. Aynı mescidin başka bir kaydında ; "Kurb-i Cedid Mahallesinde Fahrünnisâ'nın bina eylediği mescidi şerifte evladiyet ve meşrutiyet üzere ba-müayyene ile imam olan…" şeklinde kayıt altına alınan vakıfların evladiyelik vakfı olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[1593] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3.
[1594] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.

öldüğünü söyleyerek, görevini gasp etmişlerdir. Söz konusu durumun 'ahali' tarafından Meclis'i şer'e yani kadıya taşınması üzerine Hasan Halifeye berat tevcihi yapılmıştır.

6.36. Abdülaziz Mescidi

Mescid, kendi adıyla anılan mahallede idi. Mescidin yapılış tarihi, XIII. yüzyılın ortaları olarak kabul edilmektedir.[1595] Mescidin Selçuklu Sultanı Alaaddin'in bilgin veziri Abdülaziz tarafından inşa edildiği tahmin edilmektedir.[1596] Hurufat defterlerinde söz konusu mescide birtakım atamaların yapılmıştır.[1597] Atamalar, genellikle mescid görevlilerinin beratlarının yenilenmesi ve imam atanmalarının yapılmasıyla ilgilidir. Söz konusu mescide imam atamaları Muharrem 1118 / Nisan 1706 – Rebiülahir 1196 / Mart1782 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Muharrem 1118 / Nisan 1706'da mescidin 1 akçe ile müezzini Ömer'in beratı olmadığından yeni berat tevcihi yapılmıştır.[1598] Safer 1137 / Ekim 1724'de mescid imamı olmadığından 4 akçe ile İbrahim bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1599] Abdülaziz Mahallesinin para vakfından almak üzere söz konusu mescidde imam olan Seyyid Hafiz Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Musa'ya 24 R. Ahir 1177 / 1 Kasım 1763'te berat tevcihi yapılmıştır.[1600] 11 R. Ahir 1196 / 26 Mart 1782 tarihli kayıtta, Seyyid Mehmed bin Seyyid Abdullah, mahalle vakfından yevmiye almak üzere mescidin imamet vazifesini yürütmüştür.[1601] Ayrıca Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları fihristinde de Abdülaziz Mescidinin farklı yerlerde ev, bağ ve arazi vakıflarının olduğu anlaşılmaktadır.[1602]

6.37. Ahmed / Hoca Fakih Mescidi

Ahmet Yaşar Ocak, XII. yüzyıl başlarından itibaren Anadolu topraklarında oluşmaya başlayan müslüman Türk kültürünün ana besleyici kaynaklarının esasında Orta Asya ve Orta Doğu kökenli olduğunu ve büyük oranda süfiliğin etkisi altında

---

[1595] Atçeken, *age*, s. 97.
[1596] Mehmet Önder, "Konya'da Bilinmeyen Bir Selçuklu Devri Eseri", **Vakıflar Dergisi**, VII, 1968, s. 127-128.
[1597] VGMA, HD, 1019, s. 128./ 1115, s. 12. /1111, s. 16./1111, s. 58./1107, s. 37./1119, s. 233./1108, s. 17./ 1111, s. 25./ No: 1216, s. 12.
[1598] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128.
[1599] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[1600] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[1601] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25.
[1602] Uzluk, age, s. 29.

kaldığını belirtir.[1603] Söz konusu dönemde Anadolu coğrafyasında özellikle Orta ve Batı Anadolu'ya gelen farklı inanç akımlarının etkisi altında kalmıştır. Konya bu dönemde inanç merkezi olma yolunda çok hızlı bir gelişme göstermiş, başta Hz. Mevlana'nın babası Bahaeddin Veled sonra Hz Mevlana, Şemsi Tebrizi ve Hoca Ahmed Fakih (Ölm. 1221) gibi çok büyük âlim ve daha ismini sayamadığımız birçok sufi'nin yaşadığı bir merkez olmuştur. İşte Ahmed Fakih de bu dönemde yaşamış bir Abdal Türkmen dervişidir. Ancak, Ahmed Fakih'ler söz konusu olduğunda, en az beş ayrı kişinin Ahmed Fakih adını taşımış olduğu ve bunların birbirine karıştırıldığı gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.[1604]

Hurufat defterlerinde Hoca Ahmed Fakih Mescid ve Zaviyesine ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Sözkonusu zaviye ve mescid, Konya Surlarının Çeşme kapısı yakınında[1605], Hoca Fakih Mahallesinde idi.[1606] Mescidin ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak Hoca Ahmed Fakih, 1221'de öldüğüne göre mescidin yapılış tarihi de bu tarihe yakındır. Arşiv kaynaklarından ulaştığımız belgeler genellikle geç tarihlidir. Hicri 1089 / Miladi 1678 tarihli belgede Ahmed Fakih Zaviyesi ve Mescidin'in tamiri için keşif yapıldığı görülmektedir. 28 Safer 1089 / 21 Nisan 1678'de mescidin imam ve hatibi Yahya'nın beratı yenilenmiştir.[1607] Safer 1116 / Haziran 1704'te mahalle mescidinde sabah imamı Seyyid Haci Salih'e, mahalle avarız vakfi'nın nemasından almak üzere atik beratı yenilenmiştir.[1608] Ahmed Fakih Mescidinde muayyene ile imam Ali Halife'nin beratı Recep 1117 / Ekim 1705'te yenilenmiştir.[1609] Söz konusu mescitte imam Ali'nin ölmesi üzerine Mahmud'a Şevval 1117 / Ocak 1706'da tevcih yapılmıştır.[1610] Muharrem 1137 / Eylül 1724 tarihli kayıtta, söz konusu mescitte imam Seyyid Mehmed bin Ömer'in kendi rızasıyla bıraktığı göreve yevmi 1 akçe ile naib Mustafa arzıyla Ebubekir

---

[1603] Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Süfiliğine Bakışlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 25.
[1604] Osman F. Sertkaya, "Ahmed Fakih", **DİA**, II, Ankara, 1989, s. 65-67.
[1605] 1518 tarihli Konya yazımında ismi geçen Ahmed Fakih Mahallesi, "Nezdi Babı Aksaray" (Aksaray kapısına yakın) notuyla konumlandırılmıştır. Bkz, Konyalı, *age*, s. 249; konumuz olan Hoca Ahmed Fakih Mahallesi, Mescidi ve Zaviyesi ise, Konya'nın batısında, Meram bağlarına yakın olan Hoca Fakih(kendi adıyla anılan) Mahallesindedir.
[1606] Bulunduğu Mahalle'ye adını veren Şeyh Alaman, 1221'de vefat eden Ahmed Fakih'in talebesidir. Ve hocası için Ahmed Fakih Mahallesinde 1288'de bir zaviye yaptırmıştır. Bkz, Sertkaya, *agm*, s. 66; bu Ahmed Fakih, Fuat Köprülü'nün bulup tanıttığı ve "Çarhname" isimli eserin yazarı olan Ahmed Fakih ile karıştırılmamalıdır. "Çarhname" için Bkz, Mecdut Mansuroğlu, "Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlama ve Gelişmesi", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları**, İstanbul, 1956, s. 215-229.
[1607] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 50.
[1608] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31.
[1609] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[1610] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.

Halife'ye tevcih edilmiştir.[1611] Ahmed Fakih Mescidinde muayyene imam olan Seyyid Mehmed bin Seyyid Nimetullah'ın mutasarrıf olduğu imamet hissesinin sülüsan(2/3) hissesi Seyyid Mehmed ve Seyyid Ahmed kardeşler'e feragat ve kasrı yed edip, sülüs hissesi Seyyid Mehmed bin Seyyid Nimetullah Halife'nin üzerinde kalıp, herkese 29 R. Evvel 1222 / 6 Haziran 1807'de ayrı ayrı berat tevcihi yapılmıştır.[1612] Söz konusu mescitte muayyene imam olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa ibn Seyyid Mehmed Salih'in ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Ahmed bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1613] 23 R. Evvel 1223 / 19 Mayıs 1808'de Seyyid Hafiz Ahmed'in söz konusu görevden ayrılması ile Seyyid Mehmed bin Seyyid Nimettullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1614] 2 Muharrem 1249 / 22 Mayıs 1833'te söz konusu mescitte vazife-i muayyene ile sülüs hisse imamet cihetine mutasarrıf olan Seyyid Mehmed ibn Seyyid Naim'in oğulları Seyyid Mehmed Nuri ve Seyyid Molla Hasan isimli kardeşler'e naib Seyyid Mustafa arzıyla iştirakken berat tevcihi yapılmıştır.[1615]

6.38. Şems-i Tebrizi Mescidi

Mescid, kendi adıyla anılan mahallede idi. Mescid, zaviye, törbe ve muallimhane ile birlikte büyük bir yapı kompleksi oluşturmakta idi.[1616] Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı Devletleri dönemlerine tanıklık eden bu en eski yapı topluluğuna ilişkin olarak Hurufat defterlerinde yapılan imam atamaları bulunmaktadır. Kayıtlardan mescid'in XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca mahalle mescidinde görevli imamların yevmiyelerini mahalle avarız vergisinden ve mescide vakfedilmiş birtakım dükkânlardan aldıkları anlaşılmaktadır.[1617] Ramazan 1117 / Aralık 1705'te mescidin kayyım ve mütevelli ihtiyacına binaen kayyım Ali ve imam Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[1618] Söz konusu mescitte muayyene ile imam olan Seyyid Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Mehmed Ali bin el-Hac Abdullah arzıyla 29 R. Ahir 1222 / 6 Temmuz 1807'de berat tevcihi yapılmıştır.[1619] Babası Mehmed mahlülünden Hasan Halife'ye

[1611] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128.
[1612] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9.
[1613] VGMA, HD, 553, Vr.6, s. 10.
[1614] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 18.
[1615] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[1616] Yasa, *agt*, s. 75; Küçükdağ, *agt*, s. 42.
[1617] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[1618] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[1619] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 8.

o dahi kendi rızasıyla oğlu Seyyid Mehmed Halife'ye kasrı yed ederek, beratı gereğince Safer 1138 / Ekim 1725'te tevcihi yapılmıştır.[1620] R. Evvel 1184 / Haziran 1770 tarihli hurufat kaydında mescidi şerifte muayyene imam olanlara birtakım dükkânların gelirleri meşrut kılınmıştır. Bu dükkânların mütevelliliğine de Seyyid Mahmud bin Mustafa getirilmiştir. Mustafa'dan sonra İsmail bin Hacı Musa'ya naib Mehmed Salih arzıyla tevcih yapılmıştır.[1621] Söz konusu mescidde imam olanlara meşrut dükkânların tevliyetine mutasarrıf olan İsmail bin Hacı Musa rızasıyla Seyyid Mehmed Ali bin Şeyh Mehmed'e kasrı yed yapmıştır. Safer 1186 / Mayıs 1772'de Kadı Hacı Mustafa arzıyla Mehmed Aliye berat tevcihi yapılmıştır.[1622] İmam Mehmed bin Şeyh Sinan'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Ağa'ya babası beratı gereğince Recep 1195 / Haziran 1781'de berat tevcihi yapılmıştır.[1623] Mescitte muayyene ile imam es-Seyyid Mehmed Ali'nin ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Ahmed'e Safer 1217 / Haziran 1802'de berat tevcihi yapılmıştır.[1624]

6.39. Tevekkeli Sultan Mescidi

Tevekkeli Sultan Mescidi ile ilgili sadece bir hurufat kaydı mevcuttur. Bunun dışında herhangi bir kayda ulaşılamamıştır. Bu kayıtta Tevekkeli Sultan Mescidinde 1 akçe yevmiye ile imamlık yapan Mehmed'in beratının zai olması üzerine yeniden berat talebinde bulunulmuştur.[1625] Mescidin Selçuklu dönemi eseri olduğu tahmin edilmektedir.

6.40. Abdülkerim Mahallesi Mescidi

Mescidin banisinin kim olduğu ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında faal olan mescide, Rebiülevvel 1171/Aralık 1757 tarihli hurufat kaydında bir akçe ile öğlen ve ikindi vakitlerinde mescid imamı Cafer Halifenin tekrar imam olarak atandığı anlaşılmaktadır. Başka bir kayıta Cafer Halifenin kendi rızasıyla zuhur ve asır vakitlerinde yapmış olduğu imamlığı oğlu İbrahim Halifeye, naib Seyyid İbrahim Efendi ilamıyla devrettiği anlaşılmaktadır.[1626] Mescid hakkında, Hurufat defterlerindeki bu kayıt dışında başka herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

[1620] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.
[1621] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[1622] Gös. yer.
[1623] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[1624] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[1625] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[1626] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.

6.41. Abdülmümin Mescidi

Eserin Selçuklu dönemi durumu hakkında pek fazla bir şey bilinmemektedir. Ancak Azize Yasa, mescid'in Karamanoğulları zamanındaki mevkiinde hanikah, medrese, mektep ve darül-fukaha'dan oluşan bir yapı topluluğu olduğunu belirterek, hanikah şeyhi Abdülmümin'den dolayı bu adı aldığı belirtmektedir.[1627] Önemli bir sanatsal özelliği bulunmayan mescidin ilk banisi ve ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir.[1628] Ancak daha önceden "Mescidi Meğaribe"[1629] olarak bilinen bu mescidin ikinci defa inşası 1275'te Mahmud bin Emirü'l Hac isminde bir zatın yaptığı mescidin kapısında bulunan kitabesinden anlaşılmaktadır. [1630]

Hurufat defterlerinde söz konusu mescid ile ilgili yirmiye yakın atama kaydı bulunmaktadır. Bu kayıtlar daha çok İmam, Kâtip, Evradhan Cabi, Bevap, Nazır ve Müezzinlerin görev tevcihatı ile ilgili kayıtlardır. Kayıtlar incelendiğinde on iki kaydın Abdülmümin Mescidi, beş kaydın da Abdullah Çelebi Mescidine yapılan atamalarla ilgili olduğu görülür. Abdülmümin Mescidine ilk atamanın hicri 1118/ miladi 1706 tarihinde gerçekleştiği görülmektedir.[1631] Söz konusu kayıtta Şeyh Abdülmümin Mescidinde 1 akçe ile kâtiplik hizmetini yürüten Mehmed'in terki hizmet ettiği, yerine oğlu Mehmed Osman'ın geçtiği anlaşılmaktadır. Muharrem 1199 / Nisan 1707 tarihli başka bir kayıtta Konya'nın Sudirhemi Nahiyesinde Şeyh Abdülmümin Mescid vakıflarının olduğu anlaşılmaktadır. İki akçe ile vakfin nazırlığını yapan Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1632] 22 Safer 1123 / Nisan 1711 tarihli başka bir kayıtta ise söz konusu

---

[1627] Yasa, *agt*, s. 551; mescidin bilinen eski ismi "mescid-i meğaribe"dir.

[1628] Cahen, XIII. yüzyılın başlarında, İbn-i Arabi'nin Anadoluya seyahatlar yaptığını belirterek, bu dönemde özellikle Anadolu Selçuklularında etkisinin çok büyük olduğunu belirtmektedir. Bunda Haca gitmek için Anadolu üzerinden giden Kuzey Afrikalıların, büyük katkıları olmuştur. Ona göre bu geçişler, Konya'da onlar adına küçük bir caminin yapılmasını sağlayabilecek kadar yoğundur. Bkz, Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 223. Burada bahs edilen küçük cami, kayıtlarda Abdülmümin diğer adıyla meğaribe mescidi olarak geçen mescid olabilir. Bu durumda mescidin yapılış tarihi 12. Yüzyılın başları ya da 13. Yüzyılın sonlarıdır.

[1629] Mikail Bayram, Endülüs'ten gelip Konya'ya yerleşen Mağriblilerin "meğaribe mahallesi"inde ikamet ettiklerini, meğaribe mahallesi"inde "Mescidü'l-Meğaribe" adında bir mescid'in olduğu -muhtemelen bu mescid adını bulunduğu mahalleden almıştır- ve bu mescidin yanında Mağriblilere ait bir de hanikah bulunduğunu belirtmektedir. Bkz, Ahmet Akşit, "Selçuklular Devrinde Kent İskânı ve Mahalleler", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** 5/1, s. 76.

[1630] Odabaşı, "Konya'nın Tarihçesi", s. 1-18; Mahmud bin Emirü'l Hac, üçüncü Gıyasettin Keyhüsrev dönemi devlet adamlarındandır. Bkz, Uz, "Konya Mahalleleri", s. 183-205.

[1631] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.

[1632] VGMA, HD, 1113, s. 1. Burada özellikle Osmanlı Vakıf geleneğine baktığımızda -ki araştırmamızın ana konusu olan Konya Hurufat Defterlerinde de aynı durum mevcuttur- Vakıf kuran şahısların kurdukları vakıfların mütevelliliğini nesillerine (neslin bade neslin veya evlâd-ı evlâdına)

vakıftan nısf hisse ğalle ile nısf hisse evradhan cihetine mutasarrıf olan hafiz Abdullah bin Mehmed Arif'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine hissesi, müştereği olduğu belirtilen Hafiz Ahmed bin El-hac Ebubekir'e naibi tarafından 22 safer 1123 / Nisan 1711 tarihli Ferman-ı Ali mucibince tevcih yapılmıştır.[1633] Yine C. Ahir 1124 tarihli başka bir kayıtta Seyyid Ahmed'in Abdülmümin Mescid'indeki müezzinlik görevini Şeyh Ahmed'in evladından Mehmed'e mütevelli arzıyla bıraktığı anlaşılmaktadır.[1634] C. Ahir 1124 / Temmuz 1712 tarihli başka bir kayıtta söz konusu mescitte bir hisse ile evradhan olan Mustafa'nın bu görevi oğlu Mehmed'e mütevelli arzıyla devraldığı anlaşılmaktadır.[1635] Fakat daha sonraki bir kayıtta Abdülmümin Mescidinde evradı şerife tilavet etmenin şarta bağlandığı ve bunu da okumanın şartı evlat ve akfad'ı vakıftan olmak gerektiği belirtilmiştir. Bundan dolayı evradı şerife tilaveti Şaban 1126 / Ağustos 1714'te Mehmed'den alınarak mütevelli arzıyla Ahmed'e tevcih edilmiştir.[1636]

Şeyh Abdülmümin Mescidinde Hicri 1136 / Miladi 1723'te görevli olan Mehmed'in ehil olmadığından görevinden alındığı belirtilmektedir.[1637] Yine Hicri 1177 / Miladi 1763 tarihli hurufat kaydından Seyyid İbrahim'in Abdülmümin Mescidi şerifinde nısıf müd ğalle vazifeyle taalimi kuran ettiği[1638] ve Hicri 1178 /1764 Miladi yılında Hafiz Müslihiddin'in söz konusu mescitte senevi bir müd ğalle ile hıfzül-kur'an ettiği belirtilmiştir.[1639] Önceden Sudirheminde vakıfları[1640] olduğu tespit edilen Abdülmümin Mescidi şerifinde Müslihiddin, Seyyid Mehmed ve Mehmed Arif 19 Rebiülevvel 1227 / Mart 1812 tarihinde yıllık yarım mud galle ile Perşembe günü öğleden sonra Kur'an-ı Kerim talimi ile görevlendirildikleri anlaşılmaktadır.[1641] Mescit ile ilgili en son tarihli kayıt 11 Recep 1243/ Ocak 1828 tarihlidir.[1642] Sudirhemi Nahiyesinde Şeyh Abdülmümin binası mescidi şerifi vakfından yevmi 2 akçe vazife ile Çeri yevmi iki akçe vazife ve senelik bir hisse galle ile mescitte evradhan ve vakıf köylerinden Penbeci ve diğer köylerinden almak

---

şart koşmuşlardır. Bundan dolayı da ölen müteveli çocukları genellikle babaların yerine geçmişler aksi durumda ise hak talep etmişlerdir.

[1633] VGMA, HD, 555, s. 20.
[1634] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 50.
[1635] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[1636] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[1637] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[1638] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21.
[1639] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25.
[1640] Kayıtta vakıf kurralarından penbeci ve diğerleri şeklinde açıklama yapılmıştır.
[1641] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8.
[1642] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14.

üzere yevmi bir akçe vazife ve yıllık bir hisse galle ile mescidin bevaplık hizmeti ve yevmi bir akçe vazife ve yıllık bir hisse ile diğer evradhanlık cihetlerinin rub hisselerine mutasarrıf olan Seyyid Ali bin Seyyid Hafiz Musa'nın ölmesi ve yerine geçecek oğlunun olmaması üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu bilirtilen Seyyid Hafiz Abdullah bin Seyyid Mehmed'e naibi Şeyzade Ahmed Reşid arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1643]

6.42. Hocagi Mescidi

Hocagi Mescidi, Dursun Fakih Mahallesinde bulunmaktaydı. Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır. Mescidin vakfi da mevcut olup mescid imam ve hatiplerine bu vakıftan yevmiye verilmiştir. R. Evvel 1170 / Kasım 1756'da Hocagi Mescidinde muayyene ile imam ve vakfının mütevellisi Abdullah'tır. Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali'ye R. Ahir 1170 / Aralık 1756'da berat tevcihi yapılmıştır.[1644] Şevval 1203 / 1788 tarihli hurufat kaydında Seyyid Mehmed ve Şeyh Ali Hocagi mescidinde imam ve evkafının mütevellisi olarak görev yapmışlardır. Ancak Zilkade 1203 / 1788'de Seyyid Mehmed vefat etmiş ve hisseleri oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Abdullah'a geçmiştir.[1645] Hocagi Mescidinde yarı hisse ile imamet ve yarı hisse ile vakfin tevliyetine Şeyh Ali mutasarrıftır. Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine damadı Seyyid Hiseyin bin Veliyyüddin'e 26 Zilkade 1218 / 8 Mart 180'te berat tevcihi yapılmıştır.[1646] Seyyid Hüseyin bin Veliyuddin'in C. Ahir 1221 / Ağustos 1806'da ölmesi üzerine müşterekleri Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Abdullah'a naib Hüseyin Hıfzı arzıyla müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[1647]

6.43. Davud Ağa Mescidi

Davud Ağa Mescidi, Fakih Dede Mahallesinde idi. Davud Ağa tarafından inşa ettirilen mescidin yapılış tarihi bilinmemektedir. Ancak Karamanoğulları dönemi eseri olduğu düşünülmektedir.[1648] Hurufat kayıtlarında mescidin Bedesten yakınında olduğu belirtilmektedir.[1649] Ayrıca, Konya üzerine yapılan araştırmalarda pek sözü

[1643] Burada şunu belirtmekte fayda var; bir vakıf kurumunun farklı hizmet alanlarında çalışan kişilerin ortak bir cihete sahip olarak hizmetlerini ifa ettikleridir. Yani her bir çalışan a teker teker değil de üç dört kişiye bir cihet verilmiştir.
[1644] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[1645] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5.
[1646] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 4.
[1647] VGMA, HD, 553, Vr.8, s. 13.
[1648] Küçükdağ, *agt*, s. 41.
[1649] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 10; VGMA, no: 147, s. 12.

edilmeyen ancak 25 Şaban 1211 / 11 Ocak 1801 tarihli hurufat kaydında Davud Ağa Muallimhanesinden de bahsedilmektedir.[1650] Konyalı, Davut Ağa Mescidinin Fatih zamanında 1476'da yapılan Evkaf tahririnde de mevcut olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, günümüz Kültür Park Tramvay durağında bulunan Sakahane Mescidinin de Davut Ağa tarafından yaptırıldığı ve bu eserin Karamanoğlu dönemi eseri olabileceğini belirtilmektedir.[1651] Bu durumda, Bedesten yakınındaki Davut Ağa Mescidi de Karamanoğlu dönemi eseri olabilir. R. Ahir 1236 tarihli hurufat kaydında, dış kale surunun dışında Topraklık Mahallesinde Davud Ağa'ya ait olduğu belirtilen bir mescid daha vardır.[1652] Fakat bu mescid ile ilgili pek fazla bilgiye ulaşılamadı. Aşağıda dipnotta belirtildiği üzere, Mescidi tamir ettirip 1 hisse galle ile imam ve 1 hisse galle ile cüzhanlık beratını padişah fermanı ile alan Seyyid Hafiz Ömer'in Hicri 1236 / Miladi 1820'de ölmesi üzerine oğlu Hafiz Abdullah' tevcih yapılmıştır.

6.44. Nasuh Bey Mescidi

Günümüde hala faal olan mescid, Karamanoğulları döneminde XV. Yüzyılda inşa edilen Nasuh Bey daru'l-huffazı, muallimhanesi ve zaviye kompleksi içinde yer almaktadır. Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılmaktadır. Şekerfuruş mahallesinde yer alan mescidin Recep 1108 / Ocak 1697 'de 2 akçe ile imamı İbrahim'in ölmesi üzerine Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1653] Muharrem 1118 / Nisan 1706'da mescidin müezzini Derviş Mehmed'dir. Verilen tarihte Derviş Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1654] Derviş Mehmed'in söz konusu mescidde 2 akçe ile çırağdar ve Şeyh Osman Rumi Zaviyesinde 1 akçe ile cüzhan olduğu anlaşılmaktadır. Derviş Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e Şevval 1133 / Temmuz 1721'de berat tevcihi yapılmıştır.[1655] Nasuh Bey mescidinde Zilkade 1183 / Şubat 1770'te 2 akçe ile çırağdar ve Şeyh Osman Rumi Zaviyesinde 1 akçe ile

[1650] Gös.yer.
[1651] Konyalı, *age*, s. 520.
[1652] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11; Hurufat Kaydında; Bedesten kurbünde yer alan Davud Ağa Mescidi'nin İmam ve Cüzhan'ının olmadığı, mescidin zaman içinde harap olduğu belirtilerek, bundan dolayı kimsenin mescid ile ilgilenmediği ancak mescide ihtiyaç olduğu, ahali tarafından kadı naibi Seyyid Mehmed Şakir'e bildirilmiştir. Tahkikat sonucunda, bu göreve laik olduğu anlaşılan Seyyid Hafiz Ömer'e, mescidi temir ettirmesi karşılığında senede 1 hisse galle ile Cüzhan ve 1 hisse galle ile İmamet cihetinin verilmesi için, Naib Seyyid Mehmed Şakir'in arzı ve Anadolu Kadıaskeri Mevlana Affanzade Mehmed Emin Efendi Hazretleri'nin ilamıyla, 11 R. Ahir 1236 tarihinde gönderilen ferman gereğince tevcih yapılmıştır.
[1653] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.
[1654] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[1655] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.

cüzhan olan Ahmed'in ölmesi üzerine yerine oğlu Hafiz Mehmed geçmiştir. Hafiz Mehmed'in bir süre sonra beratı yenilenmiştir.[1656] 22 Ramazan 1203 / 16 Haziran 1789'da mescidin 2 akçe ile imam ve 2 akçe ile katip cihetlerine sahip olan Veliyüddin'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1657]

6.45. Şazbey Mescidi

Karamanoğulları dönemi eseri olan mescid, zaman içinde geçirdiği bir takım restorasyon çalışmaları ile günümüzde hala ayaktadır. 1425 yılında yapılan mescidin banisi Karamanoğulları ömerasından Şazbey'dir. Şazbey, mescidi yanında imaret ve hamam da inşa etmiştir.[1658] R. Evvel 1136 / Kasım 1723'te mescidin 2 akçe ile cüzhanı Hafiz Süleyman'dır.[1659]

6.46. Abdullah Çelebi Mescidi

Hurufat kayıtlarında söz konusu mescit ile ilgili 8 adet kayıt mevcuttur. Bu kayıtlar genellikle imam tevcihi ile ilgili kayıtlardır. C. Ahir 1129 / Mayıs 1717 ile Şaban 1239/ Nisan 1824 yılları arasında tutulan kayıtlar, mescidin bir asırdan fazla bir sürede hizmet verdiğini göstermektedir. C. Ahir 1129 / Mayıs 1717 tarihli kayıtta, Abdullah Çelebi Mescidinde imam olan Seyyid İbrahim bin Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine naib arzıyla Molla İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1660] Söz konusu kayıt tarihinde faal olan mescidin inşa tarihi kesin olmamakla birlikte, XVII. Yüzyılın başları ya da ortalarıdır. 21 Recep 1187/Eylül 1773 tarihli kayıtta Abdullah Çelebi binası Mescidinde imam olan Hacı Ahmed'in ölümü üzerine oğlu Ahmet'e Kadı İsmail arzıyla tevcih yapılmıştır.[1661] 13 Şevval 1205 / Haziran 1791 tarihli diğer bir kayıtta ise Konya'da Abdülmümin Mahallesinde Abdullah Çelebi binası mescidinde imam olan Ali'nin ölmesi üzerine oğulları Osman, Ahmed ve Hasan'a naib Mehmed Tahir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1662] Şaban 1239 / Nisan 1824 tarihli kayıt, Abdullah Çelebi Mescidi ile ilgili olarak Hurufat defterlerinde geçen en geç tarihli kayıttır. Bu kayıt, Söz konusu mescitte imam olan Hafiz Mehmed ibn-i Mehmed'in

[1656] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.
[1657] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18.
[1658] Küçükdağ, *agt*, s. 63.
[1659] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[1660] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[1661] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[1662] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 106.

ölümü üzerine oğulları Mehmed ve Seyyid Mustafa'ya babalarının atik beratı mucibince müştereken tevcih yapılmıştır.[1663]

6.47. Abdülvahid Mahallesi Mescidi

Hurufat Deferlerinde Abdülvahid Mahallesi Mescidi ile ilgili tek bir kayıt mevcuttur. Safer 1137 /Ekim 1821 tarihli olan kayıtta Abdülvahid Mahallesi Mescidinde imam olan Yakup'un ölmesi üzerine imamet ciheti büyük oğlu Mustafa'ya naib Sunullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[1664]

6.48. Seyyid Kazganzade Efendi Mescidi / Cami

Ahmed Dede Mahallesinde bulunmaktadır. İnşa tarihi bilinmemektedir. Hurufat kayıtlarında "müteveffa Kazganzade Efendi binası mescidi demekle maruf cami"[1665] şeklindeki kayıda bakılırsa Kazganzade Efendi'nin mescid ve caminin banisi olduğu anlaşılmaktadır. Cami'ye 100 kuruş nakit para da vakf eden Kazganzade Efendi, bu paradan hâsıl olan gelirden 2 akçe ile hatip ve yevmi 1'er akçe ile devirhan ve mütevellisi olan Hacı Mustafa bin Hacı Ahmed'in ölmesi üzerine oğulları Hafiz Ahmed ve Hafiz Mehmed'e babalarının atik beratı gereğince R. Evvel 1179/Ağustos 1765'te müştereken tevcih yapılmıştır.[1666] Söz konusu berat Zilhicce 1191/ Aralık 1777'de yenilenmiştir.[1667] 9 Şevval 1208/ Mayıs 1794'te Hafiz Ahmed ve Hafiz Mehmed'in ard arda ölmeleri ve oğulları Mustafa ve Ali'nin babalarının görevine rağbet etmemeleri üzerine babaları atik beratı Hafiz Hacı Mehmed bin Ahmed'e naibi Osmanzade Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[1668]

6.49. Hacı Gazi Mescidi

Hacı Gazi Mescidi, Ahmed Dede Mahallesindedir. C. Evvel 1137 / Ocak 1725 tarihli hurufat kaydında mescidin Hacı Gazı tarafından inşa edildiği belirtilmektedir.[1669] Yine aynı kayıtta Hacı Gazi Mescidinin nakit para vakfının da mevcut olduğu ve 2 akçe ile mütevelli olan Hacı Ömer'in ölmesi üzerine mütevellilik görevi Haci Gazi Mescidi imamı Abdullah Efendiye tevcih edilmiştir.

[1663] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.
[1664] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[1665] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[1666] VGMA, HD, 1108, Vr.10, 29.
[1667] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[1668] VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 115.
[1669] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 234.

XVII. Yüzyılın sonu ile XVIII. Yüzyılın başlarında inşa edildiğini tahmin ettiğimiz mescidin hurufat kayıtlarında geçen ilk imam tevcih kaydı Safer 1123/ Mart 1711 tarihlidir.[1670] Bu tarihte mescid imamlığı İsmail'in ölümü üzerine oğlu Abdullah'a tevcih edilmiştir. Mescid ile ilgili en son kayıt ise, Hicri 1203/Miladi 1788 tarihlidir.[1671] Bu kayıtta Haci Gazi Mescidinin[1672] nakit para vakfından yevmi 2 akçe alan vakıf mütevellisi ve aynı zamanda mescitte imam olan Ahmed'in ölmesi üzerine Hasan bin Mehmed'e vakıf mütevelliliği ve mescid imamlığı tevcih edilmiştir.

6.50. Gazi Abdurrahman Mescidi

Gazi Abdurrahman Mescidi, Ahmed Dede Mahallesinde idi. Bu mescidin Hacı Gazi Mescidi ile benzerlikler bulunsa da aynı olduğu noktasında kesin bir bilgiye ulaşılamadı. Mescidin banisi muhtemelen Gazi Abdurrahman ismindeki zattır. Söz konusu mescit ile ilgili Hurufat defterlerinde geçen en erken tarihli kayıt Recep 1245/ Aralık 1829 tarihli olup mescitte imam olan Mahmud bin İsmail'in ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık oldukları anlaşılan oğulları Seyyid Hafiz İsmail ve Seyyid Hafiz Ali'ye naib Seyyid Ahmed Tahir arzıyla iştirakken yapılan berat tevcihidir.[1673] Recep 1249 / Kasım 1833 tarih kayıtta ise, Söz konusu mescidi şerifte yevmi nim akçe vazife ile müştereken imamlık cihetine mutasarrıf olan Seyyid Hafiz İsmail ve Seyyid Hafiz Ali kardeşlerden, Seyyid İsmail'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine yarı hissesi kardeşi ve müştereği Seyyid Hafiz Ali'ye, naibi Seyyid Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.

6.51. Akbaş Mahallesi Mescidi

Kendi Adıyla anılan mahallede bulunan mescid'e en erken tarihli atama kaydı, mescid imamı İbrahim'in ölümü üzerine Şaban 1110 /Şubat 1699'da Ömer'e yapılan tevcih kaydıdır.[1674] Yarım akçe yevmiye ile yapılan mescid imamlığına Hicri 1113 / Miladı 1701'de[1675] 1 akçe yevmiye ile İbrahim atanmıştır. İbrahim'in vefatı üzerine

[1670] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[1671] VGMA, HD, 1111, s. 31.
[1672] Mehmed Önder Mevlana Şehri Konya isimli eserinin 191. Sahifesinde Hacı Gazi Mescidi Hakkında bilgi verirken, bu yapıyı XVIII. Yüzyıl yapılarından 'Gazi Cami' olarak bahs eder. Çalıştığımız Konya Hurufat Defterlerinde ise, 'Gazi Cami' değil 'Gazi Mescidi' olduğu kayıtlarda sabittir. Bkz, Önder, *Mevlana Şehri,* s. 191.
[1673] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[1674] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[1675] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.

Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1676] Mescide yapılan son atama kaydı Hicri 1231/ Miladi 1815 tarihlidir.[1677] Buna göre; mascid'in hasbi imamlık ciheti boş ve cami için gerekli hizmetlerin yapılmaması yüzünden zamanla mescid harab olmuştur. Gerekli harcamaları kendi cebinden yapmak suretiyle mescid imamlığına ehliyetli olduğu imtihanla anlaşılan Seyyid Abdullah bin Ömer'e naibi Şeyh'zade Seyyid Mehmed Esad arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.

6.52. Ali Hoca Mescidi

Konya'nın Akbaş Mahallesinde idi. *Hurufat defterlerinde* Bu mescitle ilgili 3 kayıt mevcuttur. İlk kayıt imam Ali'nin ölümü üzerine diğer Ali'ye Muharrem 1123/Şubat 1711'de yapılan tevcih kaydıdır.[1678] Söz konusu mescidin yeni İmam Ali bu görevi Muharrem 1138/Eylül 1725'e kadar hasbi olarak sürdürmüş, bu tarihte de hasbi imamlık beratı yenilenmiştir.[1679] Cemaziyelevvel 1174 /Aralık 1760 tarihli kayıtta ise mescitte imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine imamlık ciheti oğulları Mehmed ve İbrahim halifelere müştereken tevcih edilmiştir.[1680]

6.53. Dibekli Mescid

Hurufat defterlerinde geçen Dibekli Mescid, bazı çalışmalarda[1681] Direkli Mescid olarak ta geçmektedir. Bazı Hurufat kayıtlarında Dibekli Mescid Aksinle Mahallesinde gösterilirken, bazılarında ise Dehuda Mahallesinde gösterilmiştir.[1682] Şaban 1116 / Kasım 1704'te mescid imamı Halil oğlu Abdullah'tir.[1683] Abdullah'ın Şaban 1128 / Temmuz 1716'ya kadar bu görevde kaldığı anlaşılmaktadır. Verilen tarihte Abdullah'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e kadı arzıyla tevcih yapılmıştır.[1684] Dibekli Mescidinde 2 akçe ile imam olan Hacı Ali'nin ölmesi üzerine oğlu İbrahim bu görevi devralmıştır. Birçok mescitte olduğu gibi, Dibekli Mescidi imameti için yapılan yolsuzluklar mahkeme kayıtlarına yansımıştır. Söz konusu mescidde yarım akçe ile imam ve yarım akçe ile evkaf mütevellisi olan Hafiz Seyyid Mehmed bin Mahmud öldüğünden yerine oğlu Seyyid Abdurrahman bin Hafiz Mehmed hayatta

[1676] Küçükdağ, *Lale Devri'nde Konya* İsimli tezinde; Mustafa Hoca Mescidi'nin Akbaş Mahallesi Mascidi ile aynı olduğu belirtilmektedir. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 46.
[1677] VGMA, HD, 555, vr.6, s. 12.
[1678] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[1679] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[1680] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[1681] Küçükdağ, *agt*, s. 44.
[1682] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[1683] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[1684] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.

iken, Seyyid Hüseyin bin Mecid mescidin imamlık ve mütevelliliğini üzerine alıp, Seyyid Abdurrahman Halifeyi babasından kalan gelirinden mahrum bırakmıştır. Daha sonra yapılan tahkikat neticesinden bu görev, naib arzıyla tekrardan Seyyid Abdurrahman'a tevcih edilmiştir. Muharrem 1146/ Haziran 1733 tarihli kayıtta, söz konusu mescid vakfının mütevellisi olmadığından Seyyid Ahmed mütevelli olarak atanmıştır.

Hurufat kayıtlarında Dibekli mescidine yapılan imam, hatip, mütevelli ve çerağdar atamalarının yaklaşık bir asır boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır.[1685]

6.54. Hızır Sultan Mescidi

Hızır Sultan Mescidi, Binari Mahallesinde idi. İnşa tarihi tam olarak bilinmese de hurufat kayıtlarında mescide ilk atamanın Muharrem 1130 / Eylül 1717'de yapıldığı anlaşılmaktadır. Mescidin banisi Hızır Sultan'dir.[1686] Binari Mahallesinde 5 akçe ile imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya Muharrem 1130 / Eylül 1717'de berat tevcihi yapılmıştır.[1687] Söz konusu kayıtta Mehmed'in ölmesi üzerine berat tevcihi Mustafa halife'ye yapılmıştır. Camiye bundan öncede atamaların yapıldığı ancak kayıtlara geçmediği anlaşılmaktadır. Yevmi 5 akçe ile Hızır Sultan Mescidinde imam olan Mustafa bin Molla Mehmed'in hüsnü rızasıyla görevinden ferağat etmesi üzerine Muharrem 1137 / Eylül 1724'te berat tevcihi naib Müvekkizade Sunullah arzıyla Fetullah'a yapılmıştır.[1688] Mesçidin 5 akçe ile imamı Mehmed'in ölmesi üzerine babası beratı gereğince oğlu Mustafa'ya Muharrem 1139 / Ağustos 1726'da tevcih yapılmıştır.[1689] Recep 1139 / Şubat 1727 tarihli kayıtta 3 akçe yevmiye ile mescid imamı olan Fetullah'ın işinin ehli olmadığı ve tımar ehli olduğu gerekçesiyle hizmetini terk ettiği belirtilerek, mahalle cemaatinin güvendiği Mehmed Halifeye berat tevcihi yapılmıştır.[1690] Buraya kadar düzenli bir şekilde tutulan atama kayıtları, bu tarihten sonra yarım asırdan fazla bir zaman dilimi boyunca tutulmadığı anlaşılmaktadır. 11 C. Evvel 1199 / 22 Mart 1785'te yapılan atama kaydında, Hızır Sultan Mescidine 5 akçe yevmiye ile imam olan Hafiz

[1685] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78; VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84; VGMA, HD, 1119, Vr.1, s. 227; VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192; VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196; VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198; VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192; VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198; VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18; VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19.
[1686] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[1687] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[1688] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[1689] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[1690] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 238.

Abdullah'ın bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1691] Demek ki bu tarihten önce, belki de uzun bir süre, Hafiz Abdullah imam olarak görev yapmıştır. C. Ahir 1203 / Şubat 1789'da İmam Mehmed, Oğlu Hafiz Abdullah'a ricada bulunarak görevini ona devretmiş ve beratını da ona vermiştir. Kadı Mustafa'da Hafiz Abdullah'a tevcihte bulunmuştur.[1692] 7 Şaban 1207 / 20 Mart 1793'te 5 akçe ile imam Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1693] İmam Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Hüseyin ve Seyyid Abdurrahman İbni Mustafa'ya naib Osman Rıza arzıyla Muharrem 1215 / Mayıs 1800'te berat tevcihi yapılmıştır.[1694] 27 Safer 1228/ 1 Mart 1813 tarihli kayıtta mescid imametine mutasarrıf olan Seyyid Hüseyin ve Seyyid Abdurrahman isimli kardeşlerden Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine nısf hissesini oğlu Seyyid Hafiz Mehmed'e naib Seyyid Veliyüddin arzıyla tevcih yapılmıştır.[1695] Fakat yaklaşık 16 yıl çalıştıktan sonra kardeşlerden Seyyid Abdurrahman'ın bila veled ölmesi üzerine kalan yarım hisesini kardeşi oğlu Seyyid Hafiz Mehmed'e naib Seyyid Ahmed Tahir arzıyla 10 Muharrem 1245 / 12 Temmuz 1829'da berat tevcihi yapılmıştır.[1696] Bu tarih aynı zamanda Hızır Sultan Mescidine yapılan son tarihli atama kaydıdır.

6.55. Bostancı Mescidi

Konya'da Pınarbaşı Mahallesinde bulunmaktaydı.[1697] Banisi bilinmeyen Mescidin hurufat kayıtlarında geçen ilk atama kaydı, Şevval 1116 / Ocak 1704 tarihlidir. Kayıtta mescit imamı Mehmed'in beratının yenilendiği belirtilmiştir. Recep 1131 / Haziran 1719'da Bostancı Mescidine yapılan ikinci atama kaydında imam Mehmed'in imamlığı elinden alınarak diğer Mehmed'e tevcih yapıldığı anlaşılmaktadır.[1698] Muharrem 1130 / Aralık 1717 tarihli diğer bir kayıtta, üstteki kayıt teyit edilerek, İmam Mehmed'in ölmesi ile imamet ciheti büyük oğlu Mustafa'ya geçtiği belirtilmiştir.[1699] Recep 1131 / Mayıs 1719'da mescidin muayyene ile imamı Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine Mustafa'ya tevcih

[1691] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.
[1692] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26.
[1693] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[1694] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[1695] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[1696] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[1697] Mahalle ismi, bazı Hurufat kayıtlarında, sadece "Pınar Mahallesi" şeklinde geçmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[1698] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[1699] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 6; VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179; VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.

yapılmıştır.[1700] Bu Son iki kayıt birbirini teyid etmekle birlikte birinde Mehmed'in ölmesi üzerine görev değişikliğinin yapıldığı belirtilirken, diğerinde Mehmed'in görevi bıraktığından bahsedilmiştir. Konya Hurufat defterlerinde bu tür kayıtların oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır.

6.56. Kurb-i Cedîd (Borda) Mahallesi Mescidi

Hurufat Kayıtlarında Cedid Kurb Borda Mahallesi Mescidi olarak ta geçmektedir.[1701] Mescidin imameti C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'de imam Salih'e tevcih edilmiştir. Muharrem 1133 / Kasım 1720 tarihli kayıtta mescid imami Halil'dir. Halil'in ölmesi üzerine oğlu Ebubekir'e naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[1702] Ebubekir'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa Halife'ye Şaban 1139 / Mart 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[1703] Ramazan 1168 / Haziran 1755'e[1704] kadar mescide yeni atama olmamıştır. Ancak kayıtlarda söz konusu mahalle imametinin Mustafa Halife'ye meşrut kılındığı ve onun ölmesi üzerine oğlu Salih'e berat tevcihinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Zilkade 1172 / Haziran 1759'da Salih'in beratı yenilenmiştir.[1705] C. Evvel 1177 / Kasım 1763 tarihli kayıtta[1706] mescid imametinin yarı hissesine sahip Seyyid İbrahim'in beratı yenilenmiştir. Dolayısıyla söz konusu tarihte Kurb-i Cedid(Borda) Mahallesi mescidinde iki imamın yarı hisse ile görev yaptığı anlaşılmaktadır. Diğer imam ise, yukarıdaki kayıtta geçen Mustafa Halife'nin oğlu Salih'tir. Salih'in ayrılması ile Seyyid Mahmud bin Seyyid Abdullah'a 29 C. Evvel 1155 / Temmuz 1742'de berat tevcih yapılmıştır.[1707] Mescitte görevli olan diğer imam Seyyid Süleyman'ın ölmesi ile imamet ciheti, naib Seyyid Mehmed Emin Kadızade arzıyla, İbrahim Halife bin Mustafa'ya tevcih edilmiştir.[1708] 22 Ramazan 1211 / 21 Mart 1797 tarihli kayıtta[1709] Seyyid İbrahim'in görevden ayrılması ile Seyyid Hafiz Mehmed bin Süleyman'a naib Mehmed Halim arzıyla tevcih yapılmıştır. Söz konusu mescitte yarı imamet cihetine mutasarrıf olan Seyyid Hafiz

---

[1700] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[1701] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[1702] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[1703] VGMA, HD, 1128, Vr.3, s. 142.
[1704] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[1705] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[1706] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28. Bkz, *Kurb-i Cedid Mahallesinde mescitte ba-muayyene nısf imamete mutasarıf olan Seyyid ibrahime tecdid.*
[1707] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12. Bu kayıtta mescid ismi olarak, Fahrünnisâ Kurb-i Cedid Borda Mahallesi
Mescidi olarak geçmektedir.
[1708] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117.
[1709] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.

Mehmed bin Süleyman'ın ayrılması üzerine Seyyid Ahmed bin Mehmed'e 4 C. Ahir 1223 / 28 Temmuz 1808'de tevcih yapılmıştır.[1710] 29 Ramazan 1245 / 24 Mart 1830'da mescid imamet cihetinin yarı hissesine mutasarrıf Seyyid Ahmed bin Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Hafiz Mehmed ve Seyyid Abdullah isimli kardeşler'e müştereken berat-ı atik ile tevcih yapılmıştır.[1711] Söz konusu kardeşlerin beratı atik ile üzerlerinde olan imamet cihetlerini yeğenleri es-Seyyid Hafiz Hüseyin ve es-Seyyid Molla İsmail bin es-Seyyid el-Hac Mustafa'ya ferağat ve kasrıyed ettikleri anlaşılmaktadır. 25 Şaban 1246 / 8 *Şubat 1831'de es-Seyyid Hafiz Hüseyin ve es-Seyyid Molla İsmail'e müştereken berat tevcih yapılmıştır.[1712]

6.57. Ulvizade Seyyid el-Hac Sinan Mescidi

Konya'nın Kurb-i Cedid Borda Mahallesinde idi. R. Evvel 1174 / Ekim 1760 tarihli "Konya'nın Cedid Borda Mahallesinde Ulvizade Seyyid el-Hac Sinan'ın müceddeden bina eylediği mescidi şerif"[1713] ve Şaban 1174 / Mart 1761 tarihli hurufat kaydında "Ulvizade Seyyid Sinan Mescidi Şerifi"[1714] şeklinde geçen kayıtlara bakılırsa mescidin Kurb-i Cedid borda Mahallesinde ve Ulvizade Seyyid Sinan tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu mescid hakkında Hurufat kayıtlarında geçen ve yukarıda da belirtilen ilk kayıtta; 'evladiyet' ve 'meşrutiyet' üzere imam olan Seyyid Abdülehad kendi rızasıyla görevini evladı vakıftan Seyyid Mahmud'a 3 hisse galle ve beratı atik ile bırakmıştır. R. Evvel 1174 / Ekim 1760 tarihli İkinci kayıtta, yine Seyyid el-Hac Ulvi Sinan Mesidinde imam olan Abdulehad'ın ölmesi ile yerine yapılan atama kaydıdır. Bir önceki kayıtta –ki Hurufat belgelerinde çok sık geçen bir durumdur- mescid imametinin Seyyid Mahmud'a tevcih edildiği belirtilmiştir. Fakat sonraki belgede Seyyid Mahmud'un evladı vakıftan olmadığı ve hakkı olmadığı halde hile ile Seyyid Abdülehad'ın beratını üzerine aldığı belirtilmiştir. Ahalinin durum hakkında Meclis'i şer'e haber vermeleriyle söz konusu mescid imameti evladı vakıftan Seyyid Ali ve diğer Seyyid Ali'ye iştirakken Kadı Seyyid Ali arzıyla Muharrem 1175 / Ağustos 1761'da tevcih yapılmıştır.[1715] Ancak, 4 C. Evvel 1192 / 10 Haziran 1779 tarihli kayıtta mescid imametine müştereken mutasarrıf olan iki Ali'nin de ölmesi üzerine mescid imamlığı

[1710] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.
[1711] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[1712] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[1713] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[1714] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[1715] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 55.

evladı vakıftan es-Seyyid Süleyman'a tevcih edilmiştir.[1716] 7 R. Evvel 1222 / 15 Mayıs 1807'de mescidin imamet cihetinin yarı hissesine sahip olan Mehmed Said bin İbrahim'in ölmesi üzerine kalan hissesi Seyyid Hafiz Mehmed bin Süleyman'a tevcih edilmiştir.[1717] Mescitte yarı berat ve vazife cihetine sahip olan Mehmed bin Süleyman'ın çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Seyyid Hafiz Mustafa bin Seyyid Mehmed'e, Konya naibi Seyyid Ahmed Tahir arzıyla 13 Zilkade 1244 / 17 Mayıs 1829'da berat tevcihi yapılmıştır.[1718]

6.58. Nasrullah Oğlu Hacı Mehmed Mescidi

Mescid, Debbağhane Mahallesinde idi. C. Evvel 1139 / Aralık 1726 tarihli kayıtta "Debbağhane Mahallesinde Hacı Mehmed'in bina eylediği mescit"[1719] kaydından mescid banisinin Hacı Mehmed olduğu anlaşılmaktadır. Aynı kayıtta, öğlen ve ikindi vakitlerinde mescitte namaz kıldırmak için Hacı Mehmed'in mütevelli arzıyla imam olduğu anlaşılmaktadır. Şevval 1115 / Şubat 1704 tarihli kayıtta Hacı Mehmed Mescidinde imam Emrullah'ın beratı yenilenmiştir.[1720] Zilkade 1116 / Şubat 1705 tarihli diğer bir kayıtta, Hacı Mehmed Mescidinde Halil ve Mehmed adında imam olan iki kişinin beratı yenilenmiştir.[1721] Ramazan 1123 / Ekim 1711'de aynı mescitte mütevelli olan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine kadı arzı ile Hacı Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1722] C. Evvel 1164 / Mart 1751'de Hacı Mehmed Mescidinde mütevelli olan Hafiz Mahmud, cabinin görevi bırakması ile bu görevi üzerine almıştır.[1723]

6.59. Şeyh Kerimüddin Mescidi

Konya'nın Debbağhane Mahallesinde idi. Mescitte öğle ve ikindi namazlarını kıldıracak kimse olmadığından ancak lüzum olduğundan yarım akçe ile Musa

---

[1716] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16; Hurufat Kayıtlarında Seyyid Sinan Mescidi olarak geçen diğer bir atama kaydı da Ulurmak Mahallesindedir. Hafiz Said Ahmed ve Said Ali isimli kardeşlerin müştereken imam oldukları mescid'e, 17 Şaban 1225 / 18 Ağustos 1810 da Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine hisseleri kardeşi Seyyid Ali Halifeye berat tevcih edilmiştir. Bu Mescid Kurb-i Cedid Borda Mahallesindeki Seyyid Sinan Mescidi ile aynı olup söz konusu mahallelerin birbirine komşu ve muhtemelen bu mescid de iki mahallenin sınırında olduğu için böyle yazılmış olabilir.

[1717] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.

[1718] VGMA, HD, 556, Vr.8, s. 18; 24 R. Ahir 1203 / Ocak 1789 tarihli hurufat kaydında, Kurb-i Cedid (Borda) Mahallesinde, Bulcukzade es-Seyyid el-Hac İbrahim'in tamir edip, imametini kendine ve çocuklarına meşrut kıldığı bir mescitten bahs edilmektedir. Ancak Hurufat kayıtlarında ve başka kaynaklarda bu mescid ile ilgili fazla bir bilgiye ulaşamadık. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.

[1719] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.

[1720] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.

[1721] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.

[1722] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.

[1723] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.

Halife'ye tevcih yapılmıştır.[1724] Şaban 1169 / Mayıs 1756'da Şeyh Kerimüddin Mescidinde yevmi nim akçe ile öğle ve ikindi namazlarında imam olan Şeyh Musa'nın ölmesi üzerine imamet ciheti Hacı Mehmed'e, tevliyeti ise İbrahim'e geçmiştir. Ramazan 1169 / Haziran 1756 tarihli[1725] "Debbağhane Mahallesinde Şeyh Kerimüddin nam Sahib'ul hayrın binası mescidi"[1726] kaydından mescidi yaptıran kişinin Şeyh Kerimüddin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ne zaman yapıldığı hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Öğle ve ikindi vakitlerinde[1727]mescid imamı Ali bin el-Hac Mehmed'in bila veled ölmesi üzerine Hafiz Mehmed'e Zilkade 1218 / Şubat 1814'te tevcih yapılmıştır.

6.60. Durak Mescidi[1728]

Türbe-i Celaliye Mahallesinde idi. C. Ahir 1135 / Mart 1723 tarihli hurufat kaydında mescidin faal olduğu ve mescid imamı Seyyid Süleyman'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Fahreddin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1729]

6.61. Hacı Mustafa Mescidi[1730]

Konya Hurufat defterlerinde geçen; "Türbe-i Celaliye Mahallesinde vaki merhum Hacı Mustafa'nin bina eylediği mescid" kaydından mescidin hem Türbe-i Celaliye Mahallesinde hem de banisinin Hacı Mustafa olduğu anlaşılmaktadır. Mescitte imam olan Abdülkadir aynı zamanda ücretsiz olarak mütevelli ve çerağdarlık hizmetini de yürütmüştür. R. Ahir 1165 / Şubat 1752 tarihli kayıtta Abdülkadir'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed hayatta olmasına rağmen Kaşıkçı Ahmed öldü deyip görevi üstüne almıştır. Kaşıkçı Ahmed'in daha sonra bu görevi kendi rızasıyla Süleyman adlı kişiye devrettiği görülmektedir. Olayın 13 Safer 1170 / 5 Kasım 1756'de mahkemeye intikali sonucu Kadı Hacı Mehmed Efendi arzıyla Mehmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1731] Recep 1177 / Ocak 1764'te hasbi

---

[1724] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17.
[1725] VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 19.
[1726] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 3.
[1727] Daha çok Esnaf ve Zanaatkârların olduğu mahallelerdeki mescidlerde, genellikle öğlen ve ikindi vakitlerinde imam'a ihtiyaç duyulurdu. Çünkü diğer vakit namazlarını evde kılabilen Zanaat erbabı, mescide ancak iki vakit gidebiliyordu. Bunun en güzel örneğini Debbağlar Mahallesi mescidinde görebiliyoruz.
[1728] Ayrıca, Topraklık Mahallesinde Durak Fakıh İsminde bir mescid daha vardır.
[1729] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[1730] Hurufat Defterlerinde, Bu mescidin aynı zamanda Dedemoğlu Mahallesinde olduğuna dair kayıtlarda mevcuttur. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57; Bu durumun oluşmasının temel nedeni Türbe-i Celaliye mahallesinin bünyesinde; Dedemoğlu, Zincirli Kuyu gibi mahalleleri bünyesinde barındırmasıdır. Türbe-i Celalliye Mahallesi anlatılırken bu durmun nedenlerine kısaca değinilmişti.
[1731] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.

imam ve çerağdar Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1732] Hicri 1184 / Miladi 1770 tarihinde Ahmed ve Mustafa kardeşlere kadı Muslihzade Mehmed Said arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1733] Safer 1127 / Şubat 1715 tarihli kayıtta, Hacı Mustafa Mescidinde 1 akçe ile nazır olan Hacı Ali'nin ölmesi üzerine mütevelli arzıyla oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1734] Hacı Mustafa Mescidinde imam ve ücretsiz çerağdar ve mütevelli olan Seyyid Mehmed bin Seyyid Osman'ın beratı zai olduğundan R. Evvel 1205 / Kasım 1790'da yeni berat tevcihi yapılmıştır.[1735] Aynı mescitte; imam, ücretsiz çerağdar ve mütevelli olan Seyyid Ömer'in Ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'e 7 C. Evvel 1210 / Kasım 1795'te berat tevcihi yapılmıştır.[1736] C. Evvel 1223 / Haziran 1808 tarihli kayıtta, mescitte hasbi mütevelli ve çerağdar olan Seyyid Mehmed'in görevi bırakmasıyla Seyyid Osman'a berat-ı atik ile tevcih yapılmıştır.[1737] Yine aynı mescitte imam olan Seyyid Mehmed, mescidin 1 hisse ile hasbi mütevelli ve çerağdarlık cihetlerine sahiptir. Fakat çocuksuz ölmesi üzerine yerine 23 C. Evvel 1243 / Kasım 1827'de Naib Şeyhzade Ahmed Reşit arzıyla Hafiz Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1738]

6.62. İnce Sûk/Sokak Mescidi

Konya'da, Hz. Mevlana Vakıf Mahallelerinden olan Dolabucu Mahallesinde idi. Muhtemelen hayır sahibi kişiler tarafından yaptırılmıştı.[1739] XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılan mescid'in Şevval 1129 / Eylül 1717 tarihli hurufat kaydında, İnce Sokak Mescidinde ve Dolabucu Mahallesinde mütevelli olmayıp ancak lüzum olduğundan 2 akçe ile mescitte ve 1 akçe ile mahallede bulunan para vakfına mütevelli olan Derviş Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[1740] Zilhicce 1177 / Haziran 1764 öncesi 3 akçe ile mütevellisi Hafiz Abdullah'tır. Hafiz Abdullah'ın bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Mehmed ve Ali Halife'ye babaları atik beratı mucibince

[1732] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14.
[1733] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[1734] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[1735] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14.
[1736] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 3.
[1737] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[1738] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15.
[1739] Hurufat kayıtlarında, şahısların yapmış oldukları Cami, Mescid gibi hayır kurumlarını vakf ederken, o kuruma ait bir vakfiye düzenlerlerdi. Bu vakfiyede, vakıf bina ettiği yapıda çalışma hakkını kendine, çocuklarına veya istediği herhangi bir kişi ye şart koşabiliyordu. Bu şart koşma durumu kayıtlarda, "evladı vâkıfa meşrut olup" şeklinde geçmektedir. Vakfiyesi olamayan, yanı bir kişinin değil de hayır sahibi kişilerin inşa ettiği, Cami, mescid gibi dini ve hayri kurumlarda çalışma hakkı kişilere şart koşulmamıştır. Bunun yerine liyakat veya mahallenin üzerinde ittifak ettiği bir kişi, İmam, hatip vb. görevleri üstlenmiştir.
[1740] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.

müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[1741] C. Ahir 1178 / Kasım 1764 tarihli hurufat kaydında Dolabucu Mahallesinde İnce Sokak Mescidinde mütevelli Mehmed'in ölmesi üzerine 3 akçe ile mütevelli olan el-Hac Ahmed berat-ı şerif ile mütevelli iken daha önce görevden ayrılan Abdullah hile ile mescid mütevelliliğini üzerine almıştır. Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Ali kardeşler de mescid mütevelliliğini üzerlerine almışlardır. Meclis-i şer'e taşınan dava Mehmed ve Ali kardeşlerin ref'i ve el-Hac Ahmed'in eskiden olduğu gibi mütevellilik görevini sürdürmesine karar verilmiştir.[1742] 18 Muharrem 1188 / 31 Mart 1774'te yevmi 3 akçe ile İnce Sokak Mescidi Vakfına mütevelli olan Hacı Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1743] Yevmi 3 akçe ile 21 R. Evvel 1188'de mütevelli olan Hacı Ahmed'in görevinden ayrılması ile Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1744] Mescidin yarı imamet hissesine mutasarıf olan Abdülkadir'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Ali bin Seyyid Mehmed'e naib hafiz Mehmed arzıyla 19 Şevval 1191 / 20 Kasım 1777'de berat tevcihi yapılmıştır.[1745] 21 Şaban 1191 / 24 Eylül 1777'de yevmi 3 akçe ile mütevelli olan Hacı Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1746] Nısf-ı muayyene ile nısf-ı imamete mutasarrıf olan Abdülkadir'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Ali'ye naib Seyyid Hafiz Mehmed arzıyla 19 R. Ahir 1203 / 17 Mart 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[1747]

6.63. Osman Odabaşı Mescidi

Mescid, Zincirli Kuyu Mahallesinde olup banisi Osman Odabaşı'dır. Mescidin banisi Osman Odabaşı'nın ismi 49 numaralı Konya Şer'iye sicilinde, Zincirli Kuyu Mahallesindeki Hacı Mustafa Cami arsası dolayısıyla geçen, 28 Şevvâl 1135 / 1

[1741] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 22.
[1742] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25; Hurufat kayıtlarında bu duruma benzer çok sayıda örnek vardır. Mahkeme'ye intikal eden bu davada, mütevellilik hakkının kime ait olduğu net değildir. Örneğin Haziran 1764'e kadar mütevelli Abdullah'tır. Ölmesi üzerine oğulları Ali ve Mehmed mütevelli olmuşlardır. Ancak Kasım 1764'te Mütevelli Mehmed'in ölmesi üzerine Ahmed'in mütevelli olduğu Mehmed ve Ali kardeşlerin haksız bir yere bu duruma itiraz ettikleri belirtilmiş, hâlbuki 5 ay önce babalarının atik beratı ile Mehmed ve Ali zaten mütevelli'ydiler. Atik berat çok daha eski tarihli olan berattır. Ayrıca bu tur durumlarda mahkemeye taşınan davalarda şahitlerin şehadetlerine başvurulurdu. Abdullah ve oğulları Ali ile Mehmed'in berat-ı atiki varken, hangi gerekçe ile Ahmed'e berat verildiği net değildir.
[1743] VGMA, HD, 115, Vr.7, s. 8.
[1744] VGMA, HD, 115, Vr.8, s. 10.
[1745] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[1746] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[1747] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.

Ağustos 1723 tarihli bir dava kaydında şahit olarak geçmektedir.[1748] Safer 1136 / Ekim 1723 tarihli hurufat kaydında Osman Odabaşının bina eylediği mescidin imamı olmadığından Süleyman'a berat tevcihi yapıldığı belirtilmiştir.[1749] Bu tarih, muhtemelen söz konusu mescide yapılan ilk atama tarihidir. Dolayısıyla mescidin inşa tarihi de bu tarihe yakın, yani XVIII. Yüzyılın ilk yarısı olmalıdır. Safer 1141 / Eylül 1728 tarihli kayıtta, Süleyman'ın 1 akçe ile imamlık yaptığı ve onun ölmesi ile yerine oğlu Ali'nin Naib Seyyid İbrahim arzıyla geçtiği anlaşılmaktadır.[1750] Zilhicce 1169 / Ağustos 1756'da 1 akçe ile imam ve yarım akçe ile çerağdar, yarım akçe ile vakfın mütevellisi Mustafa Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1751] Muharrem 1219 / 3 Mayıs 1804'te Mustafa'nın ölmesi üzerine oğulları Süleyman, İbrahim ve Hafiz Mehmed'e, Mustafa'nın beratı atiki gereğince iştiraken berat tevcihi yapılmıştır.[1752] Safer 1228 / Şubat 1813 tarihli hurufat kaydında İbrahim hissesini, kardeşi ve müştereği Hafiz Mehmed'e devretmiştir.[1753] 7 Şaban 1247 / 11 Ocak 1832 tarihli başka bir kayıtta mescid imameti, çerağdarlık ve tevliyet cihetlerinin sülüsan hissesine sahip olan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Ahmed, İsmail ve İbrahim kardeşlere Naib Fehimzade Seyyid el-Hac Mustafa Muhtar arzıyla iştiraken tevcih yapılmıştır.[1754]

6.64. Çelebiler Mescidi

Mescidin Banisi, Hazreti Mevlana sülalesinden Şeyh Hüseyin Efendi dir. Mescid Mühtemelen XVII. Yüzyılın sonlarında yapılmıştır. Hazreti Mevlana Sülalesinden gelenlere "Çelebi" deniyordu.[1755] Bundan dolayı Şeyh Hüseyin Efendi'nin vakf etmiş olduğu Han'a Çelebi Hanı da denmiştir. Hurufat kayıtlarında "Çelebi Hanında olan mescidi şerif" ifadesinden mescidin hanın içinde olduğu

[1748] 28 Şevvâl 1135 / 1 Ağustos 1723 tarihli olan bu belge, sadece birkaç ay farkla Osman Odabaşı mescidine, muhtemelen ilk imam atamasının yapıldığı Safer 1136 / Ekim 1723 tarihine denk gelmektedir. Bkz, İzzet Sak-İbrahim Solak, *49 Numara Konya Şer'iye Sicilli (1135-1136 / 1723-1724),*(Kısaltma: 49 Numaralı Konya Sicili), *Transkripsiyon ve Dizin,* Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2015, s. 26.
[1749] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54.
[1750] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[1751] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[1752] VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 6.
[1753] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[1754] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 5.
[1755] Çelebi kelimesi; Osmanlı arşiv belgelerinde, genellikle dini erkân ve ilmiye sınıfına mensup olanlar ve büyük tüccar ailelerin oğulları olan ve babalarının sosyal statü ve kültürel değerlerini devam ettiren kişilerin ünvanı olarak kullanılmıştır. Bilgililiği, soyluluğu, zenginliği ve saygınlığı belirttiği için eşraf ve a'yanın da göstergesi durumundadır. Bkz, Ergenç, *Ankara Konya*, s. 143; aynı yazar, "Osmanlı Klasik Döneminde Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler", **Osmanlı Araştırmaları**, III, İstanbul, 1982, s. 113.

anlaşılmaktadır.[1756] 36 numaralı Konya Şer'iye sicilinde mülk satışını konu alan bir davada konum belirtilirken Esenlü Mahallesinde "Hazreti Mevlâna zaviyesi kurbünde merhum Şeyh Hüseyin Efendi hanı karşısında"[1757] denmektedir. Esenlü Mahallesi, Mevlana zaviyesinin yakınında yer almaktadır. Dolayısıyla mescitte, Mevlana Zaviyesinin yakınlarında bir yerde bulunmaktadır. C. Ahir 1135 / Mart 1723 tarihli hurufat kaydında mescidi şerifte 2 akçe ile Kur'an-ı Kerimi okuyan Müezzin Mustafa'nın ölmesi üzerine evladı Mevlana'dan Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1758] Başka bir kayıtta, Hüseyin Efendi bin Mehmed binası mescidinde 2 akçe yevmiye ile Kur'an-ı Azimüşşan tilavet eden Mevlana sülalesinden Seyyid Hafiz Bayram'ın çocuksuz ölmesi ile sülaleyi Hazreti Mevlana'dan Mehmed Said'e Padişah fermanı gereğince 10 Safer 1231 / 11 Ocak 1816'da berat tevcihi yapılmıştır.[1759]

6.65. Şeyh Osman Mescidi

Şeyh Aliman Mahallesinde idi. Şeyh Osman Mescidinde R. Evvel 1109 / Eylül 1697 Helvacı Mehmed Ağa'nın vakf ettiği cüzlerden 1 cüz'e Derviş Mehmed'in mutasarrıf olduğu görülmektedir.[1760] Şaban 1123 / Eylül 1711'de Hacı Osman Mescidinde 1 akçe ile imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Hacı Mehmed imam olmuştur.[1761] Recep 1125 / Temmuz 1713 tarihli hurufat kaydında ölen imam Mustafa'nın oğulları hayatta oldukları halde, Hacı Mehmed haksız bir şekilde bu görevi üstüne almıştır. Bundan dolayı naib arzıyla bu görev Hacı Mehmed'den alınarak, Mustafa'nın oğulları İbrahim ve Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır.[1762] Safer 1129 / Ocak 1717'de İbrahim ve Abdülkadir kardeşlerin hem Hacı Osman Mescidinde 1 akçe ile imam hem de Şeyh Aliman Mahallesinde Hüseyin Efendi Cami'nde muayyene ile imamete mutasarrıf oldukları görülmektedir. Ancak hakkı olmadığı halde Mustafa ibn Ramazan söz konusu kardeşlerin hakkı olan bu görevi üstüne almıştır. Yapılan tetkik sonucunda kardeşlere görevleri iade edilmiştir.[1763] Hacı Osman Mescidine Şaban 1131 / Haziran 1719'da Cuma ve ikindi vakitlerinde

[1756] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84; Ayrıca Bkz, Konyalı, age, s. 430; Küçükdağ, agt, s. 21.
[1757] KŞS. 36-136 / 1
[1758] VGMA, HD, 1119, Vr.1, s. 227.
[1759] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[1760] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495.
[1761] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1762] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[1763] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.

imam olmadığından naib arzıyla Süleyman imam olarak atanmıştır.[1764] Recep 1139 / Şubat 1727'de Hacı Osman Mescidinde imam olan Ebubekir, İmamet hizmetini bıraktığından yerine ehli mahalleli Ömer bin İbrahim, Musa bin Ebubekir ve Halil bin Osman'ın ittifakıyla oğlu Veli imam olarak atanmıştır.[1765] Zilkade 1125 / Kasım 1713'te Helvacı Hacı Mehmed vakfi gelirinden yevmi 2 akçe ile Cüzhan Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1766] C. Evvel 1244 / Eylül 1828 tarihli başka bir hurufat kaydında Osman Efendi Mescidinde yevmi 4 akçe ile imam olan Seyyid Halil bin Veliyüddin'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Mehmed Emin'e Naib Seyyid Ali Deruni arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1767]

6.66. Kömürcü Hacı Derviş Mescidi

Mescid Öylebenledi mahallesinde idi. Ramazan 1138 / Mayıs 1726 tarihli "Öylebenledi Mahallesinde Kömürcü Dervişin bina eylediği mescidi şerif"[1768] kaydından mescid banisinin Kömürcü Hacı Derviş olduğu ve Öylebenledi Mahallesinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Mescidi inşa eden Hacı Derviş'in muhtemelen meslek olarak kömürcülük işleriyle uğraştığı anlaşılmaktadır. Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli hurufat kaydında Hacı Derviş Mescidi imamı Ali'nin beratı yenilenmiştir.[1769] Zilkade 1119 / Ocak 1708'de Hacı Derviş Mescidinde 2 akçe ile Bevvap ve Müezzin Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1770] Mescitte 1 akçe ile imam Ali ferağından oğlu Mehmed'e Şevval 1133 / Temmuz 1721'de berat tevcihi yapılmıştır.[1771] Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da mescidi şerifte imam ve yarım akçe ile vakfin mütevellisi Seyyid Ahmed Halife'nin ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e Naib Ömer arzıyla tevcih yapılmıştır.[1772] C. Ahir 1171 / Şubat 1758 tarihli kayıtta Hacı Derviş Mescidinde Seyyid Mehmed ve Seyyid Mesud isimli kardeşlerin beratı yenilenmiştir.[1773] 21 Safer 1216'da Kömürcü Hacı Derviş Mescidinin imamı ve aynı zamanda yevmi yarım akçe ile vakfının da mütevelisi Osman bin Mehmet'tir. Osman

[1764] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[1765] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[1766] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 138.
[1767] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 17.
[1768] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[1769] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[1770] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[1771] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[1772] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[1773] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.

bin Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Mustafa ve Seyyid İsmail'e Padişah Fermanı ile berat tevcihi yapılmıştır.[1774]

6.67. Hacı İshak Mescidi

Hacı İshak Mescidi, İç Kale kapısının karşısında yer almakta idi.[1775] Hurufat kayıtlarında "hisar önünde" Hacı İshak Mescidi olarak geçmektedir.[1776] Ayrıca Hurufat Defterlerinin birçok kaydında söz konusu mescidin Öylebenledi mahallesinde olduğu anlaşılmaktadır. Zilkade 1119 / Şubat 1708 tarihli hurufat kaydında Hacı İshak Mescidi'nde 2 akçe ile müezzin ve bevvap olan Hasan'ın beratı yenilenmiştir.[1777] R. Ahir 1123 / Temmuz 1711'te Hacı İshak Mescidinde imam ve kayyım olan Mehmed'in görevden ayrılması ile naib arzıyla Hacı İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1778] 24 Zilhicce 1169 / 19 Eylül 1756 tarihli başka bir hurufat kaydında hayır sahibi olarak bahs edilen Hacı İshak'ın Mescidi bina ettiği anlaşılmaktadır. Mescid imamı ve aynı zamanda mescid para vakfının mütevellisi Seyyid İsmail Halife kendi rızasıyla görevinden ayrılarak, Kadı Mehmed Emin Efendi arzıyla İbrahim Halife'ye tevcih yapılmıştır.[1779] R. Ahir 1197 / Mayıs 1783 tarihli hurufat kaydında hisar önünde Hacı İshak hangah'ında akşam, yatsı ve sabah vakitlerinde 1 akçe ile müezzin ve cuma günü 3 akçe ile müezzin olan Mehmed İhtiyareddin'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed Şücaeddin'e berat tevcih yapılmıştır.[1780] Hacı İshak Mescidinde yatsı, akşam ve cuma günlerinde müezzin olanlara yevmi 1 akçe, İshak Beğ'in Şemsi Tebrizi Türbesine vakf ettiği cüzlerden 1 akçe ile cüzhan ve Kazasker Camisi vakfından yevmi 3 akçe ile nazır olan Mehmed Şücaeddin'nin Ramazan 1197 / Temmuz 1783'te ölmesi üzerine Seyyid Hüseyin bin Seyyid Salih'e berat tevcihi yapılmıştır.[1781] Recep 1203 / Mart 1789'da Hacı İshak Mescidi'nde imam Mehmed bin Hüseyin'in beratı yenilenmiştir.[1782] 12 Safer 1210 / 28 Ağustos

---

[1774] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 23.
[1775] Konyalı, age, s. 430.
[1776] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[1777] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49; VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21; bazı çalışmalarda bu mahallenin ismi telafüz farklılığından kaynaklanan farklı yazım şekilleri mevcuttur. Bkz, Küçükdağ, agt, s. 45.
[1778] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49; C. Evvel 1138 / Ocak 1726 tarihli hurufat kaydında, Konya'nın Bağri(Bağra) Mahallesi Mescidi'nin harab olup esamesi kalmadığından Mescidin vakfı olan iki tarlanın boş ve atıl kaldığından Konya'da Öylebenledi Mahallesinde Hacı İshak Mescidinde ders verilmek karşılığında bu tarlaların öşrünün verileceği belirtilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.
[1779] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[1780] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[1781] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29.
[1782] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.

1795'te Mehmed bin Hüseyin'in ölmesi üzerine beratı kardeşi Hafiz Süleyman'a tevcih edilmiştir.[1783] 15 C. Evvel 1239 / 17 Ocak 1824 tarihli kayıtta Hacı İshak Mescidinde imam olan Hafiz Süleyman'ın ölmesi üzerine bu göreve layık olduğu imtihanla anlaşılan oğlu Hafiz Mehmed'e Naib Seyyid Mehmed Taha arzıyla tevcih yapılmıştır.[1784]

6.68. Öylebenledi Mahallesi Mescidi

Hayır sahibi kişiler tarafından yapılan mescid, Öylebenledi Mahallesi Mescidi olarak geçmektedir. Bazı Hurufat kayıtlarında Öylebenledi Mescidi olarak ta geçmektedir.[1785] R. Ahir 1105 / Mayıs 1710 tarihli kayıtta mescide kayyım lazım olduğundan Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[1786] Mescidin hasbi imam Hüseyin'in ölmesi üzerine R. Ahir 1122 de Kadı Mehmed arzıyla Ali bin Hacı Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1787] Hicri 1125 / Miladi 1713'te mescidin imam ve mütevelli olan Hacı Ali'nin ölmesi üzerine Hüseyin'e naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[1788] Yevmi 6 akçe ile mescid imamı olan Hüseyin'in ölmesi üzerine Hasan Halife'ye Şevval 1139 Mayıs 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[1789] Şaban 1140 / Mart 1728'de Öylebenledi Mahallesi Mescidinde 2 akçe ile imam ve mütevelli Hüseyin'in ölmesi üzerine oğulları Numan ve İbrahim'e Naib İbrahim'in arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1790] R. Ahir 1141 / Kasım 1728'de İbrahim bin Hüseyin'in ölmesi üzerine Kadı Abdurrahman arzıyla Hacı Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[1791] Hacı Hasan yevmi 1 akçe ile bir süre imamlık yaptıktan sonra kendi rızasıyla görevini Mustafa Halife'ye bırakarak, Mustafa Halife'nin elinde bulunan atik beratı gereğince 5 Recep 1170 / 26 Mart 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.[1792] 1 akçe ile imam Mustafa Halife'nin Zilkade 1183 / Şubat 1770'te ölmesi üzerine Oğlu Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1793]

[1783] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3.
[1784] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.
[1785] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1786] VGMA, HD, 1106, Vr.1, s. 176.
[1787] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[1788] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[1789] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1790] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[1791] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[1792] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 25.
[1793] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.

6.69. Emrullah Efendi Mescidi

Konya'nın Fakih Dede Mahallesinde idi. "Konya'da Fakih Dede Mahallesinde müteveffa Emrullah Efendi'nin bina eylediği Mescidi Şerif"[1794] kaydından mescid banisinin Emrullah Efendi olduğu anlaşılmaktadır. Bazı kaytlarda Emrullah Mescidinin "Şahidler Mahallesi" veya "Şahidler nam Mevzi" olarak bahs edilen yerde olduğu belirtilmiştir.[1795] Söz konusu yerlerin Fakih Dede Mahallesi içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. 5 Ramazan 1105 / 30 Nisan 1694 tarihli hurufat kaydında mescid vakfının olduğu anlaşılmaktadır. Mescid mütevellileri, Hafiz Müslihiddin, Hafiz Ali ve Hafiz Ebubekir'dir.[1796] Zilkade 1123 / Aralık 1711 tarihli kayıtta Emrullah Efendi Mescidinde imam ve muallimhanesinde muallimi sibyan olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e Kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1797] Şaban 1174 / Mart 1761 tarihli hurufat kaydında Emrullah Efendi Mescidinde imam ve müallimhanesinde müallimi sibyan olan Ahmed Hilmi ve Mustafa'dan Mustafa'nın ölmesi üzerine nısf ciheti Ahmed Hilmi Halife'ye Naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1798] Emrullah Efendi Mescidinde imam ve muallimhanesinde muallim-i sibyan olan Hafiz Muslihiddin ve Hafiz Ali ve Hafiz Ebubekir isimli kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, Hafiz Ebubekir'in ölmesi üzerine sülüs hissesi oğullarına tevcih yapılmış ve her birine ayrı ayrı berat tevcihi yapılmıştır.[1799] Başka bir kayıtta, Emrullah Efendi Mescidinde sülüs hisse cihetine imamlık, sülüs hisse cihetine muallimi sibyan cihetine mutasarrıf olan Hafiz Muslihiddin'in ölmesi üzerine kardeşinin oğulları ve müşterekleri Hafiz Abdullah, Hafiz Osman, Hafiz Ahmed ve Mehmed Arif isimli kardeşlere berat tevcihi yapılmıştır.[1800] 20 C. Evvel 1199 / 31 Mart 1785'de sülüs hisse imamet ve sülüs hisse muallimi sibyan cihetine mutasarrıf olan Hafiz Abdullah, Hafiz Ahmed ve Mehmed Arif müştereken mutasarrıflar iken, Hafiz Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine hissesi, kardeşleri ve müşterekleri Hafiz Ahmed ve Mehmed Arif'e naib Seyyid Ebubekir arzıyla tevcih yapılmıştır.[1801]

[1794] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[1795] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[1796] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7.
[1797] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[1798] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[1799] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7.
[1800] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.
[1801] VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20.

6.70. Abdülfettah Paşa Mescidi

Mescid, Fakih Dede Mahallesinde idi. Abdülfettah Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Mescidin ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak 1676'da tamir edildiğine[1802] bakılırsa Hurufat kayıtlarında geçen ilk atama tarihinden önce yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Muharrem 1161 / Ocak 1748 tarihli hurufat kaydında Abdülfettah Paşa Mescidinde yevmi 3 akçe ile müştereken imam olan Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdurrahman kardeşlerin beratı yenilenmiştir.[1803] R. Evvel 1163 / Nisan 1750'de mescitte yevmi 3 akçe ile akşam ve yatsı vakitlerinde mülk süresini okuyan Seyyid Ahmed Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1804] 21 R. Evvel 1222'de Fakih Dede Mahallesinde 5 akçe ile imam ve Abdülfettah Paşa Mescidinde 3 akçe ile müezzin ve Abdülfettah Paşa Müallimhanesinde 4 akçe ile müallimi sibyan olan Seyyid Hasan bin Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine Attar Hacı Mustafa ve Mehmed bin Mustafa'nın haber vermeleriyle oğlu Seyyid İbrahim bin Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[1805] Fakih Dede Mahallesi Mescidinde yevmi 5 akçe ile imam ve Abdülfettah Paşa Mescidinde yevmi 3 akçe ile müezzin ve müallimhanesinde yevmi 4 akçe ile müallimi sibyan Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdurrahman kardeşlerin görevlerini bırakmalarıyla Seyyid Ahmed'e naib Hacı Abdullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1806] Abdülfettah Mescidinde 3 akçe ile müezzin Nurullah'ın ölmesi üzerine İbrahim bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1807]

6.71. Fakih Dede Mescidi

Konya'nın Fakih Dede Mahallesinde idi. Banisi bilinmemektedir. Ancak hayır sahibi kişiler tarafından inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Safer 1125 / Şubat 1713'te mahalle mescidinde 5 akçe ile imam Mustafa'nın ölmesi üzerine naib arzıyla İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[1808] Aynı tarihli başka bir kayıtta, Fakih Dede Mahallesi Mescidine minber konularak, mescidin camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Hatip Mehmed'in camide hatip olarak görevlendirildiği anlaşılmaktadır.[1809] Zilkade 1125 /

[1802] Küçükdağ, *agt*, s. 43.
[1803] Aynı yer.
[1804] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[1805] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117.
[1806] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.
[1807] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[1808] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[1809] Aynı yer; Ayrıca, Mescidin Camiye çevrilmesi durumu Hurufat Defterlerinde genellikle karşılaşılan bir olaydır. Bunun nedeni Mescidin bulunduğu mahallenin zamanla kalabalıklaşması ve mescidin mahallelinin ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmasıdır. Bundan dolayı, çoğu zaman Mescid genişletilir ve içine minber konularak Camiye çevrilirdi.

Kasım 1713 tarihli aynı belgenin farklı bir kaydında, Fakih Dede Mahallesi Caminde öğlen ve ikindi vakitlerinde müezzin olmadığından Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1810] Cami şerifte 2 akçe ile Hatip Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1811] R. Evvel 1184/ Haziran 1770 tarihli hurufat kaydında daha önce Cami'ye dönüştürülen mescid'in tekrar ilk haliyle anılmaya başlandığı görülmektedir.[1812] Bu durum katibin hatasının sonucu mu yoksa gerçekten camiye çevrilen mescidin tekrar mescid olarak mı kullanılmaya başlandığı bilinmemektedir. Ancak mescide yapılan atamaların Fakih Dede Mahallesi Mescidi şeklinde devam ettiği anlaşılmaktadır.[1813]

6.72. Osman Mescidi

Fakih Dede Mahallesinde idi. Mescidin banisi Osman'dır. Zilhicce 1122 / Ocak 1711'de mescid imamı Hüseyin bin Hacı Ali'dir.[1814] Aynı tarihli başka bir kayıtta 1 akçe ile Mehmed bin İsmail'e kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1815] C. Evvel 1174 / Aralık 1760 tarihli kayıtta, Osman'ın inşa ettiği mescidin mihrab ve çerağına vakf paranın mütevellisi olmadığından vakf olan paradan almak üzere yevmi 4 akçe ile Hafiz Mehmed bin İbrahim Halife'ye Kadı Seyyid Ali arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1816]

6.73. Ali Paşa Mescidi

Topraklık Mahallesinde idi. Ali Fakih Mescidi olarak ta bilinen mabed, Kanuni Dönemi Konya Valilerinden Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır.[1817] Muharrem 1111/ Haziran 1699 tarihli hurufat kaydında, mescidin ikinci bir imam'a ihtiyacı olduğu belirtilmiş ve 1 akçe ile Ahmed'e mütevelli Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[1818] Zilhicce 1123 / Ocak 1712'de İsmail'den boşalan mescid imamlığı Mehmed üzerinden Ali'ye geçmiştir.[1819] Muharrem 1125 / Ocak 1713'te 3 akçe ile

[1810] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54.
[1811] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1812] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.
[1813] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36; VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[1814] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[1815] Aynı yer.
[1816] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[1817] Küçükdağ, *agt*, s. 43; Konyalı, *age*, s. 987.
[1818] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[1819] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.

mescid imamı olan Mehmed üzerinden Ahmed'e mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1820]

6.74. Abdaloğlu Mescidi

Konya'da Fakih Dede Mahallesinde idi. Abdaloğlu tarafından inşa edilmiştir. C. Evvel 1174 / Aralık 1760 tarihli hurufat kaydında, söz konusu mescidin kandili ve kandil fitili için vakf edilen para vakfi'nın mütevellisi olmadığından vakıf malının telef olduğu belirtilmiştir. Bunun önüne geçilmesi için bir mütevelliye ihtiyaç olduğu belirtilmiş ve söz konusu tarihte mahalle ahalisinin tavsiye ve ricalarıyla vakıf tevliyeti, vakıf malından iki akçe yevmiye alma karşılığından Seyyid Abdülehad Halife'ye Kadı Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[1821]

6.75. Hacı Şaban Mescidi

Hurufat kayıtlarında mescid, Şeyh Aliman Mahallesinde gösterilmektedir. Banisi Hacı Şaban'dır. R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te mescitte 1 akçe ile imam Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[1822] Şaban 1133 / Mayıs 1721'de 1 akçe ile imam Ahmed ref'inden Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1823]

6.76. Şahbaz Oğlu Şeyh Ahmed Efendi Mescidi

Törbe-i Celali'ye Mahallelerinden Kuşkovan Mahallesinde idi. Banisi Şeyh Ahmed Efendi'dir. Ramazan 1124 / Ekim 1712'de imam Seyyid Mahmud ve Seyyid Ali Baba kardeşler mescidde mutasarrıflar iken, Seyyid Mahmud'un hissesinden feragat etmesiyle kardeşi ve aynı zamanda müştereği olan Seyyid Ali Baba'ya mütevelli Seyyid İsmail arzıyla tevcih yapılmıştır.[1824] Seyyid Ali Baba'nın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Ahmed bin Mehmed Ali'ye 15 Safer 1124 / 24 Mart 1712'de berat tevcihi yapılmıştır.[1825] C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de Şeyh Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Ali'ye naib İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1826] Muharrem 1175 / Ağustos 1761 tarihli kayıtta imam Seyyid Mehmed bin Müslihiddin'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed ve diğer Seyyid

[1820] Aynı yer.
[1821] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[1822] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[1823] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[1824] VGMA, HD, 1115, Vr.7, s. 7.
[1825] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.
[1826] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.

Ali'ye Kadı Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[1827] R. Ahir 1178 / Eylül 1764'de daha önce Seyyid Ali'ye tevcih edilen berat, evladı vakıftan olmadığı için ondan alınarak Seyyid Mehmed bin Şeyh Ahmed'e kadı Muhyiddin arzıyla tevcih yapılmıştır.[1828]

6.77. Sarı Hasan Mahallesi Mescidi

Törbe-i Celaliye Mahallelerinden Sarı Hasan Mahallesinde idi.[1829] Banisi muhtemelen mahalleye de ismini veren Sarı Hasan İsminde hayır sahibi bir zattı. XVIII. Yüzyıl başlarında yapıldığı anlaşılan mescitte[1830] Safer 1141 / Eylül 1728'de Mustafa'nın imam olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[1831] Mescitte imam olan Seyyid Hafiz Ahmed'in ölmesi üzerine Seyyid Osman ve Seyyid İbrahim kardeşlere Zilkade 1199 / Ağustos 1785'te berat tevcihi yapılmıştır.[1832] Seyyid Osman'ın çocuksuz ölmesi üzerine amcası oğlu Seyyid Hafiz Ahmed'e 29 C. Evvel 1222 / 4 Ağustos 1807'de tevcih yapılmıştır.[1833] Ancak 10 Safer 1225 / 17 Mart 1810 tarihli hurufat kaydında, Seyyid Hafiz Ahmed'in vakıf şartlarının hilafına ve hile ile Seyyid Osman'ın öldüğünü belirterek, yerine geçmiş ve berat almayı başarmıştır. Ancak Seyyid Osman'ın itirazı sonucu ve Sarı Hasan Mahallesinde sakin Derviş Mehmed bin Derviş İbrahim ve Seyyid Mehmed bin Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed bin Mehmed ve Hasan bin Ahmed ve Mustafa bin Yusuf ve Ebubekir bin Hasan isimli kişilerin asitane-i aliyye haber verip Seyyid Osman'a şahitlik etmeleri üzerine imamet ciheti, Anadolu Kazaskeri Mehmed Tahir Efendi ilamıyla Seyyid Hafiz Ahmed'den alınıp eski sahibi Seyyid Osman'a Padişah Fermanı ile tevcih edilmiştir.[1834] 20 R. Evvel 1234 / 17 Ocak 1819 tarihli başka bir hurufat kaydında bazı şahitlerin şehadetiyle Seyyid Osman'ın çocuksuz olduğu ve bu göreve laik olan kişinin Seyyid Hafiz Ahmed olduğu belirtmeleri üzerine Anadolu Kazaskeri Mustafa Edip Efendi'nin ilamı mucibince Seyyid Hafiz Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1835] Mescidin nısf imamet cihetine sahip olan Seyyid Hafiz Ahmed'in ölmesi üzerine

[1827] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 55.
[1828] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 24.
[1829] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[1830] Önder, *Mevlana Şehri,* s. 191.
[1831] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[1832] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5.
[1833] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 7.
[1834] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[1835] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.

oğlu Seyyid Hafiz İbrahim'e 6 Şaban 1234 / Mayıs 1819'da berat tevcihi yapılmıştır.[1836]

6.78. Durak Fakih Mescidi

Törbe-i Celaliye Mahallelerinden ve kendi ismiyle anılan mahalledeydi. Hurufat kayıtlarında Durak Fakih Mahallesi Mescidi ve Durak Mescidi şeklinde geçmektedir. Banisinin kim olduğu noktasında herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Ancak Hurufat Kayıtlarından mescidin 17. Yüzyılda mevcut ve faal olduğu anlaşılmaktadır. Zilkade 1108 / Mayıs 1697 tarihli hurufat kaydında, Durak Fakih Mahalllesi Mescidinde Seyyid Süleyman'nın 1 akçe ile mescid imamı, mütevellisi ve nazırı olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır.[1837] Şaban 1117 / Kasım 1705'te 1 akçe ile mescitte imam olan Hafiz Abdurrahman, görevini mütevelli arzıyla oğlu Hafiz Mehmed'e bırakmıştır.[1838] Ancak Ramazan 1123 / Ekim 1711'de mescid imamsız kaldığından Hafiz Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır.[1839] Durak Fakih Mahallesi Mescidinde imam Seyyid Süleyman'ın ölmesi üzerine C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te oğlu Seyyid Fahreddin Halife'ye tevcih yapılmıştır.[1840] Ramazan 1203 / Mayıs 1789'da Hz. Mevlana evkafından yevmi 1 akçe ile Durak Fakih Mahallesi Mescidinde imam Seyyid Hasan bin Seyyid Mehmed yarı hisse Seyyid İbrahim'den ve yarı hisse ile kendisine berat verilmiştir.[1841] Durak Fakih Mahallesi mescidinde yarım akçe ile yarı imamet cihetine mutasarrıf olan Hafiz Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları Hafiz Seyyid Ali ve Hafiz Seyyid Ahmed kardeşler'e iştirakken babaları beratı mucibince tevcih yapılmıştır.[1842]

6.79. Örenli Mescidi

Durak Fakih Mahallesinde idi. 15 Recep 1102 / 14 Nisan 1691 tarihli Konya Şer'iye Sicilinde, mahkemeye konu olan bir vakıf davasında, Durak Fakîh Mahallesinin iki mescidinin ve ahâlisinin tekâlifine şart olan evkaf,[1843] şeklinde geçen kayıtta, yukarıda da belirtildiği gibi, Durak Fakih Mahallesinde iki mescidin bulunduğu ve bunların 17. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır. Örenli Mescidinde,

[1836] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17.
[1837] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[1838] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[1839] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[1840] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[1841] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18.
[1842] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[1843] KŞS. 149 / 1

sabah ve yatsı namazlarında imam olan Mustafa, Hz. Mevlana evkafından 1 akçe ücret almaktadır. Ancak R. Evvel 1128 / Şubat 1716'da Mustafa'nın ölmesi üzerine 1 akçe ile Hasan, mütevelli arzıyla imam olarak atanmıştır.[1844]

6.80. Kenan Dede / Hacı Kenan / Orta Mescidi

Sedirler Mahallesinde bulunan Mescid'in banisi Kenan Dededir.[1845] Mescid'in ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmiyor ancak, Seyyid Cemşid Çelebi 1646 yılında mescid vakfının mütevellisi olarak görev yapmıştır[1846] 10 Safer 1083 / 7 Haziran 1672'de el-Hac Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Hacı Nasuh Mescid vakfının mütevellisi olmuştur.[1847] R. Evvel 1121 / Mayıs 1709'da Kenan Dede Mescidinde mütevelli ve muallimhanesinde muallim Mustafa'ya beratı atik mucibince tevcih yapılmıştır.[1848] Hicri 1125 / Miladi 1713'te mescidin imam ve çerağına şart olan para vakfına ve 1 akçe ile mahalle muallimhanesinin mütevellisi Yusuf'un ayrılması ile Mustafa'ya naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1849] Safer 1130 / Ocak 1718 tarihli başka bir hurufat kaydında, Sedirler Mahallesi Orta Mescidi diğer ismiyle Hacı Kenan Mescidinde 3 akçe ile çerağdarlık cihetine mutasarrıf olan Mustafa'nın ayrılması ile oğlu Seyyid Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[1850] Muharrem 1130 / Aralık 1717'de 1 akçe ile mütevelli Mustafa üzerinden İdris'e tevcih yapılmıştır.[1851] R. Ahir 1133 / Ocak 1721'de imam, bevvap ve çerağdar olan Alaaddin'in beratı yenilenmiştir.[1852] Zılhicce 1137 / Ağustos 1725'te Kenan Dede Mescidi ve mahalle avarızı para vakfının nazırı olmadığından ücretsiz olarak Hacı Mustafa bin Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1853] Zilhicce 1170 / Ağustos 1757'de mescitte imam ve mescid mihrabına vakf olan paradan yevmi 1 akçe ile yarı hisse mütevellilik ve bir buçuk akçe ile çerağdar Derviş Mehmed kendi rızasıyla nısf çerağdarlık ve nısf tevliyet hisselerinden feragatla Seyyid Ahmed Halife'ye Kadı Mevlana Mehmed Efendi arzıyla tevcih yapılmıştır.[1854] Şaban 1234 / Mayıs 1819'da Kenan Dede Mescidinde imam ve mescid mihrabına ve çerağına vakf paranın mütevellisi ve

---

[1844] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[1845] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[1846] Hüseyin Muşmal, XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Konya'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat(1640-1650), Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2000, s. 35.
[1847] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 51.
[1848] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[1849] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[1850] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[1851] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[1852] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[1853] VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237.
[1854] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 28.

çerağdarı olan Seyyid Hafiz Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Musa'ya naib Seyyid Hacı Ebubekir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1855]

6.81. Hacı Cemal Mescidi

Sedirler Mahallesinde olduğu belirtilen mescidin yanısıra, bazı kayıtlarda Hacı Cemal Mahallesinde Hacı Cemal camine ilişkin kayıtlar da bulunmaktadır. Ancak mescid ve camiye ilişkin kayıtlardan yakın tarihli olanları mevcut olsa da, Konya Şer'iye sicillerinde mescidin 1738 tarihli bir fermanla camiye dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.[1856] Ancak Hurufat defterlerinde Hacı Cemal Cami ve Hacı Cemal mescidi farklı mahallelerde gösterilmiştir.[1857] R. Ahir 1125 / Nisan 1713 öncesinde Mescidin mütevellisi Ömer Efendi idi. Ancak verilen tarihte Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[1858] Recep 1131 / Mayıs 1719 öncesinde Hacı Cemal Mescidinde imam ve mütevelli Seyyid Şeyh Mehmed'idi. Seyyid Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Ali'ye kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1859] Şevval 1153 / Aralık 1740'ta mescitte Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali'ye müştereken imamlık ve mütevellilik tevcihi yapılmıştır.[1860] Ancak bazı çalışmalarda mescid cemaatinin zamanla kalabalıklaşmasından dolayı hicri 1151 / miladi 1738'de bir fermanla mescidin camiye dönüştürüldüğü belirtilmiştir.[1861] Ancak Hurufat kayıtlarında daha geç tarihlerde Hacı Cemal Mescidi'nin faal olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Şevval 1174 / Mayıs 1761 tarihli kayıtta Mehmed ve Seyyid Ali mescidin imamet ve tevliyet cihetine müştereken mutasarrıf iken, Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine hissesi oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1862] Zilkade 1183 / Şubat 1770'te Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdurrahman'a Kadı Müslihzade Said arzıyla tevcih yapılmıştır.[1863] Seyyid Hafiz Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine yarı imamet ve yarı tevliyet hisseleri müştereği Seyyid Hafiz Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1864] 21 Muharrem 1230 / 3 Ocak 1815'te mescidin imamet ve hitabet cihetlerine müştereken

---

[1855] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17.
[1856] Küçükdağ, *agt*, s. 37.
[1857] Hacı Cemal Mescidi ile ilgili kayıtların değerlendirmesi burada yapılmış olup Cami ile ilgili kayıtların değerlendirmesi ise Camiler bölümünde ele alınacaktır.
[1858] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[1859] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[1860] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[1861] Küçükdağ, *agt*, s. 37.
[1862] VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53.
[1863] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[1864] VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.

mutasarrıf olan Halil ve İsmail kardeşlerden İsmail'in ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Mustafa hayatta olmalarına rağmen, cüheladan olup babaları hissesine nutasarrıf ve liyakatleri olmadığı olmadığından yerlerine Hamele-i Kur'an Seyyid Hafiz Abdullah'a naib Seyyid Mehmed Şakir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1865]

6.82. Hacı Yusuf Mescidi

Sedirler Mahallesinde idi. Mescidin banisi Hacı Yusuf'tur. Muharrem 1130 / Aralık 1717'ye kadar mescid imamı Molla Mustafa iken, Molla Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1866] Recep 1133 / Nisan 1721'de 2 akçe ile nazır ve çerağdar Ahmed'in görevden ayrılması ile oğlu diğer Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1867] Hacı Yusuf Mescidinde 1 akçe ile çerağdar olan Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid İbrahim'e naib Osman arzıyla R. Evvel 1142 / Eylül 1729'da berat tevcihi yapılmıştır.[1868] Mescitte imam olan Seyyid İbrahim Halife'nin beratı R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta yenilenmiştir.[1869] Hacı Yusuf Mescidinde Safer 1178 / Temmuz 1764'te imam olan Seyyid Mustafa ve Seyyid Ahmed kardeşler'e tevcih yapılmıştır.[1870] Seyyid Ahmed ve Seyyid Mustafa kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine Seyyid Mustafa'nın beratı 17 Muharrem 1204 / 7 Ekim 1789'da yenilenmiştir. İmam Seyyid Mustafa'nın 22 Şevval 1208 / 23 Mayıs 1794'de ölmesi üzerine oğulları Seyyid İbrahim, Seyyid Abdülkerim ve Seyyid İsmail Çelebiye berat tevcihi yapılmıştır.[1871]

6.83. Minareli Mescid

Minareli Mescid, Sedirler Mahallesinde idi. C. Ahir 1142 / Aralık 1729'da 2 akçe ile İbrahim mescid imamıdır. İbrahim'in ölümü üzerine imam olan Mehmed'in bir süre sonra görevden alınmasıyla yerine İsmail İmam olarak atanmıştır. Ancak İsmail de bir süre sonra hizmetini terk ettiğinden kardeşi İbrahim'e naib Osman arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1872]

[1865] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[1866] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[1867] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[1868] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 194.
[1869] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27.
[1870] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[1871] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114.
[1872] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 194; Ayrıca, Hurufat Kayıtlarında "Minareli Mescid" olarak isimlendirilen ve farklı mahallelerde bulunan 3 farklı mescid mevcuttur.

6.84. Hacı Piri Taş Mescidi[1873]

Sedirler Mahallesinde olan mescid Hacı Veli tarafından inşa edilmiştir. 1 akçe ile mescid imamı Ömer'in Ramazan 1117 / Aralık 1705'te ölmesi üzerine oğlu hayatta ve ehil olmasına rağmen mescid imamlığını Abdürrahman almıştır. Ancak bir süre sonra ondan da alınarak 1 akçe ile oğlu Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1874] Hacı Piri Mescidinde İmam Abdurrahman üzerinden Ali ve Süleyman almakla berat gereğince tevcih yapılmıştır.[1875] Yevmi 3 akçe ile imam Mehmed Emin Halife'ye tevcih yapılmıştır.[1876] Yevmi nim akçe ile imam Mehmed Emin'in ölmesi üzerine Ali'ye Şevval 1199 / Ağustos 1785'te berat tevcihi yapılmıştır.[1877]

6.85. Sedirler Mahallesi Mescidi

Sedirler Mahallesinde bulunan mescid, Sedirler mahallesi mescidi olarak anılmıştır. Hurufat Defterleri kayıtlarında mescid'in XVII. ve XVIII. Yüzyılarda faal olduğu anlaşılmaktadır. Mescid'in banisi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak hayir sahibi kişiler tarafından yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Recep 1108 / Ocak 1697'de mescitte vaiz olan Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[1878] Mesctte Devirhan olan Mehmed be berat olduğundan 1 akçe ile berat tevcih yapılmıştır.[1879] 1 akçe ile mescid imamı Osman'ın ölmesi üzerine Seyyid Halil'e R. Ahir 1126 / Nisan 1714'te berat tevcihi yapılmıştır.[1880] 1 akçe ile devirhan olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e Safer 1127 / Şubat 1715'te berat tevcihi yapılmıştır.[1881] 1 akçe ile imam Seyyid Halil'in görevinde ayrılması üzerine Seyyid Mehmed'e Zilhicce 1127 / Kasım 1715'te berat tevcihi yapılmıştır.[1882] Safer 1131 / Aralık 1718'de mescid

[1873] Hacı Piri Taş Mescidi; Hurufat defterlerinde farklı isimlerle (Hacı Pirtaş Mescidi: VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; Taşlı Mescid: VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; Hacı Pirli Taş Mescid: VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.) geçmektedir. Bu Mescidlerin aynı mahallede yer almaları ve atama kayıtlarındaki benzerlikten dolayı, yazım farklılığı gözardı edilerek, Hacı Piri Taş Mescidi olarak tek bir ad altında birleştirilmişlerdir.
[1874] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[1875] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[1876] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[1877] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[1878] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[1879] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[1880] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[1881] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[1882] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.

imamı Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine oğlu Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[1883]

6.86. Seferoğlu Mustafa / Ebubekir Mescidi

Sedirler Mahallesine bitişik Kayacık Mahallesinde idi. "Sedirlerden Kayacık Mahallesinde Ebubekir'in bina eylediği Mescid" kaydından mescidi yaptıranın Ebubekir olduğu anlaşılmaktadır.[1884] Zilkade 1130 / Eylül 1718 tarihli hurufat kaydında, Kayacık Mahallesinde Seferoğlu Mustafa Mescidinde imam Mehmed'in ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1885] Seferoğlu Mustafa mescidinde Zilkade 1130 / Eylül 1718'de mütevelli lazım olduğundan Abdüsselam 1 akçe ile atanmıştır.[1886] Şaban 1131 / Haziran 1719'da mescitte imam Mehmed'in ölmesi üzerine Halil'e mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1887] Aynı tarihli diğer bir kayıtta Mehmed'in ölmesi üzerine imam Abdüsselam aynı görevi devralmıştır. Halil sözkonusu duruma müdahale etmiş ise de reddedilmiş ve Abdüsselam görevine devam etmiştir.[1888] R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de Ebubekir Mescidinin Çerağ ve Mihrabına vakf paranın mütevellisi Ali bin Mehmed'den Molla Halil'e hüccet-i şer'iye ile tevcih yapılmıştır.[1889] Safer 1138 / Ekim 1725'te vakıf mütevelliliği, Molla Halil'den alınarak Alizade ibn Mustafa'ya naib Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1890]

6.87. Hasan Dede Mescidi

Mescid, Sedirler Mahallesinde idi. Mescidin İmamı Ali'dir.[1891] Ancak, Ramazan 1118 / Aralık 1706'da Ali'nin görevden ayrılması ile Mehmed bu göreve tayın edilmiştir.[1892] Hasan Dede Mescidinin mütevelliye ihtiyaç olduğundan Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de Şeyh Veli atanmıştır.[1893] C. Evvel 1131 / Mart 1719'da Hasan Dede Mescid ve Mihrabına vakf olan paranın tevliyeti imam olanlara şart iken vakıf

---

[1883] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[1884] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.
[1885] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[1886] Aynı yer.
[1887] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[1888] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.
[1889] Aynı yer.
[1890] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.
[1891] Hasan Dede inşa ettiği mescidin Mihrap ve Çerağına vakıf ihdas edip, mütevelliliğini de Hasan Dede Mescidinde imam olanlara şart koşmuştur. Ancak imamlar bu mütevellilik görevini ücretsiz yapacaklardı.
[1892] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[1893] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.

şartına aykırı bir şekilde Şeyh Veli almıştır. Ancak bir süre sonra Şeyh Veli'den alınan bu görev 2 akçe yevmiye ile Mehmed'e tevcih edilmiştir.[1894]

6.88. Çayır Yeri Mescidi

Çayır Yeri Mescidi, Sedirler Mahallesinde idi. XVIII. Yüzyılda faal olan mescid'in Zilhicce 1130 / Ekim 1718 öncesi İmamı Abdurrahman'dır. Söz konusu tarihte Abdurrahman'ın görevden ayrılması ile oğlu Abdulhay Ataullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[1895]

6.89. Mehmed Mescidi

Sedirler Mahallesinde ve Yanık/Kenan Dede Cami bitişiğinde Topal Sokağında idi. Şevval 1135 / Temmuz 1723 tarihli hurufat kaydında Mescidin banisi Mehmed ismindeki bir zat olduğu anlaşılmaktadır.[1896] Başka bir hurufat kaydında mescidin imam ihtiyacı olduğundan Zilkade 1135 / Ağustos 1723'te 1 akçe ile Halil Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1897]

6.90. El-Hac Halil Mescidi

Sedirler Mahallesinde idi. Banisi muhtemelen el-hac Halil idi. Mescidin yarı imamlık ve yarı mütevellilik cihetine mutasarrıf Seyyid Abdurrahman'ın 18 R. Evvel 1218 / Haziran 1803'te ölmesi üzerine yerine geçme liyakati gösteren oğlu Hafiz Seyyid Ali'ye naibi Şeyhzade Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1898]

6.91. Dolabucu Mahallesi Mescidi

Törbe-i Celaliye Mahallelerinden Dolabucu Mahallesinde idi. Muhtemelen hayır sahibi kişiler tarafından yapılan mescid XVII. Yüzyılın ikinci yarısında faal idi. 15 R. Ahir 1089 / 6 Haziran 1678'de mescid mütevellisi Mustafa Efendi'dır.[1899] Zilkade 1116 / Şubat 1705'de mescid vakıf mütevellisi Seyyid Osman Efendi'dır.[1900] Ancak Muharrem 1117 / Nisan 1705'de Molla Hasan'nin mescid mütevelliliğini Seyyid Osman üzerinden aldığı anlaşılmaktadır.[1901] Şevval 1129 / Eylül 1717 tarihli kayıtta, Dolabucu Mescidi mihrabı ve çerağı para vakfının nazırı olmadığından

[1894] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[1895] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[1896] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230.
[1897] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[1898] VGMA, HD, 1218, Vr.3, s. 3.
[1899] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 47.
[1900] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[1901] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.

nezaret görevine hasbi olarak Halil bin Ahmed, Kadı arzıyla atanmıştır.[1902] Mescidinin muayyene ile mütevellisi Abdülkadir'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine es-Seyyid Ali'ye arzuhal ile 28 R. Ahir 1203 / 26 Ocak 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[1903]

6.92. Enbiya oğlu Mescidi

Dolabucu Mahallesinde olan mescidin banisi Enbiya oğlu ismindeki zattır. Mescid muhtemelen XVIII. Yüzyılın başlarında inşa edilmiştir.[1904] Ramazan 1168 / Şubat 1733'te mescidin kayyım, ferraş ve 5 akçe ile imametinin yanısıra, mescid vakfının da mütevellisi Hasan'dır.[1905] Vakıf mütevellisi Hasan'nın ölmesi üzerine Hz. Mevlana sülalesinden Seyyid İsmail'e R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te berat tevcihi yapılmıştır.[1906] Recep 1171 / Mart 1758'de mescitte 2 akçe ile kayyım ve 3 akçe ile ferraş Hüseyin bin Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[1907] Şaban 1194 / Ağustos 1780'de Enbiya oğlu mescidinde 5 akçe ile imam, 2 akçe ile kayyım, 3 akçe ile ferraş ve yevmi 5 akçe ile cüzhan olan Halil, Abdurrahman ve Hasan iştiraken mutasarrıflar iken Abdurrahman'nın Kütahya'da misafirken ölmesi üzerine hissesi müştereği Halil'e Kütahya naibi arzıyla tevcih edilmiştir.[1908] Enbiya oğlu mescidinde 5 akçe ile imam, 2 akçe ile Fatih han, 3 akçe ile ferraşlık cihetlerine mutasarrıf Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Hasan ve Ahmed kardeşlere iştiraken Seyyid Veliyuddin arzıyla Şaban 1208 / Mart 1794'te berat tevcihi yapılmıştır.[1909] Muharrem 1222 / Mart 1807'de mescitte yevmi 5 akçe ile mütevelli olan Halil, bir süre sonra bu görevi oğlu Mehmed'e bırakmıştır.[1910]

6.93. Hüseyin Beşe Mescidi

Hüseyin Beşe Mescidi, Hazreti Mevlana vakfi mahallelerinden olan Dolabucu Mahallesinde idi. Mescidin banisi Hüseyin Beşe'dir. Muharrem 1123 / Şubat 1711'de Hüseyin Beşe Mescidinin imam ihtiyacı olduğundan Seyyid Mehmed'e

---

[1902] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[1903] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[1904] C. Evvel 1130 / Nisan 1718 tarihli Konya şer'iye sicili kaydında, Enbiya oğlu Hüseyin'in Dolabucu Mahallesi yakınında inşa edilen menzilin zemin icaresini 10 akçe olarak Türbe-i Celaliye vakfına ödediği belirtilmiştir. Söz konusu tarihte Enbiya oğlu yaşadığına göre, muhtemelen mescidini de bu tarihler de inşa etmiştir. Bkz, KŞS. 48-2 / 1
[1905] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[1906] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[1907] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31.
[1908] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19.
[1909] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23.
[1910] VGMA, HD, 555, Vr.3, s. 6.

berat tevcihi yapılmıştır.[1911] Zilkade 1123 / Kasım 1711'de mescid imamı Seyyid Mehmed'dir. Ancak verilen tarihte Seyyid Mehmed'in görevden ayrılması üzerine Kadı arzıyla Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[1912] R. Evvel 1136 / Kasım 1723'te Seyyid Mehmet 2 akçe ile mescid imamıdır. Bir süre sonra görevden ayrılan Seyyid Mehmed'in yerine Hüseyin bin Halil getirilmiş ancak, ona da Hacı Süleyman müdahale edip atik beratı gereğince görevi üzerine almıştır. Aynı tarihte mescid mütevellisi Himmet'in ölmesi üzerine Mustafa Halife mütevelli olarak atanmıştır.[1913] Şaban 1165 / Haziran 1752 tarihli hurufat kaydında Hüseyin Beşe mescidinde 1 akçe ile nısf-ı imamet cihetine mutasarrıf olan Abdullah'ın kasrı yedinden müştereği ve kardeşi Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[1914]

6.94. Hacı Emiş Mescidi

Mescid, Dolabucu Mahallesinde Battallar sokağında idi. Hacı Emiş tarafından inşa edilen mescid, muhtemelen XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında yapılmıştır. 1210 / 1788'de mescidi şerifin imamı olmadığından imtihanla bu işe layık olduğu anlaşılan Hafiz Mustafa bin Mehmed'e hasbi bir şekilde ve naib Seyyid Veliyüddin arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1915]

6.95. Rabia Hatun Mescidi

Mescid, Türbe-i Celalliye evkafi mahallelerinden olan Civarı Mahallesinde idi. Kâtip Ali Paşa'nın hanımı Rabia binti Abdullah tarafından yaptırılmıştır. XVIII. Yüzyılda faal olan mescidin Recep 1180 / Aralık 1766'da hasbi imamı Seyyid Hafiz Hüseyin'dir. Hüseyin'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Hafiz Ahmed bin Ömer'e naib Seyyid Ahmed Tahir arzıyla tevcih yapılmıştır.[1916] Muharrem 1229 / da mescidin imamı olmadığından imtihanla Seyyid Hafiz Hüseyin bin Ali'ye naib Veliyyüddin arzıyla hasbi olarak berat tevcihi yapılmıştır.[1917]

[1911] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[1912] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[1913] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[1914] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[1915] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23; bu kayıtta olduğu gibi diğer pek çok hurufat kaydında da bir mescid veya camiye yeni bir atama yapılacağı zaman, atama yapılacak mescid ya da caminin tevliyet, nazırlık, imamlık, hatiplik gibi görevlerin herhangi bir kimse üzerinde olup olmadığı, Anadolu kazaskerlik ruznamçe defterleri ve Anadolu muhasebe defterleri ve diğer kalemlerdeki kayıtlara bakılırdı. Kimse üzerinde olmadığı kesinleştikten sonra berat tevcihi, arz edilen kişiye yapılırdı.
[1916] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[1917] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.

6.96. Ali Baba Mescidi

Hz. Mevlana Evkafi mahallelerinden Civarı Mahallesinde Dedemoğlu diğer adıyla Köşk Kavak Mahallesinde idi. Mescidin Banisi Ali Baba ismindeki zattı.[1918] Ali Baba Mescidinde muayyene ile imam olan Abdülkerim'in ölmesi üzerine Şaban 1135 / Mayıs 1723'te Şeyh Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1919] C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te 1 akçe ile mescid imamı ve aynı zamanda "muhtarı cemaat"[1920] ve ulemadan olan Mustafa hizmetine devam ederken, başka şehirden gelen Ali isimli kişi hile ile Mustafa'nın imamlık görevini üzerine almıştır. Ancak bir süre sonra ondan alınan görev tekrardan muhtar-ı cemaat olan Mustafa'ya tevcih edilmiştir.[1921] Ayrıca, Baba Ali Mescidi Mihrab ve Çerağına şart koşulan para vakfi da mevcuttur. Vakfin hasbi mütevelli Mehmed'e Muharrem 1187 / Mart 1773'te berat tevcihi yapılmıştır.[1922] Hasbi mütevelli Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid İsmail'e berat tevcihi yapılmışdır.[1923]

6.97. Çifte Nerdiban (Nerdibanlı) Mahallesi Mescidi

Çift Nerdiban Mahallesi, Alaaddin Tepesi'nin Kuzey doğusunda, Konya'nın Diş Kale surlarının içinde yer almakta idi. Mahallede bulunan mescid, Çifte Nerdiban Mahallesi ismiyle anılmıştır. Arşiv kayıtlarından mescidin XVII. Yüzyılın ikinci yarısı ile XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır.[1924] Hurufat defterlerinde mescid ile ilgili atama kayıtları bulunmaktadır. Hicri 1117 / Miladi 1705'te Ahmed Beg vakfindan yevmi 1 sehim ile Çifte Nerdüban Mahallesinde müezzin olan Abdülcelil'in ölmesi üzerine müezzinlik ciheti Mehmed'e tevcih edilmiştir.[1925] C. Evvel 1123 / Haziran 1711 tarihli başka bir kayıtta, Çifte Nerdiban Mahallesi Mescidinde müezzin olan Mehmed, Ahmed Beg vakfindan 6 sehim yevmiye almıştır. Müezzin Mehmed'in ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[1926] C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te mescitte muayyene imam olan Seyyid Süleyman üzerinden İbrahim görevi devralmıştır.[1927] Mescidin cüzhanlık görevini de

[1918] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 1.
[1919] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 68.
[1920] Muhtarı cemaat; Konya Şer'iye sicillerinde, Mahallenin işlerini yapan, ortalama düzeyde okumuş kişiye denirdi. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 126.
[1921] VGMA, HD, 1119, Vr.1, s. 234.
[1922] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[1923] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114.
[1924] KŞS. 167 / 1; VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 17.
[1925] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[1926] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[1927] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.

yürüten müezin İbrahim, bir süre sonra görevinden alınarak yerine Çifte Nerdiban Mahallesi mescidinde müezzinlik yapması şartıyla Meydanizade Ahmed Beg evkafından 1 cüz'e 1 hisse verilmiştir. Daha sonra bu göreve Mehmed Efendi bin Hacı Mustafa mütevelli arzı ile Zilhicce 1129 / Kasım 1717'de atanmıştır.[1928] Ahmed Efendi vakfından 1 hisse galle ile cüzhanı olan Abdurrahman'ın Muharrem 1135 / Ekim 1722'de ölmesi üzerine oğlu Hafiz Süleyman'a naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[1929] R. Ahir 1137 / Aralık 1754'te mescitte 2 akçe ile imam Ali'nin görevden ayrılması ile diğer Ali'ye berat tevcih yapılmıştır.[1930] Recep 1165 / Mayıs 1752'de mescitte muayyene ile görev yapan Seyyid Süleyman'ın hizmetini terk etmesiyle Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1931] Şevval 1203 / Haziran 1789 tarihli hurufat kaydında, Ahmed Beg vakfından almak üzere, Çifte Nerdiban Mahallesi Mescidinde muayyene imam olan Mehmed ve Ahmed mutasarrıflar iken, Mehmed'in ölmesi üzerine kardeşi ve müştereği Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[1932] söz konusu mescidde müezzin ve dua han'a meşrut ve 1 hisse galle ile 1 cüz'ün tilavetine mutasarrıf Ahmed'in mısıra ticaret için gidip dönmemesi üzerine öldü denilip mescitteki görevi Ramazan 1230 / Ağustos 1815'te Ömer'e tevcih edilmiştir. Ancak Ahmed'in bir süre sonra çıkıp gelmesi üzerine durum şer'i mahkemeye taşınmıştır. Ahmed'in eski tevcihata sahip olması ve şahitlerin şehadetiyle görevine devam etmesine R. Ahir 1244 / Ekim 1828'de karar verilmiştir.[1933]

6.98. Hacı Mustafa Mescidi

Mescid, Alaaddin Tepesinin Kuzey Doğu tarafında, Nehri Kâfur Irmağının yakınında yer alan Karakayış Mahallesinde idi. Mescidin banisi Hacı Mustafa'dır.[1934] XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında faal olduğunu bildiğimiz mescidin Hurufat defterlerinde geçen ilk atama kaydı Şaban 1174 / Mart 1716 tarihlidir.[1935] Söz konusu kayıtta, imam Hüseyin ve Hasan 2 akçe yevmiye ile Hacı Mustafa Mescidinde imamdır. Verilen tarihte iki kardeşin müşterek beratrı yenilenmiştir. Yarı imamet hissesine 1 akçe ile sahip Hasan bin Ahmed'in uzun süre Konya dışında kalıp hizmeti lazımesini yerine getirmediği ve yeri boş kaldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu

[1928] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[1929] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[1930] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 234.
[1931] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[1932] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 10.
[1933] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 17.
[1934] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[1935] VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 52.

hissesi ondan alınıp, naib Ömer arzıyla, Hasan bin Abdullah'a Ramazan 1185 / Aralık 1771'de tevcih edilmiştir.[1936] Hasan bin Abdullah'ın 4 C. Evvel 1189 / 3 Temmuz 1775'te ölmesi üzerine hissesi oğlu Mehmed'e Kadı İsmail arzıyla tevcih edilmiştir.[1937] Yukarıdaki kayıtta Hasan bin Ahmed'in Konya'yı terk edip gittiğinden, görevi Hasan bin Abdullah'a devr edildiği belirtilmişti. Ancak yaklaşık 6 senelik bir zamandan sonra Hasan bin Ahmed tekrar geri gelip söz konusu görevine talip olmuştur. Yaptığı açıklamada kendisinin Konya'yı terk değil Hacca gittiğini ve yerine de oğlu Hacı Osman'ı vekil bıraktığını belirterek; Hasan bin Abdullah'ın hile ile görevi üzerine aldığını belirtmesi üzerine naib Hafiz Hacı Mehmed arzıyla tekrar Hasan bin Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[1938] Hasan bin Ahmed'in 3 Şaban 1205 / 7 Nisan 1791'de görevinden ayrılması üzerine Mustafa bin Hacı Hüseyin'e berat tevcih yapılmıştır.[1939] 1 akçe ile imam olan Mustafa bin Hacı Hüseyin'in ölmesi üzerine imtihanla oğlu Seyyid Mustafa'ya naib Hüseyin Hıfzı arzıyla C. Evvel 1225 / Haziran 1810'da berat tevcihi yapılmıştır.[1940] Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu görevi hak ettiği anlaşılan Seyyid Abdulhalim bin Ebubekir'e naib Hüseyin arzıyla 11 C. Ahir 1229 / 31 Mayıs 1814'te berat tevcihi yapılmıştır.[1941]

6.99. Furkan Dede Mescidi

Mescid, Konya Kalesinin dış sur kapılarından Larende Kapısı'nın güneyinde, Akbaş Mahallesi ile Şeyh Ahmed Mahallesine komşu Furkan Dede Mahallesinde idi.[1942] Furkan Dede Mahallesinin XVI. Yüzyılın başlarında mevcut olduğu bilinmektedir. Ancak aynı isimle anılan mescidin Furkan Dede tarafından mı, yoksa hayır sahibi kişiler tarafından Furkan Dede adına mı? Yapıldığı noktasında kesin bir veriye ulaşılamamıştır. Hurufat defterlerinde Furkan Dede Mescidi ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Zılhicce 1117 / Mart 1706 tarihli kayıtta, Furkan Dede Mescidinde 2 akçe ile imamlık cihetine sahip olan Mustafa'nın kendi rızasıyla görevini Mahmud'a bıraktığı anlaşılmaktadır.[1943] Mahmud'un Muharrem 1130 / Aralık 1717'de ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1944] İmam

[1936] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.
[1937] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[1938] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[1939] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 105.
[1940] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[1941] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9.
[1942] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[1943] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[1944] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.

Süleyman'ın ölmesi üzerine Seyyid Ahmed bin Mustafa'ya Şevval 1133 / Temmuz 1721'de tevcih yapılmıştır.[1945] Hicri 1138 / Miladi 1725'te naib Mustafa arzıyla Şeyh Halil, mescid imamlığına atanmıştır.[1946] C. Ahir 1139 / Ocak 1727'de Furkan Dede Mescidinde 3 akçe ile imamlık cihetini, babasının ölümü üzerine devralan Mustafa'nın dahi ölmesi üzerine oğlu Ahmed hayatta olduğu halde, Seyyid Ahmed isminde başka bir kişi üzerine almıştır. Ancak daha sonra naib Osman arzıyla Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[1947]

6.100. Kemaleddin Mescidi

Mescid, Alaaddin Tepesinin güney tarafındaki surun Larende kapısının dışında yer alan Furkan Dede Mahallesinde idi.[1948] 19 R. Evvel 1088 / 22 Mayıs 1677'de mescidin imamı ve mütevelli Abdülgaffar Halife idi.[1949] 12 Safer 1112 / 29 Temmuz 1700'de Mescidi şerifinde imam ve mütevelli olan Mehmed, Kavak Değirmeni olarak bilinen değirmenin 12 sehimden 1 sehmi ile görev yaparken, bir süre sonra bu görevden alınarak yerine Seyyid Mehmed'e beratı atiki gereğince tevcih yapılmıştır. Safer 1158 / Mart 1745'de yukarıda verilen hisse üzerinden mescitte imam ve mütevelli olan Ahmed halife, kendi rızasıyla Abdullah halife'ye görevini bırakmıştır.[1950] Aynı hisse üzerinden imam ve mütevelli olan es-Seyyid Mehmed Halife kendi rızasıyla Ahmed halife'ye Recep 1161 / Haziran 1748'de görevini bırakmıştır.[1951] Söz konusu değirmen gelirinden verilen hisse üzerinden Kemaleddin Mescidinde imam ve mütevelli olan Seyyid Mehmed'e babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[1952] Verilen hisse üzerinden imam ve mütevelli olan es-Seyyid Mehmed görevini oğlu es-Seyyid Mustafa'ya 6 Recep 1211 / 5 Ocak 1797'de bırakmıştır.[1953] Verilen hisse üzerinden mescitte imam ve mütevelli olan Seyyid Mustafa bin Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Seyyid Mehmed bin Hasan'a 23 Şevval 1229 / 8 Ekim 1814'te berat tevcihi yapılmıştır.[1954] Seyyid Mehmed bin Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine

[1945] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[1946] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.
[1947] VGMA, HD, 1142, Vr.4, s. 195.
[1948] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[1949] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 51.
[1950] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.
[1951] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15.
[1952] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[1953] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.
[1954] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.

imtihanla Seyyid Hafiz Mahmud bin Ali'ye, verilen hisse üzerinden, naib Şeyhzade Ahmed Reşid arzıyla 27 Şevval 1243 / 12 Mayıs 1828'de berat tevcihi yapılmıştır.

6.101. Emine Hatun Mescidi

Hurufat Kayıtlarından Meram Yakada olduğunu öğrendiğimiz mescid'in[1955] banisi Emine Hatun'dur.[1956] R. Ahir 1088 / Haziran 1677'de mescid imamlığını ve mütevelliliğini Abdülkerim Halife yapmıştır.[1957] R. Evvel 1133 / Aralık 1720 tarihli hurufat kaydında Emine Hatun Mescidinde muayyene ile imam olan Hacı Hasan'ın ölmesi üzerine kardeşi Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[1958]

6.102. Hacı Ramazan Mescidi / Cami

Konya'da Vadi-i Meramda ve Yeni Değirmen yakınında idi. XVIII. Yüzyıl başlarında faal olan mescid'in banisi Hacı Ramazan ismindeki kişi idi.[1959] Mescid XVIII. Yüzyılın sonlarında Camiye çevrilmiştir. Safer 1117 / Mayıs 1705'te Hacı Ramazan Mescidinde 1 akçe ile imam olan Musa kendi rızasıyla görevini Mehmed'e devretmiştir.[1960] Safer 1168 / Kasım 1754 tarihli hurufat kaydında Sinan Değirmeni Mahallesinde Hacı Ramazan Mescidinde 1 akçe yevmiye ile bevvab'a ihtiyaç olduğu belirtilmiş ve Mehmed bevvap olarak atanmıştır. Ancak bir süre Mehmed'in ölmesi üzerine Abdullah Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1961] 9 C. Evvel 1212 / Kasım 1797 tarihli hurufat kaydında Kadızade Seyyid Eyüp Efendi izni hümayun ile mescide minber koydurarak, mescidi camiye çevirmiştir. Cami'nin imamet ve hitabet cihetlerine de Mehmed bin Mehmed atanmıştır.[1962]

6.103. Saka Hasan Mescidi[1963]

Mescid, Çifte Nerdüban Mahallesinde idi. Saka Hasan Ağa tarafından bina edilen mescid'in 1 akçe ile imamı Osman'dır. Osman'ın Şaban 1110 / Şubat 1699'da ölmesi üzerine el- Hac Mehmed'e naib Seyyid Muharrem arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1964] R. Ahir 1117 / Temmuz 1705 tarihli hurufat kaydında Çifte Nerdüban

[1955] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[1956] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 48.
[1957] Gös. yer.
[1958] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[1959] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[1960] Aynı yer.
[1961] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[1962] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 11.
[1963] Sakahane mescidinden farklı
[1964] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.

Mahallesinde 2 mescid bulunduğu belirtilmiştir.[1965] Bu iki mescidden biri, Saka Hasan Mescidi, diğerinin de Çifte Nerdüban ya da Nerdübanlı mescidi olduğu anlaşılmaktadır.

6.104. Hüsniye Hatun Mescidi

Konya'nın kuzey batısında Hoca Cihan Köyünde/ Mahallesinde yer alıyordu. Hüsniye Hatun Mescidinde 3 akçe ile hatip olan Ali'nin ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[1966]

6.105. Selime Hatun Mescidi

Konya'nın Hoca Cihan Köyü/mahallesinde idi. XVIII. yüzyılın ortalarında faal olan mescidin banisi Selime Hatun ismindeki hayır sahibidir. R. Ahir 1165 / Şubat 1752 mescitte 1 akçe ile imam Mehmed'in ölmesi üzerine Abdülkadir Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[1967]

6.106. Emirler Mescidi

Günümüzde de Emir Halil olarak bilinen mescid[1968] Hoşhan Mahallesinde idi. XVIII. Yüzyılın başında faal olan mescidin banisi, Muharrem 1130 / Aralık 1717 tarihli kayıtta Hacı Mustafa olduğu onlaşılmaktadır.[1969] R. Evvel 1123 / Nisan 1711 tarihli hurufat kaydında mescidin muayyene ile imam ve mütevelli Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Safer 1123 / Mart 1711'de naib arzıyla diğer Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[1970] Mescid imamı Seyyid Mehmed ve Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine Şeyh Mehmed'e naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[1971] Söz Konusu mescitte, imamet görevi yarım akçe ile Seyyid Mehmed'e meşrut kılınmıştır. Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine diğer Şeyh Mehmed'e imamet ciheti tevcih edilmiştir. Ancak Ahmed hile ile Şeyh Mehmed'in görevini elinden aldıysa da, Muharrem 1130 / Aralık 1717'de mütevelli arzıyla söz konusu imamet görevi tekrardan Şeyh Mehmed'e tevcih edilmiştir.[1972] Mescitte yarım akçe ile imam ve mütevelli olan Seyyid Şeyh Numan'ın ölmesi üzerine Mehmed Halife'ye Recep

[1965] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[1966] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[1967] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[1968] Küçükdağ, *agt*, s. 44.
[1969] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[1970] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[1971] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1972] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.

1139 / Şubat 1727'de müceddeden berat tevcihi yapılmıştır.[1973] Mehmed Halife'nin ölmesi üzerine es-Seyyid Ahmed'e naib Sunullah arzıyla Şevval 1139 / Mayıs 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[1974] Söz konusu mahallede, Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed imamet cihetine mutasarrıf olmuştur.[1975]

6.107. Hacı Abdülfettah Çavuş Mescidi

Hoşhavan Mahallesinde yer alan mescidin banisi Hacı Abdullah Çavuş'tur.[1976] Hacı Abdullah Çavuş XVIII. Yüzyılın başında yaşadığına göre, muhtemelen mescidi de yaklaşık bu tarihte yapmıştır.[1977] Safer 1116 / Haziran 1704 tarihli hurufat kaydında mescitte 1 akçe ile imam Hüseyin'in görevi bırakması üzerine oğlu ve mütevelli olan Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[1978] Recep 1172 / Şubat 1759'da 1 akçe ile imam Seyyid Abdullah Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1979] C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da ise 1 akçe ile imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine Konya naibi Süleyman arzıyla Hicri 1155 / Miladi 1742 tarihiyle oğlu Seyyid Abdülehad Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır. Ancak tevcih için yapılan işlemlerde, yanlışlıkla kardeşi Abdullah üzerine berat ettirilmiştir. Bir süre sonra Abdullah'ın ölmesi üzerine Abdülehad Halife'ye Kadı Kethüda'zade Mehmed Said arzıyla yeni berat tevcihi yapılmıştır.[1980]

6.108. Balli Beşe Mescidi

Mescid, Hoşhavan Mahallesinde bulunuyordu.[1981] 4 Muharrem 1081 / 24 Mayıs 1670 tarihli Konya şer'iye sicilinde mescidin Bali Beşe tarafından inşa edildiği belirtilmektedir. Verilen tarihte mescid vakfının mütevellisi Hüseyin bin Mehmed'dir. Ancak Hüseyin bin Mehmed hıyanet içinde olduğundan mahalle ahalisinin ilamı üzerine Veli bin Mehmed mescid vakfının mütevellisi olmuştur.[1982]

[1973] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[1974] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[1975] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[1976] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[1977] Abdullah Çavuş, yeniçeri çavuşu olup 20 R. Evvel 1113 / 25 Ağustos 1701'de düzenlediği vakfiyesinde, Konya'nın At Pazarı Kapısı dışında bulunan iki katlı han'ın odaları, havlu ve ahırı'ndan yarı hiseli olup han'a bitişik bulunan yedi dükkânı ve dükkânlarının üzerinde bulunan yedi oda'sı bulunmaktadır. Ayrıca At Pazarı kapısı haricinde bulunan Çölmekçiler Sukunda bir bab çölmekçi dükkânı –ki bu dükkânın geliri Diğin Cami'ne gelir getirmek üzere vakf edilmiş- bulunmaktadır. Bkz, İbrahim Solak – İzzet Sak, *39 Nuaralı Konya Kadı Sicili(1113-1113 / 1701-1702)*, Transkripsiyon ve Dizin, Konya, 2016, s. 93-94.
[1978] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[1979] VGMA, HD, 1106, Vr.18, s. 37.
[1980] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[1981] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[1982] KŞS. 27-4

Söz konusu mescid ile ilgili Hurufat defterlerinde geçen kayıtlarda Bali Beşe Mescidinin Hacı Abdülfettah Çavuş[1983] tarafından tamir edildiği belirtilmektedir.[1984] C. Evvel 1185 / Ağustos 1771'de mescidin çırağ[1985] ve mihrabına vakf olan para vakfının günüllü mütevellisi olan İmam Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdülvahid'e berat tevcihi yapılmıştır.[1986] 7 R. Evvel 1193 / 25 Mart 1779 tarihli kayıtta, Bali Beşe mescidinde yevmi 1 akçe ile imam, mescidin çırağ ve mihrabına meşrut olan para vakfin'dan almak üzere yevmi 3 akçe ile çırağdar ve nukudu mevkufun cabi'i ve mütevellisi Seyyid Abdülehad'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Salih, Seyyid Hafiz Ahmed'e naib Sedefi Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1987] Ancak bir süre sonra Seyyid Salih'in hissesinden vazgeçmesi üzerine kardeşi Seyyid Ahmed'e, Kadı Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[1988] Mescidin 1 akçe ile imamı, mihrab ve çerağına vakıf paradan almak üzere yevmi 3 akçe ile çerağ ve para vakfının da hasbi mütevellisi olan Seyyid Hafiz Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdülehad'a naib Keçeci'zade Mehmed Arif arzıyla tevcih yapılmıştır.[1989] Seyyid Abdülehad'ın çocuksuz ölmesi üzerine aynı şart üzere es-Seyyid Hafiz İbrahim atanmıştır.[1990] Es-Seyyid Hafiz İbrahim'in bihakkın görevden ayrılması üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Hafiz Mustafa bin Hasan'ın elindeki atik beratını bulunduğu yerin meclis'i şer'de tasrih etmesi üzerine naib Şeyh'zade Ahmed Reşid arzıyla Zilkade 1243 / Mayıs 1828'de berat tevcihi yapılmıştır.[1991]

6.109. Seyyid Mustafa Mescidi

Seyyid Mustafa Mescidi, Hoşhavan mahallesinde idi. XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan mescidin banisi Seyyid Mustafa'dır. Mescidin Şaban 1131 / Haziran 1719 tarihli hurufat kaydında imamı Seyyid Şeyh Mehmed'dir.

[1983] Kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla, Hacı Abdülfettah Çavuş 1680'li yılların başlarında, orta yaşlarda biri olduğu ve XVIII. yüzyılın ilk yarısında da öldüğü söylenebilir. Çavuş onun lakabı değil ünvanıdır. Bkz, VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16. O zamanki Konya'sının imarında Abdülfettah Çavuş çok aktif bir görev almış, pek çok eser bırakmıştır.
[1984] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[1985] R. Evvel 1184 / tarihli hurufat kaydında, Ferhunye vakfının, Bali Beşe mescidi çerağına vakfi bulunmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[1986] Aynı yer.
[1987] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[1988] Aynı yer.
[1989] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 10.
[1990] VGMA, HD, 1216, Vr.15, s. 26.
[1991] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.

Seyyid Şeyh Mehmed'in verilen tarihte görevini bırakması üzerine oğlu Şeyh Numan'a berat tevcihi yapılmıştır.[1992]

6.110. Çifte Hatun Mescidi

Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. C. Evvel 1126 / Mayıs 1714 tarihli hurufat kaydında mescidin imamı olmadığından yarım akçe ile Osman'a mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[1993]

6.111. Hoşhavan / Hoşhan Mahallesi Mescidi

Mescid, Hoşhavan Mahallesinde yer aldığı için bu isimle anılmıştır. Muhtemelen mahalleli ya da mahallede bulunan hayır sahibi kişiler tarafından yaptırılmıştır. Muharrem 1119 / Nisan 1707 tarihli hurufat kaydından mescidin XVII. Yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu kayıtta, yarım akçe ile mescid imamı olan Seyyid Hafiz Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Hafiz Seyyid Hasan'a naib Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[1994] Hafiz Süleyman'ın mescid imamlığı R. Ahir 1158 / Mayıs 1745'te yenilenmiştir.[1995] C. Evvel 1169 / Şubat 1756'da mescid imamı olarak 2 akçe yevmiye alan Seyyid Mehmed Halife'nin beratı yenilenmiştir.[1996] 2 akçe ile imam olan Seyyid Mehmed Halife'nin beratı Recep 1171 / Mart 1758'de bir kez daha yenilenmiştir.[1997] Mescitte yarım akçe ile imam olan Seyyid Hafiz Süleyman'ın beratı Recep 1172 / Şubat 1759'da yenilenmiştir.[1998] Farklı tarihlerde mescide yapılan imam atamalarından mescidin iki imamının olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir kayıtta, yevmi 2 akçe ile imam Seyyid Mehmed Halife'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Osman'a Zilkade 1183 / Şubat 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[1999] 2 akçe yevmiye ile imam olan es-Seyyid Osman'nın çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Ebubekir bin İsmail'e naib İbrahim arzıyla 8 Recep 1211/ 7 Ocak 1797'de berat tevcihi yapılmıştır.[2000] Mescitte, yevmi yarım akçe ile imam olan Seyyid Hafiz Hasan bin Seyyid Süleyman'ın görevi bırakması üzerine imtihanla Seyyid Hafiz Yusuf bin İbrahim'e naib Seyyid Mehmed Tahir arzıyla 17 Zilkade

[1992] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[1993] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[1994] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[1995] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[1996] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.
[1997] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31.
[1998] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 37.
[1999] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[2000] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.

1239 / 17 Temmuz 1824'te berat tevcihi yapılmıştır.[2001] 2 akçe ile imam Hafiz Ebubekir bin İsmail'in görevi bırakması üzerine Hafiz Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2002]

6.112. Kemaleddin Mescidi

Kazgan Dede Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarından mescidin XVII. Yüzyıl'ın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu mescidin imam ve mütevellilerine Kavak Değirmeninden 1 sehmi yevmiye verilmiştir. Nitekim 12 Safer 1112 / 29 Temmuz 1700 tarihli hurufat kaydında Kavak Değirmeninin 12 sehminden 1 sehmi ile Kemaleddin Mescidinde imam ve mütevelli olan Mehmed'in görevini bırakması üzerine Seyyid Mehmed'e beratı atik ile tevcih yapılmıştır.[2003] Söz konusu mescitte, önceki imamın görevi bırakması üzerine naib Mustafa'nın arzıyla Şeyh Halil'e Hicri 1138 / Miladi 1725'te berat tevcihi yapılmıştır.[2004] Başka bir kayıtta, Kavak Değirmeninin 12 sehminden 1 sehmi ile Kemaleddin Mescidinde imam ve mütevelli Ahmed Halife kendi rızasıyla görevini Abdullah Halife'ye Safer 1158 / Mart 1745'te bıraktığı anlaşılmaktadır.[2005] Mescitte muayyen vazife ile imam olan Abdülfettah Halife'nin beratı R. Evvel 1168 / Aralık 1745'te yenilenmiştir.[2006] Abdülfettah'ın ölmesi üzerine oğlu Hafiz Seyyid Mehmed'e 29 Ramazan 1222 / 30 Kasım 1807'de berat tevcihi yapılmıştır.[2007]

23 Şevval 1229 / 8 Kasım 1814 tarihli diğer bir hurufat kaydında Kavak Değirmeninin 12 sehminden 1 sehmi ile Kemaleddin mescidinde imam ve mütevelli Seyyid Mustafa bin Seyyid Mehmed'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine imtihanla Seyyid Mehmed bin Hasan'a naib Seyyid Mehmed Şakir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2008] Kavak Değirmeninin 12 sehminden 1 sehmi ile Kemaleddin Mescidinde imam ve mütevelli ciheti Seyyid Hafiz Mahmud bin Ali'ye, naib Şeyhzade Ahmed Reşid arzıyla 27 Şevval 1243 / 12 Mayıs 1828'de tevcih edilmiştir.[2009]

[2001] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.
[2002] VGMA, HD, 555, Vr.3, s. 5.
[2003] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11;
[2004] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.
[2005] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.
[2006] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.
[2007] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 15.
[2008] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[2009] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.

6.113. İbn-i Salih Mahallesi Mescidi

Mescid, kendi adıyla anılan mahallede idi. Hurufat kayıtlarında mahallenin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu görülmektedir.[2010] C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de mahalle avarız ve nukudunun mütevellisi Mustafa'dır. Mustafa'nın beratı zai olduğundan yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2011] 1 akçe ile öğlen ve ikindi vakitlerinde mescid imamı olan Mehmed'in beratını zai etmesinden dolayı C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de yeni berat tecvihi yapılmıştır.[2012] Ramazan 1142 / Mart 1730'da 1 akçe ile imam ve mütevelli Hasan'ın ölmesi üzerine Osman arzıyla Numan'a, berat tevcihi yapılmıştır.[2013] 5 C. Evvel 1155 / 8 TAmmuz 1742'de 3 akçe yevmiye ile ibn salih mescidinde imam olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'e babasının atik beratı ile tevcih yapılmıştır.[2014]

6.114. Muytab Mescidi

Muytab Mescidi, İbn-i Salih Mahallesinde idi.[2015] Bazı Hurufat kayıtlarında mescidin Kadı Mürsel Caminin yanında olduğu belirtilmektedir.[2016] XVIII. Yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılan mescide, Şevval 1169 / Haziran 1756 tarihli hurufat kaydında 1 akçe ile imam ve mütevelli olan Mehmed Halife'nin görevi bırakması üzerine oğlu Mehmed Halife'ye atik beratı mücibince tevcih yapılmıştır.[2017] Zilkade 1175 / Mayıs 1762'de Boyahane Mescidinde 1 akçe ile imam ve vakfin mütevellisi Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed Halife'ye atik beratı mücibince tevcih yapılmıştır.[2018] 1 akçe ile imam Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Hamza'ya Kadı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2019]

6.115. İbn-i Şahin Mahallesi Mescidi

Hayır sahibi kişiler tarafından yapıldığı anlaşılan İbn-i Şahin Mahallesi Mescidi, Hicri 1108 / Miladi 1696 tarihli hurufat kaydından XVII. Yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Kayıtta, mescid imamı Ali'nin 1 akçe yevmiye almaktadır. Ali'nin ölmesi üzerine naib Osman arzıyla Mehmed'e berat tevcihi

[2010] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12; VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197.
[2011] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[2012] Gös. yer.
[2013] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197.
[2014] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.
[2015] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23.
[2016] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495; VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[2017] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[2018] Aynı yer.
[2019] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23.

yapılmıştır.[2020] R. Evvel 1121 / Mayıs 1709'da mescidin imamlık hizmetini yörüten Seyyid Ali'nin beratı olmadığından berat tevcihi için arz'da bulunmuştur.[2021] R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de 2 akçe ile ibn-i Şahin Mahallesi vakfından mütevelli olan Ali'nin ayrılması üzerine Süleyman'a atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2022] R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te 1 akçe ile Seyyid Hasan'ın kasrı yed etmesi üzerine el-Hac Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2023] Mehmed Halife Şaban 1171 / Nisan 1758'de yevmi 1 akçe yevmiye ile ibn-i Şahin Mahallesi Mescidinde imamet cihetine mutasarrıf'tır. Ancak es-Seyyid Abdürrıza hile ile Mehmed Halife'nin öldüğünü belirterek beratı üzerine almıştır. Yapılan tahkikat sonucunda mescid imametinin Mehmed Halife'nin hakkı olduğu anlaşılmış ve Kadı Yusuf arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2024] C. Evvel 1171 / Ocak 1758'de ibn-i Şahin Mescidinde 1 akçe vazife ile imam el-Hac Mehmed Halife'nin çocuksuz ölmesi üzerine Şeyh Abdullah Nakşibendi Halifesi'ne arzuhal üzerine tevcih yapılmıştır.[2025] Mescidde 1 akçe yevmiye ile imam Seyyid el-Hac Hafiz İbrahim bin Seyyid el-Hac Mehmed'in ölmesi üzerine imtihanla bu işe ehil olduğu anlaşılan oğlu Seyyid Hafiz Abdurrahman'a naib Seyyid Abdurrahman arzıyla Muharrem 1217 / Mayıs 1802'de berat tevcihi yapılmıştır.[2026] Yevmi 1 akçe ile imam olan Seyyid Hafiz Mehmed bin İsmail'in Konya dışına çıkması(celayı vatan) neticesinde, Seyyid el-Hac İbrahim bin Seyyid el-Hac Mehmed'e naib İbrahim arzıyla 10 Şevval 1217 / 3 Şubat 1803'te berat tevcihi yapılmıştır.[2027]

6.116. Kayalı Mescid

Mescid, İhtiyareddin Mahlesinde bulunuyordu. Recep 1133 / Nisan 1721'de Kayalı mescidin imamı Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Mustaf'ya naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2028]

[2020] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[2021] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2022] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[2023] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[2024] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14; R. Ahir 1169 / Ocak 1756 tarihli hurufat kaydında, ibn-i Şahin Mahallesi sakininden olup ancak Nehr-i Kaffur mahallesinde, Bir medrese yaptırıp ve bu medresenin avlusunda da bir mescid inşa eden el-Hac Süleyman bin Ahmed, mescidin mütevellisine yevmi 2 akçe ve 3 akçe ile de müderris tayın etmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[2025] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30.
[2026] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.
[2027] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 2.
[2028] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.

6.117. Kalecik Mahallesi Mescidi

Bulunduğu mahalle ile aynı ismi taşıyan mescid, muhtemelen mahalle halkı tarafından yapılmıştır.[2029] Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. R. Evvel 1132 / Mayıs 1720 tarihli kayıtta, Molla Ahmed'in mescid imamı olduğu anlaşılmaktadır. Onun ölmesi üzerine imamet ciheti naib arzıyla Mehmed' tevcih edilmiştir.[2030] C. Evvel 1139 / Aralık 1726'da Mescitte 2 akçe ile imam Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdullah Halife'ye naib Müvakizade Sunullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[2031] R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta 2 akçe yevmiye ile imam es-Seyyid Abdullah Halife kendi rızasıyla görevini Hafiz Musa Halife'ye bırakmıştır. Söz konusu görev Zilkade 1170 / Temmuz 1757'de Musa Halifeye tevcih edilmiştir.[2032] Yevmi 2 akçe ile imam olan Hafiz Musa kendi rızasıyla görevini Seyyid Ali bin Hasan'a devretmiştir.[2033] Şaban 1179 / Ocak 1766'da mescidi şerifte 2 akçe ile imam Seyyid Hacı Ali hizmetini eda etmeyip şehir dışında olduğundan terki hizmet ve mahallenin nukudu mevkufesini dahi itlaf etmekle münasip olmayan bir ahval üzerinde olduğundan cemaatı müsliminin kendisinden nefret edip, muhtarı cemaat Mehmed bin Hacı İbrahim'e, naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2034] Ancak, Muharrem 1182 / Mayıs 1768'de Mehmed'in aherden geldiği ve 2 akçe ile mescidin imamet cihetine mutasarrıf olan Ali'ye gadr ettiği belirtilerek, imamet ciheti'nin Ali'ye tevcih edilmesine mahkeme karar vermiştir.[2035] 7 Recep 1187 / 24 Eylül 1773'te söz konusu mescitte 3 akçe yevmi ile mütevelli Mustafa'nın ölmesi üzerine Abdülhalime berat tevcihi yapılmıştır.[2036] 24 Recep 1187 / 11 Ekim 1773 tarihli kayıtta Mehmed bin İbrahim'in 4 akçe ile hala imam olduğu anlaşılmaktadır. Bir süre sonra Mehmed bin İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz İbrahim'e berat tevcih yapılmıştır.[2037] Şaban 1191 / Eylül 1777 tarihli kayıtta ise, imamet cihetinin evvelki sahibi Seyyid Ali'nin görevinin başında ve hizmetinde hiçbir kusur ve azlini icap edecek bir durum yokken, ecanipten

[2029] Genelde kişilerin yaptıkları mescidler, yapanın adıyla anılırdı. Mahallelilerin yaptıkları mescidler ise, banisi belirtilmeyip, bulundukları mahalle adları ile anılmışlardır. Aslında kent bazında değerlendirirsek, her kentin nasıl bir merkez camisi bulunuyorsa, her mahallenin de o mahalle adını taşıyan bir mescidi vardı.
[2030] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[2031] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[2032] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 28.
[2033] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[2034] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 30.
[2035] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[2036] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.
[2037] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.

Mehmed'in bir yolunu bularak imamet cihetini üzerine berat ettirdiği belirtilmiştir. Bunun üzerine mütevelli Seyyid Ali arzıyla evvelki sahibine tevcih yapılmıştır.[2038] R. Ahir 1203 / Aralık 1788 tarihli kayıtta 4 akçe ile imamet cihetine sahib Seyyid Hafiz İbrahim'den alinan cihet, Seyyid Hafiz Ahmed bin es-Seyyid Hacı Abdullah'a berat-ı atiki ile tevcih yapılmıştır.[2039]

6.118. Küçük Mescid

Kalecik Mahallesinde olan mescid, Hurufat kayıtlarında Küçük Mescid[2040] olarak kaydedilmiştir. C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te Küçük Mescidde 2 akçe ile imam ve yarım akçe ile mütevelli Ahmed'e beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2041]

6.119. Kapanlı Mescidi

Kapanlı Mahallesinde bulunuyordu. Zilhicce 1130 / Ekim 1718 tarihli hurufat kaydından mescidin XVIII. Yüzyılın başında faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte mescidin imamı İdris'tir. İdris'in ölmesi üzerine Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2042]

6.120. Tahte'l-Kal'a Mescidi

Konya'nın dış kale surlarının içinde Tahte'l-kal'a olarak bilinen çarşıda yer alıyordu. Veznedar Hüseyin Ağa Camisi tahte'l-kala'da, sıpahi çarşısında bulunuyordu. Hicri 1203 / Miladi 1788 tarihli hurufat kaydında, tahte'l-kal'a çarşısı Sıpahi Pazarında birbirine bitişik dört dükkânın tahte'l-kal'a mescidine ve burada imam olanlara vakf edildiği anlaşılmaktadır.[2043] Zilkade 1116 / Şubat 1705 tarihli hurufat kaydında 1 akçe ile mescid mütevelli Ömer'in ölmesi üzerine Ebubekir halife mütevelli olarak atanmıştır.[2044] XVIII. Yüzyılın başlarında faal olan Tahte'l-kal'a mescidinde 1 akçe ile müezzin Hacı Mahmud'in ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[2045] Mescidin müezzini Seyyid Ahmed bin Seyyid Hüseyin'e Safer 1168 / Kasım 1754'te berat tevcihi yapılmıştır.[2046] Hafiz Ahmed bin

[2038] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[2039] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[2040] Konya Sicillerinde Küçük Mescid olarak geçen ve Şeyh Aliman Mahallesinde olan ikinci bir mescid daha var. Ancak Hurufat kayıtlarında sadece Kalecik mahallesindeki Küçük mescid hakkında kayıt mevcuttur.
[2041] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[2042] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[2043] VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 115.
[2044] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[2045] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[2046] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.

Hüseyin'in ölmesi üzerine Zilkade 1191 / Aralık 1777'de oğlu Seyyid Ali'ye babası beratı tevcih edilmiştir.[2047] Mescitte imam Seyyid Ali bin Seyyid Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2048]

6.121. Hacı Süleyman Mescidi

Mescid, Karaciğan mahallesinde idi.[2049] C. Evvel 1139 / Aralık 1726 tarihli hurufat kaydında mescidin yeni baştan yapıldığı belirtilmektedir. Aynı kayıtta, Molla Ali'nin mescitte bir mahfil inşa ettiği anlaşılmaktadır. Bu mahfilde hasbi müezzin olan Molla Ali'nin beratı yenilenmiştir.[2050] 4 R. Ahir 1188 / 14 Haziran 1774'te mescidin Hacı Süleyman tarafından inşa edildiği belirtilmektedir.[2051] Mescidin hasbi imamı Hacı İbrahim'in beratı zai olduğundan kadı Yahya'zade Ahmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2052]

6.122. Kasab Sinan Mahallesi Mescidi

Bulunduğu mahallenin adıyla anılan mescidin XVIII. Yüzyılın başında faal olduğu görülmektedir. Hurufat kayıtlarında mescid'e yapılan atama kayıtları mevcuttur. Kayıtlar genellikle mescide yapılan imam atamaları hakındadır. Zilkade 1135 / Ağustos 1723 tarihli hurufat kaydında, mescitte 2 akçe ile imam Mehmed'in ölmesi üzerine ulemadan oğlu Abdullah'a naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2053] Abdullah'ın Safer 1168 / Kasım 1754'te ölmesi üzerine imam Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2054] Kasap Sinan Mahallesi mescidinde 2 akçe ile imam Seyyid Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Abdullah'a 22 Muharrem 1203 / 23 Ekim 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[2055] Mescidi şerifte yevmi 2 akçe ile imam olan Seyyid Hafiz el-Hac Mustafa bin Osman'in ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan oğlu Seyyid Hafiz Mehmed'e naib Seyyid Ali Deruni arzıyla 4 R. Evvel 1219 / 13 Haziran 1804'te berat tevcihi yapılmıştır.[2056]

[2047] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[2048] VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 115.
[2049] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 13.
[2050] Aynı yer.
[2051] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[2052] Aynı yer.
[2053] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[2054] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[2055] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 102.
[2056] VGMA, HD, 556, Vr.8, s. 18. kayıtlarda, Kasab sinan mescidinde imam olarak görev yapan kişilerin aynı zamanda Mu'in mahallesideki vakfın nezaret görevini de yaptıkları görülmektedir.

6.123. Şeyhzade /Tahtalı Mescid

Hurufat kayıtlarında Tahtalı Mescid olarak ta geçen Şeyhzade Mescidi, R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli hurufat kaydında Konya'nın sur kapılarından Ertaş Kapısı yakınında ve sur içinde olduğu ve yakınında bir mektep bulunduğu anlaşılmaktadır.[2057] Hurufat kayıtlarından mescidin Şehzade ya da Şehzade Şah olarak bilinen kişi tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır.[2058] Kimi kayıtlarında mescidin banî ismiyle yani "Şehzade Mescidi" olarak geçmektedir.[2059] Mescidin tam olarak ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak XVI. Yüzyılın birinci yarısında yapılan Karaman vilayeti vakıf tahririnde "Vakfi Mescidi Kemal Garib" olarak geliriyle birlikte kayedilmiş bir kayıt bulunmaktadır.[2060] Bu kayıt eğer Tahtalı mescid hakkında ise -ki başka bir mescide rastlanmadı- Tahtalı mescidin yapılış tarihi XVI. Yüzyılın başlarına kadar gittiği anlaşılmaktadır. Muharrem 1128 / Aralık 1715 tarihli kayıtta, mescitte yarım akçe ile imam Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu İbrahim'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2061] Safer 1130 / Ocak 1718'de Söz konusu mescitte imam Abdullah'ın ölmesi üzerine 1 akçe ile Mehmed'e berat tevcih yapılmıştır.[2062] Mescidin 1 akçe ile imamı Mustafa'nın ölmesi üzerine Halil'e tevcih yapılmıştır.[2063] Mescitte 2 akçe ile imam olan Mehmed bin İsmail'e tevcih yapılmıştır.[2064] Söz konusu mescitte, 1 akçe yevmiye ile imam, müallimi sibyan ve mütevelli olan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine Musa bin Halil'e R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de berat tevcih yapılmıştır.[2065] Şeyhzade mescidine yapılan atamalarda birtakım olayların mahkemeye intikal ettiği anlaşılmaktadır. [2066]

[2057] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89; kayıtta Halil bin Mehmed'in Tahtalı mescitte mütevelli ve burada bulunan mektepte muallim olduğu belirtilmektedir.
[2058] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7; VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[2059] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[2060] Kahraman, *age*, s. 3.
[2061] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[2062] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[2063] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[2064] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[2065] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.
[2066] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14; İbrahim bin İbrahim'in haksız bir şekilde Hafız Hüseyin'in görevine el koyması üzerine, Hafız Hüseyin bin Mustafa'nın her cihetle bu göreve layık olduğunu belirten mahkeme kaydı. "…; Hafiz Hüseyin bin Mustafa bilfiil beratı şerifle mutasarrıf olub, hizmeti lazimesinde kıyam üzere ve her vecihle layık ve mahal ve müstehak ve sezayı rağbet ve âlim bil-meclis ve kari-i Kur'an-ı Kerim ve hizmeti celilenin kema yenbagi edasına müktedir ve ilmen meyanelerinde ledel-imtihan ol vechle istidayı inayet ve istihkakı nümayan iken…"

6.124. Hacı Ali Mescidi / Kerim Dede Mahallesi Mescidi

Kerim Dede Mahallesinde olan Mescid, Hacı Ali tarafından yaptırılmıştır.[2067] XVIII. Yüzyılın başlarında mescidin faal olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1121 / Kasım 1709 tarihli hurufat kaydında öğlen ve ikindi vakitlerinde mescitte imam olan Ali'nin beratı yenilenmiştir.[2068] 11 R. Ahir 1203 / 9 Ocak 1789'da miscitte 1 akçe ile imam Seyyid Ali'nin çocuğu olmadan ölmesi üzerine Hafiz Seyyid Mehmed'e kadı Hacı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2069] Kerim Dede Mahallesi mescidinde minber vaizi ve hatibi olan Mehmed'e 3 akçe yevmiye ile berat tevcihi yapılmıştır.[2070] Kerim Dede Mahallesi mescidinin 2 akçe ile mütevelli Şeyh Mahmud'un ölmesi üzerine Şeyh Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2071] Söz konusu mescitte müezzin derviş Mehmed'in ölmesi üzerine Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2072] Sabah ve ikindi vaktinde yevmi 1 akçe ile mescid imamı olan Halil'in bila veled ölmesi üzerine Şeyh Cafer Halife'ye kadı mevlana el-Hac Emin Efendi arzıyla 25 Zilhicce 1169 / 20 Eylül 1756'da berat tevcihi yapılmıştır.[2073]

6.125. Abdülhalim Çelebi Mescidi

Konya'nın Mu'in Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başından itibaren faal olduğu anlaşılmaktadır. Mescidin banisi mescide ismini veren Andülhalim Çelebi ismindeki zattır. C. Evvel 1132 / Mart 1720 tarihli hurufat kaydında 1 akçe ile müezzin olan Seyyid İsmail beratsız olduğundan berat tevcihi yapılmıştır.[2074] Başka bir kayıtta, 2 akçe ile Abdülhalim Çelebi mescidi ve mahalle vakfının mütevellisi Mehmed'in beratı olmadığından berat tevcihi için arzda bulunulmuştur.[2075] Ramazan 1135 / Haziran 1723 tarihli kayıtta yarım akçe ile imam olan Halil'in ölmesi üzerine Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2076] Halil'in ölmesi üzerine söz konusu berat Ahmed'e tevcih edilmiştir.[2077] C. Evvel 1139 / Aralık 1726 tarihli hurufat kaydında Abdülhalim Çelebi mescidinde muayyene ile imam olan Hasan'in ölmesi üzerine büyük oğlu Mehmed Halife'ye naib müezzinzade Sunullah

[2067] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26.
[2068] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[2069] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26.
[2070] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[2071] Aynı yer.
[2072] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[2073] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[2074] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.
[2075] Gös. yer.
[2076] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 229.
[2077] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.

arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2078] Safer 1198 / Aralık 1783'te Mu'in Mahallesi vakıf nukudunun nazırı ve aynı zamanda Kasap Sinan Mahallesi Mescidinde imam olan babasının ölmesi üzerine imam olan Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2079]

6.126. Göz Mustafa Mescidi

Mescid Nehr-i Kâfur mahallesinde idi.[2080] Hurufat kayıtlarında mescidin XVII. Yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Mescidin banisi mescide ismini veren Göz Mustafa ismindeki zattır.[2081] Şaban 1110 / Şubat 1699 tarihli hurufat kaydında mescitte yarım akçe ile imam olan Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2082] R. Evvel 1121 / Mayıs 1709'da mescidde muayyene ile imam İbrahim'in ölmesi üzerine Molla Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2083] R. Evvel 1128 / Şubat 1716'da mescidin nukudu mevkufesine evladı vakıftan 1 akçe ile mütevelli Hasan bin Mustafa ferağından Molla Mehmed bin Ahmed'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2084] Recep 1131 / Mayıs 1719'da mescidde 1,5 akçe ile öğlen ve ikindi vakitlerinde imam Mustafa'nın ölmesi üzerine Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2085] Hüseyinin ölmesi üzerine Hafiz Mehmed bin İbrahim'e C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de berat tevcihi yapılmıştır.[2086] Recep 1166 / Mayıs 1753'te mescid imamlığı Mehmed bin Osman'a tevcih edilmiştir.[2087] Göz Mustafa mescidinde ba muayyene imam diğer Mehmed bin Osman Halife'ye beratı atiki gereğince tevcih yapılmıştır.[2088] Ramazan 1202 / Haziran 1788'de mescidde ba muayyene imam aynı zamanda Hacı Pir Ahmed'in bina ettiği mektepte kayım olan Hafiz Süleyman'in ölmesi üzerine Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2089] Göz Mustafa mescidinde R. Evvel 1222 / Mayıs 1807'de ba muayyene ile imam olan

[2078] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[2079] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[2080] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[2081] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 11.
[2082] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500; Göz Mustafa mescidi'ne bazen, Hacı Veli Oğlu Mustafa yada Gözoğlu Mustafa Mescidi olarak tutulan kayıtlar mevcuttur. Bkz, VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70; VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191. Ayrıca, Küçükdağ, *agt*, s. 44.
[2083] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2084] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[2085] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[2086] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[2087] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[2088] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2089] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 11.

Osman bin Ahmed'in ferağından Hafiz Süleyman bin İsmail'e kadı Hafiz Ömer arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2090]

6.127. Molla Veli Mescidi

Mescid, Nehr-i Kâfur Mahallesinde idi.[2091] Mescidin banisi mescide ismini veren Molla Veli'dir.[2092] Hurufat Kayıtlarında mescid XVII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de 4 akçe ile mescid imamı Mehmed ve Mustafa'nın ölmesi üzerine İsmail ibn Hacı Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2093] Molla Veli mescidinin çerağdar, kayyım, mihrab ve avarız cihetlerine vakf edilmiş olan para'nın 3 akçe ile nazırı el-Hac İbrahim Halife'nin elinde olan beratı Muharrem 1157 / Şubat 1744'te yenilenmiştir.[2094] Mescidde 4 akçe ile imam Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine Ebubekir bin İbrahim'e kadı İsmail arzıyla tevcih yapılmıştır.[2095] Ebübekir bin İbrahim'in görevinden ayrılması üzerine imamet ciheti beratıyla birlikte Hacı Ömer bin Halil'e naib İsmail Zühtü arzıyla tevcih yapılmıştır.[2096]

6.128. Hacı Süleyman Mescidi

Mescid, Nehr-i Kâfur Mahallesinde idi. R. Ahir 1169 / Ocak 1756 tarihli hurufat kaydında İbn-i Şahin Mahallesi sakininden el-Hac Süleyman bin Ahmed Nehr-i Kâfur mahallesinde bulunan medresesinin avlusunda bir mescid inşa ettirmiştir. Mescitte yevmi 2 akçe ile mütevelli ve 3 akçe ile İsmail Efendi müderris tayın ve şart edilmiştir. Ulemadan olan İsmail Efendi beratsız olduğundan Kadı Hasan Efendi arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2097] Yine mescitte, yevmi 2 akçe ile imam ve çerağdar, 1 akçe ile nazır olan Şeyh Mustafa Halife beratsız olduğundan vakıf gelirinden almak üzere kadı Hasan Efendi arzıyla berat tevcih yapılmıştır.[2098]

6.129. Yakublar Mescidi

Mescid, Nehr-i Kâfur Mahallesinde idi. Şevval 1140 / Mayıs 1728 tarihli hurufat kaydında, mescid imamı Ali'nin ölmesi üzerine Yusuf'a mütevelli Mehmed

---

[2090] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 8.
[2091] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[2092] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.
[2093] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[2094] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[2095] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.
[2096] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18; beratı Cülüsü Hümayun 1203.
[2097] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[2098] Gös. yer.

arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2099] Başka bir kayıtta ise, Yakublar mescidinde İmam Mehmed üzerinden imameti devralan Yusuf'a 1 akçe yevmiye ile berat tevcihi yapılmıştır.[2100]

6.130. Nurşeyh Mahallesi Mescidi

Hurufat belgelerinde, Konya'nın Nurşeyh Mahallesi Mescidi olarak geçmektedir. Muharrem 1118 / Nisan 1706'da mescidin 1 akçe yevmiye ile imamı ve 1 akçe yevmiye ile mütevelli Hasan'dır. Ancak söz konusu görevi Hasan üzerinden Mustafa alarak berat talebinde bulunmuştur.[2101]

6.131. Seyyid Haci Mehmed Mescidi

Konya'nın Sinan Perekendesi Mahalesinde olan mescid,[2102] Seyyid Hacı Mehmed bin Abdülkerim tarafından yaptırılmıştır.[2103] Yevmi 2 akçe ile mescid imamı es-Seyyid Mehmed Halife'dir. Mehmed Halife görevinden kendi rızasıyla es-Seyyid Ali Halife lehine feragat edip, feragat edilen berat es-Seyyid Ali Halife'ye Safer 1123 / Mart 1711'de tevcih yapılmıştır.[2104] Seyyid Hacı Mehmed bina ettiği mescidinin tevliyet ve nezaretini kardeşi Seyyid Hacı İbrahim Ağa'ya, onun vefatından sonra ise kendi zuriyetlerinden batnen bade batnın olanlara meşrut kılmıştır. Ancak Seyyid Mehmed isimli başka bir kişi söz konusu görevi gizliden kendine şart ve berat ettirmiştir. Bir süre sonra tekrardan naib Hacı Mehmed arzıyla Hacı İbrahim'e R. Ahir 1143 / Ekim 1730'da berat tevcihi yapılmıştır.[2105] Hicri 1146 / Miladi 1733'ta mescidin 2 akçe ile imamet ve 2 akçe ile tevliyeti naib Osman arzıyla Mehmed Halife'ye tevcih edilmiştir.[2106] Söz konusu mescidde 1 akçe ile imam Abdülfettah bin Mehmed'e Recep 1147 / Kasım 1734'te tevcih yapılmıştır.[2107] es-Seyyid Hacı Mehmed İnşa ettiği mescid için bir de vakıf tesis etmiştir. R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta yevmi 5 akçe ile vakıf mütevellisi olan es-Seyyid Ahmed Halife, adem-i ahliyetinden dolayı mütevellilik hizmetini es-Seyyid Mehmed'e terk

---

[2099] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 490.
[2100] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 502.
[2101] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[2102] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.
[2103] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196.
[2104] Gös. yer.
[2105] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6. bu vakalar daha öncede belirtildiği üzere, Hurufat kayıtlarında çok sık geçmektedir. Bu yönüyle, Hurufat kayıtlarına yansıyan olaylar ve bu olayların dönemin koşulları içerisinde ve Ulema dairesinde bu denli yoğun cereyan etmesi, kişide, ilerde konuyu daha detaylı bir şekilde inclenmesi gerektiği kanaatini oluşturmaktadır.
[2106] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196.
[2107] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.

ile, es-Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2108] Mescidin imamı olan Mehmed Emin yevmi 2 akçe ile mutasarrıf iken, ölmesi üzerine Seyyid Mehmed Halife'nin arzuhali ile Hüseyin'e R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta berat tevcihi yapılmıştır.[2109] Başka bir kayıtta Mehmed Emin'in imamet cihetini babası Abdülfettah'tan deviraldığı belirtilmektedir.[2110] Ancak Hüseyin ismindeki bir kişi bir şekilde Mehmed Emin'in imamet beratını eline geçirmiştir. Mehmed Emine de beratı kaybettini söylemesi üzerine Mehmed Emin tekrardan berat talebinde bulunmuş ve Muharrem 1170 / Eylül 1756'da berat tevcihi yapılmıştır. Berat verilirken de önceki beratın başkaları tarafından kullanılma ihtimaline karşı ilgili kişiler uyarılmıştır.[2111] Ancak Hüseyin bir yolunu bulup, Şaban 1170 / Nisan 1757 tarihlli Hurufat kayıdnda Mehmed Emin'in imamet cihetinin yarısını üzerine almayı ve berat ettirmeyi başarmıştır.[2112] Mescitte yevni 5 akçe ile mütavelli Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Mustafa'ya 6 R. Ahir 1170 / 29 Aralık 1756'da berat tevcihi yapılmıştır.[2113] 21 Recep 1180 / 23 Aralık 1766'da 2 akçe ile imam Hasan bin Şeyh Hüseyin'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla Hafiz İbrahim bin Bilal'e Seyyid Ahmed Tahir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2114] C. Evvel 1181 / Eylül 1767'de mütevelli Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[2115] 5 akçe ile Seyyid Mehmed, Seyyid Süleyman, Seyyid İbrahim ve Seyyid Halil bin Mustafa isimli kardeşler müşterek mütasarrıflar iken Seyyid Süleyman'ın ölmesi üzerine hissesi kardeşlerine müştereken 13 R. Evvel 1195 / 9 Mart 1781'de tevcih edilmiştir.[2116]

6.132. Arıkoğlu Mescidi

Konya'nın Sinan Perakendesi Mahallesinde idi.[2117] Şerefettin Camisini inşa eden Arıkoğlu Memi Bey tarafından yaptırılmıştır.[2118] Arıkoğlu Mescidinin çerağ ve

---

[2108] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 28.
[2109] Aynı belge; R. Evvel 1158 / Nisan 1745'te Hacı Mehmed Mescidi'nin vakfiyesi gereğince, evladiyet üzere hasbi mütevelli olan Seyyid Hacı İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ahmed'e, Kadı Mehmed arzıyla mütevellilik beratı tevcih ve sadaka verilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17.
[2110] Hurufat kayıtlarında, buraya kadar yapılan tevcihlerin büyük çoğunluğunda şu husus özellikle göze çarpmaktadır. Kısa aralıklarla yapılan tevcihler ya da bazen iki kişinin aynı tarihte öldüklerini ve bundan dolayı başkasına tavcih yapıldığını belirten kayıtlarda, genellikle bir hile'nin olduğu daha sonra mahkemeye intikal eden başka kayıtlarda ortaya çıktığı görülmüştür.
[2111] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.
[2112] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 26.
[2113] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7.
[2114] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3.
[2115] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[2116] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 7.
[2117] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[2118] Küçükdağ, *agt*, s. 43.

nukududnun 4 akçe ile mütevellisi Mustafa bin Derviş'e Şaban 1119 / Ekim 1707'de berat tevcihi yapılmıştır. Zilhicce 1121 / Şubat 1710 tarihli kayıtta, Arıkoğlu Mescidinin çerağ ve mihrabına vakf ve meşrut olan nukudun yevmi 2 akçe ile mütevellisi Osman ve İbrahim iken daha sonra Hacı Süleyman bin Mehmed'in olduğu anlaşılmaktadır.[2119] Söz konusu mescitte 2 akçe ile imam Derviş'in ölmesi üzerine Seyyid Abdülkadire Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de berat tevcihi yapılmıştır.[2120] Arıkoğlu Mescidinin çerağ ve mihrabına vakf ve meşrut olan nukudun yevmi 2 akçe ile mütevellisi Hacı Hüseyin bin Mehmed'in vakıf malını şer'e aykırı olarak harcadığı ve mahalle ahalisinin söz konusu kişinin azl edilmesi gerektiği yolundaki beyanatları sonucu Hacı Hüseyin bin Mehmed'in refinden naib Kadızade Feyzullah arzıyla Hacı Mehmed bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2121] Hacı Mehmed bin Mustafa'nın elinde olan berattan ferağ ile Mehmed bin Abdullah ve Hasan bin Ömer'e iştiraken naib Mektubi Mehmed Salim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2122]

6.133. Hacı Nurullah Mescidi

Piri Mehmed Paşa Mahallesinde olan Mescid, Nurullah Dede tarafından yaptırılmıştır.[2123] Hurufat kayıtlarından mescidin XVII. Yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın başlarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[2124] Safer 1116 / Haziran 1704'te Nurulluha Dede mescidinde 1 akçe ile imam olan Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[2125] C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te 1 akçe ile mescid imamlığının Abdullah'tan Abdülkadire naib arzı ile geçtiği görülmektedir.[2126] C. Ahir 1130 / Mart 1718'de imam Abdullah'in beratı yenilenmiştir.[2127] C. Ahir 1133 / Mart 1721'de Nurullah Dede mescidinde 1 akçe ile imam olan Seyyid Ahmed bin Seyyid Mehmed Emin'in görevden arılması üzerine hamele-i Ku'an-ı Kerim olan Seyyid Hafiz Ahmed bin Seyyid Mustafa'ya naib Seyyid el-Hac Ahmed Habib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2128] C. Ahir 1141 / Ocak 1729'da 1 akçe ile imam Abdülkadir'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya naib Abdurrahman arzıyla berat tevcihi

[2119] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[2120] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[2121] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[2122] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.
[2123] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[2124] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[2125] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[2126] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[2127] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[2128] VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8.

yapılmıştır.[2129] 1 akçe ile imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Abdülkadir'in dahi babasının yerine geçmek istememesi üzerine es-Seyyid Hafiz Mustafa bin es-Seyyid Ahmed'e naib Kadızade Feyzullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[2130] Recep 1226 / Temmuz 1811'de Nurullah Dede Mescidinde berat-ı alişan ile imamet cihetine 1 akçe ile sahip olan Seyyid Molla Mustafa bin es-Seyyid Ahmed, Ahi Çelebi Mahkemesinde,[2131] görevinden ayrıldığı ve Mehmed Said'e bıraktığı noktasında mahkemede şahitler huzurunda beyanda bulunarak, naib Mehmed Sadık ilamıyla Mehmed Said'e berat tevcihi yapılmıştır.[2132]

6.134. Bedel Mescidi

Hurufat Defterleri kayıtlarında Bedel Hoca Mescidi Pir Mehmed Paşa Mahallesinde gösterilmektedir.[2133] Mescidin banisi Bedel Sofi olarak bilinen şahıstır. Mescidin imamı olmadığından Osman'a 1 akçe yevmiye ve naib Hacı Yusuf'un arzıyla tevcih yapılmıştır.[2134] Muharrem 1118 / Nisan 1706'da Bedel Mescidi'nin mütevelli olmadığından 1 akçe ile Hacı İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2135] R.evvel 1127 / Mart 1715 tarihli kayıtta Bedel Mescidi evkafının nazırı olmadığından 5 akçe yevmiye ile Seyyid Musa'ya mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2136]

6.135. Piri Mehmed Paşa Mescidi

Piri Mehmed Paşa Mahallesinde olan mescid'in banisi mescid'e ismini veren Piri Mehmed Paşadır.[2137] Ancak, mescidin bulunduğu civarda halkın cuma namazı kılacağı cami olmadığı için, Piri Mehmed Paşa mescidine minber konulması için mahalleli tarafından padişaha rıcada bulunulmuştur. Padişahın onayı ile mescide minber konulmuş ve bu işe layık olduğu anlaşılan Seyyid Abdullah Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2138] Hurufat kayıtlarında mescid'in XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. R. Ahir 1123 / Mayıs 1711 tarihli kayıtta mesitte 6 akçe ile meşrutiyet üzere müezzin Seyyid İbrahim'dir. Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine

---

[2129] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[2130] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[2131] Ahi Çelebi Mahkemesi dendiğine göre mühtemel başka mahkemeler de vardı.
[2132] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[2133] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502; bazı kayıtlarda Bedel Dede yada Bedel Sofi mescidi olarak geçen kayıtlarda vardır. Kayıt benzerliğinden dolayı bu kayıtlar 'Bedel Mescidi' adı altında toplanarak, belge numaraları ile birlikte verilmiştir.
[2134] Gös. yer.
[2135] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[2136] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[2137] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[2138] AE. SABH. DN 368, GN. 25711/1

kardeşi Seyyid Abdülkadir ve Seyyid Ali'ye mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2139] C. Evvel 1143 / Kasım 1730'da yevmi 6 akçe ile müezzin Seyyid Musa bin Seyyid İsa'nın beratı yenilenmiştir.[2140] Recep 1157 / Kasım 1730'da mescitte 2 akçe ile cüzhan Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[2141] Muharrem 1195 / Aralık 1780'de Piri Mehmed Paşa binası mescidinde 2 akçe yevmiye ile cüzhan olan Seyyid Mehmed Arif'in ölmesi üzerine babası Seyyid Mehmed'in beratı ile oğluna tevcih yapılmıştır.[2142]

6.136. Küçük Mescid

Konya'nın Pir Esad Mahallesinde olan mescid, XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Muharrem 1142 / Temmuz 1729 tarihli hurufat kaydında, Küçük Mescitte 1 akçe ile imam Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine oğulları Abdullah ve İsmail'e naib Abdurrahman arzıyla tevcih yapılmıştır.[2143] Seyyid Abdullah'ın ölmesi üzerine R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te muayyene ile imam ve mescidin mihrab ve çerağına vakıf olan nakidin 1 akçe ile çerağdarı İsmail Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2144] Mescidde muayyene imam ve mescidin mihrab ve çerağına vakf olan nakıde yevmi 1 akçe ile mütevelli ve yevmi 1 akçe ile çerağdar olan İsmail'in ölmesi üzerine oğulları Şeyh Mehmed ve Ali'ye 18 R. Ahir 1177 / 26 Ekim 1763'te berat tevcihi yapılmıştır.[2145] Küçük mescidde yukarıda belirtilen vakıf şartları doğrultusunda, Mehmed ve Ali kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, Mehmed'in ölmesi üzerine hissesi oğulları Hafiz Mustafa ve İbrahim kardeşler'e nib Hafiz Hacı Mehmed arzıyla Hicri 1203 / Miladi 1788'de tevcih yapılmıştır.[2146]

6.137. Mahmud Çelebi Mescidi

Kenan Beyoğlu Mahmud Çelebi Mescidi Pürçüklü mahallesinde idi.[2147] Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başları ile XIX. Yüzyılın başları arasında faal olduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1118 / Kasım 1706 tarihli kayıtta mescidin imam ve mütevelli Mahmud'dur. Mahmud'un ölmesi üzerine yerine

[2139] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[2140] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20.
[2141] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[2142] VGMA, HD, 1111, Vr.18, s. 34.
[2143] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 193.
[2144] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[2145] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[2146] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.
[2147] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.

Mustafa geçmiştir.[2148] Mescid vakfına mütevelli olan Halil bin Mustafa'nın İsmail'e kasrıyed etmesi ile Şevval 1153 / Aralık 1740'ta İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2149] R. Ahir 1165 / Şubat 1752'de Hacı Mustafa'ya imamet tevcihi yapılmıştır.[2150] İmam Abdullah bin Hacı Nurullah'ın ayrılması üzerine İbrahim bin Mustafa'ya Balat mahkemesi naibi İsmail arzıyla R. Ahir 1179 / Eylül 1765'te berat tevcihi yapılmıştır.[2151] C. Evvel 1183 / Ağustos 1771'de muayyene ile imam olan Hacı Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine naib Hacı Abdullah arzıyla Abdullah bin Nurullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[2152] Söz konusu mescide yapılan atama kayıtları genelde imamet tevcihi şeklindedir. Mescide yapılan atamaların Recep 1218 / Ekim 1803'e kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. R. Ahir 1203 / Aralık 178'de imamet ciheti İbrahimden alınarak Ahmed bin Abdullah'a[2153], 25 Zilkade 1206 / 15 Temmuz 1792'de Ahmed bin Abdullah'ın ferağından Abdurrahim bin Abdurrahman'a[2154], 8 Recep 1218 / 24 Ekim 1803'te Abdürrahim'den İbrahim bin İbrahim'e naib Şeyh Hafiz Mustafa arzıyla tevcih yapılmıştır.[2155]

6.138. El-Hac Aynehan Mascidi

Pürçüklü Mahallesinde bulunan mescid'in[2156] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te mütevelli olmadığından İsmail mütevelli olarak atanmıştır.[2157] R. Evvel 1118 / Haziran 1706 tarihli hurufat kaydında mescidin bir mütevelliye ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Derviş Mustafa verilen tarihte 1 akçe ile mütevelli olarak atanmıştır.[2158] Aynehan Mescidinde 2 akçe ile mütevelli İsmail beratını zai ettiğinden yeni berat talebinde bulunmuştur.[2159] R. Ahir 1179 / Eylül 1765 tarihli kayıtta, söz konusu mescitte imam olan kişiler için beratın meşrut kılındığı belirtilmektedir. Aynı kayıtta, Özlü Han'ı isimli han yanında 36 dönümlük tarlanın mutasarrıf olan Aynehan mescidi imamı İbrahim bin Mehmed'in hücetti şeri'ye ile imam olup beratı

[2148] Gös. yer.
[2149] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[2150] Gös. yer.
[2151] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[2152] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 3.
[2153] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[2154] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[2155] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 3.
[2156] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31; bazı Hurufat kayıtlarında, mahallenin ismi 'Hacı Eyine' olarakta geçmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[2157] Gös. yer.
[2158] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[2159] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.

dahi olduğundan hücetti şeri'ye ile berat tevcihi yapılmıştır.[2160] 25 Safer 1188 / 7 Mayıs 1774 tarihli kayıtta Aynehan Mescidi vakfının yevmi 1 akçe sülüs hissesine mütevelli Ahmed ve sülüs hissesine mutasarrıf olan oğlu Seyyid Nurullah'ın söz konusu göreve âdemi liyakatı ve muhtaru'l cemaat olmaması nedeniyle ve babasının dahi oğlunun hal ve hareketinden memnun olmaması ve vakıf malına zarar vermesi yüzünden, Seyyid Nurullah görevinden alınarak muhtarı cemaat olan Hüseyin bin Hasan'nın kadı arzıyla atandığı anlaşılmaktadır.[2161]

6.139. Hacı Üveys Mescidi

Mescid, Konya'nın Pürçüklü Mahallesinde idi.[2162] Mescidin banisi Hacı Üveys'tir. Hacı Üveys Mescidi'nin vakfi'da mevcuttu.[2163] Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başları ile XIX. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[2164] R. Evvel 1231 / Ocak 1816'da mescidde muayyene ile imam olan Hafiz Seyyid Hüseyin ve Hafiz Seyyid Mehmed Emin kardeşler mutasarrıflar iken, bir süre sonra Hafiz Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine yarı hissesi imtihanla oğlu Seyyid Abdülkadir'e, naib Şeyh'zade Mehmed Esad arzıyla tevcih edilmiştir.[2165] Başka bir kayıtta Hafiz Seyyid Hüseyin ve Hafiz Seyyid Mehmed Emin ibn Süleyman kardeşlerin mescid vakfına muayyene ile mütevelli oldukları anlaşılmaktadır.[2166]

6.140. Hacı Emine Hatun Mescidi

Hurufat kayıtlarında Pürçüklü mahallesinde olan Mescid'in banisi Hacı Emine Hatun'dur.[2167] Mescidi inşa eden Hacı Emine Hatun aynı zamanda mescid için bir vakıf ta tesis etmiştir. Recep 1119 / Eylül 1707 tarihli kayıtta vakfin 1 akçe ile sülüsan hissesine mütevelli ve yevmi 1 akçe ile sülüsan imamete mutasarrıf olan Hüseyin bin Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine müştereği Salih bin Abdurrahim'e kadı Musa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2168] Hacı Emine Hatun mescidinde sülüsan hisse-i muayyene ile sülüsan hisse imamet cihetine mutasarrıf Salih'in ölmesi üzerine oğlu Molla İbrahim bin Salih'a, babası beratı mucibince 15 R. Ahir

[2160] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[2161] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[2162] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[2163] Gös. yer.
[2164] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30; VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.
[2165] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[2166] Gös. yer.
[2167] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[2168] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.

1231 / 15 Mart 1816'da arzuhal ile tevcih yapılmıştır.[2169] İbrahim bin Salih'in görevden ayrılması ve Abdüselam bin Ömer'e kasrıyed etmesi üzerine elinde bulunan 2 kıta beratı mahallenin şer'i mahkemesine teslim ederek, naibi kadızade es-Seyyid el-Hac Mustafa Muhtar arzıyla 25 Recep 1241 / 5 Mart 1826'da Abdüselam'a tevcih yapılmıştır.[2170]

6.141. Pürçüklü Mahallesi Mescidi

Hurufat kayıtlarında Pürçüklü Mahallesinde bulunan mescid, bulunduğu mahalle adıyla anılmıştır. Kayıtlarda bazen "Pürçüklü Mahallesi Mescidi Kebiri" olarak ta geçmektedir.[2171] Dolayısıyla mahallede birkaç mescid bulunmaktadır. Ancak bunlar içerisinde en büyüğünün Pürçüklü Mahallesi Mescidi olduğu anlaşılmaktadır. Recep 1105 / Şubat 1694 tarihli hurufat kaydında mahalle mescidinin imamı Hacı Ali'dir. Hacı Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Salih'a naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2172] C. Evvel 1108 / Kasım 1696'da İmam Cafer'in ölmesi üzerine İsmail'e 1 akçe yevmiye ile berat tevcihi yapılmıştır.[2173] Mescidde 1 akçe ile imam olan İsmail'in terki hizmet etmesinden dolayı naib Mehmed arzıyla Halil'e Recep 1108 / Ocak 1697'de berat tevcihi yapılmıştır.[2174] Mescidde cüzhan Hacı Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Mahmud'a tevcih yapılmıştır.[2175] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te söz konusu mescidin muayyene ile imamı İsmail'dir. İsmail üzerinden imamet beratını alan Mahmud Efendi, hasmıyla murafea olmadıkça verilmesin diye padişah fermanı ile cihetini kayıt altına almıştır.[2176] Recep 1123 / Ağustos 1711'de mescitte imam olan Emrullah'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e naib Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2177]

[2169] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.
[2170] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.
[2171] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30; Söz konusu kayıtta, Mescidi Kebirde çırağdar ve müezzin olan Derviş Mehmed'in beratı olmadığından berat talebi olmuştur.
[2172] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 179.
[2173] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.
[2174] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.
[2175] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[2176] VGMA, HD, 1117, Vr.6, s. 31.
[2177] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51; Hurufat kayıtlarında, Pürçüklü Mahallesi Zilkade 1199 / tarihli kayıtta Hacı Derviş Mescidinden bahs etmekte ve mescitte imam olan Abdülhalim'in ölmesi üzerine Seyyid Osman'a berat tevcih yapıldığı anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5; yine R. Evvel 1178 / Ağustos 1764 tarihli başka bir hurufat kaydından, söz konusu mahallede, Hacı İshak Mescidi olarak adlandırılan bir mescidin daha olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte Hacı İshak Mescidi Vakfının mütevelli Ahmed bin Nurullah'ın beratı yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.

6.142. Rumoğlu Mescidi

Rumoğlu Mahallesinde olan mescidin banisi, muhtemelen mescide ve mahalleye ismini veren Rumoğlu adındaki zattır. Mescid XVIII. Yüzyılın başlarında faal idi.[2178] Mescidin 1 akçe yevmiye ile imamı Abdülkerim'dir. Abdülkerim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ali'ye Şevval 1136 / Haziran 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[2179] Rumoğlu'nun adına Sahra Nahiyesinde bir köyde bulunmaktadır. Taşkın Baba Zaviyesinin vakfi olan köy, 6 sehimden 1 sehmi evladı vakftan Seyyid Ali bin Seyyid Mehmed'e ve Seyyid Mehmed bin Hacı Ömer'e cüz okunması karşılığında verilmiştir.[2180]

6.143. Seb'ahan Mahallesi Mescidi

Mescid Konya kalesi dış surlarının içerisinde, atpazarı kapısına yakın bir yerde bulunan Seb'ahan Mahallesinde idi. Mescidin mahalle sakinleri tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca mahalle mescidi imamlarına mahalle avarız akçesinden yevmiye verildiği Hurufat kayıtlarına yansımıştır.[2181] Mescidde müezzin ve kayyım Abdülbaki ve Ahmed'in müştereken mutasarrıf oldukları anlaşılmaktadır. Ancak Ahmed'in ölmesi üzerine Safer 1120 / Nisan 1708'de Abdülbakiye berat tevcihi yapılmıştır.[2182] R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te mescitte muayyene ile imam Abdullah'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e naib arzı ile berat tevcihi yapılmıştır.[2183] Yevmi 4,5 akçe ile kardeşi Numan'ın ölmesi üzerine onun dahi hissesine mutasarrıf olan Abdullah Halife'nin 9 akçe yevmiye ile beratı yenilenmiştir.[2184] Söz konusu mescitte 9 akçe ile imam olan Seyyid İsa, Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa mutasarrıflar iken, Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa'ya 15 R. Ahir 1199 / 25 Şubat 1785'te berat tevcihi yapılmıştır.[2185] Mahalle avarız akçesinden almak üzere, mahalle mescidinde muayyene ile müezzin ve şeyh olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Mehmed bin Hacı Mehmed'e 25 Ramazan 1203 / Mayıs 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[2186] 29 Şevval 1241 / 6

[2178] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[2179] Gös. yer.
[2180] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.
[2181] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[2182] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; numaralı belgedeki derkenar notu.
[2183] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[2184] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 15.
[2185] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 105.
[2186] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.

Haziran 1826'da Mescitte 9 akçe ile imam olan Seyyid Mustafa ve Seyyid Mehmed bin Abdullah kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine yarı hissesi kardeşi ve müştereği Seyyid Mehmed'e naib Seyyid Hafiz Mehmed Emin arzıyla tevcih edilmiştir.[2187]

6.144. Şahkulu Mescidi

Şemsi Tebriz'i mahallesinde bulunan mescid Şahkulu adında bir hayır sahibi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.[2188] Mescidde yarım akçe ile bevvab Ali'ye Ramazan 1117 / Aralık 1705'te berat tevcihi yapılmıştır.[2189]

6.145. Yusuf Ağa Mescidi

Konya Şehir merkezinde bulunan daru'l-huffazının yanısıra, çok sayıda cüz vakıfları bulunan Yusuf Ağa, Sahra Nahiyesi Çatmalık köyünde de bir mescid inşa ettiği bilinmektedir. XVII. Yüzyıl boyunca faal olan mescid'e imam atamaları yapılmıştır. Mescidde humus mahsül ile imam olan İbrahim Halife'nin atik beratı yenilenmiştir.[2190] C. Ahir 1131 / Nisan 1719'da mescid imamının Şeyh Hüseyin Halvetiye olduğu anlaşılmaktadır.[2191] Şaban 1133 / Mayıs 1721'de Yusuf Ağa mescidinde öğlen vaktinde imam olan Şeyh Hüseyin Halvetiye'nin beratı zai olduğundan yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2192] R. Ahir 1173 / Kasım 1759'da hümüs mahsül ile mescid imamı olan İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[2193] Yusuf Ağa mescidinde hümüs mahsül ile imam olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Seyyid Hüseyine kadı Hafiz Hacı Hasan arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2194]

6.146. Mustafa Hoca Mescidi

Mescid Konya'nın Akbaş Mahallesinde idi. Mescidin banisi, muhtemelen Mustafa Hoca ismindeki hayır sahibi zattır. XIX. Yüzyılın sonlarında faal olan mescidin bilinen ilk imamı İbrahimdir Efendi'dir. İbrahim Efendi yarım akçe yevmiye ile mescid imamlığı yapmıştır. İbrahim'in ölmesi üzerine Şaban 1110 /

[2187] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 9.
[2188] Osmanlı siyasal yapısı ve Safeviler ile olan ilişkileri açısından bakıldığından o dönem Konya'sında bir mescide bu ismin verilmiş olması ilginçtir.
[2189] [2189] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[2190] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[2191] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[2192] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[2193] VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 16.
[2194] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.

Şubat 1699'da Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır.[2195] Safer 1116 / Haziran 1704 tarihli kayıtta 1 akçe yevmiye ile mescid imamı Abdullah Efendi'dir.[2196] R. Ahir 1231 / Mart 1816 tarihli hurufat kaydında Mustafa Hoca Mescidinin hasbi imamet cihetinin boş ve mescidin atıl kaldığı dolayısıyla müruru zamanla harab olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı Seyyid Abdullah bin Ömer mescidin imametinin kendisine verilmesi karşılığında mescidi tamir edebileceğini belirtmiş ve berat tevcihatı istemiştir. Yapılan tahkik sonucunda naib Şeyhzade Mehmed Esad arzıyla, vad edilen şart üzere Seyyid Abdullah bin Ömer'e R. Ahir 1231/ Mart 1816'da berat tevcihi yapılmıştır.[2197]

6.147. Abid Mahallesi Mescidi

Konya'nın Abid mahallesinde idi. Mescidin muayyene ile imamı Seyyid Hafiz Mehmed, Seyyid Abdullah ve Seyyid Feyzullah idi. Es-Seyyid Hafiz Mehmed Emin'in ölmesi üzerine kardeşleri ve müşterekleri Seyyid Abdullah ve Seyyid Feyzullah'a Zilhicce 1121 / Şubat 1710'da berat tevcihi yapılmıştır.[2198] Mescid imamet ciheti R. Evvel 1142 / Eylül 1729'da Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Mahmud'a geçmiştir.[2199] Zilkade 1193 / Kasım 1779'da mescid imamı Seyyid Hasan'dır.[2200]

6.148. Hüseyinzade Mescidi

Yeni Mahalle'de bulunan mescid'in Şevval 1138 / Haziran 1726 tarihli kayıtta imamı Seyyid Mustafa bin Hacı Hüseyin'dir. Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine Seyyid Hüseyin bin İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2201]

6.149. Abdülehad Mahallesi Mescidi

Hurufat Kayıtlarında Abdülehad mahallesinde olduğu belitilen mescid, bulunduğu mahalleye de adını vermiştir. Kyıtlardan, Mescid'in XVIII. Yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılmaktadır. C. Evvel 1169 / Şubat 1756 tarihli hurufat

[2195] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[2196] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[2197] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.
[2198] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[2199] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 193.
[2200] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[2201] VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.

kaydında mescidin 1 akçe yevmiye ile imamı Abdülgani Halife'dir. Abdülgani Halife'nin imameti, beratı atiki ile yenilenmiştir.[2202]

6.150. Türk Ali Mahallesi Mescidi

Mescid, Türk Ali Mahallesinde idi.[2203] Kayıtlarda mescitte 2 akçe ile imam olan Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.[2204] Mahalle mescidinin Çerağ ve Mihrabı ile avarız vakfi'nın mütevellisi olmadığından Kadı Hasan 1 akçe ile vakfin mütevelliliğini R. Evvel 1120 / Mayıs 1708'de üzerine almıştır.[2205] Vakıf mütevellisi Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya Safer 1123 / Mart 1711'de berat tevcihi yapılmıştır.[2206] Mahalle mescidinde 2 akçe ile imam Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e naib arzıyla C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de berat tevcihi yapılmıştır.[2207] Mahalle para vakfının muayyene ile mütevellisi İbrahim bin Hasan'nin ölmesi üzerine oğlu Ali bin Mehmed'e R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de berat tevcihi yapılmıştır.[2208]

6.151. Seyirci Mescidi

Mescid, Konya'da Türk Ali mahallesinde idi.[2209] Ali, Şevval 1172 / Mayıs 1759'da Seyirci Mescidinde 1 akçe yevmiye ile imam olarak görev yapmıştır.[2210] Şevval 1197 / Ağustos 1783'te 1 akçe ile mescitte imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine diğer Seyyid Mehmed'e kadı Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[2211] Mescidin 1 akçe ile imamı Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Hüseyin bin Veliyuddin'e 27 Safer 1216 / 9 Temmuz 1801 tarihli padişah fermanı ile berat tevcihi yapılmıştır.[2212]

6.152. Hacı Hüseyin Mescidi

Konya'nın Yediler Mahallesinde bulunan mescid, 22 Muharrem 1170 / 17 Ekim 1756 tarihli hurufat kaydında, "Hacı Hüseyin'in bina eylediği mescid" kaydından mescidi inşa eden kişinin Hacı Hüseyin adında bir zat olduğu

---

[2202] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[2203] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 23.
[2204] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2205] Gös. yer.
[2206] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[2207] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[2208] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[2209] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2210] Gös. yer.
[2211] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[2212] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 23.

anlaşılmaktadır.[2213] Başka bir kayıtta, mescidin At Pazarı kapısı dâhilinde olduğu belirtilmiştir.[2214] Mescidin nazır ihtiyacı olduğundan Zilkade 1135 / Ağustos 1723'te 2 akçe ile nazır Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2215] Safer 1136 / Ekim 1723'te mescidin imamı ve mescid vakfının mütevellisi Osman'ın ölmesi üzerine 2 akçe ile Abdülmümin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2216] Mescitte imam olan Hafiz Lütfullah'ın Şevval 1172 / Mayıs 1759'da ölmesi üzerine Seyyid Ahmed Halifeye tevcih yapılmıştır.[2217] R. Ahir 1185 / Temmuz 1711'de mescid imamı olan Hayrettin bin Derviş Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2218] Hayreddin'in Zilkade 1197 / Eylül 1783'te ölmesi üzerine oğlu Mehmed Şucaeddin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2219] Şucaeddin'in ölmesi üzerine Seyyid İbrahim bin Mustafa ve Seyyid Mustafa bin Seyyid Ali'ye arzuhali üzre tevcih yapılmıştır.[2220] İmam Seyyid Mustafa bin Seyyid Ali'nin görevden ayrılması üzerine es-Seyyid Hafiz İbrahim Halife'ye naib Tayyarizade es-Seyyid Abdurrahman arzıyla 23 C. Evvel 1198 / 14 Nisan 1784'te berat tevcihi yapılmıştır.[2221]

6.153. Yediler Mahallesi Mescidi

Mescid, bulunduğu mahalle adıyla anılmıştır.[2222] At Pazarı kapısı yakınlarında olduğu belirtilen[2223] mescidin Şaban 1119 / Ekim 1707'de 1 akçe yevmiye ile mütevelli Hüseyin'dir.[2224] Yediler Sultan Zaviyesi'nin yediler mahallesi vakfına dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Zilhicce 1119 / Şubat 1708'de vakıf şartı gereğince, Yediler Sultan Mahallesi vakfının mütevelli ve zaviyedarı Hasan iken, bir süre sonra İsa mütevelliliği üzerine almıştır. [2225]

[2213] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22; söz konusu kayıtta, Hafiz Lütfullah söz konusu mescidin imamıdır.
[2214] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; Ayrıca Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 26.
[2215] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[2216] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 231.
[2217] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2218] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[2219] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[2220] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29.
[2221] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14.
[2222] Küçükdağ adı geçen doktora tezinde, Abdülmümin ile Yediler Mescidini aynı mescid olarak almıştır. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 36.
[2223] Gös. yer.
[2224] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[2225] Gös. yer.

6.154. Mahmud Mescidi / Ali Şerbeti Mahallesi Mescidi

Hurufat defterlerinde Mahmud ismiyle geçen mescid'in At Pazarı kapısının yakınında, Ali Şerbeti Mahallesinde[2226] olduğu anlaşılmaktadır.[2227] XVII. Yüzyılın ikinci yarısında Konya Beylerbeyisi olan Mahmud Paşa, At Pazarı kapısında inşa ettiği hanı'nın yanında kendi adıyla anılan "Mahmud Mescidini" de inşa etmiştir.[2228] Hurufat kayıtlarında mescidin vakıfları olduğu ve mescidde görevli kişilerin yevmiyeleri bu vakıftan karşılandığı anlaşılmaktadır.[2229] Başka bir kayıtta, mescidin 1 akçe yevmiye ile imamı Seyyid Mehmed'dir. Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ebu Suud'a Zilhicce 1110 / Mayıs 1699 berat tevcihi yapılmıştır.[2230] Seyyid Ebu Suud'un mescid imamlığı, Muharrem 1116 / Mayıs 1704'te 7 akçe ile yenilenmiştir.[2231] Muharrem 1119 / Nisan 1707 tarihli hurufat kaydında, Ebu Suud bin Mehmed Efendi Ali Şerbeti Mahallesi Mescidine, Külahçılar ve Keçeçiler sukkunda bulunan 9 bab dükkânını vakf etmiştir.[2232] 3 Rebî'ü'l-âhir 1071 / 6 Aralık 1660'da düzenlemiş olduğu vakfiyesinde bu dükkânların gelirlerini mescid mihrabına imam olan kişilere vakf ettiğini belirtmiştir.[2233] Muharrem 1118 / Nisan 1706'da, mescidin 2 akçe ile imamı Hüseyin'dir. Hüseyinin ölmesi üzerine İsmail, mescid imamı olmuştur.[2234] Zilkade 1119 / Ocak 1708'de 2 akçe ile mescidin mütevelliliği görevini de yürüten İsmail'in beratı yenilenmiştir.[2235] Hicri 1120 / Miladi 1708'de mescide öğlen ve ikindi vakitlerinde imam lazım olduğundan 1 akçe ile Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2236] Muharrem 1119 / Nisan 1707'de mescid imamı Seyyid Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine kardeşi Hafiz Mehmed mescid imamı olmuştur. R. Evvel 1125 / Mart 1713'te 1 akçe ile imam İsmail'in

---

[2226] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502; Ayrıca Bkz, Küçükdağ, *agt,* s. 43.
[2227] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[2228] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32; Şevval 1198 / Ağustos 1784 tarihli tek Hurufat kaydı dışında, ne Konya şer'iye sicillerinde ne de Konya hakkında yapılan diğer herhangi bir çalışmada "Mahmud Mescidi" ismine rastlanılmamıştır. Kayıtlarda genellikle mahalle ismiyle anılan mascid, söz konusu tarihli kayıtta Mahmud Mescidi olarak, sadece bir kayıtta mescid ismi zikredilmiştir
[2229] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.
[2230] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23; VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57; söz konusu tarihte Mahmud mescidinin 7 akçe ile imamı Seyyid Ebu Suud'dur. Onun üzerinden Ahmed almakla C. Evvel 1126 / da imam olmuştur.
[2231] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[2232] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2; Önceki kayıtlarda, Ebu Suud Efendi tarfından vakf edilen dükkanların konumları belirtilirken, Külahçılar ve Keçeçiler sukku ile hududu olan 9 bab dükkan denmişti. Ancak, 13 R. Ahir 1170 / 5 Ocak 1757 tarihli kayıtta, Helvacılar ve Mıhçılar sukklarında hududları olan 9 bab dükkân denmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52. Anlaşılan bu dört esnaf gurubu da, bir birlerine yakın ya da komşu idiler denebilir.
[2233] Sak, *Konya Vakıfları,* s. 13.
[2234] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[2235] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[2236] VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237.

ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2237] Ahmed, ayrıca 1 akçe ile verilen tarihte mescid mütevelli olurken, mescidin nazırı olmadığından 1 akçe ile İbrahim bin Hüseyin nazır olarak atanmıştır.[2238] Şaban 1131 / Haziran 1719'da imam Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[2239] 1 akçe ile mescitte imam olan İbrahimin Zilhicce 1136 / Ağustos 1724'te ölmesi üzerine oğlu Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2240] Şevval 1168 / Temmuz 1755'te mescidin çerağdarı, muayyene ile Seyyid Ahmed'dir.[2241] Seyyid Ahmed, çerağdarlık görevini kendi rızasıyla Mahmud Halife'ye kasrı yed etmiştir.[2242] 13 R. Ahir 1170 / 5 Ocak 1757'de mescitte imam ve mütevelli olan Seyyid Ahmed'in hizmetini bırakması üzerine Abdullah bin Kara Ahmed'e 13 R. Ahir 1170 / 5 Ocak 1757'de naib Hacı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2243] 1 akçe ile mütevelli olan Abdullah'in Ramazan 1202 / Hazran 1788'de ölmesi üzerine oğlu Hafiz Mehmed ve Ahmed'e naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[2244] Şevval 1172 / Mayıs 1759'da 3 akçe yevmiye ile imam olan Seyyid Mehmed'e beratı atiki mücebince tevcih yapılmıştır.[2245] 3 akçe ile imam olan Seyyid Hasan Halife'ye zaiden berat tevcihi yapılmıştır.[2246] Alaca Mescid vakfından almak üzere 3 akçe yevmiye ile imam olan Hafiz Abdülbaki bin Hasan'ın görevden ayrılması üzerine es-Seyyid Hafiz Osman bin Seyyid Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2247]

6.155. Osman Ağa ve Hacı Ahmed Mescidi

Hurufat kayıtlarında Konya'nın Aklan Mahallesinde gösterilen mescidin banisi Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli kayıtta Hacı Ahmed ve Osman Ağa'dır.[2248] R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta "Merhum Osman Ağa'nın bina eylediği mescid"[2249] kaydı bunu teyid etmektedir. XVIII. Yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılan mescidin Şaban 1115 / Aralık 1703'te hem mescid hem de mahalle avarız vakfının mütevelli

[2237] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52
[2238] Gös. yer.
[2239] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[2240] VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237.
[2241] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[2242] VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 18.
[2243] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[2244] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 12.
[2245] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2246] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[2247] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.
[2248] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25; Küçükdağ, Osman Ağa Mescidinin Eflatun Mahallesinde olduğunu belirtmektedir. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 46.
[2249] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27.

Ali'dir. Ali'ye 2 akçe ile berat tevcihi yapılmıştır.[2250] Mahalle vakfının 1 akçe ile nazırı Ali'nin ölmesi üzerine R. Evvel 1123 / Nisan 1711'de Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[2251] Muharrem 1126 / Ocak 1714'te mescitte 1,5 akçe ile kâtip Hasan'ın ölmesi üzerine Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[2252] Safer 1141 / Eylül 1728 tarihli kayıtta Osman Ağa Mescidinde 6 akçe ile İmam Mehmed'in ölmesi üzerine oğluna berat tevcihi yapılmıştır.[2253] Söz konusu mescidde imam Yahya ve oğlu Ali'nin Konya dışında olduklarından mescid imameti onlardan alınarak Seyyid Numan bin İbrahim'e R. Ahir 1143 / Ekim 1730'da tevcih edildiği belirtilmiştir.[2254] Ancak R. Evvel 1153 / Mayıs 1740 tarihli hurufat kaydında Ali'nin yevmi 6 akçe ile tekrardan imam olduğu anlaşılmaktadır.[2255] Osman Ağa Mescidin'de yevmi 6 akçe ile imam olan Ali'nin ölmesi üzerine Seyyid Salih Halife'ye kendi arzuhali gereğince C. Ahir 1172 / Ocak 1759'da berat tevcihi yapılmıştır.[2256] 6 akçe yevmiye ile Şaban 1182 / Aralık 1768'de imam olan Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine kardeşi Seyyid Ahmed'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2257] 6 akçe ile imam olan Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine 16 R. Ahir 1203 / 14 Ocak 1789'da kardeşi Seyyid Mehmed ibn Hacı İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2258]

6.156. Bektaşoğlu Mescidi

Mescid, Aklan Mahallesinde yer alıyordu. Hurufat kayıtlarında geçen "Bektaşoğlu Binası Mescidi"[2259] ifadesinden mescid banisinin Bektaşoğlu olduğu anlaşılmaktadır. XVIII. Yüzyıl başlarında faal olan mescidin R. Evvel 1155 / Mayıs 1742 tarihli hurufat kaydında yevmi 6 akçe ile imamı Seyyid Ahmed'dir. Seyyid Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Mehmed bin Ahmed'e, naibi Sedefi Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2260] 29 Şaban 1194 / 30 Ağustos 1780 tarihli kayıtta mescidin yevmi 1 akçe ile imamı Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları

[2250] Gös. yer.
[2251] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[2252] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54; VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[2253] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[2254] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[2255] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27; Numan adlı kişi, Ali'nin memleket dışına çıktığını iddia edip, imamet cihetini kendi üzerine berat ettirmiş isede, Cemaat'ın meclis-i şer'e haber vermeleri üzerine, Numan'ın ref'inden tekrar eski sahibi Ali'ye kadı Mevlana el-Hac Mehmed Efendi'nin ilamı ile 19 Zilkade 1170 / 5 Ağustos 1757'de sadr olan Ferman-ı Ali ile tekrardan Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.
[2256] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[2257] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[2258] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 8.
[2259] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19.
[2260] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.

el-Hac Ahmed ve Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır.[2261] 14 Şaban 1215 / 31 Aralık 1800 tarihli kayıtta mescidin 6 akçe ile imamı Seyyid İbrahim'dir. Seyyid İbrahim'ın bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Mehmed bin Seyyid İbrahim'e berat tavcihi yapılmıştır.[2262]

6.157. Alaca Mescid[2263]

Konya'nın Tekye Mahallesinde gösterilen mescid, At Pazarı Kapısının yakınında idi.[2264] Bazı defterlerde, "Alaca Mescid Mahallesi" şeklinde geçen kayıtların yanısıra,[2265] Şevval 1198 / Ağustos 1784 tarihli kayıtta da "At Pazarı kurbünde Alaca Mescid demekle maruf mescid"[2266] şeklinde belirtilmiştir. Burada acaba mesicd mi mahalle'ye ismini vermiş yoksa mahalleden dolayı mı mescid bu isimle anılmış meselesi önem arz etmektedir. Nitekim dönemin Konya'sında mevcut mahallelerin benzer şekilde isimlendirildiği anlaşılmaktadır. İstisnaları olmakla birlikte ya mahalle ismini cami/mescide vermiş ya da tersi bir durum olmuştur.[2267] Ancak Fatih devride yapılan Karaman vakıfları tahririnde "Alaca Mescid" ve ya "Alaca Mahalle" ile ilgili herhangi bir kayıda ulaşılmazken, 1584 III. Murat devri Konya tahririnde "Alaca Mescid Mahallesi" kaydı bulunmakta ve mahallede 10 vergi mükellefi tespit edilmiştir.[2268] 1576'da Konya beylerbeylerinden Mahmud Paşa'nın Alaca Han'ı inşa etmesi, mahalle'nin bu adla anılmasına neden olmuştur.[2269] Kayıtlardan bir mescid vakfının olduğu ve mescidde görevli kişilerin yevmiyelerinin bu vakıftan karşılandığı anlaşılmaktadır.[2270] Muharrem 1118 / Nisan 1706'da, mescidin 2 akçe ile imamı Hüseyin'dir. Hüseyinin ölmesi üzerine İsmail mescid

---

[2261] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19.
[2262] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9.
[2263] Hurufat defterlerinden "Alaca Mescidi" ile "Mahmud Mescidi" hakkında geçen kayıtlardan her iki mescidin aynı olabileceği ve Mahmud mescidi'nin halka arasında, Alaca han'ın yanında bulunmasından dolayı, bu isimle anıldığı düşünülebilir. Nitekim Şevval 1198 / Ağustos 1784 tarihli kayıtta belirtildiği üzere, "At Pazarı kurbünde Alaca Mescid demekle maruf mescid" kaydı bu durumu teyit ediyor gibi gözükmektedir. Ancak Konyalı, adı geçen esrininin 429-430 sayfalarında Hz. Mevlana'nın evladından Hüseyin Çelebi'nin Alaca Han'ın içinde bir mescid inşa ettiğini belirtmektedir. Dolayısıyla Hurufat kayıtlarından geçen ve halk arasında "alaca mescid" olarak bilinen mescidin bu mescid olduğu anlaşılmaktadır.
[2264] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[2265] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.
[2266] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[2267] Bu misal mahalle-mescid, mahalle-cami ilişkisini belirtmek amacıyla verilmiştir. Elbetteki, ismini bulunduğu mahalldeki tekke ve zaviyelerden alan mahalleler olduğu gibi, adını bizzat kurucusundan alan mahallelerde oldukça fazladır.
[2268] Konyalı, *age*, s. 255.
[2269] KŞS. 14/189-3; KŞS. 14/161-3; Ayrıca Bkz, Ergenç, *Ankara Konya*, s. 36.
[2270] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.

imamı olmuştur.[2271] Zilkade 1119 / Ocak 1708'de 2 akçe ile mescidin mütevelliliği görevini de yürüten İsmail'in beratı yenilenmiştir.[2272] Hicri 1120 / Miladi 1708'de mescide öğlen ve ikindi vakitlerde imam lazım olduğundan 1 akçe ile Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2273] Şevval 1172 / Mayıs 1759'da 3 akçe ile imam Seyyid Mehmed'e beratı atiki mücebince tevcih yapılmıştır.[2274] 3 akçe ile imam olan Seyyid Hasan Halife'ye zaiden berat tevcihi yapılmıştır.[2275] Alaca Mescid vakfından almak üzere 3 akçe yevmiye ile imam olan Hafiz Abdülbaki bin Hasan'ın görevden ayrılması üzerine es-Seyyid Hafiz Osman bin Seyyid Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2276]

6.158. Ak Şemseddin Mescidi

Ak Şemseddin Mescidi, aynı isimli mahallede idi. Ramazan 1117 / Aralık 1705'te mescidin 1 akçe ile imamı ismail'in ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2277] Söz konusu mescitte İmam Mustafa'nın Ölmesi üzerine Ahmed'e naib İbrahim arzıyla Ramazan 1140 / Nisan 1728'de berat tevcihi yapılmıştır.[2278] 1 akçe ile imam Ömer'in ömesi üzerine Şevval 1174 / Mayıs 1761'de Mehmed bin Seyyid Ebubekir'e tevcih yapılmıştır.[2279]

6.159. Arab Kemal Mahallesi Mescidi

Hurufat kayıtlarında Arab Kemal Mahallesinde bir mescidin bulunduğu anlaşılmaktadır. "Arab Kemal Mahallesi Mescidi" olarak geçen Ramazan 1132 / Temmuz 1720 tarihli Hurufat aydında 1 akçe ile mescid imamı Halil bin Mehmed'dir. Halil'in ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2280]

[2271] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[2272] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[2273] VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237.
[2274] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2275] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[2276] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.
[2277] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[2278] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[2279] VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53.
[2280] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.

6.160. Hacı Kemal Mahallesi Mescidi

Mescid, Hacı Kemal Mahallesinde idi. C. Evvel 1128 / Nisan 1716 tarihli hurufat kaydında mescidin 3 akçe ile çırağdarı Osman Halife'nin ölmesi üzerine Mehmed Efendiye babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2281]

6.161. Ayinedar Mescidi

Ayinedar mahallesinde bulunan mescid, Ayinedar mahallesi mescidi olarak geçmektedir. Recep 1213 / Aralık 1798 tarihli hurufat kaydında, "Ashab-ı hayratın binası mescidi" şeklinde geçen kayıtlardan mescidin mahalleli hayırseverler tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.[2282] XVII. Yüzyılın sonu ile XVIII. Yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılan[2283] mescidin Zilkade 1108 / Mayıs 1697 ve Zilhicce 1119 / Ocak 1708 tarihleri arasında mütevellisi Muslihiddin'dir. Muslihiddin'in ölmesi üzerine oğlu Sunaullah mütevelli olmuştur.[2284] C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de mahalle avarızına ve mescidin çırağı ve mihrabına vakf olan paranın mütevellisi Sunuulah'ın görevden ayrılması üzerine kadı arzıyla Ahmed'e tevcih yapılıştır.[2285] Zilkade 1123 / Aralık 1711'de mescid imamı Sunullah'ın sü-i hali olduğundan görevden alınmış ve yerine kadı arzıyla muhtar-ı cemaat olan Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[2286] Ayinedar mahallesinde İvaz Akçesine mütevelli Müslihiddin'in ölmesi üzerine oğlu Şeyh Sunuullah'a tevcih yapılmıştır.[2287] Mescidin muayyene ile imamı Mehmed Halife'nin kendi rızasıyla kasrı yed yapması üzerine Seyyid Süleyman bin Ömer'e kadı Mehmed Said arzıyla Şevval 1172 / Mayıs 1759'da berat tevcihi yapılmıştır.[2288] Mescid imamı Süleyman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Süleyman'a 26 Recep 1187 / 13 Ekim 1773'te berat tevcihi yapılmıştır.[2289] Mescid imamı Şeyh İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları Hafiz Mehmed ve Hüseyin'e kadı Hafiz Hasan arzıyla Hicri 1203 / Miladi 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[2290] Kardeşlerden Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine nısf hissesi kardeşi ve müştereği Hafiz Mehmed bin İbrahim'e 13 Recep 1213 / 21 Aralık

[2281] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[2282] VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14; VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19.
[2283] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14.
[2284] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[2285] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[2286] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[2287] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.
[2288] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42; VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[2289] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[2290] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.

1798'de tevcih yapılmıştır.[2291] Mescidde muayyene imam olan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz İbrahim'e naib Hocazade Hafiz Mehmed Sadık arzıyla 24 R. Evvel 1215 / 15 Ağustos 1800'de berat tevcihi yapılmıştır.[2292]

6.162. Bab-ı Aksaray Mahallesi Mescidi/ Pinti Hamid Mescidi

Bazı Hurufat kayıtlarında Bab-ı Aksaray[2293] Mahallesi Mescidi olarak geçerken bazılarında ise Pinti Hamit[2294] mescidi olarak geçmektedir. Bab-ı Aksaray Mahallesinde[2295] olduğu anlaşılan Mescidin banisi Pinti Hamit[2296] adındaki hayır sahibi zattır. Hurufat kayıtlarında mescide yapılan ilk atma kaydı Ramazan 1117 / Aralık 1705 tarihli olup mescid imamı İbrahim adındaki kişinin ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e yapılan berat tevcihdir. Ancak bu atamanın, mescide yapılan ilk atama olmadığı anlaşılmaktadır.[2297] Pinti Hamit Mescidinde muayyene ile imam ve muallim Ahmed'in ölmesi üzerine naib arzıyla Hacı Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır. Ramazan 1123 / Ekim 1711'de Pinti Hamit Mektebinde 1 akçe ile mütevelli Ahmed'in ölmesi üzerine İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2298] Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de imam Hacı Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2299] Mescidde vazife-i muayyene ile imam ve müallimhanesinde müallim-i sibyan olan Mahmud, Mehmed, Abdullah ve İsmail kardeşler iştiraken mütasarrıf olup kendilerine 5 Zilhicce 1161 / 26 Kasım 1748'de berat tevcihi yapılmıştır.[2300] Vazife-i muayyene ile mescidde imam ve müallimhanede müallim-i sibyan olan Mehmed, Abdullah ve İsmail kardeşlerden, Mehmed ve Abdullah'in ölmeleri üzerine hisseleri ve Ahmed'in hissesi başkasına Zilkade 1214 / Mart 1800'de tevcih edilmiştir.[2301] Mescitte rub imamet ve muallimhanede rub muallim-i sibyan cihetine mutasarrıf Hafiz Mustafa ve Hafiz Mehmed Emin ibn Mehmed kardeşler'e zai olan beratları gereğince 11 Muharrem 1214 / 15 Haziran 1799'da

[2291] VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14.
[2292] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19.
[2293] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[2294] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[2295] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[2296] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[2297] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[2298] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[2299] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[2300] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[2301] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.

yeniden berat tevcihi yapılmıştır.[2302] Mescid vakfının mütevellisi olmadığından Ömer'e R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[2303]

6.163. Seyyid Abdülhalim Mescidi

Mescid, Bağ mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarında Bağ mahallesinin Ulurmak Mahallesinin yakınında olduğu belirtilmiştir.[2304] C. Ahir 1131 / Nisan 1719'da mescidin 3 akçe ile imamı ve hasbi mütevelli İsa'nın ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2305] Zilhicce 1136 / Ağustos 1724 tarihli hurufat kaydında, 3 akçe ile imam Hüseyin'in görevden ayrılması üzerine oğlu Mustafa'ya babası beratı mücebince tevcih yapılmıştır.[2306]

6.164. Hacı Hüseyin Mescidi

Konya'nın Bağı Evliya Mahallesinde olan mescidin banisi Hacı Hüseyin'dir.[2307] Hurufat kayıtlarından mescid'in, XVIII. Yüzyıl ile XIX. Yüzyılın başlarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1118 / Aralık 1706'da mescid imamı Recep'in ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2308] Ramazan 1131 / Temmuz 1719'da imam Ömer'in beratı yenilenmiştir.[2309] C. Evvel 1178 / Ağustos 1764 tarihli kayıtta, 6 akçe ile imam olan Mustafa bin Hacı Ömer'in beratı yenilenmiştir.[2310] Mescid, mihrab ve çırağ vakfının mütevelli olmadığından ve ihtiyaç olduğundan mescid vakıfnamesinde yevmi 5 akçe ile tahsis edileceği beyan edilen bu mütevellilik görevine, Mustafa bin Mehmed naib Hafiz Hacı Mehmed arzıyla C. Evvel 1191 / Haziran 1777'te atanmıştır.[2311] Hicri 1202 / Miladi 1787'de mescidde 6 akçe ile imam ve 5 akçe ile mütevelli olan Mustafa bin Kadı Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Mustafa bin Hüseyin'e naib Muknizade Nuh arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2312] 6 akçe ile imam ve mescidin çırağ ile mihrabına vakf olan nakitin 5 akçe ile mütevellli olan Mustafa bin Hüseyin'in görevden ayrılması üzerine Hüseyin bin Mustafa 26 Muharrem 1203 / 27 Ekim 1788'de atanmıştır.[2313] Hüseyin

---

[2302] Gös. yer.
[2303] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[2304] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[2305] Gös. yer.
[2306] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[2307] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 102.
[2308] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[2309] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[2310] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[2311] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.
[2312] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 11.
[2313] Gös. yer.

bin Mustafa'nın ölmesi üzerine yevmi 5 akçe ile Seyyid Hafiz İsmail bin Ahmed'e naib Seyyid Hafiz Mehmed Emin arzıyla 4 Şevval 1241 / 12 Mayıs 1826'da tevcih yapılmıştır.[2314] Mescidde imamet cihetine sahip olan Recep'in ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2315]

6.165. Binari Mahallesi Mescidi

Alaaddin Tepesinin kuzeybatı eteğinde bulunan Binarı mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarından mescidin 1690 ile 1830 yılları arasında faal olduğu anlaşılmaktadır. Bu süre zarfinda mescide yapılan atamalarda devamlılık olmadığı anlaşılmaktadır. Mahalle mescidinin 5 akçe yevmiye ile imamı Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine Mustafa'ya naib arzı ile Muharrem 1130 / Aralık 1717'de berat tevcihi yapılmıştır.[2316]

6.166. Hızır Sultan Mescidi

Binarı mahallesinde olan mescidin banisi Hızır Sultan ismindeki zattır –ki ismi de yapıldığı mescide varilmiştir.[2317] Yevmi 5 akçe ile mescidin imamı Mustafa bin Molla Mehmed'dir. Mehmed meclis-i şer'e gelip hüsnü rızasıyla imamet görevini Fetullah'a kasrı yed edip, beratını ona teslim etmiştir. Fetullah'a Naib Müvakkidzade Sunullah arzıyla Muharrem 1137 / Eylül 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[2318] Hızır Sultan Mescidinde 5 akçe ile imam Mehmed'e R. Ahir 1138 / Aralık 1725'te tevcih yapılmıştır.[2319] Mescidde 3 akçe ile imam olan Fetullah, işin ehli olmadığından ve erbabı tımar olup terki hizmet ettiğinden, derhal görevinden istifa etmesi istenmiştir. Bunun üzerine muhtarı cemaat olan Mehmed Halife'ye mütevelli arzıyla tevcih yapılmıştır.[2320] 5 akçe ile imam olan Hafiz Abdullah'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e 11 C. Evvel 1199 / 22 Mart 1785'te berat tevcihi yapılmıştır.[2321] 5 akçe ile imam Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine es-Seyyid Hüseyin ve es-Seyyid Abdurrahman ibn Mustafa'ya naib Osman arzıyla Muharrem 1215 / Mayıs 1800'de

[2314] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 9; bu kayyıtta, Hüseyin bin Mustafa'nın çocuğu olmaması şartıyla, Seyyid Hafiz İsmail bin Ahmed'e tevcih yapılabileceği hususu, özellikle not düşülmüştür. Yani Hacı Hüseyin mescidinde imam ve mütevelli olacak kişilerin kimler olacağı önceden belirlendiği için, ayrıca bir vakıf kurumunda görev almak için insanların yalan yanlış beyanda bulunduklarından, bu durumla ilgili yüzlerce örnek mevcuttur, bu konuda daha dikkatlı olunmak hususunda naib özellike uyarılmaktadır.
[2315] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[2316] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[2317] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[2318] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[2319] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[2320] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[2321] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113; VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26.

berat tevcihi yapılmıştır.[2322]Ancak Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine yarı hissesi oğlu Seyyid Hafiz Mehmed'e naib Veliyuddin arzıyla 27 Safer 1229 / 18 Şubat 1814'te tevcih edilmiştir.[2323] Hızır Sultan binası mescidinde yevmi 2 akçe vazife ile nısf imamet cihetine sahip olan Seyyid Abdurrahman bin Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla diğer nısf hisseye mutasarrıf olan Ali ve Seyyid Hafiz Mehmed bin Hasan'a, naib Seyyid Ahmed Tahir arzıyla Hicri 1245 / Miladi 1829'da berat tavcihi yapılmıştır.[2324]

6.167. Abacıoğlu Mescidi

Dört Vukiyye mahallesinde olduğu belirtilen mescidin banısı Abacıoğlu Hacı Veliyuddin'dir.[2325] Bunu, Hurufat defterlerinde geçen "Abacıoğlu binası mescidi" ve "Dört Vukiyye Mahallesinde Abacı Hacı Veliyyüddin Mescidi" şeklinde geçen kayıtlardan anlamaktayız.[2326] Şevval 1172 / Mayıs 1759 tarihli kayıtta mescid mütevellisinin bir bayan olduğu anlaşılmaktadir. Mütevelli Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine kızı Şerife Rabia binti Mahmud'a babasının atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2327] Ayrıca farklı Hurufat Kayıtlarında; "Abacı Hacı Veli Mescidi",[2328], "Abacı el-Hac Veli Binası Mescidi"[2329] şeklinde geçen kayıtlar da mevcuttur. Burada mescidin banisi olarak Veli'nin geçiyor olması muhtemelen Veliyüddin'in kısaltılması şeklinde olduğu içindir. Daha rahat bir telaffuz için ismin kısaltması tercih edilmiş olabilir. Mescidin ilk olarak ne zaman faaliyete başlanladığı bilinmese de, kayıtlatlardaki ilk atamanın Recep 1136 / Mart 1724'te yapıldığı anlaşılmaktadır. Verilen tarihte 1 akçe ile mescidin imamı olan Hüseyin Halife'nin suihali olduğu bahanesiyle, mahalleli meclis-i şer'e varmış ve İmam Hüseyin'in azlını istemişlerdir. Azıledilen Hüseyin yerine muhtarı cemaat olan Ali Halife'ye naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[2330] Abacıoğlu mescidinde nazır olan Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine Hacı Ömer nazır olmuştur. Ancak bir süre sonra onun da ölmesi

[2322] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[2323] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[2324] VGMA, HD, 1119, Vr.7, s. 239.
[2325] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8; VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233; 5 Safer 1137 / tarihli olan söz konusu kayıtta, Mescid İmamı olan Hüseyin'in 15 sene boyunca bu görevde kaldığı anlaşılmaktadır. Görevinde suihali olmamasına rağmen Ali isimli bir kişinin yalan beyanı üzerine görevden alınmışsa da, Hüseyin'in payıtahta arzuhal sunması üzerine padişah fermanı sadr olup İmam Hüseyin'in hasmıyla murafa-i şer olunmadıkça görevinden alınmaması tembihlenmiştir.
[2326] VGMA, HD, 1106, Vr.12, s. 24.
[2327] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22; VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2328] Gös. yer.
[2329] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.
[2330] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.

üzerine es-Seyyid Ali, es-Seyyid Süleyman ve es-Seyyid İbrahim'e Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da berat tevcihi yapılmıştır.[2331] Söz konusu mescidde yevmi 2 akçe ile imam ve 2 akçe ile mütevelli Seyyid Mahmud'un elindeki atik beratı Recep 1154 / Eylül 1741'de yenilenmiştir.[2332] Seyyid Mahmud Şevval 1172 / Mayıs 1759'da öldüğünden, oğluna babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2333] Şevval 1172 / Mayıs 1759'da Şerife Rabia binti Mahmud, babasının beratı atiki gereğince mütevelli olmuştur.[2334] Rabia bin Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine kızı Şerife Azize Hatun'a 1 R. Evvel 1215 / 23 Temmuz 1800'de berat tevcihi yapılmıştır.[2335] Şerife Azize binti Şerife Rabia'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid el-Hac Mehmed bin Seyyid el-Hac Ali'ye, berat ve arzuhal ile 28 R. Ahir 1231 / 28 Mart 1816'da tevcih yapılmıştır.[2336]

6.168. Dört Vukkiye Mescidi

Mescid, kendi ismiyle anılan mahallede idi.[2337] Şaban 1101 / Mayıs 1690'da yapılan atama kayıtlarından mescidin bu tarihlerde faal olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihte yarım akçe ile mescid imamı Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed mevcut olduğu halde, Süleyman görevi üzerine alıp, berat ettirmiştir. Ancak Süleyman öldükten sonra, kadı Hacı Mustafa arzıyla Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2338] İmam Mehmed Halife'nin beratı yarım akçe karşılığında Şaban 1186 / Ekim 1772'de yenilenmiştir.[2339] R. Evvel 1191 / Nisan 1777'de nim akçe ile imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır.[2340] 27 R. Ahir 1205 / 3 Ocak 1791'de Seyyid Mehmed'in beratı zai olduğundan yeni berat verilmiştir.[2341]

6.169. Caferoğlu Mescidi

Hurufat kayıtlarında Dört Vukiyye mahallesinde olduğu belirtilen Mescidin Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da atama kaydı mevcuttur. Bu tarihte faal olduğu anlaşılan mescidin yevmi asır ve salisde, el-Hac Ahmed'in vakf eylediği cüzlerden bir cüz'ün okunması için vakf ettiği tarlaya mutasarrıf olan Seyyid el-Hac

[2331] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[2332] VGMA, HD, 1106, Vr.12, s. 24.
[2333] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2334] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22; VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[2335] VGMA, HD, 552, Vr.13, s. 21.
[2336] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.
[2337] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[2338] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[2339] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[2340] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[2341] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 106.

Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Ali Halife'ye Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da tevcih yapılmıştır.[2342]

6.170. Kenanoğlu Mescidi

Mescid, Konya'nın Yenice Mahallesinde ve Dipsiz Sokak olarak adlandırılan mevkide idi. Bazı kayıtlarda Kenan Mescidi[2343] olarak ta geçen mescidin banisi, muhtemelen mescide ismini veren Kenan ismindeki hayır sahibi zattır. Mescidin ne zaman yapıldığı noktasında net bir bilgiye sahip olunmamakla birlikte, Hurufat kayıtlarında geçen ilk atama kaydın'ın R. Ahir 1110 / Ekim 1698'de gerçekleştiği ve yarım akçe ile imamın Mehmed olduğu anlaşılmaktadir. Mehmed'in görevden ayrılması üzerine Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[2344] C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te 2 akçe ile imam olan Hasan, 1 akçesini Ahmed Halife'ye vererek kadı arzıyla kendine ortak yapmıştır.[2345] R. Ahir 1116 / Ağustos 1704'te mescidin mütevelli Mehmed'dir. Mehmed'in beratı verilen tarihte yenilenmiştir.[2346] Kenanoğlu mescidinde 6 akçe ile imam ve Hacı Seyyid Veli'nin ref'inden 2 akçe ile mütevelli olan Ahmed'e R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[2347] Ramazan 1142 / Mart 1730 tarihli kayıtta, 1 akçe ile imamet cihetinin yarısına sahip olan Ahmed bin Ali görevinden kasr-ı yed ederek ve imamet cihetinin diğer yarısına sahip Hasan'in da ölmesi üzerine Hafiz İsmail bin Mehmed'e naib Osman arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2348] R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de 6 akçe ile imam ve 2 akçe ile mütevelli olan Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine Hüseyin bin Hoca Veli'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2349] Recep 1217 / Ekim 1802'de mescidde 6 akçe yevmiye ile imam ve 2 akçe ile mütevelli olan Hüseyin bin Sarrac Veli'den uzun bir zamanda haber alınamaması üzerine onun ref'i ile Seyyid Şeyh İsmail Zühtü bin Şeyh Mehmed'e, naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[2350] Dipsiz sokağında bulunan Kenanoğlu mescidinde yevmi 6 akçe ile imam ve yevmi 2 akçe ile mütevelli

[2342] VGMA, HD, 1090, Vr.4, s. 134.
[2343] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[2344] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[2345] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[2346] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[2347] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.
[2348] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 196.
[2349] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.
[2350] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.

Seyyid Şeyh İsmail bin Şeyh Mehmed'in görevden ayrılması üzerine oğlu es-Seyyid Derviş Rıfkı bin es-Seyyid İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2351]

6.171. Yenice Mahallesi / Dipsiz Sokak Mescidi

Bulunduğu mahalle adıyla anılan mescid, Kenanoğlu Mescidinde olduğu gibi, Dipsiz Sokak nam mevkide bulunmaktaydı. Hurufat kayıtlarında bu sokak ismi özellikle zikredilmektedir.[2352] Zilkade 1108 / Mayıs 1697'de ilk atamanın yapıldığı mecliste imam İsmail'dir.[2353] Dipsiz Sokak Mahallesi mescidinde mütevelli olan Mustafa'nin ölmesi üzerine Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2354] Yani mescidin diğer bir ismi de Dipsiz Sokak Mescidi'dir. C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de mescid imamı İsmail'in görevden ayrılması ile oğlu Mehmed'e kadı arzıyla tevcih yapılmıştır.[2355] Muharrem 1130 / Aralık 1717'de 2 akçe ile mütevelli ve 1 akçe ile nazır Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Hacı Veli'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2356] Dipsiz Sokak Mescidinde imam Seyyid Süleyman'ın vazifesini terk etmesi üzerine naib arzıyla Ahmed'e Safer 1130 / Ocak 1718'de berat tevcihi yapılmıştır.[2357] Yenice Mahallesi Mescidinde imamı İbrahim iken, Hüseyin ismindeki bir kişi Hafiz İbrahim öldü ve mescid mahlüddür diyerek, mescid imametini üzerine almıştır. Ancak Hafiz İbrahim'in yaşadığı ve Aksinle Mahallesi Mescidinde muallim olduğunu ihbar edilmesi üzerine kadı Mustafa el-Mesnevi arzıyla tekrardan yenice mescidi imamet ciheti, İsmail'e 21 R. Ahir 1170 / 13 Ocak 1757'de berat tevcih yapılmıştır.[2358] Recep 1199 / Mayıs 1785 tarihli hurufat kaydında, Yenice mahallesi mescidi imamı İsmail hizmetini terk edip başka bir memlekete gittiğinden, yakınlarından Seyyid Hafiz Hasan'a kadı Ataullah Efendizade Feyzullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2359]

[2351] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 20.
[2352] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[2353] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[2354] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52; Dipsiz Sokak Mahallesi ibaresi, aslında sınırları belli bir mahalleyi değil de, daha önceki kayıtlarda da geçtiği üzere, bir mevki manasında kullanlıdığı anlaşılmaktadır.
[2355] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[2356] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[2357] Gös. yer.
[2358] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 4; Aynı kayıtta, Hafiz İbrahim'in Aksinle Mahallesi, Abdi Subaşı mescidinde de yarım akçe ile imam olduğu belirtilmektedir.
[2359] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 2.

6.172. El Hac Mustafa Mescidi

Mescid, Dedemoğlu Mahallesinde idi. Kayıtlarda, "Hacı Mustafa binası mescidi"[2360] şeklindeki açıklamalardan, mescidin banisinin Hacı Mustafa olduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlardan, XVIII. Yüzyıl başları ile XIX. Yüzyılda faal olduğu anlaşılan mescidin 7 Zilhicce 1121 / 7 Şubat 1710 tarihli kayıtta, mihrab ve çırağı para vakfının olduğu anlaşılmaktadır. 2 akçe ile nukudun mütevellisi Mustafa bin Hüseyin'in ölmesi üzerine Şeyh Ali bin Süleyman'a naib Mehmed halim arzıyla tevcih yapılmıştır.[2361] Safer 1127 / Şubat 1715'te Hacı Mustafa mescidinde 1 akçe Nazır Hacı Ali'nin ölmesi üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2362] Evladı vakıftan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Salih'a Recep 1129 / Haziran 1717'de tevcih yapılmıştır.[2363] R. Ahir 1148 / Ağustos 1735'te imam İsa bin Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2364] Hicri 1184 / Miladi 1770'te mescidin imamı Hafiz Abbas'ın ölmesi üzerine oğulları Ahmed ve Mustafa'ya kadı Müslihzade Mehmed Said arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2365] Mescidin mihrab ve çırağına vakıf olan nakitin 2 akçe ile mütevellisi Hafiz İsa'nın görevinden ayrılması üzerine 29 Şaban 1194 / 30 Ağustos 1780'de Mustafa bin Ömer atanmıştır.[2366] 24 Recep 1210 / 3 Şubat 1796'da Mescitte imam olan Şeyh Ali bin Süleyman'ın ölmesi üzerine oğulları es-Seyyid Hafiz Mehmed ve es-Seyyid Hafiz Osman kardeşlere berat tevcihi yapılmıştır.[2367] Mescidin mihrab ve çırağ vakfina 2 akçe ile mütevelli olan Şeyh Ali bin Süleyman'ın ölmesi üzerine oğulları es-Seyyid Hafiz Mehmed ve es-Seyyid Hafiz Osman kardeşlere 24 Recep 1210 / 3 Şubat 1796'da tevcih yapılmıştır.[2368] Es-Seyyid Hafiz Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine nısf hissesi, imtihanla bu işe ehil olan, İbrahim bin Ahmed'e naib Şeyhzade Ahmed Reşit arzıyla 27 R. Evvel 1242 / 28 Kasım 1826'da tevcih yapılmıştır.[2369]

[2360] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[2361] Gös. yer.
[2362] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[2363] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[2364] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[2365] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[2366] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19.
[2367] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23.
[2368] Gös. yer.
[2369] VGMA, HD, 556, Vr.5, s. 12.

6.173. Minareli Mescid

Mescid, Hurufat defterlerinde Dehuda Mahallesinde gösterilmektedir.[2370] XIX. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan mescide imam ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Muharrem 1117 / Nisan 1705'te mescidin muayyene ile imamı Seyyid İsmail üzerinden Abbas ve Musa aldığından mütevelli arzıyla bu kişilere berat tevcihi yapılmıştır.[2371] C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te mecidde imam İbrahimin beratı yenilenmiştir.[2372] R. Evvel 1128 / Şubat 1716 tarihli hurufat kaydında Minareli mescidin nakid para vakfi ile mahalle malı avarız vakfının 4 akçe ile mütevellisi Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2373] 2 akçe ile mescidde imam olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu İsmail mutasarrıf olmuştur. Ancak Mehmed bir süre bu görevi üzerine almışsa da, R. Evvel 1128 / Şubat 1716'da Mehmed üzerinden İsmail aldığından İsmail'e tevcih yapılmıştır.[2374] C. Ahir 1139 / Aralık 1726'da 2 akçe ile imam olan İbrahim'in ölmesi üzerine ve Mehmed'in ref'inden imam olan İsmail'in hizmetini bırakması üzerine kardeşi ibrahim'e naib Osman arzıyla tevcih yapılmıştır.[2375]

6.174. Dehuda Mahallesi Mescidi

Hurufat kayıtlarında Dehuda Mahallesi mescidi olarak geçen mabedin banisi bilinmiyor. Ancak, Muhtemelen mahalleli hayırseverler tarafından yaptırılmıştır. Kayıtlarda "Muinye Medresesine mutasil mescid" kaydı mescidin muinye medresesi yakınında olduğu bilgisi verilmiştir. Muinye Medresesi Konevi Civarında yani Konya'nın sur kapılarından Çeşme Kapısı yakınında olduğu bilindiğine göre, mescidin de buralarda olduğu anlaşılmaktadır.[2376] Mescide yapılan atama kayıtları, mescid imamların adları ve aldıkları ücretler tarihleriyle birlikte verilmiştir. Bu atamalardan hareketle mescidin XVII. Yüzyılın ikinci yarısı ile XVIII. Yüzyılın birinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Mescidin Recep 1108 / Ocak 1697'de

---

[2370] Aynı belge; Muharrem 1117 / tarihli bir kayıtta, "el-Hac Mir Mahallesinde Minareli mescid" olarak düşülen bir kayıt mevcuttur. Ancak, bu kayıt, Minareli mescid ile ilgili diğer kayıtlar ile mühteva açısından aynı olduğundan, bu kayıt farklı bir mescide ait olarak değil, Dehuda mahallesindeki mescidle aynı olarak değerlendirildi. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[2371] Gös. yer.
[2372] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[2373] Gös. yer.
[2374] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59; VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[2375] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 194.
[2376] Koya'nın Beyhekim' mahallesinde olan medresenin Selçuklu eserleri tipinde olduğu ancak, inşasının XV. Yüzyılda olduğu, mescidin Konyalı Hoca Mu'in tarafından inşa edildiği ve Konya'nın içinde ve dışında çok sayıda vakfının olduğu belirtilmektedir. Önder, *Maarif*, s. 36.

yarım akçe yevmiye ile imamı Hasan'dır.[2377] Naib Hacı Yusuf arzıyla, R. Evvel 1110 / Eylül 1698'de Mustafa mescid imamı olmuştur.[2378] C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te medreseye bitişik olan mescidde üç vakitte hasbi imam olan Molla Hızır'a naib Abdurrahman arzıyla tevcih yapılmıştır.[2379] C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te mescidde imam olan Hızırın ayrılması üzerine Ahmed beratlı olduğundan tevcih yapılmıştır.[2380] Başka bir kayıtta ise, günlük beş vakitte mescidde hasbi imam olan Molla Hızır'ın öldüğü ve bunun üzerine naib arzıyla Abdurrahman'a C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te berat tevcihi yapılmıştır.[2381]

6.175. Hacı Mehmed Mescidi

Hurufat kayıtlarında Çirkab Mahallesinde olduğu belirtilen mescidin Hicri 1121 / Miladi 1709 tarihli hurufat kaydında mescidin imamı olmadığından ancak ihtiyaç olduğundan 2 akçe ile Molla Mehmed'e kadı arzı ile tevcih yapılmıştır.[2382]

6.176. Mücellid Mahallesi Mescidi

Mescid, Kapı Caminin batı tarafında yer alan ve günümüzde Eşrefoğlu Sokağı'nın bulunduğu bölgedeki Mücellid Mahallesinde idi.[2383] Günümüzde Eşrefoğlu olarak bilinen sokak ile Karaağalar Sokağının birleştiği yerin az ilerisinde Mücellid Camisi bulunuyordu. Günümüzde Bulunduğu mahalle adıyla anılan mescidin C. Evvel 1109 / Kasım 1697'de imamı Hafiz Mehmedir. Bir süre sonra ise Hasan mescid imamı olmuştur.[2384] 1 akçe ile mescidde imam Ali'nin görevden ayrılması üzerine Ahmed'e Safer 1131 / Aralık 1718'de berat tevcihi yapılmıştır.[2385] Söz konusu mescitte imam Mehmed'in ölmesi üzerine Hüseyin'e mütevelli arzıyla R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de tevcih yapılmıştır.[2386] C. Evvel 1135 / Aralık 1722'de 1 akçe ile imam Mustafa'nın ölmesi üzerine mütevelli arzıyla Hüseyin Halife'ye tevcih yapılmıştır.[2387] Mücellidler Mahallesi Mescidinde vazife-i muayyene ile imam Şeyh Mehmed Emin mahlülünden imam olan Hafiz Abdullah'a naib Abdurrahim

[2377] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.
[2378] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[2379] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[2380] Gös. yer.
[2381] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[2382] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2383] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190; Bu kayıtta, "Mescidi kadım demekle maaruf mescidi şerif…" şeklinde bir kayıt düşülmüştür.
[2384] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 496.
[2385] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[2386] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[2387] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.

arzıyla Zilkade 1141 / Mayıs 1729'da tevcih yapılmıştır.[2388] Mehmed Emin'in çocuksuz ölmesi üzerine muhtarı cemaat Seyyid Osman bin Seyyid Mürtezaya, naib Seyyid İbrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2389]

6.177. Hacı Recep Mescidi

Hacı Recep Mescidi, Konya'nın mücellid mahallesinde idi. Mescidin banisi mescidi inşa eden Hacı Recep'in kendisidir.[2390] Mescidin inşa tarihi bilinmiyor ancak R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de İbrahim'in mescid imamı olarak atandığına bakılırsa, XVIII. Yüzyılın başlarında mescidin faal olduğu anlaşılmaktadır.[2391] El-Hac Recep mescidinde 1 akçe ile imam Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine nısf imamet cihetine Mehmed R. Ahir 1141 / Kasım 1728'de atanmıştır.[2392] Şevval 1174 / Mayıs 1761'de söz konusu mescitte cüzhan olan Ahmed Halife'nin elinde olan atik beratı 1 akçe vazife ile yenilenmiştir.[2393] 5 Safer 1192 / 5 Mart 1778'de 1 akçe ile imam olan Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine biraderzadesi Seyyid Hızır ibn Mehmed'e naib Hacı Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2394] Hicri 1203 / Miladi 1788'de Hacı Recep binası mescidinde 1 akçe ile imam Seyyid Hızır'ın ayrılması üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2395] Mescitte yevmi 1 akçe ile imam İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla Seyyid el-Hac Salih bin Süleyman'a, 25 C. Ahir 1221 / 9 Eylül 1806'da naib Hüseyin Hıfzı arzıyla berat tavcihi yapılmıştır.[2396]

6.178. Çıralı Mescid

Mescid, Konya İç Kalesinde yer alan Çıralı/Çıralu Mahallesinde idi. Mescidin mi ismini mahalleden yoksa mahallenin mi ismini mescidden aldığı bilinmiyor. Muharrem 1118 / Nisan 1706'da mescidin müezzini Mehmed terki hizmet ettiğinden yerine diğer Mehmed'e 1 akçe yevmiye ile tevcih yapılmıştır.[2397] Zilkade 1120 / Ocak 1709'da Çıralı Mescidde muayyene ile imam olan Ali'nin ölmesi üzerine oğlu

---

[2388] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192.
[2389] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[2390] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12; Hurufat kayıtlarından, söz konusu mescide yaklaşık yüz yıllık bir süre zarfında yapılan atamalar, mescid görevlileri, görevlilerin çalışma süreleri, aldıkları ücreler, mescid vakıfları gibi bilgilere ulaşmak mümkündür.
[2391] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.
[2392] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[2393] Gös. yer.
[2394] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.
[2395] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1.
[2396] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[2397] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.

Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2398] Safer 1129 / Ocak 1717'de 3 akçe ile mescid imamı olan İbrahim'in ölmesi üzerine Abdullah'a naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[2399] Muayyene ile mescid imamı olan Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Ahmed Halife'ye ve el-Hac Abdullah Halife'ye imamet tevcihi yapılmıştır. Bir süre sonra onlardan alınan imamet tevcihatı Şevval 1135 / Temmuz 1723'te Mehmed Halife'ye tevcih edilmiştir.[2400] Çıralı Mahallesi ahalisinin meclis-i şer'e gelip, çıralı mescidinde yevmi 3 akçe ile imam olan Ahmed bin Ali'nin Kur'an-ı Azimuşşanı kıraata iktidarı olmadığını belirterek, naib Ali Efendi arzıyla Ahmed'den alınan görev, muhtarı cemaat Musa bin Ali'ye tevcih edilmiştir.[2401] Mescitte 3 akçe ile imam Abdullah'ın ölmesi üzerine oğluna babası beratı gereğince Şaban 1136 / Nisan 1724'te tevcih yapılmıştır.[2402] Çıralı mescidde yevmi 1 akçe yevmiye ile müezzin olan mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Emrullah'a R. Ahir 1137 / Aralık 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[2403]

6.179. Dinkeş Mahallesi Mescidi / Cenkçi Mescidi

Hurufat kayıtlarında Mescidin Dinkeş Mahallesinde olduğu belirtilmiştir.[2404] Yine aynı kayıtta, Dinkeş mahallesinde bulunan mescidin adı, Cenkçi Mescidi olduğu belirtilmiştir. XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılan mescide, Safer 1121 / Nisan 1709'da Dinkeş Mahallesi mescidinin imamı olmadığından Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[2405] Ramazan 1133 / Haziran 1721'de 1 akçe ile mütevelli olan Hasan'ın ölmesi üzerine Hacı İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2406] R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de Cenkçi Mescidinin 2 akçe ile mütevellisi İbrahim'in ölmesi üzerine Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır.[2407] 1 akçe ile mescid mütevelli Hacı İbrahim'in ölmesi üzerine tevliyet hakkı oğlu Seyyid Mustafa'nın iken, Abdülkadir almıştır. Ancak R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de mahkemeye yansıyan dava kaydında Abdülkadir'in ref ve Seyyid Mustafa'ya tevcih yapılmasında karar verilmiştir.[2408] R. Evvel 1133 / Aralık 1720 tarihli kayıttan, Cenkçi Mescidi imamlarının Çomaklar

[2398] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[2399] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[2400] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230.
[2401] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[2402] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[2403] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 234.
[2404] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[2405] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2406] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 67.
[2407] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[2408] Gös. yer.

Köyünde bulunan tek gözlü değirmen vakfından yevmiye aldıkları anlaşılmaktadır.[2409] Şevval 1136 / Haziran 1724'te mescid imamı Abdülkadir'dir.[2410]

6.180. Gayiboğlu Mescidi

Hurufat kayıtlarında Gayiboğlu olarak geçen mescid, Çalıklı Mahallesinde gösterilmiştir.[2411] Zilhicce 1120 / Şubat 1709'da Gayibzade Mescidinde 1 akçe ile imam Veli'nin ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2412] Şaban 1133 / Mayıs 1721 tarihli başka bir kayıtta, Gayiboğlu Mescidi vakfının yarım akçe ile mütevellisi İbrahim beratını zai ettiğinden kendisine yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2413]

6.181. Hacı Hasan Mescidi

Bulunduğu mahalle ismiyle anılan mescidin banisi, muhtemelen mahalleli hayır sahibi kişilerdir. Safer 1120 / Aralık 1708 tarihli belgenin kenarına yazılan notta; mescid imamı Mehmed'in beratı'nın yenilendiği belirtilmiştir.[2414] Hicri 1181 / Miladi 1767'de Hacı Hasan Mahallesi Mescidinde muayyene imam olan Seyyid Hacı Mehmed bin Abdülkadir'in ölmesi üzerine Hafiz Mehmed'e naib Hacı Salih arzıyla tevcih yapılmıştır.[2415] Kayıtlardan mescidin XVIII. Yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılmaktadır.

6.182. Himmet Ağa Mescidi

Hurufat kayıtlarında Hacı Beg Mahallesinde olduğu belirtilen mescidin Zilkade 1123 / Aralık 1711 tarihli kaydında Himmet Ağa Mescidi olarak geçmekte ve mescidin imamlık görevini İbrahim üzerinden Ömer'in devraldığı belirtilmektedir.[2416]

[2409] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[2410] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[2411] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[2412] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[2413] Gös. yer.
[2414] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[2415] VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 33.
[2416] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.

6.183. Mercan Mescidi

Mercan Mescidi, Göktaş Mahallesinde idi.[2417] Mescid imamı Hasan beratını zai ettiğinden Muharrem 1131 / Kasım 1718'de yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2418] R. Ahir 1142 / Ekim 1729'da mescidin muayyene ile imamı Hasan'ın ölmesi üzerine Oğlu Osman'a, naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[2419]

6.184. Hacı Adil Mescidi

Hurufat kayıtlarında Şeyh Ahmed Mahallesinde gösterilen mescid, Günümüz Konya'sının Meram İlçesi sınırları içerisinde, Tahtatepen Mahallesi Karakurt Caddesinde bulunmakta idi.[2420] Danışmen Mustafa, mescidin ilk banisi olarak geçmekte ve mescidin inşasından bir süre sonra, Hacı Adil tarafından Şubat 1435'te mescide vakıflar tahsis edildiği anlaşılmaktadır.[2421] Burdan hareketle XIV. Yüzyılın sonu ile XV. Yüzyılın başını mescidin inşa tarihi olarak alabiliriz. Hurufat kayıtlarında mescid, genellikle Hacı Adil Mescidi olarak geçmektedir.[2422] Bazı kayıtlarda, Hacı Adil Daru'l-kurrası mescidi şeklinde de belirtilmiştir.[2423] Bu durum, muhtemelen mescid ile darü'l-kurranın yan yana ya da aynı yapı topluluğu içerisinde olmasından kaynaklanmaktadır. Şevval 1121 / Aralık 1709'da mescidin mihrab ve çerağına vakıf olan nakidin ve yanındaki muallimhanenin mütevelli Şeyh İbrahim'dir.[2424] Şaban 1123 / Eylül 1711'de Hacı Adil Mescidi vakfi'nın hamis galle ile cabisi Şeyh İbrahim ve Seyyid Mehmed'dir. Bir süre sonra mescid cebabet görevinin diğer Mehmed'e geçtiği anlaşılmaktadır.[2425]

[2417] Hurufat kayıtlarında Mercan Mescidi olarak geçen yapı, bazı çalışmalarda Mercan Cami olarak kaydedilmiştir. Bkz, Küçükdağ, *agt,* s. 35; Muhtemelen, başlangıçta mescid olarak inşa edilmiş olan yapı, zamanla camaat'ın artmasıyla camiye çevrilmiştir.

[2418] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.

[2419] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.

[2420] Başlangıçta mescid olarak inşa edilen mabet, XVIII. Yüzyılın ortalarında Cami'ye çevrilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55. Sözkonusu mescid, günümüzde cami olarak kullanılmakta olup 2005'te restorasgyonu yapılmıştır. Bkz, Yusuf Küçükdağ, *Konya Darülkurraları,* Çizgi Kitabesvi, Koya 2014, s. 48.

[2421] Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 47; Hurufat kayıtlarında, Kara İlyas mezrasının mahsülü bu mescide vakf edilmiştir. Mezra mahsülünden almak üzere, Hamis galleden nısf hisse ile cebabete Seyyid Abdülkadir ve Seyyid Ahmed mutasarrıflardır. Ancak bir süre sonra Seyyid Abdülkadirin ölmesi üzerine, oğlu Seyyid ömer'e arzuhali üzere tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.

[2422] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43; VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34. Ancak bu mescidin 22 Muharrem 1170 / 17 Ekim 1756'da "Şeyhyh Ahmed Mahallesinde vaki merhum Hacı Ali nam sahibü'l-hayrın bina eylediği mescidi şerif" tarzında geçen kayıtlardan, sözkonusu mescidin Hacı Ali tarfindan tamir edildiği anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.

[2423] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.

[2424] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.

[2425] VGMA, HD, 1107, Vr.14 s. 47.

6.185. Kürkçü Mescidi

Kürkçü mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarında Mescid'in, XVII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. C. Evvel 1108 / Kasım 1696'da Kürkçü mahallesi mescidinde 2 akçe ile imamı Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[2426] İmam Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Ali'ye Safer 1116 / Haziran 1704'te berat tevcihi yapılmıştır.[2427] Bu atama kaydından sonra kayıtlarda bir kesintinin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Muharrem 1199 / Kasım 1784'te yeni bir atamanın yapıldığı görülmektedir. Söz konusu kayıtta, Mescid imamı Mehmed bin Ahmed'dir. Ancak hizmetini aksattığından yerine Mustafa bin Mehmed atanmıştır.[2428] R. Evvel 1199 / Ocak 1785'te Kürkçü mahallesi mescidinde imam Mehmed Emin bin Hafiz Ahmed, babasının vefatı üzerine berat tevcih hakkının kendisinin olmasına rağmen Mustafa bin Mehmed kendisi üzerine aldığını belirtmiştir. Ancak berat-ı cülüs-ü hümayun ile Mustafa ref'i ile sahibi evvel Mehmed Emin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2429] Bir süre sonra Mehmed Emin bin Hafiz Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu görevi hak ettiği anlaşılan Seyyid Hafiz Mustafa bin Seyyid Halil'e, naib Seyyid Ahmed Tahir arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2430] Seyyid Hafiz Mustafa bin Seyyid Halil imamet cihetine mutasarrıf iken, görevinden ferağat etmesi üzerine Seyyid Hafiz Ömer Halife ibn Seyyid Ali'ye ferağ ve kasrıyed ederek, beratını huzuru şer'i de teslim edip, naib Seyyid Mustafa arzıyla Seyyid Hafiz Ömer Halife'ye Muharrem 1249 / Mayıs 1833'te tevcih yapılmıştır.[2431]

6.186. Galebe Mescidi

Galebe Mescidi, Konya'nın tarihi mahallelerinden, Galebe mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarından mescidin XVII. yüzyılın sonlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Zilkade 1108 / Mayıs 1697 tarihli hurufat kaydında mescid imamı Abdullah'ın ölmesi üzerine yarım akçe ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2432] R.

[2426] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.
[2427] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[2428] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1.
[2429] Gös. yer.
[2430] VGMA, HD, 1119, Vr.7, s. 239.
[2431] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[2432] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.

Evvel 1121 / Mayıs 1709'da mescid imamının olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun üzerine kadı arzıyla 6 akçe ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2433]

6.187. Esenli Mahallesi Mescidi

Hurufat defterlerinde Esenli Mahallesi mescidi olarak geçen mabedin, 14 C. Ahir 1203 / 12 Mart 1789 tarihli bir kayıtta[2434], Tamirci Mescidi olarak geçmektedir. Bu mescid ile sözü edilen mahalle mascidinin aynı mı yoksa farklı mi olduğu, iki atama kaydı arasındaki uzun süreden dolayı kesin değildir. Ancak başka mescid kaydına ulaşılamadığından bu iki mescidin aynı yepılar olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu mescidde Zilhicce 1136 / Ağustos 1724'te yevmi 10 akçe ile imam Ahmed'in görevden ayrılması üzerine oğlu Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2435] Mahalle avarızı vakfından 1 akçe ile mahalle mescidine mütevelli olan es-Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Ahmed'e 14 Ramazan 1164 / 6 Ağustos 1751'de berat tevcihi yapılmıştır.[2436]

6.188. Karaman Dede Mahallesi Mescidi

Karaman Dede Mahallesinde bulunan mescid, Karaman Dede Mahallesi Mescidi olarak kaydedilmiştir. Mescidin Safer 1117 / Mayıs 1705 tarihli atama kaydında, 1 akçe imamı ve 1 akçe ile mütevelli Mustafa Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2437]

6.189. Karakurd Mahallesi Mescidi

Karakurd Mahallesinde bulunan mescid, mahalle adıyla anılmış ve kayıtlarada böyle geçmiştir. Mescidin Şaban 1119 / Ekim 1707 tarihli atama kaydında, imam ve nakit vakfının mütevellisi Seyyid Hacı Hüseyin ibn el-Hac İsmail'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[2438] Mahalle mescidinin imam ve mütevelli Seyyid Hafiz Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.[2439] Mahalle mescidinin imam ve nakitinin mütevelli Seyyid Hafiz Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid

[2433] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 4.
[2434] VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100; Tamirci Mescidinin verilen tarihte imamı, 3 akçe yevmiye ile Mehmed ve Mustafa kardeşlerdir. Mustafa'nın ölmesi üzerine kardeşi ve müştereği Mehmed'e naibi Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.
[2435] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[2436] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3.
[2437] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[2438] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[2439] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.

Hasan'a R. Evvel 1183 / Temmuz 1769'da berat tevcihi yapılmıştır.[2440] 12 R. Evvel 1212 / 4 Eylül 1797 tarihli kayıtta, sözkonusu mescitte muayyene ile imam ve nukudu mevkufenin önceki mütevellileri Seyyid Mustafa, Seyyid Hüseyin, Seyyid Ali ve Seyyid Süleyman ibn Seyyid Hasan kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, dişardan Mustafa isimli bir kişinin hile ile yarı imamet ve yarı mütevellilik hisselerini Seyyid Mustafa ve Seyyid Hüseyin üzerinden alıp, kendine berat ettirmiştir. Ancak daha sonra durumun anlaşılması üzerine sözkonusu görev eski sahiplerine iade edilmiştir.[2441] Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine rub hisse imamet ve mütevellilik, oğlu Seyyid Mehmed'e Muharrem 1213 / Haziran 1798'de geçmiştir.[2442]

6.190. Yusuf Halife / Hacı Zekerya Mescidi

Mescid, Kalenderhane Mahallesinde idi. Mescidin banisi muhtemelen mescide ismini veren Yusuf adlı zattır.[2443] Bazı kayıtarda mescide, Hacı Zekerya Mescidi de denmektedir.[2444] Zilhicce 1110 / Mayıs 1699 tarihli hurufat kaydında Yusuf Mescidinin müezzini Mehmed'dir.[2445] Hacı Zekerya Mescidinde öğlen ve ikindi vakitlerinde imam lazım olduğundan Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2446] Yusuf Halife mescidinde öğlen ve ikindi vakitlerinde 2 akçe ile imam Mehmed'in beratı olmadığından Muharrem 1135 / Ekim 1722'de berat tevcihi yapılmıştır.[2447] Sözkonusu mescitte yarım akçe ile müezzin Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2448]

6.191. Kalenderhane Mahallesi Mescidi

Muhtemelen mahalleli hayır sahibi kişiler tarafından yaptırılan mescid, Kalenderhane mahallesinde bulunuyordu. Hurufat kayıtlarında mescidin XVII. yüzyılın sonları ile XVlll. Yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Safer 1116 / Haziran 1704'te mescidin imamı 1 akçe ile Musa olup beratı yenilenmiştir.[2449] Mescidin Safer 1123 / Mart 1711'de 1 akçe ile imamı Abdullah'ın ölmesi üzerine

[2440] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[2441] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12.
[2442] Gös. yer.
[2443] Mescide, Zekeriya Mescidi de denmekteydi. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 45.
[2444] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[2445] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[2446] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[2447] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[2448] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[2449] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.

imamet hakkı oğluna ait iken aherden Halil alıp üzerine berat ettirmiştir.[2450] Mahallenin avarız ve nüzul vakfından mahallede bulunan mescidin mütevellisine 2 akçe yevmiye verilmiştir.[2451] Muharrem 1164 / Kasım 1750 tarihli kayıtta, Mahalle mescidinde imam Hafiz İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[2452] Şevval 1168 / Temmuz 1755'te mescidin muayyene imamı, mescid vakfi, mahalle avarız ve nuzül vakfi ile mahalle çeşmesi vakfının 2 akçe ile mütevellisi Mehmed'dir.[2453] Mescidin Muharrem 1190 / Şubat 1776'da muayyene imamı Hafiz İbrahim bin Hafiz Halil'dir.[2454] Muayyene ile imam olan Hafiz İbrahim'in görevinden ayrılması üzerine Hicri 1203 / Miladi 1788'de nısf-ı imamete kardeşi Hafiz Mehmed atanmıştır.[2455] R. Evvel 1222 / Mayıs 1807'de sözkonusu mescitte muayyene imam, mescid vakfının, mahalle avarız ve nüzul vakfi ile mahallede bulunan çeşme vakfının 2 akçe ile mütevellisi Mahmud'un ölmesi üzerine oğlu Salih bin Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[2456]

6.192. İnşariyye Mescidi

Mescid, Kalenderhane Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarında mescidin XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır. Atama kayıtlarına bakıldığında iki atama arasındaki tarihin uzun olduğu ve sonradan ataması yapılan kişilerin öncekilerle pek bağlantının olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum mescide yapılan atamaların düzenli olmadığını göstermektedir. Şevval 1142 / Nisan 1730'da mescid imamının Osman olduğu görülmektedir. Osman'ın ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve İsmail'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2457] R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta, yarım akçe yevmiye ile Yakup ve Mustafa halifelerin müştereken imam oldukları anlaşılmaktadır. Her ikisinin elinde atik beratı mevcut olduğundan berat tevcihinin yapıldığı belirtilmiştir.[2458] Recep 1197 / Haziran 1783'te mescidin nim akçe ile imamı Süleyman Efendi'dir. Süleyman Efendinin bir süre sonra ölmesi üzerine

[2450] Gös. yer.
[2451] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[2452] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[2453] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[2454] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[2455] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 8.
[2456] Gös. yer.
[2457] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197; Küçükdağ İnşariyye Mescidi ve Hüseyin Efendi Camini, atama kayıtlarının benzerliğinden dolayı, aynı mabetler olarak kabul etmektedir. Küçükdağ, *agt*, s. 36; Ancak Hurufat kayıtlarında her iki mabedin farklı olduğu yanı biri mescid, diğeri ise Cami olduğu anlaşılmaktadır.
[2458] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27; Osman'ın ölmesi üzerine yerine geçen oğulları Mehmed ve İsmail'in neden görevden alındıklarına dair hiçbir bilgi verilmemiştir. Bu durum kayıtların düzenli tutulmadığı ve belge eksikliğinin olduğunu göstermektedir.

Abbas bin İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2459] Başka bir kayıtta, mescidde nim akçe ile imam olan Hüseyin bin Hüseyin'in ölmesi üzerine Zilhicce 1199 / Ekim 1785'te Seyyid Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2460] 15 Zilkade 1204 / 27 Temmuz 1790'da mescidin yarım akçe ile imamı Seyyid Hasan bin Seyyid Mahmud'un görevinden ayrılması üzerine Seyyid Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2461] Abdurrahman'ın çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla Seyyid Hafiz Halil'e naib Tayyarizade Seyyid Abdurrahim arzıyla Şaban 1224 / Eylül 1809'da berat tevcihi yapılmıştır.[2462] Devam eden kayıtlara bakıldığında genelde görevden ayrılma sonucunda yeni atamaların yapıldığı anlaşılmaktadır. Bazı yeni görev tevcihlerinin nedeni ölüm olarak belirtilmiş iken, bazı tevcihlerin ise "görevden ayrılma" üzerine yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, bazı atamaların "imtihanla" yapılmış olduğu ve göreve liyakatı olan kişilerin seçilmesine dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

6.193. Bezirci Hacı Ahmed Mescidi

Konya'nın Kalenderhane mahallesinde bulunan mescidin banisi Hacı Ahmed'dir. Kayıtlarda, Hacı Ahmed Mescidi, Bezirci Mescidi, Bezirci Hacı Ahmed Mescidi ve Bezircizade Mescidinde şeklinde geçmektedir. Mescidin Şaban 1118 / Kasım 1706'da 1 akçe ile imamı Hacı Ahmed'dir. Hacı Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[2463] Şaban 1123 / Eylül 1711'de Abdullah'ın Bezircizade Mescidinde yevmi 1 akçe ile imam olduğu anlaşılmaktadır. Abdullah'ın ölmesi üzerine Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[2464] Zilkade 1124 / Kasım 1712'de Bezircizade Ahmed Efendi Mescidinde imam Halil bin Himmet'ten görevi alan Ali, naib Seyyid Mehmed arzıyla kendisine tevcihini sağlamıştır.[2465] Söz konusu mescidde muayyene Çırağdar olan Hafiz Abdurrahman bin Hafiz Hasan'a R. Evvel 1184 / Haziran 1770'de berat tevcihi yapılmıştır.[2466] Hacı Ahmed mescidinde muayyene çırağdar olan Hafiz Hüseyin'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2467]

[2459] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29.
[2460] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6.
[2461] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103.
[2462] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[2463] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[2464] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[2465] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[2466] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[2467] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.

6.194. Kadıasker Mahallesi Mescidi

Konya'nın Kadıasker Mahallesinde bulunan mescidde imam olan Hafiz Mehmed, babası Avaz'ın ölmesi üzerine Safer 1141 / Eylül 1728'de mütasarrıf olmuştur.[2468] Hafiz Mustafa, Hafiz Ahmed ve Mahmud'a Şaban 1174 / Mart 1761'de iştiraken berat tevcihi yapılmıştır.[2469] Mahalle mescidinde muayyene ile imamet cihetinin sülüsan hissesine mütasarrıf olan Hafiz Ahmed, rızasıyla sülüsan hisseye mütasarrıf olan kardeşi Hafiz Mahmud'a görevini devretmiş ve 19 Şaban 1191 / 22 Eylül 1777'de Hafiz Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[2470] Mescidde müayyene imam olan Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2471] Vazife-i muayyene ile mescidin imamı Hafiz Mahmud'un ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Feyzullah kardeşlere 11 R. Ahir 1203 / 9 Ocak 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[2472] Mescidi şerifte muayyene imam olan Mehmed ve Feyzullah ibn Hafiz Mahmud kardeşlerin görevlerinden ferağat etmeleri üzerine amcaları Süleyman Halife'ye görevlerini bıraktıklarının teyid edilmesi üzerine berat tevcihi yapılmıştır.[2473]

6.195. Hacı Dede Mescidi

Hoca Habib Mahallesinde bulunan mescidin banisi, 25 Safer 1112 / 11 Ağustos 1700 tarihli Hurufat kaydına göre, mescide ismini veren Hacı Dede ismindeki zattır.[2474] Hacı Dede'nin bina ettiği mescitte imam olan es-Seyyid Abdullah'ın ölmesi üzerine muhtarı cemaat olan, Hasan Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2475] C. Ahir 1119 / Ağustos 1707'de Hacı Dede Mescidi mütevelli İbrahim Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2476] Hacı Dede mescidinde fecir ve işada muayyene imam İbrahim bin Murtaza'nın ölmesi üzerine Abdüllatif'e tevcih yapılmıştır.[2477] Mescidin evkatı selasede muayyene ile imamı olan Abdüllatif Halife'nin beratı C. Evvel 1169 / Şubat 1756'da yenilenmiştir.[2478] Hacı Dede binası mescidinde vazife-i muayyene ile imam olan İsmail'in ayrılması üzerine Osman'a 3

[2468] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[2469] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 20.
[2470] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[2471] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 20.
[2472] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 9.
[2473] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[2474] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[2475] Gös. yer.
[2476] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[2477] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[2478] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.

Muharrem 1171 / 17 Eylül 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.[2479] C. Evvel 1177 / Kasım 1763'te söz konusu mescidde imam Derviş İbrahim'in beratı C. Evvel 1177 / Kasım 1763'te yenilenmiştir.[2480] 8 Recep 1198 / 28 Mayıs 1784'te Hacı Dede Mescidinde muayyene ile imam Hasan'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdulah, Seyyid Mehmed ve Seyyid Ahmed Mustafa isimli kardeşlere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[2481] 15 R. Ahir 1203 / 13 Ocak 1789'da mescidi şerif vakfının hasbi mütevelli Seyyid Abdullah'tır. Seyyid Abdullah'ın ölmesi üzerine Osman'a tevcih yapılmıştır. 5 Safer 1213 / 19 Temmuz 1798'de Hacı Dede Mescidi vakfının hasbi mütevelli Hasan'dır. Hasan'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdullah, Seyyid Ahmed, Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa kardeşlere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[2482] 6 Recep 1215 / 23 Kasım 1800'de Seyyid Ahmed ve Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmeleri üzerine kardeşleri Seyyid Abdullah ve Seyyid Mustafa'nın imtihanla bu göreve layık oldukları bilindiğinden, naib Şeyh Said arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2483] Hacı Dede binası mescidinde çerağdar ve ferraş olmayıp, lazım olduğundan söz konusu mescidin çırağdarlık cihetine meşrut olan nakit'ten yevmi 6 akçe ile müceddeden Seyyid Abdullah ve Seyyid Ahmed kardeşlere müştereken naib İbrahim arzıyla Muharrem 1221 / Mart 1806'da tevcih yapılmıştır.[2484] Mescidin nısf imamet hissesi cihetine mutasarrıf olan Hafiz Mehmed görevinin ehli olmayıp, imamet hizmetini edaya iktidarı olmadığından görevinden alınarak Hafiz Mustafa bin Hasan'a Muharrem 1229 / Aralık 1813'te berat tevcihi yapılmıştır.[2485] 20 Safer 1240 / 14 Ekim 1824 tarihli hurufat kaydında mescid imameti için yapılan hileli berat tevcihi mahkemeye taşınmıştır. Mahkeme sonucunda, imamet cihetinin eski sahibi Hafiz Ahmed haklı bulunmuş ve verilen tarihte berat tevcihi yapılmıştır.[2486]

[2479] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[2480] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.
[2481] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 20; VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[2482] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 20.
[2483] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[2484] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.
[2485] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[2486] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.

6.196. Fenari Mescidi

Konya'nın Huda mahallesinde idi. Mescidle ilgili ulaşabildiğimiz tek hurufat kaydında mescide imam atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. C. Evvel 1173 / Aralık 1759 tarihli kayıtta mescid imamı 2 akçe ile Hafiz İbrahim'dir.[2487]

6.197. Minareli Mescidi

Mescid, Konya'nın Huda Mahallesinde idi. R. Evvel 1128 / Şubat 1716 tarihli hurufat kaydında mescidin muayyene ile imamı Mehmed'dir. Ancak bir süre sonra İsmail adındaki bir kişi tarafından imametin Mehmed'den alındığı anlaşılmaktadır.[2488]

6.198. Sütçü Mahallesi Mescidi

Bulunduğu Mahallenin ismiyle anılan mescidin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. İsmini, mahalleden alan mescid, muhtemelen mahalledeki hayır sahibi kişiler tarafından yaptırılmıştır. C. Evvel 1115 / Eylül 1703 tarihli hurufat kaydında, mescitte 1 akçe ile imam ve mütevelli olan Abdullah'a beratı atiki gereğince tevcih yapılmıştır.[2489] Bu atama kaydında uzun bir süre sonra, ancak 15 C. Evvel 1155 / 18 Temmuz 1742'de yeni bir atama kayadına ulaşılabilmiştir. Söz konusu tarihli atama kaydında Vazife-i muayyene ile mescid imam ve mütevelli olan Ataullah, Abdülkadir ve Abdürrahim kardeşler mütasarrıflar iken, Ataullah ve Abdürrahim'in ölmeleri ve Abdülehad'ın dahi görevinden ayrılması üzerine Ali bin Abdurrahim'e 15 C. Evvel 1155 / 18 Temmuz 1742'de berat tevcihi yapılmıştır.[2490] 3 C. Evvel 1198 / 14 Mart 1784'te muayyene ile imam olan Abdülehad'ın beratını kaybetmesi üzerine yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2491] Abdülehad'ın ölmesi üzerine 13 Şevval 1198 / 30 Ağustos 1784'te sadr olan padişah fermanı ile arzuhal sahibi her kim ise tevcihin ona yapılması bildirilmiştir.[2492] 12 Safer 1208 / 19 Eylül 1793'te mescid imamlığına Seyyid Ali ve Seyyid Ebubekir getirilmiştir.[2493]

6.199. Sultan Dole/Devle Mahallesi Mescidi

[2487] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46.
[2488] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[2489] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[2490] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.
[2491] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113; VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 123.
[2492] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[2493] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114.

Mescid ile ilgili, Zilkade 1115 / Mart 1704 tarihli olan tek kayıtta, mescid imamı Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2494]

6.200. Seydi Veli Mescidi

Hurufat kayıtlarında Seydi Veli Mahallesi[2495] Mescidi olarak geçen mabed'in Safer 1123 / Mart 1711 tarihinde mescid imamının olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun üzerine yevmi 2 akçe ile naib arzıyla Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2496] Ayrıca, Konya haricinde Pinarbaşı mevkiinde Şeyh Resul vakfından Seydi Veli Zaviyesi çiftlik arazisi bulunmaktadır. Söz konusu araziye mutasarrıf Hafiz Abbas'ın kendi rızasıyla avlada meşrut olduğu anlaşılan nısf hissesi ile vakıfdan ferağat edip, Burak'a bırakması üzerine naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[2497] R. Ahir 1165 / Şubat 1752'de mescidde yevmi 2 akçe ile imam Mehmed Halife'nin ölmesi üzerine Abdülkadir Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2498]

6.201. Arif Çelebi Mescidi

Konya'da Sera Mahallesinde olan Arif Çelebi Mescidine yapılan imam ve mütevelli atamalarının[2499] XVII. yüzyılın sonlarından itibaren yapıldığı anlaşılmaktadır. R. Evvel 1108 / Eylül 1696'da mescid imamı Mehmed'dir. Mehmed'in ölümü üzerine yarım akçe ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2500] Söz konusu mescidde yarım akçe ile imam Mustafa'dan imamet cihetini alan Hızır'a Muharrem 1111 / Haziran 1699'da tevcih yapılmıştır.[2501] Ramazan 1121 / Kasım 1709'da Mustafa'nın tekrar imam olduğu ve beratının yenilendiği anlaşılmaktadır.[2502] Aynı tarihli başka bir kayıtta, mescidin imamı olmadığından Mustafa'ya 1 akçe ile tevcih yapıldığı belirtilmiştir.[2503]

[2494] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[2495] Seydi Veli Mahallesinin Konya Sicillerinde "Seydi Veli namı diğer Seydi Veri" olarak geçtiği anlaşılmaktadır. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 83.
[2496] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[2497] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[2498] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[2499] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[2500] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490.
[2501] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[2502] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[2503] Gös. yer.

6.202. Sarı Yakup Mescidi / Cami

Hurufat kayıtlarında Sarı Yakup Mahallesinde olduğu belirtilen mescidin banisi Sarı Yakup adındaki zattır. Kayıtlardan mescidin XVIII. Yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Sarı Yakup'ın XV. Yüzyılda yaşadığı bilindiğine göre, mescidinin XV. Yüzyıldan beri hizmet verdiği anlaşılmaktadır.[2504] Bazı çalışmalarda, mescidin XVII. yüzyılda Abdülhalim Hoca tarafından inşa edildiğine dair bilgiler de mevcuttur.[2505] Ancak bu veriler Hurufat kayıtlarından teyid edilememiştir. Hurufat defterlerinde, Şaban 1154 / Ekim 1741'de mescide yapılan ilk atama kaydında Molla Mehmed'in mescide minber koydurduğu ve bu tarihten itibaren mescidin camiye çevrildiği belirtilmiştir.[2506] Aynı kayıtta camide yevmi 2 akçe vazife ile Molla Mehmed'e izni hümayun ile hitabet beratı 8 Recep 1170 / 29 Mart 1757'de verilmiştir.[2507] Başka bir kayıtta Sarı Yakup Sultan mescidinin yanısıra zaviyesinden de bahsedilmektedir. R. Ahir 1165 / Şubat 1752 tarihli kayıtta mescid vakfına vazife-i muayyene ile mütevelli olan Seyyid Mahmud Halife hüsnü rızasıyla görevini Seyyid Ali Halife'ye bırakmıştır. Kasrı yed ve beratını teslim eden Seyyid Mehmed'in atik beratı mücebince Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2508] R. Ahir 1171 / Aralık 1757'de Sarı Yakup Mescid ve Zaviye vakfına mütevellli Seyyid Ali Halife'nin beratını zai ettiği ve yeni berat tevcihinin yapıldığı anlaşılmaktadır.[2509] C. Evvel 1174 / Aralık 1760'ta Sarı Yakup mescidine minber koyarak, mescidi camiye çeviren Mehmed Ağa, 2 akçe ile cami hatibi'dir.[2510] 4 Ramazan 1214 / 30 Ocak 1800 tarihli kayıtta, Sarı Yakup binası caminde hasbi hatip olan Mehmed Ağa'nın ölmesi üzerine oğlu dahi babasının görevine rağbet etmediğinden, kadı Feyzullah arzıyla Seyyid Mustafa bin Ali'ye 4 Ramazan 1214 / 30 Ocak 1800'de berat tevcihi yapılmıştır.[2511] 3 R. Evvel 1226 / 28 Mart 1811 tarihli başka bir hurufat kaydında, Mehmed Ağa'nın cami hatipliği yanısıra cami nasihhanlık görevini de icra ettiği

[2504] Konyalı, *Konya Tarihi* isimli eserinin 349. Sahifesinde, Sarı Yakup ya da Sarı Yakup Sultanın, Yıldırım Bayezid'in bilginlerinden Mevlana Şemseddin'in talabelerinden olduğunu belirtmektedir. Mehmed Önder'de, *Konya'nın Maarif Tarihi,* isimli eserinin 35. Sahifesinde Sarı Yakup'un, Karamanoğullarından İbrahim ve Mehmed Bey'ler zamanında yaşamış ve "Risale-i Menasiki Hac" isimli eseriyle meşhur olduğunu belirtmektedir.

[2505] Küçükdağ, *agt,* s. 43; Yazar Abdülhalim Mescidi ile Sarı Yakup Mescidinin aynı olduğunu belirtmektedir.

[2506] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50; Ayrıca Molla Mehmed Ağa, söz konusu minbere 30 kuruş vakf etmiş ve bu 3 kuruşun nemasından almak üzere yevmiye 2 akçe ile hatiplik beratını almiştir.

[2507] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.

[2508] Gös. yer.

[2509] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.

[2510] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.

[2511] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.

belirtilmektedir. Mehmed Ağa'nın ölümü üzerine oğluna, vakıf şartı gereği hizmeti ifa etmek üzere, Şeyhülislam Ömer Hulusi Efendi'nin işareti üzerine berat tevcihi yapılmıştır.[2512]

6.203. Abdülhalim Hoca Mescidi

Mescid, Sarı Yakup Mahallesindedir. XVII. yüzyılda yapılan mescidin banisi Abdüllah Hoca'dır.[2513] Mescidin Muharrem 1117 / Nisan 1705'te imamı Abdülehad'dır. Ancak bir süre sonra Abdullah'ın görevini devrettiği anlaşılmaktadır.[2514] Mescidde muayyene ile imam olan Abdülehad'ın ölmesi üzerine Seyyid Ali mutasarrıf olarak atanmıştır. Ancak Seyyid Ali'nin beratını zai etmesi üzerine C. Evvel 1129 / Nisan 1717'de naib arzıyla kendisine yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2515] Sarı Yakup mahallesinde Abdülhalim Hoca'nın bina ettiği mescitte, muayyene vazife ile imam olan Seyyid Ali Halife mütasarrıf iken, Şeyh Mehmed görevi bir süre devralmışsa da, tevcihin eski sahibi Seyyid Ali Halife'ye tekrar berat tevcihi yapılmıştır.[2516] Şevval 1167 / Temmuz 1754'te mescidin imamı Seyyid Mehmed'dir.[2517] Seyyid Mehmed istikamet üzere görevini yapmakta iken, Abdülhay ismindeki kişi beratı üzerine almıştır.[2518] Abdülhalim Hoca Mescidinin Hicri 1139 / Miladi 1726'da imamı muhtarı cemaat olan Mustafa'dır.[2519]

6.204. Katırcızade Halim Dede Mescidi

Mescid, Konya'nın Sarı Yakup Mahallesinde idi. Şevval 1133 / Temmuz 1721 tarihli kayıtta, "Katırcızade Halim Dede Mescidi" denmektedir". Bu kayıttan mescidin banisi mühtemelen Katırcızade Halim Dede olduğu anlaşılmaktadır.[2520] Verilen tarihte mescidin 1 akçe ile imamı ve mütevelli Cafer'in ölmesi üzerine kardeşi oğlu Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2521] Mescidde yevmi 1 akçe ile Şeyh

[2512] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 20.
[2513] Küçükdağ, gös. yer.
[2514] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[2515] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[2516] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 234.
[2517] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[2518] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[2519] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[2520] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[2521] Gös. yer.

Mehmed imam ve mütevelli iken, dışardan Seyyid Ali müdahale etmişse de, eski sahibine Şaban 1136 / Nisan 1724'te görev iade edilmiştir.[2522]

6.205. Hacı Hüseyin Mescidi

Mescid, Pirler Mahallesinde idi. Mescittle ilgili sadece bir kayda ulaşılmıştır. Şaban 1133 / Mayıs 1721 tarihli kayıtta, Hacı Hüseyin Mescidi vakfına mütevelli lazım olduğundan 2 akçe ile Abdülmümin'e tevcih yapılmıştır.[2523]

6.206. Hızır Baş Mescidi

Mescid, Ulurmak Mahallesinde idi.[2524] Bazı kaynaklarda Hızır Baş Mescidi[2525] olarak ta geçmektedir. Hurufat defterlerinde genellikle "Baş Mescidi" ya da Köprübaşı mevziinde bulunan mescid" olarak geçmektedir.[2526] Mescidin banisi bilinmemektedir. Ancak baninin, mescide ismini veren Hızır lakaplı kişi olabileceği tahmin edilmektedir. Kayıtlardan mescidin XVIII. Yüzyılın sonlarına doğru Camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.[2527] Zilhicce 1122 / Ocak 1711'de mescidin imamı Mehmed'dir.[2528] 3 akçe yevmiye ile mescid imamı olan Mahmed'in ölmesi üzerine oğlu Hatip Ali'ye C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de tevcih yapılmıştır.[2529] Mescidin 3 akçe yevmiye ile imamı Hatip Ali'nin görevden ayrılması üzerine İsmail'e Muharrem 1131 / Kasım 1718'de berat tevcihi yapılmıştır.[2530] 7 Muharrem 1195 / 3 Ocak 1781 tarihli kayıtta, camide 3 akçe ve 3 vakitte imam olan İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2531] Köprübaşında Baş Caminde 3 akçe ile 3 vakit için imam olan İsmail'in ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a C. Ahir 1203 / Şubat 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[2532] Baş caminde yarı hisse ile vaiz ve nasih olan Hafiz Seyyid Süleyman bin Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Kara Hafiz İbrahim bin Mehmed'e naibi Hüseyin Rıza arzıyla ve Şeyhülislam

---

[2522] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[2523] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[2524] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 11.
[2525] Küçükdağ, *agt,* s. 45.
[2526] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[2527] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29; 7 Muharrem 1195 / 3 Ocak 1781 tarihli hurufat kaydından, "Köprü başında baş mescidi demekle maaruf camide" şeklinde geçen kayıttan mescidin camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.
[2528] Gös. yer.
[2529] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[2530] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 236.
[2531] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[2532] VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100.

Durrizade Seyyid Abdullah Efendi Hazretlerinin işareti üzerine Şevval 1229 / Eylül 1814'te tevcih yapılmıştır.[2533] 4 Şevval 1229 / 19 Eylül 1814'te öğlen ve ikindi vakitlerinde imam Seyyid Süleyman bin Hüseyin'in ölmesi üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan oğlu Seyyid Hafiz Hüseyin bin Seyyid Süleyman'a, naib Seyyid Mehmed Şakir arzıyla tevcih yapılmıştır.[2534]

6.207. Aşağı Mescid

Mescid, Ulurmak Mahallesinde idi.[2535] Hurufat Kayıtlarında mescid'e yapılan imam atamaları XVII. yüzyılın başlarında başlamaktadır. Ancak mescidin inşa tarihi ve mescide yapılan ilk atamalar daha eski tarihlidir. 9 Zilhicce 1083 / 28 Mart 1673 tarihli Konya Şer'iye sicili kaydında söz konusu mescid imamı Recep'tir. Recep'in ölmesi üzerine Mustafa Halife, mescid imamı olarak atanmıştır.[2536] Kerpiç ve düz dam olan mescidin 1707'de onarım geçirdiği anlaşılmaktadır.[2537] Küçükdağ, verilen tarihte, mescidin Şükran Mahallesinde olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla mescidin bulunduğu yer, XVIII. Yüzyılın başlarında bir süre Şükran Mahallesi olarak adlandırılmıştır. Nitekim R. Evvel 1120 / Mayıs 1708 tarihli kayıtta, Şükran Mahallesi Aşağı Mescitte imam olan İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2538] R. Evvel 1133 / Aralık 1720'de Hurufat defterlerinde Aşağı Mescidin Ulurmak Mahallesinde olduğu belirtilmiştir.[2539] Verilen tarihte mescid imamı 2 akçe ile Ahmed'in görevden ayrılması üzerine oğlu Süleyman'a tevcih yapılmıştır. Şevval 1136 / Haziran 1724'te Süleyman'ın görev tevcihatı yenilenmiştir.[2540] Aşağı Mescidde yarım akçe ile imamet cihetine mutasarrıf olan es-Seyyid Süleyman ve es-Seyyid Mehmed İbrahim kardeşler'in çocuksuz ve ard arda ölmeleri üzerine imtihanla bu göreve layık olduğu anlaşılan Ali bin Mehmed'e, naib Hafiz Mehmed Emin arzıyla tevcih yapılmıştır.[2541]

[2533] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9.
[2534] Gös. yer.
[2535] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[2536] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 55.
[2537] Küçükdağ, *agt,* s. 43.
[2538] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[2539] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[2540] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[2541] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7.

6.208. Siyahi Mehmed Efendi Mescidi

Mescid, Ulurmak Mahallesinde idi. Kaynaklarda, hakkında fazla bilgiye sahip olamadığımız mescidin C. Evvel 1132 / Mart 1720 tarihli hurufat kaydında, cemaatı arttığından mescide minber konulması ve mescidin camiye çevrilmesi için izni Hümayun için arz'da bulunulmuştur.[2542] Hicri 1134 / Miladi 1721'de Seyyid Hacı Mehmed ibn Hacı Mustafa tarafından mescide minber koydurulmuştur.

6.209. Seyyid Sinan Mescidi

Mescid, Ulurmak Mahallesinde idi. Hurufat kayıtlarında mescidin banisinin Seyyid Sinan isimli kişi olduğu anlaşılmaktadır.[2543] Kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız mescidin Hurufat defterlerinde iki adet kaydı tespit edilmiştir. 26 Şevval 1203 / 20 Temmuz 1789 tarihli kayıtta mescidin hasbi imamı Seyyid Ali'dir. Ancak Seyyid Ali'nin bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hacı Mehmed imam olarak atanmıştır.[2544] 17 Şaban 1225 / 17 Eylül 1810'da söz konusu mescidde, Hafiz Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali kardeşler müştereken imam olarak görev yaparken, Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine hissesi kardeşi Seyyid Ali'ye tevcih edilmiştir.[2545]

6.210. Turşucu Mescidi

Hurufat kayıtlarında Turşucu Mahallesinde gösterilen mescid'in banisi bilinmiyor.[2546] Ancak, Mahalleli hayırseverler tarafından inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir.[2547] Konya Şer'iye sicilinin 1 Receb 1088 / 30 Ağustos 1677 tarihli kaydında mescidin Araböldüren bölgesinde bir vakıf bağı'nın olduğu anlaşılmaktadır.[2548] R. Evvel 1116 / Temmuz 1704'te mescidin çırağdarı olan İsa'nın

---

[2542] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[2543] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[2544] Gös. yer.
[2545] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[2546] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; Küçükdağ, adı geçen tezin 48. sayfasında, Turşucu Mescidinin hangi mahallede olduğunun tespit edilemediğini belirtmektedir. Ancak Hurufat Defterlerinde Mescidin kendi adını taşıyan Mahalle'de olduğunu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31; VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[2547] Çünkü kişilerin yaptıkları mescid ya da diğer vakıf eserler genellikle o kişilerin adlarıyla anılmaktadır. Fakat mahalle halkının yaptıkları eserler bazen hayır sahibi kişiler şeklinde geçmekte bazende bu durumdan hiç bahsedilmemektedir.
[2548] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 55.

beratı olmadığından yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2549] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te muayyene ile mescid imamı olan Hasan'ın görevden ayrılması üzerine Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[2550] Safer 1117 / Mayıs 1705'te Mahalle avarız vakfının da olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte vakfin mütevelli Mustafa Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2551] Turşucu Mescidinde 2 akçe ile imam olan Hasan'ın görevden ayrılması üzerine oğlu Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2552] Mescid avarız vakfının 1 akçe ile mütevelli Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e Ramazan 1140 / Nisan 1728'de tevcih yapılmıştır.[2553] Mescidin imamet cihetine, C. Ahir 1142 / Aralık 1729'da 2 akçe ile Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdurrahim mutasarrıftırlar. Ancak bir süre sonra Seyyid Abdurrahim'in ölmesi üzerine hissesi müştereği ve kardeşi Seyyid Mehmed'e naib Osman arzıyla tevcih edilmiştir.[2554] Mescidin avarız vakfına yevmi 1 akçe ve imamet cihetine 2 akçe ile mutasarrıf olan Seyyid Mehmed'in görevden ayrılması üzerine Şaban 1181 / Aralık 1767'de Hafiz Seyyid Osman bin İbrahim'e naib Alaaddin arzıyla tevcih yapılmıştır.[2555] Mescid ve avarız vakfının yevmi 1 akçe ile mütevellisi ve mescidin 2 akçe ile imamı Hafiz Süleyman Halife bin İbrahim'in beratı R. Evvel 1181 / Temmuz 1767'de yenilenmiştir.[2556]

6.211. Affan Sultan Mescidi

Mescid, Konya'nın Taşkapı diğer adıyla Bab-ı Cedid Mahallesinde idi.[2557] Hurufat defterlerinde geçmemekle birlikte mahallede, muhtemelen mescidin yanında, Affan Sultan Zaviyesi de bulunmakta idi.[2558] Mescidin R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de imam ve mütevelli Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2559]

[2549] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[2550] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[2551] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[2552] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[2553] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[2554] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195.
[2555] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[2556] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[2557] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78; Konya surunun Taşkapı yada Yeni Kapı olarak adlandırılan kapısı, Şehrin Güneybatı tarafında, Anıt'ın civarında idi. Bkz, Haşim Karpuz, "Ortaya Çıkan Konya Sur Kalıntıları Yok Edilmemelidir", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Sayı: 29, Cilt: 12, Kasım 2012, Konya, 2012.
[2558] Küçükdağ, *agt*, s. 17.
[2559] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.

6.212. Tarhana Mescidi

Mescid, Hurufat kayıtlarında "Tarhana Mescidi" veya "Tarhane Mahallesi Mescidi" olarak geçmektedir.[2560] Bulunduğu mahalle ismiyle anılan mescidin ne zaman yapıldığı ve banisi bilinmemektedir. Ancak Hurufat kayıtlarında Safer 1167 / Kasım 1753'te mescide yapılan imam atamasından mescidin inşa tarihinin daha eski olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen XVIII. Yüzyılın başlarında yapılan mescidin XX. Yüzyıla kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[2561] Safer 1167 / Kasım 1753'te günde üç vakitte ve 2 akçe ile mescid imamı Mehmed Halife'nin atik beratı yenilenmiştir.[2562] Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Ahmed ve Hasan'a naib Seyyid Mahmud arzıyla Hicri 1184 / Miladi 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[2563] Ahmed ve Hasan mutasarrıflar iken, Ahmed'in ölmesi üzerine kardeşi ve müştereği Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[2564] Hasan'ın görevden ayrılması üzerine diğer Hasan bin Mustafa'ya naib Osman'zade Seyyid Ahmed'in arzıyla 11 R. Ahir 1221 / 28 Haziran 1806 tarihli ferman gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[2565]

6.213. Yukarı / Küçük Mescid

Mescid, Kale içinde bulunan, Şukran Mahallesinde idi.[2566] Banisi bilinmeyen mescidin Hurufat kayıtlarında XVIII. Yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. R. Ahir 1116 / Ağustos 1704'te mescid imamı Seyyid Mustafa'dır.[2567] Anncak Seyyid Mustafa bir süre sonra görevini oğlu Seyyid Osman'a bırakmıştır.[2568] Seyyid Osman'a Şükran Mahallesi Yukarı Mescid müezzinliği de C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te tevcih edilmiştir.[2569] Yukarı mescidin imamı Hasan'ın ölmesi üzerine Şaban 1136 / Nisan 1724'te yevmi 1 akçe ile Şeyh Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2570] Mescidde yevmi 2 akçe ve nısf imamete mutasarrıf olan Seyyid Mustafa, oğlu Seyyid Osman'a kasrıyed yaparak, Safer 1137 / Ekim 1724'te berat tevcihi

[2560] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1; VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[2561] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21; VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31; Ayrıca Bkz, Altın, agt, s. 152-154.
[2562] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[2563] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[2564] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[2565] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[2566] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48.
[2567] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[2568] Gös. yer.
[2569] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[2570] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.

yapılmıştır.[2571] Bir süre imamlık ciheti ile görevini devam ettiren Seyyid Osman, kendi hüsnü rızası ile kasrıyed yaparak, görevini Seyyid Abdülkadir Halife'ye bırakmış ve onun atik beratı gereğince Seyyid Abdülkadir Halife'ye Şaban 1173 / Mart 1760'ta berat tevcihi yapılmıştır.[2572]

6.214. Şifahane Mahallesi Mescidi

Hurufat kayıtlarında Şifahane Mahallesinde gösterilen mescid, bulunduğu mahallenin adıyla adlandırılmış ya da söz konusu mescid bulunduğu mahalleye adını vermiştir. Nitekim Hurufat defterlerinde bu durumu örnekleyebilecek çok sayıda belge mevcuttur. [2573] Bazı çalışmalarda Şifahane Mahallesi Mescidi'nin, Sakahane Mescidi olarak gösterildiği anlaşılmaktadır.[2574] Mescidin C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te 4 akçe ile imamı ve 2 akçe ile müezzini Mustafa'nın ölmesi üzerine kardeşi Molla Yusufa'a berat tevcihi yapılmıştır.[2575]

6.215. Attarlar(Attariye) Mescidi

Hurufat defterlerinde, mescidin Sıpahi Pazarı yanındaki Attarlar Sokağında olduğu belirtilmektedir.[2576] Ayşe Hatun, mescidde Perşembe günü Muhameddiye han olanlar için dükkân vakfetmiştir. Recep 1101 / Nisan 1690'da 1 akçe yevmiye ile Muhameddiye han olan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[2577] Hacı Mustafa tarafından inşa edilidiği anlaşılan mescidin R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta imamı Mustafa'dır. Mustafa'nın ölmesi üzerine 16 Zilkade 1160 / 19 Kasım 1747'de Hacı Ahmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2578] 14 Şevval 1221 / 25 Aralık 1806 tarihine kadar faal olduğu anlaşılan mescidin nısf-ı Muhammediye han'lık cihetine 1 akçe ile sahip olan Ali'nin ölmesi üzerine kardeşi oğlu Seyyid Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[2579] Mescide Muhammediye han olan kişi sayısının birden fazla olduğu anlaşılmaktadır.

[2571] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[2572] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48.
[2573] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88; VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[2574] Küçükdağ, *agt*, s. 83.
[2575] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[2576] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4; VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27.
[2577] Gös. yer.
[2578] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 27.
[2579] VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 5.

6.216. Abdürreşid Köyü Mescidi

Ramazan 1135 / Haziran 1723 tarihli hurufat kaydında, Konya'nın merkeze bağlı ve bazı kayıtlarda Konya mahallesi olarak ta geçen Abdürreşid Köyünün Şeyh Sadreddin Konevi vakfi olduğu belirtilmiştir. Mescidin banisi Hüseyin bin İsmail'dir. Mescidin imamı olmadığından ve imama ihtiyaç duyulduğundan 1 akçe yevmiye ile Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2580] Şaban 1173 / Mart 1760 tarihli kayıtta, Abdürreşid Köyü'nün, mahalle olarak geçtiği ve el-Hac Ali ibn Ebi? nin söz konusu mahallede bir mescid inşa ettiği görülmektedir.[2581] C. Ahir 1152 / Eylül 1739'da Abdürreşid Köyünde su ırmağının temizlenmesi için para vakfından 4 akçe ile mütevelli ve nazır olan Ali bin Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır.[2582] Söz konusu köyde akan ırmağın her sene temizlenmesi ve onarımının yapılabilmesi için tahsis edilen para vakfının faizinden ve arsasından hâsıl olan gelirinin toplanması için muayyene Cabi ve mütemed Derviş Hacı Abdulkadir'in Muharrem 1179 / Haziran 1765'te beratı yenilenmiştir.[2583] Muharrem 1184 / Abdürreşid köyünde su ırmağının temizlenmesi ve temiz tutulması için para vakfi tahsis edilmiştir. Vakfin 2 akçe ile nazırı İsmail ve Seyyid Ömer'e, sülüs hissesi İsmail ve sülüsan hissesi Seyyid Ömer'e ayrı ayrı berat tevcih yapılmıştır.[2584] Recep 1184 / Ekim 1770'de Abdürreşid Köyünde su ırmağının temizlenmesi için yevmi 2 akçe ile nazır ve 2 akçe ile mütevelli olan Seyyid Ömer, Seyyid İsmail ve Seyyid Ebubekir kardeşler mutasarrıflar iken, Ebubekir'in hissesini bırakması üzerine kardeşi İsmail'e hissesi tevcih edilmiştir.[2585] Abdürreşid Köyünde, su ırmağının temizlenmesi için oluşturulan para vakfından yevmi 2 akçe ile tevliyeti ve yevmi 2 akçe ile nezareti cihetinin sülüsan hissesine mutasarrıf olan İsmail ve sülüs hissesine mutasarrıf olan İsmail ve Seyyid Ömer kardeşler müştereken mutasarrıflar iken, mezbur ismail'in çocuksuz ölmesi üzerine hissesi kardeşi Ömer'e 24 R. Ahir 1189 / 24 Haziran 1775'te tevcih yapılmıştır.[2586] Su ırmağı para vakfının yevmi 2 akçe ile mütevelli

[2580] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 229.
[2581] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[2582] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[2583] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 18.
[2584] Gös. yer.
[2585] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.
[2586] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 4.

ve yevmi 2 akçe ile nezaret cihetine mutasarrıf olan es-Seyyid Ömer'in görevinden ayrılması üzerine diğer Seyyid Ömer'e beratı atiki ile tevcih yapılmıştır.[2587]

6.217. Şirin Bey Mescidi

Şirin Bey Mescidinin Zilhicce 1117 / Mart 1706 tarihli hurufat kaydında Şaz Bey Hamamının yanında olduğu belirtilmiştir. Mescidin imamı olmadığından verilen tarihte Ebubekir'e imamet tevcihi yapılmıştır.[2588]

6.218. Kadri Efendi Mescidi

Kanuni dönemi Kazaskerlerinden Kadri Efendi tarafından yaptırılmıştır.[2589] R. Ahir 1105 / Kasım 1693'te mescidin imam ve cüzhanı Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[2590] Topraklı Mahallesi mescidinde bulunan Davut Ağa'nın, Kadri Efendi mescidine cüz vakfettiği, Recep 1109 / Ocak 1698'de yıllık 2 hisse ile imam ve cüzhan Ahmed'e berat tevcihi yapıldığı anlaşılmaktadır.[2591] Cüzhan Ahmed'in ölmesi üzerine Safer 1131 / Aralık 1718'de oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2592]

6.219. Ezeli'zade Mescidi

Karakayış Mahallesinde olan mescid[2593] Ezeli'zade eş-Şeyh Abdurrahman bin İbrahim tarafından XVI. Yüzyılın ortalarında yapılmıştır. Nehr-i Kâfur ırmağı yakınında bulunan Ezeli'zade zaviyesi ve türbesi ile aynı yerde idi. Şaban 1131 / Haziran 1719'da Ezeli'zade mescidinin 1 akçe ile imamı Halil bin Mehmed'dir.[2594] Ancak Şevval 1132 / Ağustos 1720'de Halil görevden alınarak Mustafa'ya 1 akçe

---

[2587] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 16.
[2588] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[2589] İsparta doğumlu olan Kazasker Kadri Efendi, Konya'da Bedesten, Mescid, bedesten yakınında çeşmeler ve çok sayıda dükkân inşa etmiştir. 1520 ve 1522'de Bursa ve İstanbul kadılığında bulunan Kadri Efendi 1542'de 12. Osmanlı Şeyhülislamı oldu. Bu görevi kısa sürmesi nedeniyle 'Kazasker Kadri Efendi' unvanıyla anılmıştır. Kadri Efendi Konyalı olmamasına rağmen, Konyada pek çok eser bırakmıştır. Bkz, M. Ali Uz, "Kadri Efendi", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt: 5, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2013, s. 33.
[2590] VGMA, HD, 1160, Vr.1, s. 176.
[2591] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 496.
[2592] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[2593] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[2594] Gös. yer.

yevmiye ile tevcih yapılmıştır.[2595] Yevmi 1 akçe ile imam atamalarının Recep 1195 / Haziran 1781'e kadar aralıklarla devam ettiği anlaşılmaktadır.[2596]

6.220. Çarşamba Sultan / Hacı Ahmed Mescidi

Sarraç ve Haffaf sukları arasında olduğu belirtilen mescidin banisi Çarşamba Sultan olarak bilinen Hacı Ahmed'dir.[2597] Mescidin yapım tarihi bilinmiyor. Başka kaynaklarda da mescid hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Ancak Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1109 / Mart 1698'de 1 akçe yevmiye ile mescidin öğlen ve ikindi vakitlerinde imamı Ali'nin görevini terk etmesi üzerine mütevelli arzıyla Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[2598] Zilhicce 1178 / Mayıs 1765 tarihli başka bir hurufat kaydında mescidin öğlen ve ikindi vakitlerinde imamı 2 akçe yevmiye ile Mustafa olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa'nın ölmesi üzerine naib Hacı Mehmed Abdülbaki arzıyla Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2599]

6.221. Tekyeciler Mescidi

1118 nolu Hurufat Defteri dışında, mescid hakkında başka kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Söz konusu Hurufat Defterinin Şevval 1118 / Ocak 1707 tarihli tek kaydında mescidin Tekyeciler Sukkunda olduğu ve mescidin bitişiğinde bir muallimhanenin bulunduğu belirtilmiştir. Ancak muallimhanenin adı belirtilmemiştir.[2600] Verilen tarihte mescidde imam ve muallimhanede muallim olan Abdülkadir'in ölmesi üzerine Hızır Halife'ye naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2601]

6.222. Çakıcı Şuca(Şucaeddin) Mescidi

Bostancılar Çarşısı ve Çakıcılar Sokağında, At Pazarı kapısı yakınında sur içinde idi. [2602] Hurufat defterlerinde geçen "Çakıcı Şuca" nin Çakıcı esnafından

[2595] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[2596] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12; VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18; VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.
[2597] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27.
[2598] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[2599] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27.
[2600] Mescidin, "Tekyeciler Mescidi" olarak belirtilmesi muhtemelen bir tekkeye mensup olan kişilerin bu escidi daha çok kullanmalarından kaynaklanmaktadır.
[2601] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[2602] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.

olduğu ve inşa ettiği mescide ismini verdiği anlaşılmaktadır. Yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen mescidin Recep 1105 / Şubat 1694'te faal olduğu ve mescid imamının Süleyman adındaki bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.[2603] Çakıcı Şuca Mescidi mütevelliliği ile ilgili bazı usulsüzlüklerin olduğu ve bunların mahkemeye intikal ettiği Hurufat kayıtlarına yansımıştır.[2604] Ramazan 1123 / Ekim 1711'de mescidin muayyene ile imamı Abdülhalim'in zimmilerin efal-i üzere olduğu, yaptığı işe layık davranmadığı gerekçesiyle görevine son verilmiştir.[2605] Safer 1123 / Mart 1711 tarihli kayıtta Çakıcı Şuca mescidinin mütevelli Hızır'dır. Ancak Abdullah söz konusu görevi bir şekilde üzerine almıştır. Mahkemeye intikal eden olay, naib'in Abdullah'ı ref etmesi ile son bulmuştur.[2606] R. Evvel 1140 / Ekim 1727 yılına kadar Çakıcı Şuca mescidinin imam ve mütevelliliğini Hızır yürütmüştür.[2607] Hızır'ın ölmesi üzerine naib arzıyla oğulları Mehmed ve İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2608] Çakıcı Şuca mescidinin imam ve mütevelli olan Mehmed'in R. Evvel 1158 / Nisan 1745'te ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Mustafa ve Seyyid Hafiz'a iştiraken berat tevcihi yapılmıştır. Üç kardeş'in Şevval 1174 / Mayıs 1761'de atik beratları yenilenmiştir.[2609]

[2603] Gös. yer.

[2604] Safer 1123 / tarihli kayıtta Çakıcı Şuca mescidinin mütevelli Hızır'dır. Ancak Abdullah söz konusu görevi bir şekilde üzerine almıştır. Mahkemeye intikal eden olay, naib'in Abdullah'ı ref etmesi ile son bulmuştur. VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.

[2605] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47; "Efal-i zimmi üzerine olmak" cümlesinden zimmilerin hal ve hareketlerini, yaşayış tarzını takip etmek olduğu açıktır. Ancak söz konusu zaman dilimi günümüzden 300 yıl öncesi ve Osmanlı toplumu olunca bununla tam olarak neyin kast edildiği anlaşılmamaktadır. Bilindiği gibi Osmanlı toplumu, "müslüman" ve gayrimüslim" olmak üzere iki ana sınıftan meydana gelmişti. Bireylerin toplumdaki statüsünü belirleyen temel faktör dindi. Toplum, inanç temeline göre çeşitli "millet"lere ayılmıştı. Millet, bir din ya da mezhebe baglı topluluk demekti. Kamus-ı Türki'ye göre millet, bir dine baglı çeşitli ırk ve dile mensup topluluklann ortak adıdır. Bu sistemde, müslümanlar "egemen millet"i (milleti-i hâkime), digerleri ise, egemenlik altındaki toplulukları (millet-i mahkume) meydana getirirdi. Sistem, müslümanların hâkimiyeti üzerine kurulmuştu. Osmanlıda millet sistemi hakkında daha geniş bilgi için Bkz, Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi*, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992, s. 10-14.

[2606] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.

[2607] Seyyid Hızır'a, Çakıcı Şüca mescid imam ve mütevelliliği karşılığında Akşehir sancağı Doğanhisar kazası Said-ili nahiyesinde Caferözü mezrası mahsülünden yevmiye verilmiştir. Seyyid Hızır'ın ölmesi üzerine, naib Kevakibzade Mustafa arzıyla, oğlu Seyyid Mehmed söz konusu mahsulden yevmiye almaya devam etmiştir. VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.

[2608] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.

[2609] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN EĞİTİM KURUMLARI

1. MEDRESELER

1.1. Kavramsal Olarak Medrese

Medrese, genellikle İslam ülkelerinde eğitim veren orta ve yüksek dereceli okullara verilen ad olup çoğulu medaris'tir.[2610] Sözlükte "okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrarlamak" anlamına gelen ders (dirase) kökünden bir mekân ismidir. Ders Sami dillerinde ortak kullanılan bir kelime olup Yahudiler daha çok Tevrat'ın okutulup öğretildiği binalara Beytü'l-midras demekteydiler.[2611]

Hz. Muhammed hicretten önce kendisi Mekke'de Erkam b. Ebu Erkam'ın evinde, Medine'de ise İslam'ı ilerletmek üzere görevlendirdiği Mus'ab b. Umeyr Benü Zaf'ir'in evinde eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmekte idi. Hz. Peygamber'in kendisi bir müderris, mescidi ise bir medrese hüviyetinde idi. Hz. Peygamberden sonra camilerde yürütülen bu öğretim faaliyetleri belirli bir müfredat, program, ölçme ve değerlendirmeye dayanmamaktaydı. Abbasiler devrinde Hilafet tartışmalarının başlaması İslam dünyasınınım sünni ve şii olarak iki siyasi kampa ayırılması üzerine Abbasi halifelerinden Me'mun tarafından "Beytü'l Hikme" adıyla ilk medrese kurulmuştur.[2612]

Selçuklular döneminde devam eden bu ilk medrese geleneği Türkiye Selçukluları vasıtasıyla Osmanlılar'a aktarılmış, Fatih ve Kanuni zamanlarında daha da geliştirilerek çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim kurumları haline getirilmiştir. Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam ettiren medreseler cumhüriyetin ilanından sonra kaldırılmştır.

[2610] Pakalın, *ags,* III, s. 436; medresede ders verenlere müderris, yardımcılarına(asistan) muid, öğrencilere ise; talebe, danışmend yada softa denmekteydi.

[2611] Nebi Bozkurt, "Medrese", **DİA**, Cilt: 28, Ankara, 2003, s. 323.

[2612] İlyas Çelebi, "Osmanlı Medreselerinin Kuruluşu, Yükselişi ve Çöküş Nedenleri", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Edt. Güler Eren, Cilt: 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 168; Philip K. Hitti, Beytü'l Hikme hakkında şöyle der: "Yükseköğretim alanında İslam'da ilk şöhretli müessese, Halife Me'mun tarafından Bağdat'ta kurulmuştur. Bu kurumun bir tercüme merkezi olarak faaliyette bulunması yanında, bir akademi, halka açık bir kütüphane olarak ta vazife gördüğünü ve buna bağlı çalışan bir rasathanenin de mevcut olduğunu belirtmektedir. Aktaran, Mefail Hızlı, "Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 1987, s. 274.

1.2. Medreselerin Tarihteki İlk örnekleri

İslam tarihinde teşekküllü medreseleri ilk kuran Nizamü'l-Mülk'dür. Ondan önce ortaya çıkanlara 'medrese' tabirinin kullanılmasına gelince, Bunlar uzun ömürlü olmayan ve İslam'i hayatta kuvvetli bir iz bırakmayan mahdut ve sathı gayret mahsulü müesseselerdir.[2613]

Anadolu'daki medreselerin ilk örnekleri Artuklu ve Danişmentli kültür çevrelerinde karşımıza çıkmaktadır. Artuklular Diyarbakır, Harput, Mardin, Urfa, Danişmentliler Amasya, Çorum, Kırşehir, Malatya, Niksar, Sivas, Tokat, gibi merkezlerde hâkimdir. Bir başka deyişle, Artuklular Güneydoğu Anadolu, Danişmentliler Orta, Doğu ve kısmen Karadeniz bölgelerinde yerleşmiştir. Coğrafyanın farklılığı medreselerin plan şemalarını da etkilemiştir. Türkiye'nin en sıcak kentleri olan Diyarbakır, Mardin ve çevresindeki medreselerde açık ve büyük bir avlu tercih edilirken, Tokat, Niksar ve Konya gibi merkezlerde karasal iklimin yaşanması nedeniyle bazı medreselerde avluların üzeri kapatılmıştır.[2614] Söz konusu medreselerde okutulan ilimler daha İslamiyet'in ilk yıllarından itibaren "akli" ve "nakli" olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir. Bu durum İslam tarihi boyunca devam ettirilerek, İslam âlimleri tarafından titizlikle uygulanmıştır. Nitekim Osmanlı medreselerinde tayinleri öngörülen müderrislerin çoğunun, akliyyat ve nakliyyat ilimlerini iyi bilen insanlar olarak tavsif edilmeleri, bu anlayışın tezahürünün bir sonucudur.[2615]

Selçuklular devrinde kurulmaya başlanan ve Osmanlılar tarafından devam ettirilen Anadolu medreseleri[2616] Nizamiye Medresesi örnek alınarak yapılmış olup hepsi de talebenin yatıp-kalktığı, yiyip içtiği ve dershanesinde ders gördüğü vakıf müesseseleri idi.[2617] Örneğin, Konya'da Varsana(Parsana), Ayazma adlı mevki ve

---

[2613] Hızlı, *agm*, s. 275.

[2614] Nermin Şaman Doğan, "Ortaçağ'da Anadolu'nun Eğitim Mekânları: Selçuklu Medreseleri-Darüşşifalarından Örnekler", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 28/2, 2013, 430.

[2615] Fahri Unan, "Osmanlılarda Medrese Eğitimi", **Osmanlı**, (Edt. Güler Eren), Cilt: V, Ankara, 1999, s. 816.

[2616] Süheyl Ünver, *Fatih Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı*, adlı eserde Fatih medresesini anlatırken, dönemin medreseleri hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Türk ve İslâm âleminde ilim tahsili daima dinî terbiye ile beraber yürütüldüğünü belirten Ünver, medreselerin çok def'a bir cami yakınında olduğunu belirtmektedir. Cami ve medreseler külliyelerin genişliğine uygun büyüklükte olurdu. Medreselerin dershanelerinde daima bir mihrap bulunur ve bir köşe istikametleri daima Kâbe'ye müteveccihtir. Bunlar da mescit vazifesini görür. Yalnız, medreselerde minber olmadığından Cuma camilerde kılınır. *Bkz*, Ünver, *Fatih Zamanı*, s. 24.

[2617] Mübahat S. Kütükoğlu, *XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 3.

aynı yerde Kızılca Kilise Çiftlikleri, Konya Bedesteni yanında bir dükkân yeri, Ahmed Fakih ve Horasanlı avlusunda birer tarla ile Sahra Değirmen'inin dörtte biri Selçuklu dönemi eserlerinden Tacü'l-Vezir Medresesi'nin vakıfları arasındadır.[2618] Ayrıca Vakfin, defteri hakkani'de zaviye kaydı da bulunmakta olup 1 hisse vazife-i muayyene ile zaviyedar Seyyid Mehmed bin Seyyid Hacı Mustafa'ya 22 R. Ahir 1170 / 14 Ocak 1757'de kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2619] Vakıf malından medresede evradhan ve duaguy olanların yevmiyeleri de verilmiştir.[2620] Tacü'l-vezir medresesinin 1914 yılı itibariyle 22 talebesi vardı.[2621]

Tablo- XVIII

Hurufat Kayıtlarına Göre 1690- 1839 Yılları Arasında Konya Medreselerine Yapılan Atamaların Görev Bazında Dağılımı

Sıra	Tevcih-i Cihat/ Görevler	Atama Sayısı	Arz'ıyla	Yüzde Oranı
1	Müderris[2622]	113	Kendisi, Kadı ya da Naib arzı ve Şeyhülislam'ın oluru ile	31
2	Dersiam[2623]	53	Kadı /Naib	15

[2618] Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 205.
[2619] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[2620] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[2621] Arabacı, age, s. 207.
[2622] Müderislerin medreselerde verdikleri eğitim yanısıra, cami ve mescitlerde imam, vaiz olarak ta görev aldıkları anlaşılmaktadır. 11 R. Ahir 1206 / da Kadı Mürsel caminde vaiz ve bitişiğindeki medresesinde müderris olan Seyyid Mustafa bin seyyid Ali'nin 4 akçe yevmiye aldığı anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 6. Müderislerin atamaları, bazen kendisi, Kadı yâda Naib'in arzı ile olurken, bazen de müderrisin ölmesi üzerine boş kalan yerine, mahalle ahalisinin haber vermesi ve evkaf müfettişinin arzı ile olduğu anlaşılmaktadır. Seyyid Hacı Mehmed Ağa Medresesi'nde müderris olan Seyyid Mustafa bin Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine, cihat boş kalmıştır. Bunun üzerine mahalle ahalisinden Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdullah Efendinin haber vermeleri ve evkaf müfettişi Seyyid Süleyman'ın ilamı üzerine, bu göreve layık olduğu imtihanla anlaşılan, sahibi arzuhal Seyyid Abdullah Efendi ibn-i Mehmed'e 11 R. Ahir 1206 / 8 Aralık 1791'de berat sadaka buyrulmuştur. Bkz, VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 6. Mahalle ahalisinden olup mahallede mevcut herhagi bir vakıf eserinde, ölüm ya da görevden ferağ dolayısıyla meydana gelen bir cihat boşluğunu kadı, naib, meclis-i şer ya da Divan-ı Hümayun Ruus Kalemine haber veren kişilere "ehl-i vukuf" dendiği hurufat kayıtlarında geçen tevcihat kayıtlarından anlaşılmaktadır. "Ehl-i vukuf" un mahalle ve mahallede bulunan vakıf eserler için, gerektiğinde yönetici rolünü üstlendikleri ve müracaatlarını genellikle "evkaf müfettişliğine yaptıkları anlaşılmaktadır.
[2623] Dersiam'ların eğitim yeri her ne kadar medreseler ise de bazı durumlarda camilerde de ders verdikleri Hurufat kayıtlarına yansımıştır. Hicri 1233 / Miladi 1817 tarihli kayıtta, Konya Sultan Selim Caminde ders vermek üzere dersiam olan Mehmed Arif bin Mustafa'nın 3 akçelik yevmiyesi,

3	İmam[2624]	21	Kadı /Naib	6
4	Müezzin[2625]	4	Kadı /Naib	1
5	Bevvab[2626]	15	Kadı /Naib /Mütevelli	4
6	Ferraş[2627]	10	Kadı /Naib /Mütevelli	3
7	Cabi[2628]	22	Kadı /Naib /Mütevelli	6
8	Nazır[2629]	29	Kadı /Naib	8

Hacı Hüseyin isimli hayır sahibinin vakıf dukkanlarından sağlanmıştır. Bkz, VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 19.

[2624] Osmanlı dönemi Konya Medreselerine bakıldığında, genellikle müderris ve dersiam(müid) atamaları yapılmıştır. Ancak İmam, Nazır, Cabi gibi görevlilerin de atamaları olmuştur. Bazı medreselerde imamların aynı zamanda medresede görevli müderrislerden seçilmesi gerektiği şarta bağlanmıştır. Örneğin Karatay-ı Kebir Medresesinde imamlık yapacak kişilerin müderris olması gerektiği belirtilmiştir. R. Evvel 1120 / Mayıs 1708 tarihli tevcih kaydında Karatay-ı Kebir medresesinde müderris olan Mehmed'in aynı zamanda medreseye imam olarak atandığı anlaşılmaktadır. Mehmed'in ölmesi üzerine "me'zûn bi'l-iftâ" olan Şeyh Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41. Osmanlı devletinde imam ve müezzinlerin görev ve yetkileri hakkında özgün bir çalışma için Bkz, Kemal Beydilli, *Osmanlı'da İmamlar,* Yitik Hazine Yayınları, İstanbul, 2013.

[2625] Hurufat Defterlerinde Konya kazasına ait tespit edebildiğimiz 47 medresenin üç'üne müezzin atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Atamaların yapıldığı Altunpa Medresesi, Karatay-ı Kebir Medresesi ve Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesinde müezzinlerin aldıkları ücretler ürün üzerinden verildiği gibi nakit olarak verildiği de görülmektedir. Hicri 1195 / Miladi 1780 tarihli kayıtta, Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesinde müezzin olanlara 1,5 akçe yevmiye verilirken, Altunpa Medresesinde, Hicri 1144 / Miladi 1731'de bir hisse gallenin nısf hissesi medresede müezzin olan Ali'ye yevmiye olarak verilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 20; VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31; VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.

[2626] Padişah Saraylarının kapıcı demek olan Bevvab, cami medrese gibi dini kurumların kapıdarlığını yapan kişilere de denmekte idi. Hurufat Defterlerinde Bevvab atanmaları ile ilgili epey kayıt mevcuttur. Medrese Bevvab'lığına atanan kişilerin bazen medrese ferraşlık görevini, bazen de merammatçısı görevini üstlendikleri anlaşılmaktadır. Bevvab'lar her iki görev için ücret almaktaydılar. Ortalama aldıkları ücret 1 ile 3 akçe arasında değişmektedir. Zilkade 1108 / de Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesinin Bevvab ve Ferraşı Yusuf adındaki zattı. Bkz, VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493. R. evel 2001 / de Şeyh Ahmed Medresesinin yevmi 2 akçe vazifenin sülüs hissesi ile bevvablık ve yevmi 3 akçe vazifenin sülüs hissesi ile merammatçısı olan Seyyid Abdülkadir ve Seyyid Ebubekir kardeşlere berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19. Safer 1127 / de Konya Alacalı Çeşme mahallesinde bulunan Hacı Medresesinin bevvabı olmadığından 3 akçe yevmiye ile Ahmed'e tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.

[2627] Molla Atik Medresesi, Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesi, Karatay-ı Kebir Medresesi ve Abdülfettah Çavuş Medreselerine Ferraş atamaları yapılmıştır. Cami ve medrese gibi yerlerin temizliğinden sorumlu olan kişilere ferraş denmektedidi. Ferraş'ların yevmiyeleri 1 ile 2 akçe arasında değişmekteidi. Dini bir kurumda ferraş olan kimse genellikle o kurumun bevvaplık görevini de yörütürdü. Bkz, VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.

[2628] Cabi, Tahsildar demektir. Özellikle Cizye ve Evkaf gelirlerini toplayan tahsildara denilirdi. Konya Hurufat Defterlerinde Cabi atamaları ile ilgili epey kayıt mevcuttur. Medreselerin ve diğer vakıf kurumlarının gelirleri olan vakıflarının tahsilatını yapan cabilerin, medrese vakıflarından aldıkları yevmiyeler 1,5 akçe ile 2 akçe arasında değişmekteidi. özellikle Atabeg Medresesi vakfına, cabi atamalarının XVIII. yüzyıl boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31; VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.

[2629] Nazır; Nezaret eden, bakan demektir. Eskiden bir vakfin Genel idaresiyle mükellef tutulan kimseye vakfin nâzırı denilirdi. Medresede nazır olanlara ürün geliri üzerinden yevmiye verildiği gibi,

9	Mukayyit[2630]	1	Kadı /Naib	0
10	Katip[2631]	18	Kadı /Naib	5
11	Merammatçı[2632](Mermat)	6	Kadı /Naib /Mütevelli	2
12	Mütevelli[2633]	63	Kendi arzuhali ile	18
13	Keyyal[2634]	5	Kadı /Naib /Mütevelli	1

Konya Hurufat defterlerinde Selçuklu dönemine ait 10, Karamanoğullarına dönemine 5 ve Osmanlılar dönemine ait 32 medreseye ait kayda ulaşılmıştır. Söz konusu her medresenin aynı zamanda vakıfları da mevcuttu. Medrese vakıfları kısmında detaylı bilgi verilmiştir. Ancak Hurufat defterlerinde, medreselerin bütün vakıflarının yansıtılmadığı anlaşılmaktadır. Çalışma döneminde, medreselere müderris, kâtip, cabi, nazır, mütevelli[2635], imam, müezzin ve keyyal atamalarının

nakdi olaraka ta verilmiştir. Hicri 1195 / Miladi 1780'de Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesinde nazır olan Seyyid Hacı Hafız Mustafa'ya iki mud hınta yevmiye verilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31. Zilkade 1108 / de Konya Karatay-ı Kebir Medresesinde 5 akçe ve yıllık 70? kil hınta ile Ali'nin nazır olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.

[2630] Hurufat Defterlerinde, Konya medreselerine yapılan mukayyıdlık atamalarının sadece bir kaydına Ulaşılmıştır. Zilhicce 1104 / 'te Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesi vakfına mukayyid olan Seyyid Mehmed'in yevmiyesi belirtilmemiştir. Ancak başka müesseselere yapılan mukayyıdlık atamalara bakıldığında, mukayidler'in ortalama 1 ila 2 akçe arasında değişen bir ücret aldıkları anlaşılmaktadır. Mukayyid Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine, Abdullah'a tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 179.

[2631] Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesinde kâtip olanlara 5 akçe yevmiye ayrılırken, müezzinler 1,5-2 akçe aldıkları görülmektedir. Medresesinde nazır olanlara ise ürün geliri üzerinden yevmiye verilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.

[2632] Cami ve medrese gibi dini kurumların mermer işlerini yapan ve genellikle tamir, bakım ve onarım işleri ile uğraşan kişilere Merammati ya da Merammatçı denmekte idi. Merammatçı'ların aldıkları ücretler 1 ila 3 akçe arasında değişmekte idi. Bkz, VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 11. C. Ahir 1171 / de Konya'da Şeyh Ahmed Efendi Medresesinde bir akce ile Merammati ve iki akçe ile nısıf bevvabı olan Seyyid Ömer'in beratı yenilenmiştir. Seyyid Ömer bir akçe yevmiye ile medresenin bevvablık hizmetini de yapmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34.

[2633] Mütevelli, tevliyet hakkını kullanan kişiye denir. Yani bir vakfın idaresini üstlenme, vakıf işlerine bakma vazifesine denir. Bütün vakıf kurumlarının mütevellisi olurdu. Mütevellisi olmayan vakıf kurumunun bir süre sonra hizmet veremez hale geldiği ya da yıkıldığı Hurufat defterlerinden anlaşılmaktadır. Bundan dolayı mütevellisi olmayan veya yıkılmaya yüz tutmuş vakıf kurumlarına tekrar işlerlik kazandırmak için mütevelli atamaları yapılmıştır. Recep 1109 / da Konya'da Yetimoğlu çeşmelerinin muslukları harab olduğundan, mütevelli lazım olup Halil'e 1 akçe yevmiye ile mütevellilik tevcih edilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497. Ataması yapılan mütevellilerin vakıf malına sahip çıkması gerekiyordu. Ayrıca mütevelliler vakıfların vakfiyelerinde belirtilen ücret dışında, yevmiye olarak, başka ücret de talep edemezlerdi. Aksi davranan mütevellilerin görevlerine son verilirdi. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 107.

[2634] Karatay-ı Kebir Medresesi vakfından almak üzere 4 akçe ve yıllık 100 kil galle ile vakfın keyyal'ı Halil'in beratı Zilkade 1119 / Ocak 1708'de yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.

[2635] Bazı medrese mütevelliliklerinin müderrislere şart koşulduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, Nizamiye medresesi mütevelliliği müderrislerine şart koşulurken; Seyfiyye Medresesinin nezareti ve cebabeti müderrislere şart koşulmuştur. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.

yapılmıştır. Bir görevli bazen iki kurumda görev alabilmiştir. Örneğin, Tacü'l-Vezir Medresesi vakfının yarım akçe ile cabisi olan Mehmed bin Mustafa'nın, aynı zamanda 2 akçe ile İplikçi Medresesi vakfının da nazırı olduğu anlaşılmaktadır.[2636]

Tablo- XIX

Hurufat defterlerinde Geçen Konya Medreseleri

XIII ve XIV. Yüzyıl	
	Tacü'l-Vezir Medresesi
	Seyfiyye Medresesi
	Altunpa/İplikçi Medresesi
	Karatay-ı Kebir Medresesi
	Atabek/Atabekiyye Medresesi
	Nizamiye / Nalinci Medresesi
	Sırçalı Medrese
	Şeref Mesud Medresesi
	Molla Atik Medresesi
	Sahip Ata Daru'l-Hadisi / İnce Minareli Medrese
XIV. Yüzyılın İkinci Yarısı ile XV. Yüzyılın İlk Yarısı	
Karamanoğulları Dönemi	Nasuh Bey Medresesi
	Kara İlyas Medresesi
	Karamanoğlu İbrahim Bey Medresesi
	Kadı Mürsel / Seyyid Hacı Mehmed Ağa Medresesi
	Dursunoğlu Medresesi
XVI. ve XIX. Yüzyıl	

Zincirli medresesinde 4 akçe ile Müderris olan İsmail'in ise, aynı zamanda Hafız-ı Kitap olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.

[2636] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.

Osmanlılar Dönemi	İbrahim Efendi Medresesi
	Çelik Mehmed Paşa Medresesi
	Ahmed Ağa Medresesi
	Saraçzade Seyyid Ahmed Efendi Medresesi
	Hacı Hasan Medresesi
	Hacı Abdullah Medresesi
	Hacı Abdülfettah Çavuş Medresesi
	Şeyh Mehmed Efendi Medresesi
	Eşenli'zade Ahmed Efendi Medresesi
	Esir'zade Medresesi
	Hacı Mehmed Medresesi
	Aklan Mahallesi Medresesi
	Nakibzade(Nakiboğlu) İbrahim Medresesi
	Es-Seyyid el-Hac İbrahim Efendi Medresesi
	Sahip Ata Hangah Cami Yakınındaki Medrese
	Hacı Şaban Medresesi
	Mehmed Yağmur'zade Medresesi
	Mihriban Hatun binti Abdullah Hatun Medresesi
	Çolak Hacı Ali Medresesi
	İsa Efendi Medresesi
	Hacı Abbas Medresesi
	Musahip Mustafa Paşa Medresesi / Taşkapı Medresesi
	Sarı Yakup Medresesi
	El-Hac Abdürrahim Medresesi / Zincirli Medrese
	Çoban Çavuş Medresesi

	Pir Ali Sultan (Pirali) Medresesi
	Hüseyniye Medresesi
	Hüseyin Efendi Medresesi
	Huda Mahallesi Medresesi
	At Pazarı Medresesi
	Ekekli? Oğlu Medresesi
	Ak Mehmed oğlu Mehmed Medresesi

Bilindiği gibi Osmanlı devletinde bir medrese kurup, giderlerinin karşılanması için ilk vakıf tahsis eden kişi Osmanlı Padişahı Sultan Orhan (1324-1326)'dır. Onun İznik'te kurduğu vakıf medresenin ilk müderrisi Davud-ı Kayseri'dir. Orhan Gazi bu medresenin giderlerini karşılamak için ayrıca birçok emlak da vakfetmiştir. Sultan Orhan ile başlayan bu uygulama, diğer Osmanlı padişahları tarafından da birbiriyle yarışırcasına devam ettirilmiş, bu hizmet yarışına devlet adamları ve halk da katılınca, imparatorluk toprakları bir uçtan bir uca çok faydalı hizmetler veren vakıf müesseseleri ile bezenmiştir.[2637]

Konya Hurufat defterlerinde tespit edilen ve yukarıdaki tabloda liste halinde verilen Osmanlı dönemi Konya medreselerinin tümü vakıf eser olup yukarıda belirtilen anlayışın bir tezahürüdür. Nitekim Anadolu Selçuklu ve Karamanoğulları dönemi vakıf eserlerinin varlığı, Müslüman Türk devletlerindeki bu mirasın sürekliliği noktasında önemli bir fikir vermektedir. Müslüman Türk devletlerinde görülen bu medrese geleneği, kaynağını İslam dininden, meşruiyetini ise bulunduğu devletten alarak Tanzimat dönemine kadar Anadolu coğrafyasında hakım olmuştur. Nurettin Topçu'nun belirttiği gibi; vaktiyle medrese millî bir mektepti. Fakat milletin ruhu ve İçtimaî inkişafını takip etmediğinden ve cihanın fikir ve irfan hayatiyle bağlarını çoktan koparmış olduğundan olduğu yerde enkaz halinde yıkıldı, çöktü. Çünkü devrin prensibine hem de ruh sahasında karşı koyan bir zihniyetin yıkılması tarihî ve ilmî bir zaruretti. Ancak Tanzimat dönemi ve sonrasında medreseden mektebe geçerken ruhun bilgisinden maddenin bilgisine dönen bu gerileyiş, iç

[2637] Mehmet Şimşek, "Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: I, Cilt: 27, 1986, s. 208.

gözlemin yollarını tıkayarak, bütün zihinleri maddenin bilgisine meftun hale getirdi.[2638] Günümüze kadar devam eden bu "tıkanıklık", toplum hayatında eğitimin önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Hurufat defterlerinde, Selçuklular döneminde inşa edildiği anlaşılan 10 medrese tespit edilmiştir. Önemli şahıslar ve büyük devlet adamları tarafından inşa edilen bu abidelerden bazıları günümüzde halen ayakta olup müze olarak kullanılmaktadır. Düzenlenen geniş vakıfları sayesinde Osmanlı devletinin son zamanlarına kadar bu eserler ayakta kalabilmiştir. Ancak Devletin son zamanlarda düştüğü müşkül durum ve yeni bir devletin kurulması ile çöken vakıf sistemi, yeni idari sistemin kurulması gibi nedenlerle bu büyük şaheserler vakıfları olan geniş köy ve mezralarından mahrum kalmış, şehirlerdeki vakıfları da kamulaştırılınca, uzun süre bakımsız kalarak ciddi tahribata maruz kalmışlardır. Günümüzde hızla restorasyonları yapılan bu eserler, yeniden birer tarihi ve turistik merkez haline gelmektedir.

1.3. Tarihte Konya Medreseleri

Aşağıda Hurufat defterlerinde isimleri geçen ve bir kısma hala ayakta olan Konya Medreseleri hakkında detaylı açıklamalar yapılmıştır.

1.3.1. Tacü'l-Vezir Medresesi

Tacü'l-Vezir Medresesi, kendi ismiyle anılan mahallede ve günümüzde hala ayakta olan Tacü'l-Vezir türbesinin yanında idi.[2639] Medresenin banisi, vakıf kayıtlarına göre Hicri 637/ Miladi 1239 yılından Önce Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubat ve II. Giyaseddin Keyhüsrev devri emirlerinden Tâcu'l-Vezir olarak bilinen Tâceddin Seyit Mehmet'dir.[2640] XVI. Yüzyılın ortalarında(1239-1240), Tâcu'l-Vezir Medresesinin yanında hanikâhı ve mescidi de bulunmakta idi. Ancak XVI. Yüzyılın ikinci yarısında medresenin yıkılarak, yerine zaviye yapıldığı anlaşılmaktadır.[2641] XVI. Yüzyılın ikinci yarısında 40 ile 60 akça arasında gündelikle tayin edilen müderrislerin ders okuttuğu bir medrese oluşuna bakılırsa, Konya'nın

[2638] Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası,* Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara, Dergâh Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1997, s. 12,85.
[2639] Gös. yer.
[2640] Yıldırım, *agt*, s. 86.
[2641] Emre Madran, "Ariflerin Menkıbelerinde Geçen Yapı İsimleri Üzerine Bir Deneme", **Vakıflar Dergisi,** Cilt: X, Ankara, 2006, s. 182.

önemli medreselerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.[2642] Hurufat kayıtlarından medresenin XVIII. Yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılmaktadır.[2643] Medresenin kâtibi Şaban 1115 / Aralık 1703'te /5 akçe ile Mustafa'dır.[2644] Tacü'l-Vezir vakfında almak üzere senede 1 mud hınta ile nazır olan Seyyid İsmail, Zilhicce 1116 / Mart 1705'te görevini Ahmed'e bırakmıştır.[2645] Ahmed, Muharrem 1118 / Nisan 1706'da medresede hem müderris hem de kâtip olarak görev yapmıştır.[2646] Yaklaşık tarihlerde Tacü'l-Vezir Medresesi vakfının yarım akçe ile cabisi ve aynı zamanda 2 akçe ile İplikçi Medresesi vakfının da nazırı olan Mehmed bin Mustafa'dır. Mustafa'nın ölmesi üzerine C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de diğer Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2647] Medrese vakfının yarım akçe ile cabisi Ahmed'in ölmesi üzerine C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de Mehmed bin Mustafa cabi olarak atanmıştır.[2648]

1.3.2. Seyfiyye Medresesi

Çifte Nerdüban Mahallesinde olan medrese Selçuklu dönemi eseridir.[2649] Medresenin banisi Hz. Mevlana zamanında yaşamış ve Selçuklu Devletinde başkomutanlık yapmış, Emir Seyfettin Karasungur'dur. Karasungur, Seyfiyye Medresesini inşa ettiğinde medresenin kuzey tarafında türbesini yaptırmıştır. Medrese günümüzde mevcut değildir ancak, türbesi halen ayaktadır. Şaban 1131 / 18 Haziran l719 tarihli hurufat kaydında, Seyfiyye Medresesinin nezareti ve cebabeti, medresede müderris olanlara şart koşulmuştur. Mehmed isimli şahsin bir süreliğine vakıf şartlarına aykırı olarak vakfin nezaret ve cebabet cihetlerini üzerine aldıysa da bir süre sonra görevden alınmış ve yerine müderris Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2650]

1.3.3. Altunpa / İplikçi Medresesi

Dış Kale Sur'unun içinde Yeni Pazar denilen yerde ve İplikçi Cami'nin güney tarafında, bugünkü hükümet konağının bulunduğu yerde idi. Medresenin ilk banisi II. Kılıç Arslan döneminde ordu komutanı olan Şemseddin Altunpa'dir. Altunpa, vakfiyesinde mütevelli olarak İplikçi oğlunu tayin ettiği için İplikçi medresesi adını

[2642] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 42.
[2643] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[2644] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[2645] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[2646] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[2647] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[2648] Gös. yer.
[2649] Küçükdağ, *agt*, s. 51.
[2650] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.

almıştır. Hicri 733 / Miladi 1333'te medrese mütevellisi olan İplikçi evladından Hacı Ebubekir bin Mesud'un medreseyi tamir ettiği vakfiyesinden anlaşılmaktadır.[2651] Selçuklu dönemi eseri olan yapı'nın XVIII. yüzyılın başlarında yıkıldığı ve Lale devrinde yeniden inşa edildiği anlaşılmaktadır.[2652] XVI. Yüzyılın ikinci yarısında gündeliği 30 akça olan müderrislerin tayin edildiği bir medrese olan Altunpa Medresesi[2653] Hurufat defterlerinde XVIII. yüzyıl ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında faal idi. Medrese ve vakfına kâtip, imam, cabi, devirhan ve mütevelli atamaları yapılmıştır.[2654] Konya şer'iye sicillerinden medreseye XX. Yüzyılın başlarına kadar müderris atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Medreseden günümüze sadece küçük bir kümbet kalmıştır.

1.3.4. Karatay-ı Kebir Medresesi

Konya Alaaddin Tepesinin kuzey tarafında yer almakta idi. Günümüzde hala ayakta olan medresenin banisi Selçuklu Devleti vezirlerinden Celaleddin Karatay'dır.[2655] Medrese ismi de banisinden gelmektedir. Kitabesinden medresenin II. Keykavus'un hükümdarlığı zamanında, Abdullah oğlu Karatay tarafından Hicri 649 / Miladi 1251 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır.[2656] Bu dönem, Anadolu Selçuklu Devletinde "üç kardeş saltanatı dönemi" olarak geçen bir devreye tekabül etmektedir. Medresede Mevlana Şemseddin-i Mardini ve Rükneddin-i Mazendarani'nin müderris oldukları bilinmektedir.[2657]

[2651] Osman Turan, "Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", **Belleten,** Cilt: XI, Sayı: 42, Nisan 1947, s. 201. Medresenin dört yanında Konyalı kuyumcu selim oğlu Hoca Yusuf'un Mescidi, Tebrizli Tacir Hoca Abdülcebbar'ın mescidi, medreseye ve muhacir Kadı Necmeddin Abdurrahman'a ait dükkânlar bulunurdu.

[2652] Küçükdağ, *agt*, s. 51; Yasa, *agt*, s. 747; Atçeken, *age*, s. 192-193.

[2653] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 42.

[2654] VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35; VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15; VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8; VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190; VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.

[2655] Celaleddin Karatay, I. Alaaddin Keykubad ve sonrasında Selçuklu Devletinde emir-i devat, emir-i taşthane, hazinedar-ı hass, naib ve atabey olarak çok önemli mevkilerde bulunmuş, II. İzzeddin Keykavus zamanında ise devlet yönetiminde etkili olmuştur. Bkz, Zehra Odabaşı, "Karatay Sultan Zaviyesi'nin Mali Tarihinden Bir Kesit (1813-1889)", (Kısaltma: Karatay Sultan Zaviyesi),Tarihin Peşinde, **Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 9, 2013, s. 359.

[2656] Yaşar Erdemir, "Karatay Medresesi ve Karatay (Çini Eserler) Müzesi", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt: 5, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2013, s. 111; Medrese'nin mimarı, Keluk b. Abdullah'tır. Keluk b. Abdullah'ın Konya'da Nalıncı türbesi, Sahip Ata ve İnce Minareli medrese'nin yanısıra, Sivas, Antalya ve ılgında da önemli mimari eserler inşa ettiği bilinmektedir. Bkz, Eflaki, Cilt: I, s. 70; Ayrıca Bkz, Clement Huart, *Mevleviler Beldesi Konya*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1978, s. 102-103.

[2657] Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", **Belleten**, Cilt: XII, Sayı: 45, Ocak 1948, s. 72.

Hurufat defterlerinde medresenin XVII. yüzyılın başları ile XIX. Yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Medrese'de imamlık yapacak kişilerin müderris olmaları gerektiği belirtilmiştir. R. Evvel 1120 / Mayıs 1708'de medresenin müderris ve imamı Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine "me'zûn bi'l-iftâ" olan Şeyh Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2658] Medresenin 5 akçe ve yıllık 70 kil galle ile nazırı Ali'dir.[2659] Medrese vakfından almak üzere 4 akçe ve yıllık 100 kil galle ile vakfın keyyal'ı Halil'dir. Halil'in beratı Zilkade 1119 / Ocak 1708'de yenilenmiştir.[2660] Karatay Medresesi vakfının 3 akçe ve yıllık 10 kil galle ile kâtibi Mahmud'dur. Mahmud'un berat-ı atiki Recep 1144 / Aralık 1731'de yenilenmiştir.[2661] Medresenin R. Ahir 1160 / Nisan 1747'de müezzini es-Seyyid Abdullah Halife'dir. es-Seyyid Abdullah Halife'nin beratı verilen tarihte yenilenmiştir.[2662] Karatay Medresesi vakfının 3 akçe ve yıllık 10 kil galle ile kâtibi Mahmud'un ölmesi üzerine Oğlu Mehmed Emin'e babası beratı gereğince R. Ahir 1196 / Mart 1782'de tevcih yapılmıştır.[2663] Zilkade 1247 / Nisan 1832'de vakıf şartları gereği medresenin mütevellisi Seyyid Mehmed bin Abdülkadir'dir. Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Hafiz Ahmed ve Hafiz Mehmed kardeşlere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[2664] Karatay Medresesi ve vakfına imam, müezzin, müderris, kâtip, nazır ve keyyal atamalarının yanısıra; mukayyid, ferraş, cüzhan, hatip, bevvap atamaları da yapılmıştır.[2665]

1.3.5. Atabek/Atabekiyye Medresesi

Selçuklu dönemi önemli medreselerinden olan Atabek medresesi, Çifte Nerdüban Mahallesinde, Kadı İzzeddin(Karpuzoğlu) Cami'nin karşısında idi.[2666] Atabek Arslandoğmuş tarafından XIII. yüzyılın ilk yarısında yaptırılmıştır.[2667] Hanefi fikhına göre eğitim yapılan medresede talebelerin uzun süre eğitim aldıkları anlaşılmaktadır.[2668] Hurufat defterlerinde medresenin XVIII. yüzyıl boyunca faal

[2658] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[2659] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[2660] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[2661] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.
[2662] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15.
[2663] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25.
[2664] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 5.
[2665] VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 19; VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 15; VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[2666] Küçükdağ, *agt*, s. 52; Arabacı, *age*, s. 134.
[2667] Eflaki, Cilt: I, s. 56.
[2668] Önder, *Maarif*, s. 11

olduğu anlaşılmaktadır.[2669] Şevval 1115 / Şubat 1704'te medresenin 2 akçe yevmiye ile cabisi Mustafa'dır.[2670] Medrese vakfının Muharrem 1119 / Nisan 1707'de 1 akçe ve yarı cebabet hissesine sahip olan Seyyid Ahmed, görevini kardeşi Hafiz Mehmed'e bırakmıştır.[2671] Hafiz Mehmed'in de bir süre sonra söz konusu görevi kardeşi Seyyid Mehmed Said'e bıraktığı anlaşılmaktadır.[2672] Medreseye imam atamaları da yapılmıştır. Recep 1139 / Şubat 1727'de medresede imam olmadığından Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2673] Medrese vakfına cabi atamalarının XVIII. yüzyıl boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır.[2674]

1.3.6. Nizamiye / Nalinci Medresesi

Alaaddin Tepesinin doğu tarafında eski Belediye binasının yanında idi. Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus I. Zamanında emir olan Nizamüddin Ahmed tarafından yaptırılmıştır. Yakınında Nalinci Türbesi bulunduğu için Nalinci Medresesi de denmiştir.[2675] 1927'de yıktırılan türbesi, şimdiki iş bankasının yakınında idi. Hurufat defterlerinden XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu ve medreseye müderris atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Medrese tevliyeti müderrislere şart koşulmuştur. C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te medrese'nin müderrisi Seyyid Mustafa'ya 1 akçe yevmiye ile berat tevcihi yapılmıştır.[2676] C. Evvel 1121 / Temmuz 1709'da medresenin müderrisi Seyyid Ahmed'dir.[2677] Medresede öğlen ve ikindi vakitlerinde 1 akçe ile imam Ali'nin bir süre sonra ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2678] 25 C. Evvel 1155 / 28 Temmuz 1742'de medrese vakfının mütevellisi Hacı Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine oğulları Hafiz Muslihiddin, Ali ve Ebubekir'e Şeyhülislam Mehmed Şerif Efendi'nin onayı ile

---

[2669] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24; VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[2670] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[2671] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[2672] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[2673] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138; Bazı kayıtlardan medresenin bir mescidinin olduğu anlaşılmaktadır. Zilhicce 1120 / Şubat 1709'da mescid imamı Ahmed'in ölmesi üzerine Kadı Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[2674] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57; VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138; VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31; VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31; VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[2675] Önder, *Mevlana Şehri*, s. 122; Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtları Arşivinde, medrese vakıflarına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. VGMA, no: 147, s. 9; VGMA, no: 148, s. 50.
[2676] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[2677] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2678] Hurufat Defterlerinde Nizamiye Medresesinde bir mescidin olduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. R. Evvel 1116 / da Nizamiye Medresesi mescidinde imam olmadığından Kemal mescid imamı olarak atanmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.

müştereken tevcih yapılmıştır.[2679] Medresenin Zilkade 1169 / Temmuz 1756'da mütevellisi müderris el-Hac Ahmed bin Hacı Ali'nin atik beratı yenilenmiştir.[2680]

1.3.7. Sırçalı Medrese

Selçuklu dönemi eseri olan medrese, Konya'nın dış kale surlarının içinde, Alaaddin Tepesinin güneyinde Kadı Alemşah Mahallesinde[2681] idi. Günümüzde halen ayakta ve müze olarak kullanılan medresenin kitabesinden medresenin Anadolu Selçuklu devlet adamlarından Bedreddin Muslih tarafından Hicri 640 / Miladi 1242'de inşa edildiği anlaşılmaktadır. Banisine atfen bu medreseye Muslihiye Medresesi denmiştir. Ancak sonraki dönemlerde medrese kapısındaki çinilerinin çok gözel ve dikkat çekici olmasından dolayı halk arasında Sırçalı Medrese olarak adlandırılmıştır.[2682] C. Evvel 1138 / Ocak 1726 tarihli bir kayıtta Sırçalı Medresesinde Başare? İsimli bir azize'nin medfun olduğu belirtilmektedir. Kargın mezrasının öşrü söz konusu kişinin vakfi olup mezranın öşür mahsülü ile türbedarı Derviş Ahmed'di. Derviş Ahmed'in bir süre sonra ölmesi üzerine türbedarlık hizmetinin uzun bir süre boş kaldığı ve Derviş Ahmed'in oğlu Şeyh Halil'e tevcih edildiği anlaşılmaktadır.[2683] Sırçalı Medresesi ve vakfına farklı tarihlerde imam, nazır ve mütevelli atamaları yapılmıştır.[2684]

1.3.8. Şeref Mesud Medresesi

Medrese, Ak Cami Mahallesinde idi. Aslı buk'a olan medrese Selçuklu devri eseridir.[2685] Yapılış tarihi Hicri 637 / Miladi 1239 olan medresenin II. Giyaseddin Keyhüsrev zamanında Şerefşah oğlu Mesud tarafından yaptırıldığı kitabesinden anlaşılmaktadır.[2686] XVIII. yüzyılın ortalarına kadar faal olduğu anlaşılan medresenin Şaban 1118 / Kasım 1706'da muayyene ile mütevelli Süleyman'dır. Süleyman'dan mütevellilik görevini bir süreliğine Mustafa almışsa da tekrardan Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[2687]

[2679] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14.
[2680] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[2681] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[2682] Arabacı, *age*, s. 198; Küçükdağ, *agt*, s. 52; Atçeken, *age*,s. 257.
[2683] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.
[2684] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76; VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13; VGMA, HD, 1108, Vr.14, s. 35; VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6.
[2685] Küçükdağ, *agt*, s. 54.
[2686] Atçeken, *age*, s. 214.
[2687] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.

1.3.9. Molla Atik Medresesi

Selçuklu dönemi eseri olan medrese, Çifte Nerduban Mahallesinde Seyfiyye Medresesi yakınında idi.[2688] Ramazan 1105 / Nisan 1694'te Atik Medresesinin imamı Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine Abdülbaki'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2689] Ayni tarihli başka bir kayıtta, medresenin ferraşı Musa'dan alınan cihat Ahmed'e tevcih edilmiştir.[2690] Medresenin müderrisi 1713'te Mevlana Ali Efendi'dir. Ali Efendi'nin ölmesi üzerine el-Hac Veli'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2691]

1.3.10. Sahip Ata Daru'l-Hadisi / İnce Minareli Medrese

Medrese, Sahip Ata'nın Konya İmaret vakfiyesinde, Konya'nın batı tarafında surun Sultan Kapısı yolunda ve Odun Pazarı yakınında suru çevreleyen hendek hizasında olduğu belirtilmiştir.[2692] Sahip Ata Hangâhi mescidi bitişiğinde olan Daru'l-hadis, Hurufat defterlerinin bazı kayıtlarında Sahip Ata'nın bina eylediği Daru'l-hadis medresesi olarak geçmektedir.[2693] Türk tezyinatının en parlak ve mükemmel orijinal bir numunesi olduğu belirtilen Daru'l-hadis'in taç kapısı kubbe başlangıcı hizasına kadar çıkmaktadır. Kapının yönü doğu tarafındadır.[2694] Hurufat kayıtlarında medreseye muhtelif tarihlerde İmam, Müezzin, Bevvap, Ferraş, Cabi, Nazır, Mukayyit ve Kâtip atamaları olmuştur. Bu kayıtların bir kısmı medresede dini hizmetlerinin, İmam, Müezzin gibi, yürütülmesi için yapılırken, bazıları da medrese ve vakfının mali işlerinin yürütülmesi, Nazır, Cabi gibi, görevlilerin atanması şeklinde olmuştur. Zilhicce 1104 / Ağustos 1693 tarihli ilk Hurufat kaydı medrese vakfi ile ilgilidir. Vakfin cabisi Mehmed'in ölmesi üzerine Yusuf'a berat tevcihi yapılmıştır.[2695] Zilhicce 1104 / Ağustos 1693'te Cabi olan Yusuf'un, Zilkade 1108 / Mayıs 16978'de bevvap ve ferraş olduğu anlaşılmaktadır.[2696] Aynı tarihte İsa,

---

[2688] Küçükdağ, *agt,* s. 52.
[2689] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.
[2690] Gös. yer.
[2691] Küçükdağ, *agt,* s. 53.
[2692] Yasa, *agt*, s. 95'teki dipnot; Atçeken, *age,* s. 99; Baykara, Sahip Ata Daru'l-hadisinin yakınında Rum evlerinin yoğun bir şekilde bulunduğu belirtmektedir. Bkz, Baykara, Türkiye Selçukluları, 48 ve 34. Sayfalardaki dipnotlar.
[2693] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128; VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 18; VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 20; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 18; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 19; VGMA, HD, 553, Vr.13, s. 21.
[2694] Zeki Atçeken, "Konya Selçuklu Medreselerinde Osmanlılar Zamanında Görev Yapan Müderrisler", **İpek Yolu Dergisi**, Özel Sayı-1, Mayıs 1998, s. 58.
[2695] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179; Söz konusu Daru'l-hadisin vakfiyesinde, yapının Daru'l-hadis ile birlikte, mescid ve minare olarak inşa edildiği belirtilmiştir. Bkz, Yasa, *agt,* s. 17.
[2696] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493; VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.

medrese vakfının kâtibi olarak atanmıştır.[2697] Sahip Ata binası daru'l-hadisi vakfının senede 2 müd hınta ile nazırı Mehmed'in beratını zai etmesi üzerine naib arzıyla Recep 1129 / Haziran 1717'de yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2698] Şaban 1166 / Haziran 1753'te söz konusu medrese vakfının 5 akçe ile kâtibi Veliyüddin Halife'nin beratı yenilenmiştir.[2699] Daru'l-hadis vakfının senede 2 mud hınta ile nazırı Seyyid Hüseyin'e R. Evvel 1173 / Ekim 1759'da tevcih edilmiştir.[2700] Hicri 1183 / Miladi 1769'da Seyyid Hüseyin'e kâtiplik ve1,5 akçe ile müezzinlik ciheti tevcih edilmiştir.[2701] Sahip Ata evkafından yevmi 5 akçe ile kâtip Veliyyüddin'in ölmesi üzerine Seyyid Hüseyin bin Seyyid Mahmud'a Zilkade 1183 / Şubat 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[2702] Veliyyüddin'in aynı zamanda 1,5 akçe ile müezzinlik yaptığı ve daha sonra ölmesi üzerine görevi Seyyid Hüseyin bin Seyyid Mahmud'a berat ile tevcih yapılmıştır.[2703] Medresede 1,5 akçe ile müezzin, 5 akçe ile kâtip ve senevi 2 mud hınta ile nazır olan es-Seyyid Mahmud 3 kıta berat ile mutasarrıf olmuştur. Görevini Seyyid Hacı Hafiz Mustafa bin Ahmed'e kasrı yed etmesi üzerine yedinde olan beratı Hafiz Mustafa'ya verilmiştir.[2704] Hafiz Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Hafiz Seyyid Ahmed bin Seyyid Hafiz Mustafa'ya babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2705] R. Ahir 1196 / Mart 1782'de 3 akçe ile cabi Hafiz Abdurrahman ve Mehmed'in çocuksuz ölmeleri üzerine Seyyid Süleyman bin Ömer'e kadı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2706] Vakfin 3 akçe ile cabisi Seyyid Süleyman'ın ölmesi üzerine Şevval 1197 / Ağustos 1783'te Abdülhalim'e tevcih yapılmıştır.[2707] Medrese vakfının yevmi 5 akçe ile kitabet cihetine mutasarrıf Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine babası Seyyid Mahmud bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2708]

1.3.11. Nasuh Bey Medresesi

Nasuh Bey Medresesi, Karamanoğulları dönemi eseri olup medrese, mescid, zaviye ve muallimhane aynı yapı kompleksi içinde bulunuyordu.[2709] Yapı, Alaaddin

[2697] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[2698] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[2699] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17; VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 18.
[2700] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17.
[2701] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19; VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20.
[2702] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 39.
[2703] Gös. yer.
[2704] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 20.
[2705] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[2706] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25.
[2707] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[2708] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 8.
[2709] Küçükdağ, *agt*, s. 54.

Tepesinin güney batısında Şekerfuruş Mahallesinde ve Abdülmümin Mescidinin doğusunda bulunuyordu.[2710] Yapı kompleksi, Nasuh Bey tarafından XV. Yüzyılın ikinci yarısında yaptırılmıştır.[2711] Hurufat kayıtlarında medreseye cüzhan atamaları yapılmıştır. Şevval 1174 / Mayıs 1761'de cüzhan Hızır Halife'nin ölmesi üzerine oğlu Ahmed Halife'ye babasının atik beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[2712] Başka bir kayıtta, Nasuh Bey vakfından almak üzere yevmi 2 akçe ile cüzhan Seyyid Hızır bin Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa kardeşlere 11 R. Ahir 1223 / 6 Haziran 1808'de müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[2713]

1.3.12. Kara İlyas Medresesi

Kaynaklarda medrese hakkında fazla bir bilgiye ulaşılamadı. Ancak Hurufat defterlerinde söz konusu medrese isminin geçtiği C. Evvel 1124 / Haziran 1712 tarihli kayıtta medrese vakfının hamis galle ile cabisinin İbrahim olduğu belirtilmiştir.[2714] Bunun dışında medresenin hangi mahallede olduğu ve banisi ile yapım tarihi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Kayıtlarda Konya'nın Kara İlyas adında bir mezrasının olduğu ve bunun Karakurt Mahallesinde bulunan Tahtatepen Caminin vakfi olduğu anlaşılmaktadır.[2715] Söz konusu cami ve vakfının Karamanoğulları dönemine ait olduğu bilindiğine göre, Kara İlyas Medresesinin de Karamanoğulları dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir.

1.3.13. Karamanoğlu İbrahim Bey Medresesi

Karamanoğulları dönemine ait olan ve Çifte Nerdüban Mahallesi-Spahi Pazarı, imret caddesinde bulunan medrese, 17 hücre ve 2 dershaneden oluşuyordu. Burada okuyan öğrenciler medresede kalır ve yanındaki imaretinden yemek yerdi.[2716] XVIII. yüzyılın ilk yarısında faal olan medresede C. Evvel 1142 / Kasım 1729'da 2 akçe ile müezzin olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Abdurrahim, İsa ve Numan'a berat tevcihi yapılmıştır.[2717]

[2710] Konyalı, *age*, s. 465.
[2711] Dülgerler, *age*, s. 97.
[2712] VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53.
[2713] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.
[2714] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[2715] Konyalı, *age*, s. 562.
[2716] Küçükdağ, *agt*, s. 55; Arabacı, *age*, s. 214.
[2717] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 194.

1.3.14. Kadı Mürsel / Seyyid Hacı Mehmed Ağa Medresesi[2718]

Kadı Mürsel Mahallesi olarak bilinen Kerim Dede Mahallesinde idi. Kadı Mürsel Caminin yanında bulunan medresenin banisi II. Mehmed'in Kazaskerlerinden Hacı Mustafa oğlu Kadı Mürsel'dir. Hicri 812 / Miladi 1409 yılında yapılmıştır.[2719] Hurufat defterlerinde medrese ve mescidinin(caminin) yanında ve geliri her iki müessesenin çalışanlarına vakıf olan bir hamamın bulunduğu anlaşılmaktadır.[2720] Medresenin 17 Muharrem 1119 / 20 nisan 1707'de müderrisi Hafiz Müslihiddin bin Ahmed'dir.[2721] C. Ahir 1172 / Ocak 1759'da Seyyid Şeyh Ali Kadı Mürsel caminde 4 akçe ile imam ve 4 akçe ile Şeyh ve Dersiam olarak görev yapmaktadır.[2722] Kadı Mürsel Caminde yevmi 4 akçe ile vaiz ve bitişiğindeki Kadı Mürsel Medresesinde müderris Seyyid Şeyh Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'in arzuhali ve Şeyhülislam Kamil Efendi'nin işaretleri ile Hicri 1203 / Miladi 1788'de sadr olan fermanı şerif gereğince Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2723] Söz konusu camide yevmi 4 akçe ile vaiz ve bitişiğindeki medresede müderris olan Seyyid Mustafa bin Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine cihat boş kalmıştır. Bunun üzerine mahalle ahalisinden Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdullah Efendinin haber vermeleri ve evkaf müfettişi Seyyid Süleyman'ın ilamı üzerine bu göreve layık olduğu imtihanla anlaşılan sahibi arzuhal Seyyid Abdullah Efendi ibn-i Mehmed'e 11 R. Ahir 1206 / 8 Aralık 1791'de berat tevcihi yapılmıştır.[2724] Seyyid Abdullah bin Mehmed'in 19 Safer 1219 / Mayıs 1804'te çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla Seyyid Hafiz Mehmed bin Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmak üzere naib Seyyid Hacı İsmail arzda bulunmuştur. Seyyid Hacı İsmail'in arzı üzerine Konya'da sakin Dersiam Seyyid Ahmed bin Seyyid Abdullah'a Şeyhülislam Mevlana Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi'nin işareti ile Ramazan 1231 / Ağustos 1816 tarihiyle sadr olan fermanı şerif mucibince tevcih yapılmıştır.[2725]

[2718] Günümüzde halen mevcut ve faal olan Kadı Mürsel Cami ile yanında inşa ettiği ancak günümüzde mevcut olmayan, medresesine ismini veren Kadı Mürsel'in asıl adının Seyyid Hacı Mehmed olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9. Karamanoğulları dönemi ümerasından olan Kadı Mürsel, Konya köylerinde de birtakım dini ve hayri eserler bırakmıştır. Bkz, Konyalı, *age*, s. 435.
[2719] Arabaci, *age*, s. 208.
[2720] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 102.
[2721] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[2722] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[2723] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 12.
[2724] VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 6.
[2725] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 13.

1.3.15. Dursunoğlu Medresesi

Bugünkü Tahir Paşa Camisinin batısında[2726] Hacı Abdullah Medresesi bitişiğinde olan medrese, XVIII. Yüzyılda faal idi. Zilkade 1108 / Mayıs 1697'de medresenin dersiamı Mustafa'idi.[2727] R. Evvel 1127 / Mart 1715'de Hacı Mustafa vakfından almak üzere 8 akçe ile medresede tedrisata mutasarrıf olan Salih'in ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2728]

1.3.16. İbrahim Efendi Medresesi

Konya'nın Debbağhane Mahallesinde bulunmakta idi. Hurufat kayıtlarında "İbrahim Efendi hanesiyle mahlût ve mülhak İbrahim Efendi ve eshab-ı hayratın müceddeden bina eyledikleri medrese" şeklinde geçen kayıtlardan anlaşıldığına göre, medreseyi inşa etmede İbrahim Efendi ile birlikte hayır sahibi kişilerin de katkıları olmuştur.[2729] Ayrıca medresenin İbrahim Efendi hanesiyle bitişik olduğu da belirtilmiştir.[2730] Zamanla yeniden inşa edilen medrese, ilk banisinin ismiyle anılmıştır. Ancak medresenin ne zaman yapıldığı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. 105 numaralı ve 21 Şevvâl 1307 / 10 Haziran 1890 tarihli Konya Şer'iye Sicilinde[2731], es-Seyyid İbrahim Hakkı Efendi kendisinin de müderrisi olduğu İbrahim Efendi Medresesi'nin dört oda ve bir dershânesinden başka gayrısının harap olduğunu belirterek, Debbağhane Mahallesindeki İbrahim Efendi Medresesini 10 adet oda ve 2 adet dershane şeklinde yeniden inşasını tamamlamıştır. Vakfiyesinde medresenin tevliyet ve tedrisiyet cihetlerine hayatta oldukça İbrahim Hakkı Efendi'nin kendisi mutasarrıf olacaktı. Öldükten sonra ise, evlatları, evlatlarının evladları, 'batnen bade batn' mutasarrıf olacaklarını belirtmiştir.

Konya Hurufat kayıtlarında İbrahim Efendinin yukarıda sözü edilen medresede be-berat hocalık yaptığı fakat bir süre sonra ölmesi üzerine oğlu Mehmed'in arzuhali ve Şeyhülislam Seyyid Mehmed Said Efendi[2732] hazretlerinin işaretleri ile C. Evvel 1185 / Ağustos 1771'de oğlu Mehmed'e tavcih yapıldığı

[2726] Küçükdağ, *a.g.t*, s. 54.
[2727] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[2728] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[2729] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3; VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20; VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[2730] İbrahim Efendi Medresesinde bir mescid de bulunmaktadır. Şevval 1122 / Kasım 1710 tarihli hurufat kaydında medrese içinde bulunan bu mescidin, Seyyid Hacı Mustafa tarafından inşa edildiği belirtilirken, Zilkade 1125 tarihli başka bir hurufat kaydında Hacı Veli Mescidi şeklinde kayıt düşülmüştür. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44; VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54.
[2731] Sak, *Konya Vakıfları*, s. 107.
[2732] Osmanlı Devleti'nin 104. Şeyhülislamı olup asıl ismi Mirzazade Seyit Mehmet Sait Efendi'dir (1770 - 1773).

anlaşılmaktadır.[2733] C. Evvel 1185 / Ağustos 1771 tarihli hurufat kaydında Mehmed bin İbrahim'in ücretsiz tedrisat yaptığı medresedeki beratı yenilenmiştir.[2734] R. Ahir 1222 / Haziran 1807 tarihli kayıtta Mehmed bin İbrahim'in Hac'a gittiği anlaşılmaktadır. Ancak, bir süre sonra Hacı Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla bu işe ehil olduğunu ispat etmiş olan Seyyid Mustafa bin Seyyid İsmail'e naib Hüseyin Hıfzı'nın arzıyla ve Şeyhülislam Mevlana Seyyid Mehmed Ataullah Efendi[2735] hazretlerinin işaretleri ile tevcih yapılmıştır.[2736] 1 R. Evvel 1223 / 27 Nisan 1808'de hasbi müderris olan Seyyid Mustafa bin Seyyid İsmail'in bila veled ölmesi üzerine imtihanla Hafiz Mehmed bin Ahmed'e naib Bağdadizade Seyyid Abdurrahman'ın arzıyla ve Şeyhülislam Mevlana Seyyid Mehmed Ataullah Efendi'nin işareti ile berat tevcihi yapılmıştır.[2737] Hafiz Mehmed bin Ahmed'in ölmesi ile ulemadan Seyyid Hamid bin Seyyid Mustafa'nın arzuhali ve Dürrizade Şeyhülislam Mevlana Seyyid Mehmed Ataullah Efendi'nin işaretleri mucibince berat tevcih olmuştur.[2738] Başka bir kayıtta, Medresede hasbi müderris olduğu anlaşılan Seyyid Ahmed bin Seyyid Mustafa'nın elindeki beratı verip, görevinden ayrılması üzerine imtihanla Mehmed bin Veliyyüddin'e naib Seyyid el-Hac Ebubekir'in arzı ve şeyhülislam Mevlana Mekkizade Mustafa Asım Efendi[2739] hazretlerinin işareti ile 4 R.Evvel 1234 / 1 Mart 1819'da berat tevcihi yapılmıştır.[2740] Mahmud bin Veliyyüddin'in ölmesi üzerine imtihanla bu göreve Seyyid Mustafa bin Seyyid Nasuh'a naib Seyyid Ali Deruni arzı ve şeyhülislam Seyyid Abdülvehap Efendi hazretlerinin işareti ile 22 C. Evvel 1244 / 30 Kasım 1828'de berat tevcihi yapılmıştır.[2741]

[2733] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[2734] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.
[2735] Osmanlı Devleti'nin 129. Şeyhülislamı Şerifzade Mehmet Ataullah Efendi'dir(1807 - 1808).
[2736] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[2737] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20.
[2738] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9; Divan-ı Hümayun Ruus Kalemine gönderilen arzuhal'e 29 Şaban 1229 / 16 Ağustos 1814'te yazılan Padişah Fermanı gereğince Seyyid Hamid'e 8 Şevval 1229 / 23 Eylül 1814 te tevcih yapılmıştır.
[2739] Osmanlı Devleti'nin 136. Şeyhülislamı Mekkizade Mustafa Asım Efendi'dir (1818 - 1819).
[2740] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 16.
[2741] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 17.

1.3.17. Çelik Mehmed Paşa Medresesi

Medrese, Türbe-i Celalliye Mahallelerinden Zincirli Kuyu Mahallesinde bulunmakta idi. Banisi Karaman Valisi Çelik Mehmed Paşa'dır.[2742] Mehmed Paşa'nın 1765 yılında öldüğü[2743] bilindiğine göre ölmeden birkaç sene önce bu medrese ile camiyi yaptırdığı anlaşılmaktadır.[2744] C. Evvel 1177 / Kasım 1763 tarihli hurufat kaydında medresenin yeni baştan yapıldığı anlaşılmaktadır. Çelik Mehmed Paşa, bu medrese yakınında bir cami de yaptırmıştır. Cami'nin bir hatip bir de akşam, yatsı ve sabah vakitlerinde namaz kıldıracak imam'a ihtiyaç olduğu belirtilerek, caminin vakfından yevmi 12 akçe vazifeyle Seyyid Mehmed Naim'e Kadı el-Hac Osman arzıyla tevcih yapılmıştır.[2745] 13 C. Evvel 1235 / 27 Şubat 1820'de Mehmed Paşa Caminde Cuma gününde vaiz olmasının yanı sıra, medresesinde müderris ve evkafının da mütevellisi olan Seyyid Ali bin Nuh'un çocuksuz ölmesi üzerine ulemadan Seyyid Halil bin Hasan Konevizade'ye, Şeyhülislam Mevlana Hacı Halil Efendi hazretlerinin onayı ile Seyyid Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[2746] Çelik Mehmed Paşa Medresesi zamanla harap olup yıkılmış ve günümüze ulaşamamış birçok Osmanlı dönemi Konya eserlerinden sadece bir tanesidir.

1.3.18. Ahmed Ağa Medresesi

Konya'da Zincirli Kuyu Mahallesinde idi.[2747] Vekil-i Harç Ahmed Ağa tarafından 1723'te yaptırılmıştır. Medresenin ikinci defa yapılışı ise 1875'te

---

[2742] 1763-1764 tarihleri arasında Anadolu Beylerbeyliği yapmıştır. Bu tarihten itibaren de Konya Valiliği yapmıştır. Valilik yaptığı süre içerisinde Konya'da bir cami ve bitişiğinde de bir medrese yapmıştır. Bunlara konu içerisinde detaylı olarak anlatılacaktır.

[2743] Konyalı, *age*, s. 471.

[2744] Hurufat Defterlerinde, Osmanlılar döneminde 32 medresenin inşa edildiği anlaşılmaktadır. Birer vakıf müessesi olarak inşa edilen bu müesseselerin yanında çoğunlukla mescid ve muallimhane/mekteb'in de inşa edildiği kayıtlara yansımıştır. Bazı medreselerin birden çok isimle anıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Hurufat Defterlerinde, Abdürrahim Medresesi olarak geçen yapının, daha eski tarihli başka kaynaklarda, Zincirli Medresesi olarak geçtiği anlaşılmaktadır. Medrese kurucularının isim benzerliği, bazı medrese banilerinin tespitinde ciddi karışıklıklara neden olmaktadır. Ancak bu sorunun üstesinden, farklı kaynak ve çalışmaların karşılaştırılması ile gelinmeye çalışılmıştır. Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri ile ilgili diğer önemli bir özellik ise, müderris olan medrese banilerinin, inşa ettikleri medreselerin ilk müderrisleri olmalarıdır. Kendisinden sonra evladı, eğer ehliyetli ise, aynı medresede müderris olarak atanmıştır. Medrese kurucuları olarak, önemli devlet ve din adamlarının yanında, esnafların, zengin kadınların da yer aldıkları anlaşılmaktadır. Aşağıda isimleri verilip tek tek açıklanan medreselerin çoğunlukla XVIII. yüzyılda inşa edildikleri anlaşılmaktadır.

[2745] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 20.

[2746] VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20.

[2747] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.

ulemadan Hacı Seyyid tarafından olmuştur.[2748] Binanın tamirat işleri için hayır sahibi kişilerden es-Seyyid Ahmed bin İsmail'in para vakfının faizinden faydalanılmıştır. Ayrıca Medrese yevmi 3 akçe ile nazır Seyyid Mustafa Dede bin İsmail'in ölmesi üzerine oğulları Hafiz Seyyid Mehmed ve Hafiz Seyyid İsmail ve Hafiz Seyyid Ahmed'e 12 Muharrem 1210 / 29 Temmuz 1795'te berat tevcihi yapılmıştır.[2749]

1.3.19. Saraçzade[2750] Seyyid Ahmed Efendi Medresesi

Hurufat Defterinde geçen; "Konya'da Fakih Dede Mahallesi Mescidi Şerif Kurbünde Saraçzade Seyyid Ahmed Efendi Binası Medresesi" kaydından söz konusu medresenin Fakih Dede Mahallesinde ve mahalle mescidinin yakınında olduğu anlaşılmaktadır. Medresenin banisi ve vakıfı Saraçzade Seyyid Ahmed Efendi'dir. İnşa ve vakf ettiği medresede müderris olan Saraçzade Seyyid Ahmed Efendi aynı zamanda İç Kale Mahallesinde bulunan Çıkrıkçılar Çarşısındaki[2751] dükkânını da medreseye vakf etmiştir. Vakf olan dükkân geliri ve nakit paranın getireceği faiz ile medresede müderrislik cihetine sahip olan Seyyid Ahmed bin Süleyman'ın ölmesi üzerine Ahmed bin Abdullah'a Naib Hüseyin Rızanın arzıyla Şeyhülislam Mevlana Dürrrizade Seyyid Abdullah Efendinin onayıyla C. Evvel 1144 / Kasım 1731'de tevcih yapılmıştır.[2752] Zilkade 1183 / Ocak 1770'te medresede hasbi(ücretsiz) müderris olan Süleyman bin Ali be-berat olduğundan naib Hacı Abdullah'ın arzıyla Şeyhülislam Pirizade Osman Efendi'nin[2753] onayı ile berat tevcihi yapılmıştır.[2754] 26 Şaban 1239 / 26 Nisan 1824 tarihli hurufat kaydında medresede müderris olan Seyyid Abdülkadir Efendi kendi rızasıyla görevini Ömer Sadreddin bin Hasan'a bırakarak, evkaf müfettişi Hacı Ali bin Mustafa'nın ilamı ile Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi'nin onayı ile berat tevcih yapılmıştır.[2755]

1.3.20. Hacı Hasan Medresesi

[2748] Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 299.
[2749] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.
[2750] Saraç; Koşum ve eyer takımları yapan veya bunları satan satıcıya denirdi. Bu kimseler, atlara harnut ve başlık yapma, koyunlara çıngırak yapma veya diğer hayvan süslemelerini yapma gibi işlerde ustalaşmış kişilerdi.(https://tr.wikipedia.org/wiki/Sara%C3%A7) erişim tarihi: 13.09.2016
[2751] Sak, *Konya Vakıfları*, s. 266.
[2752] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 7.
[2753] Osmanlı Devletinin 103. Şeyhülislamı Pirizade Osman Sahip Efendi dir(1768-1770).
[2754] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[2755] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 6.

Dolabucu Mahallesinde idi. Cıvıloğlu Medresesi olarak ta adlandırılan Hacı Hasan Medresesi, Piri Paşa Cami yakınında idi.[2756] 1739 yılında yapılan Medresenin Banisi Hacı Hasan'dir. Hacı Hasan aynı zamanda müfessir ve muhaddis olup medresesinin de ilk müderrisidir.[2757] R. Evvel 1146 / Ağustos 1733 tarihli hurufat kaydında Hacı Hasan'ın medrese bitişiğinde bir cami de inşa ettiği belirtilmiştir.[2758] R. Ahir 1165 / Şubat 1752 tarihli hurufat kaydında Hacı Hasan medresesinde 10 akçe ile müderris ve mütevelli Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2759]

1.3.21. Hacı Abdullah Medresesi

Dursun Fakih Mahallesinde, Dursunoğlu Medresesinin bitişiğinde idi. Medresenin banisi, hayır sahibi Hacı Abdullah'tır. Hurufat kayıtlarından medresenin XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır. R. Ahir 1145 / Eylül 1732 tarihli hurufat kaydında müderris Seyyid Mehmed medrese para vakfının da mütevellisidir.[2760] Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ebubekir'e Şeyhülislam İbrahim Efendi Hazretlerinin işaretleri mucibince 15 R. Ahir 1188 / 25 Haziran 1774'te berat tevcihi yapılmıştır.[2761]

1.3.22. Hacı Abdülfettah Çavuş Medresesi

Abdülfettah Çavuş Medresesi, Hoşhavan mahallesinin kuzeyinde Karakurt Mahallesinde idi. 1712'de tefsir ve hadis okutulması amacıyla Hacı Abdülfettah Çavuş tarafından 12 oda ve 1 dershane olarak yaptırılmıştır.[2762] Safer 1123 / Mart 1711'de Abdülfettah Çavuş Medresesinde muayyene ile müderris ve caminde vaiz olan Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine Şeyh Mehmed'e mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2763] C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de Fettah Çavuş Medresesinde muayyene ile müderris ve Feraş Ali'nin ölmesi üzerine Seyyid Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2764] Cuma namazından sonra Abdülfettah Caminde muayyene ile vaiz, medresesinde müderris ve 1 akçe ile ferraş Seyyid Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine

[2756] Bazı çalışmalarda Fakih Dede Mahallesinde gösterilmiştir. Bkz, Arabacı, *Konya Medreseleri,* s. 247.
[2757] Arabacı, *age,* s. 247-248.
[2758] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[2759] Gös. yer.
[2760] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[2761] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[2762] Arabacı, *Konya Medreseleri,* s. 276.
[2763] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[2764] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.

Seyyid Şeyh Mustafa'ya Recep 1139 / Şubat 1727'de berat tevcihi yapılmıştır.[2765] Medresenin Hicri 1295 / Miladi 1879'da 37 talebesi vardı.[2766]

1.3.23. Şeyh Mehmed Efendi Medresesi

Şükran mahallesi sakini olan Şeyh Mehmed Efendi bin İbrahim isimli hayır sahibi Kalecik Mahallesinde birden çok hücresi olan bir medreseyi bina ve vakf etmiştir. Şeyh Mehmed Efendi, Söz konusu medresede tedris ve vakfının tevliyatını hayatta olduğu müddetçe kendisine, vefat ettikten sonra ise büyük ve ehliyet sahibi evladına vakf ve şart etmiştir. Hasbi tevliyet ve tedrisat cihetine sahip Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine imtihanla oğlu Seyyid İbrahim'e tevcih olunmak üzere naib Mektubi Mehmed Selim arzıyla Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi işareti mücibince 29 R. Evvel 1129 / 13 Mart 1717'de berat tevcihi yapılmıştır.[2767] 6 R. Evvel 1133 / 5 Ocak 1721 tarihli kayıtta evladı vakıftan Seyyid İbrahim bin Abdurrahman'ın soyu kesildiğinden vakıf şartı muattal kalmıştır. Bundan dolayı imtihanla ehliyetli olduğu anlaşılan Seyyid Hafiz Mehmed bin Hüseyin'e, naib el-Hac Ahmed'in arzı ve Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi'nin işareti mücibince berat tevcihi yapılmıştır.[2768]

1.3.24. Eşenli'zade Ahmed Efendi Medresesi

Hurufat kayıtlarından medresenin Eşenli'zade Ahmed Efendi tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Medresenin mütevelli ve nazırı olmayıp ancak lazım ve mühim olduğundan R. Evvel 1169 / Aralık 1755'te vazife-i muayyenesiyle müceddeden berat tevcihi yapılmıştır.[2769]

1.3.25. Esir'zade Medresesi

R. Ahir 1169 / Ocak 1756 tarihli hurufat kaydında, İbn-i Şahin Mahallesi sakininden olan el-Hac Süleyman bin Ahmed'in, Nehr-i Kâfur mahallesinde bir medrese ve medresenin avlusunda da bir mescit inşa ettirdiği belirtilmektedir. Mescitte, yevmi 2 akçe ile mütevelli ve 3 akçe ile müderris tayın edilen İsmail Efendi, aynı zamanda, medresede müderris ve mütevelli olarak görev yapmaktadır. Ulemadan olan İsmail Efendi beratsız olduğundan Kadı Hasan Efendi arzıyla verilen

[2765] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[2766] M. Ali Uz, "Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri-II", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt: 14, Sayı: 26, 22 Ekim 2014, Konya, 2014, s. 403.
[2767] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18.
[2768] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[2769] VGMA, HD, 1106, Vr.06, s. 12.

tarihte berat tevcihi yapılmıştır.[2770] R. Ahir 1196 / Mart 1782 tarihli kayıtta, söz konusu mescitte 2 akçe ile imam olan İbrahim'e kadı Hacı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2771] Esirzade medresesi yakınında, hayır sahibi kişiler tarafından inşa edilen 12 hücreli medresenin müderrisi olmadığından ancak tayini lüzumlu olduğundan imtihanla ve Şeyhülislam Mevlana Leblebici'zade es-Seyyid Abdülvehhab Efendi'nin işareti üzerine Seyyid İsa'ya tevcih edilmiştir.[2772]

1.3.26. Hacı Mehmed Medresesi

Şemsi Tebriz'i Mahallesinde bulunan medrese, Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır.[2773] Medresenin yakınında yine Hacı Mehmed tarafından yaptırılmış mescit bulunmaktadır.[2774] Yevmi 3 akçe ile mescidin çerağdarlık hizmetini 7-8 sene boyunca Ahmed yürütmüştür. Ancak onun vefatı üzerine Seyyid İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[2775]

1.3.27. Aklan Mahallesi Medresesi

Medrese, Alaaddin Tepesi Aklan Mahallesinde ve Osman Ağa Mescidinin yanında idi. Recep 1195 / Haziran 1781 tarihli kayıtta medresenin mahalleli hayır sahibi kişileri tarafından inşa edildiği belirtilmektedir.[2776] Hurufat Defterlerinin R. Evvel 1179 / Ağustos 1765 tarihli kaydında medresenin müderrisi vazife-i muayyenesiyle Şeyh Hüseyin Efendi'dir. Şeyh Hüseyin Efendi kendi rızasıyla Seyyid Ahmed'e kesr-ı yed yapmıştır.[2777] Söz konusu kayıtta medresede muayyene ile müderris Seyyid Ahmed'dir. Ancak Seyyid Ahmed'in Recep 1195 / Haziran 1781'te ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Salih'a kadı Abdülmümin arzıyla ve Şeyhülislam'in onayı üzerine 19 C. Ahir 1195 / 17 Haziran 1781 senesinde sadr olan Padişah fermanı ile berat tevcihi yapılmıştır.[2778]

[2770] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[2771] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26.
[2772] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 24.
[2773] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6.
[2774] Ancak kayıtlardan mescidin adının ne olduğu noktasında bir bilgiye ulaşılamadı. Fakat Konya'da o dönemde mevcut olan yapı tarzına bakıldığında medreseyi yapan yanına mescid, mekteb-muallimhane, Dar'ul-huffaz gibi ihtiyaca binaen yapılar inşa ettikleri anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtlarında da bu tarz yapılar oldukça yaygındır. Dolayısıyla Hacı Mehmed'in medresesinin dibinde olan mescid muhtemelen, hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır.
[2775] Gös. yer
[2776] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.
[2777] VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29.
[2778] Gös. yer.

1.3.28. Nakibzade(Nakiboğlu) İbrahim Medresesi

Medrese, Hoca Ahmed Mahallesinde idi.[2779] Safer 1168 / Kasım 1754 tarihli kayıtta medresenin es-Seyyid el-Hac İbrahim tarafından inşa edildiği belirtilmektedir.[2780] C. Evvel 1188 / Temmuz 1774 tarihli kayıtta, Nakibzade Seyyid İbrahim Efendi binası medresesinin yanında bir cami olduğu anlaşılmaktadır. Caminin yevmi 4 akçe ile hatibi Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Abdurrahman Halifeye berat tevcihi yapılmıştır.[2781] C. Evvel 1188 / Temmuz 1774 tarihli başka bir kayıtta, Abdurrahman Halifenin ulemadan olduğu ve yevmi 4 akçe ile mutasarrıflık görevini yörüttüğü anlaşılmaktadır.[2782] Medresenin Hicri 1295 / Miladi 1879'da 130 talebesi vardı.[2783]

1.3.29. Es-Seyyid el-Hac İbrahim Efendi Medresesi

Hurufat kayıtlarında Hoca Ahmed Mahallesinde gösterilen el-Hac İbrahim Efendi Medresesinin banisi İbrahim Efendinin kendisidir. İbrahim Efendi tarafından bina ettirilen medresenin Safer 1168 / Kasım 1754 tarihli hurufat kaydında Hoca Ahmed Mahallesinde bulunan caminin yakınında olduğu belirtilmiştir. [2784]

1.3.30. Sahip Ata Hangah Cami Yakınındaki Medrese

Hurufat kayıtlarında İsmi verilmeyen, ancak "Sahip Ata Mahallesinde Hangah Cami Şerifi kurbünde ashabı hayratın binası medresesi" şeklinde geçen kayıtlar mevcuttur.[2785] Kayıttan anlaşıldığı üzere medrese, Sahip Ata Mahallesinde ve Hangah Cami, yani Konya surunun Larende Kapısı yakınında bulunmaktadır. Medrese'nin banileri Mahalle sakinlerinden hayır sahibi kişi ya da kişilerdir. R. Evvel 1179 / Ağustos 1765'te Hangah Caminin yanında bulunan medresenin müderrisi olmadığından ancak lazım olduğundan yevmi 1 akçe ile Seyyid Şeyh Osman bin Abdülcebara, naib Seyyid Ahmed arzı ve Şeyhülislam Durrizade Mustafa'nın uygun görmesi üzerine berat tevcihi yapılmıştır.[2786] Zilhicce 1197 / Ekim 1783 tarihli kayıtta ise, medrese banisinin Eskil kazasından Hacı Abdülcelil

---

[2779] Konya VGMA arşivinde kayıtlı 899 sıra numaralı kayıtta, Nakibzade es-Seyyid el-Hac İbrahim Efendi Medresesinin Hoca Habib Mahallesinde olduğu ve yakınında mahalle camisinin bulunduğu belirtilmektedir. Bkz, VGMA, no: 147, s. 11.
[2780] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[2781] Gös. yer.
[2782] VGMA, HD, 554, Vr.10, s. 18; VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[2783] Uz, *agm*, s. 403.
[2784] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[2785] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[2786] VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29.

olduğu belirtilmiştir.[2787] R. Ahir 1203 / Aralık 1788 tarihli kayıtta medresenin tamir ve saire ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulmuş olan medrese vakfının mütevelli ve nazırı olmadığından mütevelli Hacı Osman arzıyla, yevmi 2 akçe ile Seyyid Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2788]

1.3.31. Hacı Şaban Medresesi

Hurufat kayıtlarında Konya'nın Şerefşirin Mahallesinde bulunan medrese hakkında başka kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Recep 1108 / Ocak 1697 tarihli kayıtta medresenin Keçeciler Caddesinde olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte 1 akçe yevmiye ile medresenin nezaret görevini Hacı Veli yapmaktadır. Hacı Veli'nin ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2789] Ramazan 1121 / Kasım 1709 tarihli başka bir kayıtta, Hacı Şaban medresesinin içinde bir mescidin olduğu belirtilmektedir. Mescidin imamı olmadığından naib arzıyla imam ataması yapılmıştır.[2790]

1.3.32. Mehmed Yağmur'zade Medresesi

Kürkçü Mahallesinde olan medresenin banisi Şeyh Mehmed Efendi'dir. Vakfiyesinde medresenin yapım tarihi olarak 6 Rebiulahir 1184 / 30 Haziran 1770 gösterilmiştir. Ancak medrese vakfiyesinin 14 yıl sonradan yazıldığı ve medresenin yapım tarihinin 1756 olduğu anlaşılmaktadır.[2791] Hurufat kayıtlarında söz konusu medresenin İplikçi Cami yanında olduğu ve medresenin içinde el-Hac Ali'nin bir mescid inşa ettiği belirtilmektedir. Mescide vakf ettiği vakıf malından Yağmur'zade Medresesinde müderris olanlara yevmiye bağlanmıştır.[2792]

1.3.33. Mihriban Hatun binti Abdullah Hatun Medresesi

Konya'nın Ali Kav Mahallesi sakinlerinden olan Mihriban binti Abdullah, söz konusu mahallede bir medrese ve yanında da bir mektep inşa ettirmiştir.[2793]

[2787] Eskil kazasının, Obruk Köyünden Hacı Abdülcelil, kendi malından üçte birlik kısmını söz konusu medreseye vakf edip, vakfın nezaret ve cebabet cihetini Seyyid Süleyman'a şart edip, eskil naibi Seyyid Derviş Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[2788] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[2789] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.
[2790] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[2791] Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 402.
[2792] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6; Medrese müderrisi Seyyid Hafız Mehmed ibn İsa, aynı zamanda söz konusu mescidinde imamet hizmetini yapmaktadır.
[2793] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.

1.3.34. Çolak Hacı Ali Medresesi

Hurufat Defterleri dışında, başka kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamayan medrese'nin banisi, medreseye adını veren Çolak lakaplı Hacı Ali'dir.[2794] Hacı Ali Hatunsaray Nahiyesinin Çolak köyünden olduğu için bu isimle anılmıştır. Bu köyün Haci Ali Zaviyesinin vakfi olduğu anlaşılmaktadır.[2795] Recep 1139 / Şubat 1727'de söz konusu medresede 1,5 akçe ile müderris olan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine yerine Hacı Mehmed geçmiştir.[2796] R. Evvel 1164 / Ocak 1751'de 1,5 akçe ile müderris Seyyid İbrahim'in görevinden ayrılması üzerine Mehmed bin Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2797] Şeyh Mehmed bin Musa'nın yaklaşık elli sene müderrislik yaptığı, Zilkade 1199 / Eylül 1785'te görevini Seyyid Ataullah'a devrettiği anlaşılmaktadır.[2798]

1.3.35. İsa Efendi Medresesi

Hurufat kayıtlarında İsa Efendi Medresesinin Kuyumcular Çarşısı içinde olduğu belirtilmiştir.[2799] Medresenin banisi İsa Efendi'dir. Recep 1129 / Haziran 1717'de medresenin müderrisi Hasan bin Mehmed'dir. Hasan'ın müderrisliğinden ferağat etmesi üzerine Seyyid Ahmed bin Seyyid Hüseyin ve Seyyid Halil bin el-Hac Seyyid Ali'ye naib arzı ve Şeyhülislam Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi'nin onayı ile berat tevcihi yapılmıştır.[2800]

1.3.36. Hacı Abbas Medresesi

Konya Surunun Ertaş Kapısı dışında Fenari Cami yanında bulunan medrese, Hacı Abbas tarafından inşa edilmiştir. "Tahtani Cami Şerifi evkafından Hacı Abbas'ın bina eylediği medrese" ifadesinden, medresenin yanında bulunan Fenari Cami vakfından yapıldığı anlaşılmaktadır.[2801] Yapım tarihi tam olarak bilinmeyen medresenin XVIII. yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Medresenin Şaban 1183 / Kasım 1771'de müderrisi Ebubekir'dir. Ebubekir'in ölmesi üzerine

---

[2794] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[2795] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[2796] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s.138; Medresede görev yapan müderris ücretlerinin yaklaşık bir yüzyıl boyunca değişmediği anlaşılmaktadır. bkz. VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 21; VGMA, HD, 553, Vr.5, s.8.
[2797] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[2798] VGMA, HD, 11113, Vr.4, s. 6.
[2799] Kuyumcular çarşısı, Alaaddin tepesinin doğu tarafında Kürkçüler çarşısı ile yan yana idi. İsa Efendi Medresesi de burada olmalıdır.
[2800] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14.
[2801] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.

Seyyid Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2802] 9 R. Ahir 1195 / 4 Nisan 1781'de medresenin müderrisi Seyyid el-Hac Abdurrahman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Hasan bin Seyyid Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2803]

1.3.37. Musahip Mustafa Paşa Medresesi / Taşkapı Medresesi

Karakurt Mahllesi, Konya Suru'nun Larende Kapısı yakınında bulunan medrese, Musahip Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.[2804] Vakfiyesinde Hadis ilmi okutulmak üzere yapıldığı ve 14 oda ile bir dershaneden oluştuğu belirtilmiştir.[2805] Recep 1117 / Ekim 1705'de medresenin imamı ve bevvabı Mustafa Halife'dir. Mustafa Halife'nin verilen tarihte beratı yenilenmiştir.[2806] XX. Yüzyılın sonlarına kadar ayakta kalan medrese, 1993'te üzerinden yol geçirilerek tamamen ortadan kaldırılmıştır.[2807]

1.3.38. Sarı Yakup Medresesi

Sarı Yakup Zaviyesi ile aynı yerde bulunan Sarı Yakup Medresesi Katırcı Mahallesinde idi.[2808] Yüzkıran Mezrası geliri Sarı Yakup mescidi, medresesi ve zaviyesinin vakıfları arasında idi. Mezra mahsulünden almak üzere 1 mud galle ile mütevelli ve 2 akçe ile zaviyedar Ahmed bin Molla Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Ahmed bin Seyyid Mehmed'e 12 R. Ahir 1243 / 2 kasım 1827'de berat tevcihi yapılmıştır.[2809]

1.3.39. El-Hac Abdürrahim Medresesi /Zincirli Medrese

Hurufat defterlerinde Abdürrahim Medresesi[2810] olarak geçen yapının, sonraki tarihlerde Zincirli Medresesi olarak geçtiği anlaşılmaktadır.[2811] Osmanlı Dönemi eseri olan bu yapının inşa tarihi vakfiyesinde belirtildiğine göre 7 Ramazan 1124 / 8 Ekim 1712'dir. Medrese, Alaaddin Tepesinin güneyinde Taht'el kala yakınında bulunan Sipahi çarşısında yer almakta idi. 12 hücre, bir mescid, bir avlu ve

---

[2802] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[2803] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.
[2804] Musahip Mustafa Paşa, IV. Mehmed'in musahibi'dir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında söz konusu medreseyi inşa ettirmiştir.
[2805] Arabacı, *age*, s. 392.
[2806] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[2807] Arabacı, *age*, s. 393.
[2808] Küçükdağ, *agt*, s. 67.
[2809] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 11.
[2810] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[2811] Arabacı, *age*, s. 431.

kütüphaneden[2812] oluşan medresenin banisi, el-Hac Abdürrahim'dir.[2813] Günümüzde mevcut olmayan medresenin XVIII. yüzyılın başları ile ikinci yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır.[2814] R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de medresenin 4 akçe ile müderrisi Halil'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hasan ve İsmail'e müştereken 11 Safer 1146 / 24 Temmuz 1733'te berat tevcihi yapılmıştır.[2815] Medresede 4 akçe ile müderris olan İsmail'in aynı zamanda Hafiz-ı Kitap olduğu anlaşılmaktadır. İsmail'in C. Evvel 1172 / Aralık 1758'de ölmesi üzerine Seyyid Hüseyin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2816]

1.3.40. Çoban Çavuş Medresesi

Şeyh Aliman Mahallesinde yer alan medrese, Asitane-i Aliyye çavuşlarından Çoban Çavuş tarafından yaptırılmıştır. Ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak medresenin XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu göz önüne alındığında XVII. yüzyılda yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir. R.Evvel 1205 / Kasım 1790'da aynı mahallede bir mektebinde olduğu ve mektepte 3 akçe ile muallimi sibyan olan Seyyid Hasan'ın aynı zamanda medresede kaldığı belirtilmiştir.[2817]

1.3.41. Pir Ali Sultan /Pirali Medresesi

Hurufat kayıtları dışında, başka kaynaklarda hakkında bilgi sahibi olamadığımız Pir Ali Sultan[2818] Medresesinin XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır. Medrese banisi Pir Ali Sultan'dır. Hicri 1126 / Miladi 1714 tarihli kayıtta söz konusu medresede müderrisin olmadığı, medrese yanında bulunan boş han'ın bir odasının geliriyle ve Hasan Efendi Hanı yanında bulunan dükkânın geliriyle Seyyid Mehmed'e medrese müderrisliğinin tevcih edildiği

[2812] Konya'da kurulduğu tespit edilen ilk Osmanlı Kütüphanesi Zincirli Medresesi içindeki bu kütüphanedir. 300 kitaplık bir koleksiyona sahip olan kütüphane, Hacı Abdürrahim Efendi tarafından tesis edilmiştir. Kütüphanenin kuruluş tarihi Hicri 1140 / Miladi 1727/28'dir. *Bkz*, Müjgân Cunbur, "Yusuf Ağa Kütüphanesi ve Kütüphane Vakfiyesi", **ADTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Ankara, 1963, s. 205.
[2813] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50; Arabacı, *age*, s. 393.
[2814] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[2815] Gös. yer..
[2816] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 50.
[2817] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 105.
[2818] Bu Pir Ali Sultan'ın, Aksaray'da bulunan ve Melamilik tarikatının güçlü temsilcilerinden olan Pir Ali Sultan'la bir alakası tespit edilememiştir.

anlaşılmaktadır.[2819] Pir Ali Sultan'ın Konya bulunan medresesi dışında, tekkye ve zaviyesi de bulunmakta idi.[2820]

1.3.42. Hüseyniye Medresesi

Dış Kale Sur'unun içinde İplikçi Cami ve Altunpa Medresesi yakınında yer alan medresenin banisi İplikçizade es-Seyyid Abdullah Efendi'dir. Medresenin R. Evvel 1244 / Eylül 1828'de müderrisi Mustafa bin Hüseyin'dir. Mustafa bin Hüseyin'den imtihanla görevi devralan oğlu Mehmed bin Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[2821] Medresenin içinde Abdullah Efendinin bir mescid inşa ettiği anlaşılmaktadır.[2822]

1.3.43. Hüseyin Efendi Medresesi

Hurufat kayıtlarında medresenin kuyumcular esnafından Hüseyin Efendi tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır. Medresenin Zilhicce 1199 / Ekim 1785'te müderrisi, medreseyi inşa eden Hüseyin Efendi'nin kendisi'dir.[2823] Dolayısıyla medresenin inşa tarihi XVIII. yüzyılın ikinci yarısı olduğu anlaşılmaktadır. Hüseyin Efendi'nin çocuğu olmadan ölmesi üzerine Seyyid Hasan bin Seyyid Mahmud'a Kadı Ömer'in arzı ve Şeyhülislam Durrizade Seyyid Mehmed Arif'in onayı ile tevcih yapılmıştır.[2824]

1.3.44. Huda Mahallesi Medresesi

Medrese hakkında Hurufat defterlerinde sadece bir kayıda ulaşılmıştır. Huda Mahallesinde bulunan medreseye muttasıl mescide üç vakitte imam Molla Hızır'ın ölmesi üzerine Abdurrahman'a C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te berat tevcihi yapılmıştır.[2825]

1.3.45. At Pazarı Medresesi

At Pazarı Medresesinin ne zaman ve kim tarafından inşa edildiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak tek bir hurufat kaydında medresenin At

[2819] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[2820] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[2821] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 11.
[2822] Küçükdağ, *agt*, s. 56.
[2823] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 6.
[2824] Gös. yer.
[2825] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.

Pazarı yakınında olduğu anlaşılmaktadır. Safer 1129 / Ocak 1717'de medresenin 2 akçe ile imamı Ahmed'in ölmesi üzerine Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2826]

1.3.46. Ekekli Oğlu Medresesi

Medrese hakkında, başka kaynaklarda, herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Ancak 6 R. Evvel 1199 / 17 Ocak 1785 tarihli tek hurufat kaydından medresenin Alaaddin Cami yanında olduğu ve isminin Ekekli oğlu Medresesi olduğu belirtilmiştir.[2827] Yani medrese iç kale içinde Alaaddin Tepesinde yer almaktadır. Ancak gerek Selçuklu dönemini konu edinen eserlerden ve gerekse dönemin iç kale yapıları hakkında bilgi veren Altunpa vakfiyesinde bu medresenin ismine benzer bir isme rastlanılamamıştır.[2828]

1.3.47. Ak Mehmed oğlu Mehmed Medresesi

İsmi Ekekli Oğlu Medresesi ve Alaaddin Camisi ile birlikte geçen diğer bir medrese de Ak Mehmed oğlu Mehmed'in inşa ettiği ve Ekekli Oğlu Medresesi ittisalinde olduğu belirtilen medresedir. 6 R. Evvel 1199 / 17 Ocak 1785 tarihli hurufat kaydında medrese müderrisinin olmadığı ve talebelerin *neşr-i ulumdan* mahrum kaldıkları belirtilerek, ulemadan Seyyid Mehmed bin İsa el-Konevi'ye, arzuhal ile tevcih yapılmıştır.[2829]

[2826] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[2827] VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.
[2828] Yasa, *agt*, s. 12; Konyalı, *age*, s. 128-131.
[2829] VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.

1.4. DARÜ'L-HÜFFAZLAR

1.4.1. Darü'l-Hüffaz Görevlileri

Konya Darü'l-hüffazları, Hafiz yetiştiren kurumlar olarak, genellikle şahıslar tarafından vakıf olarak kurulmuş olup finansmanı da banisi tarafından yani vakfi kuran kişi tarafından sağlanmıştır. Bunlar hayri kurumlar olmakla beraber, asıl amaçlarından bir tanesi de Kur'an hizmetidir. Nitekim tarih boyunca bu kurumların üstlendikleri hizmetler bu durumu ortaya koymaktadır. Bu kurumların söz konusu hizmeti yapabilmeleri için ilk islam devletlerinden Selçuklu ve Osmanlı devletine kadar birtakım görevlilere ihtiyaç duyulmuştur. Bu görevlilerden kısaca bahs edilecektir. Bütün vakıf kurumlarında olduğu gibi darü'l-hüffazlarda da mütevelli ilk kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mütevelli; vakif işlerini vakfiyye şartları ve şer'i hükümler dairesinde idare eden kimsedir. Kadı arzıyla tayin edilebileceği gibi, kurdukları vakfın mütevelliğini, hayatta oldukları müddetçe üzerlerine alan hatta kendilerinden sonra çocuklarını mütevelli olarak tayin eden ve bunu vakfiyesinde belirten çok sayıda vakıf banisi de mevcuttur. Bu uygulamaya Hurufat defterlerinin pek çok kaydında rastlanmaktadır.[2830] Konya vakıf kurumlarında karşılaştığımız ikinci görevli nazır'dır. Nazır, mütevellinin vakıf kurumunu nasıl idare ettiğini denetleyen kişidir.[2831] Bütün vakıf kurumlarının belki de en önemli ve en çok karşılaşılan iki kişisi Mütevelli ve Nazır ikilisidir. Bu ikisi olmadan bir vakıf kurumunun sürdürülebilirliği herhalde olmazdı. Yönetici konumunda olan mütevelli ve nazırdan sonra vakıf kurumunun nitelik ve ihtiyacına göre oluşturulmuş diğer görevli tabakası ise Şeyhü'l-huffaz[2832], imam, cüzhan, ferraş, cabi, kâtip vb. sayabiliriz. Konya darü'l-huffazlarında ataması en çok yapılan kişi Cüzhan'lardır. Kur'an'dan cüzler okuyan bu kişiler okudukları cüzler karşılığında vakıftan yevmiye almaktaydılar. Ortalama aldıkları yevmiyeler 1 ila 2 akçe arasında değişmekteydi.[2833] Söz konusu vakıf malları arasında bağ, bahçe ürünlerinin yevmiye olarak bu ürünlerden verildiği yine Hurufat kayıtlarından anlaşılmaktadır. [2834] Ferraş'lar da ataması fazla olan görevliler arasında idi. Ferraş; cami, mescid, darü'l-huffaz gibi

[2830] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44; VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1; VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[2831] Pakalın, *age*, s. 666.
[2832] Kadı Hacı Ali Efendi darü'l-huffazını inşa ederken vakfiyesinde darü'l-huffazın, Şeyhü'l-huffazı'nın kim olacağını belirtmiştir. Buna göre, Hacı Ali'nin en büyük ve en ehil olanı Şeyhü'l-huffaz(baş hoca) olacaktı. Bkz, Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 24.
[2833] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[2834] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 22; VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.

müesseselerin temizliğini yapan kişilere denirdi.[2835] Cabi ise, bir vakıf müessesinin gelirlerini toplayan kişilere denirdi.[2836] Vakıf müessesinin gelirleri arasında han, hamam ve dükkân olabileceği gibi, bir köy ya da mezranın mahsül ve öşrü de olabilirdi. Söz konusu gelir kalemlerini kayıt altına almak ve bunlarla ilgili yazışmaları yapmak katib'in işleri arasında idi.

1.4.2. Konya Darü'l-Hüffazları

Arapça bir sözcük olan Darü'l-hüffaz, "dar" kelimesi ile "hafiz" kelimesinin çoğulu olan "huffaz" sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiştir.[2837] Bu sözcük aynı zamanda hafiz yetiştiren yerlerin adı olarak ta kullanılmıştır. Darü'l-hüffazların daha yüksek kısımlarına Darü'l-kurra, Kur'anı ezberleyen kişilere ise Hafiz denmiştir.[2838] Anadolu Selçuklu ve Karamanoğulları Devletlerine başkentlik yapmış olan Konya, dönemin şartları içerisinde bir şehirde bulunması gereken eğitim kurumlarının en iyilerine sahipti. Medreselerde dini ve akli ilimler görülürken, darü'l-kurra ve darü'l-hüffazlarda, sıbyan mektebi ya da ona eşit düzeyde eğitim gördükten sonra, Kur'an ezberletilip, kıraat ve maharic-il huruf öğretilirdi.[2839] Daha Peygamber Efendimiz(A.S.) zamanında başlayan uygulama zamanla kurumlaşarak günümüze kadar gelmiştir.[2840] Bu müesseselerde imam, müezzin, hafiz gibi din görevlileri yetiştirilmekteydi. Ancak Darü'l-kurra ve Darü'l-hadisler ihtisas medreseleri olarak görülürken, darü'l-hüffazlar ise bunların bir alt kurumu mesabesinde idi. Sıbyan mektebini bitirenler, darü'l-hüffazlarda eğitimlerine devam ederlerdi. Konya Hurufat defterlerinde genellikle cami, mescid, mektep ve darü'l-hüffazlar'ın yan yana ya da birbirlerine çok yakın inşa edilmeleri, cami etrafında oluşan bu eğitim kurumlarındaki eğitimin sürekliliğini göstermesi bakımdan önemlidir. Selçuklular döneminde başlayan Karamanoğulları döneminde daha yoğun bir şekilde devam eden darü'l-hüffaz inşası ve buralarda yapılan eğitim, Osmanlılarda da devam edilmiştir. Ancak bu alanda en büyük ivmenin Karamanaoğulları zamanında yakalandığı görülmektedir. İncelenen Konya Hurufat defterlerinde Selçuklu döneminden 5, Karamanoğulları döneminden kalan 12 darü'l-

[2835] Pakalın, *age*, Cilt: I, s. 608.
[2836] Pakalın, *age*, s. 253.
[2837] Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 7.
[2838] Pakalın, ags, II, s. 399.
[2839] Zeynep Ahunbay, "Osmanlı Medreseleri", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 10, Ankara, 1999, s. 301.
[2840] Mefail Hızlı, XVI. Asır Bursa Medreseleri, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1986, s. 7-8.

hüffaz'a ulaşılmıştır. Bu darü'l-hüffazlar Osmanlılar döneminde de eğitimlerine devam etmiştir. Bu müesseselere yapılan çok sayıda atama kaydına ulaşılmıştır. Darü'l-hüffazlar'ın vakfiyelerinde, buralarda yapılacak eğitimlerin nasıl olacağı, öğrenci sayıları, eğitim programları, görevlileri ve buraların masraflarına karşılamak için nelerin vakf edildiği kayıt altına alınmıştır.[2841] Bu vakıfların özellikle gelir getirecek ve söz konusu müesseselerin giderlerini karşılayacak olmasına dikkat edilmiştir.[2842] Nitekim vakf'ı yetersiz olan ya da hiç vakfi olmayan müesseselerin zamanla harap olduğu anlaşılmaktadır.[2843]

Aşağıda Anadolu Selçuklularından itibaren Konya'da inşa edilen darü'l-hüffazlar'ın Osmanlı Devletinin son dünemlerine kadar ki durumlarından detaylı bir şekilde bahsedilmiştir.

1.4.2.1. Fatma Hatun Darü'l-Hûffazı

Selçuklu Sultanı II. Keykavus'un kızı Fatma Hatun tarafından yaptırılmıştır.[2844] Darü'l-Hûffaz, Ferhunye Mescidinin yakınında idi. Konyalı, bu Darü'l-Hûffaz'ın Miladi 1300 yılına ait vakfiyesinin olduğunu söyler.[2845] 1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde, vakfın toplam geliri 9.490 akçe'dir. Konya, Karaman, Seydişehir ve Belviran'a bağlı bazı köylerin gelirleri Fatma Hatun Darü'l-Hûffazı'nın gelirleri arasındadır. Verilen tarihte vakfın mutasarrıfı Ahmed ve Mehmed Çelebiler'dir. Vakfın nazırı ise Pir Ahmed'dir. Günlük yevmiyeleri 2 akçe'dir.[2846] Fatma Hatun darü'l-huffazı vakfından almak üzere 1 hisse galle ile cüzhan es-Seyyid Abdülhey'in ölmesi üzerine amcaoğulları es-Seyyid Abdülkadir bin es-Seyyid Süleyman ve es-Seyyid Ali'ye 8 R. Evvel 1250 / 15 Temmuz 1834'te berat tevcihi yapılmıştır.[2847]

[2841] Sak, *Konya Vakıfları,* s. 19; Kılınç, *agm,* s. 23.
[2842] Emre Madran, "Osmanlı Devletinde 'Eski Eser' ve 'Onarım' Üzerine Gözlemler", **Belleten**, Cilt: XLIX, Sayı: 195, Aralık, 1985, s. 518-520.
[2843] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23; ayrıca Bkz, Sak, *Konya Vakıfları,* s. 18-19.
[2844] II. Bayezit dönemi tahririnde Darü'l-Hûffaz'ın banisi olarak Fatma Hatun değil de II. Keyhüsrev'in karısı Gömeç Hatun gözükmektedir. Fatma Hatun Gömeç Hatu'un kızıdır. Annesinin ölümünden sonra darü'l-hûffaz'a çok geniş vakıflar ihsan ettiği için söz konusu eser onun adıyla anılmaya başlanmıştır. Bkz, Küçükdağ, *Makaleler,* s. 426.
[2845] Konyalı, *age,* s. 950.
[2846] Coşkun, *agm,* s. 24.
[2847] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 22.

1.4.2.2. Pir Esad Darü'l-Hûffazı

Pir Esad Zaviyesi, Darü'l-hûffazı ve Mescidi Pir Esad Mahallesinde idi.[2848] Hurufat kayıtlarında darü'l-hûffaz'da cüzhan olan kişilere Göçer oğlu İbrahim Bey'in vakfi olan Seferler köyünden yevmiye bağlandığı anlaşılmaktadır. Kayıtlardan, Darü'l-hûffaz'ın XVIII. Yüzyıl başları ile XIX. Yüzyılın başlarına kadar faal olduğu görülmektedir. Şevval 1133 / Temmuz 1731 tarihli kayıtta Göçer oğlu İbrahim Paşa vakfından olan Seferler köyü mahsulatından almak üzere 1 sehim galle ile mutasarrıf olan Mehmed'in ölmesi üzerine Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2849] Muharrem 1139 / Ağustos 1726 tarihli başka bir kayıtta 1 sehim galle ile cüzhan olan Hüseyin'in ölmesi üzerine Abdullah Halife'nin mutasarrıf olduğu anlaşılmaktadır.[2850] Şevval 1199 / Haziran 1785'te 1 sehim galle ile cüzhan olan Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2851]

1.4.2.3. Tacü'l-Vezir Darü'l-Hûffazı

Konya'nın Tacü'l-vezir mahallesinde idi.[2852] XIII. yüzyılın ortalarına doğru Selçuklu Sultanı Giyaseddin Keyhüsrev II vezirlerinden Tac'üd din Ahmed tarafından inşa ettirilmiştir.[2853] Günümüz Kültür Park alanında, Hacı Veyiszade Cami sağında yer almakta idi. Burada bulunan ve günümüzde mevcut olan türbesi ile birlikte mescid ve medresesi de vardı. Ancak bu eserlerden günümüze sadece türbesi kalmıştır. Hurufat kayıtlarından Darü'l-Hûffaz'ın XVIII. Başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1118 / Aralık 1706'da Darü'l-Hûffazda cüzhan olan Ömer'in ölmesi üzerine yevmi 2 akçe ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2854] 2 akçe ile cüzhan Abdülhalim'in ölmesi üzerine Süleyman'a mütevelli arzıyla tevcih yapılmıştır.[2855]

1.4.2.4. Hatipli'zade Mehmed Çelebi Darü'l-Hûffazı

Hatipli'zade Mehmed Efendinin yapı manzumesi olan Cami, Hamam ve Darü'l-Hûffazı XV. Yüzyılın başlarında meram vadisinde yapılmıştır. Hatipli'zade Mehmed Efendi tarafından yaptırılan manzume, Karman oğlu dönemi eserleridir. C.

[2848] Küçükdağ, *agt*, s. 41.
[2849] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[2850] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[2851] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 25.
[2852] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[2853] Önder, *Maarifi*, s. 23.
[2854] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[2855] Gös. yer..

Evvel 1138 / Kasım 1725 tarihli hurufat kaydında, Meram Cami şerif(Hatipli'zade Mehmed Çelebi Cami) vakfından almak üzere, 2 akçe ile Cüzhan, 2 akçe ile Cabi olan Abdullah Halife'nin ölmesi üzerine oğulları Süleyman, Hasan ve Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2856] Darü'l-Hûffazda 1 akçe ile cüzhan olan Mehmed bin Süleyman'ın ölmesi üzerine Mustafa bin Hasan'a naib osman arzıyla Şevval 1142 / Nisan 1730'da tevcih yapılmıştır.[2857]

1.4.2.5. Sahip Ata Darü'l-Hûffazı

Sahip Ata tarfından yaptırılan Darü'l-hûffaz, Konya'nın kuzeybatısında idi. Yanında mescidi ve çeşmesi de vardı.[2858] Vakıflar da tahsis edilen Darü'l-hûffaz'ın Muharrem 1142 / Temmuz 1729'da 1 akçe ile mütevelli Mehmed idi. Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2859] Kayıtlardan Darü'l-hûffaz ile birlikte medresenin de olduğu anlaşılmaktadır. 8 R. Ahir 1203 / 6 Ocak 1789'da Darü'l-hûffaz ve medresenin 1,5 akçe ile devirhanı Seyyid Hüseyin bin Seyyid Mahmud'dur. Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine babası Seyyid Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[2860]

1.4.2.6. Kürkçü Darü'l-Hûffazı

Kürkçü Mahallesinde ve Kürkçü Mescidi yakınında olan Darü'l-Hûffaz Karamanoğulları dönemi eseridir.[2861] Hurufat kayıtlarından XVIII. Yüzyılın başlarında Darü'l-hûffaz'ın faal olduğu ve atamaların yapıldığı anlaşılmaktadır. Zilkade 1116 / Şubat 1705'te Darü'l-hûffaz'da 1 akçe ile cüzhan olan Abdülselam'ın ölmesi üzerine oğlu Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[2862] Ayrıca, Hoca Selman Vakfından ödenmek üzere Darü'l-hûffaz'da cüzhan olan kişilere cüz vakfedilmiştir. R. Ahir 1117 / Temmuz 1705'te Hoca Selman Vakfından 1 akçe ile cüzhan Hüsnü'nün kendi rızasıyla görevini Ahmed'e devretmiştir.[2863] Hoca Selman Vakfından almak üzere, R. Ahir 1195 / Mart 1781'de 1 akçe ile Kürkçü Darü'l-

[2856] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.
[2857] VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197.
[2858] Konyalı, *age*, s. 951.
[2859] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 192.
[2860] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 9.
[2861] Küçükdağ, *agt*, s. 59.
[2862] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[2863] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.

hûffazında cüzhan olan Seyyid İsmail ve Seyyid Ali kardeşler'in görevlerinden ayrılmaları üzerine el-Hac Hasan'a berat-ı atik ile tevcih yapılmıştır.[2864]

1.4.2.7. Yusuf Ağa Darü'l-Hûffazı

Konya'da Darü'l-Hûffaz'dan başka eserleri de olan Yusuf Ağa, çok sayıda cüz vakf etmiş ve yaptığı hayırlarla dönemin Konya'sında öne çıkan bir şahsiyetlerindendir.[2865] Hurufat kayıtlarında Yusuf Ağa'nın genelde cüz vakf ettiği anlaşılmaktadır.[2866] Nitekim yaptığı darü'l-hûffazda çok sayıda cüz vakfi vardır. Konya dışında darü'l-hûffaz için birtakım köy ve mezraların gelirlerini de yine darü'l-hûffazındaki cüzhanlar ve başka yerlerde vakfettiği cüzler için tahsis etmiştir.[2867] Safer 1116 / Haziran 1704'te 1 hisse galle ile hamis mahsul ile cüzhan ve mütevelli Seyyid Salih Mehmed'e atik beratı ile tevcih yapılmıştır.[2868] 7 C. Evvel 1155 / 10 Temmuz 1745 tarihli kayıtta, Yusuf Ağa darü'l-hûffazında 1 hisse galle ile cüzhan Seyyid Mehmed'in görevden ayrılması üzerine Hafiz Mahmud Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2869]

1.4.2.8. Turgut Oğlu Ahmed Bey Darü'l-Hûffazı

Turgut Oğulları, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmiş bir Türk aşiretidir. Aşiret'in beyleri Karamanoğulları döneminde devlet yönetiminde etkili olmuş, özellikle Beyşehir yakınındaki Karahisar'da geniş arazi ve malikânelere sahip olmuştur.[2870] Karamanoğulları tarihi içinde mütalaa edilen Turgut Oğulları, Karamanoğulları'nın hâkim oldukları alanlarda önemli eserler bırakmışlardır.[2871] Arşiv belgelerinde söz konusu darü'l-hûffazla ilgili kayıtlar "Turgut oğulları darü'l-

---

[2864] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.

[2865] Konyalı, yukarıda adı geçen eserinin 953'cü sahifesinde, Yusuf Ağa Darü'l-hûffazından bahs ederken; bu eserin, Karamanoğullarının azadlı kölesi Yusuf Ağa tarafından yapıldığını belirtmektedir. Dolayısıyla 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defterinde söz konusu darü'l-hûffazın isminin geçiyor olması, bu tarihte inşa edildiği anlamına gelmez, aksine daha önceden var olan eserin 1483 tarihli tahrirde kayıt altına alınmış olduğu söylenebilir. Bkz, Emin Kılıç, "Klâsik Osmanlı Eğitim Kurumlarından Konya Dârü'l-Hûffazları (XVII. Yüzyıl)", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 7, Gaziantep, 2008, s. 40.

[2866] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 7; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31; VGMA, HD, 1112, Vr.10, s. 2; VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 11; VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.

[2867] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18; VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12; VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 7; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31.

[2868] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 31.

[2869] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.

[2870] Oral, *agm*, s. 31.

[2871] Konya şehir merkezinde; Sadreddin Konevî Cami ve Türbesi'nin yanında bulunan Turgutoğlu Türbesi, Musalla Mezarlığı'nın yanındaki Turgut Bey'in oğlu Pir Hüseyin Bey'in Kalenderiye Zaviyesi ile Sarayönü'nde Pir Hüseyin Bey Cami, Ilgın'da Pir Hüseyin Bey Cami, Kadınhanı'nda Turgutoğlu Ömer Bey Zaviyesi, Seydişehir'de Rüstem Bey Türbesi, Ilgın'da Dediği Sultan Türbesi gibi eserleri sayılabilir.

hûffazı"[2872] ya da "Turgut Oğlu Ahmed Bey Darü'l-Hûffazı"[2873] şeklinde geçmektedir.[2874] Darü'l-hûffazla ilgili vakıf ve atama kayıtları bulunmaktadır. Kayıtlarda Turgut oğullarından Hundi Hatun'un vakfi Suluzengi Köyü gelirinden darü'l-hûffazda cüzhan olan Ali'ye cüz okutulmuştur.[2875] Yine Turgut Oğullarından Bagdad Hatun'un Darü'l-hûffaz'a cüz vakfında bulunduğu anlaşılmaktadır.[2876] R. Evvel 1127 / Mart 1715 tarihli hurufat kaydında Ömer Bey'in kendi vakıf Köyü olan İltaş Köyünden senevi 1 hisse galle ile darü'l-hûffazda cüz okuttuğu anlaşılmaktadır.[2877] Kemer değirmeni olarak geçen bir değirmenin de Ahmed Bey darü'l-hûffazı vakfi olduğu ve darü'l-hûffazda cüzhan olan kişilere bu değirmenin gelirinden yevmiye verildiği anlaşılmaktadır.[2878] 24 R. Ahir 1222 / 1 Temmuz 1807'de Darü'l-hûffaz vakfının cabisi es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Ali'dir.[2879]

1.4.2.9. Hundi / Hond Hatun Darü'l-hûffazı

XV. yüzyıl başlarında inşa edildiği anlaşılan dar'ül-huffaz'ın banisi Hund Hatun'dur. 13 Safer 1213 / 27 Temmuz 1798 tarihli hurufat kaydında Hund Hatun'un, Turgutoğullarından Ahmed Beg'in kızı olduğu belirtilmektedir.[2880] Safer 1116 / Haziran 1704 tarihli bir kayıtta, Hundi Hatun Darü'l-hûffazı vakfının Şeyh Sadreddin yakınında olduğu anlaşılmaktadır.[2881] Hundi Hatun vakfiyesinde, Darü'l-hûffazda okuyacak öğrencilerin haftanın her günü derslere devam şartı getirilmiş ve tatil günü belirtilmemiştir.[2882] Hundi Hatun kendi vakfi olan Suluzengi Köyü[2883] mahsülatından hem Hundi Hatun Darü'l-hûffazı giderleri karşılanmış hem de Ahmed Beg Darü'l-hûffazı ve Suluzengi Köyü caminde görevli olan kişilerin yevmiyeleri

---

[2872] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[2873] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.
[2874] Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtları Arşivinin 148 numaralı defterinin muhtelif yerlerinde, gerek Ahmed Beg darü'l-hûffazı ve gerekse Turgutoğullarından Ömer Beg, Sultan Hatun, Nefise Hatun, Bağdad Hatun, Hüseyin Beg vakıfları ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. 148 numaralı defterin 484'ten 493'e kadar devam eden sıra numaralı kayıtlar, Ahmed Beg darü'l-hûffazı ve diğer Turgutoğullarına ilişkin vakıf ve vakıf görevlileri hakkında bilgiler bulunmaktadır. *Bkz,* VGMA, no: 148, s. 62.
[2875] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79; VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22; VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27.
[2876] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103; VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 11; VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.
[2877] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58; VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100; VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17.
[2878] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[2879] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.
[2880] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 13; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 18; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 13.
[2881] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[2882] Kılıç, *agm*, s. 24.
[2883] VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 28.

verilmiş ve cüz okutulmuştur. Zilhicce 1117 / Mart 1706'da Hundi Hatun vakfının nazırı Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[2884]

1.4.2.10. Sultan Hatun Darü'l-Hûffazı

Hurufat Kayıtlarından Turgutoğullarından Sultan Hatun'un Konya'da bir Darü'l-hûffaz inşa ettiği anlaşılmaktadır. Zivarık ve Zulmende köylerinin gelirleri de bu Darü'l-hûffaz'a vakf edilmiştir.[2885] Söz konusu köy mahsullerinden almak üzere, Darü'l-hûffaz'ın 2 hisse galle ile cüzhanı Seyyid Mustafa'nın üzerinden İbrahim almıştır.[2886] Ancak başka bir kayıta Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine R. Ahir 1211 / Ekim 1796'da Seyyid Hafiz Abdullah Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2887]

1.4.2.11. Nefise Hatun Darü'l-Hûffazı

Turgutoğullarından Pir Hüseyin Bey'ın kızı olduğu anlaşılan Nefise Hatun'un Konya'da bir Darü'l-hûffaz inşa ettiği anlaşılmaktadır.[2888] C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te Darü'l-hûffaz'ın 1 hisse ile cüzhanı Mahmud'un beratı yenilenmiştir. [2889] Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine Seyyid Hasan'a R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de berat tevcihi yapılmıştır.[2890]

1.4.2.12. Nasuh Bey Darü'l-Hûffazı

Hurufat defterlerinde, Nasuh Paşa'nın Konya'da bir darü'l-hûffaz inşa ettiği ve vekfiyesi'nin Hicri 1115 / Miladi 1703 tarihli[2891] olduğu anlaşılmaktadır. Alaaddin tepesinin güneyinde inşa edilen darü'l-hûffaz İstasyon caddesinde idi.[2892] XVIII. yüzyıl boyunca Darü'l-hûffaz'ın faal olduğu anlaşılmaktadır.[2893] Safer 1116 /

[2884] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[2885] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.
[2886] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[2887] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17; Hurufat defterlerinde çok sık karşılaşılan bu durumun mahkemeye intikali sonucunda, görevin genellikle önceki sahibine iade edildiği görülmektedir.
[2888] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39; Söz konusu kayıtta, Nefise Hatun'un Turgutoğullarından Pir Hüseyin Bey'ın kızı olduğu açıkça belirtilmektedir. Ancak; Konyalı, Nefise Hatun'un Turgutoğullarından Nasuh Çelebi'nin kızı olduğunu belirtmektedir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 773.
[2889] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[2890] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[2891] Konyalı, *age*, s. 954.
[2892] Önder, *Mevlana Şehri*, s. 176; XV. Yüzyılın sonlarında Karamanoğlu İbrahim Bey'in damadı Canbaz Kadı oğlu Nasuh Bey tarafından inşa edilmiştir.
[2893] Nasuh Paşa, Darü'l-hûffazını, mescid, medrese, muallimhane ve zaviye ile birlikte bir külliye şeklinde inşa etmiştir. Bu yapıların giderlerinin karşılanması içinde büyük bir vakıf tesis etmiştir. Larende kasabasına bağlı Kavala, Zetran ve Gözük köyleri bu vakıflar arasında idi. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 179; VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492; VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36; VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53; VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18; Nasuh Bey

Haziran 1704'te Nasuh Bey Darü'l-hûffazında 1 akçe ile cüzhan olan Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[2894] Darü'l-hûffaza genellikle cüzhan atamaları 1-2 akçe yevmiye ile yapılmıştır.[2895] Darü'l-hûffaz, günümüzde mevcuttur.

1.4.2.13. Şeyh Hasan-ı Rumi Darü'l-Hûffazı

Karamanoğulları dönemi eseri olan Darü'l-hûffaz, Şeyh Osman Rumi Mahallesinde bulunmakta ve günümüzde törbesi ile birlikte hala ayaktadır. Şeyh Hasan-ı Rumi, Hz. Mevlana'nın çağdaşı olan Şeyh Osman Rumi'nin kardeşidir. R. Evvel 1132 / Ocak 1720 tarihli hurufat kaydından Darü'l-hûffazın mütevelli ve cüzhanı Ali'dir.[2896]

1.4.2.14. Lala Paşa Darü'l-Hûffazı

Konya'nın Beyhekim Mahallesinde, Beyhekim Mescidinin arka tarafında inşa edilen Darü'l-hûffaz ve zaviye Lala Paşa tarafından inşa edilmiştir.[2897] Lala Paşa, darü'l-hûffaz ve zaviyesi için birtakım vakıflar tahsis etmiştir. Söz konusu vakıftan karşılanmak üzere vakıf malından almak üzere cüz vakıfları da yapılmıştır. Daha Karamanoğulları zamanında yıkılan zaviye ve Darü'l-hûffaz yerine, Kanuni zamanında Hicri 964 / Miladi 1556'da darü'l-hûffaz'ın yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır.[2898] Safer 1186 / Mayıs 1772'de söz konusu vakıftan almak üzere senede 1 mud hınta ile cüzhan Derviş Hafiz Mehmed'in görevini Hz. Mevlana torunlarından Osman'a bıraktığı anlaşılmaktadır.[2899] Başka bir kayıtta, Lala Paşa Darü'l-hûffazı zaviyesi vakfının 9 sehme ayrıldığı, 1 sehminin vakfin hadım ve kayyım cihetlerine, 1 sehminin de Darü'l-hûffaz zaviyesinin hitabet ve tevliyetine sahip Seyyid Mehmed bin Seyyid Mahmud'a verildiği anlaşılmaktadır.[2900] Hz.

---

vakfının 1126/1714 yılındaki muhasebe defteri kayıtlarına göre 31800 akçe geliri, 17935 akçe gideri olmuştur. Bkz, Kılıç, *agm*, s. 36.

[2894] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.

[2895] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39; VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 18; VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 18; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30; VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34.

[2896] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.

[2897] Şevval 1133 / Temmuz 1721 tarihli kayıtta, Lala Paşa'nın Hatunsaray Nahiyesinde de bir zaviyesinin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte zaviyenin zaviyedarı Abdullah'tır. Abdullah'ın ölmesi üzerine Seyyid Hacı Ali ve İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.

[2898] Konyalı, *age*, s. 951.

[2899] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.

[2900] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114; VGMA, HD, 557, Vr.6, s. 9.

Mevlana torunlarından cüzhan Osman'ın 6 R. Ahir 1219 / 15 Temmuz 1804'te ölmesi üzerine oğlu Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[2901]

1.4.2.15. Hasan Çavuş Ağa Darü'l-Hûffazı

Hasan Çavuş tarafında inşa edilen Darü'l-hûffaz, Karamanoğulları dönemi eseridir. Darü'l-hûffaz vakfının senede 1 hisse galle ile cüzhanı İbrahim Halife'nin beratı atiki R. Evvel 1179 / Ağustos 1765'te yenilenmiştir.[2902]

1.4.2.16. Sungur Ağa Darü'l-Hûffazı

Sungur Ağa Darü'l-hûffazı, hamamı ile birlikte Konya'nın iç kalesinin kuzey tarafında yer almakta idi. Sungur Ağa, dış kale surları içerisinde yer alan Tahta Kalede de bir mescid inşa etmiştir.[2903] Söz konusu mescid ve Darü'l-hûffaz giderlerinin karşılanması için de hamam gelirleri ile hamama yakın dükkân ile mezra gelirlerini vakf etmiştir.[2904] Ramazan 1199 / Ocak 1785'te Darü'l-hûffaz vakfının vakıf şartı gereği mütevelli Seyyid Süleyman'dır. Seyyid Süleyman'ın elinde beratı olmadığından yeni berat tevcihi yapılmıştır.[2905]

1.4.2.17. Hacı Ali Darü'l-Hûffazı

Darü'l-hûffaz, Hicri 832 / Miladi 1429 yılında Şerefeddin caminin 20-30 metre kuzeyinde inşa edilmiştir. Darü'l-hûffaz'ın banisi el-Hac Ali bin Mehmed bin Salih'tir.[2906] Hurufat kayıtlarında "Hacı Ali binası Darü'l-hûffazı" olarak geçmektedir.[2907] C. Evvel 1186 / Temmuz 1772 tarihli başka bir kayıtta, "Hacı Ali'nin bina ve vakf eylediği Darü'l-hûffaz" şeklinde geçmektedir.[2908] XVIII. yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılan Darü'l-hûffazın 3 akçe yevmiye ile halifesi Hafiz Seyyid Osman bin İbrahim'dir. Hafiz Seyyid Osman'ın başka yerlerde de görev yaptığı anlaşılmaktadır. Söz konusu Darü'l-hûffazın 5 akçe ile hatibi, nezareti ve cabi'liğinin yanısıra 5 akçe ile Darü'l-hûffazın şeyhül'kurrası ve Sahip Ata Caminde 5 akçe ile Hatip, Turşucu Mahallesinde bulunan mescid ve avarız vakfının 1 akçe ile mütevellisi, 2 akçe ile imamı olarak ta görev yapmıştır. Ancak bir süre sonra Hafiz Seyyid Osman bin İbrahim'in görevinden feragat etmesi üzerine

[2901] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 7.
[2902] VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 16.
[2903] Konyalı, *age*, s. 952.
[2904] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117; VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 32; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[2905] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 2.
[2906] Küçükdağ, *agt*, s. 57.
[2907] VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 112.
[2908] VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35.

Seyyid Osman ve Seyyid İbrahim ve Seyyid Mehmed Emin'e naib Osman'ın arzıyla Seyyid Mehmed Arif Dürrizade Efendi'nin işaretleriyle tevcih yapılmıştır.[2909]

1.4.2.18. Hatip Ali Çelebi Darü'l-Huffazı

Hicri 1225 / Miladi 1810 tarihli "Nefsi Konya'da mukim Hatip Ali Çelebi Darü'l-huffazı" kaydında Darü'l-huffazın Konya şehir merkezinde olduğu anlaşılmaktadır.[2910] R. Ahir 1126 / Nisan 1714'te Hatip Ali Çelebi Darü'l-hüffazına zaviyedar ataması yapılmıştır. Zaviyedar Şeyh Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[2911] Söz konusu Darü'l-huffaza zaviyedarın atanması, buranın aynı zamanda zaviye işlevi de gördüğü ya da Hatip Ali Çelebi'nin Darü'l-huffazı yakınında zaviyesinin de olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu atamalarda zaviyedar aynı zamanda Darü'l-huffazda da görev almıştır. C. Evvel 1138 / Ocak 1726 tarihli kayıtta, Hatip Ali Çelebi'nin Darü'l-huffazında görevli olan zaviyedar yevmiyelerinin Meram Cami vakfından karşılandığı anlaşılmaktadır.[2912] Verilen tarihte vazife-i muayyene ile zaviyedar olan Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Süleyman, Hasan ve Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır. Hicri 1225 / Miladi 1810'da Hatiplizade Meram Cami Şerif vakfı mahsulünden almak üzere Hatip Ali Çelebi'nin Darü'l-huffazında sülüs vazife-i muayyene ile sülüs zaviye'darlığa Ahmed ve Sadettin kardeşler müştereken mutasarrıf oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bir süre sonra Seyyid Sadettin'in ölmesi üzerine hissesi oğlu Seyyid Ahmed'e tevcih edilmiştir.[2913]

[2909] Gös. yer.
[2910] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 16.
[2911] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55.
[2912] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131; VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 8.
[2913] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 16.

1.5. DARÜ'L-KURRALAR

1.5.1. Konya Darü'l-Kurraları

Tarih içinde Konya'ya hâkim olan Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti zamanında inşa edilen eserlerin çok büyük bir kısmı vakıf eserlerden oluşmaktadır. Bu eserler genellikle şahıslar tarafından inşa edilip, vakfedilmişlerdir. Söz konusu bu vakıf eserlerinin bakımı-onarımı ve idaresi için mütevelliye her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum özellikle vakıfların vakfiyelerinde kayıt altına alınmıştır.[2914] Nitekim İslam hukukçuları vakıf kuran kişilerin vakıf idaresini yürütmek üzere bir mütevelli tayin yetkilerinin bulunduğunu ve bu yetkinin mutlak bir yetki olduğunu belirtmişlerdir. Yani vakıf, vakfının tevliyetini kime şart koşmuşsa, bu şarta uyulmak zorunludur.[2915] Söz konusu Hurufat defterlerinde geçen ve bir vakıf inşa edenlerin ekserisi kendilerini, vefat ettikten sonra ise evlatları ve torunlarına vakıf tevliyetini şart koşmuşlar. Mütevelli'den sonra nazır hemen her vakıf kurumunun en önemli ikinci kişisi durumunda olmuştur. Daha sonra katip, cabi, bevvap ve cüzhan Konya Darü'l-kurra'larının en önemli kişileri olmuştur. Aşağıda bunlarla ilgili detaylı bilgi verilmiştir.

Hurufat defterlerinde tespit edilen darü'l-kurra sayısı iki'dir. Söz konusu darü'l-kurralar Karamanoğulları dönemi eserleridir. İlmi derece olarak Darü'l-kurralar; mektep, darü'l-huffâz, darü'l-kurra ve darü'l-hadis sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır. Darü'l-hadis'ler en yüksek ihtisas müesseseleri idiler. Anadolu Selçukluları zamanındaki İnce Minare Darü'l Hadis Medresesi bu alandaki en meşhur olanlarıdır. Pakkalın, darü'l-kurra'yı; hafızların kıraat ilmini okudukları yer olarak tanımlayarak, buradan mezun olanlara "kurra" dendiğini belirtmektedir.[2916] Ergin ise, daha kapsamlı bir tanımlama ile, darü'l-kurra'yı, Kur'anı ezberlemek ve bunu muhtelif Arap lehçelerine göre yedi veya on türlü okutmak için kurulan müesseselere dendiğini belirtmektedir.[2917] Söz konusu her iki tanımda da esas olan Kur'an öğretimi olduğu açıktır. Nitekim Kur'an'ı en güzel ve doğru şekilde okuma anlamına gelen kıraat ilmi öğretimine daha Hz. Peygamber zamanında başlanmıştır. Hz. Peygamber, Kur'anı yedi kıraat üzere okutmuş ve etrafındakilere öğretmiştir.

[2914] Sak, *Konya Vakıfları*, s. 105-106.
[2915] Ahmed Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 3. Baskı, İstanbul, 2013, s. 310.
[2916] Pakalın, *age*, cilt. I, s. 399; Aslında daha İslamiyet'in ilk yıllarında Kur'an'ı okuyabilenleri diğerlerinden ayırmak için "kurra" adı verilmişti. *Bkz*, Corci Zeydan, *İslam Uygarlıkları Tarihi*, cilt: I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 648.
[2917] Ergin, *Maarif*, s. 169.

Hadis-i Şerifte, "Bu Kur'an yedi lügat ve yedi lehçe üzerine gönderildi. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onu okuyunuz", denmektedir.[2918] Kur'anı Kerim'in yedi veya on türlü okunması, kıraat ilminin doğmasına ortam hazırlamıştır.[2919] Daha Hazreti Peygamber (S.A.V.) zamanında eshab-ı suffe için ayrılan yerin yetmemesi üzerine darü'l-kurra'ların açılmaya başlandığı görülmektedir.[2920] Emeviler zamanında Darü'l-kurraların yanında Darü'l-hadis denilen özel ihtisas kurumları açılırken, Abbasiler zamanında ise, Darü'l-hikme, Beytü'l-hikme gibi yeni eğitim kurumları ortaya çıkmıştır. Selçuklular zamanında medreseler daha revaçta iken, Karamanoğulları zamanında en çok darü'l-huffaz ve darü'l-kurra'nın inşa edildiği dönem olarak dikkati çekmektedir.

1.5.1.1. Hacı Adil Darü'l-Kurrası

Karamanoğulları dönemi eseri olan Darü'l-kurra, Şeyh Ahmed Mahallesinde idi. Darü'l-kurra'nın ilk inşası XV. Yüzyılın ortalarına doğrudur.[2921] Hacı Adil mescidinin bitişiğinde olan Darü'l-kurra, R. Evvel 1123 / Nisan 1711'de Menar Hacı Ali tarafından tamir edilmiştir. Darü'l-kurra yanına bir mektep[2922] inşa eden Menar Hacı Ali, R. Evvel 1123 / Nisan 1711'de muallim olarak tayın edilmiştir.[2923] C. Evvel 1121 / Temmuz 1709'da Darü'l-kurranın hamis galle ile cabisi Ahmed'dir. Ahmed'in ölmesi üzerine amcası Şeyh Mehmed Said'e, Rumeli kazaskeri Mustafa Efendi'nin ilamı üzerine Padişah fermanı ile tevcih yapılmıştır.[2924] Şaban 1131 / Haziran 1719'da Darü'l-kurra vakfının nazırı Şeyh İbrahim'dir.[2925] Darü'l-kurra vakfının meşrutiyet üzere ve muayyene ile nazırı Derviş Ali bin Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine evladı vakıftan Mehmed bin Ahmed'e mütevelli Mehmed arzıyla Şaban 1181 / Aralık 1767'de berat tevcihi yapılmıştır.[2926]

[2918] *Sahihi Buhari Muhtasarı-Tecrid-i Sarih Tercemesi*, Cilt: XI, 5. Baskı, Diyanet Yayınları, Ankara, 1980, s. 230.
[2919] Hızlı, *agt*, s. 8.
[2920] Selahaddin Parladır, "Asrı Saadette Eğitim", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt: 4, s. 418.
[2921] Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 53.
[2922] *Age*, s. 47.
[2923] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[2924] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[2925] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[2926] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.

1.5.1.2. Kadı Hacı Ali Darü'l-Kurrası[2927]

Karamanoğulları dönemi eseri olduğu anlaşılan Darü'l-kurra'nın banisi "Kadı" ünvanıyla belgelerde geçen Hacı Ali Efendi'dir.[2928] Hacı Ali Efendinin meslek olarak kadı ya da müderris olduğu anlaşılmaktadır. Vakfiyesinde Darü'l-kurranın yapılış tarihinin XV. Yüzyılın başları olduğu anlaşılmaktadır.[2929] Hurufat defterlerinde "Hacı Ali Kadı binası Darü'l-kurrası" ve "Kadı Hacı Ali Efendi binası Darü'l-kurrası" şeklinde geçen kayıtların yanısıra[2930], "Hacı Ali Darü'l-huffazı, Hacı Ali Darü'l-Kurrası ve Hacı Ali Muallimhanesi" şeklinde geçen kayıtlar da mevcuttur.[2931] Küçükdağ, Kadı Haci Ali binası eğitim kurumunun programı Darü'l-kurra olmasına rağmen, XVI. Yüzyıla kadar darü'l-huffaz, XVII. yüzyılda genellikle muallimhane, XVIII. yüzyılda hem Muallimhane hem de darü'l-kurra, XIX. Yüzyılda ise, darü'l-kurra olarak geçtiğini belirtmektedir.[2932] Safer 1131 / Aralık 1718'de Hacı Ali Kadı Muallimhanesinde 1 akçe ve senevi 1 hisse galle ile muallimi sibyan Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[2933] 12 R. Ahir 1207 / 27 Kasım 1792'de Muallimhane vakfının 2 hisse galle ile mütevelli Burakzade es-Seyyid Mehmed bin Ebubekir'in ferağından es-Seyyid Hafiz Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[2934] Şaban 1181 / Aralık 1767'de Hacı Ali Kadı Darü'l-kurrasının 3 akçe yevmiye ile halifesi Seyyid Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine Seyyid Hafiz Osman bin Seyyid İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[2935] Ramazan 1182 / Ocak 1769'da darü'l-kurranın 5 akçe ile şeyhü'l-kurrası Seyyid Hafiz Osman'nın beratı yenilenmiştir.[2936]

[2927] Küçükdağ, Hacı Ali Darü'l-kurrası ile Hacı Ali Darü'l-huffazının aynı olduğunu, aslında söz konusu müessesenin Darü'l-kurra olduğu ancak dönemin anlayışına uyularak, vakfiyesinde Darü'l-huffaz olarak kaydettiğini belirtmektedir. Bkz, Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 17.
[2928] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23; VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35; ayrıca Bkz, Önder, *Maarif,* s. 36.
[2929] Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 12.
[2930] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23; VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[2931] VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35; VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42; VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[2932] Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 19.
[2933] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[2934] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[2935] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[2936] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23; VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35.

1.6. DARÜ'L-HADİSLER

Selçuklu devletine yaklaşık iki yüz yıl başkentlik yapmış olan Konya, çok sayıda eğitim kurumuna ev sahipliği yapmıştır. Anadolu Selçukluları döneminde inşa edilen bu eğitim kurumlarından günümüzde hala ayakta olanlarına bakıldığında, dönemin eğitim ve sanat ortamının ulaşmış olduğu seviye hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. XIII. yüzyılın ortalarında kurulan Sahip Ata Darü'l-Hadisi ihtisas düzeyinde bir medrese olup çağına göre en üst düzeyde eğitim veren bir kurumdu. Dönemin Konya'sında hadis eğitimi veren diğer kurumlar da önemli merkezler olup en üst düzeyde eğitim veren kurumlar hüviyetinde idiler.

1.6.1. Sahip Ata Darü'l-Hadisi

Anadolu Selçuklu Dönemi vezirlerinden Hacı Ebubekir-zâde Hüseyinoğlu Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından hadis ilmi okutulsun diye yaptırılmıştır. Yapının diğer ismi de darü'l-hadis medresesidir. Külliye şeklinde planlanan yapı; cami, türbe, hankâh, çifte hamam, çeşme ve dükkânlardan oluşmuştur. Larende Caddesi üzerinde yer alan külliyenin inşasına Hicri 656 / Miladi 1258 yılında caminin yapımı ile başlanmış ve bu inşa Hicri 682 / Miladi 1283 yılında türbenin yenilenmesi ile tamamlanmıştır.[2937] Medrese, Hicri 1126 / Miladi 1714'te esaslı bir onarım görmüştür.[2938] 1690 ila 1839 yılları arasında Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesine mütevelli, bevvap, ferraş, imam, kâtip, cabi, nazır, müezzin atamaları yapılmıştır. Söz konusu görevlilerin aldıkları yevmiyelere bakacak olursak: İmamlar 3 akçe ile senevi 5 hınta kili, müezzinler Hicri 1195 / Miladi 1780'de yevmi 1,5 akçe, kâtipler 5 akçe ve senevi 2 mud hınta yevmiye almaktaydılar.[2939] Cabiler 3 akçe, nazırların 2 mud hınta ile atandıkları anlaşılmaktadır.[2940]

1.6.2. Saraç'zade Abdülkerim Efendi Darü'l-Hadisi

Fakih Dede mahallesinde, Saraç'zade Abdülkerim Efendi ibn Abdülkerim tarafından Hicri 1114 / Miladi 1703'te hadis ilmi okutulmak üzere yaptırılmıştır.[2941] Dönemin Konya'sında bulunan 3 Darü'l-hadisten biridir. Abdülkerim Efendi düzenlediği vakfiyesinde, hayatta oldukça kendisinin ve kendisinin tayin edeceği kimselerin müderris ve mütevelli olacağını, öldükten sonra ise, sulbi oğlu

[2937] Doğan, *agm*, s. 175.
[2938] Küçükdağ, *agt*, s. 49.
[2939] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[2940] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20; VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[2941] Küçükdağ, *agt*, s. 49.

Abdullah'ın müderris ve mütevelli olmasını şart koşmuştur.[2942] Abdülkerim Efendi darü'l-hadis vakfının mütevelli ve müderrisi Seyyid Ahmed Halife'nin beratı Recep 1166 / Mayıs 1753'te yenilenmiştir.[2943]

1.6.3. Şeyh Ahmed Efendi Darü'l-Hadisi

Karakurd Mahallesinde yer alan medresenin diğer bir ismi de Taşkapu Medresesi idi. Esas vakıfi Musahip Mustafa Paşa'dır. Hicri 1092 / Miladi 168l'de 14 oda ve 1 dershane olarak hadis ilmi okutulmak üzere vakfedilmişti.[2944] Hurufat defterlerinde "Şeyh Ahmed Efendi'nin bina eylediği darü'l-hadiste" kaydı mevcuttur.[2945] Söz konusu kayıtlar daha çok darü'l-hadise yapılan imam atamaları ile ilgili kayıtlardır. Safer 1145 / Temmuz 1732'de Ömer'in darü'l-hadise imam olarak atandığı anlaşılmaktadır.[2946] Darü'l-hadise sülüs hisse ile imam olan Seyyid Ömer'in C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de beratı yenilenmiştir.[2947] 28 R. Ahir 1203 / 26 Ocak 1789'da 2 akçe ile darü'l-hadise imamı olan Seyyid Ömer'in öldüğü anlaşılmaktadır. Yerine oğulları Seyyid Şeyh Abdülkadir, Seyyid Alaaddin ve Seyyid Ebubekir babaları beratı üzerine atanmışlardır.[2948] 19 R. Evvel 1222 / 27 Mayıs 1807'de medresede yevmi 2 akçe'nin sülüs hissesine mutasarrıf olan Seyyid Şeyh Abdülkadir ve Seyyid Ebubekir'in müşterek mutasarrıflar oldukları ancak Seyyid Ebubekir'in çocuksuz ölmesi üzerine hissesi Seyyid Şeyh Abdülkadir'e tevcih edildiği anlaşılmaktadır.[2949]

[2942] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[2943] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[2944] Küçükdağ, *agt*, s. 50.
[2945] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19.
[2946] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[2947] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34.
[2948] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[2949] VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 19; VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 20. Hurufat Defterlerinde, Seyyid Şeyh Abdülkadir örneğinde görüldüğü üzere, ilmi bir statüyü belirten "Şeyh" ünvanı, genellikle bir soy bağını belirten "Seyyid" unvanından sonra zikredilmektedir.

1.7. MUALLİMHANE ve MEKTEPLER (1690-1839)

Osmanlı Devleti'nin yükselmesinde mevcut eğitim ve öğretim müesseselerinin büyük bir rolünün olduğu bilinmektedir. Sibyan mektepleri (muallimhaneler) ve medreseler eğitim ve öğretim bakımından devletin kontrol ve dayatmasından uzak bulunuyorlardı. Vakıflara bağlı olarak çalışan bu kurumlar, ilmi açıdan tamamen bağımsız idiler. Nitekim vakfiyelerinde belirtilen şartlara ve yürürlükteki hukuki normlara uygun bir şekilde idare edildikleri sürece vakıfların idare ve işleyişine dışarıdan müdahale edilmezdi. Sadece kadı ve vakfiyede belirtilen görevlilerin vakıf üzerinde nezaret yetkisi vardı. Bu da vakıf akarlarının zai olmaması ve vakfin kuruluş amacına uygun olarak işletilmesini sağlamak içindi.[2950] Konya Hurufat defterlerine yansıdığı şekliyle hemen her cami ve mescidin yanında bir tane de sibyan mektebi-muallimhane inşa edilmiş, cami ve mescitlerin bu eğitim kurumları ile koordineli çalışmaları sağlanmıştır.[2951] Bu durum, aslında eğitim ve öğretim bütünlüğünün de en güzel örneğini oluşturmaktadır. "Ağaç yaşken eğilir" atasözünden hareketle, çocuklar mekteplerde öğrendiklerini mescid ve camilerde hayatlarına tatbik etme imkânı bulabilmişlerdir. Mekteplerde, sadece dini eğitim verilmemekte idi. Fatih Sultan Mehmed, medrese teşkilatını kurarken, Eyüp ve Ayasofya'da açtığı iki medresenin eğitim müfredatına; Arapça Sarf ve Nahiv, Edebiyat(meani, beyan, bedi), muhasebe adabı, tedris usulü, kelam ilmi, riyaziyat derslerini dâhil etmiştir. "Sibyan Mektepleri"nde öğretmenlik yapacakların bu dersleri görmüş olmalarını zorunlu kılmıştır. Görmeyenleri öğretmenlik yapmaktan men etmiştir.[2952]

İstanbul Başvekâlet arşivinde 387 numarada kayıtlı tarihsiz Kanuni devrine ait Konya tapu defterinde Konya'da iki adet muallimhanenin olduğu kayıtlıdır.[2953] Ancak Hurufat Defterleri XVII. yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ilk yarısını kapsadığı için muallimhane sayısının zamanla oldukça arttığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu çalışmada, Konya'da bulunan 35 muallimhane adı tespit edilmiştir.

[2950] Ziya Kazıcı, *Osmanlıda Vakıf Medeniyeti*, (Kısaltma: *Vakıf Medeniyeti),* Bilge Yayınları, İstanbul, 2003, s. 87.

[2951] Hasan Akgündüz, Osmalılarda insan yetiştirme kültürünün önemli tezahürlerinden birinin 4 ila 14 yaş arası müslüman kız ve erkek çocuklarının temel eğitimini omuzlamîş olan sıbyan mektepteri olduğunu belirtmektedir. Bkz. Hasan Akgündüz, *Klasik Dönem Osmanlı Medrese Sistemi, Amaç-Yapı-İşleyiş,* Ulusal Yayınları, İstanbul, 1997, s. 200.

[2952] Kazıcı, age, s. 86.

[2953] Konyalı, *age*, s. 243.

Osmanlı eğitim ve öğretim sisteminde önemli bir yere sahip olan ve temeli vakıf esasına dayandırılmış olan sıbyan mekteplerine(muallimhane) okuma çağına gelmiş 5-6 yaş grubundaki çocuklar alınırdı.[2954]

Muallimhanelerin, İslam tarihi boyunca -bulundukları coğrafyalarda farklı adlarla anılmış olsalar da- İslam kültür ve değerlerinin taşıyıcı ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarıcısı olmuşlardır. Nitekim incelenen Konya Hurufat defterlerinde ve başka çalışmalarda kurulan her cami ve mescidin yanında muhakkak bir muallimhanenin de olduğu dikkati çekmektedir.

İslam toplumunda muallim, eğitim ve öğretimin yanısıra, ahlaki erdem ve bu erdemi fertlere, topluma ulaştırmanın da ifadesidir. Nitekim Nurettin Topçu bu noktaya dikkat çekerek; "Bizim bütün tarihimiz, muallimin yükseltildiği devirlerde şan ve şerefle medeniyet ve ahlâkın zirvelerine tırmanmış, muallimin alçaltıldığı devirlerde ise uçurumlara yuvarlanmıştır"[2955] demektedir.

Tablo- XX

Hurufat defterlerinde Geçen Konya Muallimhane ve Mektepleri

XIII ve XIV. Yüzyıl	
Selçuklu Dönemi	Hoca Cemel / Ali Muallimhanesi
	Pir Esad Muallimhanesi
	Hacı Adil Muallimhanesi
	Zevle Mahallesi Muallimhanesi
XIV. Yüzyılın İkinci Yarisi ile XV. Yüzyılın İlk Yarısı	
Karamanoğulları Dönemi	Nasuh Bey Muallimhanesi
	Bedel Sofi Mektebi
XVII. ve XIX. Yüzyıl	
Osmanlılar Dönemi	Şeyh Hüseyin Efendi Muallimhaneleri
	Hacı İbrahim Muallimhanesi

[2954] Göknur Göğebakan, "XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri", **OTAM,** Sayı: 10, Ankara, 1999, s. 72.
[2955] Topçu, *age,* s. 65.

	Hacı Ali Muallimhanesi
	Hüseyin Muallimhanesi
	Hacı Mustafa Muallimhanesi
	Öylebenledi Mahallesi Sıbyan Mektebi
	Ali Kav Mahallesi Mektebi
	Emrullah Efendi Muallimhanesi
	Abdülfettah Paşa Muallimhanesi
	Davud Ağa Muallimhanesi
	Seyyid Abdülkadir Efendi Muallimhanesi
	Durak Fakih Mahallesi Muallimhanesi
	Kenan Dede Muallimhanesi
	Esmahan Hatun Muallimhanesi
	Nasrizade Hacı Mehmed Muallimhanesi
	Hacı Nureddin Muallimhanesi
	Abdülhalim Efendi Mektebi
	Ezeli'zade Mektebi/Muallimhanesi
	Hacı Süleyman Muallimhanesi
	Hacı Pir Ahmed Ağa Muallimhanesi
	Hacı Sefer Muallimhanesi
	Kalaycı Hacı Hasan Muallimhanesi
	Hacı Yusuf Ağa Muallimhanesi
	Pinti Hamit Mektebi
	El-Hac Hüseyin Muallimhanesi
	Hacı Halil Muallimhanesi
	Hacı İbrahim Muallimhanesi

	Emrullah Efendi Mektebi
	Selime Hatun Muallimhanesi

1.7.1. Hoca Cemel / Ali Muallimhanesi

Selçuklu dönemi eseri olan muallimhane,[2956] Vadi-i Meram'da bulunan Turud[2957] nam mevkide Cemel Ali Mescidinin yanında[2958] idi.[2959] Hurufat Defterleri kayıtlarında Hoca Ali Mescidi Muallimhanesi olarak ta geçmektedir.[2960] Konyalı, mescid gibi bitişiğindeki muallimhane'nin de Cemel Ali arafından yaptırıldığını belirtmektedir.[2961] Muallimhane'nin yanında; Gümenas Değirmeni,[2962] Hoca Ali Değirmeni[2963] ve Cemel Ali Mescidinde Yasin Şerif okunması için Mihriban Hatun'un vakf ettiği 1 bab dükkân bulunmaktaydı.[2964] Hurufat defterlerinde muallimhane ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Hoca Ali Mescidi Muallimhanesi'nde yevmi 2 akçe ile muallimi sıbyan olan Ahmed'in ölmesi üzerine Seyyid Eyyüp Halife'ye Şaban 1136 / Nisan 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[2965] Cemel Ali Mescidi yakınında yer alan muallimhanede, gümenas değirmeni gerlirinin 12 sehminden 1,5 sehmine muallimi sıbyan Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Ahmed'e naib Hacı Abdullah arzıyla Safer 1183 / Haziran 1769'da berat tevcihi yapılmıştır.[2966] Hoca Ali Mescidi yanında bulunan muallimhanede 12 sehimden buçuk sehim ile muallimi sıbyan olan Ahmed bin Ali'nin ölmesi üzerine oğulları Süleyman ve Mehmed'e ve Ahmed'in li-ebeveyn kardeşi Ali'ye müşterek naib Mehmed Halim arzıyla 21 Muharrem 1211 / 27 Temmuz 1796'da berat tevcihi yapılmıştır.[2967] Söz konusu mektep/muallimhanede hasbi muallimi sıbyan olan es-Seyyid Hafiz Ali'ye 2 R. Evvel 1211 / 5 Eylül 1796'da berat tevcihi yapılmıştır.[2968]

[2956] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[2957] Turud; Vadi-i Meramda bulunan bir semt/yer ismidir.
[2958] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[2959] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[2960] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[2961] Konyalı, *age*, s. 565.
[2962] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[2963] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.
[2964] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[2965] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[2966] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[2967] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 6.
[2968] Aynı yer.

1.7.2. Pir Esad Muallimhanesi

Hurufat Kayıtlarında Muallimhane Pir Esad Tekkesi içinde gösterilmiştir.[2969] Kayıtta, söz konusu muallimhanede muallimi sıbyan olan Mehmed bin Ahmed'in beratı olmadığından berat verilmesi için Şevval 1139 / Mayıs 1727'de arzda bulunulmuştur.

1.7.3. Hacı Adil Muallimhanesi

Muallimhane, Şeyh Ahmed mahallesinde idi. Mescidin yanına yapılan muallimhanenin[2970] XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Menar Hacı Ali tarafından tamir edilen muallimhane'nin bir daru'l-kurra yanında olduğu anlaşılmaktadır.[2971] Mualimhanenin mütevellisi Şeyh Ahmed'dir. Şeyh Ahmed'in ölmesi üzerine 1 akçe ile Şeyh Mehmed Said'e C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de berat tevcihi yapılmıştır.[2972] 26 R. Ahir 1170 / 18 Ocak 1757'de Hacı Ali hücceti şer'i ile söz konusu muallimhaneye 50 kuruş nakit para vakf etmiştir. Ayrıca bu paranın yıllık nemasından muallimhanede görevli mütevelli ve hocalara verilmek üzere Konya mahkemesinde şer'i olarak tescil ettirmiştir.[2973] Sözkonusu kayıtta Hazreti Mevlana sülalesinden Seyyid Abdülkadir'e mütevelli Seyyid Şeyh Ömer bin Şeyh Ahmed arzıyla 26 R. Ahir 1170 / 18 Ocak 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.

1.7.4. Zevle Mahallesi Muallimhanesi

Muallimhane, Zevle Mahallesinde bulunuyordu. Diğer birçok örnekte olduğu gibi bu muallimhane de muhtemelen Zevle Sultan Mescidi yakınında bulunmakta idi. Hurufat kayıtlarında "Zevle Mahallesi Mektebi" veya "Zevle Mahallesi Muallimhanesi" şeklinde geçmektedir. Şaban 1171 / Nisan 1758'de muallimhanede muallimi sıbyan olan Halil, kendi rızasıyla görevini Hüseyin bin Ömer Halife'ye devretmiştir.[2974] C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da Hüseyin bin Ömer Halife'nin ölmesi üzerine naib Seyyid İbrahim arzıyla, Hafiz Mehmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[2975] 14 R. Ahir 1188 / 24 Haziran 1774'te muallimi sıbyan Hafiz Mehmed

[2969] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[2970] VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16.
[2971] Küçükdağ, *Darülkurra,* s. 47. Menar Hacı Ali'nin temir ettirdiği daru'l-kurra, Şeyh Ahmed Mahallesi/ Hacı Adil Mescidi ve Nakib'zade Seyyid İbrahim Efendi'nin bina ettiği medrese birbirine komşu olmalıdır.
[2972] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[2973] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[2974] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32.
[2975] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46.

bin Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine Hafiz Seyyid Ali bin Hacı Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2976]

1.7.5. Nasuh Bey Muallimhanesi

Şekerfuruş Mahallesinde bulunan Nasuh Bey Mescidi, medresesi ve zaviyesi yanında inşa edilmiştir. Karamanoğulları dönemi eseridir. Hurufat kayıtlarında muallimhane hakkında fazla kayıt bulunmamaktadır. Safer 1116 / Haziran 1704'te mualimhanede cüzhan olan Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.[2977]

1.7.6. Bedel Sofi Mektebi

Konya'nın 1111 nolu Hurufat Defterinde "Konya'da Piri Mehmed Paşa Mahallesinden Bedel Sofi binası Mektebi Şerifi" şeklinde bir kayıt mevcuttur.[2978] Söz konusu kayıttan mahallede Bedel Sofi Mescidi ve Bedel Sofi Mektebi şeklinde bir yapı topluluğunun olduğu anlaşılmaktadır. 26 R. Ahir 1170 / 18 Ocak 1757'de Bedel Sofi Mektebi vakfına 5 akçe yevmiye ile Seyyid Abdülfettah'ın nazır olduğu anlaşılmaktadır. Seyyid Abdülfettah'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[2979]

1.7.7. Şeyh Hüseyin Efendi Muallimhaneleri[2980]

Şeyh Hüseyin Efendi Muallimhanesini Konya'nın Bordabaşı Mahallesinde gösteren kayıtların[2981] yanı sıra, Şeyh Aliman Mahallesinde gösteren kayıtlar da mevcuttur.[2982] Her iki durumda da Muallimhanelerin banisi olarak evladı Mevlanadan Şeyh Hüseyin olarak bahs edilmektedir. Ancak, aşağıda söz konusu Muallimhanelerle ilgili atama kayıtlarında ciddi bir benzerliğe rastlanmadığından sözü edilen muallimhanelerin aynı olamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çıkarımda bulunmamızın diğer bir nedeni de sözü edilen muallimhanelerin birbirinden epey uzak (biri Mevlana türbesine yakın Şeyh Aliman Mahallesinde, diğeri At pazarı

[2976] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[2977] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[2978] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[2979] Gös. yer.
[2980] Hurufat kayıtlarında, Şeyh Hüseyin Vakfından yapıldığı belirtilen muallimhane'nin yeri farklı farklı mahalle ve yerlerle birlikte zikr edilmiştir. bu durum muallimhanenin kaç tane olduğu ve tam olarak yerinin neresi olduğunu zorlaştırmaktadır. Örneğin, Cemaziyel evvel 1135 tarihli bir kayıt. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84. Hüseyin Efendinin yaptırdığı muallimhaneyi Mevlana türbesinin yakınında gösterirken, başka bir kayıt Bordabaşı Mahallesinde, başka bir kayıtta Şeyh Aliman Mahallesinde göstermiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82; VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[2981] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[2982] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.

kapısına yakın Bordabaşı Mahallesinde) olmasıdır. Hurufat kayıtlarına göre, her iki muallimhane de Hazreti Mevlana evladından Şeyh Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır.[2983] Şeyh Hüseyin Efendinin 20 C. Ahir 1080 /15 Kasım 1669'da hayatta olduğu ve Mevlana zaviyesinde mütevelli olduğu dikkate alındığında[2984], her iki Muallimhane'nin XVII. Yüzyılların sonlarına doğru inşa edildiği düşünülebilir. Bu iki Muallimhane dışında, C. Evvel 1135 / Şubat 1723 tarihli hurufat kaydında, Hüseyin Efendi vakfından yaptırılan ve Hz. Mevlana türbesine yakın bir muallimhaneden bahsedilmektedir.[2985] Ayrıca, Derb'ül Feres Kapında Şeyh Hüseyin Mektebi şeklinde bir kayıt da mevcuttur. Derb'ül Feres At Kapısı manasına geldiğinden, burada da yine Hüseyin Efendi tarafında yaptırılan bir diğer mektep söz konusudur.

Hurufat Kayıtlarında muallimhanelere yapılan görev tevcih kayıtları da mevcuttur. Bordabaşı Mahallesi Muallimhanesi'nde Muallimi sıbyan Mehmed'in ölmesi üzerine Muharrem 1130 / Aralık 1717'de oğulları İbrahim ve Molla Mehmed'e kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır. R. Ahir 1135 / Ocak 1723 tarihli kayıtta ise, Büyük oğlu Molla Mehmed görevini kendi rızasıyla diğer Şeyh Süleyman'a mütevelli arzıyla bırakmıştır.[2986] Şaban 1133 / Mayıs 1721 tarihli hurufat kaydında, At Pazarı kapısındaki Mektep'ten bashedilmektedir.[2987] Başka bir kayıtta Şeyh Aliman Mahallesinde Hüseyin Efendinin bina eylediği muallimhanede 1 akçe ile Halife-i Sıbyan olan Mustafa'nın ölmesi üzerine mütevelli Bayram arzıyla Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[2988] Ayrıca, kayıtlarda Şeyh Hüseyin Efendinin Muhzır Makamında görevi olduğu da belirtilmektedir.[2989]

1.7.8. Hacı İbrahim Muallimhanesi

Hacı İbrahim Muallimhanesi, Hoca Habib Mahallesinde idi. Nitekim Safer 1123 / Mart 1711 tarihli hurufat kaydında[2990] Hoca Habib Mahallesinde gösterilen muallimhane'de 3 akçe yevmiye ile mütevelli olan Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır. Zilkade 1124 / Kasım 1712 tarihli kayıtta

[2983] Şeyh Hüseyin tarafından farklı mahallelerde Cami, Mescid, Muallimhane gibi yapılar inşa edilmiştir.
[2984] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab*, s. 81.
[2985] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84
[2986] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[2987] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[2988] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[2989] Aynı yer.
[2990] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.

ise, aynı mahallede gösterilen muallimhane'de 4 akçe ile mütevelli olan Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır.[2991] Başka bir hurufat kaydında Hoca Habib Mahallesinde bulunan Hacı İbrahim Muallimhanesi vakfının 3 akçe ile mütevellisi ve aynı mahallede bulunan Ahi Bab Cami Şerifine[2992] ücretsiz olarak mütevelli olan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de oğulları Ali, Mustafa Numan'a Kadı Yusuf arzıyla müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[2993] 5 Safer 1179 / Nisan 1775 tarihli kayıtta Hacı İbrahim Muallimhanesi vakfının 3 akçe ile mütevellisi ve aynı mahallede bulunan Ahi Bab Cami'nde 2 akçe yevmiye ve Debbağhane Mahallesinde Nasrullahoğlu Hacı Mehmed Mescidinde ise ücretsiz mütevelli olan Mustafa, Ali ve Numan isimli kardeşlerden Numan'ın ölmesi ile hissesi diğer müşterek iki kardeşe tevcih edilmiştir.[2994]

1.7.9. Hacı Ali Muallimhanesi

Hacı Şaban Oğlu Hacı Ali Muallimhanesi, Konya'nın Kara Arslan Mahallesinde idi. Hurufat Kayıtlarında geçen banisi Hacı Şaban Oğlu Hacı Ali'dir. İnşa tarihi hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Hurufat kayıtlarından muallimhanenin XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu görülmektedir. C. Evvel 1130 / Nisan 1718 tarihli hurufat kaydında Hacı Ali Muallimhanesi'nde bir mütevelliye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı Karaciğan Mahallesinden Abdurrahman mütevelli olarak atanmıştır.[2995] R. Evvel 1181 / Temmuz 1767'de müallimhanede muallimi sıbyan olmadığı fakat ihtiyaç olduğu belirtilerek, Hafiz Ahmed'e naib Müftizade Hacı Salih arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[2996]

[2991] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[2992] 20 R. Evvel 1113 / 25 Ağustos 1701 tarihli Konya Şer'iye Sicili kaydında geçen, Abdulfettâh Çavuş'un Hoşhân Mahallesi Câmii'ne –ki bu cami muhtemelen daha önce bahs ettiğimiz ve Hurufat Kayıtlarında sık geçen Diğin Cami'dir- yaptığı Han ve Dükkân Vakfının vakfiyesinde; Hacı İbrahim Muallimhanesi'nde çocuklara Kur'an talimi yapıp, öğle ve ikindi vakitlerinde cami de imam vazifesini gören kişilere de ikişer akçeden 4 akçe vakf ettiğini belirtmiştir. Bkz, Sak, *Konya Vakıfları*, s. 19
[2993] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32.
[2994] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[2995] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[2996] VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 33.

1.7.10. Hüseyin Muallimhanesi

Konya'nın Sinan Perakendesi mahallesinde olan muhallimhane, Şaban oğlu Hüseyin tarafından yaptırılmıştır.[2997] Şevval 1177 / Nisan 1764 tarihli hurufat kaydında muallimhane için bir vakfın da mevcut olduğu anlaşılmaktadır.[2998] XVIII. Yüzyılın başlarında faal olan muallimhanede, muallim Seyyid Osman'nın 1 akçe ile muallimliği Abdulfettah'a bırakması üzerine Safer 1131 / Aralık 1718'de berat tevcihi yapılmıştır.[2999] Muallimhanede 1 akçe ile muallim cihetine sahip olan İdris'in ölmesi üzerine oğlu Mehmed olduğu halde, Seyyid Osman bir şekilde ciheti üzerine almışsa da daha sonra ondan alınan cihet Zilkade 1131 / Eylül 1719'da Mehmed'e tevcih edilmiştir.[3000] Zilhicce 1132 / Ekim 1720'de Şaban oğlu Hüseyin Muallimhanesi'nde müştereken muallim olan Abdülfettah ve Derviş üzerinden Seyyid Osman almıştır. Ancak olayın mahkemeye intikali üzerine Seyyid Osman ref edilerek, Hüseyin ve Abdülfettah'a mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3001] Söz konusu muallimhanede muayyene ile yarı hisse mülkiyetine mutassarıf Abdülkadir'in ölmesi üzerine Seyyid İbrahim ve Seyyid Ali kardeşler'e naib Osman arzıyla C. Ahir 1142 / Aralık 1729'da berat tevcihi yapılmıştır.[3002] Şaban oğlu Hüseyin Muallimhnesinde muallimi sıbyan olan kişinin beratı yenilenmiştir.[3003] Söz konusu muallimhanede, muayyene ile muallimi sıbyan olan Hüseyin Halife'nin ölmesi üzerine oğulları İbrahim ve Şeyh Osman kardeşlere iştiraken babaları beratı ile C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da tevcih yapılmıştır.[3004]

1.7.11. Hacı Mustafa Muallimhanesi

29 Recep 1119 / 26 Ekim 1707 tarihli hurufat kaydında Muallimhanenin Hacı Mustafa tarafından[3005], Hacı Mustafa Cami yakınında yapıldığı belirtilmiştir. Söz konusu müallimhanede 1,5 akçe ile muallimi sıbyan olan Şeyh Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine geçecek çocuğu olmadığından görevi Mustafa Efendi'ye tevcih

[2997] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43; Şaban oğlu Hüseyin Muallimhanesi ile Hacı Ali Muallimhanesi arasında atama kayıtlarında benzerlikler olsa da her iki muallimhanenin farklı mahallelerde olması bunların farklı muallimhaneler olduklarını teyid ediyor. Ancak Hüseyin ve Hacı Ali'nin, Şaban oğlu olarak geçmeleri ve kayıtlardaki bazi benzerlikler, Hüseyin ve Hacı Ali'nin kardeş olma ihtimalarini kuvvetlendirmektedir.
[2998] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21.
[2999] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[3000] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[3001] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[3002] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195.
[3003] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[3004] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[3005] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6; VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.

edilmiştir.[3006] C. Evvel 1130 / Aralık 1720'de muallimhanede, muallimi sıbyan olan Seyyid Ali'nin görevinden ayrılması ile Hacı Yahya görevi devralmıştır.[3007] Fakat Hicri 1130 / Miladı 1717 tarihli başka bir kayıtta, Muallim Abdurrahim öldükten sonra görevin oğlu Seyyid Ali' ye geçmesi gerekirken, Seyyid Yahya görevi devralmıştır. Ancak Seyyid Ali, sözkonusu görevin kendisine iadesini istemişse de[3008] 20 Şevval 1215 / 6 Mart 1801'de mektep muallimi Seyyid Hafiz Mehmed, Seyyid Hafiz İsmail ve Seyyid Hafiz Ahmed isimli kardeşlere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[3009]

1.7.12. Öylebenledi Mahallesi Sıbyan Mektebi

Öylebenledi Mahallesinde yer alan mektep, mahalleli hayır sahibi kişiler tarafından inşa edilmiştir. Recep 1139 tarihli bir hurufat kaydında, mektebin Hançerli Çeşme yakınında olduğu belirtilmiştir.[3010] Hicri 1115 / Miladi 1703 tarihinde mekteb'e muallimi sıbyan ve mütevelli lazım olduğundan Seyyid Hafiz Mehmed bin Hasan'a yevmi 1 akçe ile muallimi sıbyanlık ve yarım akçe ile mektep mütevelliliği Kadı Hacı Mustafa arzıyla tevcih edilmiştir. [3011] Muallimi sıbyan Hasan Halife'nin vefatı üzerine kardeşi Mehmed Halife'ye Recep 1139/ Şubat 1727'de tevcih yapılmıştır. Yevmi 1,5 akçe ile muallimi sıbyan ve mütevelli olan Hafiz Mehmed'in beratı Şaban 1186 / Ekim 1772'de yenilenmiştir.[3012]

1.7.13. Ali Kav Mahallesi Mektebi

Mektep, Ali Kav Mahallesinde idi. Aynı mahalleden hayrat ve hasenat sahibi Mihriban binti Abdullah, Babası ile birlikte Ali Gav Medresesi yakınında 14 C. Ahir 1129 / 26 Mayıs 1717[3013] de bir Sıbyan Mektebi inşa etmiştir. Mektep giderlerinin karşılanması için de Görç nam mevkide bulunan 1 kıta bağı vakf olarak tahsis etmiştir. Muallim-i Sıbyan cabisi ve vakıf mütevellisi olan Hafiz Seyyid Mehmed bin Ahmed'e naib Hacı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır. Hicri 1203 / Miladi 1788'de babası mahlûlünden muallimi sıbyan olan hafiz Seyyid Mehmed bin Seyyid

[3006] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1; Ayrıca Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 36.
[3007] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[3008] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66. Ayrıca, Hacı Mustafa Caminde çalışan kişilerin aynı zamanda Muallimhanede de çalıştıkları, kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[3009] VGMA, HD, 552, Vr.13, s. 21.
[3010] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[3011] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[3012] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 12.
[3013] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7.

Ahmed Hoca'ya Kadı Abdülmümin arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3014] 10 Recep 1206 / 4 Mart 1792 tarihli kayıtta söz konusu mektepte muallimi sıbyan olan Osman'ın görevinden ayrılması ile oğlu Şerif Hüseyin'e beratı atik gereğince tevcih yapılmıştır.[3015] 14 Şevval 1213 / 21 Mart 1799 tarihli kayıtta ise Şerif Hüseyin bin Osman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Zeynelabidin bin Seyyid Süleyman'a Kadızade Seyyid el-hac Mustafa Muhtar arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3016] Bu kayıt Hurufat defterlerinde söz konusu mektep ile ilgili en geç tarihli kayıttır.

1.7.14. Emrullah Efendi Muallimhanesi

Fakih Dede Mahallesinde Emrullah Efendi Mescidi'nin yakınında idi. Hurufat kayıtlarında Emrullah Efendi Mescidi ve Muallimhanesi şeklinde geçmektedir. Zilkade 1123 /Aralık 1711 tarihli hurufat kaydında, Emrullah Efendi mescidinde imam ve muallimhanesi'nde muallimi sıbyan olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu mehmed'e Kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3017] Şaban 1174 / Mart 1761 tarihli hurufat kaydında Emrullah Efendi Mescidinde imam ve müallimhanesinde müallimi sıbyan olan Ahmed Hilmi ve Mustafa'dan Mustafa'nın ölmesi üzerine nısf ciheti hissesi Ahmed Hilmi Halife'ye Naib Seyyid İbrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3018] Başka bir kayıtta, muallimhanede sülüs hisse ile muallimi sıbyan cihetine mutasarrıf olan Hafiz Muslihiddin'in ölmesi üzerine kardeşi oğulları ve müşterekleri Hafiz Abdullah, Hafiz Osman, Hafiz Ahmed ve Mehmed Arif isimli kardeşlere berat tevcihi yapılmıştır.[3019]

1.7.15. Abdülfettah Paşa Muallimhanesi

Fakih Dede Mahallesinde idi. Şaban 1125 / Ağustos 1713 tarihli Hurufat kaydına göre banisi Abdülfettah Paşa'dır.[3020] Muallimhanede yevmi 4 akçe ile muallimi sıbyan Mehmed'in ölmesi üzerine Şaban 1125 / Ağustos 1713'ta oğlu İbrahim muallimi sıbyan olarak atanmıştır. Abdülfettah Paşa Müallimhanesinde

---

[3014] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21; Bu kayıtta 'Berat-ı cülüsü Hümayun' şeklinde bir not düşülmüştür. Muhtemelen II. Abdülhamid Han'ın tahta cülusudur ki, Osmanlı Devletinde her yeni Padişah tahta çıktığında vakıf müesseselerinde ve berat atamaları yapılan diğer bütün görevlilerin beratı yenilenirdi.

[3015] VGMA, HD, 552, Vr.13, s. 21. Ayrıca, 5 safer 1215 / 28 Haziran 1800 tarihli kayıtta Seyyid Hafız Mehmed bin Seyyid Ahmed ferağından Osman'a yapılan berat tevcihi yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 552, Vr.12, s. 20.

[3016] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.

[3017] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.

[3018] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.

[3019] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.

[3020] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54.

yevmi 4 akçe ile Müallimi Sıbyan Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdurrahman kardeşlerin görevlerini bırakmalarıyla Seyyid Ahmed'e Naib Hacı Abdullah arzıyla R. Evvel 1184 / Haziran 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[3021]

1.7.16. Davud Ağa Muallimhanesi

Konya'nın Fakih Dede Mahallesinde idi. 25 Şaban 1211 / 23 Şubat 1797 tarihli hurufat kaydında, sülüs hisse ile muallimhanede muallimi sıbyan cihetine Hafiz Abdullah, Hafiz Osman, Hafiz Mehmed ve Hafiz Ahmed kardeşler müşterek mutasarrıftırlar.[3022]

1.7.17. Seyyid Abdülkadir Efendi Muallimhanesi

Fakih Dede Mahallesinde idi. Banisi Seyyid Abdülkadir Efendi'dir. C. Evvel 1138 / Ocak 1726 tarihli hurufat kaydında, muallimhanede muallimi sıbyan olan Ahmed Halife bin Mustafa'nın beratı olmadığından naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3023]

1.7.18. Durak Fakih Mahallesi Muallimhanesi

Durak Fakih Mahallesinde olan Muallimhane'nin muallimi Mehmed'in ölmesi üzerine Halil Halife'ye C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te berat tevcihi yapılmıştır.[3024]

1.7.19. Kenan Dede Muallimhanesi

Sedirler Mahallesinde bulunmakta idi. R. Evvel 1121 / Mayıs 1709'da Kenan Dede Mescidinde mütevelli ve Muallimhanesi'nde muallim Mustafa'ya beratı atik mucibince tevcih yapılmıştır.[3025] Hicri 1125 / Miladi 1713'te 1 akçe ile Muallimhanenin mütevellisi Yusuf ferağından Mustafa'ya naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3026]

1.7.20. Esmahan Hatun Muallimhanesi

Konya'nın Sedirler Mahallesinde idi. C. Evvel 1169 / Şubat 1756 tarihli hurufat kaydında; "Esmahan Hatun'un bina eylediği Muallimhane"[3027] ifadesinden anlaşıldığı üzere muallimhaneyi inşa ettiren kişi Esmahan Hatun'dur. Mescitte dörtte

[3021] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 41.
[3022] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 10.
[3023] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133.
[3024] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[3025] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[3026] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[3027] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.

bir hisse ile imamet ve Esmahan Hatun Muallimhanesi'nde muallimi sıbyan olan Abdülkadir ve Ebubekir'e iştirakken berat tevcih yapılmıştır.[3028] Abdülkadir ve Ebubekir'in beratları daha öncede, R Evvel 1165 / Ocak 1752'de yenilenmiştir.[3029] 21 R. Evvel 1199 / 1 Şubat 1785'te Esmahan Hatun Muallimhanesi'nde yarı hisse ile muallimi sıbyan olan Sunullah'ın ölmesi üzerine oğlu Abdülselam'a tevcih yapılmıştır.[3030] Hafiz Ahmed bin Sunullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine müşterekleri Hafiz Abdülselam, Hafiz Ömer, Hafiz Alaaddin, Hafiz Mesud, Hafiz Osman, Hafiz Mehmed ve Hafiz Said'e naib Kadızade Feyzullah arzıyla Recep 1203 / Mart 1789'da tevcih yapılmıştır.[3031] Muallimhanede nısf hisse muallimi sıbyan cihetine mutasarıf olan Hafiz Abdülselam, Hafiz Ömer, Hafiz Alaaddin, Hafiz Mesud, Hafiz Osman, Hafiz Mehmed ve Hafiz Said kardeşlerden Hafiz Abdülselam'ın çocuksuz ölmesi üzerine hissesi kardeşleri Hafiz Ömer ve Hafiz Osman'a Naib Konevizade Hasan Efendi'zade Seyyid Mehmed Beg arzıyla müştereken tevcih yapılmıştır.[3032]

1.7.21. Nasri'zade Hacı Mehmed Muallimhanesi

Hacı Mehmed Muallimhanesi Sedirler Mahallesinde Hacı Mehmed Cami'nin yanında idi. 1108 Ramazan / Mart 1697 tarihli hurufat kaydında, muallimhanenin yarım akçe ile mütevelli Ahmed'in terki hizmet etmesiyle Naib Mehmed arzıyla Yusuf'a tevcih yapılmıştır.[3033] Cami'de Devirhan ve Cami yakınında Hacı Mehmed Muallimhanesi'nde muallim ve mütevelli Veli'ye Safer 1116 / Haziran 1704'te berat tevcihi yapılmıştır.[3034] Camide yevmi 1 akçe ile Hatip ve 1 akçe ile muallimi sıbyan Mehmed bin Ebubekir'in ölmesi üzerine Seyyid Mahmud'a 9 Recep 1187 / 26 Eylül 1773'te berat tevcihi yapılmıştır.[3035] Hacı Mehmed'in Sedirler Mahallesinde inşa ettiği Camide yevmi 1 akçe ile hatip ve muallimhanesi'nde yevmi 1 akçe ile muallimi sıbyan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Mehmed Emin'e 9 Zilkade 1212 / 25 Nisan 1798'de berat tevcihi yapılmıştır.[3036] Ancak Seyyid Abdurrahman'in ölmesi üzerine oğulları es-Seyyid

[3028] Gös. yer.
[3029] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.
[3030] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 6.
[3031] VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14.
[3032] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18.
[3033] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[3034] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[3035] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.
[3036] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12.

Mehmed ve es-Seyyid Abdullah'a Naib Seyyid Veliyüddin arzıyla 10 R. Ahir 1212 / 2 Ekim 1797'de berat tevcihi yapılmıştır.[3037]

1.7.22. Hacı Nureddin Muallimhanesi

Sedirler Mahallesinde idi.[3038] Şaban 1173 / Mart 1760 tarihli hurufat kaydında, "Sedirler Mahallesinde el-Hac Nureddin'in bina eylediği muallimhane" şeklinde geçen kayıtlardan anlaşıldığı üzere, muallimhanenin banisi Hacı Nureddin'dir.[3039] Yevmi 1 akçe ile mütevelli olan Hacı Mustafa'nın verilen tarihte ölmesi üzerine oğlunun oğlu Seyyid Mehmed bin Süleyman'a kadı Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır. Sedirler Mahallesinden Hacı Seyyid Nureddin, muallimhanesine vakf ettiği 1 dukkanı muallimi sıbyan olanlara şart etmiştir.[3040] Muallimhanenin mutasarrıfı ve muallimi sıbyanı olan Seyyid Ahmed aynı zamanda 1 aded vakıf dükkânın dahi mütevellisidir. Fakat kayıtlarda hilekâr olarak söz edilen Seyyid Salih, bir yolunu bularak söz konusu dükkân mütevelliliğini üzerine alıp, berat ettirmesi üzerine Seyyid Ahmed meseleyi kadıya götürerek hakkını geri almıştır.[3041] Safer 1208 / Eylül 1793'te Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine akrabasından Seyyid Hafiz Musa'ya Naib Osmanzade Seyyid Ali arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3042]

1.7.23. Abdülhalim Efendi Mektebi

Dolabucu mahallesinde bulunan mektep, Abdülhalim Efendi tarafından yaptırılmıştır. İsa mektepte muallimi sıbyan olarak görev yapmaktadır. Ancak İsa'nın Zilkade 1119 / Ocak 1708'de terk-i hizmet etmesiyle görevden alınmış ve yerine Naib arzıyla Hasan atanmıştır.[3043]

1.7.24. Ezeli'zade Mektebi/Muallimhanesi

Alaaddin Tepesinin Kuzey Doğu tarafında, Nehri Kâfur Irmağının yakınında yer alan Karakayış Mahallesinde idi. Hurufat defterlerinde muallimhane ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Bazı kayıtlarda Ezeli'zade mektebi olarak ta geçmektedir.

[3037] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 24.
[3038] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48; bazen Hacı Nureddin Muallimhanesini Orta Mescid Mahallesinde gösteren kayıtlar da mevcuttur. Bkz, VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35. Ancak Orta Mescid de bulunduğu mahalleye ismini vererek, tıpkı Törbe-i Celaliye Mahallesinde olduğu gibi, Sedirler Mahallesi bünyesinde yer almaktaydı.
[3039] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48.
[3040] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[3041] VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35.
[3042] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114.
[3043] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.

Kayıtlar daha çok hatip ve çocuk mektebi muallimlerinin atama kayıtlarından oluşmaktadır. Şaban 1131 / Haziran 1719 tarihli hurufat kaydında Ezeli'zade mektebinde 2 akçe ile hatip olan Mustafa'nın ölmesi üzerine R. Evvel 1132 / Aralık 1719'da yerine oğlu Hacı Ahmed geçmiştir.[3044] Hacı İsa hile ile Hacı Ahmed'den muallimlik cihetini almışsa da[3045] Şaban 1135 / Mayıs 1723'te Hacı Ahmed'in muallimlik cihetini tekrardan Hafiz İsa'dan almıştır.[3046] R. Evvel 1140 / Ekim 1727 tarihli kayıtta 2 akçe ile muallim olan Ali, babasının yerine geçmiştir.[3047] Hafiz İsa'nın gayretleri sonuç vermiş olmalı ki, Recep 1159 / Temmuz 1746'da ölmeden önce muallim olduğu görülmektedir. Onun ölümü üzerine Hafiz İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3048] Muharrem 1161 / Ocak 1748'de Ezeli'zade Muallimhanesi'nde 2 akçe yevmiye ile muallimi sıbyan olan Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine es-Seyyid İsmail Halife'ye, Hafiz Mehmed'in beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[3049]

1.7.25. Hacı Süleyman Muallimhanesi

Hurufat kayıtlarından Karaciğan Mahallesinde olduğu belirtilen muallimhanenin, XVIII. Yüzyılın başlarından itibaren faal olduğu anlaşılmaktadır.[3050] Muallimhanenin banisi Hacı Süleymandır.[3051] Hacı Süleyman Muallimhanesi yakınında bir mescid de inşa ederek, muallimhane ve mescidinin tevliyetini de evlatlarına şart koşmuştur. C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de vakfin hasbi mütevelli ve evladı vakıf olan Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3052] R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta muallimhanede 1 akçe ile müallimi sıbyan olan Hafiz Ahmed ve Hafiz Mustafa kardeşler'e iştirakken berat tevcihi yapılmıştır.[3053]

1.7.26. Hacı Pir Ahmed Ağa Muallimhanesi

Hurufat kayıtlarından Nehr-i Kâfur Mahallesinde olduğu anlaşılan muallimhane'nin banisi Araboğlu Hacı Arif Ağa'nın babası Ahmed Ağa'dır.[3054] Mescidi yeni baştan inşa eden Ahmed Ağa, Konya'nın birçok yerinde yaptırdığı ya

[3044] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[3045] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[3046] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[3047] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.
[3048] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[3049] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[3050] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[3051] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.
[3052] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[3053] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.
[3054] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 230; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.

da vakf ettiği eserleri ile meşhurdur.[3055] Ramazan 1135 / Haziran 1723 tarihli hurufat kaydında Ahmed Ağa Medresesinde muallimi sıbyan olmadığından muayyene ile Molla Mehmed bin Mustafa naib Mustafa Fevzi arzıyla muallimi sıbyan olarak atanmıştır.[3056] R. Evvel 1139 / Ekim 1726'da Hacı Pir Ahmed Ağa Muallimhanesi'nde muallimi sıbyan olarak Hasan bin Ahmed bulunmaktadır. Ancak beratı olmadığından kendisine berat verilmesi için naib Seyyid İbrahim tarafından arz'da bulunulmuştur.[3057] R. Ahir 1142 / Ekim 1729'da Araboğlu Arif Ağa Caminde Şeyh ve söz konusu muallimhanede muallimi sıbyan ve mütevelli olan Mehmed'in ölmesi üzerine diğer Mehmed'e, naib Seyyid İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[3058] Recep 1200 / Nisan 1786 tarihli hurufat kaydında Nehr-i Kâfur Mahallesi Hacı Piri Mektebinde muayyene ile muallimi sıbyan olan Osman bin Ahmed'in görevinden ayrılması üzerine Hafiz Süleyman bin İsmail'e kadı Hafiz Ömer arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3059]

1.7.27. Hacı Sefer Muallimhanesi

Muallimhane, Sinan Perakendesi mahallesinde idi.[3060] Hacı Sefer tarafından yaptırılan[3061] muallimhane'nin vakıfları da mevcut olup 1 akçe ile vakıf tevliyetine Seyyid Mehmed atanmıştır.[3062] R. Evvel 1140 / Ekim 1727 tarihli hurufat kaydında, Hacı Sefer'in muallimhane'yi bina ve vakf ettiği belirtilmektedir.[3063] Verilen tarihte, muallimhanede Kur'an-ı Kerimi tilavet eden ve aynı zamanda muallimi sıbyan olan Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e naib Seyyid İbrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3064] Müallimhanede cüz tilavet olunmak üzere 30 kuruş vakf ve şart edilerek, bu meblağdan hâsıl olan nemadan 1 akçe ile 1 cüz tillavet eden Seyyid Mehmed'e, onun ölmesi üzerine Mahmud'a R. Ahir 1170 / Aralık 1756'da berat

---

[3055] Nehr-i Kâfur mahallesinde iki oda, bir örtme, bir tabhâne ve bir havluyu müştemil menzil, Pürçüklü Mahallesi yakınında bulunan bir bâb dükkân, Hisâr Önünde bulunup ağaçlar ve bağ çubuklarını ihtivâ eden bağçe, Medrese Mahallesi yakınında 12 dönümlük bir tarla, Parshâne yakınında İskelle mevzi'inde 9 dönümlük tarla, Turgud Kazâsı 'na tâbi' Çakır Köyünde bir göz değirmen, Aynı kazâya tâbi' Azak köyünde bulunan bir çiftlik ve bir koyun ağılı'nı vakf ve habs etmiştir. Bkz, Sak, *Konya Vakıfları*, s. 200-201.
[3056] VGMA, HD, 1139, Vr.3, s. 230.
[3057] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[3058] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[3059] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 8.
[3060] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 140.
[3061] Gös. yer.
[3062] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7; Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine, Halil'e 28 C. Evvel 1191 / 4 Temmuz 1777'de tevcih yapılmıştır.
[3063] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7.
[3064] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 140.

tevcihi yapılmıştır.[3065] Hacı Sefer binası muallimhanesi vakfının 1 hisse ile tevliyetine mutasarrıf olan Halil'in ayrılması üzerine 1 akçe ile Mahmud'a 18 Zilkade 1206 / 8 Temmuz 1792'de berat tevcihi yapılmıştır.[3066]

1.7.28. Kalaycı Hacı Hasan Muallimhanesi

Konya'nın Seb'ahan Mahallesinde idi.[3067] Muallimhane'nin banisi Kalaycı Hacı Hasan'dır.[3068] Kayıtlardan, muallimhane'nin XVIII. Yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Şevval 1174 / Mayıs 1761'de muallimhanede muayyene ile muallimi sıbyan olan Halil'in ölmesi üzerine yerine oğulları Ömer ve Osman kardeşler babalarının beratı atik'i gereğince muallimi sıbyan olarak atanmışlardır.[3069] Bir süre sonra Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali'ye 18 Şaban 1192 / 11 Eylül 1778'de berat tevcihi yapılmıştır.[3070] Muallimi Sıbyan Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali ibn-i Ömer'in ard arda ölmeleri sonucu, Seyyid Mustafa ve Seyyid Mehmed'e 18 R. Evvel 1203 / 17 Aralık 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[3071] Yarım kıyye ile yarı muallimi sıbyan hissesine sahip olan Osman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Mustafa ve Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3072]

1.7.29. Hacı Yusuf Ağa Muallimhanesi

Hurufat Kayıtlarında Konya'nın Sahra Nahiyesinin Köyse isimli köyünde Yusuf Ağa'nın bir muallimhane yaptırdığı anlaşılmaktadır. Şaban 1133 / Mayıs 1721 tarihli hurufat kaydında muallimhanenin muallimi olmadığı ancak muallim ihtiyacının olduğu belirtilerek Cafer Halife muallim olarak atanmıştır.[3073]

1.7.30. Pinti Hamit Mektebi

Pinti Hamit'in Bab-ı Aksaray Mahallesinde Hem mescidi hem de Mektebi bulunmakta idi. Mescitte görevli olan kişilerin mektepte de görev aldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin; Hicri 1117 / Miladi 1705'te Pinti Hamid mektebinde mütevelli olan İbrahim[3074], yaklaşık aynı tarihte Pinti Hamit mescidinde de imam

[3065] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7.
[3066] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[3067] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[3068] VGMA, HD, 11013, Vr.8, s. 13.
[3069] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[3070] VGMA, HD, 1113, Vr.8, s. 13.
[3071] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 12.
[3072] VGMA, HD, 1113, Vr.8, s. 13.
[3073] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[3074] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.

olarak görev yapmıştır.[3075] İbrahim'in ölmesi üzerine Şevval 1117 / Ocak 1706'da oğlu Ahmed mektebin yeni mütevelli olmuştur.[3076] Ahmed aynı zamanda Pinti Hamit mescidinde de imam olarak görev yapmıştır. Ramazan 1123 / Ekim 1711'de Pinti Hamit mektebinde 1 akçe ile mütevelli olan Ahmed'in ölmesi üzerine İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[3077] Aynı tarihli başka bir kayıtta, mektepte mütevelli olan Ahmed'in aynı zamanda müallimi sıbyan olduğu belirtilmiştir.[3078] Ahmed'in ölmesi üzerine Hacı Süleyman mescidde imam ve muallimhane'de mütevelli olmuştur.[3079] R. Evvel 1123 / Nisan 1711'de muallimhane vakfının hasbi mütevelli Hacı Süleyman'dır.[3080] Zilhicce 1130 / Ekim 1718'de muallim Hacı Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3081] Mescidde vazife-i muayyene ile imam ve müallimhanesinde müallim-i sıbyan olan Mahmud, Mehmed, Abdullah ve İsmail kardeşler iştiraken mütasarrıf olup kendilerine 5 Zilhicce 1161 / 26 Kasım 1748'de berat tevcihi yapılmıştır.[3082] Vazife-i muayyene ile mescitte imam ve müallimhanede muallim-i sıbyan olan Mehmed, Abdullah ve İsmail kardeşlerden, Mehmed ve Abdullah'in ölmeleri üzerine hisseleri ve Ahmed'in hissesi başkasına Zilkade 1214 / Mart 1800'de tevcih edilmiştir.[3083] Mescitte rub imamet ve muallimhanede rub muallim-i sıbyan cihetlerine mutasarrıf Hafiz Mustafa ve Hafiz Mehmed Emin ibn Mehmed kardeşler'e zai olan beratları gereğince yeniden berat tevcih yapılmıştır.[3084]

1.7.31. El-Hac Hüseyin Muallimhanesi

Hurufat kayıtlarında Yenice Mahallesinde gösterilen mescidin banisi el-Hac Hüseyin'dir.[3085] Ramazan 1132 / Temmuz 1720 tarihli kaydında muallim-i sıbyan olan Mehmed'in hizmetini terk etmesinden dolayı mütevelli arzıyla Hüseyin'e Ramazan 1132 / Temmuz 1720'de berat tevcihi yapılmıştır.[3086]

[3075] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[3076] Gös. yer.
[3077] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[3078] Gös. yer.
[3079] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[3080] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[3081] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[3082] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.
[3083] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[3084] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[3085] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[3086] Gös. yer.

1.7.32. Hacı Halil Muallimhanesi

Muallimhane, Hacı Cemal Mahallesinde idi. R. Ahir 1125 / Nisan 1713 tarihli hurufat kaydında Hacı Halil Muallimhanesinde yevmi 1 akçe ile mütevelli olan Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3087]

[3087] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.

1.7.33. Hacı İbrahim Muallimhanesi

Konya'da Hoca Habib Mahallesinde bulunan Hacı İbrahim Muallimhanesi'nin vakıfları da mevcuttu. Muallimhane ile ilgili kayıtlar genellikle vakıf yöneticilerinin atamaları dolayısıyla tutulmuştur. Recep 1139 / Şubat 1727'de 3 akçe ile vakfin mütevelli ve Ahi Baba Caminde 2 akçe ile müezzin olan Seyyid Ömer bin Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine Halil bin İbrahim'e Sunullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3088] Muharrem 1143 / Temmuz 1730'da 3 akçe ile Hacı İbrahim Mektebinde ve Ahi Baba Caminde Hafiz Mahmud'a babası'nın beratı tevcih edilmiştir.[3089] Hacı İbrahim Muallimhanesi vakfının 3 akçe ile mütevellisi Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Ali, Mustafa ve Numan kardeşlere müştereken kadı Yusuf arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3090] Numan'ın Recep 1187 / Eylül 1773'te ölmesi üzerine hissesi diğer kardeşlerine tevcih edilmiştir.[3091]

1.7.34. Emrullah Efendi Mektebi

Mektep, Şahidler Mahallesinde idi. Mescidi inşa eden Emrullah Efendi muhtemelen yanına bu mektebi de inşa ettirmiştir. Mescidde vazife-i muayyene ile imam olan Mustafa aynı zamanda mektepte de muallimi sıbyan'dır. Mustafa'nın ölmesi üzerine söz konusu görevler kadı arzıyla oğlu Mehmed'e Zilkade 1123 / Aralık 1711'de tevcih edilmiştir.[3092] R. Evvel 1159 / Mart 1746'da Emrullah Efendi Mektebi muallimi Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3093]

1.7.35. Selime Hatun Muallimhanesi

Konya'nın Ulurmak Mahallesinde bulunan muallimhane / mekteb'in banisi muhtemelen muallimhaneye ismini veren Selime Hatun ismindeki hayır sahibi kadın'dır. Kaynaklarda, hakkında fazla bilgiye ulaşamadığımız Muallimhanenin muallimi, C. Evvel 1132 / Mart 1720 tarihli hurufat kaydında, Seyyid Abdülmutalip'tir. Andülmutalip'in ölmesi üzerine yerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[3094]

[3088] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[3089] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[3090] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32.
[3091] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.
[3092] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[3093] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[3094] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN TÜRBE-TEKKE VE ZAVİYELERİ

Konya Hurufat defterlerinde isimleri geçen ve Konya merkez kazasında bulunan Anadolu Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerine ait türbe, tekke ve zaviyeler hakkında aşağıda tek tek açıklama yapılacaktır. Ancak bu eserler hakkında genel bir değerlendirme yapılmadan önce Büyük Selçuklu Devleti'nin gelenek-görenek, sanatsal yapı ve kurumlarının bir devamı niteliğinde olan Anadolu Selçuklu devleti zamanında inşa edilen türbe, tekke ve zaviyelerin sözlük ve ıstılahı manalarını açıklamakta fayda vardır.

1. TÜRBELER

Türbe, arapça bir sözcük olup toprak manasındadır.[3095] Istılahı manası ise, Veli olduğu düşünülen kişiler için üstü kapalı olarak yapılan mezarlara denmektedir. Türbeyi bekleyen ve türbenin temizliği, açılıp-kapanması gibi işlerine bakan kişiye de türbedar denmektedir.[3096] Hurufat kayıtlarından türbelere hayır sahibi kişiler tarafından vakıflara bahşedilmiştir. Söz konusu türbelerde görev alanların yevmiyeleri bu vakıflardan sağlanmıştır. Türbelere mütevelli, nazır, türbedar, şeyh ve cüzhan atamaları yapılmıştır. Bu atamalar genellikle kadı ya da naib arzıyla olmuştur. Mütevelli ve nazırlar ortalama 2 akçe yevmiye alırken, cüzhanların yarım akçe ve 1 akçe şeklinde yevmiye aldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin, Ana Sultan Türbesi'nin nazırı Seyyid Hüseyin söz konusu türbe vakfi olan bir kıta tarlanın icaresinden yıllık 60 akçe yevmiye almakta idi.[3097] Seyyid Abdulehad Şaban 1128/ Temmuz 1716'da Siyavuş Türbesinin Şeyhi olarak 5 akçe yevmiye almakta idi. Ayrıca türbenin tevliyeti evladı vakfa şart koşulmuştur.[3098] Yani Siyavuş Türbesinde mütevelli olacak kişilerin, türbeyi inşa edip vakf eden kişinin soyundan gelmesi şartı konulmuştur. Söz konusu bu durum vakıf yapan kişinin kendi soyundan gelen kişilere bir nevi iş imkânı oluşturduğu şeklinde de değerlendirilebilir.

[3095] Karaman Eyaleti Türbe, Tekke ve Zaviyeleri hakkında yapılan müstakil bir çalışma için Bkz, Fatih Bayram, Zaviye-Khankahs and Relıgıous Orders In The Province of Karaman: The Seljukıd, Karamanoğlu and The Ottoman Perıods, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, 2008.

[3096] Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 5. Baskı, Ağaç Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 275.

[3097] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.

[3098] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.

Kaynaklardan Selçuklular döneminde pek çok türbenin inşa edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle cami, medrese, hanigah ve zaviye gibi vakıf eser inşa edenler, yanlarında türbe de inşa etmişler ve öldüklerinde buraya gömülmüşlerdir. Bu durumun Selçuklularda bir gelenek haline geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim Selçuklu döneminden kalan ve günümüzde halen ayakta olan Tazü'l-Vezir, Hz. Mevlana, Şemseddin-i Tebrizi, Evhadüddin-i Kirmani ve Emir Seyfettin Karasungur, Kadı İzzeddin türbeleri gibi yapılar, ya zaviyenin ya medresenin ya da caminin yanında inşa edilmiş olup bu vakıf eserleri inşa eden kişiler öldüklerinde bu türbelere gömülmüşlerdir.[3099] Yapı malzemesi olarak genellikle 'taş' kullanılan türbeler[3100], kare planlı olup içten kubbeli ve dıştan koni biçimindeki görünümleriyle Türklerin Orta Asya'da kullandıkları çadırlara benzemektedir. Türbeler'in alt katları genellikle mezarlık bölümü olarak dizayn edilmiştir.[3101]

Hurufat defterlerinde Selçuklular döneminden kalan Fatma Hatun Türbesi, Pir Esad Türbesi, Şemsi Tebrizi Türbesi, Kadı İzzeddin Türbesi, Ana Sultan Türbesi, Hz. Mevlana Türbesi, Siyavuş Sultan Türbesi ve Şeyh Evhadüddin-i Kirman Türbesi ile Karamanoğulları döneminden kalan Kadı İzzeddin Türbesi, Şeyh Hasan-ı Rumi Türbesi, Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi, Sultan Hatun Türbesi ve Şeyh Ebu'l Vefa Türbesi ile ilgili atama kayıtları bulunmaktadır. Selçuklu ve Karamanoğulları zamanında inşa edilen türbeler sadece bu yazdıklarımızdan ibaret değildir. Ayrıca Osmanlı Devleti zamanında da inşa edilmiş türbeler bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada, genellikle Konya Hurufat defterlerinde geçen türbeler baz alındığı için diğer türbelerin isimleri verilmemiştir. Söz konusu türbeler Konya'nın mühtelif yerlerinde ve genellikle türbe şeyhi adına inşa edilmiştir. Türbe yanında medrese de inşa edilerek, burada dini eğitim verilmiştir. Örneğin, Tacü'l-Vezir Türbesi, medrese, hankâh ve mescidi ile birlikte inşa edilerek; dini, tasavvufi bir eğitim kurumu olarak hizmet vermiştir. Ancak daha çok hayrı bir gaye ile sadece cüz okutulması için inşa edilen türbeler de bulunmaktadır. Örneğin, II. Keykâvus'un kızı Hond Fatma Hatun'un annesi için yaptırdığı türbede genellikle cüz okutulmuş ve cüzhan tayinleri yapılmıştır. Şeyh Osman-ı Rumi Türbesinde de cüz okutulmuş ve yevmi 2 akçe ile

[3099] Beylikler, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı döneminde inşa edilen türbeler hakkında yapılan çalışmalar için Bkz, Hakkı Önkal, "Türkiye'de Türbe Mimarisi Araştırmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 14, 2009, s. 125-139.

[3100] Aktaş, agm, s. 144.

[3101] Daha detaylı bilgi için Bkz, Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992. Aynı yazarın, "İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi", **AÜ İlâhiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Cilt: III, Ankara, 1981, s. 41-66.

cüzhan tayin edilmiştir.[3102] Şemsi Tebrizi Türbesinin ise, daha geniş vakıflara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hatunsaray nahiyesinin Kilise köyü buranın vakfi idi. Türbeye cüzhan, kandilci, mütevelli atamaları yapılmıştır.

Tablo- XXI

Anadolu Selçukluları Döneminden Kalan Konya Türbeleri

Selçuklular Dönemi Türbeleri	
1	Fatma Hatun Türbesi
2	Pir Esad Türbesi
3	Şemsi Tebriz'i Türbesi
4	Ana Sultan Türbesi
5	Hz. Mevlana Türbesi
6	Siyavuş Sultan Türbesi
7	Şeyh Evhadüddin-i Kirman Türbesi
8	Kadı İzzeddin Türbesi

1.1. Fatma Hatun Türbesi

Keykavus kızı Fatma Hatun Türbesi olarak bilinen yapı, Alaaddin Tepesinin kuzeyinde, kendi ismiyle anılan mahallede idi. Söz konusu türbeyi, II. Keykâvus'un kızı Hond Fatma Hatun annesi için yaptırmıştır.[3103] XVI. Yüzyılın birinci yarısında yapılan Konya vakıf eserleri tahririnde, *Vakf-ı Türbe-i Hund Hatun ve Alaaddin Keykavus, nam-ı diğer Ferhuniyye* kaydı düşülmüştür.[3104] Söz konusu kayıtta, türbenin vakıf geliri 19,244 kuruş olarak gösterilmiştir. Şaban 1119 / Ekim 1707 tarihli hurufat kaydında Ferhunye vakfından almak üzere 1 hisse galle ile Fatma Hatun türbesinde cüzhan olan Mehmed bin İsa'nın beratının yenilendiği anlaşılmaktadır.[3105] Ramazan 1175 / Mart 1762'de Fatma Hatun Türbesinde 2 sehim

[3102] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[3103] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13; Konyalı, *age*, s. 595.
[3104] Kahraman, *age*, s. 4.
[3105] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; gerek bu kayıttan ve gerekse VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37 numaralı kayıttan anlaşılıyor ki, "Ferhunye" ismi, aslında vakıf ve vakıf yöneticileri için bir unvan olarak kullanılmıştır. Örneğin; Hurufat Defterleri kayıtlarında, ekseriyetle Ferhunye değil de Fatma

ile hıfzı ecza-i şerif, 3 sehim ile keyyal'lık, 2 sehim ile türbede dam taşçılığı ve 2 sehim ile mutemetlik cihetlerine mutasarrıf olan Mürteza'nın ölmesi üzerine kadı Şifa Seyyid Mustafa arzıyla Ahmed Hilmi ve Seyyid Mehmed Ali Halife'lere iştirakken berat tevcihi yapılmıştır.[3106] 19 R. Evvel 1224 / 4 Mayıs 1809 tarihli hurufat kaydında Fatma Hatun Türbesinde nısf sehim ile nısf cüzhanlık cihetine mutasarrıf olan es-Seyyid Ali, Kadı Mürsel Vakfından yevmiye almıştır.[3107]

1.2. Pir Esad Türbesi

Mevlana'nın çağdaşı olan Pir Esad Sultan, zamanın Konya'sının meşhur evliyalarındandır. Pir Esad Sultan'ın kedilere karşı olan muhabbetinden dolayı Halk arasında kendisine Pisili Sultan da denmiştir.[3108] Kendi adını taşıyan mahallesinde, Pir Esad mescidinin batısında bulunan türbe, tuğladan yapılmıştır.[3109] Türbe, 2004 yılında Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Safer 1123 / Mart 1711 tarihli hurufat kaydında, türbe'de cüzhan olan Mehmed'e, İbrahim Paşa vakfından 1 hisse galle yevmiye verilmiştir. Mehmed'in ölmesi üzerine Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3110]

1.3. Şemsi Tebriz'i Türbesi

Konya'da Şeyh Ebu'l Fazl ve Ahmed Beğ Cami yakınında bulunan Şemsi Tebriz'i Türbesi'nin siraçdarı olmadığından yevmi 5 akçe ile Seyyid Mehmed ve Şeyh Ali'ye mütevelli Seyyid Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3111] Türbede cüz tilavet eden Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu İsmail'e naib arzıyla R. Ahir 1109 / Ekim 1697'de berat tevcihi yapılmıştır.[3112] Muharrem 1118 / Nisan 1706'da cüzhan Musa'nın ölmesi üzerine Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3113] Recep 1129 / Haziran 1717'de türbede tilavet olunması için Ahmed Çelebi ve Cafer Çelebi'nin vakf eylediği cüz'ün yarım akçe ile mütevelli ve yarım akçe ile cüzhanı Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3114] Üç Kilise isimli köyün öşrü türbede çırağdar ve türbe vakfına evladiyet üzere 2 hisse galle ile mütevelli Seyyid Mehmed Arif'in ölmesi üzerine

---

Hatun Törbesi, aynı şekilde Ferhunye Daru'l-Huffazı değil de Fatma Hatun Daru'l-Huffazı'nın kullanıldığı görülmektedir.

[3106] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 12.
[3107] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.
[3108] Konyalı, *age*, s. 703.
[3109] *Age*, s. 702.
[3110] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[3111] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5.
[3112] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495.
[3113] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[3114] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.

Seyyid Ahmed'e naib arzıyla R. Evvel 1133 / Aralık 1720'de tevcih yapılmıştır.[3115] Hatunsaray nahiyesine bağlı Kilise köyünün öşür ve resmi 5 sehimden 2 sehmi Şemsi Tebrizi Türbesi kandil masrafına, 3 sehmi ise Mevlana neslinden Arif Halil evladına meşrut olup vakıf şartı üzere mütevellisi Seyyid Mehmed Arif'in ölmesi üzerine muayyene ile R. Evvel 1133 / Aralık 1720'de Abdülkerim'e tevcih edilmiştir.[3116] Türbe'ye vakf edilmiş olan cüzlere yevmi 2 akçe ile mutasarrıf Hafiz Mehmed'dir. Mütevelliyesi ise Şerife Kerim'e Hatundur.[3117] 5 R. Ahir 1203 / 13 Ocak 1789 tarihli kayıtta, İsmail Bey Şemsi Tebriz'i türbesine cüz vakf etmiştir. Yevmi 1 akçe ile türbenin cüzhanı Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine oğluna berat tevcihi yapılmıştır.[3118] Türbede yevmi 5 akçe ile kandilci Seyyid Mehmed ve Şeyh Ali'ye Şevval 1186 / Aralık 1772'de berat tevcihi yapılmıştır.[3119]

1.4. Ana Sultan Türbesi

Sahip Ata Mahallesinde olan Türbenin Sahip Ata Mahallesinde bir tarlası bulunmakta idi.[3120] C. Evvel 1138 / Ocak 1726 tarihli kayıtta Seyyid Hüseyin söz konusu türbenin vakfi olan bir kıta tarlanın icaresinden almak üzere yıllık 60 akçe yevmiye ile nazırı Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine Seyyid Hacı Mehmed vakfi nezaretine atanmıştır. Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da Seyyid Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine kardeşi Seyyid Ali ve Seyyid İbrahim ve Seyyid Süleyman'a berat-ı atik ile tevcih yapılmıştır.[3121]

[3115] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[3116] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[3117] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17.
[3118] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[3119] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[3120] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[3121] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.

1.5. Hz. Mevlana Türbesi

Türbe, Hurufat defterlerinde Hz. Mevlana'ya atfen, Türbe-i Celaliye olarak adlandırılan mahallede idi.[3122] Günümüzde faal olan türbe'nin ana kısmı Selçuklular zamanında yapılmıştır. Yeşil renkli, yivli minaresi Karamanoğulları zamanında ve türbe mescidi ise Osmanlılar zamanında yapılmıştır. Sultan Murat Gazi'nin Suğla vakfından türbede imamlık yapan Hafiz Mehmed'e 10 akçe yevmiye bağlanmıştır.[3123] Kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla bu yevmiye ortalamanın çok üstünde idi.[3124] Türbenin Şevval 1115 / Şubat 1704'te 4 akçe yevmiye ile cabisi Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3125] Zilkade 1115 / Mart 1704'te türbenin naat hanı Mustafa'dır.[3126] Safer 1116 / Haziran 1704'te *tâl-i musahaf-ı şerif* olan Mehmed'e 1 akçe yevmiye ile berat tevcihi yapılmıştır.[3127] Şerzat Hatun Mevlana türbesine 4 cild Mushaf-ı Şerif vakf etmiştir. Ayrıca 1 akçe yevmiye ile İsmail'e, onun ölmesi üzerine imam Hafiz Mehmed'e cüz okutmuştur.[3128]Ayrıca Mevlana türbesi mescidi olarak geçen mabedde XVIII. yüzyılın başlarından sonlarına kadar imam, mütevelli ve ferraş atamalarının yanısıra ikindi vaktinden sonra mescidde Sure-i Nebe'nin okunması için

---

[3122] Mevlana ve Mevleviler için Bkz, Mehmet Ziya, *Yenikapı Mevlevihanesi*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 1913; Alberto Fabıo Ambrosıo, *Dervişler, Tarih, Antropoloji, Mistik Yönü*, Kabalca Yayınları, İstanbul, 2012.

[3123] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28; IV. Murat 1635'te İran seferine giderken Mevlana dergahına uğramış ve zengin vakıflar bağışlamıştır. Bkz, Önder, *Mevlana Şehri*, s. 280; aslında Mevlevilerin tarih boyunca siyasi iktidarlar tarafından genellikle himaye gördükleri anlaşılmaktadır. Anadolu'yu ve Konya'yı işgal eden Moğollar, bütün tekke ve tarikatların faaliyetlerine son verirken Mevlevileri himaye etmişler ve diğer tarikatlardan aldıkları menkul ve gayrimenkulleri Mevlevilere bahşetmişlerdir. XVI. yüzyılda Anadolu'da özellikle Battı ve İç-Batı Anadolu'da Muğla, Kütahya, Bursa, Ayasuluğ (Selçuk)'ta halkının tamamı Mevlevi olan köylerin varlığı, bir sonraki yüzyılda muhtelif şehirlerde vezirler, mahalli beyler tarafından Mevlevihanelerin yaptırılması, Osmanlı toplumunda hükümdarından her kademede yöneticisine ve halka kadar bu tarikatın ne derecede benimsenip desteklendiğinin örnekleridir. Bu davranışlar, muhtemelen Vezir Çandarlı Ali Paşa zamanından beri süregelen bir geleneğin de devamıdır. Bkz, Nejat Göyünç, "Osmanlı Devleti'nde Mevleviler"**, Belleten**, Cilt: 55, Sayı: 213, Ağustos 1991, s. 355. Ayrıca Celâleddin-i Rûmî'nin evladlarından olan ve bütün Mevlevilerin lideri konumundaki Çelebi'lerin, Osmanlı imparatorluğu protokolü içinde resmî bir görev yüklendikleri, Osmanoğulları'ndan bir hükümdar tahta geçeceği zaman İstanbul'da Eyyüb Sultan'da söz konusu Çelebi'lerin elinden kılıç kuşandıkları bilinmektedir. Huart, *age*, s. 132-133.

[3124] Bu durum, Mevlana Türbesi'nin "Padişah eseri" olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim XVIII. yüzyılın başlarında Konya'da meydana gelen depremde hasar gören türbenin tamir giderlerini, Mevlana'nın torunu Bostan Çelebi üstlenmek istemişe de, "Padişah eseri" olarak görülen türbenin tamiratı bizzat padişahın emri ile yapılmıştır. Bkz, Yusuf Oğuzoğlu- Selçuk Mülayim, "Konya Mevlana Türbesi'nin Restorasyonu İle İlgili H. 1109 (1698) Tarihli Üç Belge", **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi**, Sayı: 3, İzmir, 1984, s. 115-122.

[3125] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.

[3126] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.

[3127] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.

[3128] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.

görev alacak olan kişiler de Sultan Selim İmareti vakfından 5 akçe ve 3 mud galle yevmiye bağlanmıştır.[3129] Ramazan 1118 / Aralık 1706'da Hz. Mevlana mescidi mihrabına Uşakizade Seyyid Abdülbaki para vakfında bulunmuştur. Verilen tarihte vakfın mütevelli İmam Mehmed'dir.[3130]

1.6. Siyavuş Sultan Türbesi

Selçuklu dönemi eseri olan türbe günümüzde mevcut olup Mevlana Müzesinin güneybatı tarafında yer almakta idi. Türbenin banisi olarak geçen Siyavuş'un II. Keykavus'un oğlu olduğu bilinmektedir.[3131] Türbenin inşa tarihi Miladi 1280 yılıdır.[3132] Türbe tevliyetinin evladı vakfa şart koşulduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1128 / Temmuz 1716'da Siyavuş Türbesinin Şeyhi 5 akçe ile Seyyid Abdulehad'dir. Bir süre sonra Abdulehad'ın ölmesi üzerine yerine *evlad-ı uteka-i vakıftan* Seyyid Mehmed geçmiştir.[3133] Seyyid Mehmed'in beratı R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta yenilenmiştir.[3134]

1.7. Şeyh Evhadüddin-i Kirman Türbesi

Selçuklu dönemi eseri olan türbe, zaviyesi ile birlikte idi. Musalla mezarlığında, Şüca'uddin türbesinin güneybatısında ve Şeyh Sadaka türbesinin önünde idi.[3135] Evhadüddin-i Kirmani Hz. Mevlana ile muasır idi.[3136] Türbe'nin R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte türbenin 1 akçe ve 1 hisse galle ile türbedarı ve şeyhi Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine türbedarlık ve zaviye şeyhliği boş kaldığından vaiz Mehmed bin Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3137]

1.8. Kadı İzzeddin Türbesi

Selçuklu dönemi eseri olan Kadı İzzeddin Türbesi, cami ve medresesi ile birlikte idi. Çifte Nerduban Mahallesinde olan türbe'nin zamanla birtakım tamiratlar geçirdiği anlaşılmaktadır. 1952 yılında tamamen yıktırılan türbe yerine ahşaptan

---

[3129] Gös. yer.
[3130] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[3131] Konyalı, *age*, s. 740; Yasa, *agt*, s. 473.
[3132] Konyalı, *age*, s. 741.
[3133] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[3134] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27.
[3135] Konyalı, *age*, s. 590.
[3136] Eflaki, Cilt: II, s. 78.
[3137] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.

basit bir mescid inşa edilmiştir.[3138] Hurufat defterlerinde, XVII. yüzyılın sonları ile XVIII. yüzyılların başlarında türbenin faal olduğu, türbede türbedar'ın yanı sıra cüzhan, devirhan gibi görevli atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[3139] Şevval 1109 / Nisan 1698'de söz konusu türbenin türbedarı olmadığından 1 akçe ile Seyyid Ahmed türbedar olarak atanmıştır.[3140] Şevval 1130 / Ağustos 1718'de 2 sehim galle ile Sunullah türbedar olarak atanmıştır.[3141]

Tablo- XXII

Karamanoğulları Döneminden Kalan Konya Türbeleri

Karamanoğulları Dönemi Türbeleri	
1	Sultan Hatun Türbesi
2	Şeyh Hasan Rumi Türbesi
3	Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi
4	Şeyh Ebu'l Vefa Türbesi

1.9. Sultan Hatun Türbesi

Turgutoğlu Hüseyin Bey'in torunu ve Yusuf Şah Bey'in kızı Sultan Hatun'un Konya'da türbesi bulunmakta idi.[3142] Hurufat kayıtlarında türbe yeri ile ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak Konyalı, Sultan Hatun Türbesi'nin Sadreddin Konevi manzumesinin doğusunda bulunan Turgutoğulları Türbesinde olduğunu belirtmektedir.[3143] Konya'nın Zıvarık ve Zulmande köyleri Sultan Hatun'un vakıfları arasındadır.[3144] XVIII. yüzyıl boyunca söz konusu köylerin gelirlerinden yevmiye verilmek üzere Sultan Hatun Türbesine cüzhan atamaları yapılmıştır.[3145]

[3138] Atçeken, *age,* s. 91.
[3139] VGMA, HD, 1107 Vr.24, s. 66; VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[3140] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[3141] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[3142] Konyalı, age, s. 771. Ayrıca Bkz, Hamit Şafakçı, "Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun'un Vakfı", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 44, Aralık 2015, s. 51.
[3143] *Age*, s. 764.
[3144] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14.
[3145] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14; VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25; VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110; VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.

1.10. Şeyh Hasan Rumi Türbesi

Türbe, Şeyh Osman-ı Rumi Mahallesinde ve Şeyh Osman-ı Rumi Cami ve türbesinin bulunduğu geniş avluda yer almakta idi[3146] Karamanoğulları döneminden günümüze kadar gelen nadir eserlerden biridir. Bazı Hurufat kayıtlarında Şeyh Hasan Rumi Zaviyesi Türbesi olarak ta geçmektedir.[3147] Türbeye müremmim, türbedar, imam, cüzhan, çerağdar atamaları yapılmıştır.[3148] Türbenin C. Ahir 1142 / Aralık 1729'da türbedarı Hacı Ali'dir. Hacı Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3149] Ayrıca türbede tedrisat ta yapılmaktaydı. Nitekim Safer 1131 / Aralık 1718'de söz konusu türbede tedrisat yapmak şartıyla Şeyh Hasan-ı Rumi zaviye ve türbesi vakfi olan Koçac Köyü mahsulünden senede 4 sehim hisse ile Ulemadan Ali Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3150]

1.11. Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi

XV. yüzyıla inşa edilen Şeyh Osman-i Rumi Türbesi, Şeyh Osman-i Rumi Mescidi'nin bitişiğinde ve aynı ismi taşıdığı mahallesinde idi. Türbe 1998 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Şeyh Osman-i Rumi, ismindeki "Rumî" kelimesi Anadolulu manasındadır.[3151] Mevlana Celaleddin Şam'da Berraniye Medresesi'nde iken Şemseddin-i Tebrizi, Şeyh Muhyiddin-i Arabi, Sadreddin Konevi, Sadreddin Hamevi ile birlikte Şeyh Osman-i Rumi de ordaydı ve Mevlana ile arkadaşlığı orda başlamıştı.[3152] Ramazan 1118 / Aralık 1706 tarihli hurufat kaydında 2 akçe ile cüzhan olan Seyyid Mustafa görevini bıraktığından mütevelli arzıyla Abdülkerim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3153] 2 akçe ile cüzhan Abdülkerim'in ölmesi üzerine mütevelli arzıyla Ali'ye cüzhanlık tevcihi yapılmıştır.[3154]

[3146] Mustafa Çetinaslan, "Şeyh Hasan Rumi Türbesi ve Zaviyesi", **Konya Ansiklopedisi**, *KBŞBY,* Cilt: 5, s. 239.
[3147] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[3148] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69; VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195; VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[3149] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195.
[3150] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[3151] Konyalı, *age*, s. 754.
[3152] Gös. yer.
[3153] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[3154] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.

1.12. Şeyh Ebu'l Vefa Türbesi

Meram Dere kavşağında bulunan Şeyh Ebu'l Vefa Cami yanında bulunan zaviyesi ile aynı yerde idi. Cihan Hatun türbeye cüz vakfında bulunmuştur. Cüz okuyanlara da Ilgın ilçesinde bulunan bazı köy ve mezraların gelirleri vakfedilmiştir. Vakfin Recep 1171 / Mart 1758'de kâtip, nazır, cüzhan ve mütevellisi Mehmed bin Ebubekir'e 3 akçe yevmiye ve 2 hisse galle ile berat tevcihi yapılmıştır.[3155]

Tablo- XXIII

Osmanlılar Dönemi Konya Türbeleri

Osmanlılar Dönemi Türbeleri	
1	Şeyh Hüseyin Efendi Türbesi
2	Ezeli'zade Türbesi

1.13. Şeyh Hüseyin Efendi Türbesi

C. Evvel 1135 / Şubat 1723 tarihli hurufat kaydında Şeyh Hüseyin Efendinin bir Türbe ve yanında da bir muallimhane inşa ettiği belirtilmektedir.[3156] Verilen tarihte 2 akçe ile türbenin cüzhanı evladı Mevlanadan Mustafa bin Ebubekir'dir. Mustafa'nın ölmesi üzerine Mehmed bin Abdulhad'a berat tevcihi yapılmıştır.[3157] Hz. Mevlana soyundan gelen Şeyh Hüseyin Efendi'nin Kapı Cami yanısıra Şeyh Aliman Mahallesinde de bir cami inşa ettiği bilinmektedir. Şeyh Hüseyin Efendi'nin söz konusu camileri XVII. yüzyılın ikinci yarısında inşa ettiği bilindiğine göre[3158], türbenin de bu tarihte yapıldığı düşünülmektedir. Ramazan 1143 / Mart 1731'de türbenin cüzhanı Seyyid İbrahim'dir.[3159]

1.14. Ezeli'zade Türbesi

Ezeli'zade olarak bilinen Ezeli'zade eş-Şeyh Abdurrahman bin İbrahim'in doğum tarihi bilinmemektedir. Ancak Miladi 1565 yılında öldüğü ve Konya Mevlana

[3155] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28; VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32.
[3156] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[3157] Gös. yer.
[3158] Küçükdağ, *agt*, s. 36.
[3159] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25.

dergâhı yakınında defn edildiği bilinmektedir.[3160] Ezeli'zade mektep ve mescidinin Karakayış Mahallesinde olduğu[3161] ve türbesinin de bu mahallede olduğu bilinmektedir. Türbenin C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te 1 hisse galle ile cüzhanı Seyyid İsa'dır. Verilen tarihte Seyyid İsa'nın cüzhanlık beratı yenilenmiştir.[3162] R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de babaları Şeyh Abbas'ın ölmesi üzerine Seyyid Hacı Mehmed, Seyyid Ali, Seyyid Süleyman ve Seyyid İbrahim'e cüzhanlık ciheti 1 hisse ile tevcih edilmiştir.[3163]

[3160] Küçükdağ, *agt*, s. 67; Sicill-i Osmanî'de Şeyh Abdurrahman'ın ölüm tarihi 1567 olarak verilmiştir. Bkz, Mehmed Süreyya Bey, *age*, I. Cilt, s. 90.
[3161] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75.
[3162] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[3163] VGMA, HD, 1128, Vr.5, s. 140.

2. TEKKE ve ZAVİYELER

Tekke, Farsça bir sözcük olup yaslanılacak yer anlamındadır. Arşiv belgelerinde "Tekye"[3164] olarak geçen ancak latin harflerine "Tekke" olarak çevrilen kelimenin ıstılahi manası, tasavvuf erbabının oturup kalktığı, ibadet ettiği yer anlamındadır.[3165] Tekkede oturan, orada yatıp kalkan dervişlere ise, tekkenişin denmektedir.[3166] Taşradan gelen dervişlerin kalmaları için, tekke'lerin özel odaları ve mutfağı bulunurdu. Küçük tekkelere "Zaviye", büyüklerine "Hangah" daha büyük ve merkezi olanlarına ise, "Asitane" denmekte idi.[3167] Hurufat defterlerinde, "Şeyh Şemseddin-i Tebrizi Asitanesi"[3168], "Asitane-i Hazreti Mevlana Kuddise Sirrühü'l-Aziz"[3169] şeklinde geçmektedir. Söz konusu Hz. Mevlana ve Şemseddin-i Tebrizi'nin tekkeleri çok büyük olduğundan "Asitane" olarak adlandırılmıştır.

Kesin olmamakla birlikte, bilinen en eski tekke Remle'de Ebu Haşim Osman bin Şerik tarafından VIII. Yüzyılın ortalarında Şam yakınlarında kurulmuştur. Söz konusu kişi aynı zamanda ilk "Sûfi" olarak da bilinmektedir.[3170] Tarihi süreç içerisinde tekke, ribat, zaviye, dergâh, hangah ve asitane kelimelerinin küçük farklarla birbirlerinin yerlerine kullanıldıkları anlaşılmaktadır. XII. yüzyıl sonlarıyla XIII. yüzyıl başlarında Mısır ve Sûriye'yi dolaşan Seyyah İbn Cübeyr, buralarda rastladığı zaviyelerin "medrese" olarak da adlandırıldığını, bir çeşit büyük zâviye olan "Hankah" lara Suriye'de "Ribat" denildiğini belirtmektedir. Benzer şekilde İbn-i Batuta da Irak-ı Acem'de "medrese" kelimesinin "zâviye" demek olduğunu kaydetmektedir.[3171] Söz konusu yazar eserinin başka bir yerinde de Hicaz'a giderken,

---

[3164] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41; VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38. Söz konusu belgelerde, "Tekye Mahallesi" ve "Tekye Mescidi" olarak geçen kayıtlar mevcuttur. Ancak Tekye Mahallesi, At Pazarı kapısı yakınında gösterilirken, Tekye mescidi ise, ….sukkunda geçmektedir. Söz konusu mahalle'nin "tekye" adıyla anılması, muhtemelen burada bir tekkenin olmasından kaynaklanmıştır. Aynı şekilde mescidin de "tekyeci" mescidi olarak adlandırılması, yine söz konusu mescide gidenlerin daha çok bir tekkeye mensup olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca mescidin yanında bir de muallimhanenin bulunması tekke mensuplarının burada eğitim görüyor olduklarını mümkün kılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.

[3165] Osman Ergin, başlangıçta tekkelerin birer içtima-i, ilmi ve bedeni terbiye müesseselerinden başka bir şey olmadığını, ancak zamanla yozlaştıklarını belirtmektedir. Bkz, Osman Ergin, "*Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafi",* **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul,** İstanbul, 1936, s. 11.

[3166] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25. Ayrıca Bkz, Pakalın, *age,* Cilt: 3, s. 448.

[3167] Cebecioğlu, *age,* s. 268.

[3168] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 24.

[3169] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.

[3170] Ahmet Yaşar Ocak, "Zaviyeler", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: XII, Ankara, 1978, s. 247.

[3171] Ocak, *agm*, s. 249. Ayrıca Bkz, Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, İstanbul, 1969, isimli kitabında, "ribat", "zaviye" ve "tekke" kelimelerini aynı anlamda kullanmıştır. *Age,* s. 182,319.

orada bulunan Melik Beşir Zaviyesi diye bilinen tekkede mola verdiğini belirtmektedir. Bu durum, söz konusu dönemde "tekke" ve "zaviye"nin benzer fonksiyonları icra ettiğini göstermektedir.[3172] Selçuklular zamanında da aynı durumun geçerli olduğu anlaşılmaktadır.[3173] Osmanlılar zamanında benzer bir durum olmakla birlikte, medrese ve tekkeler arasında bir dengenin olduğu da anlaşılmaktadır. Nitekim Katip Çelebi XVII. yüzyılda Osmanlı devlet ve toplumun düştüğü kötü durumun nedeni olarak, hem dini ilimlerle aklı ilimler hem de medrese ile tekke arasında dengenin bozulmasına dikkat çekmiş ve "Düstûru'l-amel li-ıslahi'l-halel", ile "Mizani'l-hak Fi İhtiyari'l-ehak" isimli risaleleri yazmıştır.[3174] Burada tekke ve medrese arasındaki denge önemlidir. Çünkü Selçuklu ve Osmanlı devletinin en kudretli zamanları aynı zamanda tekke, zaviye, tarikatler ve medreselerin en iyi çalıştığı döneme denk gelmektedir.[3175] Nitekim her iki devletin inhitatı dönemlerine bakıldığında ilmi çevrelerdeki yozlaşma ile toplumsal bozuklukların at başı gittiği görülmektedir. Söz konusu tekke, zaviye, tarikatler toplumu ayakta tutarken, medreselerin de aynı işlevi devletin kurumsal yapısı için ifa ettiği anlaşılmaktadır.[3176] Tekke ve türbelerin, şehrin yerleşik planı üzerinde de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Selçuklu döneminde inşa edilen Mevlana Türbesi ve yakınında bulunan Şeyh Sadaka Tekkesi Konya'nın dış surunun dışında olmalarına rağmen zamanla diğer vakıf kurumları ile birlikte şehri bulundukları bölgelere doğru kaydırdıkları anlaşılmaktadır. Öyleki, Türbe-i Celaliye olarak adlandırılan bu bölgenin, Osmanlı Devletinin bağışladığı vakıflar sayesinde, Konya'nın en büyük mahallelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer vakıf eserlerinin yöneticileri olduğu gibi, tekkelerin yöneticileri de şeyh'lerdi. Tekkenin yönetim esaslarını, tasavvuf geleneklerini Şeyh'in tavrı belirlerdi. Zamanla vakıf geleneğinin yaygınlaşması ile tekkenin yönetimi noktasında birtakım ilkeler benimsenmiştir.[3177] Konya Hurufat defterlerinde geçen tekkeler,

---

[3172] İbn-i Batuta, *Seyahatname*, Cilt: II, s. 757.
[3173] Turan, Gös. yer.
[3174] Katip Çelebi, *Düstûru'l-amel li-ıslahi'l-halel*, Haz. Ali Can, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982; *Mizani'l-hak fi ihtiyari'l-ehak*, Hazırlayan: Orhan Şaik Gökyay, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.
[3175] İrfan Gündüz, Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri, **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 4, Ankara, 1999, s. 468-470.
[3176] Toplumsal yozlaşmanın ve adalet anlayışının bir devlet için ne ifade ettiğini, Kâtip Çelebi'inin görüşleri ışığında inceleyen bir makale için Bkz, İsmail Özçelik, "Kâtip Çelebi'nin Penceresinden Osmanlı Devlet ve Toplum Hayatına İlişkin Bazı Düşünceler", **Ulakbilge**, 2017, Cilt: 5, Sayı: 9, s. 1-24.
[3177] Mustafa Kara, "Tekke", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 40, Ankara, 2011, s. 369.

genellikle zaviye ile birlikte geçmektedir. Bu durumun nedeni olarak, Söz konusu tekke veya zaviyenin aynı şeyh'e ait olmaları ve her iki kurumun benzer ya da aynı görevi ifa etmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hurufat defterlerinde geçen Konya tekkeleri şunlardır; Hz. Mevlana Hangahı/Tekkesi, Ebu İshak Kazeruni Tekkesi/Zaviyesi, Şeyh Sadaka Tekkesi ve Pirebi Sultan Zaviyesi / Tekkesi'dir.

Arapça bir kelime olan zaviye, açı ve köşe ya da evin küçük bir odası anlamlarına gelmektedir.[3178] Istılahi manası ise, herhangi bir tarikata ait olup içinde dervişlerin yaşadığı ve gelip geçen yolcuların bedava misafir edildiği mekânlar olarak tanımlanabilir.[3179] Konya Sahip Ata Cami bitişiğindeki Hicri 678 / Miladi 1279 tarihli hangah kitabesinde, "Allah'ın Salih kullarına konak ve muttaki suffa ashabına mesken olmak üzere" söz konusu hangahın vakfedildiği belirtilmektedir.[3180] Kitabedeki tanımdan da anlaşılacağı üzere zaviye inşa etmede ilk amaç, Allah rızasıdır. İkinci amaç ise, toplumun dini, ilmi ve sosyal faydasının gözetilmesidir.[3181] Selçuklu ve Osmanlı Devletleri zamanında inşa edilen zaviyelere bakıldığında hemen hepsinin söz konusu amaçları gerçekleştirmek için kurulduğu anlaşılmaktadır.[3182] Bunun en önemli göstergesi ise zaviyelerin şehrin içinde değil de daha çok dışında ve kenar mahallelerde kurulmalarıdır.[3183] Nitekim Selçuklular zamanında Moğollar, Osmanlılar zamanında ise Celali İsyanları neticesinde birçok köy boşaltılmış, halk şehirlere kaçmıştır. Tarlasını, toprağını bırakanlar ve şehirlere göç edenler söz

---

[3178] Karaman Vilayeti Zaviyeleri için yapılmış müstakil bir çalışma için Bkz, Bayram, *agt*.

[3179] Pakalın, *age*, Cilt: 3, s. 648; Kanar, *age*, s. 525; Cebecioğlu, *age*, s. 296; Ocak, "Zaviyeler", s. 250; Ayrıca 16. Asırda zaviyeler hakkında yapılmış bir doktora tezi için Bkz, Saim Savaş, 16. Asırda Sivas'ta Kurulan Ali Baba Zaviyesinin Dini Sosyal ve Ekonomik Fonksiyonları Hakkında Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1990. Zaviyelerin herhangi bir tarikata mensup oluşu, söz konusu zaviye şeyhinin mensup olduğu dini-tasavvufi fikir ve düşüncesi ile alakalı bir durumdur. Özellikle Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlıların ilk yıllarında kurulan zaviyelerin şeyhleri, genellikle başka coğrafyadan geldikleri için, Konya'da kurdukları zaviyelerinde, geldikleri coğrafyadaki dini ve tasavvufi fikirlerin temsilcileri konumunda idiler. Söz konusu zaviyeler ve farklı tassavufi fikirler için Bkz, A.Y. Ocak-S.Faroqhi, "Zaviye", **İA.** Cilt: XIII.

[3180] Semavi Eyice, "İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtimai bir Müessesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler." **İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 23, Sayı: 1-2, 1963, s. 20.

[3181] Ahmet Yaşar Ocak, "Zaviyeler", **Vakıflar Dergisi.**, Cilt: 12, 1978, s. 254.

[3182] Şeyh Ahmed, At Pazarı kapısının dış tarafında, Valide Hanı yanında bulunan Hanı'nın gelirlerini Taşkın Baba'nın, Rumoğlu Köyünde bulunan zaviyesine vakf etmiştir. Vakıf şartında söz konusu zaviyede "ayende ve revende'ye itam-ı taam olunmak" üzere vakıf gelirinin harcanması istemiştir. Bkz, VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19

[3183] Sahra Nahiyesine bağlı Rumoğlu Köyünde, Taşkın Baba'nın Türbe ve Zaviyesi bulunmakta idi. söz konusu köy aynı zamanda Taşkın Baba Zaviye'sinin vakfidi. Bkz, VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19; VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19.

konusu zaviyeler etrafında kümelenerek, özellikle Konya örneğinde yeni ve büyük mahallelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.[3184]

Niksar vakıfları üzerinde yapılan bir çalışmada, Hicri 1000 / Miladi 1591 tarihlerine kadar bu ilçede kurulan vakıfların %75'nin zaviye vakıfları olduğu ortaya çıkmıştır. Vakfiyelere göre, buralar âlimin, yolcunun, yoksulun, yerlinin ve yabancının bir araya geldiği yerlerdir. Zaviyelere gelmekten hiç kimse men edilmemektedir. Toplumun bütün kesimlerinin bir araya gelmesini sağlayan bu merkezlerin, istikrar ve huzurun sağlanmasında, toplumun belirli gayeler etrafında bütünleşmesinde büyük rol oynamıştır.[3185]

Konya Hurufat defterlerinde geçen ve XVII. yüzyılın sonu ile XIX. Yüzyılın başlarında tespit edilen zaviye sayısı 22'dir.[3186] Bunlardan 9 adedi Selçuklular dönemine, 6 tanesi Karamanoğulları dönemine ve 7 tanesi de Osmanlılar dönemine aittir. Söz konusu zaviyelerin bulundukları mahalleler, zaviye görevlileri, görevlilerin aldıkları ücretler, zaviyelerin sahip oldukları vakıflar, zaviyelerin banileri, ne zaman kuruldukları ve faal oldukları dönemler aşağıda teker teker ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Söz konusu verilerden Selçuklu Devleti zamanında zaviye sayısının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun oluşmasında, XI. Yüzyılın ikinci yarısında başlayan[3187] ve XIII. yüzyılın ilk yarısında Moğolların istilası ile daha da hız kazanan Türklerin Anadolu'ya göçlerinin[3188] büyük etkisi olmuştur.[3189] Söz

---

[3184] Söz konusu zaviyelerin etrafı ve çoğu zaman bulunduğu mahalle, devletin vergilerinden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca Bkz, Kuban, "Türk Şehri, s. 53-73.

[3185] Nazif Öztürk, "Osmanlı Döneminde Vakıflar", **Türkler**, Cilt: 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 800.

[3186] Karman vilayetinde ve Konya'da kurulan zaviye isimlerine bakıldığında, hemen hepsinin bir şahıs ismiyle kurulduğu anlaşılmaktadır. Kendi şeyhlerinin isimleriyle kurulan bu zaviyeler, aynı zamanda bulundukları mahalleye de adlarını vermişlerdir. Selçuklu ve sonraki dönem zaviye şeyhlerinin çoğu Anadolu dışından gelen Derviş, Fakih ya da devlet hizmetinde bulunan ve önemli görevlere gelen devşirme kökenli kişiler oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, bir devşirme olarak Selçuklu sarayına giren, Celaleddin Karatay, 18 yıl Alaaddin Keykubat'ın hizmetinde bulunmuş ve daha sonra devlet yönetiminde etkili olan birkaç kişiden biri olmuştur. Bkz, Osman Turan, "Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", **Belleten,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1948, s. 17; aynı şekilde Hz. Mevlana İran'dan gelmişti. Şeyh Alaaddin Rakka'dan Karaman'a gelerek burada bir zaviye kurmuştu. Hacı İsmail Horasanlı idi ve Karaman'da zaviyesini kurmuştu. Aksaray'da zaviyesi bulunan Ali, aslen Gazneli idi. Mud'da zaviyesi olan Şeyh Ali Semarkandlı idi. Akşehir'de kendi adına bir zaviye kurduran Baba Nimetullah Nahçıvanlı idi. Seydişehir'e ismini veren Seyyid Harun Horasanlı bir Türk sufisi idi. Bkz, M. Akif Erdoğru, "Karaman Vilayeti Zaviyeleri", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, (Kısaltma: Karaman Zâviyeleri), XI, İzmir, 1994, s. 90.

[3187] Faruk Sümer, *Oğuzlar(Türkmenler)*, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1972, s. 22;

[3188] Halil İnalcık, "Osmanlı Devletinin Kuruluşu", **Türkler,** Cilt: 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 118.

[3189] Ömer Lütfi Barkan, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", (Kısaltma: "İstila"), **Vakıflar Dergisi**, Sayı: II, Ankara, 1942, s. 279-304.

konusu göçlerle değişik tasavvufi ekollere bağlı sünni veya batıni derviş gurupları Anadolu'ya gelerek, yeni fethedilen topraklara yerleşmişlerdir. Müritleriyle birlikte yeni yerleşim yerlerinde zaviyeler kuran bu kitlenin bir kısmı Sûriyeden, bir kısmı Harzem, Horasan ve Azerbaycan'dan gelerek, etkisinde kaldıkları değişik tasavvufi düşünce ve fikirleri Anadolu'da yayma gayreti içine girmişlerdir.[3190] XIII. yüzyıl Anadolu'sunda Kübrevîlik, Sühreverdîlik ve Melâmîlik gibi yüksek zümre tarikatlarına mensup olan şeyhler Konya, Kayseri ve Sivas gibi büyük kültür merkezlerine yerleşerek zâviyelerinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. İzzeddîn Keykâvus I (1211-1220) ve Alâeddîn Keykubad I (1220-1237) gibi hükümdarlar, Selçuklu vezir ve devlet adamları ve zenginlerin yaptırdıkları zengin vakıflı zaviyeler, şehirlerin yapısını dini, sosyal ve fiziksel olarak değiştirip, şekillendirmiştir.[3191] Örneğin ünlü Selçuklu veziri ve devlet adamı Celaleddin Karatay,[3192]

Alâeddin Keykubad'ın yanında göreve başlamadan önce bir gulâmhaneye eğitilmek üzere alınmıştır. Daha sonra saraya getirilmiş ve Hicri 612 / Miladi 1215 ila Hicri 652 / Miladi 1254 tarihine kadar kendisine sırasıyla "emir- i devât", "emir- i taşthâne", "hazinedâr- ı hâss", "nâib" ve "atabey" gibi önemli görevler tevdi edilmiştir.[3193] Celaleddin Karatay, söz konusu görevlerde bulunduğu süre içerisinde, gerek Konya'da gerekse Konya dışında çok sayıda vakıf eser inşa ettirmiştir. Kayseri Antalya yakınlarında inşa ettiği kervansaraylar ile Konya'da inşa ettiği Karatay medresesi en meşhurlarıdır. Özellikle Karatay Medresesi günümüzde halen ayakta olup Konya'nın merkezi en büyük üç ilçesinden birine adını vermiştir.

Selçuklu döneminde yaşayan Şeyh Aliman, zaviyesini Mevlana türbesinin kuzeyinde, dış kale surlarının dışında inşa etmiş olup bulunduğu mahalleye de adını vermiştir. Aynı şekilde Pir Esad ve Sadr Sultan zaviyeleri şehrin güney doğusunda, dış kale surlarının dışında Farhünnisa Zaviyesi ise güneyde inşa edilmiştir. Söz konusu yapılar, zamanla çevrelerinde yeni mahallelerin oluşmasına neden olmuş ve adlarını bu mahallelere vermişlerdir. Bu yapılardan özellikle Fahrünnisa Zaviyesi bir "Hatun Zaviyesi" olması bakımından önemlidir.

[3190] Ocak, "Zaviyeler", s. 254.
[3191] Gös. yer.
[3192] İbn-i Bibi, Anadolu Selçuki Devleti Tarihi, adlı Farsça Muhtasar Selçuknamesinde, Emir Karatay'ın onsekiz sene boyunca seferde ve hazarda, gece gündüz sultanın hizmetinde bulunduğunu ve bunun bizzat emir Karatay tarafından nakl edildiğini belirtmektedir. *Bkz,* İbn-i Bibi, *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi*, Çev. M. Nuri Gencosman, Uzluk Basımev, Ankara, 1941, s. 91.
[3193] Odabaşı, "Karatay Sultan Zaviyesi", s. 359.

Şehrin fiziksel yapısı ile zaviyeler arasındaki ilişkiye genel olarak bakıldığında, zaviyelerin dış kale surlarının içinde güney-güney batı ve kuzeyde daha yoğun bir şekilde konumlandıkları anlaşılmaktadır. Ancak zaviyelerin en yoğun biçimde konumlandıkları yerler Konya Kale'sinin dış surlarının dış tarafları olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle şehrin kuzey ve batı tarafları, zaviyelerin en çok bulundukları alanlar olarak dikkat çekmektedir. Ancak şehrin güneyinde ve doğusunda, seyrekte olsa zaviyelerin olduğu anlaşılmaktadır. Zaviye-şehir ilişkisi açısından bakıldığında Konya zaviyelerinin aslında şehrin içinde değil de, kuruluş amaçlarına uygun olarak, şehrin dışında kuruldukları ve kuruldukları bölgelerde zamanla bir mahallenin teşekkül ettiği ve mahallelerin genellikle zaviye adıyla anılmaya başlandığı görülmektedir. Kalenderhane Zaviyesi ve Mahallesi, Şeyh Aliman Zaviyesi ve Mahallesi, Pir Esad Zaviyesi ve Mahallesi belirtilen duruma örnek yapılardır.

Tablo- XXIV

Selçuklular Döneminden Kalan Konya Tekke ve Zaviyeleri

Selçuklular Dönemi Tekke ve Zaviyeler	
1	Hoca Ahmed Fakih Zaviyesi
2	Sadir(Sedir) Sultan Zaviyesi
3	Pir Esad Zaviyesi
4	Hızır İlyas Zaviyesi
5	İmam Begavi Zaviyesi
6	Şeyh Aliman Zaviyesi
7	Şeyh Evhadüddin-i Kirman Zaviyesi
8	Kadı Hürremşah Zaviyesi
9	Fahrünnisâ Hatun'un Zaviyesi
10	Şeyh Sadaka Tekkesi / Zaviyesi
11	Elikesik Han Zaviyesi

Hurufat defterlerinde, Selçuklu dönemine ait olduğu anlaşılan 11 zaviye tespit edilmiştir. Zaviyeler dönemin din ve tasavvuf büyükleri adına yapılmıştır. Zaviyeler genellikle türbelerle birlikte bulunmakta idi. Sözkonusu yapılar hakkında Hurufat defterlerinde atama kayıtları bulunmaktadır. Bunlar yapılar aşağıda detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2.1. Hoca Ahmed Fakih Zaviyesi

Ramazan 687 / Eylül 1288 tarihli zaviye'nin kitabesinde, zaviye kurucusu Ahmed Fakih'in talabesi olan Şeyh Aliman tarafından 1288'de Ahmed Fakih Mahallesinde kurulmuştur. Ahmed Fakih Zaviyesi Mescidi ile birlikte Konya surlarının çeşme kapısı yakınında idi. Zilkade 1110 / Mayıs 1699 öncesinde Şeyh Mehmed ve Hoca Ahmed Zaviyesinde imam ve hatip olarak görev yapmıştır. Ancak Şeyh Mehmed'in ümmi olması dolayısıyla verilen tarihte görevinden alınmış ve yerine mütevelli Mustafa arzıyla Hacı Mustafa atanmıştır.[3194] Zaviyede 1 akçe vazife ve bir hisse galle ile meremmatçı Süleyman beratını zai ettiğinden, beratı yenilenmiştir.[3195]

2.2. Sadir(Sedir) Sultan Zaviyesi

Sedirler[3196] Mahallesinde idi. Zaviyenin nazırı 1 akçe ile Hacı Süleyman'dır. Ancak Hacı Süleyman'ın Zilkade 1132 / Eylül 1720'de ölmesi üzerine Hacı Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3197]

2.3. Pir Esad Zaviyesi

Anadolu Selçuk zamanında Konya'da yaşayan[3198] bir şeyh olan Pir Esad, Kendi adını taşıyan ve At Pazarı kapısının güney doğusuna düşen mahallede zaviye, mescid, türbe ve vakf'ı bulunmakta idi. 1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde zaviye vakfının yıllık toplam geliri 500 akçe'dir.[3199] Recep 1129 / Haziran 1717 tarihli hurufat kaydında, Pir Esad Sultan Zaviyesi'nin evladiyet ve meşrutiyet üzere 2 akçe ile şeyh ve mütevelli olan İvaz Dede'nin ölmesi üzerine Mehmed

[3194] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[3195] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[3196] Sedirler Mahallesi; Sadir Sultan Zaviyesinden dolayı bu ismi almıştır. Sadir ismi gündelik hayattaki telaffuzdan dolayı, Sedir olarak yerleşmiştir. Bkz, Konyalı, age, 1964 Baskısı, s. 716-717.
[3197] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[3198] Ölüm tarihi: Hicri 662 / Miladi 1263
[3199] Coşkun, *agm*, s. 27.

Dedeye naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3200] Hicri 1205 / Miladi 1790 tarihli hurufat kaydında Pir Esad vakfından zaviyesinin tevliyet ve meşayıhlığına atancak kişilerin evladı vakıftan olması ve bundan da yaşça büyük ve kâmil olanlarına verilmesi şart koşulmuştur.[3201] Bu şartları taşıyan Mehmed berat mütasarrıf iken bir süre sonra ölmesi üzerine bir hissesi oğulları İvaz, Osman, Ömer ve İbrahim'e kalan hisse ise Mehmed'in kardeşi oğlu Ali'ye tevcih edilmiştir. Ancak Alinin ölmesi üzerine oğlu Osman'a, onun dahi çocuksuz ölmesi üzerine kızları Şerife Salih'a ve Şerife Fatma binti Osman isimli hatunlara iştirakken 23 R. Evvel 1205 / 30 Kasım 1790'da berat tevcihi yapılmıştır.[3202] Ancak, bir süre sonra Şerife Saliha'nın çocuksuz ölmesi ve Şerife Fatma'nin dahi ölmesi üzerine oğulları Seyyid Halil ve Seyyid Osman kardeşlere nısf-ı tevliyet ve nısf-ı meşihat'a mutasarrıf olmak üzere naib Tayyarizade Seyyid Abdurrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3203] Müştereken mutasarrıf olan Seyyid Halil ve Seyyid Osman kardeşlerden Seyyid Halil'in ölmesi üzerine hissesi, kardeşi ve müştereği Osman'a tevcih edilmiştir.[3204]

2.4. Hızır İlyas Zaviyesi

Süd Tekkesi'nin kuzeydoğusunda bulunan zaviye, Kemaleddin b. Doğuş tarafından Hicri 640 / Miladi 1242'de yaptırılmıştır.[3205] Bazı kayıtlarda Kemaleddin Zaviyesi olarak ta geçen Hızır İlyas Zaviyesi, Konya'nın dış surunun içinde, Ertaş Kapısı yakınında olduğu belirtilmektedir.[3206] Kemaleddin'in zaviyeye cüz vakfettiği anlaşılmaktadır. Vakfettiği cüzlerden 3 akçe yevmiye ve 1 hisse galle ile cüz okutulmuştur. Recep 1109 / Ocak 1698'de zaviyenin 3 akçe ve yıllık bir hisse galle yevmiye ile cüzhanı Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3207] Zaviyenin tevliyeti evladı vakıftan salih ve büyük olanlara şart koşulmuştur. Zaviye vakfından almak üzere 9 sehimden 3 sehmi evladı vakıftan mütevelli olanlara, 5 sehmi ise nazır olanlara ayrılmıştır.[3208] Safer 1132 / Aralık 1719'da zaviyenin cüzhanı Seyyid Ahmed'in ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3209] Şevval 1133 / Temmuz 1721'de zaviye vakfının mütevelli Seyyid Yahya'dır. Seyyid Yahya'nın ölmesi

[3200] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[3201] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14; VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.
[3202] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.
[3203] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14.
[3204] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 24.
[3205] Küçükdağ, *agt*, s. 65.
[3206] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[3207] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[3208] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[3209] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.

üzerine Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3210] Hurufat defterlerinde Hızır İlyas Türbesine türbedar atamaları da yapılmıştır. C. Ahir 1142 / Aralık 1729'da türbedar Seyyid Abdülkadir'dir.[3211] C. Ahir 1162 / Mayıs 1749'da zaviyenin evladiyet üzere 3 sehim ile mütevelli Seyyid Mehmed'dir. Verilen tarihte Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3212] Recep 1186 / Eylül 1772'de Kemaleddin vakfının mütevelli Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine kız kardeşleri Şerife Emine, Şerife Âlime ve Şerife Saide binti Seyyid Süleyman'a müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[3213]

2.5. İmam Begavi Zaviyesi

Konevi Caminin kuzeydoğusunda yer alan zaviye günümüzde mevcut değildir.[3214] Hurufat defterlerinde Begavi Zaviyesine zaviyedar atamaları yapılmıştır. Zilkade 1135 / Ağustos 1723'te zaviyenin zaviyedarı aynı zamanda muallimi sıbyan olan Hafiz Mustafa Halil'dir.[3215] Zaviyedar ve müallimi sibyan Hafiz Mustafa Halil'in Safer 1136 / Ekim 1723'te "ciheti maaşi" olmadığının meclisi şer'e haber verilmesi üzerine Şeyh Sadreddin ve Sultan Alaaddin vakıf köylerinden beşer yevmiye almak üzere berat tevcihi yapılmıştır.[3216]

2.6. Şeyh Aliman Zaviyesi

Selçuklular zamanında yaşayan bir zat olan Şeyh Aliman, Mevlana Külliyesinin kuzeydoğusundaki bölgeye ismini vermiştir. Şeyh Aliman Zaviyesi tevliyeti evlada şart koşulmuştur. XVIII. yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılan zaviyenin Şaban 1101 / Mayıs 1690'da 2 akçe ile mütevellisi Mustafa bin Mahmud'dir. Mustafa'nin ölmesi üzerine evladı vakıftan Molla İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[3217] R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te zaviyenin 2 akçe ile mütevelli evladı vakıftan Abdullah'tır. Abdullah'ın ölmesi üzerine büyük oğlu Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[3218] Şevval 1186 / Aralık 1772'de evladı vakıftan zaviyenin 2 akçe ile mütevelli İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[3219]

[3210] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[3211] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195.
[3212] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[3213] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109; VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[3214] Küçükdağ, *agt*, s. 68.
[3215] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[3216] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230.
[3217] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[3218] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[3219] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.

2.7. Şeyh Evhadüddin-i Kirman Zaviyesi

Selçuklu dönemi eseri olan zaviye ve türbesi aynı yerde olup Musalla Mezarlığında, Şüca'uddin türbesinin güneybatısında ve Şeyh Sadaka Türbesinin önünde idi.[3220] Türbe ve zaviyesinin, R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte türbenin 1 akçe ve 1 hisse galle ile türbedarı ve zaviye şeyhi Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine türbedarlık ve zaviye şeyhliği boş kaldığından vaiz Mehmed bin Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3221]

2.8. Kadı Hürremşah Zaviyesi

Karamanoğulları dönemi eseri olan zaviye, Konevi Zaviyesi yakınında idi.[3222] XVIII. yüzyıl başlarında faal olan zaviye ye cüzhan ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Safer 1116 / Haziran 1704'te zaviyenin 2 akçe ile mütevelli Mehmed Ali'dir. Verilen tarihte Mehmed Ali'nin beratı yenilenmiştir.[3223] Kadı Hürremşah vakfından almak üzere 2 akçe ile cüzhan olan Derviş Mehmed'in ölmesi üzerine Şevval 1133 / Temmuz 1721'de Derviş Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3224]

2.9. Fahrünnisâ Hatun'un Zaviyesi

Hurufat kayıtlarında rastlanmamakla birlikte, kaynaklarda Fahrünnisâ Hatun'un zaviyesinden bahsedilir.[3225] Ancak Hurufat defterlerin tutuluş tarihinin XVII. Yüzyılın sonları olduğu göz önünde bulundurulduğunda zaviyenin bu tarihten önce yıkılmış olabileceği ve bu yüzden kayıtlara geçirilmemiş olduğu düşünülebilir. Ancak 1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde Fahrünnisâ Hatun'un zaviyesinin toplam geliri 307 akçe olarak gösterilmiştir. Seydişehir'deki bazı köy ve mezraların gelirleri bu zaviyenin gelirleri arasında gösterilmiştir. Verilen tarihte zaviyenin mutasarrıfı Şeyh Üveys'tir.[3226]

[3220] Konyalı, *age*, s. 590.
[3221] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141.
[3222] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 360.
[3223] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[3224] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[3225] Yasa, *agt*, s. 196.
[3226] Coşkun, *agm*, s. 26.

2.10. Şeyh Sadaka Tekkesi / Zaviyesi

Hz. Mevlana Türbesi ve Musalla Mezarlığı yakınında idi.[3227] Selçuklu dönemi eseri olan zaviye'nin, Evhadeddin Kirmani'nin halifesi Zeyneddin Sadaka'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu zat, Mevlana ve Evhadeddin ile muasırdı.[3228] Hurufat defterlerinde zaviyenin XVIII. yüzyılın başları ile XIX. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Tekkeye mütevelli ve tekkenişin atamaları yapılmıştır. R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de tekkenin tekkenişini ve mütevelli Derviş Mehmed'dir. Derviş Mehmed'in ölmesi üzerine diğer Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3229] Tekke'nin C. Evvel 1148 / Eylül 1735'te tekkenişini Mehmed bin Abdurrahman'ın beratı yenilenmiştir.[3230] R. Evvel 1195 / Şubat 1781 tarihli kayıtta söz konusu tekke tevliyetinin iki kişi üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Seyyid Abdurrahman, tekke tevliyetinin 2/3'üne mutasarıf iken, diğer hissenin kimin üzerinde olduğu belirtilmemiştir. Ancak söz konusu hisseye mutasarrıf olan kişinin muhtemelen Seyyid Abdurrahman'nın kardeşi İbrahim olduğu düşünülmektedir. Nitekim bir süre sonra Seyyid Abdurrahman'ın ölmesi üzerine kardeşi oğlu Hafiz Ahmed bin İbrahim'e beratı atiki üzere tevcih yapılmıştır.[3231] R. Evvel 1231 / Ocak 1816 tarihli kayıtta, Seyyid İbrahim'in söz konusu tekkenin sülüs hisse ile tekkenişin ve tevliyetine mutasarrıf olduğu anlaşılmaktadır. Hafiz İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları Hafiz Seyyid Ahmed ve Ali'ye, babalarının atik beratı ile tevcih yapılmıştır.[3232]

2.11. Elikesik Han Zaviyesi

Klasik han-zaviye ilişkisi açısından tipik bir örnek oluşturan Elikesik Han Zaviyesi, Konya'nın Sudirhemi Nahiyesinde idi. Hurufat defterlerinde, Konya'nın Sudirhemi Nahiyesinde gösterilen Elikesik Hanı Zaviyesi'nin vakıf şartında 'Ulemaya meşrut kılındığı' belirtilmektedir. Şaban 1130 / Haziran 1718'de zaviyenin mütevellisi Şeyh Ahmed'dir. Zaviyenin tevliyeti ile ilgili bazı haksızlıkların yapıldığı

[3227] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[3228] Mikail Bayram, "Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) Ve Fatma Bacı", **Türkler**, Cilt: 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 613.
[3229] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141
[3230] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[3231] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 8.
[3232] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.

ve bunların mahkemeye intikal ettiği anlaşılmaktadır.[3233] Zaviyenin müteveli, zaviyedar ve nezaretine XVIII. yüzyılın ilk yarısında atamalar yapılmıştır.[3234]

2.12. Pirebi Sultan Zaviyesi / Tekkesi

Konya'da bulunan Pirebi Zaviyesinin Selçuklu dönemi eseri olduğu anlaşılmaktadır. Zaviyenin banisi Pirebi Sultan'dır. Kayıtlarda Zaviye tevliyetinin evlada şart koşulduğu anlaşılmaktadır.[3235] Hicri 1181 / Miladi 1767'de zaviyenin yevmi 1 akçe ile tekkenişini ve zaviyedarı vakfının yevmi 2 akçe ile mütevellisi Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine Derviş Ömer Bin Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3236] Derviş Ömer bin Ahmed'in beratı daha sonraki tarihlerde yenilenmiştir.[3237] Pirebi Sultan Medresesi, zaviyesi ve tekkesi için kurmuş olduğu vakfin 11 Recep 1217 / 7 Kasım 1802'de *evladiyet* ve *meşrutiyet* üzere 2 akçe ile mütevelli Seyyid Ali'dir. Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3238] Pirebi Sultan tekkesi vakfının R. Evvel 1222 / Mayıs 1807'de 2 akçe ile mütevelli Seyyid Ali'dir.[3239]

Tablo-XXV

Karamanoğulları Döneminden Kalan Konya Tekke ve Zaviyeleri

Karamanoğulları Dönemi Tekke ve Zaviyeleri	
1	Derviş Ulaş Zaviyesi
2	Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesi
3	Turgutoğlu Ömer Bey Zaviyesi
4	Nasuh Bey Zaviyesi
5	Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi / Tekkesi
6	Şeyh Hasan Rumi Zaviyesi
7	Şeyh Taşkun Baba Zaviyesi

[3233] VGMA, HD, 1119, Vr.9, s. 235; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[3234] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41; VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62; VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[3235] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[3236] VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 33.
[3237] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23.
[3238] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[3239] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 8.

2.13. Derviş Ulaş Zaviyesi

Karaman oğlu dönemi yapılarından olan zaviyenin inşa tarihi XIV. Yüzyıl'dır.[3240] Konyalı, Derviş Ulaş Türbesinin Kalenderhane Mahallesi Musalla Caddesinde olduğunu belirtirken, zaviyesini Meram vadisinde göstermiştir.[3241] Küçükdağ ise, Zaviyeyi Kalenderhane mahalasinde türbenin olduğu yerde göstermiştir.[3242] Ancak Hurufat kayıtlarında zaviye Meram Mahallesinde gösterilmiştir.[3243] Yasa'da; Ulaş baba Zaviyesi, Kalenderhanesi ve değirmen'in bir yapı topluluğu olduğu ve bunların Meramda olduğunu belirtmektedir.[3244] Bazı Hurufat defterlerinde ise, "vadi-i meram mahallesinde metfun derviş ulaş" şeklinde geçen kayıtlar bu durumu teyid etmektedir.[3245] Safer 1138 / Ekim 1725 tarihli kayıtta, Meram Mahallesinde bulunan, Derviş Ulaş Tekyesi Zaviyesinin zaviyedarı Hasan'ın ölmesi üzerine Şeyh Halil bin Ahmed'e Kadı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3246] C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da Derviş Ulaş Vakfının mütevellisi Mehmed Paşa'nın çocuksuz ölmesi üzerine muayyene ile Halil Efendi İbn Eş-Şeyh Ahmed Efendi'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3247] Meram'da Ulaş Zaviyesi Vakfının evladiyet ve meşrutiyet üzere senede 1 mud galle ile mütevelli Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e 20 yevmiye ile Muharrem 1204 / 10 Ekim 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[3248] Hicri 1255 / Miladi 1839'da Mehmed bin Süleyman'ın ölmesi üzerine aynı yevmiye ile vakıf mutevelliliği oğlu Süleyman'a babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır. [3249]

[3240] Dülgerler, *age*, s. 23.

[3241] Konyalı, *age*, s. 778; Ancak, Ramazan 1122 / tarihli Hurufat Defterinde geçen "vadi-i meramda medfun Derviş Ulaş" kaydı(VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44) söz konusu Derviş Ulaş yada Ulaş Baba'nın burada gömülü olduğu anlamı çıkar. Oysaki türbesi olan dervişler, şeyhler kendi türbelerine gömülürlerdi. Dolayısıyla türbenin Kalenderhane Mahallesinde olması söz konusu durumdan farklı bir örnek oluşturmuştur.

[3242] Küçükdağ, *agt*, s. 65.

[3243] Hurufat Defterlerinde geçen kayıt; "vadi-i meramda Ulaş zaviyesinin ba muayyene zaviyedarı ve mütevellisi Hacı Ulaş fevt" C. Evvel 1108 / şeklindedir. Bkz, VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.

[3244] Yasa, *agt*, s. 526.

[3245] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44; Söz konusu kayıtta, Derviş ulaş evkafına evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevelli olan Ulaş Mustafa'nın ölmesi üzerine, kardeşi oğulları Hüseyin bin Süleyman ve Mehmed bin Ali'ye kadı arzıyla Ramazan 1122 / tevcih yapılmıştır.

[3246] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.

[3247] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.

[3248] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.

[3249] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.

2.14. Şeyh Osman-ı Rumi[3250] Zaviyesi

Kendi ismiyle anılan mahallede olan zaviye'nin, kubbeli ve kârgir bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır.[3251] XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği[3252] tahmin edilen Zaviyenin 877 / 1472'de Fatih zamanında yapılan Karaman Vilayeti Tahririnde 16 akçe'lik geliri tespit edilmiştir.[3253] 1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde ise, zaviyenin toplam geliri 940 akçe'dir.[3254] Ayrıca söz konusu eserde kişilerin de zaviye'ye vakıflar tahsis ettikleri anlaşılmaktadır. Reyhan Ağa vakfından 620 akçe Şeyh Osman Rumi Zaviyesine vakf edilmiştir. Akşehir'deki Gevhertac Hamamının 24 sehimden 3 sehmi Şeyh Osman Rumi Zaviyesinin vakfıdır.[3255] Söz konusu zaviye'ye Bedelci Mehmed Ağa'nın bağ ve değirmen vakf ettiği anlaşılmaktadır.[3256] 2 akçe ile mütevelli ve 1 akçe ile cüzhan olan Mustafa'nın beratı Muharrem 1116 / Mayıs 1704'de yenilenmiştir.[3257] Ramazan 1123 / Ekim 1711'de Şeyh Osman Rumi Zaviyesinin Feraşı Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine El-Hac Ali'ye tevcih yapılmıştır.[3258] 2 akçe ile Feraş olan Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Hasan'a mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3259]

2.15. Turgutoğlu Ömer Bey Zaviyesi

Konya'nın Sa'id-ili Nahiyesi Kadınhanı köyünde bulunan Turgutoğlu Ömer Bey Zaviyesi, Karamanoğulları dönemine ait bir eser olmakla birlikte Osmanlılar zamanında da faaliyetlerine devam etmiş, önceden intikal eden vakıf hakları, Osman padişahları tarafından da tanınmış ve devamı sağlanmıştır.[3260] Şaban 1174 / Mart 1761 tarihli hurufat kaydından zaviyenin faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte

---

[3250] Konyalı, adı geçen eserinin 753. Sahifesinde, Şeyh Osman Rumi mescid ve zaviyesi hakkında bilgi
verirken, Şeyh Osman Rumi'nin Mevlana zamanında yaşadığını ve Mevlana'nın arkadaşı olduğunu belirtmektedir.
[3251] Konyalı, *age*, s. 753; Küçükdağ, *agt*, s. 63.
[3252] Yasa, *agt*, s. 195.
[3253] Kahraman, *age*, s. 4.
[3254] Coşkun, *agm*, s. 26.
[3255] *Age*, s. 195.
[3256] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; Şevval 1132 / ve Recep 1133 / tarihli söz konusu kayıtlarda, Bedelci Mehmed Ağa'nın, Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesine vakf ettiği cüzlerin ve zaviyenin meremmatçı cihetlerinin yarı hissesine Şeyh Ali sahiptir. Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine, Seyyid Şeyh Sunullah mutasarrıf olmuştur. Bir süre sonra Seyyid Şeyh Sunullah'ın ölmesi üzerine, oğulları Seyyid Abdülkadir ve Seyyid Mustafa'ya naib arzıyla müştereken mutasarrıf olmuşlardır.
[3257] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500; VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[3258] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54.
[3259] Gös. yer.
[3260] Uzluk, *age*, s. 23.

zaviyenin nazırları Seyyid Mehmed, Seyyid Beyazid ve Seyyid Süleyman'dır.[3261] Turgutoğlu Ömer Bey vakfından 1 hisse galle ile cüzhan Seyyid Hafiz Ali'nin ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Halife'ye mütevellileri Seyyid Hafiz Bin Seyyid Mustafa ve Seyyid Mehmed arzıyla C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de berat tevcihi yapılmıştır.[3262] Ömer Bey'in vakfı olan İldaş Köyü gelirlerinin de cüz okunması için vakf edildiği anlaşılmaktadır.[3263]

2.16. Nasuh Bey Zaviyesi

Şekerfuruş Mahallesinde bulunan Nasuh Bey Mescidi yanında inşa edilmiştir. Karamanoğulları dönemi eseridir. Hurufat kayıtlarında zaviye hakkında fazla kayıt bulunmamaktadır. Şaban 1105 / Mart 1694 tarihli kayıtta zaviye'nin Şeyhi Abdullah'idi. Abdullah'ın ölmesi üzerine Abdurrezak'a berat tevcihi yapılmıştır.[3264]

2.17. Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi / Tekkesi

Karamanoğulları dönemi eseri olan zaviye, Konya'nın Beyhekim Mahallesinde, eski doğum evinin arkasında idi.[3265] Zaviye ve tekke, Karamanoğlu Mehmet Bey tarafından Miladi 821 / Hicri 1418 yılında Kazerunlu Şehriyar oğlu Ebu İshak İbrahim adına yaptırılmıştır.[3266] Zaviyeyi yaptıran Mehmed Bey zaviyeye birtakım vakıflar da bağışlamıştır. Ak Köy[3267] bu tekkenin vakfı idi.[3268] Köy'den gelen gelirin beşte biri mütevellinin, kalanın yarısı zaviyede konaklayanların masrafları için kalan kısmı ise zaviyenin kâtibi, nazırı ve diğer görevlilerine

[3261] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[3262] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 34.
[3263] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[3264] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 179.
[3265] Dülgerler, *age*, s. 129; Küçükdağ, *agt*, s. 68; Önder, *Mevlana Şehri*, s. 170-171; Yasa, *agt*, s. 538.
[3266] Ebû İshâk Kâzerûnî (r. aleyh), zengin müslümanları hayra teşvik edip, vakıflar kurmalarını sağladı. Çeşitli beldelerde yüzlerce dergâh, ribât, hânekâh yaptırdı. Buralarda muhtaçlara yemekler dağıtıldı. Bu ribât ve vakfiyelerde ilim ve edep öğretildi, cihâd ruhu aşılandı. Müslüman hükümdarlar, Kâzerûniyye yolunu teşvik edip, çeşitli vakıflar yaptılar. Özellikle; Bursa, Konya, Erzurum ve Şam gibi beldelerde Ebû İshâk Kâzerûnî ya da müritleri adına zaviyeler çoğaldı. Sultan Yıldırım Bâyezîd Hân da, Bursa'da Kale altı (yahut Tahtakale) denilen yer arkasında Ebû İshâk alemdarlarına mahsûs bir Zâviye-i âlî tahsîs etti. Vakfiyesinde; "Bunu Şeyh Ebû İshâk Kâzerûnî eshâbına âdet olduğu veçhile, gelen misafirlerin, mukîmlerin mümkün olduğu derecede îzâz ve ikramları hizmetlerinin ifâsı için vakfetti" denilmektedir. Detaylı bilgi için Bkz, (Komisyon, *İslam Tarihi Ansiklopedisi*, Cilt: 7, "Kazeruni", Maddesi, Cilt: 7, İhlas Neşriyat, İstanbul, 1993), Daha öncesinde de Karamanoğlu Mehmet Bey Konya'da Ebû İshâk Kâzerûnî adına bir zaviye yaparak, söz konusu zatın peşinde gidenlere vakıflar tahsis etmiştir. Ebû İshâk Kâzerûnî bütün islam coğrafyasının zaviyelerle donatılmasını sağlayarak, Müslümanlara arasında dayanışma, kaynaşma ve cihat ruhunun canlı kalmasını sağlamıştır.
[3267] Zilkade 1191 / Aralık 1777'te söz konusu köy 'ün yıllık bir mud galle ile cabisi Mustafa'dır. VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22; 19 R. Evvel 1250 / 21 Temmuz 1834'te köynin 1 mud galle ile cabisi Ahmed ibn Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine es-Seyyid İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır. VGMA, HD, 556, Vr.5, s. 12.
[3268] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 105.

ayrılmıştır.[3269] Günümüzde mevcut olan Zaviye'nin 1 mud galle ile kâtibi Abdülkadir'dir. Abdülkadir'in 1 mud galleye kanaat etmemesi yüzünden Şevval 1136 / Haziran 1724'te Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3270]

2.18. Şeyh Hasan Rumi Zaviyesi

Zaviye, Şeyh Osman-ı Rumi Mahallesinde ve Şeyh Hasan Rumi Türbesi ile birlikte olup günümüzdeki yapı ikinci kez inşa edilmiş halidir. 1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde zaviye'nin 1.469 akçe geliri mevcuttur.[3271] Karamanoğulları döneminde inşa edilmiştir.[3272] Muharrem 1129 / Aralık 1716'da zaviyenin mütevelli ve cüzhanı Ahmed iken, on beş sene boyunca Konya dışında olması hasebiyle Ahmed'den alınan mütevellilik ve cüzhanlık ciheti, naib arzıyla Ali'ye tevcih edilmıştır.[3273] Şaban 1131 / Haziran 1719'da 1 mud galle ile zaviyedar Ali ibn Mehmed'dir.[3274] Söz konusu zaviyeye XIX. Yüzyılın ortalarına zaviyedar, mütevelli, cüzhan, noktacı, nazır, müezzinlik, meremmat, kandilci ve imam atamaları yapılmıştır.[3275] Ayrıca zaviyede eğitimin yapılması için Koçac Köyü mahsulünden yevmiye ayrılmıştır. Seyyid Süleyman Bin Seyyid Hafiz Ali'ye zaviyenin vakfi olan köy mahsulünden 4 hisse ile imam, 2 hisse ile sarraç, 2 hisse ile cüzhan ve 4 hisse ile tedrisat yapma karşılığında tevcih yapılmıştır.[3276]

2.19. Şeyh Taşkun Baba Zaviyesi

At Pazarı kapısının dış tarafında, Valide Hanı'nın yanında[3277] Dedemoğlu Şeyh Ahmed, bir han inşa etmiştir. Hanın gelirlerini, dedesi Taşkın Baba'nın zaviyesine gelen "ayende ve revende" nin yeme içme, konaklama gibi birtakım ihtiyaçlarına sarf olunmak üzere vakf etmiştir. Söz konusu vakfin tevliyetinin de kendi soyundan kişilere vakf etmiştir. Evladiyelik vakfin mütevelliliğine 8 Recep 1205 / 13 Mart 1791'de, daha önce vakıf mütevellisi olan İbrahim ve Ahmed İbn

---

[3269] Konyalı, *age*, s. 916.
[3270] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90; VGMA, HD, 1108, Vr.14, s. 35.
[3271] Coşkun, *agm*, s. 26.
[3272] Küçükdağ, *agt*, s. 64.
[3273] İzzet Sak, *47 Numaralı Konya Kadı Sicili*, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2014, s. 704; VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[3274] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[3275] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80; VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129; VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[3276] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14.
[3277] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.

Mehmed kardeşlerin ölmeleri üzerine Seyid bin Ahmed ve Said Mehmed bin İbrahim getirilmiştir.[3278]

Tablo- XXVI

Osmanlılar Dönemi Konya Tekke Ve Zaviyeleri

Osmanlılar Dönemi Konya Tekke Ve Zaviyeleri	
1	Piri Mehmed Paşa Zaviyesi
2	Yediler Zaviyesi
3	Sarı Yakup Zaviyesi
4	Seyyid Veli Dede Zaviyesi
5	Şeyh Ebu'l Vefa Zaviyesi
6	Ezeli'zade Zaviyesi

2.20. Piri Mehmed Paşa Zaviyesi

Piri Mehmed Paşa, Sofya, Silivri, Galata kadılıklarında bulunduktan sonra, II. Bayezid devrinin başlarında Baş Defterdar, Yavuz zamanında Vezir ve İstanbul Kadılıklarında bulunmuştur.[3279] Doğum tarihi bilinmeyen Paşa'nın vefat tarihi 1532 olup Silivride vefat etmiştir. Mezarı Silivri'dedir.[3280]

Piri Mehmed Paşa'nın Zaviyesi, kendi adıyla anılan mahallededir. Hurufat kayıtlarında Mevlana Dergâhına yakın olan mahallede, zaviyenin yanısıra, içinde bir mescid ve her ikisinin giderlerini karşılamak için de bir vakıf tesis etmiştir.[3281] Yine kayıtlardan Zaviyenin bir bahçesinin olduğu, bu bahçeye bakan bahçıvan için de vakıftan yevmiye bağlandığı anlaşılmaktadır.[3282] Hurufat defterlerinde Zaviye ile ilgili kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla, zaviyenin XVIII. Yüzyılın başları ile XIX. Yüzyılın ortalarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[3283] Ramazan 1128 / Ağustos 1716'da zaviyede 4 akçe ile cüz'han es-Seyyid Abdülehad'dir. Onun ölmesi üzerine

[3278] Gös. yer.
[3279] Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani,* Cilt: 4, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s. 1335.
[3280] Piri Mehmed Paşa hakkında daha geniş bilgi için Bkz, Şerafeddin TURAN, "Piri Mehmed Paşa", MEB. **İA**., Cilt: IV, Eskişehir, 1997, s. 559-561.
[3281] VGMA, HD, 556, Vr.5, s. 13.
[3282] Gös. yer.
[3283] VGMA, HD, 556, Vr.5, s. 13; VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.

Es-Seyyid Feyzullah'a mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3284] Recep 1190 / C. Evvel 1192 / yılları arasında, Piri Mehmed Zaviyesine 7 tane atama kaydı yapılmıştır. Bunlar, 3 akçe ile kayyım ve çerağdar atamaları,[3285] 1 akçe ile Kilerci ataması,[3286] 2 akçe ile cüzhan ataması,[3287] 3 akçe ile hatip ataması,[3288] 2 akçe ile zaviye bahçesine bahçivan ataması,[3289] 4 akçe ile İhlas süresi ve Selah'hanlık cihetlerine[3290] yapılan atamalardan oluşmaktadır. Muharrem 1195 / Aralık 1780'de 1 akçe ile Ferraş Seyyid Mehmed Arif'in ölmesi üzerine Babası Seyyid Mahmuda berat tevcihi yapılmıştır.[3291] Piri Mehmed Paşa Zaviyesi Mescidinin 3 akçe ile kayyım ve çerağdarlık cihetlerine Seyyid Abdülkadir bin Seyyid Süleyman ve Seyyid Ali bin Seyyid Yusuf iştirakken mutasarrıflar iken, Seyyid Abdülkadir'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin'e babaları beratı gereğince 10 Recep 1215 / 27 Kasım 1800'de berat tevcihi yapılmıştır.[3292]

2.21. Yediler Zaviyesi

Hurufat Kayıtlarından Yediler sultan zaviyesinin de yediler mahallesi vakfına dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Zilhicce 1119 / Şubat 1708'de vakıf şartı gereğince vakfın mütevelli ve zaviyedarı Hasan iken, İsa alarak naib arzıyla berat almıştır. [3293]

2.22. Sarı Yakup Zaviyesi

XV. yüzyıl yapısı olduğu düşünülen zaviyenin XVIII. Yüzyılda faal olduğu anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtlarında Sarı Yakup Zaviyesi ile ilgili atama kayıtları mevcuttur. Bu kayıtlar daha çok Sarı Yakup Mescidi ve Zaviyesine yapılan mütevelli atamalarıdır.[3294] Bozkuş ve Koçak mezralarının gelirleri bu zaviyenin vakıfları arasındadır. Zaviyenin 1645'te zaviyedarı Ahmed Efendi'dir.[3295] C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de Sarı Yakup Mescidi vakfının mütevelli Seyyid Ali'nin yerine Halil getirilmiştir.[3296]

[3284] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[3285] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[3286] Gös. yer.
[3287] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20.
[3288] Gös. yer.
[3289] Gös. yer.
[3290] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23.
[3291] VGMA, HD, 1111, Vr.18, s. 34.
[3292] VGMA, HD, 556, Vr.5, s. 13.
[3293] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[3294] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 20; VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33; VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[3295] Muşmal, *agt*, s. 44.
[3296] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.

2.23. Seyyid Veli Dede Zaviyesi

Konya'nın Pınarbaşı Mahallesinde idi. C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te Seyyid Veli Dede Zaviyesinin mutasarrıfi Yusuf adındaki şahıstır.[3297] Şaban 1118 / Kasım 1706'da Pınarbaşı Mahallesinin Pınarbaşı Köyü olarak geçtiği görülmektedir. Söz konusu kayıtta, Seyyid Veli Zaviyesinin vakfına mütevellli olan Osman'ın beratı olmadığından kendisine yeni berat tevcihi yapılmıştır.[3298] R. Evvel 1139 / Ekim 1726 tarihli kayıtta, Pınarbaşı Mahallesi, "Pınarbaşı nam mevki" olarak geçmektedir. Söz konusu kayıtta, Pınarbaşı mevkiinde Şeyh Resul Zaviyesi vakfından olan Seyyid Veli Zaviyesinin bir çiftlik arazisine mutasarrıf olan Hafiz Abbas, evladı vakıftan Burhaneddin'e naib Seyyid İbrahim arzıyla görevini devretmiştir.[3299]

2.24. Şeyh Ebu'l Vefa Zaviyesi

Meram Dere kavşağında bulunan Şeyh Ebu'l Vefa cami yanında bulunan zaviyesi'nin yapılış tarihi muhtemelen caminin yapılış tarihi ile aynıdır.[3300] C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te Zaviyenin 1 akçe ve yıllık 1 hisse ile sermahfili Abdi'dir. Abdi'nin ölmesi üzerine Abdullah Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3301] Cihan Hatun'un Şeyh Ebu'l Vefa Zaviyesine cüz vakfında bulunduğu anlaşılmaktadır. Zilhicce 1127 / Kasım 1715'te söz konusu Cihan Hatun cüz vakfından 1 akçe ve yıllık 1 hisse galle ile cüzhan Süleyman'ın beratı yenilenmiştir.[3302]

2.25. Ezeli'zade Zaviyesi

Zaviye, Alaaddin Tepesinin Kuzey Doğu tarafında, Nehri Kâfur Irmağının yakınında yer alan Karakayış Mahallesinde idi.[3303] Mevlana Türbesi yakınında olan zaviye, Ezeli'zade Şeyh Abdurrahman Bin İbrahim adına yaptırılmıştır.[3304] 1565'te öldüğü bilinen Şeyh Abdurrahman'ın kabri Mevlana Türbesinin yakınında idi.[3305] C. Evvel 1126 / Mayıs 1714 tarihli Hurufat Defteri kaydında, Ezeli'zade Zaviyesi ve

---

[3297] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[3298] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[3299] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[3300] Cami'nin vakfiyesi 21 Muharrem 864 / 21 Kasım 1459 tarihlidir.
[3301] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[3302] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58; VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[3303] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[3304] Kıvrım, *Konya ve Ayıntab,* s. 80; Zaviyesinin ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak Abdurrahman Efendinin, Şeyh Cemal Efendiden "el" aldığı ve Sahip Ata Zaviyesinin şeyhi olduğu bilinmektedir. Ayrıca *Bahrü'l-Ulûm* adlı bir eseri de kaleme almıştır. Bkz, Mehmed Süreyya Bey, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s. 90.
[3305] Küçükdağ, *Makaleler,* s. 67.

Türbesi'nin cüzhanlığını 1 hisse galle ile Seyyid İsa yapmıştır.[3306] Seyyid İsa'nın ölmesi üzerine oğulları Seyyid el-Hac Mehmed, Seyyid Ali, Seyyid Süleyman ve Seyyid İbrahim'e naib Ömer arzıyla müştereken C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da tevcih yapılmıştır.[3307] Mütevelli Seyyid el-Hac Mehmed'in ölmesi üzerine rub hissesi kardeşi İbrahim Halife'ye Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da tevcih edilmiştir.[3308]

[3306] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[3307] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.
[3308] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARİHSEL SÜREÇTE KONYA'NIN VAKIF ESERLERİ

1. HANLAR

Karayolu ulaşımının hayvanla, arabayla yapıldığı çağların hatırası olan hanlar, Türkler'in, Anadolu'yu yurt edinme çabaları ile beraber başkentlerin çevresinde ve ticaret merkezleri doğrultusunda meydana getirdikleri ve o zamanki taşıtların bir günde kat edebildikleri 30-40 km. lik mesafelerde, kervan yolu üzerinde inşa edilen yapılardı.[3309] Hanların daha eski tarihli versiyonları olan rıbatlar, İslâm ülkelerinde X. asırdan itibaren gelişmeye başlamışlardı. Büyük Selçuklular devrinde muhtelif yerlerde rıbatlar inşa edilmişti.[3310] Anadolu Selçuklu Devleti ile birlikte daha yaygın hale gelen hanlar, Konya'dan başlanarak önemli ticaret yollarının geçtiği mevkiler ve deniz ulaşımının olduğu alanlarda kervan ticaretinin güvenliğini sağlamak için inşa edilmişti. Osmanlılar zamanında hanların ülkenin her tarafına yayılıp, kurumsallaştıkları anlaşılmaktadır. Nitekim Fâtih Sultan Mehmet'in vakfiyesinde, vakfettiği handa kalan bütün yolculara iyi muamele edilmesi ve bütün ihtiyaçlarının karşılanmasını istemiştir. Hanlarda üç gün boyunca parasız yemek ve oda verilirdi. Üç gün'ün sonunda yolcunun gitmesi gerekirdi. Böylece yeni gelecek olan misafirlere yer açılmış oluyordu. Büyük ana yollar boyunca düzenli aralıklarla inşa edilmiş olan bu kurumlar, Osmanlı uygarlığının yayılma alanlarına tanıklık eder.[3311] Osmanlı coğrafyasında seyahat eden batılı seyyahların aktardıkları, hanlar'ın fiziksel yapısı ve ifa ettikleri fonksiyonlar hakkında oldukça önemli bilgiler vermekteler. XVI. Yüzyılın ortalarında Avusturya sefiri olarak İstanbul'a gelen Busbecq'in; "Niş'te Türklerin kervansaray dediği halka açık bir handa kaldım. Buraların alışılagelmiş konaklama yerleri bu hanlardır, genişliğine kıyasla oldukça uzun ve büyük bir yapıdır. Ortasında yükler, develer ve katırlar için açık bir alan var. Bunun etrafi genellikle binanın dış duvarına bitişik inşa edilmiş bir metre yüksekliğinde bir

---

[3309] İsmet İlter, *Tarihi Türk Hanları*, Ankara, 1969, s. 5; Hanların, sefer sırasındaki görevleri de çok önemli idi. Sefer yollarında, önceden hanlara depo edilen erzak ve mühimmat, ordunun ikmalinde büyük kolaylıklar sağlıyordu. Böylece hanlar serhatlere doğru küçük çapta birer kale gibi görev yapmaktaydı. Kervansaraylar aynı zamanda İslâmi bir kuruluş olan Ribat (Rabat) larla da ortak amaçları vardı. Hanlar böylece ribat olarak düşünülüyordu. (Ribat; askeri maksatlarla yapılan ve aynı zamanda dini karakteri de olan küçük korunma yerlerine denirdi), *Bkz*, İlter, *age*, s. 6.

[3310] Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı*, İÜEF Yayınları, İstanbul, 1967, s. 2; Orhonlu, hanlar'ın ıssız yerlerde inşa edilmiş olmaları dolayısıyla birer derbend mahalli olduklarını belirtmektedir. Orhonlu, *age*, s. 9.

[3311] İnalcık, *Kılasik Çağ*, s. 154.

sekiyle çevrilidir. Bu sekinin üstü düz, eni de bir metreden biraz fazladır ve Türkler için yemek masası ve yatacak yer hizmeti görüyor"[3312] demektedir. Söz konusu bu hanlar şehirlerin dışında ve ticaret yolları üzerinde olup genellikle devlet tarafından ve konaklama amacıyla inşa edilen hanlardı. Ancak şehir merkezlerinde kurulan hanlar da var ki bunlar ticari amaçlı olup bağlı bulundukları vakfa gelir getirmek amacıyla kurulmuşlardı. Bu hanlar devlet tarafından inşa edildiği gibi zengin kişiler tarafından da inşa edilmekteydi[3313].

1.1. Elikesik Hanı

Elikesik Han ve Zaviyesi, Konya Derbent yolu üzerinde, Aladağlar arasında Başara vadisi boyunca devam eden yolun 40. km`sinde bulunmakta idi. Frıedrıch Sarre, *Küçükasya Seyahati* isimli eserinde Elikesik Hanın'dan bahsederek, hanın Konya ile Doğanhisar yolu üzerinde bulunduğunu, Horozlu Han'da olduğu gibi, hanı'ın bir ön avlusunun bulunduğu ancak ziyaretin gerçekleştiği 1895 yılında bu ön avlunun mevcut olmadığını yazmaktadır.[3314] Arşiv belgelerinde, han'ın "*ebna-yi* sebil *için"* yapıldığı belirtilmektedir.[3315] R. Evvel 1143 / Eylül 1730 tarihli hurufat kaydında, Elikesik Hanın zaviyesine ilişkin bir atama kaydı bulunmaktadır. Zaviye'ye nısıf hisse ile nısıf nazırlık cihetine atanan Mehmed bin Ramazan'ın verilen tarihte beratı yenilenmiştir.[3316] Yapılış tekniği bakımından hanın 13. Yüzyılda yapılmış bir Anadolu Selçuklu eseri olduğu anlaşılmaktadır.[3317]

1.2. Dibidelik Han

Konya'da Hocacihanda Hacı Halil oğlu Hacı İbrahim tarafından bina edildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu hanın yanında bir sarnıçta inşa eden Hacı Halil Han ve Sarnıcın tamiri için de bağ ve zemin vakfetmiştir. R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te 2

[3312] M. Baha Tanman-Sevgi Parlak, "Tekke", **DİA**, Cilt: 40, s. 374.
[3313] Nursel Gülenaz, *Batılılaşma Dönemi İstanbul'unda Hanlar ve Pasajlar*, İTO Yayınları, İstanbul, 2011, s. 50.
[3314] Frıedrıch Sarre, *Küçükasya Seyahati,* Çev. Dara Çolakoğlu, I. Baskı, İstanbul, 1998, s. 100.
[3315] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 24.
* *Ebnâ-yı Sebil*: Yolcular, seyahat edenler, seyyahlar.
[3316] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6. Han'ın zaviye ile birlikte hizmet vermesi, "Kolonizatör Türk Dervişleri" örneğinde olduğu gibi, Han-Zaviye-Tarikat ilişkisi açısından tipik bir örnek oluşturmaktadır. Nitekim Barkan, bu duruma dikkat çekerek; "zaviye" kelimesinin daha genel bir mânâ ifade ettiğini belirterek, bazen bir tekke, bir konak yeri, veyahut bir kârbansaray'ın bile zaviye olarak adlandırıldığını belirtmektedir. Bkz, Barkan, "İstila", s. 28.
[3317] Ahmet Çaycı, "Elikesik Han ve Zaviyesi" **Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Dergisi**, Sayı 13, 2016, s. 63.

akçe ile vakfin nazırı Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3318]

1.3. Çelebiler Hanı /Şeyh Hüseyin Efendi Hanı

Esenlü Mahallesinde, Hazreti Mevlâna zaviyesi yakınında idi. Hurufat kayıtlarında geçen, "Konya'da Hazreti Mevlana evladından Hüseyin Efendi bina ve vakf eylediği han odaları"[3319] ifadesinden Hüseyin Efendi'nin hanı ya da odalarının bir kısmını inşa ettiği anlaşılmaktadır. Han'ın İnşa tarihi bilinmiyor. Ancak Karamanoğulları dönemine ait olması muhtemeldir. Han 1714 yılında faal durumda olup Konya'ya dışardan gelen yolcuların konaklandığı bir yerdi.[3320] Han dükkânları gelirlerinden Konya'nın farklı mahallelerinde bulunan Cami, Mektep ve Musluk görevlilerin yevmiyeleri verilmiştir.[3321] Şaban 1172 / Mart 1759'da vakıf mutasarrıfı 3 akçe ile Ahmet'tir. Verilen tarihte Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[3322] 5 R. Evvel 1187 / 27 Mayıs 1773'de vakıf mutasarrıflığı, vakıf şartları gereğince, Yakup bin Ahmed'dir. Yakup bin Ahmed'in ölmesi üzerine İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[3323] R. Ahir 1188 / Ağustos 1774'te İsmail'in beratı yenilenmiştir.[3324]

1.4. Hacı Abdülfettah Çavuş[3325] Hanı

XVIII. yüzyılın başlarında yapıldığı tahmin edilen han, At Pazarı kapısı dışında yer almaktaydı. Valide Hanı'nın bitişiğinde yer alan bu hanın nısıf hissesi, Odabaşıoğlu Mustafa'nın mülkü idi. Tüccar ve yolcuların kaldığı bu hanın Hicri 1151 / Miladi 1738'de bir senelik icarı 4500 kuruştur.[3326] Safer 1131/ Aralık 1718 tarihli hurufat kaydında, hanın içinde ve üst katında yer alan bir mescitten bahs

---

[3318] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53; Küçükdağ, hanın Hicri 1113 / Miladi 1701'de yapıldığını belirtmektedir. Küçükdağ, *agt,* s. 157.
[3319] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 38.
[3320] Küçükdağ, *agt,* s. 21.
[3321] "Konyada hazreti mevlana evladından hüseyin efendi bina ve vakf eylediği han ve dekakin icaresinden almak üzere At Pazarında caminde cüzhan olanlara yevmi 2 akçe ve bab kurbünde olan musluk'a yevmi 1 akçe ve hızarlık nam mahalde bina eylediği mektebi şerifin müallimi sibyan olanlarına yevmi 3 akçe vakıf edip…" Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 38.
[3322] Gös. yer.
[3323] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6.
[3324] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14.
[3325] Eski Yeniçeri Serdarı olan Abdülfettah Çavuş'un Hicri 1131 / Miladi 1718'de arkadaşları ile birlikte Konya'da halka zulmü yaptığı ve bu uygulamalarının yerel yöneticiler tarafından merkeze iletildiği, bunun üzerine Abdülfettah Çavuş'un idam edildiği anlaşılmaktadır. Bkz, Küçükdağ *agt,* s. 7, 121.
[3326] Küçükdağ, *agt,* s. 22.

edilmektedir. Söz konusu mescitte 1 akçe ile imam olan Hacı Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3327]

1.5. Abdülfettah Paşa[3328] / Saraçzade Hanı

Hurufat kayıtlarında Hanın Şerefeddin Cami yanında olduğu belirtilmektedir. Abdülfettah Paşa ya da Abdülfettah Ağa Hanı olarak ta geçmektedir. Han, Abdülfettah Paşa ibn Mehmed tarafından Hicri 1042 / Miladi 1633'te inşa edilmiştir.[3329] Hanın tevliyeti şarta bağlanmıştır. Vakıf şartı üzerine hanın Hicri 1122 / Miladi 1710'da mütevelli Abdülkerim'dir. Abdülkerim'in ölmesi üzerine büyük oğlu Şeyh Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3330]

1.6. Dedemoğlu Hanı

Hurufat kayıtlarında Han'ın, At Pazarı Kapısına yakın ve surun dış tarafında, Valide Hanı yanında yer aldığı belirtilmektedir.[3331] 8 Recep 1205 / 13 Mart 1791 tarihli hurufat kaydında, Dedemoğlu olarak bilinen Şeyh Ahmed tarafından yaptırıldığı ve mütevellilerinin Seyyid bin Ahmed ve Seyyid Mehmed bin İbrahim kardeşler olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Şeyh Ahmed, Hanını Taşkın Baba Zaviyesine gelen yolcuların ihtiyaçlarının giderilmesi için vakf ettiğini belirtmiştir.[3332] C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de Seyyid Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3333]

1.7. Hasan Efendi Hanı

Hurufat defterlerinde, söz konusu han'ın At Pazarı kapısı yakınında Yediler Mahallesinde olduğu anlaşılmaktadır.[3334] Uzun Çarşıda yer alan han, iki katlı bir yapı olup alt katları dükkân olarak kullanılmaktaydı.[3335] C. Evvel 1135 / Şubat 1723 tarihli hurufat kaydında Hasan Efendi'nin Hz. Mevlana'nın evladından olduğu anlaşılmaktadır. XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan han'ın tevliyeti ile

---

[3327] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[3328] Naima tarihinde, Saraç-zade lakaplı Abdülfettah Ağa'nın, Kaptan-ı Derya Hasan Paşa'nın kapı kethüdası olduğu ve Koca Murad Paşa fermanıyla boğulan Saraç-zâde Ahmed beyin küçük kardeşi olduğu belirtilmektedir. *Bkz,* Naima Tarihi, Cilt: 3, s. 1121.
[3329] Küçükdağ, *agt,* s. 20.
[3330] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[3331] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[3332] Gös. yer.
[3333] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[3334] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; Hacı Hasan Cami yakınında, Hicri 1090 / Miladi l679'da 875 kuruşa, 23 oda olarak inşa ettirmiştir. Bkz, Küçükdağ, *agt,* s. 20.
[3335] Oğuzoğlu, "Yapısal Değişiklikler", s. 4.

ilgili mahkemeye intikal eden davalarla ilgili belgeler bulunmaktadır.[3336] Hasan Efendi söz konusu hanın içinde bir de mescid inşa etmiştir. Mescidde görevli olan imam, müezzin ve cüzhanların yevmiyeleri de söz konusu hanın gelirinden ve Hasan Efendi'nin diğer vakıflarından karşılanmıştır.[3337]

1.8. Şeyh Ahmed Efendi[3338] Hanı

Osmanlı dönemi eseridir. Şeyh Ahmed Efendi tarafından Hicri 1086 / Miladi 1675'te yaptırılmıştır. Darü'l-Hadis'ine vakıf olan hanın, Hicri 1120 / Miladi 1708'de 3 seneliğine 468 kuruşa icara verilmiştir.[3339] Hz. Mevlana vakfi köylerinden Kuşkovan Mahallesinde bulunan Han'ın banisi Şahbazoğlu Şeyh Ahmed Efendi'nin Konya'da bir hanı bir boyahane ve 3 dükkânı bulunmakta idi. Han'ın yakınında bir mescid de inşa eden Ahmed Efendi, söz konusu han, boyahane ve dükkân gelirinden 1 akçe yevmiye ile Seyyid İsmail'e cüz okutmuş ve mescidde imam ve diğer görevlilerin yevmiyelerini vermiştir.[3340]

1.9. Alaaddin bin Abdullah Hanı

Konya'da Hatunsaray Nahiyesine tabi Çağlak Köyünde olduğu anlaşılan han'ın banisi Alaaddin bin Abdullah'tır. Alaaddin hanın yanında bir cami birde zaviye inşa etmiştir. Cami, han ve zaviyenin R. Evvel 1129 / Şubat 1717'de merematçısı Sunuullah'tır. Sunuulah'ın görevinden ayrılması üzerine Derviş Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3341]

1.10. Özlü Hanı

Başka kaynaklarda hakkında fazla bir bilgiye ulaşılamayan han'ın, Hurufat defterlerinde geçen kayıtta, Pürçüklü mahallesinde ve Aynehan mescidinin[3342] yakınında, günümüz Alaaddin tepesinin kuzey doğu tarafında Halka Begüş Kapısına yakın bir mesafede olduğu anlaşılmaktadır.[3343]

[3336] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195; VGMA, HD, 1109, Vr.4, s. 20.
[3337] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[3338] Şeyh Ahmed Efendi kurmuş olduğu zengin vakfı ile, yok olmaya yüz tutmuş 7 adet Yetimoğlu çeşmesini kendi vakfına kattığı gibi, Konya'da bir cami, bir medrese, bir daru'l-hadis, bir boyahane, bir han ve muhtelif dükkanları ile dönemin Konya'sının en zenginlerinden olduğu anlaşılmaktadır.
[3339] Küçükdağ, *agt*, s. 22.
[3340] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26; VGMA, HD, 1115, Vr.7, s. 7.
[3341] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[3342] Kayıtta, söz konusu mescid imamı İbrahim bin Mehmed'in Özlü Han yakınında bulunan 36 dönüm tarlaya hücceti şer'iye ile sahip olduğu belirtilmiştir.
[3343] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.

1.11. Ovalda Hanı

Hicri 1173 / Miladi 1759 tarihli hurufat kaydında, Kuşkovan Mahallesi sakinlerinden Şeyh Seyyid Mehmed bin Şeyh Seyyid Selahaddin Efendi'nin At Pazarı Kapısı'nın dışında bulunan on bab mahzen ve bir bab dükkân vakfiyesinden bahs ederken, bunların Ovalda Hanı yanında olduğu belirtilmiştir. [3344] Bunun dışında, Ovalda Hanı ile ilgili doğrudan bilgi veren herhangi bir kaynağa ulaşılamamıştır.

1.12. Valide / Arslan Ağa Hanı

At Pazarı kapısının dışında yer alan han[3345] IV Murad'ın annesinin Üsküdar'da inşa ettirdiği camiye vakf olmak üzere, kethüda Arslan Ağa'ya yaptırmıştır.[3346] İki katlı ve 64 odalı olan hanın bir ahırı mevcut olup aynı avluda yer almaktaydı.[3347] Dedemoğlu Hanı ve Hacı Abdülfettah Çavuş Hanı Valide Hanı'nın yakınında idiler.[3348]

1.13. Kiremitli Han

Zilkade 1115 / Mart 1704 tarihli hurufat kaydında 'Sultan Bayezid Hanı Kiremitli Han olarak geçmektedir.[3349] II. Bayezid tarafından yapıldığı anlaşılan han'ın, Mevlana Dergâhı ile Aziziye Cami arasında olduğu tahmin edilmektedir. Yolcu ve hacıların konaklamaları için vakfedilmiştir.[3350] Han'ın XVIII. yüzyılın ilk yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır.

1.14. Kuddusi Efendi Hanı

Hurufat defterlerinde, Kuddusi Efendi Han'ı ile ilgili sadece bir kayda ulaşılmıştır. Başka kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamayan han'ın kim tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak han'ların genellikle banilerinin isimleriyle anılmaları çok sık karşılaşılan bir durum olduğu için, söz konusu han'ın da banisinin ismiyle anılması yani Kuddusi Efendi tarafından inşa edilmiş olması mühtemeldir. Kuddusi Efendi'nin Konya'da inşa ettiği han dışında, çeşme vesaire evkaflarının da olduğu anlaşılmaktadır. Muharrem 1116 / Mayıs

[3344] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 13.
[3345] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[3346] Küçükdağ, *agt*, s. 19.
[3347] *Agt*, s. 20.
[3348] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 16.
[3349] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[3350] Küçükdağ, *agt*, s. 19.

1704'te 5 akçe ile Kuddusi Efendi evkaflarının mütevellisi Seyyid Hacı Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3351]

1.15. Münhall Han

Han hakkında başka kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Hurufat defterlerinde Pir Ali Medresesi hakkında tutulan bir kayıt dolayısıyla Münhal Han'dan bahsedilmiştir. C. Evvel 1126 / Mayıs 1714 tarihli kayıtta Pir Ali Medresesinde müderris bulunmadığındanMünhal Han'ın bir bab oda icaresi ve Hasan Efendi Hanı yanında bulunan 1 bab dükkân icaresiyle Seyyid Mehmed'in müderris olarak atandığı anlaşılmaktadır.[3352]

2. HAMAMLAR

Hurufat defterlerinde Konya'da bulunan 10'a yakın hamam tespit edilmiştir. Diğer vakıf müesseselerinde olduğu gibi, hamamlar da genellikle cami ve mescid gibi vakıf kurumlarının yakınlarında inşa edilmiştir. Hamamların gelirinden cüz okutulduğu gibi cami, mescid, medrese gibi müesseselerin ihtiyaçları karşılanarak, görevlilerin yevmiyeleri verilmiştir.[3353] Konya'da bulunan hamamların idare ve düzeninden sorumlu "hamamcılar şeyhi" olarak bilinen kişiler mevcuttu. Bu kişiler hizmetin sürekliliğini sağladıkları gibi, hamamcıların herhangi bir sorunla karşılaşmaları üzerine şikâyet merci durumunda idiler. Konya'da Şeyh Tahir Efendi hamamının suları kesik olduğundan hamama su verilmesi hususu Ramazan 1121 / Kasım 1709 tarihli mahkeme kaydına yansımıştır.[3354] Şaban 1123 / Ekim 1711'de Konya'da Berberciler ve Hamamcılar şeyhi Mehmed'dir. Bir süre sonra Mehmed üzerinden Seyyid Süleyman'ın alıp ğadr etmesi üzerine naib arzıyla Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3355] Hamam mütevellilerine 1 ila 3 akçe arasında değişen yevmiyeler verilmiştir. Diğer müesseselerde olduğu gibi hamam görevlilerinin de yolsuzluklara başvurduğu görülmektedir. Davalar genellikle önceki görevlilere görevlerinin iadesi ile sonuçlanmıştır.

[3351] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[3352] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[3353] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[3354] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[3355] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.

2.1. Hatiplizade Mehmed Çelebi / Meram Hamamı

Karaman oğlu dönemi eseri olan hamam meram bağları arasında idi.[3356] Aynı yerde Hatiplizade Cami vakfi da mevcut olup hamam yakınında idi.[3357] Söz konusu hamam, Hatiplizade Mehmed tarafından XV. Yüzyılın başlarında yaptırılmıştır. Zilhicce 1183 / Mart 1770 tarihli hurufat kaydında, Hatiplizade Mehmed Çelebi binası Meram Hamam'ında yevmi 1 akçe ile katip ve yevmi 1 akçe ile cüzhan Veliyüddin'in ölmesi üzerine varisleri Seyyid Hüseyin bin Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[3358] Mehmed Çelebi Hamamında, 1 akçe ile katip ve 1 akçe ile cüzhan Hafiz Müslihiddin, Hafiz Ali ve Hafiz Ebubekir kardeşler mutasarrıflar iken, Hafiz Ebubekir'in ölmesi üzerine sülüs hissesi oğulları Seyyid Ahmed ve Seyyid Sadullah'a devir edilmiş, ancak bir süre sonra Hafiz Ali'nin ölmesi üzerine sülüs hissesi kardeşi oğulları Hafiz Abdullah, Hafiz Osman, Hafiz Mehmed Arif, Hafiz Ahmed'e 26 Ramazan 1195 / 15 Eylül 1781'de ayrı ayrı berat tevcihi yapılmıştır.[3359] Aynı yevmiye üzerinden katip ve cüzhan olan Seyyid Mehmed Arif bin Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine babası Seyyid Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[3360] Mehmed Çelebi'nin bina ettiği Meram Hamam'ının yevmi 1 akçe vazifesinin sülüs hissesiyle sülüs hisse hitabet, yevmi 1 akçe vazifenin sülüs hissesiyle sülüs hisse cüzhanlık cihetlerine mutasarrıf olan Seyyid Mahmud bin Seyyid Süleyman'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed bin Seyyid Ebubekir ve Seyyid Süleyman kardeşler'e naib İbrahim'zade Ahmed Esad Efendi arzıyla, Hicri 1225 / Miladi 1810'da iştiraken berat tevcihi yapılmıştır.[3361]

2.2. Sultan Hamamı

Selçuklu dönemi eseri olan hamam, Larende Kapısı dışında Sahip Ata Hangahı içinde yer almaktaydı.[3362] Söz konusu hamamın geliri Sahip Ata Mescidi, Hangahı ve Törbesinde görevli imam, hatip, ferraş ve vaiz yevmiyelerini vermek için vakf edilmiştir.[3363] Vakıf gelirinden almak üzere yevmi 2 akçe ile Sahip Ata

---

[3356] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[3357] Aynı kayıtta, cami vakfının nazırı Ahmed'in, C. Evvel 1132 / Mart 1720'de ölmesi üzerine Seyyid Hacı Mustafa tayın edilmiştir.
[3358] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 40.
[3359] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 8.
[3360] VGMA, HD, 1111, Vr.18, s. 34.
[3361] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 9.
[3362] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14; Mescidi inşa eden Sahip Ata, muhtemelen hamamı da inşa ettirmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[3363] Uzluk, *age*, s. 14; VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.

Mescidinde Kadir Gecesinde vaiz olan Seyyid Emrullah'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ömer'e C. Evvel 1155 / Temmuz 1742'de berat tevcihi yapılmıştır.[3364] Hurufat kayıtlarından mescidin XVIII. yüzyıl başlarından ortalarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Sungur Bey Hamamı

Karamanoğulları dönemi eseri olan hamam, Alaaddin tepesinde İç Kalede'idi.[3365] Sungur Ağa, dış kale surları içerisinde yer alan Tahta Kalede bir mescid de inşa etmiştir.[3366] Söz konusu mescid ve Darü'l-hûffaz giderlerinin karşılanması için hamam gelirleri ile hamama yakın dükkân ile mezra gelirlerini vakfetmiştir.[3367] Sungur Bey, hamamın tevliyetini hayatta olduğu müddetçe kendisine, öldükten sonra ise kölesi Ürkmez ve onun evlatlarına vakf etmiştir.[3368] R. Ahir 1117 / Temmuz 1705'de vakfin 3 akçe ile mütevelli Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[3369] Recep 1135 / Nisan 1723'te 1 akçe yevmiye ile mütevelli İbrahim'dir. İbrahim'in görevini terk etmesi üzerine Abdülmümin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3370]

2.4. Şaz Bey Hamamı

Şaz Bey Hamamı geliri Yıkık Mahallesindeki Şaz Bey Cami ve zaviyesi için vakfedilmiştir.[3371] Şaz Bey İmaretinin XV. yüzyılın ilk yarılarında yapıldığı[3372] göz önüne alındığında hamamın da bu tarihlerde yapılmış olması muhtemeldir. Zilhicce 1117 / Mart 1706 tarihli hurufat kaydında Şaz Bey Hamamının faal olduğu ve Şirin Bey Mescidi'nin yakınında olduğu anlaşılmaktadır.[3373] Şaz Bey vakfının Recep 1119 / Eylül 1707'de mütevelli Süleyman'dır. Süleyman'nın ölmesi üzerine Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3374] Kayıtlarından Şaz Bey vakfından cüz okutulduğu imam

[3364] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 14.
[3365] Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Cilt: 3, s. 29.
[3366] Konyalı, *age*, s. 952.
[3367] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117; VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 32; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[3368] Konyalı, *age*, s. 1065.
[3369] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[3370] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[3371] Konyalı, *age*, s. 1066.
[3372] Küçükdağ, *agt*, s. 63.
[3373] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[3374] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.

ve mütevelli yevmiyelerinin verildiği anlaşılmaktadır.[3375] Söz konusu hamam günümüzde mevcut değildir.

2.5. Şeyh Tahir Efendi Hamamı

Hakkında fazla bilgiye ulaşılamayan hamamın Ramazan 1121 / Kasım 1709 tarihli hurufat kaydında Şeyh Tahir Efendi vakfi olduğu ve hamam suyunun kesik olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte su verilmesi için Hacı Halife'ye tevcihatta bulunulmuştur.[3376] Eserin Osmanlılar dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir.

2.6. Ali Paşa Hamamı

Hamam, Konya'nın Arz-ı Rum Kapısı içinde yer almakta idi. Hamam vakfına 1 hisse ile mütevelli olan İbrahim'in ölmesi üzerine Hüseyin'e C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de berat tevcihi yapılmıştır.[3377]

2.7. Ahi Baba Hamamı

Hamam, Hoca Habib Mahallesinde olup yakınında Barıcak Çeşmesi bulunmakta idi. Zilkade 1135 / Ağustos 1723'te çeşme vakfının mütevelli Molla İbrahim'dir.[3378] Yapı, Selçuklular dönemine aittir.

2.8. Musahip Mustafa Paşa Hamamı

Hamam hakkında R. Ahir 1142 / Ekim 1729 tarihli tek hurufat kaydında, Mustafa Paşa'nın Konya'da dükkân, han, hamam ve medresesinin olduğu ve bu kurumların mutasarrıflığının Şeyh Ahmed ve evladlarına vakfedildiği belirtilmiştir.[3379] Hamam Osmanlı dönemi eseridir.

2.9. Kadı Mürsel Hamamı

Hamam hakkında başka kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak 22 Muharrem 1201 / 14 Kasım 1786 tarihli hurufat kaydında hamam hakkında önemli bilgiler vermektedir. Söz konusu kayıtta, Konya'nın

---

[3375] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.

[3376] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42; Hamam kültürü gelişmiş olan Selçuklu ve Osmanlılardan günümüze ulaşamayan çok sayıda hamam inşa edilmiştir. Söz konusu hamamların aynı zamana bir yönetim ve denetim mekanizması da vardı. Şaban 1123 / Eylül 1711 tarihli hurufat kaydında Berberciler ve Hamamcılar Şeyhi'nin Mehmed adında bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Seyyid Süleyman'ın Mehmed'in yerine geçmeye çalıştığı dolayısıyla olayın mahkemeye intikal ettiği ve Mehmed'in haklı bulunduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.

[3377] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.

[3378] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.

[3379] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 489.

Karakurt Mahallesinde Kadı Mürsel olarak bilinen Seyid Hacı Mehmed Ağa'nin inşa ettiği medresesi ve medresesi yakınında binası ettiği bir mescidi ve hamamının olduğu belirtilmiştir. Mescid ve medresesinin ihtiyaçlarının karşılanması için de durak mevkiinde 2 güz değirmenin gelirini vakfetmiştir. Hamam gelirini mescid ve medreseye vakf eden Kadı Mürsel, Vakıf şartında, değirmen gelirinin medresede eğitim veren ve caminde imam olan "evlad-ı vakıftan" kişilere şart koşulduğu belirtilmiştir. Kadı Mürsel, Hamam gelirinden medresede görevli olanlara 2 sehim, camide görevli olanlara ise 1 sehim yevmiyenin verilmesini şart koşmuştur. 7 Muharrem 1201 / 30 Ekim 1786'da Şeyhülislam Ahmed Efendi'nin işareti üzerine sadr olan Ferman-ı Ali ve vakıf şartı üzere, Seyyid Mehmed mütevelli, Seyyid Ali bin Seyyid Hacı Mehmed Arif'e medresede ders ve caminde imamlık yapması karşılığında berat tevcihi yapılmıştır.[3380]

3. DEĞİRMENLER

Konya Hurufat defterlerinde ismi geçen 7 adet değirmen bulunmaktadır. Değirmenlerin çoğunun meram deresinde olduğu anlaşılmaktadır. Meram deresinin buradan geçmesi ve değirmenlerin suyla çalışmasının bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Değirmenlerden bazıları Selçuklu bazıları Karamanoğlu bazılarının da Osmanlı dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Değirmenlerin gelirinden cami mescid ve mekteplerin ihtiyaçları karşılanmış, görevlilerin yevmiyeleri verilmiştir. Vadi-i Meram'da, Turut nam mevkide bulunan Cemal Ali Mescidi imamı ve mescidin kurbündeki muallimhanede görevli olan muallim-i sibyan Ali'ye, 1 bab ve 2 göz Gömenes Değirmenin 12 sehminden 1,5 sehmi yevmiye olarak verilmiştir.[3381] Aşağıda değirmenler hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

3.1. Sinan Değirmeni

Meram köprüsü başında olan değirmenin yarısı mülk yarısı vakıf idi.[3382] Safer 1168 / Kasım 1754 tarihli hurufat kaydında Sinan Değirmeni isminin bir mahalle ismi şeklinde geçtiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hacı Ramazan Mescidinin Sinan Değirmeni Mahallesinde olduğu belirtilmiştir.[3383]

[3380] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 102.
[3381] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37; VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 15.
[3382] Konyalı, *age*, s. 1107.
[3383] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11.

3.2. Kavak Değirmeni

Hurufat Defterinin Şaban 1101 / Mayıs 1690 tarihli kaydında, Kavak Değirmeni Konya'da meram vadisinde Turud nam mevkide olduğu belirtilmiştir.[3384] Ancak banisinin kim olduğu ve ne zaman yapıldığı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fatih'in Konya vakıflarını yazan tahrir heyeti Kavak Değirmeninden bahsettiklerine göre,[3385] değirmenin inşa tarihi XV. Yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir. 60 hisseli[3386] olan Kavak değirmenin 12 sehimden 1 sehmi Vadi-i Meramda, Cemel Ali Mescidinde imam olanlara vakfedilmiştir.[3387] Kazgan Dede Mahallesinde Kemaleddin Mescidinde imam ve mütevellilere, Kavak değirmeninin 12 sehminden 1 sehmi vakfedilmiştir.[3388] Şeref Mesud Hankâhına Kavak değirmeninden 500 akçe vakfedilmiştir.[3389] Yine 12 sehimden 5 sehmi hükümet konağı içindeki mescide vakfedilmiştir.[3390]

3.3. Yeni Değirmen

Fatih zamanında yapılan Konya vakıf tahririnde, Değirmenin yarısı, Kadı Hüremşah'ın vakıfları arasında gösterilmiştir.[3391] Hurufat defterinin R. Evvel 1142 / Eylül 1729 tarihli kaydında, Yeni değirmen ile ilgili bir kayıt mevcuttur. Söz konusu kayıtta, Hacı Ramazan ve Hacı Ali isimli kişilerin Yeni değirmen kurbunda bulunan mescidi[3392] tamir ettikleri belirtilmiştir.[3393] 11 Recep 1103 / 29 Mart 1692 tarihli bir şer'iye sicili kaydında Yeni Değirmenin konumu belirtilmiştir. Buna göre, Yeni değirmen, değirmen deresinde, muhtemelen meramda geçen ırmağın üzerinde bir yerde, bulunmakta ve önünde şehir ırmağı geçmektedir.[3394] Şeyh Sadreddin Vakfi olan değirmen sonra mülk olmuştur.[3395]

[3384] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[3385] Konyalı, *age*, 1964. Baskısı, s. 842.
[3386] Abdullah Aydoğmuş, 75 Numaralı Konya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2012, s. 268.
[3387] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[3388] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[3389] Fahri Coşkun, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri*, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 33, Haziran 2010, s. 25.
[3390] Konyalı, *age*, s. 1108.
[3391] *Age*, s. 842.
[3392] Bu mescid, Hacı Yusuf'un, içine minber yerleştirmek suretiyle Camiye çevirdiği mescittir. Daha sonraki bazı Hurufat kayıtlarında, Hacı Yusuf Cami olarak geçmektedir.
[3393] VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198.
[3394] İzzet Sak, *37 Numaralı Konya Şer'iye Sicili(1102-1103/1691-1692)*, Transkripsiyon ve Dizin, KTO Yayınları, Konya, 2010, s. 392.
[3395] Konyalı, *age*, s. 1107.

3.4. Hoca Ali(Cemel) Değirmeni

Selçuklu dönemi eseri olan Değirmen, Vadi-i Meram'da Turud[3396] nam mevkide bulunuyordu.[3397] Değirmen yakınında Hacı Yusuf Cami Şerifi,[3398] Gümenas Değirmeni,[3399] Muallimhane,[3400] ve Cemel Ali Mescidinde Yasin Şerif okunması şartıyla Mihriban Hatun'un vakfettiği 1 bab dükkan bulunmaktaydı.[3401] Hurufat kayıtlarında Değirmen Deresi Mahallinde ya da Meram Mahallesinde geçen Hoca Ali değirmeni'nin 12 sehimden 2 sehmi, yine aynı mevkide Hoca Ali tarafından inşa ettirilen Hoca Ali Mescidine vakf edilmiştir.[3402] Ayrıca Hurufat kayıtlarında daha çok Hoca Ali Değirmeni kurbundeki mescid olarak geçen, ancak ismi verilmeyen mescidin Hoca Ali değirmeni mescidi olduğu bir başka hurufat kaydından anlaşılmaktadır.[3403]

3.5. Gümenas Değirmeni[3404]

Değirmen; Vadi-i Meramda, Turud nam mevkide ve Cemel Ali Mescidi'nin yanında idi.[3405] Kayıtta, bir bab ve iki göz olduğu belirtilen dükkânın 12 sehimden buçuk sehmi Cemel Ali Mektebinde muallimi sibyan olan kişilere vakfedilmiştir.[3406] Safer 1183 / Haziran 1769'da tarihli kayıtta, Hoca Ali Mescidi yanında bulunan muallimhanede muallimi sibyan olanlara, Gümenas değirmeninin 12 sehminden 1,5 sehminin vakfedildiği belirtilmiştir.[3407] Başka bir hurufat kaydında Gümenas değirmeninin 12 sehimden 1 sehmi Hoca Ali Mescidine vakfedildiği belirtilmiştir.[3408]

3.6. Karagöz Değirmeni

Karagöz Değirmeni hakkında Hurufat defterlerinde iki tevcih kaydına ulaşılmıştır. Konya Meramda olan değirmenin 12 sehimden 8 sehmi Dursunoğlu

---

[3396] Turud; Vadi-i Meramda bulunan çok eski bir semt/yer ismidir.
[3397] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.
[3398] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[3399] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[3400] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[3401] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[3402] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.
[3403] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[3404] Konyalı, değirmenin banisi olarak, Selçuklu Devletine büyük yararlılıkları dokunan Emir Arslan'ı göstermektedir. Ona göre, Değirmenin asıl ismi Komnanosi'dir. Ancak halk ağzı onu Gümenas olarak değiştirmiştir. Bkz, Konyalı, *age*, s. 1086.
[3405] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.
[3406] Aynı yer.
[3407] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[3408] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.

Caminin vakfi olduğu anlaşılmaktadır.[3409] Ayrıca Pazar yerinde şadırvanı bulunan Konya naibi Seyyid Yahya Efendi'nin para vakfına, değirmenden hisse ayrılmıştır.[3410] Karagöz Değirmeninden almak üzere, Seyyid Yahya Efendi Şadırvanın 3 Muharrem 1202 / 15 Ekim 1787'de kâtip ve nazırı es-Seyyid Hafiz Osman'dır.[3411]

[3409] Konyalı, *age*, s. 350.
[3410] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 7.
[3411] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.

4. ÇEŞİTLİ VAKIFLAR VE GÖREVLİLERİ[3412]

Sözlükte "durmak, durdurmak, alıkoymak" anlamlarına gelen "vakf" kelimesi terim olarak "bir malin sahibi tarafindan dinî, içtimaî ve hayrî bir gaye için ebediyen tahsisi" şeklinde özetlenebilecek hukukî bir işlemle kurulan ve İslâm Medeniyetinin önemli unsurlarından birini teşkil eden hayır müessesesini ifade eder.[3413] Ömer Hilmi, Ahkami'l-Evkaf isimli eserinde vakfi; menfaatı ibadullah'a ait olmak üzere bir aynı, Cenabı Hak'kın mülkü hükmünde olmak üzere temlik ve temellükten alıkoymak şeklinde tanımlamaktadır.[3414] Yani bir malın herhangi bir alışveriş malzemesi konusu olmadan, Allah rızası için insanların faydasına sunmaktır.[3415]

Bireylerin vakıf kurumu sayesinde bir tür sosyal yardımı gerçekleştirdikleri, eğitim ve sağlık gibi bugün devlet tarafından da verilen bazı hizmetlerin bu şekilde yerine getirildiği bilinmektedir.[3416] Îslâm tarih ve medeniyetinde önemli bir hayir müessesesi olan vakif kurumu, Vlll. yüzyılın ortalarından XIX. yüzyılın sonlarına kadar bütün Îslâm ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında son derece etkili olmuştur. Vakfin temelinde, insanlığa karşi şahsî ve vicdanî sorumluluk hissi, iyilik, şefkat, yardımlaşma/dayanişma duygusu vb. değerler ve bu değerleri kendisine ilke edinmiş kişinin hür iradesi yatar.[3417]

Bütünüyle bir vakıf medeniyeti olarak isimlendirebileceğimiz Osmanlı medeniyeti, İslam'ın temel kaynakları ile kendinden önceki Müslüman devletlerin uygulamalarına dayanarak gelişme imkânı bulmuştur.[3418] Ancak Tanzimata kadar devam eden bu uygulama, tanzimat döneminde devletin bürokratik yapısında meydana getirilen birtakım değişiklerle değişime uğramıştır. Daha önce fıkıh ve fetva kitaplarında veya arşivlerde dağınık halde bulunan vakıf görevlerinin tevcihi

---

[3412] İslamiyet'te ilk vakıf Cenab-i Peygamber zamannda (Medine) de başlamıştır. Hazret-i Peygamber hicretin otuz ikinci ayında (Medine) de kendisine ait yedi hurma bahçesini vakfedip hâsılatını «havadis-i dehre» yani islâmın müdafaasını icap ettirecek hâdiselere, mübrem ihtiyaçlara tahsis etmiştir. Pakalın, *a.g.s.*, Cilt: 3, s. 578.

[3413] Hacı Mehmet Günay, "Vakıf", **DİA**, Cilt: 42, Ankara, 2012, s. 475; vakf edilen mala ise "mevkuf" denir.

[3414] Ömer Hilmi, *İthaf'ul-Ahlaf Fi Ahkam'il-Evkaf*, VGM Yayını, Ankara, 1977, s. 13.

[3415] Vakıf kuran-yapan kişi, aynı zamanda, Allah rızasını kazanmanın bir yolunun da insanların rızasını kazanmaktan geçtiğini bilen kişidir. Dolayısıyla vakıf yapanların en önemli amaçlarının bir tanesi de hayır kazanma amacıdır. Bu yönüyle vakıf yapmak; sadaka vermek'le eşdeğer tutulduğu anlaşılmaktadır.

[3416] Fatma Gül Karagöz, "Hayrât-ı İslamiye ihtiyâcât-ı asra ve usul-i meşrutiyete tevfikan ne vechile idare olunmak icab eder?": Yirminci Yüzyıl Başında Vakıf Kurumu Hakkında Bir Risale Üzerine, **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, Sayı: 10, Güz 2010, s. 47.

[3417] Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf", **DİA**, Cilt: 42, Ankara, 2012, s. 479.

[3418] Kazıcı, *Vakıf Medeniyeti,* s. 51.

yani vakıf görevlilerinin tayini ile ilgili hükümler, hukuki düzenlemeler haline getirilmiştir. Özellikle Evkaf-ı Hümayun nezaretinin kurulmasından sonra, cihetlerin tevcihi düzene girmeye başlamıştır. Müderrislik, hatiplik, imamlık, kayyumluk, kütüphanecilik ve mütevellilik gibi vakıf müesseselerine ait görevlere (hidemata) cihet denir ve çoğulu "cihat"tır. Tevcih-i Cihat; vakıf görevlerinin tevcihi anlamındadır.[3419] Vakıf tevliyeti; vakıf işlerine bakma vazifesi anlamında kullanılır. Vazife dolayısıyla berat verilir ve verilen berata "Tevliyet beratı" denilirdi.[3420] Mütevelli[3421], vakfi kuran kişi tarafından atanırdı. Mütevellilerin vakfa ait işlerini kontrol eden daha yüksek görevdeki kişilere "nâzır" denirdi. Bazen mütevelli ile nâzır aynı kimse olurdu. Vakfi kuran aynı zamanda vakfın işleyişinin nasıl olması gerektiği, vakfın mütevelli ve diğer görevlilerinin ne kadar ücret alacakları, vakfın kaynaklarının neler olduğunu düzenlediği vakfiyesinde detaylı bir şekilde belirtirdi[3422]. Vakfın işleyişi bu vakfiyeye göre olurdu.[3423]

İnceleme dönemi itibariyle, Konya ve nahiyelerinde mevcut vakıf müesseselerine 5200 civarında atama yapılmıştır. Bu atamaların 198'i (%4'ü) yapılan imtihan sonucu ile olmuştur. 83 (%2'i) atama muhtarı cemaat olan yani mahalle cemaatinin üzerinde ittifak ettikleri kişilerden atanmıştır. 40 (%1'i) atama layık ve müstahak olduğu anlaşılan kişilerden olmuştur. 198'i (%4'ü) Şeyhülislamların onayı ile olmuştur. 1723 (%33'ü) atama naib arzıyla olmuştur. 163 (%3'ü) atama Padişah fermanı ile yapılmıştır.

[3419] Akgündüz, age, s. 345-346.
[3420] Pakalın, *a.g.s.*, Cilt: 3, s. 484.
[3421] Mütevellinin akıllı, erişkin, vakıf işlerini yönetme gücünde olması gerekirdi. Mütevelli diye gösterilen kimse çocuksa, ergin yaşa gelinceye kadar bir vekil tayin edilirdi. Mütevellinin erkek olması şart değildir. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22; VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4. Bir kimse birçok vakıfların mütevellisi olabilir. Bir mütevelli işinden alınır veya ölürse, yargıç yerine başka bir mütevelli tayin eder. Hilmi Ziya Ülken, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 9, Ankara, 2006, s. 17.
[3422] Sak, *age*, s. 16-20.
[3423] Kayhan Orbay, "Vakıfların Bazı Arşiv Kaynakları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 29, 2005, s. 32.

Tablo

1690- 1839 Yılları Arasında Konya'daki Para Vakıfları(Nukud-u Mevkufe) Ve Hizmet Alanları

Dini Vakıflar	**Görevli**	**Belge Sayısı**	**Vakıf Yetkilisi**
Cami Vakfi	İmam, müezzin, hatip, mühadis, cüzhan, devirhan, Vaiz, Nasih	58 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır
Mescid Vakfi	İmam, müezzin, hatip, cüzhan, devirhan, çerağdar, ferraş	84 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır
Mihrab Vakfi, Minber Vakfi, Çerağ Vakfi	Çerağdar, Kandilci	119 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır
Törbe Vakfi	Cüzhan, Naathan, Sırac'dar, Abkeş	50'ye yakın tevcih kaydına ulaşılmıştır	
Cüz Vakfi	Cüzhan	42 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır
Mushaf vakfi	Mushaf'ı şerif tâlisi	49 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli
Eğitim Vakıfları			
Mektep /Muallimhane Vakfi	Muallim, imam	382 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır
Dar'ül-Huffaz Vakfi	Cüzhan, Zaviyedar, Cabi, Devirhan, Bevvap, Ferraş	222 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Katip
Dar'ül-Kurra Vakfi	Cabi, Kâtip, Şeyhü'l-kurra	50'ye yakın tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Kâtip, Nazır
Dar'ül-Hadis Vakfi	Müderris, Mütevelli, Cabi, imam	Konu ile ilgili 46 tevcih kaydına	Mütevelli, Kâtip, Nazır

		ulaşılmıştır	
Medrese Vakfi	Müderris, Hafiz-ı Kitap, Dersiam	328 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Kâtip, Nazır
Hayri-Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları			
Cami Havlusuna Vaz olunan Su Köpü Para Vakfi		Konu ile ilgili 3 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli
Su Irmağı Tathiri Vakfi	Mütemmed, Cabi	Konu ile ilgili 6 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır
Değirmen Vakfi		Konu ile ilgili 58 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Kâtip
Zürri (Evlatlık) Vakıf		Evladlık vakıflar ile ilgili 610 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Kâtip
Mahalle Avarız ve Nuzul Vakfi		Evladlık vakıflar ile ilgili 112 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Kâtip
Para Vakfi		Para vakıflari ile ilgili 221 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Kâtip
Çeşme/Çeşme Muslukları ve Şadırvan Vakfi	Abkeş	Konu ile ilgili 195 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Kâtip
Hamam vakfi	Hamamcılar Şeyhi	Konu ile ilgili 30 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli, Nazır, Kâtip

Azablar vakfi		Konu ile ilgili 1 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli
Boyahane Vakfi		Konu ile ilgili 23 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli
Han Vakfi	Hancı	Konu ile ilgili 120 tevcih kaydına ulaşılmıştır	
Konya Bedesteni		Konu ile ilgili 7 tevcih kaydına ulaşılmıştır	
Diğer Vakıflar			
Sebzeci'zade Şeyh Mehmed Efendi'nin Sûfilerinin Çizme ve Kisvelerine Para Vakfi		Konu ile ilgili 1 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli
Hacı Mustafa Paşa Cami'nde Muhammediyye Kıraat Akçesinin Nukud-u Mevkufesi	Muhammediye'han[3424]	Konu ile ilgili 27 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli
Haffaflar sokağında vaki mevzii musalah-ı mevkufe ve meşruta nukud-u mevkufenin		Konu ile ilgili 2 tevcih kaydına ulaşılmıştır	Mütevelli

[3424] Dönemin Konya'sında Muhammediye'han lığın yaygın olduğu yapılan tevcih kayıtlarından anlaşılmaktadır. Ayrıca 38 numaralı Konya şer'iye sicilinde de bu durmu teyid eden veriler bulunmaktadır. 19 Şevval 1103 / 4 Temmuz 1692 tarihli kayıtta, Konya'nın Devle Mahallesinde bulunan Rahime binti Mustafa isimli hatun'un meclis'i şer'de vasi tayınında bulunurken, uzun süredir kendisinde bulunan Mushaf-ı Şerif ve Muhammediye kitabının, kendisinin vefatından sonra mahalle camisinde okutulup, sevabının ruhuna bağışlanmasını vasiyet etmiştir. Bkz, İbrahim Solak – İzzet Sak, *38 Numaralı Konya Kadı Sıcili (1103-1104 / 1692-1693)*, KBŞB. Yayını, Konya, 2016, s. 75.

4.1. Zürri (Evlatlık) Vakıflar

Vakıf kurulurken başlangıçta akrabalar lehine tesis edilirdi. Ancak, bunların inkırazı durumunda fakirlerin faydalanmasını sağlayan vakıflar şekline dönüştürülmüşlerdir. Bunlara ehli, zürri veya evlatlık vakıflar şeklinde adlandırılmıştır. Evlatlık vakıflar aleyhine görüşler olmasına rağmen, İslam hukukçularının büyük çoğunluğuna göre mirasçılara tahsis edilen vakıflar caiz görülmüştür. Bu tür vakıfları kurmaktaki amaç aynı zamanda aileyi bir arada tutma, yakınlarına hayır kasdı, ihtiyaçlarını temin etme maksadı taşımaktadır.[3425] Nitekim Barkan, evlatlık vakıf haline sokulmuş aile mülklerinin mirasçılar arasında parçalanıp ufalanmadan vakıf'ın tayin edeceği şartlar dâhilinde, daima ailenin ancak bazı mümessillerinin istifade edebileceği bir şekilde, nesiller elinde bütün kalabileceğini belirtmektedir. Bu vesileyle, aile mülklerini evlattan yalnız birine, mesela aslahına(salih olanına) devredilerek onun nezareti altında diğer aile efradının da istifadesini mümkün kılmaktadır.[3426]

Benze bir değerlendirmeyi de Bahaeddin Yediyıldız yapmaktadır. Osmanlı devletinde XVIII. asırda kurulmuş olan vakıfların % 7'si aile vakfi ve % 75'i de yarı ailevi vakıf kategorisinde olduğunu belirten Yediyıldız; ilk durumda vakıf kurucu âileler, mülklerini vakıf haline dönüştürmekle, onları hukukî olduğu kadar, siyasî açıdan da bütün taarruzlara karşı koruduklarını belirtmektedir. Diğer taraftan, vakıf haline dönüştürülen mülkler, aile mülkünün islâm miras hukukuna göre parçalanmasını da önlemekteydi. Dolayısıyla ailenin mülkü asırlar boyunca bir bütün olarak kalabiliyordu. Çünkü ailenin her dönemdeki üyeleri arasında paylaşılan mülkiyetin kendisi değil oradan elde edilen geliri idi.[3427]

Konya Hurufat defterlerinde, zürri (evlatlık) vakıfları konu alan 610 kayda ulaşılmıştır. Söz konusu kayıtlarda genel kaide şu şekilde olmuştu: Konya ve nahiyelerinde kurulan vakıflardan önemli bir kısmı evlada meşrut vakıf olduğu için, görevlilerin doğrudan doğruya ailelerden seçilmesine sebep olmuştur. Vakıf kurucu olan baba, sağlığında iken vakfin tevliyetini genellikle kendi üzerine almıştır. Kendisinin ölümü durumunda vakıf tevliyetini erkek evladına, erkeğin ölmesi

---

[3425] Göğebakan, *age*, s. 74.
[3426] Ömer Lütfü Barkan, *Türkiye'de Toprak Meseleleri*, Gözlem Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1980, s. 212.
[3427] Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki Rolü, **Vakıflar Dergisi**, Cilt: XIV, Ankara, 1982, s. 9.

durumunda kız evladına şart koşmuştur.[3428] Vakıf, düzenlediği vakfiyesinde kendisinden sonra mütevelli olacak oğlunun ne kadar hisse alacağını da belirtmiştir. R. Ahir 1222 / Haziran 1807 tarihli kayıta, Ahmed bey bin Ali Bey'in kurmuş olduğu 12 sehimlik vakfının 2 sehmini oğluna yevmiye olarak ayırmış ve bunu vakfiyesinde belirtmiştir. Vakıf bu gelirden soyunun da faydalanmasını istemiştir. Bundan dolayı vakfiyesinde "evlad-ı evladına", "batnen bade batın", "neslen bade nesil" demek suretiyle kayıt altına almıştır.[3429]

4.2. Para Vakıfları[3430]

İslam fukahası arasında uzun bir tartışma konusu olan para vakıfları ve onlardan elde edilen kazanç(rıbh)'ın meşruluğu konusunda kesin bir fikir birliğine varılmamıştır. Ancak, günlük hayatta derin bir tesir bırakan riba yasağı, öte yandan ticarî ihtiyaçlar önemli ölçüde *şer'i hilelerin doğmasına* sebep olmuştur. "Ubade b. al-Samit'den rivayet edilir ki, Allah Resulü(S.A.V.) şöyle buyurmuştur: Altına karşılık altın, gümüşe karşılık gümüş, buğdaya karşılık buğday, arpaya karşılık arpa, hurmaya karşılık hurma, tuza karşılık tuz, aynı cins ve kalitede, aynı ölçü ve ölçekte peşin olarak alınıp verilecektir. Birçok İslam hukukçusu, Kur'an'da geçen riba âyetlerini ve bu hadis minvalinde ele alıp her türlü nakdî ödünç alıp vermeyi bir kârla bir şeyi kendi cinsinden bir şey karşılığında alıp vermeyi kesin olarak yasaklamışlardır.[3431]

Osmanlı devletinde para vakıflarının Fatih Sultan Mehmed Han döneminden itibaren uygulanmaya başlamış, Kanuni Sultan Süleyman zamanına gelinceye kadar tartışılmış ve Çivizâde'nin para vakıflarının caiz olmayacağı yönünde fetvâ vermesi üzerine uygulamadan vazgeçilmiştir. Ancak Sofyalı Bâlî Efendi'nin uygulamadan kaynaklanan sıkıntıları gündeme getirmesi ile konu tekrar tartışmaya açılmıştır.[3432]

[3428] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 7.
[3429] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 3.
[3430] Hurufat Defterlerinde incelenen dönem itibariyle çok sayıda para vakfının yapıldığı dikkati çekmektedir. Ayrıca İzzet Sak hoca'nın, Konya şer'iye sicillerinde geçen ve 1650 -1910 yılları arasında yapılan dükkân, arsa, bahçe ve para vakıflarını konu edindiği kitabında; XIX. Yüzyılın ortalarından başlanarak, Konya'nın kazâ ve köylerindeki ibâdethânelere yapılan para vakıflarının oldukça artığına dikkati çekerek; bu vakıfların, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar yoğun bir şekilde devam ettiğini belirtmektedir. *Bkz,* Sak, *Konya Vakıfları,* s. 211.
[3431] Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık", **VD**, Cilt: IX, Ankara, 1971, s. 41-42.
[3432] Behlül Düzenli, "Bir Fetva Türü Olarak "Maruzat"lar ve Ma'ruzatlar'a Yansıyan Vakıf Problemleri", Din ve Hayat, **İstanbul Müftülüğü Dergisi**, Sayı: 30, TDV Yayını, İstanbul, 2017, s. 12.

Osmanlı döneminde kurulan nakit para vakıfları genellikle İmam Züfer kavline dayandırılmıştır. Hanefî fakihlerinden olan İmam-ı Züfer'e göre nakit para vakfi mutlak olarak caizdir. İmam Muhammed'e göre, insanların örf ve âdet hâline getirdiği her çeşit menkûlün vakfi sahihdir. Osmanlı dönemi fukahası ve Şeyhülislamı Ebussuûd Efendi'ye göre, para da menkul kıymet olarak kabul edilmiştir. Hanefî fukahasının dışındaki İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre de, nakit para ve menkullerin vakfi mutlak olarak caizdir. Çünkü onlar vakfin sıhhati için "ebedîlik" niteliğini aramamaktadır.[3433] İmam Birgivî, "es-Seyfü's-Sârim fi Âdemi Cevâzi Vakfi'l-Menkûli ve'd-Derâhim" adlı bir risale yazmış, "bilhassa para vakfının, para ile Kur'ân okumanın ve her hangi bir ibadet mukābilinde ücret almanın haram olduğunu ilân etmiştir. Bunun üzerine zamânın bazı âlimleriyle münakaşaya girmiştir. Ayrıca Birgivî'ye göre, vakfin tarifi, hiç bir suretle para vakfını ihtiva etmemektedir. Öyle ise, para vakfi bâtıldır, hükümsüzdür. Para vakfının câiz olduğu konusunda hiç bir delil mevcut değildir. Bu konuda ne âyet ve ne de hadis vardır.[3434]

Her ne kadar para vakıflarına karşı çıkanlar olmuşsa da, Osmanlı cemiyetinde para vakıfları, müessese olarak fonksiyonunu icra etmiş ve büyük bir ihtiyaca cevap vermiştir. Dini yönden bazı karşı çıkışlara rağmen, devletin ve dini yetkililerin para vakıflarını müdafaa etmeleri sebebiyle, bu çeşit vakıflar diğer müesseseler arasındaki yerini koruyabilmiştir.[3435] Şeyhu'l-İslâm Ebussuud Efendi (öl. 982/1574) o günün şartlarını da göz önünde bulundurmak suretiyle şu fetvayı vererek son noktayı koymuş ve bu fetva ile para vakıflarının önü açılmıştır. "nakit para vakfinda, malın cinsinin devamı, kendisinin devamı hükmündedir."[3436]

Murat Çizakça, Para Vakıflarını, genel anlamda yoksulluğu ortadan kaldıran, zenginden fakire gönüllü servet transferini ve dikey sosyal/ ekonomik hareketliliği arttırmayı hedefleyen politikalar ve kâr-etmeyen kurumlar olarak tanımlamaktadır. İslam dünyasında ve daha özel olarak Osmanlı topraklarında, bu amaçlara hizmet eden en önemli kurumların vakıflar olduğunu belirten Çizakça, beşeri sermayenin en önemli unsurları olan sağlık ve eğitime yönelik harcamaların büyük bir kısmı vakıflar tarafından sağlandığını belirtmektedir. Gerçekten de, İslam tarihi boyunca vakıflar, okullar, üniversiteler, hastaneler ve aşevlerinin yanısıra, ekonomik

[3433] İsmail Kurt, "Para Vakıfları ve Davut Paşa Mahkemesi'nde Kayıtlı Para Vakfiyeleri", Prof. Dr. Sacit Adalıya 65. Yaş Armağanı İçinde, İstanbul, 2010, s. 10.
[3434] İsmail Kurt, *Para Vakıfları-Nazariyat ve Tatbikat*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1996, s. 32-33.
[3435] Şimşek, agm, s. 219.
[3436] Kurt, *agm,* s. 11.

kalkınmaya katkıda bulunan sayısız başka hizmetleri de örgütlemiş ve finanse etmişlerdir.[3437]

Konya Hurufat defterlerinde para vakfi ile ilgili ulaşılan kayıt sayısı, dönemin Konya'sındaki uygulamaları ve yaygınlığı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Defterlerden yaklaşık olarak 250 civarında para vakfi ile ilgili kayda ulaşılmıştır. Bu kayıtlardan dönemin Konya'sında pek çok alanda para vakıflarının etkin oldukları anlaşılmaktadır.[3438] Dini müesseseler(cami, mescid), eğitim müesseseleri(medrese, mektep), hayri ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma müesseseleri (çeşme, hamam, şadırvan, suların temizlenmesi, mahalle vakıfları… vb.) gibi pekçok faaliyet alanında bu müesseselerin yaygın oldukları anlaşılmaktadır.

4.3. Avarız Vakıfları

Avarız vakıflarının en erken örneğinin ne zaman ve nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak XVI. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı imparatorluğunun birçok kentinde ortaya çıktığı bilinmektedir.[3439] Fevkalade hallerde ve bilhassa harp masraflarını karşılamak üzere, padişahın emri ile halkın doğrudan doğruya devlete vermeğe mecbur tutulduğu her türlü hizmet, eşya ve para şeklindeki vergi türüne, tekalife avarız ya da avarızı divaniye denmekte idi.[3440] Avarız vergisi ile mahalle avarız vergisi farklı şeylerdir. Avarız vergisi; olağanüstü hallerde ihtiyaç duyulan para, hizmet, eşya ve mahsül miktarının belirlenerek, önceden bu yükümlülükleri ödemeye aday olarak belirtilmiş avarız hanelerine, farklı bölgeler halinde paylaştırılırdı.[3441] Bölge halkının ödeme gücü de göz önünde bulundurularak, avarız haneler 3 ila 5 haneden müteşekkil olacak şeklinde ayarlanmıştır. Ancak, avarız vergisinin çok sık olarak her türlü hizmet ve mükellefiyetleri kapsayacak şekilde bir mahalle veya köy halkının müşterek mesuliyeti haline getirilmesi ve halktan karşılanması üzerine halktan bazı fakir kimselerın bu vergileri ödemekte zorlandıkları anlaşılmıştır. Bunun üzerine mahalleli

---

[3437] Murat Çizakça, "Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları", *Türkiye'de Hayırseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet Araştırması,* **TÜSEV**, İstanbul, 2006, s. 21.

[3438] ihtimali sondaj metoduyla XVIII ve XIX. asırda kurulan vakıflar üzerinde yapılan çalışmalardan, XVIII. asır vakıflarının % 31.77'sinin, XIX. asır vakıflarının ise % 56,81'nin para vakıflarından oluştuğu anlaşılmaktadır. Bkz. Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde VakıfMüessesesi,* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s.138.

[3439] Cafer Çiftçi, "Osmanlı'da Mahalle Avarız Vakıfları: Bursa Örneği(1749-1784", **Akademik Araştırmalar Dergisi,** Cilt: 8, Sayı: 29, Mayıs-Temmuz 2006, s. 51.

[3440] Barkan, "Avarız", s. 13.

[3441] Numan Elibol, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 2, 2007, s. 138.

zengin hayırseverlerin, halkın ödemede zorlandıkları avarız borçlarını ödemek için akar veya para vakfetmeleri bir adet halini almış ve toplum tarafından benimsenmiştir. Bu tarz ortaya çıkan vakıf akarların geliri ya da faizi ile bütün bir mahalle halkının yahut içlerinden fakir olanlarının avarız vergilerine ait borçları ödenmiştir.[3442] Defterlerde Konya merkezi dışında, nahiyelere bağlı köylerin de avarız para vakıflarının olduğu anlaşılmaktadır. Muharrem 1122 / Mart 1710'da Su Dirhemi Nahiyesine bağlı Penbeci(Pambucu) Köyünin avarız para vakfının mütevellisi olmadığından Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[3443] Ayrıca mahalle mescidi, çeşmesi, müezzinin yevmiyesi gibi birtakım giderler de bu para vakıflarından sağlanmıştır. 25 Ramazan 1203 / 19 Haziran 1789'da Konya'nın Seb'ahan Mahallesi Mescidinde müezzin ve Şeyh olan Mustafa'nın yevmiyesi mahalle avarız vakfından karşılanmıştır.[3444] Kayıtlardan, mahalle avarız vakfına mütevelli, nazır, katıp gibi görevlilerin atamaları yapılmıştır. Bu görevler karşılığından vakıf malından yevmiye olarak, 1-5 akçe arasında değişen yevmiyeler verilmiştir.[3445]

4.4. Mahalle Örneğinde Avarız Nüzul ve Para Vakıfları

Burada Mahalle Avarız Vakıflarını kısaca açıklamada fayda vardır. Bilindiği gibi, avarız vergisi olağanüstü durumlarda alınan ve nakit olarak toplanan, 3 ya da 5 gerçek hanenin bir avarız hane olarak ödediği vergi çeşidiydi. Fakat zaman içinde koşulların dayatması ile bu vergi çeşidi sürekli hale gelmiştir. İşte, sürekli hale gelen bu verginin karşılanmasında mahalle halkı sıkıntı yaşamıştır. Bundan dolayı mahalle sakinlerinin ortaklaşa karşılaması gereken giderlerinin toplanması için avarız ve nüzul vakıfları kurulmuştur. Ancak biriken paraların ihtiyaç sahiplerine borç verilmesi nedeniyle, bu vakıflar bir ölçüde sosyal yardımlaşmayı da sağlayan bir fon'a dönüşmüştür.[3446] Hayır, amacıyla ya da ihtiyaç duyulduğunda kendisinden ve çocuklarından avarız akçası istenmemek şartıyla bu konu için kimi kişilerin nakit veya gayrimenkul mallarını vakfetmeleri üzerine bu fon, vakfa dönüşmüş ve bir mütevelli yönetiminde mahallenin sandığı haline gelmiştir.[3447] Nitekim bu sandıklarda toplanan paralarla sel, yangın, deprem, hastalık, fakirlik, borçluluk gibi

[3442] Barkan, *agm*, s. 18.
[3443] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[3444] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[3445] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15; VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52; VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[3446] Ergenç, *Osmanlı Tarihi,* s. 81.
[3447] Ergenç, *age*, s. 82.

zaruretlerin giderilmesi, acizlerin doyurulup giydirilmesi ve tedavilerinin yaptırılması, iş kurmak isteyenlere sermaye bulunması, borçtan mahkûm olmuşların borcunun ödenmesi, yolcuların sıkıntılarının giderilmesi[3448] vb. gibi durumlarda insanlara her türlü sosyal yardımı sağlayan kuruluşlar haline gelmişlerdir.

4.4.1. Binari Mahallesi Avârız ve Nüzûl Vakfı[3449]

Söz konusu vakıf, Binari mahallesinde bulunmakta idi. Vakıf mütevellisi olmadığından ve Süleyman Halife'nin bu göreve ücretsiz olarak talip olmasından dolayı C. Evvel 1139/ Aralık 1726'da Süleyman Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3450]

4.4.2. Kurb-i Cedîd (Borda) Mahallesi Avarız Vakfı

Konya Hurufat Defterlerinin C. Evvel 1125 / Mayıs 1713 tarihli kaydında Mahalle'nin Para Vakfina 1 akçe ile mütevelli olan İmam Ebubekir'in beratı yenilenmiştir.[3451] Kurb-i Cedid Mahallesi Avarız Vakfina ve mescid çırağına Zilkade 1133 / Ağustos 1721 tarihinde 2 akçe ile mütevelli olan Hacı Mevlüt'ün çocuksuz ölmesi üzerine Hacı Mehmed'e berat tevcih yapılmıştır.[3452] 2 Zilhicce 1211 / 29 Mayıs 1797 tarihli başka bir kayıtta, Konya'da Kurb-i Cedid Mahallesi para vakfi ve mescid çerağının mütevellisi olmadığından paranın belirtilen zamanda toplanmadığı dolayısıyla bu sorunun ortadan kaldırılması için mütevelli ve nazır belirlenip, tayin edilmesi zaruretinin olduğu belirtilmiştir. Ücret almadan bu işe talip olan es-Seyyid Mehmed Emin bin es-Seyyid Hacı İbrahim ve es-Seyyid Ali'ye, Naib Mehmed Halim arzıyla es-Seyyid Mehmed Emin mütevelli, es-Seyyid Ali ise nazır olarak atanmıştır.[3453]

4.4.3. Öylebenledi Mahallesi Avarız Vakfı

Hurufat Defterleri Kayıtlarında Öylebenledi Mahallesi Avarız Para Vakfının olduğu görülmektedir. Şevval 1139 / Mayıs 1727 tarihli kayıtta, söz konusu

---

[3448] Mehmet Bayartan, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", **Osmanlı Bilim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: X, 2008, s. 168.
[3449] Avarız Verisi olağanüstü durumlarda ve nakit olarak toplanırdı. Nüzul Vergisi ise; arpa ve un şeklinde aynî olarak tahsil edilirdi. Bkz, Küçük, agm, s. 69.
[3450] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[3451] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[3452] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[3453] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.

mahallenin avarız para vakfının mütevellisi olmadığından 2 akçe ile İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3454]

4.4.4. Civarı Mahallesi Avarız Para Vakfı

Hazreti Mevlana Evkafi Mahallelerinden Civarı Mahallesi Para vakfina, 1 akçe ile Mütevelli Derviş Muharrem, Safer 1131 / Aralık 1718'de görevinden ayrılmıştır. Derviş Muharremin ayrılması ile Hafiz Mehmed bin Abdurrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3455]

4.4.5. Vadi-i Meram Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı

Konya'nın dışında yer alan Vadi-i Meram Mahallesi avarız ve nüzul vakfının 4 akçe ile mütevellisi Seyyid Hüseyin bin Seyyid Hasan, Abid? bin Abdullah'ın ricası üzerine kasri yed ve beratını teslim ederek, naib Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3456]

4.4.6. Hoşhavan / Hoşhan Mahallesi Avarız Vakfı

İlk defa ikinci Bayezid zamanında başlayan avarız vergisi -tekâlifi örfiye olarak ta geçer- mali zaruretten kaynaklanmıştır. Başlangıçta, Yavuz ve Kanuni zamanında geçici bir vergi iken, sonradan meydana gelen mali sıkıntılardan dolayı sürekli hale getirilmiştir.[3457] Mahallelerde bazı kişilerin bu vergiyi ödemede sıkıntı çekmesi üzerine mahallenin para havuzu şeklinde bir mahalle avarızı vakfi oluşturulmuştur. Hurufat defterlerinde Mahalle avarızı vakıfları mevcut olup bunlarla ilgili kayıtlar daha çok vakıf mütevellilerinin atama kayıtlarından oluşmaktadır. Şaban 1190 / Eylül 1776 tarihli hurufat kaydında, Hoşhavan Mahallesi avarızına meşrut para vakfının mütevellisi olmadığından mahallenin nakıt parası zai olmuştur. Bundan dolayı yevmi 3 akçe ile es-Seyyid Hafiz Ahmed'e kadı Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3458] Mahallenin malı avarızına vakıf nukudun 3 akçe yevmiye ile mütevellisi es-Seyyid Hafiz Ahmed bin Seyyid Abdülehad'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdülehad bin Ahmed'e, naib Keçecizade Mehmed Arif arzıyla 25 R. Ahir 1197 / 30 Mart 1783'te tevcih yapılmıştır.[3459] Malı avarız vakfina yevmi 3

[3454] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[3455] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[3456] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[3457] Pakalın, *ags*, Cilt: III, s. 15,437.
[3458] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[3459] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 10.

ile mütevelli olan Seyyid Abdülehad'ın çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Hafiz İbrahim'e 29 Şevval 1216 / 4 Mart 1802'de berat tevcihi yapılmıştır.[3460]

4.4.7. İbn-i Salih Mahallesi Avarız Vakfı

Hurufat Defterlerinin C. Evvel 1124 / Haziran 1712 tarihli kaydında, İbn-i Salih Mahallesi'nin malı avarız ve nukudunun mütevellisi Mustafa'dır. Mustafa'nın beratı zai olduğundan yeni berat tevcihi yapılmıştır.[3461]

4.4.8. Karaarslan Mahallesi Avarız Vakfı

Örfi bir vergi çeşidi olan avarız vergisi, Osmanlı devletinin son yüzyıllarda, bazı istisnalar dışında, hemen her mahalleden alınan bir vergi çeşidi haline gelmiştir. Safer 1131 / Aralık 1718 tarihli hurufat kaydında, Karaaslan Mahallesi avarız ve nakit para vakfının mütevellisi olmadığından 5 akçe ile İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3462]

4.4.9. Kerim Dede Mahallesi Avarız Vakfı

Hurufat defterlerinde, 9 Ramazan 1205 / 12 Mayıs 1791 tarihli kayıtta, Kerim Dede Mahallesinin avarız para vakfının mütevellisi olmadığından ve ihtiyaç olduğundan 5 akçe ile Seyyid Ali, naib Tahir Mehmed arzıyla atanmıştır.[3463] Kerim Dede Mahallesinin avarız para vakfının R. Evvel 1222 / Mayıs 1807'de hasbi nazırı Hacı Halil'in ölmesi üzerine Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3464]

4.4.10. Mu'in Mahallesi Vakfı

Hurufat kayıtlarında XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılan mahalle vakfi ile ilgili kayıtlar, vakıf nezareti ve mütevelliliği gibi idari alanda yapılan atama kayıtlarıdır. Safer 1198 / Aralık 1783 tarihli hurufat kaydında, Mu'in Mahallesi vakıf nukudunun nazırı olarak Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3465] Başka bir kayıtta ise, 2 akçe ile Abdülhalim Çelebi mescidi ve mahalle vakfının mütevellisi Mehmed'in beratı olmadığından berat tevcihi için arzda bulunulmuştur.[3466]

[3460] VGMA, HD, 552, Vr.16, s. 27.
[3461] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[3462] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[3463] VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 106.
[3464] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 8.
[3465] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[3466] Gös. yer.

4.4.11. Müfti Mahallesi Vakfı

Hurufat kayıtlarında XVIII. Yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan Müfti mahallesi vakıf nukudunun 1 akçe ile mütevellisi ve 1 akçe ile nazırı Ali'nin ölmesi üzerine Mehmed'e Şevval 1133 / Temmuz 1721'de berat tevcihi yapılmıştır.[3467] Vakfin mütevelli olan Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid diğer Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3468]

4.4.12. Sinan Mahallesi Avarız Vakfı

Sinan Perakendesi Mahallesinin malı avarızına vakf olan nukudun nazırı olmadığından muayyene ile nezareti Hacı Veli Sarı Musazade'ye arzuhal ile Ramazan 1203 / Mayıs 1789'da tevcih yapılmıştır.[3469]

4.4.13. Pürçüklü Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı

Pürçüklü Mahallesinde Şaban 1116 / Kasım 1704'te avarız ve nüzul vakfının her ay 10'ar para ile mütevelli olanlara berat tevcihi yapılmıştır.[3470] Recep 1123 / Ağustos 1711'de mahalle avarız vakfının 1 akçe ile mütevellisi Mustafa'nın ölmesi üzerine Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[3471] R. Evvel 1180 / Ağustos 1766 tarihli kayıtta, mahalle malı avarızına vakf ve şart olan nakidin 2 akçe ile mütevellileri Mehmed Emin ve Salih'tir. Bir süre sonra Mehmed Emin'in çocuksuz ölmesi üzerine Salih'in de yarı hissesiyle birlikte Seyyid Ömer bin Hacı Hüseyin'e mütevelli Yahya'zade Ahmed arzıyla 8 R. Evvel 1180 / Ağustos 1766'de berat tevcihi yapılmıştır.[3472] Mahalle avarız vakfından almak üzere 1 akçe ile vakıf mütevellisi olan Seyyid Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3473] Zilkade 1207 / Haziran 1793'te vakf parasından almak üzere 2 akçe ile mütevelli Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine oğlu Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[3474]

4.4.14. Seb'ahan Mahallesi Avarız Vakfı

25 Ramazan 1203 / 19 Haziran 1789 tarihli hurufat kaydında, Seb'ahan Mahallesi avarız akçesinden bahsedilmekte ve mahalle mescidinde muayyene ile

[3467] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[3468] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[3469] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[3470] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[3471] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[3472] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[3473] VGMA, HD, 11151 Vr.10, s. 17.
[3474] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.

müezzin ve şeyh olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Seyyid Hafiz Mehmed bin Hacı Mehmed'in atandığı ve avarız vakfından yevmiye aldığı anlaşılmaktadır.[3475] Sab'ahan Mahallesinde bulunan hayır sahibi kişilerin vakf eyledikleri nakit para, mahalle ahalisi nezareti altında ve faizle işletilerek, faizinden elde edilen gelirle Seyyid İsmail bin Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır. Ancak, İsmail'in bir süre sonra ölmesi üzerine kardeşleri Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa'ya 26 Şevval 1205 / 28 Haziran 1791'de berat tevcihi yapılmıştır.[3476]

4.4.15. Şemsi Tebriz'i Mahallesi Avarız Vakfı

Osmanlı Devletinde önceleri sadece olağandışı durumlarda alınan Avarız vergisi daha sonra birtakım nedenlerden dolayı sürekli hale getirilmiş ve olağan durumlarda da alınmaya başlanmıştır. Yükümlü olan halkın bu vergiyi ödemede sıkıntı yaşaması üzerine mahalle avarızı vakfi kurulmuştur. Çalıştığımız Konya Hurufat defterlerinde bu durum net bir şekilde ortaya konulmuş ve her bir mahalle için mahalle avarız vakfi kurulmuştur. Muharrem 1190 / Şubat 1776 tarihli hurufat kaydında, Şerafettin Caminde görevli bazı kişilerin yevmiyeleri de bu vakıfdan karşılandığı anlaşılmaktadır. Mahallenin malı avarız vakfından almak üzere, camide muayyene ile imam olan Seyyid Mehmed Ali bin Şeyh Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine babası Şeyh Mehmed bin Şeyh Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3477] Mahalle nukuduna vakf edilmiş olan 2 bab dükkânın mütevellisi olmadığından 2 akçe ile Seyyid Ali bin Mustafa'ya, naib Seyyid İbrahim arzıyla 16 C. Ahir 1203 / 14 Mart 1789'da berat tevcihi yapılmıştır[3478]

4.4.16. Şerafeddin Mahallesi Avarız Vakfı

Hurufat kayıtlarında geçen ve daha öncede belirtildiği üzere, devlete karşı vergi yükümlülüğünü yerine getiremeyen kişilere yardım amacıyla kurulan mahalle avarız vakıfları, zamanla sosyal bir ihtiyacı gideren kurumlar haline gelmiştir. Şerafettin Caminde bir takım görevlilerin yevmiyeleri de yine bu avarız vakıflarından karşılanmıştır. Söz konusu mahallesi avarızına vakf nukudun R. Ahir 1165 / Niisan 1752'de mütevellisi Mehmed bin Abdülselam'dır.[3479]

[3475] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[3476] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 107.
[3477] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[3478] VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100.
[3479] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.

4.4.17. Yediler Mahallesi Avarız Vakfı

Hurufat Kayıtlarında At Pazarı Kapısı dâhilinde olduğu belirtilen Yediler Mahallesinin R. Ahir 1145 / Eylül 1732 tarihli hurufat kaydında avarız vakfının olduğu anlaşılmaktadır. Vakfin mütevelli 1 akçe ile Hafiz Lütfullah'tır.[3480] Vakfin Şevval 1172 / Mayıs 1759'da muayyene ile mütevellisi Lütfü'nün ölmesi üzerine Hasan Halife'ye Lütfü Efendi'nin beratı ile tevcih yapılmıştır.[3481]

4.4.18. Ali Şerbeti Mahallesi Avarız ve Nüzul vakfı

Mahalle avarız ve nüzul vakfının kâtibi olmadığından Recep 1126 / Temmuz 1714'te 2 akçe ile Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3482]

4.4.19. Aklan Mahallesi Avarız Vakfı

Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli hurufat kaydında mescidin ve mahalle avarız vakfının mütevellisi 2 akçe ile Ali'dir.[3483] Mahalle vakfının 1 akçe ile nazırı Ali'nin ölmesi üzerine R. Evvel 1123 / Nisan 1711'de Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[3484]

4.4.20. Binari Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı

Hurufat defterlerinde Binari Mahallesi avarız ve nüzul vakfi hakkında kayıtlar mevcuttur. C. Evvel 1139 / tarihli hurufat kaydında, para vakfin mütevelli olmadığından ber vechi hasbi Abdullah Halife mütevelli olmuştur.[3485]

4.4.21. Yenice Mahallesi Avarız Vakfı

Hurufat kayıtlarında yenice mahallesi avarızı ile ilgili, R. Evvel 1140 / Ekim 1727 tarihli kayıtta Hacı Mehmed'in avarız para vakfina 3 akçe ile mütevelli olduğu anlaşılmaktadır.[3486]

4.4.22. Mücellid Mahallesi Avarız Vakfı

Mücellid, ciltleme işlemi için kullanılan bir tabirdir. Mahalle, ismini burada bulunan mücellid esnafindan almıştır. Nitekim Selçuklu ve Osmanlıda birçok mahalle ismini bulundurdukları esnaf gruplarından almışlardır. Zilkade 1110 / Mayıs

[3480] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[3481] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.
[3482] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[3483] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[3484] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[3485] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[3486] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.

1699'da mahallenin avarız vakfına mütevelli lazım olduğundan Hacı Ömer'e yarım akçe ile berat tevcihi yapılmıştır.[3487]

4.4.23. Göktaş Mahallesi Vakfı

Konya'da Göktaş mahallesinin avarız vakfının nazırı olmadığından Safer 1123 / Mart 1711'de Hacı Müslih 1 akçe yevmiye ile nazır olarak atanmıştır.[3488]

4.4.24. Şeyh Ahmed Mahallesi Avarız Vakfı

Şeyh Ahmed Mahallesi mal-ı avarız para vakfi ile ilgili kayıtlar, genellikle mahalle avarız vakfi mütevelliligine yapılan atama kayıtlarıdır. Şeyh Ahmed Mahallesi avarız vakfi nukudunun 2 akçe ile mütevellisi Seyyid Ömer'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Şeyh Abdülkadir ve Seyyid Şeyh Alaaddin ve Seyyid Ebubekir'e, naib Hafiz Hacı Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[3489] R. Evvel 1212 / Ağustos 1797 tarihli başka bir kayıtta, vakfin 2 akçe ile mütevellisi ve mahallede bulunan Hacı Adil mescidinin yanındaki muallimhane vakfının 1 akçe ile mütevellisi Seyyid Şeyh Abdülkadir ve Seyyid Şeyh Alaaddin ve Seyyid Ebubekir kardeşlerdir. Ancak Seyyid Şeyh Alaaddin'in ölmesi üzerine kardeşleri ve müşterekleri Seyyid Şeyh Abdülkadir ve Seyyid Ebubekir kardeşlere sülüs hisse ile berat tevcihi yapılmıştır.[3490]

4.4.25. Kalenderhane Mahallesi Avarız ve Nüzul Vakfı

Kalenderhane Mahalle avarız ve nüzul vakfi mütevelliliğine birtakım atamalar yapılmıştır. Mahalle avarız ve nüzul vakfının 1 akçe ile mütevellisi Abdülkerim'in C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te ölmesi üzerine naib arzıyla Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[3491] Mahalle para vakfının mütevellisi Halil'in ölmesi üzerine Muharrem 1164 / Kasım 1750'de mütevelli Hafiz İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[3492] Şaban 1168 / Mayıs 1755'te mahalle para vakfının 2 akçe ile mütevellisi Hafiz İbrahim bin Hafiz Halil'dir.[3493]

[3487] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[3488] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[3489] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7; VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 8.
[3490] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 48.
[3491] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[3492] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[3493] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19.

5. CAMİ VAKIFLARI

Konya'da bulunan muhtelif cami ve cami görevlileri için Para vakıflarının kurulduğu anlaşılmaktadır. Vakıfların yöneticileri olarak, genellikle mütevelli ve nazır'ların 2 ila 3 akçe arasında değişen ücretlerle atandıkları kayıtlara yansımıştır. C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te Zincirli Kapı Mahallesi Hacı Mustafa Caminde imam, hatip, mühadis, cüzhan ve devirhanlara vakfedilen para vakfının mütevelli Şeyh Mehmed'dir. Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3494] Konya'da Hacı İlyas Efendi, Hangah Camindeki hafizlar için para vakfi kurmuştur. Vakfin mütevelli Mehmed'e 2 akçe yevmiye verilmiştir. Mehmed'den sonra vakıf mütevelliliğine Mehmed bin Mustafa atanmıştır.[3495] Hurufat defterlerinde genellikle para vakf'nın yapıldığı ancak, vakıf miktarının ne olduğu belirtilmedği görülmektedir. Ancak nadir de olsa vakfi yapanın ne kadar para vakfettiği de belirtilmiştir. Safer 1179 / Nisan 1775 tarihli kayıtta Ahmed Dede Mahallesinden mütevefa Kargazade Efendi binası mescidi/cami şerifine 100 kuruş para vakfedilmiştir. Bu paranın hâsıl olan nemasından verilmek üzere 2 akçe ile hatip ve 1 akçe ile devirhan olan Hafiz Ahmed ve Hafiz Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3496] Hüseyin Efendi (Kapı)Caminde "yevm-i sinde vaiz olanlara" Demrici Mevlüt oğlu Mustafa'nın kendi malından 40 kuruş para vakfinda bulunmuştur. Paranın gelirinden vaizlere 2 akçe yevmiye verilmiştir. Zilhicce 1199 / Ekim 1785'te Hüseyin Efendi Caminde vaiz olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Şeyhülislam'ın arzıyla Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3497] Burada önemli bir husus dikkati çekmektedir. Belgede görüldüğü üzere, Osmanlı devletinde özellikle para vakıflarında faiz yerine "rıbh" ya da "nema" kelimelerinin daha çok tercih edildiği anlaşılmaktadır. Belgelerde daha çok "nema" kelimesi geçmesine rağmen, bazı durumlarda "vakf olan paranın hasılatı" gibi daha farklı bir anlatımın da tercih edilmiştir.

5.1. Sahip Ata / Hangah Cami Vakfı

Sahip Ata Hangah Cami, Darü'l-huffaz ve Törbeden oluşan yapı topluluğu mühtelif planlar üzerinde ve farklı zamanlarda yapılmıştır. Konya'ya bağlı Bostan çiftliği, Sahip Ata ev yerleri mukataaları, Hocacihanda bağ ve tarlaları bu yapılara

[3494] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[3495] VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16.
[3496] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[3497] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.

gelir getirmek amacıyla vakfedilmiştir.[3498] 1483 tarihli Karaman eyaleti vakıf tahririnde Sahip Ata Hangah ve cami vakfının toplam geliri 6.460 akçedir.[3499] Söz konusu gelirin çoğu vakıf hamamlardan sağlanmıştır. Hurufat kayıtlarında Safer 1198 / Aralık 1783'te Sahip Ata vakf'ının nazırı Seyyid Osman'dır. Seyyid Osman'a vakıf mahsulünden yevmiye verilmiştir.[3500]

5.2. Alaaddin Cami Vakfı

Hicri 888 / Miladi 1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde Alaaddin Cami vakfının mutasarrıfı Mevlana Sinan Çelebi'dir. Verilen tarihte vakfin toplam geliri 17.226 akçe'dir.[3501] Vakıf gelirinin çoğu bağlı köy ve mezralardan sağlanmıştır. Hurufat defterlerinde Alaaddin Camine vakıf olan mezra ve köyler şunlardır: Sille Köyü[3502], Kızılviran Köyü[3503], Kavak Köyü[3504], Karatay Köyü[3505], Körpe Köyü[3506], Kara Bedreddin Köyü[3507], Karadiğin Köyü ve Gödene Köyü[3508] Sultan Alaaddin'in vakıf kurraları olarak geçmektedir. Alaaddin camine vakfi'nın Şaban 1183 / Kasım 1769'da mütevellisi Hz. Mevlana evladından Ahmed bin Hidayetzade isimli zattır.[3509]

5.3. Anber Reis Cami Vakfı

Cami, Turgutoğullarından Pir Hüseyin Bey tarafından yeniden bina edildiğinden cami'de görevli olan kişilerin yevmiyeleri de Turgutoğullarından Pir Hüseyin Bey vakfindan karşılanmıştır.[3510] Nitekim Hurufat defterlerinde, Söz konusu Camide dersiam olanlar ile Cuma günü vaiz ve devirhan olanların ücretleri Pir Hüseyin Bey vakfindan karşılandığı belirtilmiştir.[3511] Recep 1172 / Şubat 1759 tarihli kayıtta söz konusu camide müezzin olanlara, Turgutoğulları vakfindan yevmiye verildiği anlaşılmaktadır.[3512] 1483 tarihli Karaman vakıfları tahririnde cami vakfının

[3498] Konyalı, *age*, s. 951.
[3499] Coşkun, *agm*, s. 21.
[3500] Gös. yer.
[3501] Gös. yer.
[3502] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 117; VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31.
[3503] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[3504] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 38.
[3505] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[3506] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[3507] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[3508] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[3509] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[3510] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51; VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 114; VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[3511] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5; VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.
[3512] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 37.

toplam geliri 2.020 akçe olarak hesaplanmıştır. Gelir kalemlerin ağırlık noktasını Kızılca ve Bozok köyleri oluşturmaktadır.[3513]

5.4. Şerafettin Cami Vakfı

1483 tarihli Karaman Eyaleti vakıfları tahririnde Şerafettin Cami vakfının toplam geliri 1.616 akçe olup mutasarrıfı Mevlana Hüsameddin'dir.[3514] Hurufat defterlerinde Şerafettin Cami ve vakfına ataması yapılan kişilerin aldıkları yevmiyenin yanısıra, vakıf malına konu olan taşınır taşınmazlar ve bunların bulundukları mahalle, köy, kaza gibi idari durum hakkında da bilgi sahibi olmak mümkündür. Zilkade 1116 / Şubat 1705 tarihli kayıtta 10 akçe ile Şerafeddin Cami mütevelli Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Ahmed mütevelli olmuştur.[3515] Şaban 1122 / Eylül 1710'da Cami vakfının 5 akçe ile nazırı Mehmed'in ölmesi üzerine kardeşi Süleyman nazır olarak atanmıştır.[3516] Şaban 1123 / Eylül 1711'de cami vakfının 5 akçe ile cabisi Süleyman'ın ölmesi üzerine naib arzıyla İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3517] Ramazan 1135 / Haziran 1723 tarihli kayıtta, Şerafettin caminin vakıfları arasında köy ve mezrasının olmadığı, vakıf malı olarak nakit paranın mevcut olduğu belirtilerek, bu paranın zai olmaması için bir nazıra ihtiyaç duyulduğu belirtilerek, Şerafettin Caminde aynı zamanda vaiz de olan Şeyh Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3518] Zilkade 1135 / Ağustos 1723 tarihli kayıtta, Şerafettin Cami evkafının 2,5 akçe ile mütevellisi İbrahim Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3519] C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te Cami evkafi nazırı Seyyid Hacı Mustafa'dir. Ancak Hacı Mustafa kendi rızasıyla görevini Osman Halife'ye bırakmıştır.[3520] Şerafettin Cami vakfi örneğinde olduğu gibi cami, mescid vb. vakıfların belki de en önemli özelliği, hem kurumun ihtiyaçlarının giderilmesi hem de çalışanlarının yevmiyelerinin ödenmiş olmasıdır.

5.5. Diğin Cami Vakfı

Diğin Cami Vakfi hakkında elimizdeki ilk belge, 8 C. Ahir 1103 / 26 Şubat 1692 tarihli mülk satışını konu edinen Şer'iye sicili kaydı'dır.[3521] Kayıtta, 30 esedi

[3513] Coşkun, *agm*, s. 22.
[3514] Coşkun, *agm*, s. 21.
[3515] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.
[3516] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[3517] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[3518] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[3519] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[3520] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[3521] Sak, *37 Numaralı Konya Şer' iye Sicili*, s. 290.

kuruşa satışı yapılan At Pazarı Kapısı dışındaki çömlekçi dükkânının satış bedeli, mütevelli marifetiyle Diğin Cami'ne vakf edilmiştir. Yine At Pazarı yakınında Çukuryer mevkiinde[3522] Nalbant dükkânının yarı hissesi Diğin cami vakıfları arasında gösterilmiştir. Bunun dışında Şevval 1170 / Temmuz 1757 tarihli hurufat kaydında, cami vakfının mütevellisi Seyyid Mehmed Salih'tir.[3523] Diğer bir kayıtta, cami vakfına mütevelli olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa isimli kardeşler müşterektirler. Daha sonra Seyyid Mustafa'nın hissesinden vazgeçmesi üzerine hissesi kardeşi Seyyid Mehmed'e Şevval 1180 / Mart 1767'de tevcih edilmiştir.[3524] 23 Şevval 1211 / 21 Nisan 1797 tarihli başka bir hurufat kaydında, vakfın mütevellisi Seyyid Mehmed bin Salih'in bila veled(çocuksuz) ölmesi üzerine Hacı Hafiz Mehmed Efendiye tevcih yapılmıştır.[3525] Son olarak 6 R. Ahir 1319 / 23 Temmuz 1901 tarih ve 110 nolu Şer'iye sicilinde, Hocahabîb Mahallesi'nden Ömer Sâdık Efendi, Diğin Câmii'ne dükkân vakfetmiştir.[3526] Buna göre; Saray Caddesinde 10 bab dükkân, Sipahi Pazarında ise 9 bab dükkân Diğin cami'nin giderlerine sarf edilmek üzere vakf edilmiştir.

5.6. Hacı Mustafa Cami Vakfı

Zincirli Kuyu Mahallesinde idi. C. Evvel 1115 / Eylül 1703 tarihli hurufat kaydında, Hacı Mustafa Para Vakfının; Hacı Mustafa Caminde imam, hatip, muhaddis, cüzhan ve devirhan olan kişilere şart koşulduğu belirtilmiştir. Aynı tarihlerde para vakfının mütevellisi Şeyh Mehmed'in ölmesi üzerine kadı arzıyla Seyyid Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[3527] Başka bir kayıtta, evladiyet ve meşrutiyet üzere, Hacı Mustafa Vakfının mütevellisi olan el-Hac Mustafa'nın divan-ı hümayuna arzuhal göndererek, söz konusu vakfa evvelden beri mütevelli olduğuna dair tevcihat istenmiştir. Buna neden olan şey ise, Ali isminde bir kişinin, hakkı olmadığı halde, vakıf mütevelliliğini uhdesine almak için türlü hilelere başvurmasıdır. Tahkikat neticesinde, Anadolu Kadıaskeri Mevlana Seyyid Mehmed Emin Efendi Hazretleri'nin ilamı ile sadr olan Padişah Fermanı gereğince 11 Muharrem 1156 / 7 Mart 1743 tarihiyle kaydına şerh verilmiştir.[3528] Yani Hacı Mustafa'nın evvelden mütevelli olduğu onaylanmıştır. Safer 1175 / Eylül 1761 tarihli kayıtta ise, Hacı

[3522] Sak- Solak, *53 Numaralı Konya Kadı Sicili*, s. 71.
[3523] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 27.
[3524] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6.
[3525] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.
[3526] Sak, *Konya Vakıfları,* s. 27.
[3527] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[3528] VGMA, HD, 1112, Vr.10, s. 2.

Mustafa Cami Şerifi'nin çerağına vakf edilmiş olan nakit para vakfının mütevellisi Seyyid Mustafa'nın atik beratı gereğince beratı yenilenmiştir.[3529] Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine Ahmed bin Hacı Süleyman'a 12 C. Ahir 1192 / 8 Temmuz 1778'de berat tevcihi yapılmıştır.[3530] Hacı Mustafa Cami Evkafinda yapılan Görev gasp'ına diğer bir örnek, 21 Ramazan 1209 / 11 Nisan 1795 tarihli hurufat belgesinde geçmektedir. Vakfin vakfiyesine göre, evladiyet ve meşrutiyet üzere vakfin mütevelli olan Seyyid Abdullah bin Mehmed öldüğünden kızı Şerife binti Seyyid Abdullah'a tevcih yapılması gerekirken, Osman ismindeki kişi, Seyyid Abdullah çocuksuz öldü diyerek, ondan boşalan görevi hile ile üzerine alma gayretine girişmiştir. Ancak daha sonra yapılan tahkik neticesinde Seyyid Mehmed Emin Kadızade arzıyla Şerife binti Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[3531]

5.7. Kadı Mürsel Cami Vakfı

1483 tarihli Karaman vakıfları tahririnde Kadı Mürsel Cami vakfının mutasarrıfı Mevlânâ Sinan'dır. Vakfin yıllık 1.251 akçe geliri olup bunun 200 akçesi Aksaray'a bağlı köylerden sağlanmaktadır.[3532] Kadı Mürsel caminin giderlerini karşılamak ve burada cüz okutmak amacıyla hayır sahibi kişiler tarafından birtakım vakıflar tahsis edilmiştir. 13 Muharrem 1173 / 6 Eylül 1759'da cami vakfının 5 akçe vazife ile mütevellisi Ahmed'dir. Ancak Ahmed'in bir süre sonra ölmesi üzerine kızı Ayşe Hatun'a, Anadolu Kadıaskeri Mevlana Osman Efendi'nin ilamı üzerine sadr olan ferman gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[3533] Kadı Mürsel Cami şerifinde okunmak üzere el-Hac İsa vakfından 5 adet cüz 5 akçe yevmiye ile vakf edilmiştir. Aynı kayıtta, 1 müd galle ile duaguy Ahmed'dir. Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Ali Halife, Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali'ye müştereken naib Seyyid İbrahim arzıyla C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da berat tevcihi yapılmıştır.[3534] Vakıf mütevelli Ayşe binti Ahmed'in ölmesi üzerine Seyyid Ali bin Abdullah'a naib Seyyid İbrahim arzıyla C. Evvel 1206 / Aralık 1791'de tevcih yapılmıştır.[3535] Ancak Ayşe'nin ölüm haberinin asılsız olması üzerine Ayşe'ye tekrardan berat tevcihi yapılmıştır.[3536] Cami vakfi ile

[3529] VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11.
[3530] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[3531] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 118.
[3532] Coşkun, *agm*, s. 22.
[3533] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[3534] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48.
[3535] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109.
[3536] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 118.

ilgili başka atama kayıtları da mevcuttur.[3537] Hacı İsa vakfında 1 dükkân geliri ve Gençali? Mezrasının senevi 1 mud galle ile 16 R. Ahir 1220 / 14 Temmuz 1805'te vakıf mütevelli Seyyid Abdülkerim bin Seyyid Yakup'un çocuksuz ölmesi üzerine Amcası Şeyh Ebubekir'e kardeşi oğlunun beratı atiki ile tevcih yapılmıştır.[3538] Başka bir kayıtta, Kadı Mürsel vakfına, Keykavus kızı Fatma Hatun'un cüz vakfettiği anlaşılmaktadır.[3539] Keykavus kızı Fatma Hatun Mahallesi Mescidi görevlilerinin yevmiyeleri Kadı Mürsel vakfından sağlanmıştır.[3540] Kayıtlarda Sahra Nahiyesinde bulunan Taşkun Baba vakfının da Kadı Mürsel evkafından olduğu belirtilmiştir.[3541]

5.8. Çelik Mehmed Paşa'nin Bina Eylediği Cami ve Medrese Vakfı

Konya Valisi Çelik Mehmed Paşa, XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Zincirli Kuyu Mahallesinde bir cami birde medrese yaptırmıştır. Bu cami ve medresede görev alacak; imam, hatip, müderris gibi görevlilerin ve cami ile medresenin diğer giderlerinin karşılaması için de bir vakıf kurmuştur. 9 Recep 1206 / 3 Mart 1792 tarihli hurufat kaydında, medrese ve cami şerif vakfının hasbi mütevellisi Seyyid Mehmed bin Ahmed'in görevinden ayrılması ile Seyyid Hüseyin bin Veliyüddin ilmihu'ya mevcut iki kıta beratı ve Şeyhülislam Mevlana Ömer Hulusi Efendi'nin oluru ile berat tevcihi yapılmıştır.[3542] Çelik Mehmed Paşa'nın Ilgında Argıthanı Nahiyesinde, bir taş değirmeni mevcuttur.[3543] Mehmet Paşa, bunun gelirini cami ve medresesinde görevli kişilere vakf etmiştir

5.9. Şeyh Hüseyin Efendi /Kapı Cami Vakfı

Hurufat Defterleri kaydında "Kapı Cami şerifi demekle maruf Hüseyin Efendi Cami" şeklinde kayıtlar mevcuttur.[3544] Bu kayıtlardan Hüseyin Efendi Camine yapılan vakıflara ulaşmak mümkündür. Camiye hayır sahibi kişiler tarafından çeşitli vakıflar tahsis edilmiştir. Recep 1133 / Nisan 1721 tarihli hurufat kaydında,

---

[3537] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 23; VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12; VGMA, HD, 555, Vr.3, s. 6; VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14; VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19; VGMA, HD, 553, Vr.8, s. 13.
[3538] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8.
[3539] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17. Ayrıca kayıtta, "Konya'da Kadı Mürsel Evkafından Vakf-ı Fatma Hatun binti Keykavus" notu düşülmüştür.
[3540] VGMA, HD, 1115, Vr.7, s. 7.
[3541] Gös. yer.
[3542] VGMA, HD, 552, Vr.13, s. 21; ayrıca Hacı Mustafa Caminde Muhammediye Akçesi Para Vakfi olarak geçen bir vakıftan bahs edilmektedir. 3 akçe ile vakıf mütevellisi olan Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17.
[3543] Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 357.
[3544] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.

Cami'nin Keykavus kızı Fatma Hatun'un vakıfları arasında olduğu belirtilmiştir.[3545] Cami, R. Ahir 1165 /Nisan 1752 tarihli kayıtta, hayır sahibi Hacı Mustafa'nın vakıfları arasında gösterilmiştir.[3546] Şevval 1172 / Mayıs 1759 tarihli hurufat kaydında Hacı Mehmed'in dükkân gelirlerini Hüseyin Efendi Cami'ne vakf ettiği anlaşılmaktadır.[3547] Zılhicce 1199 / Ekim 1785 tarihli hurufat kaydında, Demirci Mevlüt oğlu olarak bilinen hayır sahibi Mustafa'nın, cami'ye 40 kuruş vakf ve şart ettiği, bu paranın gelirinden hasıl olan kazançtan yevmi 2 akçe ile camide pazar günü vaiz olan kişilere yevmiye verildiği anlaşılmaktadır.[3548] Başka bir hurufat kaydında Hacı Ali bin Ahmed Efendi'nin Miskinler önünde bir bab arsasını[3549] ve aynı yerde bir bab Helvacı Dükkânının gelirini çarşamba günü Hüseyin Efendi Cami'inde vaiz olanlara vakfetmiştir.[3550] Ayrıca Hüseyin Efendinin inşa ettiği han ve dükkânların gelirleri de mevcut olup farklı dini ve hayri kurumlarda çalışan kişilerin yevmiyeleri verilmiştir.

5.10. Kenan Dede Cami Vakfı

Sedirler Mahallesinde bulunan Kenan Dede Mescidi, Muallimhanesi ve Cami vakfıdır. 20 Ramazân 1074 / 16 Nisan 1664 tarihli Konya Şer'iye Sicilinde Cennet binti Hacı Kaya isimli hatun, bir kıt'a bağını[3551] Sedirler Mahallesi Kenan Dede Camine, cami mütevellisi Sefer Çelebi huzurunda vakfetmiştir[3552] C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te Cami'nin avarız vakfının mütevellisi olmadığından 4 akçe ile Molla Ali Mütevelli olarak atanmıştır.[3553] Hicri 1183 / Miladi 1769'da Kenan Dede Cami'nin hasbi gönüllü mütevellisi Abdullah tır. Vakfin; dükkân, arazi, bahçe ve emvalı mevcut olup bunların gelirlerinin bir kısmı camide görevli hatip ve imamlara şart koşulmuştur.[3554] Hurufat kayıtlarında Cami vakfının tevliyeti imam ve hatiplere meşrut kılındığı belirtilmiştir. Ramazan 1185 / Aralık 1771'de vakıf mütevellisi Hacı Alaaddin ve Abdülselam mutasarrıflar iken, Abdülselam'ın ölmesi üzerine oğulları Abdülkadir ve Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3555] Cami vakfının tevliyetine

[3545] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[3546] VGMA, HD, 1106, Vr.11, s. 22.
[3547] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 42.
[3548] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.
[3549] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 16.
[3550] VGMA, HD, 555, Vr.13, s. 25.
[3551] Bir kıt'a bağ: bir dönüm araziden az olan meyvelik bahçe
[3552] Sak, *Konya Vakıfları,* s. 14.
[3553] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 83.
[3554] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36; VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18.
[3555] VGMA, HD, 1114, Vr.6, s. 5.

mutasarrıf olan Mustafa'nın ölmesi üzerine 2 R. Evvel 1222 / 10 Mayıs 1807'de oğlu Hafiz Abdülselam'a naib Mehmed Halim arzıyla tevcih yapılmıştır.[3556] Hafiz Abdülselam'ın çocuksuz ölmesi üzerine evladı vakıftan kardeşleri Hafiz Ömer ve Hafiz Alaaddin'e naib Konevizade Seyyid Hasan Efendizade Seyyid Mehmed Reşit arzıyla 6 C. Ahir 1233 / 13 Nisan 1818'de berat tevcihi yapılmıştır.[3557] Hurufat kayıtlarında Kenan Dede Cami vakfının, vakıf şartına göre mütevellisi evladı vakıftan olmalıydı. Evladı vakıftan Hafiz Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine hissesi kardeşi Hafiz Ömer'e, evladı vakıf olarak kalan tek kişi, tevcih olunması için Konya Kazası Naibi Mevlana Kadızade Seyyid el-Hac Mustafa Muhtar arzıyla, Anadolu Kazaskeri Mevlana Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi Hazretleri ilamı üzerine 2 Muharrem 1247 / 13 Haziran 1831 tarihli padişah fermanı ile tevcih yapılmıştır.[3558]

5.11. Hacı İbrahim Cami Vakfı

Dolabucu Mahallesinde bulunan Hacı İbrahim Cami Vakfi mütevelli olan Ali'nin tevcihatı 1 akçe ile Muharrem 1185 / Nisan 1771'de yenilenmiştir.[3559] Recep 1187 / Eylül 1773'te Hacı İbrahim Cami Vakfına 4 akçe ile çerağdar olan Mehmed'in ölmesi üzerine kardeşi Ali bin Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[3560] Şevval 1205 / Haziran 1791'de Hacı İbrahim Cami çerağına meşrut olan para vakfının mütevellisi Seyyid Ali bin Abdullah'tır. Ancak Seyyid Ali'nin iyi hal üzerinde olmadığı, vakıf parayı kendi sefahatine harcadığı gerekçesiyle, cami cemaatinin meclis-i şer'e haber vermeleri üzerine naib arzıyla Derviş Ali bin Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[3561] Ancak 27 R. Evvel 1211 / 28 Temmuz 1802 tarihli hurufat kaydında, Derviş Ali'nin haksız yere Seyyid Ali'yi işinden ettiği ve söylenen her şeyin iftira olduğu, Seyyid Ali'nin işinin ehli olduğu, vakıf malına sahip çıktığı bundan dolayı eski işine devam etmesi gerektiği belirtilerek yapılan tahkikat sonucunda naib Mehmed Halim arzıyla Seyyid Ali'ye görevi iade edilmiştir.[3562]

[3556] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 6.
[3557] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18.
[3558] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.
[3559] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[3560] VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16.
[3561] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 107.
[3562] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 6.

5.12. Tahte'l-Kal'a Cami Vakfı

Tahte'l-Kala Cami vakfının nazırı olmadığından naib arzıyla 4 yevmiye ile Molla Mehmed ibn Hacı Mustafa'ya Muharrem 1128 / Aralık 1715'te berat tevcihi yapılmıştır.[3563] Başka bir kayıtta, Konya Sipahi Pazarında bulunan Tahte'l-Kala Cami vakfının yevmi 4 akçe ile mütevellisi Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Emin'e naib Necipzade Seyyid Feyzullah arzıyla tevcih yapılmıştır.[3564]

5.13. Araboğlu Arif Ağa Cami Vakfı

Nehri Kâfur Mahallesinde olan caminin para vakfi da mevcuttu. R. Evvel 1133 / Aralık 1720 tarihli hurufat kaydında, Para vakfının mütevelli 2 akçe ile Mehmed'dir.[3565] Mehmed'in Şevval 1136 / Haziran 1724'te beratı yenilenmiştir.[3566]

5.14. Hacı Davut Cami Vakfı

Diğer cami ve mescitlerde olduğu gibi Sinan Perakendesi Mahallesinde bulunan Hacı Davut caminin de vakfi vardı. Vakfin tevliyeti evlada meşrut kılınmıştır.[3567] Caminin Çerağ ve vakfına yarım akçe ile müezzin ve kayyım olanlara Zilkade 1123 / Aralık 1711'de berat tevcihi yapılmıştır.[3568] Zilkade 1193 / Kasım 1779 tarihli kayıtta, Hacı Davut Cami Vakfin'ın çırağ ve nukudu mevkufe'sinin nakit para vakfi nazırı olmadığından nukudu mevkufenin zai olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı vazife-i muayyene ile Derviş Hacı Musa'zade Hacı Veli'ye aklam-ı saireden diğer kimseler üzerinde olmadığı araştırıldıktan sonra arzuhal ile tevcih yapılmıştır.[3569]

5.15. El-Hac Ali Alemdar Cami Vakfı

Konya'nın Sinan Perakendesi Mahallesinde olan el-Hac Ali Alemdar Cami'nin banisi, camiye ismini veren zattır.[3570] Caminin Çerağına şart koşulan nakit para vakfının nazırı olmadığından hasbi Hacı Mehmed'e naib İbrahim arzıyla tevcih yapılmıştır.[3571] Hacı Alemdar Caminin hasbi mütevellisi el-Hac Hafiz Mehmed

[3563] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[3564] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[3565] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[3566] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[3567] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[3568] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[3569] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.
[3570] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7.
[3571] Gös. yer.

elinde olan beratı verip, görevinden ayrılması üzerine Mehmed bin Abdullah ve Hasan bin Ömer'e naib Mektubi Mehmed Selim arzıyla C. Evvel 1232 / Mart 1817'de berat tevcihi yapılmıştır.[3572]

[3572] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.

6. MESCİD VAKIFLARI

Konya'nın hemen her mahallesinde bulunan mescidlere, hayır sahibi kişiler tarafından birtakım vakıflar tahsis edilmiştir. Kayıtlarda genellikle "nukudu mevkufe" olarak geçen bu vakıflardan, mescid görevlilerin maaşlarının yanısıra, mescidin tamiri, bakımı-onarım ve aydınlatma giderleri gibi mescidlerin her türlü giderleri karşılanmıştır. Vakıf, para vakfi şeklinde olabildiği gibi, vakfedilen dükkânların geliri şeklinde de olabilmekteydi. Safer 1168 / Kasım 1754'te Resul Efendi Konya'nın sur içinde ve Sıpahi Pazarında birbirinin yanında bulunan dört adet dükkân gelirini, Teht'l-Kala Mescidi'nde imam olanlara vakfetmiştir.[3573] R. Ahir 1170 / 1 Ocak 1757 tarihli kayıtta, Sedirler Mahallesinde bulunan Kenan Dede Mescidinin imamı Seyyid Ahmed'in, aynı zamanda mescidin mihrap ve çerağına vakf olan nukudu mevkufenin de mütevellisi ve çerağdarı olduğu anlaşılmaktadır.[3574] Sinan Perakendesi mahallesinde Arif oğlu mescidinin çerağ ve mihrabı için para vakfi oluşturulmuştur.[3575] Konya'da Said İli Kasabası-Kadınhanının Sünbül Hatun mescidinde imam olanlara para vakfi yapılmıştır. Vakfin Muharrem 1178 / Temmuz 1764'te mütevelli Ali'nin beratı yenilenmiştir. Zilhicce 1200 / Eylül 1786'da Kale-i Cerb Mahallesi mescid, mihrab, çerağ ve mahale-i mezburenin avarız vakfının olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu nukudu mevkufenin 2 akçe ile mütevelli Seyid Veliyüddin'dir. Seyid Veliyüddin'in bir süre sonra görevinden ayrılması üzerine Kadı Hafiz Ömer arzıyla Seyyid Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3576]

6.1. Sırçalı Mescid Vakfı[3577]

Konya'nın Bordabaşı Mahallesindedir. Sırçalı Mescid'in Zilkade 904 / Haziran 1498'de tanzim edilmiş olan vakfiyesinde, vakfin ismi "es-Seyyid el-Hac Ahmed bin Abdullah el-Arif bin Demirci Hacı'dir. Konya'nın Künbed, Karaarslan, Aymanas, Çumra ve Ekizce köylerindeki bazı tarlalar Sırçalı Mescidin vakıfları arasındadır [3578] Ayrıca Fatih Devrinde yapılan Karaman vakıfları yazımında Sırçalı

[3573] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[3574] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[3575] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[3576] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9.
[3577] Hurufat defterlerinin bazı kayıtlarında, Sırçalı Mescid Vakfının Bordabaşı Mahallesinde olduğu gösterilirken, bazı kayıtlarda ise, Debbağhane ve Hoca Fakıh Mahallelerinde gösterilmiştir. VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5, VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8, VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3. Ancak, mescidin vakfiyesinde de anlaşıldığı üzere, mescid Bordabaşı Mahallesinde Yağlıtaş Mezarlığı civarında inşa edilmiştir. Bkz, Atçeken, *age*, s. 152.
[3578] Atçeken, *age*, s. 152.

Mescid vakfına ait bir kıta yer ve yarım dükkân gösterilmiştir.[3579] Ramazan 1136 / Mayıs 1724'te mescid evkaf mütevelliliği Zakir Mevlüttan Şeyh Halil'e geçmiştir.[3580] R. Evvel 1156 / Nisan 1743 tarihli belgede Sırçalı Mescid Vakfına yarım akçe ile mütevelli olan Seyyid İsmail aynı zamanda Sırçalı Mescidinin de imamıdır. Seyyid İsmail'in ölümü ile oğulları Seyyid Abdullah ve Seyyid Mustafa ve Seyyid Hacı İbrahim'e kadı Müslihzade Mehmed Said arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3581] C. Evvel 1185 / Ağustos 1771'de Sırçalı Mescid Vakfına yevmi yarım akçe ve Sırçalı Mescidin imamet cihetinin 1/3 lik hissesine mutasarrıf olan Seyyid Hacı Mustafa'nın ayrılması ile Seyyid Hacı İbrahim ve Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3582] 28 Safer 1210 / 13 Eylül 1795'te Sırçalı Mescid Vakfının sülüsan[3583] hisse tevliyet ve imamete mutasarrıf olan Seyyid Hacı İbrahim ve sülüs hisse tevliyet ve imamete mutasarrıf olan Seyyid Ali müştereken mutasarrıflar iken, Seyyid Hacı İbrahim'in ölmesi ile sülüs hissesine müşterek Seyyid Ali ve sülüs hissesi Seyyid Mahmud'a tevcih ve her birine ayrı ayrı berat verilip, Mehmed Halim arzıyla tevcih yapılmıştır.[3584] Seyyid Mahmud'un ölmesi ile Sırçalı Mescid vakfi'nın sülüs hisse imamet ve sülüs hisse tevliyeti Seyyid Ali'ye naib Mehmed Arif arzıyla 12 Şaban 1212 / 30 Ocak 1798'te tevcih edilmiştir.[3585] Bordabaşı Mahallesi Sırçalı Mescid Vakfi ile ilgili Hurufat kayıtlarında geçen son belge 21 Rebiyülahir 1219 / 30 Temmuz 1804 tarihlidir. Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Seyyid Hafiz Musa'ya naibi Osmanzade Seyyid Ahmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[3586]

Divan-ı Hümayun Ruus Kalemine, Seyyid Mehmed Emin 5 Rebî'ül-âhir 1230 / Mart 1815 tarihli bir arzuhal yazarak, Sırçalı Mescidi Vakfi mütevellisi olan babası Hafiz Mehmed'in öldüğünü ve onun yerine geçmek istediğini kadı aracılığıyla bildirmiştir. Gelen cevapta Mehmed Emin'nin Hafiz Mehmed'in gerçek oğlu olup olmadığının sorgulanması ve eğer gerçek oğlu ise, ruus'u hümayun kalemindeki kayıtlara göre tavcihat yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Tahkikat sonucunda, Zilkade 1230 / Ekim 1815'te Seyyid Mehmed Emin'e tevcih yapılmıştır.

[3579] Uzluk, *age,* s. 53.
[3580] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89, Şaban 1136 / Nisan 1724 tarihli kayıtta ise, Zakir Mevlüd öldüğü için mescid vakıf mütevelliliğinin Şeyh Halil'e geçtiği belirtilmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[3581] VGMA, HD, 1125, Vr.4, s. 40.
[3582] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32.
[3583] Sülüs: 1/3'e; Sülüsan: 2/3'ye tekabül eder.
[3584] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.
[3585] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 11.
[3586] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 8.

6.2. Ahmed Fakih Mahallesi Mescidi Vakfı

Söz konusu mescid giderlerini karşılamak üzere bir vakıf tesis edilmişti. 11 Ramazan 1222 / 12 Kasım 1807 tarihi öncesinde mescid vakfının mütevellisi yevmi 2 akçe ile Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa İbn Hacı Salih'tir. Daha sonraları Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmeleri üzerine Ahmed Fakih Mahallesi Mescidi imamı Seyyid Hafiz Ahmed'e berat tevcih olunmak üzere yevmi 2 akçe ile 15 R. Evvel 1222 / 23 Mayıs 1807 tarihli ferman gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[3587] Ahmed Fakih Mahallesi Mescidi Vakfi'nın mütevellisi Seyyid Hafiz Ahmed bin Seyyid Mustafa'nın görevinden feragat etmesi ile 27 Şaban 1231 / 23 Temmuz 1816'da sadr olan ferman-ı ali ile Seyyid Mehmed Şakir'e vakıf mütevelliliği tevcih edilmiştir.[3588]

6.3. Fahrünisâ[3589] Mescidi Vakfı

Vakfin 1644 yılındaki mütevellisi Derviş Ali'dir. Vakfin At Pazarı Kapısında bir ekmekçi dükkânı vardı.[3590] Konya Hurufat Defterinde Şevval 1136 / Haziran 1724'te 1 akçe ile Fahrünnisâ Evkafının mütevelli ve cüzhanlık görevleri boş olduğundan Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3591] R. Evvel 1168 / Aralık 1754 tarihli hurufat kaydında, Konya Fahrünnisâ Mescidinin çerağı ve mihrabı vakfina 3 akçe ile mütevelli olan Ahmed'in ölmesi ile Mustafa bin Hacı Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[3592] Hurufat kayıtlarında rastlanmamakla birlikte kaynaklarda Fahrünnisâ Hatun'un zaviyesinden de bahsedilmektedir.[3593]

6.4. Devlet Hatun(Raziye) Mescidi Evkafı

Selçuklu dönemi eserlerinden olan Devlet Hatun Mescidinin zengin bir vakıf gelirine sahip olduğu anlaşılmaktadır. 1483 tarihli Karaman vakıfları tahririnde mescidin 672 akçe geliri vardı. Gelirinin çoğu Said-iline bağlı köylerden sağlanmıştır. Verilen tarihte mescid vakfının mütevelli Mevlana Abdi'dir.[3594]

[3587] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 16.
[3588] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 13.
[3589] Ahmed Eflaki, Ariflerin Menkıbeleri isimli eserinde Fahrünnisâ Hatun ile ilgili bir kıssa anlatır. Kıssa'da Fahrünnisâ Hatun'dan, Hz. Mevlana'nın müridesi olarak bahs edilir ve Mevlana'nın ona "Nizam Hatun" diye hitap ettiği belirtilmiş. Bkz, Eflaki, Cilt: II, s. 66.
[3590] Muşmal, *agt*, s. 61.
[3591] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[3592] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.
[3593] Yasa, *agt*, s. 196.
[3594] Coşkun, *agm*, s. 29.

Konya'da Tarla, ev, dükkân[3595] gibi vakıfların yanısıra Hatunsaray nahiyesine bağlı Meydanlı köyünde de vakıfları mevcuttu.[3596] Meydan Köyündeki vakfin nezareti senede 1 hisse galle ile ve meşrutiyet üzere Hacı Mürteza'ya C. Ahir 1135 / Mart 1723'te tevcih edilmiştir.[3597] Hacı Mürteza'nın Meydan Köyündeki vakfin nezareti ciheti, senede 1 hisse galle ile Recep 1135 / Nisan 1723'te yenilenmiştir. Hurufat defterinin Şaban 1105 / Mart 1694 tarihli kaydında Devlet Hatun Mescidi Evkafının Cabisi Süleyman'ın ölmesi üzerine diğer Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3598]

6.5. Mihmandar Mescidi Vakfı

Osmanlılar devrinde yapılan bir mescidin –ki mescid ve cami gibi dini yapıların yanısıra çeşme, köprü, yol gibi hayrı yapıların da- finansmanı genellikle vakıflar sayesinde sağlanırdı. Hurufat kayıtlarında Söz konusu mescidin mihrap ve çerağ giderlerinin karşılanması amacıyla oluşturulan vakfin mütevellisi olmadığı, ancak ihtiyaç olduğu belirtilerek, yevmi 2 akçe ile Seyyid Ali bin Seyyid Süleyman'a naib Seyyid Hüseyin arzıyla Şevval 1183 / Ocak 1770'te berat tevcihi yapılmıştır.[3599] C. Ahir 1203 / Şubat 1789 tarihli başka bir kayıtta, Mihmandar Mahallesi mescidinin mihrab ve çırağına vakf olan paranın 2 akçe ile mütavellisi Seyyid Ali bin Seyyid Süleyman'ın görevinden ayrılması üzerine Seyyid Şeyh Mehmed bin Seyyid Hafiz Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3600]

6.6. Zenburi Mescidi Vakfı

Söz konusu vakıf, Zenburi Mescidi'nin giderlerini karşılamak için kurulmuştur. Hurufat kayıtlarında Hicri 1117 / Miladi 1705'te Mescid imamlığı ile birlikte, 1 akçe ile mescid vakıf mütevelliliği görevini de Ömer yürütmüştür. Ancak R. Evvel 1117 / Ağustos 1705'te Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Musa Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3601] Mütevelli Musa Halife'nin aynı yıl içerisinde görevden ayrılması ile mütevellilik görevi Ramazan'a tevcih edilmiştir.[3602] Hicri 1123 / Miladi 1711 tarihli kayıtta Hacı Eymir Mahallesinde bulunan Zenburi Mescidi vakfının mütevellisi olmadığından Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[3603] R. Ahir 1195 / Mart

[3595] Ömder, *Mevlana Şehri, s. 106.*
[3596] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[3597] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.
[3598] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.
[3599] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[3600] VGMA, HD, 551, Vr.1, s. 100.
[3601] Gös. yer.
[3602] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[3603] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.

1781'de Zenburi Mescidinin Vakfına nazır olan Mustafa bin Hasan'a 2 akçe ile berat tevcihi yapılmıştır.[3604]

6.7. Pir Esad Mescidi Vakfı

Pir Esad Sultan Mescidinin Çerağdarlık ve Para Vakfına vazife-i muayyene ile mütevelli Abdülehad Halife kendi rızasıyla kasrı yed ile görevini Molla Osman bin Ali Halife'ye C. Evvel 1169 / Şubat 1756'da bırakmıştır.[3605] Söz konusu mescidin Çerağına vakf olan nakıdin, vazife-i muayyene ile mütevellisi Ahmed'e C. Evvel 1171 / Ocak 1758'de tevcih yapılmıştır.[3606] Pir Esad Mescidinde muayyene ile imam ve mescidin çerağına vakf olan nakidin muayyene mütevellisi Hafiz Osman'ın ölmesi üzerine oğulları Hafiz Ali ve Mehmed'e mütevelli Hidayet Velizade Ahmed arzıyla Muharrem 1184 / Nisan 1770'te tevcih yapılmıştır.[3607]

6.8. Emrullah Efendi Mescidi Vakfı

Konya'daki diğer mescitlerde olduğu gibi, Emrullah Efendi Mescidinin de vakfi mevcuttu. 5 Ramazan 1105 / 30 Nisan 1694 tarihli hurufat kaydında mescid vakfının sülüs hisse ile mütevelli Seyyid Ahmed, Seyyid Sadullah ve Hafiz Ali'dir. Hafiz Ali'nin ölmesi üzerine kardeşi oğulları Hafiz Abdullah, Hafiz Osman, Mehmed Arif ve Hafiz Ahmed'e ayrı ayrı berat tevcihi yapılmıştır.[3608] C. Evvel 1185 / Ağustos 1771 tarihli hurufat kaydında vakfin mütevellisi Abdullah'ın ölmesi üzerine kardeşi Hafiz Hacı Ahmed Hilmi'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3609] Emrullah Efendi Mescidi Vakfi'nın sülüs hisse tevliyetine mutasarrıf olan Hafiz Müslihiddin'in ölmesi üzerine Hafiz Mehmed Emin'e 19 Recep 1211 / 18 Ocak 1797'de berat tevcihi yapılmıştır.[3610] Recep 1211 / Ocak 1796 tarihli hurufat kaydında Emrullah Efendi Mescidi Vakfının sülüs hisse tevliyetine mutasarrıf olan Hafiz Mehmed Emin, Hacı Mehmed'in görevi bırakması ile diğer sülüs hisseye müşterekleri Seyyid Ahmed ve Seyyid Sadeddin birlikte mutasarrıflar olup kendilerine berat tevcihi yapılmıştır.[3611]

[3604] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.
[3605] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[3606] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30.
[3607] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[3608] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7.
[3609] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[3610] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 8.
[3611] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9.

6.9. Ulvi Sultan Mescidi Vakfı

Fatih döneminde yapılan Konya yazımında, Seyyid Alevi Mescidi olarak kaydedilen mescidin Konya Sahrasında Kara Bedrettin Çiftliği, Hoca Fakih'te bir bab bağ ve çeşnigir değirmeninin 1/3 ile Ramazan adlı şahsa ait bağın tamamı bu mescidin vakıfları arasındadır.[3612] Söz konusu vakıf malarından mescidde görevli cüzhan ve imam yevmileri verilirdi. Ulvi Sultan evkafından Bedreddin isimli köyde senede 1 hisse ile cabi Seyyid Hüseyin'in ölmesi üzerine diğer Seyyid Hüseyin'e C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[3613]

6.10. Şeyh Osman-ı Rumi Mescidi Vakfı

Şeyh Osman-ı Rumi Mescidine R. Evvel 1109 / Eylül 1697'de Helvacı Mehmed Ağa cüz vakfetmiştir.[3614] Ayrıca Bedelci Mehmed Ağa da, Şeyh Osman-ı Rumi Mescidine vakıflarda bulunmuştur.[3615]

6.11. Dursunoğlu Mescidi ve Eski Pazar Cami Vakfı

Hurufat Defterleri kayıtlarında Dursunoğlu Mescidi ve Eski Pazar Cami para vakıfları ortak olarak geçmektedir. Her iki yapının aynı zamanda imam ve mütevellileri de ortak mesai yapmışlardır. Yani mesictte iki vakit imam olan Derviş Mehmed, Camide de üç vakit imamlık yapmıştır. Sözkonusu kişi aynı zamanda her iki yapının da mütevellidir.[3616] Söz konusu para vakfından Dursunoğlu Mescidi ve Eski Pazar Caminde imam, hatip ve mütevelli olanların yevmiye verilmiştir. R. Ahir 1183 / Ağustos 1769'da mescid ve cami vakfi mütevelli olan Hafiz Mehmed'in 1 akçe ile beratı yenilenmiştir.[3617]

6.12. Hocagi Mescidi Vakfı

Hocagi Mescidi vakfi, Hocagi Mescidinde imam ve evkafına mütevelli olan kişilerin yevmiyeleri için tahsis edilmiştir. Hocagi Mescidinde muayyene ile imam ve Vakfının mütevellisi Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali'ye R. Ahir 1170 / Aralık 1756'da berat tevcihi yapılmıştır.[3618] Şevval 1203 / Haziran 1789 tarihli hurufat kaydında, Seyyid Mehmed ve Şeyh Ali, Hocagi

[3612] Konyalı, *age*, s. 318.
[3613] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[3614] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495.
[3615] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[3616] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[3617] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28.
[3618] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.

mescidinde imam ve evkafının mütevellisi olarak görev yapmıştır. Zilkade 1203 / Temmuz 1789'da Seyyid Mehmed'in vefat etmesi üzerine hissesi, oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Abdullah'a tevcih edilmiştir.[3619] Şevval 1218 / Ocak 1804'te Mescidde yarı hisse ile imamet ve yarı hisse ile vakfin tevliyetine Şeyh Ali mutasarrıftır. Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine damadı Seyyid Hiseyin bin Veliyyüddin'e 26 Zilkade 1218 / 8 Mart 1804'te berat tevcih yapılmıştır.[3620] Seyyid Hüseyin bin Veliyuddin'in C. Ahir 1221 / Ağustos 1806'da ölmesi üzerine müşterekleri Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Abdullah'a naib Hüseyin Hıfzı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3621]

6.13. Enbiya oğlu Mescidi Vakfı

Dolabucu Mahallesinde olan Enbiya oğlu Mescidi'nin vakfidır. Vakıf Mütevellisi Hasan'nın ölmesi üzerine Hz. Mevlana sülalesinden Seyyid İsmail'e R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te tevcih yapılmıştır.[3622] C. Ahir 1177 / Aralık 1763'te vakıf mütevellisi ve mescitte 5 akçe ile imam olan Halil ve Abdurrahman kardeşlere berat tevcihi yapılmıştır.[3623]

6.14. Gazi İsmail Mescidi Vakfı

Ramazan 1143 / Mart 1731 tarihli hurufat kaydında, Gazi İsmail Mescidi'nin Sipahi Pazarı'nın içinde olduğu belirtilmiştir.[3624] Söz konusu mescid vakfının 4 akçe ile mütevellisi olan Seyyid İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[3625]

6.15. Şahbaz Oğlu Şeyh Ahmed Efendi Mescidi Vakfı

Törbe-i Celali'ye Mahallelerinden Kuşkovan Mahallesinde bulunan Şeyh Ahmed Efendi Mescidinde imam Seyyid Mahmud ve Seyyid Ali Baba kardeşlere, Valide Hanı yakınında 1 boyahane dükkânı ve 3 dükkân gelirinden almak üzere berat tevcihi yapılmıştır.[3626]

[3619] VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5.
[3620] VGMA, HD, 553, Vr.3, s. 4.
[3621] VGMA, HD, 553, Vr.8, s. 13.
[3622] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[3623] VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 16.
[3624] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[3625] Gös. yer.
[3626] VGMA, HD, 1115, Vr.7, s. 7.

6.16. Göz Mustafa Mescidi Para Vakfı

Nehr-i Kâfur Mahallesinde olan Göz Mustafa Mescidinin para vakfi mevcuttu. Mescidin nukud ve mevkufesinin mütevellisi, evladı vakıftan 1 akçe ile Hasan bin Mustafa'dır. Hasan bin Mustafa'nın görevden ayrılması üzerine R. Evvel 1128 / Şubat 1716'da Molla Mehmed bin Ahmed'e naib arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3627]

6.17. Dolabucu Mahallesi Mescid Vakfı

Törbe-i Celali'ye Mahallelerinden Dolabucu Mahallesi mescidi vakfidır. Zilkade 1116 / Şubat 1705'de mescid vakfi mütevellisi Seyyid Osman'dır.[3628] Ancak Muharrem 1117 / Nisan 1705'te mütevellilik tevcihini Seyyid Osman üzerinden Molla Hasan almıştır.[3629]

6.18. Osman Mescidi Vakfı

Fakih Dede Mahallesinde bir Mescid yapıp ismini veren Osman, mescide bir de vakıf tahsis etmiştir. Zilhicce 1122 / Ocak 1711 tarihli hurufat kaydında, söz konusu vakfin mütevellisi olmadığından 1 akçe ile Hacı Ali mütevelli olarak atanmıştır.[3630]

6.19. Kalecik Mahallesi Mescidi Vakfı

Daha öncede belirtildiği gibi, yapılan her mescidin aynı zamanda vakfi'da vardı. Bu vakıf sayesinde mescid görevlilerinin yevmiyeleri ve mescidin diğer ihtiyaçları bu vakıflardan karşılanıyordu. Muharrem 1111 / Haziran 1699'da Kalecik Mahallesi vâkıfının mütevellisi olmadığında, yarım akçe ile Mehmed mütevelli olarak atanmıştır.[3631] Hicri 1170 / Miladı 1756 tarihli hurufat kaydında, Kalecik Mahallesi mescidinin 1 akçe ile mütevellisi Mehmed'in ölmesi üzerine Kalecik mescidi imamı Ali bin Hasan'a kendi arzuhali mucibince berat tevcihi yapılmıştır.[3632]

6.20. Seyyid Hacı Mehmed Mescidi vakfı

Hurufat kayıtlarından es-Seyyid Hacı Mehmed, İnşa ettiği mescid için bir de vakıf tesis etmiştir. R. Evvel 1153 / Mayıs 1740'ta yevmi 5 akçe ile vakıf mütevellisi es-Seyyid Ahmed Halife, âdem-i ehliyetinden dolayı mütevellilik hizmetini es-

[3627] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[3628] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[3629] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[3630] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[3631] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[3632] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.

Seyyid Mehmed'e terk ile es-Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[3633] C. Evvel 1181 / Eylül 1767'de 5 akçe ile mütevelli Seyyid Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3634]

6.21. Arıkoğlu Mescidi Vakfı

Konya Sinan Perakendesi Mahallesinde bulunan Arıkoğlu mescidinin mihrap ve Çırağına vakıf tahsisi yapılmıştır. Şaban 1119 / Ekim 1707 tarihli hurufat kaydında, Arıkoğlu mescidinin çırağ ve nukudunun 4 akçe ile mütevellisi olan Mustafa bin Derviş'e berat tevcihi yapılmıştır. Zilhicce 1121 / Şubat 1710 tarihli kayıtta, Arıkoğlu Mescidinin çerağ ve mihrabına vakf ve meşrut olan nukudun yevmi 2 akçe ile mütevellisi Osman ve İbrahim mutasarrıflar iken ölmeleri üzerine Hacı Süleyman bin Mehmed'e, naib Kadızade arzıyla tevcih yapılmıştır.[3635] Mescidin çerağ ve mihrabına vakf ve meşrut olan nukudun yevmi 2 akçe ile mütevellisi Hacı Hüseyin bin Mehmed'in, vakıf malını şer'e aykırı olarak harcadığı ve mahalle ahalisinin tarafından söz konusu kişinin azl edilmesi gerektiği yolundaki beyanatları sonucu Hacı Hüseyin bin Mehmed'in refinden naib Kadızade Feyzullah arzıyla Hacı Mehmed bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3636] Hacı Mehmed bin Mustafa'nın elinde olan berattan ferağ ile Mehmed bin Abdullah ve Hasan bin Ömer'e iştiraken naib Mektubi Mehmed Salim arzıyla tevcih yapılmıştır.[3637]

6.22. Küçük Mescid Vakfı

Konya'da, diğer her mescidde olduğu gibi, Küçük mescidin de giderlerinin karşılanması için bir vakfi mevcuttu. R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te Küçük mescitte muayyene ile imam ve mescidin mihrab ve çerağına vakıf olan nakidin 1 akçe ile çerağdarı İsmail Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3638] Mescidde muayyene imam ve mescidin mihrab ve çerağına vakf olan nakıde yevmi 1 akçe ile mütevelli ve yevmi 1 akçe ile çerağdar olan İsmail'in ölmesi üzerine oğulları Şeyh Mehmed ve Ali'ye 18 R. Ahir 1177 / 26 Ekim 1763'te berat tevcihi yapılmıştır.[3639]

[3633] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 28.
[3634] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[3635] VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[3636] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[3637] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.
[3638] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[3639] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.

6.23. Aynehan Mescidi Vakfı

25 safer 1188 / 7 Mayıs 1774 tarihli kayıtta, Aynehan Mescidi vakfının yevmi 1 akçe sülüs hissesine mütevelli Ahmed ve sülüs hissesine mutasarrıf oğlu Seyyid Nurullah'ın söz konusu göreve ademi liyakatı ve muhtaru'l cemmat olmaması, babasının dahi oğlunun hal ve hareketinden memnun olmaması ve vakıf malına dahi zarar vermesinden dolayı Seyyid Nurullah görevinden alınıp yerine muhtarı cemaat Hüseyin bin Hasan, kadı Yahya'zade Ahmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3640]

6.24. Hacı Emine Hatun Mescidi

Emine Hatun Pürçekli Mahallesinde yaptırdığı mescidin giderlerinin karşılanması için bir vakıf tesis etmiştir. Recep 1119 / Eylül 1707 tarihli hurufat kaydında, vakfin 1 akçe ile sülüsan hissesine mütevelli ve yevmi 1 akçe ile sülüsan imamete mutasarrıf Hüseyin bin Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine müştereği Salih bin Abdurrahim'e kadı Musa arzıyla tevcih yapılmıştır.[3641]

6.25. Hacı Hüseyin Mescidi Vakfı

Konya'nın Yediler Mahallesinde bulunan el-Hac Hüseyin Mescidinin vakfi mevcut olup Recep 1136 / Mart 1724 tarihli hurufat kaydında muayyene ile günde 5 vakit imam ve vakfin mütevelli Osman Halife'nin ölmesi üzerine oğlu Hafiz Mehmed'e naib Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[3642]

6.26. Tahtalı Mescid Vakfı

Mescid Hoca Habib Mahallesinde idi. Mescidin mütevelli, C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de Abdullah'tır. Abdullah'ın görevden ayrılması üzerine İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[3643] Ramazan 1185 / Aralık 1771'de Hoca Habib Mahallesi Tahtalı Mescidinde yevmi nim akçe ile mütevelli Süleyman bin İbrahim'dir. Süleyman bin İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Derviş İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[3644] Tahtalı mescid vakfının yarım akçe ile mütevelli Derviş İbrahim'in ölmesi üzerine oğulları İbrahim ve Süleyman'a 17 Safer 1205 / 26 Ekim 1790'da tevcih yapılmıştır.[3645]

[3640] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 9.
[3641] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[3642] VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 232.
[3643] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[3644] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.
[3645] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.

6.27. Sarı Yakup Sultan Mescid ve Zaviye Vakfı

Sarı Yakup Mahallesinde bulunan, Sarı Yakup Mescid ve Zaviye vakfına atamalar yapılmıştır. XVIII. Yüzyılda rastlanılan atama kayıtlarında genellikle mütevelli atamaları yapılmıştır. Ayrıca Bozkuş Mezrası'nın sözkonusu mescid ve zaviyenin vakıfları arasında idi.[3646] R. Ahir 1165 / Şubat 1752 tarihli kayıtta mescid vakfına vazife-i muayyene ile mütevelli Seyyid Mahmud Halife hüsnü rızasıyla görevini Seyyid Ali Halife'ye bırakmıştır. Kasrı yed edip beratını teslim eden Seyyid Mehmed'in atik beratı mücebince Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3647] C. Ahir 1171 / Şubat 1758'de Sarı Yakup Mescidi vakfının mütevelli Seyyid Ali'nin yerine Halil getirilmiştir.[3648] Mescid ve Zaviye vakfının muayyene ile mütevellisi Ahmed bin Abdullah'a kadı İsmail arzıyla zai'den berat tevcihi yapılmıştır.[3649] Şaban 1181 / Aralık 1767'de söz konusu mescid ve zaviye vakfının mütevelli Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[3650]

6.28. Bedel Sofi Mescidi Vakfı

Piri Mehmed Paşa Mahallesinde olan mescidin vakfi da bulunmakta idi. 23 R. Ahir 1222 / 29 Haziran 1807 tarihli hurufat kaydında 5 akçe ile vakıf nazırı olan es-Seyyid Musa'nın ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Abdülhey'e berat tevcihi yapılmıştır.[3651]

[3646] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 20.
[3647] Gös. yer.
[3648] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 33.
[3649] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[3650] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34.
[3651] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.

7. ÇEŞME / ŞADIRVAN VE SARNIÇ VAKIFLARI

Hurufat defterlerinde Konya'da 20'den fazla çeşme adı tespit edilmiştir. Tamamı vakıf olan çeşmelerin giderleri çeşmeleri kuranlar tarafından bağışlanan vakıflardan sağlanıyordu. Çeşmelerin genellikle "evlada meşrut" olduğu, mütevellilerinin ise, 1 ila 5 akçe arasında yevmiye aldıkları anlaşılmaktadır. Konya surunun Yeni Kapı, Ertaş Kapısı ile Aksaray kapısı arasında yer alan ve sonradan açılmış bir 13 ncü kapının adı olduğu bilinen kapının iç kısmında Hacı Ömer Ağa çeşmelerinin yer aldığı belirtilmektedir.[3652] Ancak çeşme sayısı belirtilmemiştir.[3653] Kadri Efendi'nin Konya'da birden fazla çeşmesinin olduğu Hurufat kayıtlarına yansımıştır.[3654] Ancak tam sayısının kaç olduğu belirtilmemiştir. Kayıtlarda Yetimoğlu olarak geçen kişinin Konya'da 7 adet çeşmesinden bahs edilmektedir. 3 Muharrem 1202 / 15 Ekim 1787 tarihli bir kayıtta, Konya'da Pazar yerinde Konya naibi es-Seyyid Yahya Mehmed Efendi'nin yaptırmış olduğu bir şadırvanı bulunmaktadır. Şadırvanın para vakfının olduğu ancak vakfın kâtip ve nazırının olmadığı belirtilmiştir. Konya naibi es-Seyyid Mehmed Emin Kadızade'nin arzı üzerine es-Seyyid Hafiz Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3655]

7.1. Alaybeyi Çeşmesi ve Vakfı

Çeşme, Konya surunun kuzeyinde yer alan Ertaş Kapısı'nın iç tarafında, Ali Gav Mahallesinde idi.[3656] Burası aynı zamanda, Ali Kuy mahallesinin de sınırları içerisinde idi. Alaybeyi Mustafa Ağa Çeşmesi ve Mustafa Ağa'nın icra eylediği Çeşme şeklinde geçen kayıtlardan çeşmenin Alaybeyi Mustafa Ağa tarafından yaptırıldığı sonucuna ulaşılabilir. Ramazan 1131 / Temmuz 1719 tarihli bir kayıtta[3657] söz konusu çeşmenin nazırı olmadığı ve nazıra ihtiyaç olduğu belirtilerek, naibin arzı istenmiştir. Suyun künklerle çevreden şehir merkezlerine taşındığı, Osmanlı ve Selçuklu dönemi Konya coğrafyasında taşınan suyun devamlılığının sağlanması çok önemliydi. Nitekim Şevval 1131 / Ağustos 1719 tarihli hurufat kaydında[3658] söz konusu Mustafa Ağa Çeşmesinin Para vakfının da olduğu

[3652] Konyalı, *age*,1964 Baskısı, s. 151.
[3653] VGMA, HD, 114, Vr.4, s. 2.
[3654] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12.
[3655] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.
[3656] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[3657] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[3658] Söz konusu Çeşmenin Para Vakfının mütevellisi Saliha kızı Fatma Hatun'dur. Fatma Hatunun ölmesi üzerine ve vakfın şartları doğrultusunda İshak a naib arzıyla tevcih yapılmıştır. Kayıtlardan,

görülmekledir. Bu para vakfi herhangi bir arıza veya su kesintisi olması durumunda, çeşmenin tamir masraflarını karşılamak amacıyla kurulmuştu.

Safer 1140 / Eylül 1727'de Çeşmenin Para Vakfi'nın Mütevellisi İshak'ın ölmesi üzerine Vakıf Mütevelliligine Mehmed getirilmiştir.[3659] Şevval 1169 / Haziran 1756'da Ali Gav Mahallesinde bulunan Alaybeyi Mustafa Ağa'nın çeşme sayısı iki olmuştur ve iki akçe ile mütevelliliğine Mustafa getirilmiştir. Mustafa'nın ölmesi üzerine Halil söz konusu çeşmelerin yeni mütevelli olmuştur.[3660] Çeşme nakit para vakfının 4 akçe ile mütevellisi Halil'in ölmesi üzerine yerine Naib Seyyid Hacı Mehmed Abdülbaki arzıyla vakıf şartı üzere Seyyid Hasan bin Seyyid Mehmed getirilmiştir.[3661] Başka bir kayıtta, Alaybeyi Mustafa Ağa çeşmelerinin Para vakfina mütevelli olan Salih'a kızı Fatma Hatun'un ölmesi üzerine meşrutiyet üzere İshak'a berat tevcihi yapılmıştır.[3662]

7.2. Akbaş Mahallesi Kozlu Çeşmesi ve Vakfı

Kozlu Çeşmesi Akbaş Mahallesinde idi. Diğer hayır kurumlarında olduğu gibi Selçuklu ve Osmanlı döneminde her çeşmenin vakıfları da mevcuttu. Çeşme vakıflarında esas amaç hizmet sürekliliğini sağlamaktı. Hurufat Kayıtlarında bu vakıflar ile ilgili epey kayıt mevcuttur. Hicri 1176 / Miladi 1762'de yevmi 2 akçe ile çeşme vakfina mütevelli olan Hüseyin'in ölmesi üzerine Ahmed bin Hacı Nurullah'a naibi arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3663] Rebiulevvel 1178 / Ağustos 1764 tarihli hurufat kaydında, Kozlu Çeşmesi Vakfi'nın hasbi mütevellisi Ahmed bin Nurullah'ın zayi olan beratı yenilenmiştir.[3664] Cemaziyelevvel 1188 / Temmuz 1774'te Ahmed bin Nurullah'ın beratı yenilenmiştir.[3665] Zilhicce 1200 / Eylül 1786 tarihli kayıtta Ahmed'in 3 akçe ile Kozlu Çeşmesi vakfina mütevelli olduğu ve ölümü üzerine oğlu Seyyid Ahmed'e kadı Hafiz Ömer arzıyla geçtiği anlaşılmaktadır.[3666]

---

vakfin mütevelliliğinin belli kişilere şart koşulduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71. Bkz, VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.

[3659] VGMA, HD, 1128, Vr.3, s. 142.
[3660] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[3661] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.
[3662] Gös. yer.
[3663] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 16.
[3664] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 24.
[3665] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[3666] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9.

7.3. Hasan Ağa Çeşmesi

İlk yapılışı Zincirli Kuyu Mahallesinde olan çeşmeninin sonradan harap olması üzerine Hasan Ağa tarafından yeniden yaptırıldığı, Hurufat kayıtlarından anlaşılmaktadır. Çeşmenin Vakfi da mevcut olup mütevellisi yevmi 2 akçe ile Derviş Ahmet tir.[3667] Naib Hacı Mustafa arzıyla Safer 1176 / Ağustos 1762 de Derviş Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3668] Zilhicce 1184 / Mart 1771 tarihli başka bir kayıtta Hasan Ağa Çeşmesinin 6 akçe ile vakfina mütevelli Derviş Ahmed'in ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3669] Hacı Hasan Ağa Çeşmesi para vakfının mütevelliliğini yapan Derviş Mehmed bin Ahmed'in görevi bırakması üzerine Mustafa bin Abdullah'a, Naib Hafiz Hacı Mehmed arzıyla C. Ahir 1191 / Temmuz 1777'de berat tevcihi yapılmıştır.[3670]

7.4. Hançerli Çeşme

Hurufat Defterleri kayıtlarında Öylebenledi Mahallesinde Hançerli Çeşme olarak bahsedilen ve Recep 1139 /Şubat 1727 tarihli bir kayıt mevcuttur. Söz konusu kayıtta çeşmenin Öylebenledi Mahallesi sıbyan mektebinin yakınında olduğu belirtilmiştir.[3671]

7.5. Ali Paşa Çeşmeleri

Hurufat Kayıtlarında Ali Paşa çeşmeleri olarak altı tane çeşme zikredilmektedir.[3672] Ancak bu çeşmelerin isimleri hakkında herhangi bir açıklama mevcut değildir. Tüm çeşmeler Ali Paşa çeşmeleri olarak geçmektedir. Genellikle Topraklık ve Fakih Dede Mahallelerinde inşa edilen bu çeşmelerin banileri Ali Paşa'dır. Ali Paşa'nın Fakih Dede Mahallesinde bir de mescidi vardır.[3673] Şaban 1163 / Temmuz 1750 tarihli hurufat kaydında, Ali Paşa'nın Fakih Dede ve Topraklık

---

[3667] Araştırma konumuz içerisinde karşılaştığımız hemen her çeşmenin aynı zamanda Para Vakıflarının da olduğunu gördük. Bu Para Vakıflarındaki amaç, çeşme sularının herhangi bir nedenden dolayı kesilmesi, çeşmelerin arızalanması veya çeşme suyu içme kaplarının bozulması-kırılması durumunda yapılacak tamirat ve malzeme masraflarının karşılanması olmuştur. Hatta bazı durumlarda çeşme mütevellisi çeşme suyu içme kaplarının zarar görmemesi-hırsızlı ya da kırma gibi nedenlerle- için bu kapları akşam evine götürecek sabah geri getirecek birine günlük yevmiye vermiştir.

[3668] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.

[3669] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.

[3670] VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 9.

[3671] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.

[3672] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 131.

[3673] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52. Bkz, Küçükdağ, *agt*, s. 43; Konyalı, Konya Tarihinde, Konya Çeşmelerini anlatırken, Akçeşme ve Fakih Dede Çeşmelerinin 1555'te Ali Paşa tarafından yaptırıldığını, Ali Paşa'nın Kanuni Döneminde Konya Beylerbeyi olduğunu belirtir.

Mahallelerinde bina ve vakf ettiği çeşmeler için düzenlemiş olduğu vakfiyesinde vakıf tevliyetini en salih evladına şart koşmuştur. Buna göre vakıf mutasarrıfi olan es-Seyit Ahmed Halife'nin beratı söz konusu tarihte yenilenmiştir.[3674] Ali Paşa tarafından Topraklık ve Fakih Dede Mahalleleri dışında farklı mahallelerde de çeşmeler yaptırılmıştır. 2 Şaban 1214 / 30 Aralık 1799 Ali Paşa Çeşmelerinin mütevelli Seyyid Ahmed'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine amcaoğlu Abdüllatif Naib Kadızade Feyzullah arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3675] Mütevelli Abdüllatif'in 29 C. Evvel 1232 / 16 Nisan 1817'de çocuksuz ölmesi üzerine ve evladı vakıftan kimse kalmadığından yani neslinin munkarız olması üzerine evladı vakıftan olmayan Seyyid Hüseyin bin Mehmed'e naib Selim arzıyla tevcih yapılmıştır.[3676]

7.6. Sedirler Mahlesinde Şeyh Ahmed Çeşmeleri

Şeyh Ahmed'in Sedirler Mahallesinde 2 çeşmesi vardı. Hacı Yusuf Mescidi yakınında olan bu çeşmeler, Hicri 1299 / Miladi 1881'de Konya eşrafından Mehmed ve Ali'nin teşebbüsü ve halkın yardımı ile tamir edilmiştir.[3677] Hurufat Defterlerinin Safer 1186 / Mayıs 1772 tarihli kaydında, Hasan bin Hasan'a 2 adet çeşmeye 4 akçe ile mütevellidir. Ancak Hasan'ın vakıf tevliyet şartlarına uymadığı gerekçesiyle mahalle ahalisinin meclis-i şer'e haber vermeleri üzerine Kadı Hacı Mustafa arzıyla Hasan'dan alınan mütevellilik görevi Mustafa bin Abdulselam'a Safer 1186 / Mayıs 1772'de tevcih edilmiştir.[3678]

7.7. Hoca Ahmed Fakih Sultan Çeşmesi

Konya'nın Çeşme ve Şadırvanları isimli çalışmasında Mehmed Önder, Ahmed Fakih Mahallesi Çeşmesi olarak iki çeşmeden bahsetmektedir. Ancak her iki çeşmenin de yapılış tarihi Hicri 1341 / Miladi 1922 olarak verilmiştir. Elimizdeki Hurufat Belgelerinde ise, Hoca Ahmed Fakih Çeşmesinin Cabisi için yapılan atama kayıtları, Muharrem 1219 / Nisan 1804 tarihinden itibarendir. Muhtemelen farklı

[3674] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[3675] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[3676] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15. Osmanlı Devletinde, hayri veya dini bir kurumu bina edip vakf eden kişi, isteğe bağlı olarak vakfı için bir vakfiye düzenlerdi. Vakfiyesinde genellikle vakf ettiği kurumun mütevelliliğini ya da İmamamet ve Vaizliği gibi görevleri kendi neslinden kişilere şart ederdi. Hurufat kayıtlarında bu durum; "evladı evlada" veya "neslen bade neslen" şeklinde belirtilmiştir. Eğer vakf eden kişinin nesli tükenirse ve vakıf şartında başka kişiler belirtilmemişse, Kadı veya Naib'in huzurunda şahitlerin şehadetiyle "meclis-i şer'de" bu konu görüşülür ve Naib arzıyla bu göreve laik olan kişiye tevcih yapılır.
[3677] Mehmed Önder, *Konya Çeşme ve Şadırvanları,* (Kısaltma: Çeşme), Ülkü Basımevi, Konya, 1955, s. 59.
[3678] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 3.

çeşmelerden bahsetmekteyiz. Ahmed Fakih Çeşmelerini konu edinen kayıtlar genellikle Sinan Ağa Çeşmesi ile birlikte ele alınmıştır. Her iki çeşmenin de cabisi ortaktır. 18 Muharrem 1219 / 29 Nisan 1804 tarihli kayitta her iki çeşmeye yevmi 2 akçe vazife ve senede 5 kil hınta ile cabi olan Seyyid Mehmed'in çocuğu olmadan ölmesi üzerine diğer Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[3679] 9 C. Evvel 1221 / 25 Temmuz 1806'da Hoca Ahmed Fakih ve Sinan Ağa Çeşmelerine 2 akçe vazife ve 5 kil hınta ile Cabi Mehmed'in görevi bırakması ile Seyyid Ahmed bin Seyyid Mehmed Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3680] Hoca Ahmed Fakih ve Sinan Ağa Çeşmelerinin 2 akçe ve senede 2 kil hınta ile cabisi Seyyid Mehmed bin Seyyid Mehmed Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine kardeşi Seyyid Abdullah'a R. Evvel 1229 / Şubat 1814'te sadr olan Fermanı Ali gereğince tevcih yapılmıştır.[3681]

7.8. Sinan Ağa ve Ömer Ağa Çeşmeleri

19. Yüzyılın başlarında Hoca Ahmed Fakih Çeşmesi ile birlikte anılan Sinan Ağa çeşmesi, bundan yaklaşık bir asır önce 1728'de Sinan Ağa Çeşmeleri, Ömer Ağa çeşmeleri ile birlikte anılmış ve çeşmelerin bazı görevlerine ortak atamalar yapılmıştır.[3682] Zilhicce 1104 / Ağustos 1693 tarihli bir hurufat kaydında Ömer Ağa ve Sinan Ağa Çeşmelerinin mütevellisi Seyyid Hasan'dır.[3683] Şaban 1115 / Aralık 1705'te Sinan Ağa çeşmesinin nazırı olan İbrahim'in beratı yenilenmiştir. Nazır İbrahim, Hoca Fakih Sultan vakfından 5 akçe ve 1 hisse yevmiye almıştır.[3684]

7.9. Seyyid Alaaddin'in Çeşmesi

Vadi-i Meram Mahallesi sakinlerinden olan Seyyid Alaaddin bin Seyyid Mehmed söz konusu mahallede bulunan bir değirmenin, 12 vakkiye(okka)[3685]yevmiye ile mutasarrıftır. 12 sehimlik yevmiyesinin yarısını söz konusu mahallede yaptırdığı çeşmenin malzemesine, 12 Zilkade 1204 / 24 Temmuz 1790'da vakf ve şart etmiştir.[3686] Vakf ettiği bu miktarı da 3'e ayırmıştır. Bir sehmini çeşme vakfının mütevelliliğine, kalan iki sehmini ise çeşmenin su yollarına ve diğer

[3679] VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 6.
[3680] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[3681] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[3682] Konya surunun Yeni kapı(Ertaş Kapısı ile Aksaray kapısı arasında yer alan ve sonradan açılmış bir 13'ncü kapı olduğu kabul edilir. Yeni Kapı olarak bilinen kapının iç kısmında, Hacı Ömer Ağa çeşmelerinin yer aldığı belirtilmektedir. Bkz, Konyalı, age, 1964 baskısı, s. 151.
[3683] VGMA, HD, 1160, Vr.1, s. 176.
[3684] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[3685] Vakiyye / Okka; Osmanlı Devletinde kullanılan bir ağırlık birimidir. Bir Vakiyye(okka) 1,128 grama karşılık gelmektedir.
[3686] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103.

harcamalarına ayırmıştır. Söz konusu çeşme tevliyetini hayatta oldukça kendine, öldükten sonrası için kendi soyundan gelen kişilere şart koşmuştur. Çeşmenin hasbi nezaretliğine ise mahalle ahalisine meşrut kılmıştır. Seyyid Alaaddin'in 6 Muharrem 1230 / 19 Aralık 1814'te çocuğu olmadan ölmesi üzerine naib Hüseyin Rıza arzıyla, merkum'un akrabalarından Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3687]

7.10. Kuzulu Çeşmesi

Hurufat kayıtlarında Akbaş mahallesinde Kuzulu Çeşme olarak adlandırılan bir çeşme bulunmaktadır. R. Evvel 1178 / Ağustos 1764'te Çeşmenin vakıf malına mütevelli olan Ahmed bin Nurullah'ın beratı yenilenmiştir.[3688] Zilhicce 1200 / Eylül 1786'da çeşme vakfının 3 akçe ile mütevellisi Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ahmed'e kadı Hafiz Ömer arzıyla tevcih yapılmıştır.[3689]

7.11. Abdülehad Çeşmesi

Hurufat Kayıtlarında Abdülehad mahallesinde bulunan çeşme ile ilgili kayıtlar, XVIII. Yüzyılın ortalarına aittir. Safer 1158 / Mart 1745 tarihli kayıtta, çeşmenin bir para vakfına da sahip olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte, çeşme para vakfının mütevellisi 4 akçe yevmiye ile Mehmed'in ölmesi üzerine Hüseyin'dir.[3690]

7.12. Hacı Osman Çeşmesi

Zamanın Konya'sında hayır ve hasenat sahibi kişiler genellikle cami, mescid gibi dini hayırların yanısıra; çeşme, hamam, musluk, sarnıç gibi sosyal yönü olan hayırlar yaparak, Konya şehrinin imarında önemli katkılar sağlamışlardır. 4 C. Evvel 1155 / Temmuz 1742 tarihli hurufat kaydında Hacı Osman'ın Yediler Mahallesinde At Pazarı kapısı yakınında bir musluk bina edip vakfettiği anlaşılmaktadır.[3691] 2 bab dükkânın icaresini musluğa vakf eden Hacı Osman bu gelirin bir kısmı ile çeşme vakfi mütevellisinin yevmiyesi verilmiştir. Mütevelli Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid İbrahim bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3692] Musluğa meşrut olan 2 bab dükkânın geliriyle, musluk mütevelli ve abkeşi Seyyid İbrahim bin Seyyid Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Mehmed bin Hacı İbrahim'e arzuhal ile

[3687] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[3688] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[3689] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9.
[3690] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 15.
[3691] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.
[3692] Gös. yer.

R. Evvel 1193 / Mart 1779'da berat tevcihi yapılmıştır.[3693] Ancak 7 R. Evvel 1193 / 25 Mart 1779'da Seyyid İbrahim bin Seyyid Mustafa'nın ölmediği ve bunun Hafiz Mehmed bin Hacı İbrahim'in hilesi olduğu anlaşılması üzerine tekrardan Seyyid İbrahim bin Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3694] Safer 1194 / Şubat 1780'de Seyyid İbrahim öldüğü ve yerine oğlunun geçtiği anlaşılmaktadır.[3695]

7.13. Alacalı Çeşme

Safer 1127 / Şubat 1715 tarihli bir hurufat kaydında, Alacalı Çeşme Mahallesi olarak geçen bir mahalleden ve mahallede bulunan bir çeşme ve medrese'den bahsedilmektedir.[3696] Söz konusu mahalle ismini veren çeşme'nin ne zaman yapıldığı ya da faal olma durumu hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Ancak mahallede "Hacı Medresesi" olarak geçen bir medreseden bahsedilmektedir. Medresenin bevvabı olmadığından 3 akçe ile Ahmed'e mütevelli arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3697]

7.14. Mücellidler Sokağı Çeşmesi

Konya'nın mücellidler sokağında bir musluk yani bir çeşme bulunuyordu. Çeşmenin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Ancak kayıtlardan, mahalleli hayırseverler tarafından yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli hurufat kaydında mücellidler sokağında bulunan musluk ve musluğa vakfedilen dükkânların tevliyeti boş olduğundan Mehmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3698] Söz konusu vakfın 1 akçe ile mütevellisi Molla Süleyman'in ayrılması üzerine Molla Mehmed bin Osman'a, naib arzıyla Ramazan 1136 / Mayıs 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[3699] C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te mücellidler sukunda olan çeşmenin para vakfi ve dükkânlarının mütevelliliği hasbi olarak Mehmed'e tevcih edilmiştir.[3700]

[3693] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 15.
[3694] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16.
[3695] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 18.
[3696] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[3697] Gös. yer.
[3698] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[3699] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[3700] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.

7.15. Barıcak Çeşmesi

Hoca Habib Mahallesinde Ahi Baba Cami yanında idi. Çeşme'nin vakfi'nın Şevval 1135 / Temmuz 1723'te mütevelli Molla İbrahim bin Mustafa'dır.[3701] Zilhicce 1140 / Haziran 1728'de söz konusu çeşmenin 1 akçe ile mütevellisi Ahmed'in ölmesi üzerine kardeşi Ahmed'e naib Seyyid İbrahim arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3702]

7.16. Yeni Çeşme

Konya'nın Huda Mahallesindedir.[3703] Hurufat kayıtlarında çeşmenin "yeni çeşme" olarak bilindiği belirtilmektedir. Atama kayıtlarından çeşmenin XVIII. Yüzyılın ilk yarısı ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu çeşme kayıtları genellikle çeşmeye atanan mütevellilerin atamalarıyla ilgili kayıtlardır. Safer 1165 / Aralık 1751 tarihli hurufat kaydında yeni çeşme ve vakfi için yevmi 4 akçe ile mütevelli Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Hüseyin Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3704] Şaban 1170 / Nisan 1757'de Huda Mahallesinde yeni çeşmenin nakit vakfina, mütevelli Hüseyin'in mütevellilik gereklerini yerini getiremediğinden, söz konusu vakıf mallarının telef ve çeşmenin harap olduğu belirtilerek görevden alınmış ve yerine es-Seyyid Hacı Hasan Halife'ye, kadı Mevlana Hacı Mehmed Emin Efendi arzıyla 10 Şevval 1170 / 28 Haziran 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.[3705] Şaban 1183 / Kasım 1759'da çeşme vakfının 4 akçe ile mütevellisi Hacı Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Abdurrahman'a kadı Müslihzade Mehmed said arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3706] 6 C. Ahir 1221 / 21 Ağustos 1806 tarihli kayıtta çeşme vakfının 4 akçe ile mütevellisi Seyyid Hasan bin Seyyid Abdurrahman'ın ölmesi üzerine Seyyid Ebubekir bin Hacı Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3707]

7.17. Ahmed Çelebi Çeşmesi

Mehmed Önder'in, Konya'nın Çeşme ve Şadırvanları, isimli eserinde Yusuf oğlu Ahmed Çelebi'in Sarıyakup ve Ömerler mahallelerinde 4 adet çeşme ve 1

[3701] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230; VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87.
[3702] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[3703] VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14.
[3704] Gös. yer.
[3705] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 26; VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[3706] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[3707] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.

hamamının olduğu belirtilmektedir.[3708] Ancak Hurufat kayıtlarında çeşmelerin isimleri zikredilmemektedir. Ancak çeşmeleri için bir vakıf kurduğu anlaşılan Ahmed Çelebi'nin C. Evvel 1129 / Nisan 1717'de çeşmelerine mütevelli olan Durmuş 5 akçe yevmiye almıştır. Ancak bir süre sonra Durmuş'un ölmesi üzerine yerine naib arzıyla Mustafa geçmiştir.[3709] Ramazan 1135 / Haziran 1723'te çeşmenin 2 akçe ile nazırı Derviş Hacı Mehmed'dir. Onun ölümü üzerine Konevi Ahmed Efendiye berat tevcihi yapılmıştır.[3710]

7.18. Kadri Efendi Çeşmeleri

Hurufat defterlerinde Merhum Kadıasker-i sabık Kadri Efendi Çeşmeleri' olarak geçmektedir.[3711] Söz konusu çeşmeler, Kadri Molla veya Kadri Çelebi diye anılan ve Kanunî devri kazaskerlerinden[3712] olduğu anlaşılan kişi tarafından yaptırılmıştır.[3713] Recep 1135 / Nisan 1723'te kadıasker çeşmelerinin tevliyeti 5 akçe ile Seyyid Hacı Ahmed üzerindedir.[3714] Çeşme vakfının mütevelli, Şaban 1235 / Mayıs 1820'de Ahmed bin Mustafa'dır. Ahmed bin Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Abdullah Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3715] Kayıtlarda, Kadri Efendi'nin bir mescidinin de olduğu anlaşılmaktadır.[3716]

7.19. Yetimoğlu Çeşmeleri

Başka kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamayan Yetimoğlu Çeşmelerinin Recep 1109 / Ocak 1698'de harab olduğu bunun için bir mütevelliye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Verilen tarihte 1 akçe yevmiye ile Halil'in mütevelli olarak atandığı anlaşılmaktadır.[3717] Halil Safer 1120 / Aralık 1708'de Konya'da Yetimoğlu çeşmelerinin nukudu mevkufesine mütevelli iken, hiyanet içinde olduğu belirtilerek görevine son verilmiş ve yerine el-Hac İsmail kadı arzıyla atanmıştır.[3718] Ancak bu atamanın sahih olmadığı Safer 1124 / Mart 1712 tarihli hurufat kaydından anlaşılmaktadır. Söz konusu kayıtta, *Yetimoğlu çeşmeleri demekle maaruf Şeyh*

[3708] Önder, *age*, s. 11.
[3709] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[3710] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[3711] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 229.
[3712] Ergenç, *Ankara Konya*, s. 35; Kadri Çelebi, Alaaddin Tepesinin doğusunda Hz. Mevlana türbesine yakın bir yerde dokuz kubbeli bir bedesten de inşa etmiştir.
[3713] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[3714] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[3715] Gös. yer.
[3716] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[3717] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.
[3718] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.

*Ahmed Efendinin keşf-u hüceti mücibince icra eylediği yedi adet çeşmelerin tevliyetı ciheti vakfı mezbur Şeyh Ahmedin evladına şurut ve tayin eylediği vakfiyesinde mükid olmakla şurut vakıf üzere mütevelli Şeyhi Halil üzerinden Hacı İsmail almakla refinden mezbur Şeyh Halil'*e geri iadesine mahkeme karar vermiştir.[3719] C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te Halil, çeşmelerin tevliyatını İsmail'den almaya çalıştıysa da tekrardan ref edilmiştir.[3720] Halil'in boş durmadığı ve defaatle çeşmelerin mütevelliliğini almak için uğraştığı anlaşılmaktadır.[3721] Şevval 1133 / Temmuz 1721'de Halil'in tekrar çeşmelerin mütevvellisi olduğu ancak bu seferde "ecanibden" olduğu belirtilen Hacı Hüseyin'in çeşmelerin tevliyatını Şeyh Halil'den aldığı anlaşılmaktadır. Ancak Hacı Hüseyin'in görevinden alınması ile bu sorunda çözülmüş ve Halil'e çeşmelerin tevliyeti iade edilmiştir.[3722] Halil'in Ramazan 1136 / Mayıs 1724'te kadar bu görevde kaldığı anlaşılmaktadır. Ramazan 1136 / Mayıs 1724'te Halil beratını zai ettiğinden kendisine yeni berat verilmesi için arz'da bulunmuştur.[3723] 24 R. Ahir 1195 / 19 Nisan 1781'de çeşmelerin akar ve nukudunun kalil olduğu belirtilerek, Şeyh Ahmed Efendi'nin bu çeşmelerin tamir ve termimini üzerine alıp, bunları kendi vakıfları arasına kattığı anlaşılmaktadır. Şeyh Ahmed Efendi düzenlediği vakfiyesinde vakıf "tevliyetini evlad-ı evladına meşrût kıldığı" belirtilmiştir. Vakıf şartı gereğince verilen tarihte mütevelli olan Seyyid Mesud'un ölmesi üzerine li-ebeveyn kız kardeşi Şerife Seyyide bin Mustafa Efendi'ye kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3724] Muharrem 1212 / Haziran 1797'de Şeyh Ahmed Efendi'nin vakfin tevliyetini "evlad-ı sâdât'a" şart ettiği belirtilmektedir. Vakıf şartları gereğince "evladiyet ve meşrutiyet üzere" vazife-i müayyene ile mütevelli olan es-Seyyid Halil bin es-Seyyid Mesud'un bila veled ölmesi üzerine evlad-ı vakıftan Süleyman bin Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3725]

[3719] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[3720] Gös. yer.
[3721] Çeşmelerin vakfiyesinde belirtilmesine rağmen, çeşmelerin tevliyetinin başka başka kişilerin eline geçmesi ve kadı ile naib'in buna itiraz etmemeleri, hatta arzda bulunmaları, dönemin yargısının düzgün işleyişi hakkında ciddi sorunların olduğunu akla getirmektedir. Nitekim bir görevi haksız bir şekilde ele geçirip, daha sonra "ref" edildiğini belirtilen kayıtları esas alırsak eğer, herhangi bir davadan açılıp mahkemede "ref" ile sonuçlanan 674 dava kaydına ulaşılmıştır. Dolayısıyla Konya Hurufat defterlerinde 1690- 1839 yıllarını kapsayan yaklaşık her 12 kayıttan 1'inin mahkemeye konu olan yolsuzluk/haksızlık davası ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür.
[3722] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[3723] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[3724] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 21.
[3725] VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 17.

7.20. Hasan Ağa Şadırvanı

R. Evvel 1139 / Aralık 1726 tarihli hurufat kaydında İplikçi Cami yakınında Hasan Ağa'nın bir şadırvan inşa ettiği belirtilmektedir. Şadırvan'ın 1 akçe ile mütevellisi Mehmed'in ölmesi üzerine mütevellilik ciheti Şeyh Abdullah Halife'ye tevcih edilmiştir.[3726]

7.21. Seyyid Yahya Şadırvanı

Seyyid Yahya Efendi'nin Konya naibi olduğu anlaşılmaktadır. 28 R. Ahir 1170 / 20 Ocak 1757 tarihli hurufat kaydında Seyyid Yahya'nın Konya Pazar yerinde bir şadırvanının olduğu belirtilmektedir. Konya'da muhtelif yerlerde çeşmeleri bulunan El-Hac Emrullah Efendi'nin çeşme ve musluk vakfi ile Seyyid Yahya Şadırvanının "nukud-u mevkufe"si mevcut olup C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da vakfin 10 akçe ile mütevelli Hafiz el-Hac Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3727] 2 R. Ahir 1219 / 11 Temuz 1804 tarihli kayıtta Karagöz Değirmeninin bir kısmı Seyyid Yahya Efendi'nin vakfi olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu şadırvan vakfının gelirinden almak üzere vakfin nazırı ve kâtibi Seyyid Hafiz Osman'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid İbrahim ve Seyyid Mehmed Emin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3728]

7.22. Hoca Cihan Mahallesi Su Sarnıçları

Konya'nın kuzey batısında yer alan Hoca Cihan Mahallesi, Konya Beyşehir yolu güzergâhında bulunduğundan buradan gelip-geçen yolcuların ve kervanların dinlenip su ihtiyaçlarını karşıladıkları bir yerdi. Bundan dolayı Selçuklu-Osmanlı Devlet adamları ve mahalle sakinleri tarafından mahallenin yol güzergâhında birtakım sarnıçlar ve hanlar[3729] inşa ettirilmiştir. Hurufat kayıtlarında Gürcü İsimli hatun tarafından inşa edilen Gürci/Gürcü Hatun sarnıcı, yine aynı mahallede bulunan Yeni Sarnıç, Kara Sarnıç olmak üzere burada bulunan 3 adet su sarnıcı XVIII. Yüzyılın başlarında faal olarak hizmet vermekteydi.[3730] Söz konusu sarnıçların

---

[3726] VGMA, HD, 1128, Vr.1, s137.
[3727] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43; VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[3728] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 7.
[3729] R. Ahir 1125 / tarihli hurufat kaydında, Satı oğlu Hacı İbrahim'in, Yollar sarnıcı ve sarnıcın yanında bulunan Dibidelik Han'ın tamirine vakf etmiş olduğu bağlar ve Zemin'in evkafına 2 akçe ile nazır olan Ali'nin ölmesi üzerine, nazırlık ciheti Seyyid Mustafa'ya tevcih edilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53; ayrıca Bkz, Konyalı, *age*, s. 157.
[3730] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87. Halkın su ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen "Sarnıçlar", bir ırmak ya da pınarın sularının bir yerde depolanmasıyla oluşturulan su mahzenlerdir. Depolanan sular, kovalarla çekilerek, ihtiyaç durumuna göre kullanılırdı. Bkz, Devellioglu, *ags*, s. 885; Özönder, *Dünden Bugüne Konya*, s. 116.

mütevellileri olmadığından Zilkade 1135 / Ağustos 1723 tarihli hurufat kaydında mütevelli olarak Seyyid Ali atanmıştır.[3731] Başka bir kayıtta, Gürcü Hatun Sarnıcı, Yeni Sarnıç ve Kara Sarnıç olarak bilinen 3 adet sarnıç vakfına hüccet ile mütevelli olan Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine Ali bin İbrahim'e Recep 1136 / Mart 1724'te berat tevcihinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Ali'nin hıyanet içinde olduğunun anlaşılması üzerine ondan alınan hüccet 1 akçe yevmiye ile Ahmed bin Mustafa'ya naib Ali arzıyla C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te tevcih edilmiştir.[3732]

7.23. Karaöyük Mevkiindeki Sarnıç

Konya'nın tarihi yerleşim alanlarından biri olan Karaöyük, şehrin batı tarafında sur dışında, yeşil bir alanda yer almaktaydı. R. Evvel 1132 / Ocak 1720 tarihli kayıtta, Abdülkadir'in Konya bedesteni kurbünde musluk, Karaöyük'te ise sarnıç vakfi bulunmakta idi. Abdülkadir vakıf tevliyatını evlatlarına şart koşmuştur. Verilen tarihte 1 akçe ile vakıf mütevelli evladı vakıftan Mehmed'in öldüğü yerine kardeşi Mustafa'nın geçtiği anlaşılmaktadır.[3733]

7.24. El-Hac İbrahim Sarnıcı

Hacı Satı oğlu el-Hac İbrahim, Hoca Cihanda vakfettiği sarnıç dışında sair vakıflarının da olduğu anlaşılmaktadır. Vakıf gelirlerini Dibidelik Han'ın tamirine şart koşan El-Hac İbrahim, Vakıf tevliyetini de evlatlarına meşrut kılınmıştır. Söz konusu vakfin bağat ve zemin vakfına 2 akçe ile nazır Ali'nin ölmesi üzerine Seyyid Musa'ya R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te berat tevcihi yapılmıştır. Vakıfların mütevelliliği Şevval 1139 / Mayıs 1727'de humus mahsul ile evladı vâkıftan Hüseyin'e tevcih edilmiştir.[3734]

[3731] Gös. yer.
[3732] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 32.
[3733] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[3734] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139; VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.

8. ZÜRRİ (EVLATLIK) VAKIFLAR

İlk dönem Müslümanları için mescid veya cami yapmak onu Allah'ın mülkiyetine koymak ve vakfetmek demekti. Bunların bakimi ve cemaatin ihtiyaçları da bağışlarla karşılanırdı. Bu gelenek İslam'ın yayıldığı yeni ülkelerde de uzun süre devam etmiştir.[3735]

Zaman için vakıfların kapsama alanı genişlemiş, yararlananlar açısından vakıflar "hayrî" ve "zürrî" olmak üzere iki kısımda değerlendirilmiştir. Hayri vakıflar doğrudan doğruya hayır amacıyla kurulan ve yararlananları fakirler, yolcular, öğrenciler gibi genel bir nitelendirme ile belirlenen kişiler olan vakıflar iken; vakıftan yararlananların vakfedenin zengin veya fakir hısımlarından meydana geldiği ve fakirlerin yararlanması bunların ortadan kalkması şartına bağlandığı vakıflara zürrî vakıflar denilmektedir. Bu tür vakıflara evlâtlık veya ehl'î vakıf da denilmektedir[3736] Söz konusu dönemlerde incelenen Hurufat defterlerinde hem hayri hem de zürri yani şahıs vakıfları olarak ta değerlendirilebilecek epey vakıf çeşitleri mevcuttur. Her iki vakıf türünden de mühtelif yerlerde bahsedilmiştir. Aşağıda özellikle evlatlık yani zürri vakıflar olarak değerlendirebileceğimiz vakıf çeşitleri ele alınmıştır.

8.1. Hacı Hüseyin Vakfı

Konya'da "Türbeyi Celali'ye Mahallesinde Köse el-Hac Hüseyin Vakfi" kaydından vakf'ın Türbeyi Celali'ye Mahallesinde olduğu anlaşılmaktadır.[3737] 4 akçe yevmiye ile vakıf mütevellisi olan Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Emin görevi devralmış ve naib Necipzade Seyyid Feyzullah arzıyla 22 Recep 1203 / 18 Nisan 1789'te berat tevcihi yapılmıştır.[3738] 2 Şaban 1246 / 16 Ocak 1246 tarihli kayıtta Hacı Hüseyin Vakfının 4 akçe ile Nazırı Seyyid Mehmed Emin bin Seyyid İbrahim'dir. Seyyid Mehmed Emin'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid

[3735] Yediyıldız, "Vakıf", s. 480.
[3736] Yediyıldız, "Vakıf", s. 478.
[3737] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5; 25.
[3738] Müderrislik, hatiplik, imamlık, kayyumluk, kütüphanecilik ve mütevellilik gibi vakıf müesseselerine ait görevlere (hidemata) cihet denir ve çoğulu "cihat"tır. Tevcih-i Cihat, Vakıf Görevlerinin tevcihi anlamındadır.

Yakup, Seyyid İbrahim ve Seyyid Hüseyin'e müştereken naib Fehmizade el-Hac Mustafa Muhtar arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3739]

8.2. Seyyid Mehmed Efendi Vakfı

Türbe-i Celalliye Mahallesindedir. Vakfin kuruyucusu Kadı Mürsel olarak ta bilinen Şeyh Mehmed Efendi bin Müslihiddindir. Zilhicce 1187 / Şubat 1774'te 10 adet mağaza ve 1 adet dükkân geliri ve 3 adet cüz'ü şerife'ye mutasarrıf olan evladı evlattan Seyyid Ali bin Seyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'e mütevelli Seyyid İsmail arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3740]

8.3. Şeyh Hüseyin Vakfı

Hurufat kayıtlarında Şeyh Hüseyin Efendi Vakfının gelirleri arasında han odaları ve dükkânların olduğu görülmektedir. Aşağıda Şeyh Hüseyin Efendi'nin vakıf han ve dükkân gelirlerinin nerelere harcandığı noktasında bir kayıt mevcuttur. Buna göre; Hazreti Mevlana Dergâhın yakınındaki Mektepte muallime 2 akçe, 1 akçe ile Şeyh Ahmed Mahallesinde Ahmed Efendi Caminde Devirhanlık, yevmi 2 akçe ile Hazreti Mevlana türbesinde Cüzhanlık, At Pazarı Kapısı dışında Hüseyin Efendi Caminde 2 akçe ile Vaizlik cihetlerine cuma günü için mutasarrıf olan Seyyid Abdurrahman Halife'nin ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mehmed Bayram ve Seyyid Ebubekir ve Seyyid Ahmed ve Seyyid Abidin'e -ki bunlar sülale-i Hazreti Mevlana'dan olup Şeyhülislam Salih Efendi'nin işaretleri gereğince ve mütevelli arzıyla C. Evvel 1173 / Aralık 1759'da iştirakken berat tevcihi yapılmıştır.[3741] Başka bir hurufat kaydında Hüseyin Efendinin bir türbe inşa ettiği, Çelebi Hanında bir mescidin olduğu bu mescitte 2 akçe ile Kur'an-ı Kerim tilavet eden Mustafa'nın görevli olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa'nın bir süre sonra ölmesi üzerine evladı Mevlana'dan Mehmed'e C. Ahir 1135 / Mart 1723'te berat tevcihi yapılmıştır.[3742]

8.4. Davud Ağa Vakfı

Davud Ağa'nın ilgili kısımlarda daha ayrıntılı açıklandığı üzere, Konya'da üç mescidi, bir maullimhanesi ile çeşitli cüz ve dükkân vakıfları mevcuttu. Buğday

[3739] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4. Sultan Selim Caminde tedris yapanlara ve Konya'da bazı çeşme, mektep ve şadırvanların inşa, tamir ve bakımları için bu vakıflardan yararlanılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 237.
[3740] VGMA, HD, 1115, Vr.7, s. 8.
[3741] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 45.
[3742] VGMA, HD, 1119, Vr.1, s. 227.

Pazarına yakın bir aded dükkân vakfi[3743], Gedeklas havalisinde üzüm bağı ile bitişiğinde tarla, Şazbey Hamamı civarında ev yeri, Hoca Fakih'te tarla[3744] şeklinde sayılabilir.

8.5. Şeyh Seyyid Mehmed Efendi Vakfı

Törbe-i Celali'ye Mahallelerinden Kuşkovan Mahallesinde oturan Şeyh Seyyid Mehmed Efendi, At Pazarı dışında Valide Hanı yakınında 10 adet bodrom, 1 adet dükkân ve bina vakf etmiştir. Vakfiyesinde; kendisi hayatta oldukça vakfin rub hisse ile tevliyeti ve 3 rub hisse ile Kuşkovan Mahallesindeki Şeyh Ahmed binası Mescidinde 3 adet eczanın tilavetine kendisi mutasarrıf, öldükten sonra ise, evladı evladına vakf etmiştir. Cüzlerin tilaveti müstahak kimseye verilmesini şart koşmuştur. Hicri 1141 / Miladi 1728'de Şeyh Seyyid Mehmed Efendi'nin ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ali mutasarrıf olmuş ancak beratını alamamıştır. Berat tevcih ricasına Anadolu Kazaskeri Mevlana İbrahim'in ilamı gereğince 4 Şevval 1175 / 28 Nisan 1762'de Padişah Fermanı ile Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3745]

8.6. Sadir/ Sedir Sultan Vakfı

Sedirler Mahallesinde bulunan Sadir Sultan Törbesinin yanısıra Sadir Sultan vakfi da vardı. Vakfin mütevelliliği avladı vakf'a şart koşulmuştur. C. Ahir 1170 / Şubat 1757 tarihli hurufat kaydında yevmi 2 akçe ile mütevelli Süleyman bin Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3746] Süleyman'ın 19 R. Ahir 1170 / Aralık 1756'da ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'e Kadı naibi Hacı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3747] Sadır Sultan evkafından yevmi 2 akçe ile meşrutiyet üzere mütevelli olan Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine 3 Safer 1190 / 24 Mart 1776'da oğluna berat tevcihi yapılmıştır.[3748]

8.7. Hacı Abdurrahman Musluk Vakfı

Dolabucu mahallesi sakinlerinden Hacı Abdurrahman'ın Ziverek'te (Ortakonak)[3749] yakınında, Dikilitaş'ta bulunan çeşme muslukları için bir vakıf tesis etmiştir. Vakıf tevliyetini evladına şart koşarak, Şaban 1136 / Nisan 1724'te evladı

[3743] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[3744] Konyalı, *age*, s. 520.
[3745] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 13.
[3746] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[3747] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[3748] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.
[3749] Günümüz Konya'nın Karatay ilçesine bağlı bir mahalle. Eski ismi Zivecek köyü idi. Bu isim hala halk arasında kullanılmaktadır.

vakıftan Mustafa ve Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3750] Ramazan 1136 / Mayıs 1724'te Ziverek yakınında Dikilitaş'ta Hacı Abdurrahman'ın çeşme muslukları vakfının tevliyeti Mustafa ve Süleyman'dadır. Verilen tarihte Mustafa ve Süleyman'ın beratı yenilenmiştir.[3751]

8.8. Meydanizade Ahmed Beg Vakfı

Ahmed Beg kendi adıyla kurduğu ve Çifte Nerdiban Mahallesinde bulunan bir vakfi mevcuttu. Bu vakfından Çifte Nerdiban Mahallesi Mescidinde bulunan imam ve müezzinlere yevmiye bağlamıştır. C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de mescitte müezzin olan Mehmed, Ahmed Beg vakfından 6 sehim yevmiye almaktadır. Müezzin Mehmed'in ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3752] Başka bir kayıtta, Çifte Nerdiban Mahallesi mescidi müezzininin kıraat etmesi şartıyla, Meydanizade Ahmed Beg evkafi mahsulatından 1 cüz'e 1 hisse verilerek, Mehmed Efendi bin Hacı Mustafa'ya mütevelli arzı ile Zilhicce 1129 / Kasım 1717'de berat tevcihi yapılmıştır.[3753] Şevval 1203 / Haziran 1789 tarihli hurufat kaydında, Ahmed Beg vakfından almak üzere, Çifte Nerdiban Mahallesi Mescidinde muayyene ile Mehmed ve Ahmed kardeşlere, imamlık ciheti tevcih edilmiştir.[3754]

8.9. Hacı Abdullah Medresesi Para Vakfı

Dursun Fakih Mahallesinde bulunan Hacı Abdullah Medresesi para vakfi'nın R. Ahir 1145 / Eylül 1732 tarihli hurufat kaydında mütevellisi Müderris Seyyid Mehmed'dir.[3755] Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ebubekir'e Şeyhülislam İbrahim Efendi Hazretlerinin işaretleri mucibince 15 R. Ahir 1188 / 25 Haziran 1774'te berat tevcihi yapılmıştır.[3756]

8.10. Hacı Mustafa Vakfı

Hacı Mustafa Vakfından almak üzere, Sultan Selim Caminde görevli vaiz ve nasih olanlarla Dursunoğlu Medresesinde dersiam olan kişilere yevmiye bağlanmıştır. R. Evvel 1127 / Mayıs 1715'te Hacı Mustafa vakfından almak üzere, 8 akçe ile medresede tedrisata mutasarrıf olan Salih'in ölmesi üzerine Seyyid

[3750] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[3751] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[3752] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[3753] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[3754] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 10.
[3755] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[3756] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12; İvazpaşazade İbrahim Bey Efendi (1774 - 1775) yıllarında Osmanlı Devletinde Şeyhülislamlık yapmış, 107. Osmanlı Şeyhülislamıdır.

Mehmed'e naib arzıyla tevcih yapılmıştır.[3757] R. Ahir 1166 / Ekim 1762'de Hacı Mustafa vakfından almak üzere, 3 akçe ile Sultan Selim caminde vaiz ve nasih Seyyid Şeyh İsmail'in kendi rızasıyla Şeyh Halil Halife'ye kasr-ı yed (görevi devr etme) ettiği anlaşılmaktadır.[3758]

8.11. Hoca Ahmed Fakih Vakfı

Hurufat defterlerinde Hoca Ahmed Fakih vakfi ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Söz konusu vakıftan yevmiye alıp, Ahmed Fakih Çeşmesi, Sinana Ağa Çeşmesi gibi hayır yapılarında görevli nazır, cabi ve mütevellilerin yevmiyeleri verilmiştir.

8.12. Şeyh Ebu'l Vefa Vakfı

Konya'nın haricinde ve Meram Vadisi yakınında bulunmaktaydı.[3759] Hurufat defterlerinde Şeyh Ebu'l Vefa vakfi ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Söz konusu kayıtlar, daha çok Şeyh Ebu'l Vefa Cami'ne yapılan atamalar ve ataması yapılan kişilerin yevmiye'leri dolayısıyladır. Safer 1112 / 12 Ağustos 1700 tarihli hurufat kaydında, Ebu'l Vefa vakfından almak üzere yevmi 1 akçe ile camide Hatip olan Dereli Mehmed bin Süleyman'ın hizmetini terk etmesi üzerine Hasan bin Mustafa'ya mütevelli Ayşe Hatun arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3760] 7 Muharrem 1203 / 8 Ekim 1788 tarihli hurufat kaydında, Vadi-i Meramda bulunan Şeyh Ebu'l Vefa Vakfi ve bu vakıftan almak üzere Şeyh Ebu'l Vefa Cami'ne 1 akçe ile cabi olan Seyyid Ebubekir bin Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid İsmail'e berat tevcihi yapılmıştır.[3761] Meram yakınında bulunan Şeyh Ebu'l Vefa Vakfından almak üzere yevmi 1 akçe ile Camide Hatip olan Hasan bin Mustafa'nın elinde olan beratı meclis'i şer'e teslim ederek, Kadı Abdülmümin arzıyla Seyyid Ebubekir bin Seyyid Mehmed'e R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de berat tevcihi yapılmıştır.[3762]

8.13. Cihan Hatun[3763] Vakfı

[3757] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[3758] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[3759] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.
[3760] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11. Söz konusu kayıtta, Ayşe Hatun'un mütevelli olduğu ve Camideki görev tavcihatı için arzda bulunduğu görülmektedir. Cami vakfiyesinde, cami tevliyetinin Şeyh Ebu'l Vefa ve onun çocuklarına şart koşulmuş olduğunu düşündüğümüzde, kayıtta geçen Ayşe Hatun'un muhtemelen Şeyh Ebu'l Vefa neslinden olduğu ve erkek evlad kalmadığından tevliyet hakkının kadın varislere geçtiği sonucuna ulaşılabilir.
[3761] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101.
[3762] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[3763] I. Alaaddin Keykubat'ın kızının ismi Şah Cihan Hatundur. Hurufat kayıtlarında geçen Cihan Hatun XV. Yüzyılın başlarında hayatta, olup vakıflar yapmıştır.

Şeyh Ebu'l Vefa Meram Vadisi yakınında yaptırdığı camisi için 21 Muharrem 864 / 21 Kasım 1459 tarihli vakfiyesini düzenlediğinde, II. Bayezit, el-Hac Mehmed Koşhisari ve Cihan Hatun söz konusu camiye bir takım vakıflar tahsis etmiştir.[3764] 1483 tarihli Karaman Vilayeti Vakıfları Defterinde Cihan Hatun vakıf kurucusu olarak geçmektedir.[3765] Cihan Hatun'un vakfi olan Akşehir'e bağlı Yaka Salur Köyü'nün öşrünün 12 sehimden 6 sehmi Şeyh Vefa camine vakf edilmiştir.[3766] Hurufat kayıtlarında Cihan Hatun'un daha çok cüz vakf ettiği görülmektedir. Zilhicce 1137 / Ağustos 1725 tarihli hurufat kaydında Cihan Hatun'un cüz vakıflarının 1 akçe ile mütevelli Abdullah'ın beratı yenilenmiştir.[3767] 23 R. Ahir 1222 / 30 Haziran 1802 tarihli kayıtta Şeyh Ebu'l Vefa Cami'nde tilavet olunmak üzere Cihan Hatun cüz vakf etmiştir. Vakıf gelirinden almak üzere yevmi 4 akçe ve senevi 2 hisse galle ile cüzhan olan es-Seyyid Musa'nın ölmesi üzerine oğlu es-Seyyid Abdülhey bin es-Seyyid Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3768] Cihan Hatun'un vakf eylediği cüz'ü şerife, vakfi mezkure mahsülünden almak üzere yevmi 4 akçe ve senevi 2 hisse-i cera ile cüzhan Seyyid Abdülhey bin Seyyid Musa'nın ölmesi üzerine amcaoğulları es-Seyyid Abdülkadir bin es-Seyyid Süleyman ve Seyyid Ali bin Seyyid Yusuf'un çocuksuz ölmesi üzerine ve eğer çocuksuz öldüğü doğru ise, müştereken 7/8 Muharrem 1259/7 Şubat 1843'te berat tevcihi yapılmıştır.[3769]

8.14. Hatipli'zade Mehmed Çelebi Vakfı

Hatipli'zade Mehmed Çelebi, Konya'nın Meram mevkiinde yaptırmış olduğu cami, hamam, zaviye ve daru'l-huffazı için birtakım vakıflar tesis etmiştir. Bunlar; Meram değirmeni gelirinin 1/3 i, Meram hamamının ¼ i, Meram bahçesi; Ratıp köyünde bir çiftlik, Meram Değirmeninin 1/3 i ve Meram dükkânlarıdır.[3770] R. Ahir 1117 / Temmuz 1705 tarihli hurufat kaydında Hatipli'zade Mehmed Çelebi Vakfının Nazırı Mustafa yerine Hasan Halife'nin atandığı anlaşılmaktadır.[3771] Hatipli'zade Cami evkafının 2 akçe ile mütevellisi Veliyüddin'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Süleyman'a Kadı Müslih'zade Mehmed Said arzıyla Şeyhülislam Pirizade Osman

[3764] Küçükdağ, *Makaleler*, s. 141.
[3765] Erdoğru, "Karaman Eyaleti Vakıfları-IV", s. 141-176.
[3766] Ertürk, agt, s. 167.
[3767] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[3768] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.
[3769] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 22.
[3770] Konyalı, *age*, s. 459.
[3771] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.

Efendi'nin işaretleri ile tevcih yapılmıştır.[3772] Hatipli'zade Mehmed Çelebi Cami vakfından almak üzere yevmi 3 akçe vazife ile meramatçı Seyyid Mahmud bin Seyyid Süleyman'in ölmesi üzerine oğulları es-Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir, es-Seyyid Osman, es-Seyyid Süleyman kadeşler'e iştiraken naib Şeyhzade Ahmed Reşid arzıyla 29 C. Evvel 1225 / 2 Temmuz 1810'da tevcih yapılmıştır.[3773] Hatipli'zade Cami Şerifi Vakfının tevliyatına yevmi 2 akçe ile Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir, es-Seyyid Osman, es-Seyyid Süleyman bin Mahmud kardeşler iştiraken mutasarrıflar iken; es-Seyyid Süleyman'ın çocuksuz ölmesi üzerine hissesi kardeşleri Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ebubekir ve es-Seyyid Osman'a naib Seyyid el-Hac Ahmed Necip'in arzı ve Şeyhülislam Mekki'zade Mustafa Asım Efendi'nin onayı ile 17 R. Ahir 1241 / 29 Kasım 1825'te berat tevcihi yapılmıştır.[3774]

8.15. Seyyid Şeyh Hacı Hasan Cami ve Çeşme Vakfı

Şeyh Seyyid Hasan Efendi Cami Şerifi Çeşmeleri vakfına yevmi 4 cedid akçe ile mütevelli Mustafa'nın beratı Şevval 1156 / Kasım 1743'te yenilenmiştir.[3775] Hasan Efendinin bina eylediği ve Kerim Dede Mahallesinde vakf eylediği Cami şerif ve çeşmelerin vakfına yevmi 4 akçe ile tevliyeti Hacı Mustafa'ya şart koşmuştur.[3776] R. Ahir 1177 / Ekim 1763'te Hasan Efendi Cami ve çeşmeleri evkafının 4 akçe ile mütevelli Mustafa'nın ölmesi üzerine amcaoğlu Hacı Salih'a kadı İsmail arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3777]

8.16. Ferhunye Vakfı

Keykavus kızı Fatma Hatun'un başta cüz vakıfları olmak üzere, cami, mescid, törbe, çeşme gibi dini ve hayrı yapılarda görevli kişilerin yevmiyelerini ödemek ve vakflar'da bulunmak amacıyla kurduğu vakıftır.[3778] Hurufat kayıtlarında Ferhunye adıyla yapılmış pek çok vakıf vardır. Cüz vakıfları[3779], çeşme vakıfları, cami, mescid,

---

[3772] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.
[3773] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 10.
[3774] VGMA, HD, 557, Vr.6, s. 9.
[3775] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[3776] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[3777] VGMA, HD, 1115, Vr.9, s. 12.
[3778] R. Evvel 1184 / Haziran 1770 tarihli hurufat kaydında, vakfin tevliyeti batnen bade batnın evladı evladına şart ve tayın edilmiş olup evladiyet ve meşrutiyet üzere tevcih olunmak şartına binaen vakıf şartnamesi düzenlenerek, buna göre mutasarrıf olan Seyyid Ali bin Seyyid Ahmed'in beratı yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 22.
[3779] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17; Keykavus kızı Fatma hatun vakıfından almak üzere, Kemal Garib Mahallesinde Tahtalı Mescitte muallimi sibyan olan Musa bin Halil, aynı zamanda 1 hisse galle ile Ferhunye vakfından cüz vakfi almıştır. Kendisine verilen bu cüz, Musa'nın ölmesi

törbe vakıfları gibi sayıları arttırılabilir. Ferhunye vakfından buralarda görev yapanların yevmiyeleri ödenmiştir. Ferhunye'nin vakıf köyleri arasında Hasanlar Köyü[3780], Abdurreşid Köyü[3781] Armudlu Köyü[3782] ve Su Dirhemi nahiyesinin Giryad köyü[3783] bulunmaktadır. 5 Zilkade 1331 / 6 Ekim 1913 tarihli arşiv belgesinde ferhunye vakfının tevliyeti ciheti, vakıf şartında belirtildiği hal üzere yapılması noktasında hazine-i evkafi hümayundan zabıt kaydı istenmiştir.[3784]

Hurufat defterlerinde R. Evvel 1118 / Haziran 1706 tarihli bir kayıtta, evladiyet ve meşrutiyet üzere, Ayşe Hatun'un yirmi seneden fazla bir süredir Ferhunye ismiyle vakıf mütevelliliği yaptığı ancak artık hizmetini yerine getiremediğinden kadı arzıyla, evladı vakıftan Mürteza'ya Ramazan 1120 / Kasım 1708'de berat tevcihi yapılmıştır.[3785] Başka bir kayıtta, Fatma binti Keykavus vakfından almak üzere 5 akçe ve senede 10 hisse galle ile süvari cabisi Abdullah'a kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3786] Bu durum, yirminci yüzyılın başlarında eski vakıf idarelerinde birtakım bozuklukların olduğu ve bunların mahkeme kararıyla düzeltilip, karar altına alınması için yapılan girişimlerden biri olarak değerlendirilebilir.

8.17. Uşakkizade Seyyid Abdülbaki Vakfı

Seyyid Abdülbaki, Hurufat kayıtlarında Arablar Mahallesi, Sinan Perakendesi mevkii olarak geçen yerde, kendi hayrına bir nakit para vakfi kurmuştur.[3787] Söz konusu bu vakıf sayesinde, Konya'nın değişik mahallelerinde, cami ve mescitlerde görevli kişilere yevmiye bağlamıştır.[3788] Ramazan 1185 / Aralık 1771 tarihli hurufat kaydında, Abdülbaki vakfının nukud-u mevkufesinin mütevelli olmadığından ber vechi hasbi[3789] evladiyet üzere Hafiz Derviş Musa'ya Ramazan 1185 / Aralık

---

üzerine, R. Evvel 1223 / Nisan 1808'de oğlu Mehmed bin Musa'ya berat tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.

[3780] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.

[3781] VGMA, HD, 1108, Vr.2, s. 13.

[3782] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.

[3783] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.

[3784] DH. İD. DN 177, GN. 2/3.

[3785] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.

[3786] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.

[3787] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.

[3788] Zilkade 1180 / Mart 1767 tarihli hurufat kaydında, Abdülbaki vakfından muayyene Sermahfil olan, Seyyid Musa bin Süleyman'ın ölmesi üzerine, oğlu Seyyid Hasan'a tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 32.

[3789] Sözlükteki Manası; Allah rızası için yapılan, gönüllü/parasız yapılan anlamlarına gelmektedir.

1771'de tevcih yapılmıştır.[3790] R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de vakfın hasbi mütevellisi Derviş Musa'nın ölmesi üzerine oğlu Hacı Derviş Veli'ye berat tevcih yapılmıştır.[3791]

8.18. Piri Mehmed Paşa Vakfı

Piri Mehmed Paşa'nın gerek Konya içinde gerekse Konya dışında çok sayıda vakıf eser yaptırdığı ve bu eserlerin giderlerinin karşılanması için vakıflar bağışladığı görülmektedir. Örneğin Konya'nın vakıf gelirkerini konu alan bir çalışmada[3792] "Piri Mehmed Paşa vakfının görevli ücretleri günlük 139, yıllık 50.040 bin akçayı bulmaktaydı. Ortalama bir vakıf görevlisinin aldığı yevmiyenin günlük 1,5-2 akçe olduğu düşünüldüğünde, günlük 139 Akçelik yevmiye giderinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Hurufat Defterleri kayıtlarında Piri Mehmed Paşa vakfı görevlileri olarak; İmaret görevlileri, cabi, cüzhan, kilerci, müezzin ve cabi süvari geçmektedir. C. Evvel 1117 / Ağustos 1705'te vakıf imaretine 1 akçe ile şakird Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Derviş Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[3793] Piri Mehmed Paşa vakfından 2 akçe ile cüzhan Mehmed'in ölmesi üzerine İsmail'e müttevelli arzı ile berat tevcihi yapılmıştır.[3794] C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te 6 akçe ile cabi olan Seyyid Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3795] R. Evvel 1132 / Ocak 1720 tarihli bir kayıtta, Aksaray kazasında birtakım mezraların Piri Mehmed Paşa evkafı mülhakatından olduğu anlaşılmaktadır.[3796] Söz konusu kayıtta 2 akçe ile mezraların cabisi Ali'dir. Alinin ölmesi üzerine mütevelli arzıyla Seyyid Ömer atanmıştır. Ramazan 1138 / Mayıs 1726'da 5 akçe ile vakfın Şeyhi olan Abdulkadir'in ölmesi üzerine Seyyid Musa Efendi'ye, mütevellileri es-Seyyid Mustafa ve es-Seyyid Musa'nın arzları ile tevcih yapılmıştır.[3797]

8.19. İshak Bey Vakfı

İshak Beğ Vakfı İplikçi Caminin yakınında ve Şems-i Tebrizi Türbesinin yanında idi.[3798] Hurufat kayıtlarından Vakf'ın XVIII. Yüzyılın başları ile XIX

[3790] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4; VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[3791] VGMA, HD, 1111, Vr.12, s. 22.
[3792] Yusuf Oğuzoğlu, "XVII. Yüzyılda Konya Şehir Ekonomisini Etkileyen Bazı Faktörler", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: XIV, Sayı: 25, Ankara, 1982, s. 338.
[3793] VGMA, HD, 1107 Vr.9, s. 37.
[3794] VGMA, HD, 1107 Vr.16, s. 51.
[3795] VGMA, HD, 1107 Vr.5, s. 29.
[3796] VGMA, HD, 1107 Vr.27, s. 72.
[3797] VGMA, HD, 1091 Vr.4, s. 134.
[3798] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5.

yüzyılın ortalarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır. Recep 1101 / Nisan 1690 tarihli hurufat kaydında Vakfin kâtibi olmadığından yevmi 5 akçe ile Seyyid Mehmed ve Şeyh Ali'ye mütevelli Seyyid Mehmed arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3799] R. Ahir 1116 / Ağustos 1704 tarihli kayıtta, muayyene ile İshak Bey vakfından Cafer'e cüz verilmiştir.[3800] Zilhicce 1116 / Mart 1705'te Hasan ferağından oğlu Ahmed, İshak Bey vakfından 1 akçe ile Sermahfil olmuştur.[3801] Safer 1117 / Mayıs 1705'te Mehmed, İshak Bey vakfında 1 akçe ile Cüzhan olmuştur.[3802] İshak Beğ vakfından Şemsi Tebriz'i Türbesinde 1 akçe ile cüzhan Ali'nin ölmesi üzerine R. Ahir 1123 / Mayıs 1711'de Ömer'e tevcih yapılmıştır.[3803] İshak bey vakfından 1 hisse galle ile Şemsi Tebriz'i Zaviyesinde cüzhan Abdülhalim ferağından Musa'ya Recep 1129 / Haziran 1717'de berat tevcihi yapılmıştır.[3804] C. Ahir 1129 / Mayıs 1717 tarihli kayıtta, İshak Bey'in vakf eylediği Şems'i Tebriz'i Türbesinin mütevelliliği, evlada meşrut olmak kaydıyla Abdullah bin Halil ref'inden Mütevelli Osman'a tevcih yapılmıştır.[3805] Safer 1129 / Ocak 1717'de Şemsi Tebriz'i zaviyesinde kıraat olunması için İshak Bey ve Nustafa Çelebi cüz vakfetmiştir.[3806] Şevval 1186 / Aralık 1772'de İshak Bey vakfının 5 akçe ile kâtibi Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3807] Bunların dışında İshak Bey vakfından; Hüseyin Efendi Caminde öğlen ve ikindi vakitlerinde müezzin olanlara yevmi 2 akçe, hisar ününde Hacı İshak Caminde İşa ve mağrib ve Cuma'da müezzin olanlara 1 akçe, Şems-i Tebriz'i türbesinde müezzin ve cüzhan olanlara 1 akçe yevmiye verilmiştir.[3808]

8.20. Mehmed Çavuş Vakfı

Konya'nın Şerafeddin Mahallesinde bulunan Şerafeddin Caminin Mehmed Çavuş vakfi tarafından tamir edildiğine dair kayıtlar bulunmaktadır. Safer 1129 / Ocak 1717 tarihli hurufat kaydında "Şerafeddin Camini tecdid eden Mehmed Çavuş

[3799] Gös. yer.
[3800] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[3801] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[3802] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[3803] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[3804] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[3805] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[3806] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[3807] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[3808] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 29; Ayrıca Hurufat kayıtlardan, Şemsi Tebriz'i zaviyesi yanında bir muallimhane'nin olduğu anlaşılıyor. Safer 1116 / Haziran 1704'te İshak Bey vakfından muallimhane muslukçusu Abdullah'a yevmiye bağlanmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28. Başka bir kayıtta, yine İshak Bey vakfından almak üzere, muayyen vazife ile muallimhanede muallim ve Muhasebeci Abdullah'ın kendi rızasıyla görevinden ayrılması üzerine Mustafa tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.

vakıfları" şeklinde geçen kayıtlardan Şerafeddin Caminin bir tamirat geçirdiği ve tamir giderlerinin Mehmed Çavuş vakıflarından karşılandığı anlaşılmaktadır.[3809] Kaydın devamında 2 akçe ile söz konusu vakfa kâtip olan Mehmed'in ölmesi üzerine naib arzıyla Hacı Ebubekir'e tevcih yapılmıştır. Daha erken tarihli başka bir kayıtta ise Mehmed Çavuş vakıflarının Şerafeddin camine vakf edildiği belirtilmektedir.[3810]

8.21. Yusuf Ağa Vakfı

Hurufat kayıtlarından "Karamanoğlu İbrahim Bey Hazinedarı Yusuf Ağa" olarak geçen kayıtlardan[3811] anlaşıldığına göre, Yusuf Ağa Karamanoğulları beyliğine, İbrahim Bey zamanında yaşamış bir devlet adamı olmalıdır. Yusuf Ağa'nın hayır hasenat işleriyle uğraşan, hayır sahibi bir zat olduğu anlaşılmaktadır. Konya'da bulunan çok sayıda cami ve mescide cüz vakfetmiş olan Yusuf Ağa, bunun dışında, kurmuş olduğu Yusuf Ağa daru'l-huffazına da cüz vakfederek burada görevli kişilerin yevmiyeleri de Yusuf Ağa vakfından sağlanmıştır. Daru'l-Huffazın Sahra Nahiyesinin Çatmalık ve Avşar köy ve mezralarında vakıfları bulunmakta idi.[3812] Bu vakıfların gelirinden daru'l-huffazda cüzhan olanların yevmiyeleri verilmiştir. 12 R. Evvel 1229 / 4 Mart 1814 tarihli hurufat kaydında vakfin mütevelli, Seyyid Hafiz Mehmed'dir. Vakfin mahsul gelirleri üzerinden hamis mahsul yevmiye ile mütevelli olan Mehmed'in hac'da ölmesi üzerne oğulları Hafiz Mustafa ve Seyyid Hafiz Mehmed'e babaları beratı mucibince tevcih yapılmıştır.[3813]

8.22. Tacü'l-Vezir Vakfı

Tacü'l-Vezir Vakfından darü'l-huffaz ve zaviyesinde görevli kişilerin yevmiyeleri verilmiştir. Vakfin, defteri hakkanide zaviye kaydı bulunmakta olup 1 hisse vazife-i muayyene ile zaviyedar Seyyid Mehmed bin Seyyid Hacı Mustafa'ya 22 R. Ahir 1170 / 14 Ocak 1757'de kadı arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[3814] Vakıf malından evradhan, duaguy yevmiyeleri verilmiştir.[3815]

[3809] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60; VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 496.
[3810] VGMA, HD, 1142, Vr.4, s. 255.
[3811] VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 11; VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 108.
[3812] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231.
[3813] VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18.
[3814] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[3815] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 13.

8.23. Şerbet Ali Dükkân Vakfı

Hurufat kayıtlarında C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te Şerbet Ali ismindeki bir hayır sahibi kişi dükkân vakfetmiştir. Dükkânların 2 akçe ile nazırı Mehmed bin İbrahim'dir. Mehmed bin İbrahim'in ölmesi üzerine Hamza bin İdris Halife'ye C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te berat tevcihi yapılmıştır.[3816]

8.24. Ebu Suud Dükkân Vakfı

Muharrem 1119 / Nisan 1707 tarihli hurufat kaydında, Ebu Suud bin Mehmed Efendi Ali Şerbeti Mahallesi Mescidine, Külahçılar ve Keçeçiler sukkunda bulunan 9 bab dükkânını vakfetmiştir.[3817] 3 R. Ahir 1071 / 6 Aralık 1660'da düzenlemiş olduğu vakfiyesinde bu dükkânların gelirlerini mescid mihrabına imam olan kişilere vakfettiğini belirtmiştir.[3818]

8.25. Taşkın Baba Vakfı

Hurufat kayıtlarında Konya merkez kazada ve çevredeki nahiyelerde Taşkın ya da Taşkun Baba Vakfına ait vakıflar mevcuttur.[3819] Recep 1119 / Eylül 1707 tarihli kayıtta, Konya'nın Sahra Nahiyesinde Dedemoğlu Köyünde Taşkın Baba Zaviyesinin vakfi mevcuttur. Vakfın düzenlenen vakfiyesinde, 6 sehimdem 1 sehim ile evladı vakıftan cüzhan olan Seyyid Mehmed bin Syyid Ali ve diğer Seyyid Mehmed bin Seyyid Hacı Ömer'e berat tevcihi yapılmıştır.[3820] Vakfın 1 sehimle Cüzhanı Seyyid Ali'nin görevi terk etmesiyle 14 R. Evvel 1171 / 26 Kasım 1757'de mütevelli Seyyid Abdülkadir'in arzıyla Seyyid Mahmud'a tevcih yapılmıştır.[3821] Başka bir kayıtta, Taşkın Baba'nın; aslında Dedemoğlu olarak bilinen ve asıl adı Şeyh Ahmed olan Konyalı hayır sahibi bir zatın ceddi olduğu belirtilmiştir. Nitekim

[3816] VGMA, HD, 1119, Vr.1, s. 234.
[3817] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2.
[3818] Sak, *Konya Vakıfları,* s. 13.
[3819] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2; VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.
[3820] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2; bu kayıtta, yine dönemin Konya'sında meydana gelen ve Hurufat belgelerinde çok sık karşılaşılan bir durumdan bahs etmenin faydalı olacağını düşüncesiyle belgenin özet'i buraya alınmıştır. Recep 1119 / Eylül 1707 tarihli kayıtta, Konya'nın Sahra nahiyesinde Dedemoğlu Köyünde Taşkın Baba'nın vakfi mevcuttur. Vakfın düzenlenen vakfiyesinde belirtildiği üzere, 6 sehimdem 1 sehim ile baba ve dededen beri cüzhan olan evladı vakıftan Seyyid Mehmed bin Syyid Ali ve diğer Seyyid Mehmed bin Seyyid Hacı Ömer mütasarrıflar iken, dışardan Helvacı Ahmed'in oğlu Seyyid Mehmed birtakım hilelerle, beratın daha önce kendi üzerinde olduğunu belirterek, yalan ve hile ile kendi üzerine berat ettirmiştir. Ancak daha sonra mütevelli Seyyid Mehmed arzıyla önceki sahiplerine tevcih yapılmıştır. Benzer bir durumun daha yaşandığı başka bir Hurufat kayından anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 47.
[3821] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.

Dedemoğlu köyü[3822] ve bu köyde bulunan Taşkın Baba Zaviyesi vakıfları yine Konya merkezde At Pazarı kapısının dışında[3823] ve Valide Hanı yanında[3824] bulunan Şeyh Ahmed'in vakfettiği Han'ında Taşkın Baba zaviyesine gelen giden yolcuların yeme içme ihtiyaçlarını karşılandığı ve ona vakfedildiği anlaşılmaktadır.[3825] Aynı kayıtta vakfin yarı mütevellisi Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine evladı vakıftan kız kardeşi Raziye binti Ahmed'e naib Mehmed Salih arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.

8.26. Hoca Süleyman Vakfı

Hoca Süleyman, kurmuş olduğu vakfının tevliyetini evlada şart koşmuştur. Şaban 1170 / Nisan 1757 tarihli hurufat kaydında, vakıf şartı gereğince mütevelli olan Ahmed'in ölmesi üzerine kızı Saime Hatun'a berat tevcihi yapılmıştır. Ancak bir süre sonra Saime Hatun'un dahi ölmesi üzerine evladı vakıftan Havva Hatun ile Şerife Hatun vakıf mütevelliyesi olmuşlardır. Verilen tarihte Konya kadısı Mevlana Mehmed Hıfzı Efendi'nin arzı mucibince nısf-ı tevliyet Havva Hatun ile Şerife Hatun'a müştereken sadaka ve tevcih yapılmıştır.[3826]

8.27. Kâtip Ali Efendi Vakfı

Hurufat kayıtlarında Cami Atik Mahallesinde gösterilen Kâtip Ali Efendi Vakfı'nın iki tane cabisi bulunmakta idi. R. Evvel 1177 / Eylül 1763 tarihli hurufat kaydında 8 akçe ile vakfin ikinci cabisi olan Ebubekir'e berat tevcihi yapılmıştır.[3827]

8.28. Hacı Ali Vakfı

Bazı Hurufat kayıtlarından Şeyh Ahmed Mahallesinde Menar Hacı Ali olarak Geçen zatın Konya'da birtakım vakıflar tahsis ettiği anlaşılmaktadır.[3828] Safer 1129 / Ocak 1717'de Hacı Ali vakfının hasbi mütevellisi Abdülkadir, beratını zai ettiğinden kendisine yeni berat verilmiştir.[3829]

[3822] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.
[3823] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23.
[3824] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[3825] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.
[3826] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 26.
[3827] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23.
[3828] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13.
[3829] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.

8.29. Hoca Selman Vakfı

Kürkçü Mahallesinde Kürkçü Mescidi yanında bulunan Kürkçü Daru'l-huffazına ve cüz vakıfları için birtakım vakıflarda bulunan Hoca Selman, XV. Yüzyılın başlarında Konya'nın zengin eşrafindandı.[3830] Şaban 1154 / Ekim 1741 tarihli hurufat kaydında Hoca Selman vakfının tevliyatının evlada vakfedildiği anlaşılmaktadır.[3831] Saime binti Ahmed nısf hisse ile vakıf tevliyetine mutasarrıftır. Onun ölmesi üzerine hissesi vakıf şartları gereği evladı vakıftan ekber ve erşad olan Şerife Raziye ve Şerife Emine Hatunlar'a müştereken kadı Mevlana el-Hac Mehmed Emin Efendi'nin arzı üzerine 23 C. Ahir 1170 / 15 Mart 1757'de tevcih yapılmıştır.[3832] Hoca Selman Vakfina 5 akçe ile mütevelli olan Raziye ve Remziye'nin ölmesi üzerine Raziye'nin oğlu Ahmed ve Remziye'nin oğlu Abdürrahim'e naib arzıyla C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te berat tevcihi yapılmıştır.[3833]

8.30. Şerife binti Mehmed Vakfı

Esenli Mahallesinde bulunan Şerife binti Mehmed mülkü olan 1 bab menzilin süknasını salih kişilere vakf etmiştir. Yarı mülk dükkânını da söz konusu menzilde oturanlara şart koşmuştur. Bu şart üzere mutasarrıf olan Seyyid Mehmed rızasıyla görevini Molla Mehmed'e C. Ahir 1135 / Mart 1723'te bırakmıştır.[3834] 8 Recep 1186 / 5 Ekim 1772 tarihli başka bir kayıtta, 1 bab menzilin sekenesini önce kendine, vefatı durumunda zevci Halil'e ve onun da vefatı durumunda salih kimselerden bir kimse, her gece ruhuna bir süre-i mülk ve üçer ihlas okunması şartıyla, Törbe-i Celaliye yakınında bulunan bir dükkânının yarı hissesini vakf ederek, her ay hâsıl olan gelirinden mütevellilik yevmiyesi ve diğer yarı hissesi de mahallede bulunan mescide bağışlanmıştır.[3835]

8.31. Hacı Abdi Vakfı

Kalenderhane Mahallesinde sakin Hacı Abdi isimli hayır sahibi zat'ın bağ ve arazı vakfi olup evkafin hasbi mütevelli, evladı vakıftan eslah ve erşad olan Seyyid

[3830] Küçükdağ, *agt*, s. 192; VGMA, HD, 552, Vr.11, s. 18.
[3831] VGMA, HD, 1106, Vr.12, s. 24.
[3832] Gös. yer.
[3833] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[3834] VGMA, HD, 1119, Vr.1, s. 227.
[3835] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 109.

Mehmed'e kadı Mustafa arzıyla 26 R. Ahir 1170 / 18 Ocak 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.[3836]

8.32. Kâtip Hüseyin Çelebi Vakfı

Konya'nın hayır işlerine önem veren hayırseverlerinden biri olup çeşitli vakıflar tahsis etmiştir.

8.33. Bedelci Mehmed Ağa Vakfı

Bedelci Mehmed Ağa[3837] Konya'nın zengin ve hayırseverlerinden olup Şeyh Osman-i Rumi Mescid, Zaviye ve Türbesine birtakım vakflar tahsis etmiştir. C. Evvel 1140 / Aralık 1727'de Şeyh Osman-i Rumi Zaviyesine değirmen ve bahçe vakfetmiştir. Vakfin 2 akçe ile mütevellisi ve 1,5 akçe ile mütevelli ve cüzhan Kasım'ın beratı yenilenmiştir.[3838] Mehmed Ağa'nın Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesine vakfettiği değirmen ve bahçe vakfının 1 akçe ile mütevelli ve cüzhanı Kasım'ın görevden ayrılması üzerine Seyyid Mustafa'ya naib Yusuf arzıyla Zilkade 1110 / Mayıs 1699'da berat tevcihi yapılmıştır.[3839]

8.34. Nasuh Bey Vakfı

Karamanoğulları zamanında Konya'da önemli dini ve hayri eserler bırakan Nasuh Bey, bu kurumların ayakta kalabilmesi için de bir vakıf kurmuştur. Söz konusu kurumların giderleri ve okutulan cüzler karşılığında verilen yevmiyeler bu vakıftan sağlanmıştır. Vakfa gelir getirmek için de Derecik, Larende kasabasında Kavalı, Zetran ve Gözük Köy ve mezraların gelirleri vakfedilmiştir.[3840] Köylerin 1 akçe ile nazırı Muharrem 1118 / Nisan 1706'da Seyyid Mehmed'dir. Vakfin 5 akçe ile kâtibi Mustafa'nın beratı Şevval 1119 / Aralık 1707'de yenilenmiştir.[3841] C. Evvel 1121 / Temmuz 1709'da vakfin cabisi 4 akçe ve yıllık 12 kil hınta Konya kilesi ile Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3842]

[3836] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[3837] Konya'nın zenginlerinden olan Bedelci Mehmed Ağa, "Bedelci Mehmed Ağa Sarayı" olarak bilinen sarayın banisi olarak bilinmektedir. XVII. yüzyıldan sonra Karaman Vilayeti Beylerbeyi ve Konya mütesellimi bu sarayda oturmaya başlamışlardır. Bkz, Mehmet Ali Uz- Derya Karakaya, "Şer'iye Sicillerine Göre Konya'daki Tarihi Köşk, Konak ve Saraylar–III, Bedelci Sarayı", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt: 15, Sayı: 33, Kasım 2012, Konya, 2012, s. 513.
[3838] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[3839] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25; VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[3840] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[3841] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[3842] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.

ALTINCI BÖLÜM
KONYA TAŞRASINDAKİ VAKIF ESERLER

1. OSMANLIDA BİR YÖNETİM BİRİMİ OLARAK NAHİYE

Nahiye kelimesi, sözlükte "taraf, cihet, yöre, bölge" anlamlarına gelmekte olup "nevahi" kelimesinin çoğuludur. Osmanlı idari sistemi içinde bazen bir yönetim ünitesini ve bölgeyi bazen de coğrafi bakımdan küçük veya büyük bir çevreyi, yöreyi ve hatta semti ifade eder. Tanzimat'tan sonra daha çok kazadan küçük idari birimler için kullanılmıştır.[3843]

Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda ülke yönetiminde asıl birim sancaktı. Birkaç sancağın oluşturduğu ve adına eyalet ya da vilayet denilen ünite, varlığını devletin kuruluşundan günümüze dek (Tanzimat Dönemi'nde yapılan) bazı değişikliklerle korumuştur. Bu yönetim biçiminin oluşturulması askerî amaçlar göz önünde tutulmuş ve niteliği, Tanzimat'ın ilanına dek hemen hemen hiç değişmeden sürmüştür.[3844] Osmanlı taşra idaresi 1864-71 nizamnamelerinde sistemli hâle getirilerek, çehresini kazanmaya başladı. 1842'de, Tanzimat'ın uygulandığı yerlerdeki idari bölge hiyerarşisini gözden geçiren Bab-ı Ali, 1864'te *eyalet, kaza ve sancak* olmak üzere üç kademeye baş amir olarak görev yapacak mülki memurlar atamaya başladı. 1871 Vilayet Nizamnamesi mülki idareyi dört kademeye ayırıyordu. Büyükten küçüğe olmak üzere bu kademeler (ve amirleri) sırasıyla *vilayet* (vali), *sancak* ya da *liva* (mutasarrıf), *kaza* (kaymakam) ve *nahiye'*ydi (müdür). 1871'de yayımlanarak genel uygulamaya giren bu kanun, 1913'e kadar yürürlükte kaldı.[3845] Dolayısıyla *nahiye*'nin bir idari birim olarak Osmanlı devlet teşkilatında yer alması, Tanzimat Dönemi'nde devlet teşkilatında yapılan reformlarla olmuştur.

1926 /1927 Türkiye Cumhuriyeti devlet salnamesinde, 1340 /1919 tarihli Teşkilât- Esasiye kanunun 89. maddesi mülki teşkilatta nahiyeleri kasaba ve köylerden terekküp eden idari bir birlik olarak tespit ve kabul ettiği belirtilmektedir. Günümüzde, nahiye müdürü vali taralından tayin edilmekte olup kaza

[3843] İlhan Şahin, "Nahiye", **DİA**, Cilt: 32, Ankara, 2006, s. 6.
[3844] Musa Çadırcı, "Tanzimat'ın İlanı Sıralarında Türkiye'de Yönetim(1826-1839)", **Belleten**, Cilt: LI, Sayı: 201, Aralık 1987, s. 1215.
[3845] Cambridge, *Türkiye Tarihi, Modern Dünyada Türkiye (1839-2010),* Edt. Reşat Kasaba, Çev. Zuhal Bilgin, Cilt: 4, Kitap sssyayımevi, İstanbul, 2011, s. 52-54.

kaymakamlarına tabi bulunmaktadır, idari hususlardan başka, vergilerin tahsili ile mahkeme ilamları ve hükümlerinin tatbik ve icrasında da vazifeleri vardır.[3846]

Hurufat defterlerinde, Konya merkez kazasına bağlı 4 nahiyenin olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar: Hatunsaray, Su Dirhemi, Sa'id-İli / Kadınhanı ve Sahra (Konya Sahrası) nahiyeleridir. Bu nahiyelerle ilgili Hurufat defterlerinde geçen kayıtların başlangıç ve bitiş tarihleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo- XXVII

1690- 1839 Yıllarını Kapsayan Konya Hurufat Kayıtlarının Merkez Kaza ve Nahiyelerine Dağılımı

Kaza	**Nahiyeler**	**Kayıt Sayısı**	**Kayıtların Başlangıç Tarihi**	**Kayıtların Bitiş Tarihi**
Konya	Konya(Kaza Merkezi)	7427	1104	1250
	Hatunsaray	385	1105	1221
	Su Dirhemi	220	1108	1247
	Sa'id-İli / Kadınhanı	135	1105	1231
	Sahra	180	1104	1230

Görev tevcihatının %90'anına yakını Konya merkez kazasına yapılan atamalardan oluşmaktadır. Kaza merkezi olması dolayısıyla büyük bir vakıf merkezi olan Konya kadılığı, Mevleviyyet payesine sahip kadılıklar grubundadır.[3847] Kadılıklar (günlük 40-500 akçe arasında değişen) gelire göre bir kademelenmeye sahipti. Kadılar bölgelerindeki nahiyelerin başına *nâib* adıyla yardımcı atarlar. Bunlar genellikle o nahiyenin âlim veya müderrislerinden oldukları için merkezkaç yönetimin göstergesi gibidirler. Fakat bu naiplerin yerli halktan olmamaları gerekirdi. Kadıların denetimini ise merkez yapardı.[3848]

[3846] M. Tayyib Gökbilgin, "Nahiye", **İA**, Cilt: IX, İstanbul, 1964, s. 39.

[3847] Kâtip Çelebi, *Cihannuma*, s. 615. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadılık kurumu kazaskerlere, kazaskerler de sadrazamlara bağlı idi. Atanmaları kazaskerlerin arzı üzerine Padişah tarafından verilen "Berat'la olurdu. Başlangıçtan beri İmparatorluk Rumeli ve Anadolu kazaskerlikleri olmak üzere iki ana bölüme ayrılmış, bu yıkılışa kadar sürmüştür. Rumeli yöresi kadıları Rumeli kazaskerine, Anadolu'dakiler ise Anadolu kazaskerine bağlanmıştı. Bkz, Çadırcı, *Anadolu Kentleri,* s. 84.

[3848] Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı İçtimai Yapısının Ana Hatları", **Osmanlı**, Cilt: 4, Ankara, 1999, s. 22.

1.1. SU DİRHEMİ NAHİYESİ

1.1.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler

Konya'nın 10 km. uzağında bulunan tarihî sille yerleşkesi Konya'nın kuzeybatısına düşmektedir. Sille isminin nereden geldiği noktasında kesin bir bilgi olmasa da İ. H. Konyalı, Sille isminin; sille'de bulunan şarap tanrısı Diyonizos'un nedimlerinden silen'ler den geldiğini belirtmektedir.[3849] Bizans dönemi menkıbelerinde, söz konusu ismin Sillioten'den geldiği belirtilmektedir.[3850] Hurufat defterlerinde Sille köyünün, Su Dirhemi nahiyesinin nahiye merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Selçuklu, özellikle Osmanlı Devleti zamanında çok sayıda cami, mescit ve hayır kurumuna ev sahipliği yapmıştır. Bu hayır kurumların bir kısmı günümüzde ayakta kalmış olsalar da çoğu günümüzde mevcut değildir. Sille köyünün diğer köylerden daha mamur ve meşhur olduğu dikkati çekmektedir. Bunun bir nedeni, köy civarında bulunan ve Konya'nın savunmasında çok önemli bir konumda olan Gevele Kalesi'nin bulunmasıdır.[3851] Söz konusu kaleden günümüze ancak kale kalıntıları kalmıştır. Çalışmamızda, söz konusu dönemde, Su Dirhemi nahiyesinde çok sayıda cami, mescit ve bunların vakıfları ile birlikte; değirmen, han, zaviye ve muallimhanelere ilişkin kayıtlara ulaşılmıştır. Defterlerde toplam 42 köy ismi ve bu köylerde bulunan mescit ve cami yapıları tespit edilmiştir.[3852] Her köyde en az birer mescit ve cami bulunmaktadır. Her cami ve mescit için vakıflar tahsis edilmiş olup imam ve hatip atamalarının yanı sıra vakıf yöneticilerinin de atamaları yapılmıştır. Bir han, bir zaviye, bir değirmen ve bir muallimhane de tespit edilmiş olup ilgili yerlerde detaylı açıklaması yapılmıştır. Ayrıca, Su Dirhemi nahiyesine tabi iki tane de mezra tespit edilmiş, mezralarda bulunan mescit, cami veya vakıflar hakkında bilgi verilmiştir.

1.1.1.1. Değirmen Mescidi

Su Dirhemi nahiyesinde idi. Değirmen Mescidi'nin Zilhicce 1140 / Temmuz 1728'de imamı Bayram'dır. Bayram'ın ölmesi üzerine yarım akçe ile Hüseyin'e tevcih yapılmıştır.

[3849] Konyalı, *age*, s. 167.
[3850] Hasan Bahar, "İlkçağ ve Bizans Döneminde Sille", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt 8, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2015, s. 87.
[3851] Age, s. 435.
[3852] Üç köy ismi, belgelerdeki yazının okunaksız ve silik olmasından dolayı okunamamıştır.

1.1.1.2. Su Dirhemi Nahiyesi Cami

Cami, köyün merkezinde bulunmakta idi. C. Evvel 1115 / Eylül 1703'te cami imamı Hasan'ın görevinden ayrılması üzerine Veli'ye tevcih yapılmıştır.[3853] Söz konusu camide Nasuh Halife'nin 1 akçe ile imam ve hatip olduğu anlaşılmaktadır.[3854]

1.1.1.3. Musa Halife Vakfı

Su Dirhemi nahiyesinde bulunan vakfin Safer 1116 / Haziran 1704'te 1 akçe ile nazırı Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3855] Musa Halife Vakfi'nın Recep 1123 / Ağustos 1711'de 1 akçe ile cabisi Musa'nın ölmesi üzerine Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[3856]

1.1.1.4. Hacı Mustafa Mescidi

Su Dirhemi nahiyesinde bulunan mescidin banisi muhtemelen mescide ismini veren Hacı Mustafa ismindeki hayır sahibi zattır. Safer 1123 / Mart 1711'de mescit müezzini Mehmed'in ölmesi üzerine Ali'ye tevcih yapılmıştır.[3857]

1.1.1.5. Elikesik Hanı Zaviyesi

Su Dirhemi nahiyesinde bulunan Elikesik Hanı'nın R. Evvel 1071 / Kasım 1660'ta faal olduğu anlaşılmaktadır.[3858] Hurufat defterlerinde zaviyeye ilişkin atama kayıtları bulunmaktadır. Kayıtlardan zaviyenin ulemaya meşrut kılındığı anlaşılmaktadır.[3859] Safer 1120 / Nisan 1708'de Zaviye evkafının nazırı olan Mehmed'e senede 1 hisse galle ile tevcih yapılmıştır.[3860] Zaviyenin zaviyedarı, Ramazan 1132 / Temmuz 1720'de Şeyh Ahmed'dir.[3861] Elikesik Hanı Vakfi'nın Şaban 1135 / Mayıs 1723'te mütevelliliğine, bir ara Mustafa olmuşsa da, bir süre sonra tekrar Ahmed atanmıştır.[3862] C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da Şeyh Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[3863]

[3853] VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23.
[3854] Gös. yer.
[3855] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[3856] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[3857] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[3858] Sak, *10 Numaralı Konya Şer'iye Sicili,* s. 4.
[3859] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[3860] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[3861] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[3862] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235.
[3863] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.

1.1.1.6. Şeyh Abdülmümin Halife Mescidi

Mescit, Su Dirhemi nahiyesinde idi. Mescidin banisi Şeyh Abdülmümin Halife'dir.[3864] Mescidin giderlerinin karşılanması için mescit vakfı[3865] da kuran Şeyh Abdülmümin Halife, Penbeci ve başka köylerin gelirlerni de bu vakfın gelirleri arasına almıştır.[3866] Mescitte, cuma günü öğleden sonra Kur'an okunması için, vakfın nazırı Hafiz Mehmed, senede yarım hınta galle ve iki akçe ile görevlendirilmiştir. Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Süleyman, Seyyid İbrahim ve Mustafa kardeşlere hicri 1166 / miladi 1752'de tevcih yapılmıştır.[3867] Hurufat defterlerinden, söz konusu mescide; nazır, bevvap, evradhan, cabi ve kâtip atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu atamaların hicri 1243/ miladi 1827 yılına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.[3868]

1.1.2. Nahiyeye Bağlı Köy ve Vakıf Eserler

1.1.2.1. Keçi Muhsine Köyü[3869] ve Cami

Hurufat defterlerinde kayıtlı olan köy, XVIII. ve XIX. yüzyılın başlarında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Köyün, Sızma, Başara, Tat ve Giryad köyleri ile birlikte Hz. Mevlana vakıfları arasında olduğu anlaşılmaktadır.[3870] Hurufat defterlerinde, Keçi ya da Kiçi Muhsine köyünde bulunan mescit hakkında

---

[3864] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14.

[3865] VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20. C. Evvel 1199 / Mart 1785'te Mescid vakfının iki akçe yevmiye ile nazırı olan Hafiz Abdullah bin Mehmed Arif, söz konusu mescit vakfından almak üzere; yevmi iki akçe ve yıllık bir mud galle ile evradhan, yine mescit vakfı olan Penbeci ve diğer köylerden almak üzere, yevmi bir akçe ve senevi bir hisse ile cebabet, yine mescit vakfından almak üzere, yevmi 1 akçe ile kitabet, yevmi bir akçe ve senevi bir hisse galle ile bevvaplık, yevmi bir akçe ve senevi bir hisse galle ile evradhanlık cihetlerinin rub hisselerine mutasarrıf olduğu anlaşılmaktadır. Hafiz Abdullah bin Mehmed Arif'in ölmesi üzerine imtihanla Seyyid Hafiz Ahmed'e tevcih yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20; VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6; VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20.

[3866] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 16.

[3867] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 15.

[3868] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 18; VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21; VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26; VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 22; VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 16; VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 20; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101; VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 24; VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8; VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15; VGMA, HD, 553, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 3; VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11; VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14; VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 16; VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14;

[3869] Konya'nın 20 km. kuzey batısında yer alan Ulu Muhsine ve Keçi Muhsine köylerinin tarihi Selçuklulara kadar uzanmaktadır. Bir birine komşu olan bu iki köyün isimleri, bacı teşkiletına bağlı olan iki kadının isimlerinden gelmektedir. Bu iki köyün halkı, Ulu Muhsine ve Keçi Muhsine'nin iki kız kardeş olduklarını ve Moğol ordusundan kaçarak buradaki dağlarda bir süre yaşadıklarına, sonraları bu iki kız kardeşin ismi geçen iki küyü kurduklarına inanmaktadırlar. Ayrıca bu iki köye has halı ve cicim motiflerinin menşe-i de bu köylere adlarını veren bu iki bacıdan gelmektedir. Bkz, Bayram, *Anadolu Bacıları Teşkilatı*, s. 89; Yasa, *agt*, s. 222.

[3870] Küçükdağ, *agt*, s. 63; Konyalı, *age*, s. 679; R. Evvel 984 / Haziran 1576 tarihli Konya sicilinde Keçi Muhsine Köyünin tımar geliri 1.345 akçe olarak kayd edilmiştir. Bkz, Suat Yıldız, (H.984) 1576-1577 Tarihli Timar Ruznamçe Defterine Göre Karaman Eyaleti, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010, s. 148.

atama kayıtları bulunmaktadır. 25 Recep 1213 / 2 Ocak 1799 tarihli kayıtta, mescit daha sonra cami olarak bahsedilen bir mabet bulunmaktadır. Söz konusu mabedin önceleri mescit, zamanla cemaatin artmasıyla, mescide minber konularak camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.[3871] Şevval 1135 / Temmuz 1723'te söz konusu caminin mihrap, minber ve çerağına vakfolan nukudun mütevellisi olmadığından Su Dirhemi naibi Şeyh Nizameddin arzıyla, Abdülgaffar Halife'ye tevcih yapılmıştır.[3872] Söz konusu vakfin iki akçe ile mütevellisi olan Abdülgaffar'ın hicri 1178 / miladi 1764'te ölmesi üzerine oğlu Molla Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3873] Söz konusu köy camisinde yarım akçe yevmiye ile imam ve 10 akçe yevmiye ile hatip olan Abdüsselam ve İbrahim'in 26 R. Ahir 1177 / 1 Ocak 1764'te ölmeleri üzerine oğulları Abdülgaffar ve Mehmed ibn Abdüsselam ile Ahmed ve Mustafa ibn İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[3874] 24 Zilkade 1247 / 25 Nisan 1832 tarihli kayıtta ise, Kiçi Muhsine köyü camisinde yevmi 5 akçe vazife ile imamet ve yevmi 10 akçe ile hatiplik cihetine sahip Mustafa bin Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Molla Mehmed ve Abdullah iki kıta berat ile mutasarrıf olmuşlardır. Ancak bir süre sonra Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine sülüsan hissesi, oğulları Ahmed, İbrahim ve İsmail'e, naip Fehmizade Seyyid el-Hac Mustafa Muhtar arzıyla tevcih yapılmıştır.[3875]

1.1.2.2. Ulu Muhsine Köyü ve Cami

Keçi Muhsine köyünin batı tarafında ve onunla komşu olan Ulu Muhsine köyü, Keçi Muhsine köyü gibi geçmişi Selçuklu dönemine dayanmaktadır.[3876] İdari taksimatta Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi.[3877] Söz konusu köy, 1483 tarihli Karaman eyaleti vakıf tahririnde, Sultan Alaaddin Cami vakıfları arasında gösterilmiştir.[3878] Hurufat defterlerinde daha önce mescit olan; ancak Osman isimli hayır sahibinin mescide minber koydurmak suretiyle camiye çevirdiği anlaşılmaktadır.[3879] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te Ulu Muhsine köyü mescidinin imamı Abdülkadir Halife'dir.[3880] Safer 1121 / Nisan 1709 tarihli hurufat kaydında

[3871] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9.
[3872] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 229; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[3873] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9.
[3874] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10.
[3875] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 5.
[3876] Bayram, *age*, s. 88-89.
[3877] VGMA, HD, 1119, Vr.7, s. 239.
[3878] Coşkun, *agm*, s. 18.
[3879] VGMA, HD, 1119, Vr.7, s. 239; VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[3880] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.

Ulu Muhsine köyünde bulunan mescidin Hacı Habib Cami olarak değiştiği anlaşılmaktadır. İmam Abdülkadir'in görev tevcihi ise, yenilenmiştir.[3881] R. Evvel 1222 / Mayıs 1807'de Ulu Muhsine köyünde bulunan caminin yevmi yarım akçe ile imam ve 10 akçe ile hatip olan Ahmed ve Mustafa kardeşler müştereken mutasarrıftırlar. Ancak bir süre sonra Ahmed hissesinden feragat ederek, kardeşi Mustafa'ya devretmiştir. Bunun üzerine atik berat ile Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3882] 5 Muharrem 1245 / 7 Temmuz 1829'da caminin imam ve hatibinin tayını için dörder sehim galle yevmiye ile yapılan imtihanda başarılı olan Osman bin Ahmed'e, naip Seyyid Ahmed Tahir arzıyla ve söz konusu imamet cihetinin kimse üzerinde olmadığı sabit olduğundan tevcih yapılmıştır.[3883]

1.1.2.3. Kayacık Arabları Köyü

Kayacık Arabları köyü, XVIII. ve XIX. yüzyılın başlarında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi.[3884] Hurufat defterlerinde söz konusu döneme ait Kayacık Arabları ya da Çelebi Ağa Mescidi olarak geçen mescide ilişkin atama kayıtları mevcuttur. Bu kayıtlar söz konusu mescide yapılan imam, hatip, mütevelli vb. görevli atamalarıdır. Şaban 1190 / Eylül 1776 tarihli hurufat kaydında "Çelebi Ağa Binası Mescidi" şeklinde bir kayıt mevcuttur.[3885] Söz konusu kayıttan, mescit banisinin Çelebi Ağa ismindeki hayırsever bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Safer 1121 / Nisan 1709'da mescidin 2 akçe ile mütevellisi Mehmed Dede'nin beratı yenilenmiştir.[3886] R. Evvel 1164 / Ocak 1751'de söz konusu mescitte 1 akçe ile imam Ali Mustafa'dır.[3887] C. Evvel 1168 / Şubat 1755'te Çelebi Ağa binası mescidinin 1 akçe ile imamı Ali Halife'nin beratı yenilenmiştir.[3888] 16 R. Ahir 1170 / 8 Ocak 1757'de söz konusu mescidin 1 akçe ile imamı Ali'nin görevden ayrılması üzerine babası Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3889] 25 Muharrem 1190 / 16 Mart 1776'da söz konusu köy mescidinde 1 akçe yevmiye ile imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ali bin Mustafa'ya naip Keçecizade Mehmed Arif arzıyla tevcih yapılmıştır.[3890] Hicri 1225 / miladi 1810'da Çelebi Ağa mescidinde 1 akçe ile imam

[3881] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[3882] VGMA, HD, 552, Vr.13, s. 22.
[3883] VGMA, HD, 1119, Vr.7, s. 239.
[3884] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 10.
[3885] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[3886] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[3887] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[3888] VGMA, HD, 1216, Vr.7, s. 24.
[3889] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7.
[3890] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 10.

Seyyid Ali bin Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine oğlu Seyyid Hafiz Mehmed Ağa bin Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3891]

1.1.2.4. Başara Köyü

Başara köyü, XVIII. ve XIX. yüzyılın başlarında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi.[3892] Kanuni dönemine ait tarihsiz "Karaman ve Rum Defterinde" Konya Kalesi görevlileri belirtilirken, bir dizdar, bir kethüda ve 94 müstahfiz sayılmıştır. Bu görevlilerin yevmiyelerinin ödenmesi için de birtakım tımarlar tahsis edilmiştir. Sayılan köyler arasında Başara köyü de bulunmaktadır.[3893] Lale Devri'nde ise, Başara köyünün Hz. Mevlana Vakfi olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır.[3894]

1.1.2.4.1. Şeyh İsa Zaviyesi

Hurufat defterlerinde Başara köyünde bulunan Şeyh İsrail Zaviyesi'ne yapılan atamalar bulunmaktadır.[3895] Ancak bu kayıtlarda Şeyh İsrail Zaviyesi, Şeyh Musa ibn İsrail Zaviyesi olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır.[3896] Zilkade 1132 / Eylül 1720'de Şeyh İsrail Zaviyesi'nin mütevellisi Hacı Yakub'a berat tevcihi yapılmıştır.[3897] Şeyh Musa ibn İsrafil Zaviyesi'nin tevliyeti, Recep 1135 / Nisan 1723'te 1 akçe ve senevi 10 kil hınta ile es-Seyyid Mehmed'e tevcih edilmiştir.[3898] C. Ahir 1172 / Ocak 1759 tarihli başka bir kayıtta, Su Dirhemi nahiyesine ait Başara, Kiryad, Çeltek ve Selahaddin köyleri ahalileri meclisi şer'e gelerek, söz konusu nahiyeye tabi Kalburcu mezrasına yakın bir yerde bulunan Eli Kesik mevkiinde Karbansaray Hanı Sebili için önceden vakıf tahsis edildiği ve Konya'dan güvenilir kimselerin bu işle görevlendirildikleri belirtilmiştir. Ancak bir süredir kimselerin sebille ilgilenmedikleri için, sebilin harap olduğu belirtilmiştir. Bunun üzerine hem Selahaddin köyünde bulunan caminin hitabet cihetine hem de sebillerin tamir ve termimi için Selahaddin köyü Ağası el-Hac İsmail, söz konusu hanın vakfından elde edilen 3 sehimlik geliri hem mescidin hitabet cihetine hem de vakfın tevliyeti

---

[3891] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19.
[3892] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[3893] Konyalı, *age*, s. 162.
[3894] Küçükdağ, *agt* s. 63.
[3895] Fatih Devri Karaman Vilayeti Vakıfları Defterinde, Şeyh İsrail Zaviyesine ait vakıflar tespit edilmiştir. Bkz, Uzluk, *age*, s. 22. Hurufat kayıtlarında da zaviye de görev alan kişilerin atama tarihleri ve aldıkları ücretler belirtilmiştir. Konu ile ilgili yukarıda detaylı bilgi verilmiştir.
[3896] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[3897] VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82.
[3898] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228.

yevmiyesine ve diğer giderlerine tahsis edilmesi için mütevellisi İsmail'e, kadı Seyyid Ali arzıyla tevcih yapılmıştır.[3899]

1.1.2.4.2. Zahide Hatun Cami

Şaban 1101 / Mayıs 1690'da Başara köyünde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihte Seyyid Ali'nin, camiye kursu koydurduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1101 / Mayıs 1690'da caminin hasbi vaizi İbrahim bin Abdülkadir'dir. İbrahim'in beratı olmadığından Şeyhülislam Mehmed Said Efendi işaretiyle berat tevcihi yapılmıştır.[3900] Cami ile ilgili bu atama kaydından sonra Şevval 1174 / Mayıs 1761'de ikinci bir atama kaydı yapılmıştır. Söz konusu tarihteki atama kaydında caminin ismi Zahide Hatun Cami olarak geçtiği anlaşılmaktadır.[3901] Kayıtta, 2,5 akçe ile yarı imamet ve yarı hitabet cihetine mutasarrıf olan Mehmed bin Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır. 5 akçe ile imam ve hatip olan Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Ahmed kardeşlere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[3902] 5 akçe ile imam ve hatip olan Mehmed ve Ali kardeşler'den Ali'nin ölmesi üzerine oğulları Abdullah ve Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[3903]

1.1.2.4.3. Latif Paşa Cami

Su Dirhemine bağlı Başara köyünde bulunmakta idi. Caminin banisi, muhtemelen camiye ismini veren Latif Paşa'dır. Caminin C. Evvel 1109 / Kasım 1697'de hatibi Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3904]

1.1.2.5. Bulamas Köyü

Bulamas köyü, Hurufat defterlerinde Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi.[3905] Fatih dönemi Konya vakıfları tespit edilirken, Bulamas köyü, Şazbey Mescidi ve Zaviyesi vakıfları arasında gösterilmiştir.[3906] R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli hurufat kaydında söz konusu köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte caminin 1 akçe ile imamı ve yarım akçe ile hatibi Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Hüseyin ve Abdülkadir'e müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[3907] Camide hatiplik cihetine sahip olan Abdülkadir'in ölmesi üzerine Hatip İsmail bin Ömer'e hicri 1155 / miladi 1724'te berat tevcihi

[3899] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[3900] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[3901] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 21.
[3902] VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53.
[3903] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.
[3904] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[3905] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 496.
[3906] Konyalı, *age*, s. 540.
[3907] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.

yapılmıştır.[3908] Hicri 1177/Miladi 1763'te Hatip Abdülkadir beratını zayi ettiğinden beratı yenilenmiştir.[3909] Hicri 1227 / miladi 1812'de camide Hafiz olan Hafiz İsmail bin Ömer'in görevden ayrılması üzerine Abdurrahman bin Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.[3910]

1.1.2.6. İyret Köyü

İyret köyü, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi.[3911] Hurufat defterlerinde söz konusu köyde Kadı Mürsel Cami olarak geçen ve imam, hatip ve mütevelli atamalarının olduğu bir cami mevcuttur.[3912] Caminin R. Evvel 1116 / Temmuz 1704'te imam ve Hatibi Abdullah'tır.[3913] Muharrem 1117 / Nisan 1705'te imam ve hatip İsmail Halife'dir.[3914] C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de caminin imam ve hatibi Mustafa'ın görevinden ayrılması üzerine Veli imam ve hatip olarak atanmıştır.[3915] R. Ahir 1196 / Mart 1782'de Kadı Mürsel Cami'nde imam olmadığından cami mütevellisi Seyyid Mehmed arzıyla tevcih yapılmıştır.[3916] 1 akçe ile söz konusu camide imam ve vakfın mütevellisi Musa'nın ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3917] Başka bir kayıtta, caminin 40 dönüm vakıf arazisinin geliri ile imam Seyyid el-Hac Abdullah bin Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3918] Kadı Mürsel Cami'nde beş vakit için Seyyid Mehmed bin Seyyid Abdullah'a babası beratı gereğince berat tevcih yapılmıştır.[3919]

1.1.2.7. Hürremşah Köyü

Hürremşah köyü, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı köylerden idi.[3920] Köyde Sinan Paşa'ya ait bir zaviyesi ve vakfi bulunmakta idi.[3921] Şaban 1110 / Şubat 1699'da vakfın mütevellisi

---

[3908] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 13.
[3909] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 22.
[3910] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.
[3911] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[3912] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.
[3913] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[3914] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[3915] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[3916] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25.
[3917] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[3918] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[3919] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 8; VGMA, HD, 555, Vr.9, s. 17.
[3920] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[3921] Şaban 1115 / tarihli hurufat kaydında Sinan Paşa'nın diğer bir isminin Hazinedar Yusuf Ağa olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.

1 akçe ile el-Hac Mustafa'dır.[3922] Zilkade 1123 / Aralık 1711'de Sinan Paşa Zaviyesi'nin zaviyedarının olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun üzerine Veli Halifeye tevcih yapılmıştır.[3923] Recep 1125 / Temmuz 1713'te Sinan Paşa Vakfi'nın cabisi, kıyalı, kâtibi ve nazırı olmadığından yevmi 5 akçe ve 1 müd hınta ile Seyyid Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[3924] Sinan Paşa Zaviyesi'nin 1 akçe ile zaviyedarı Veli ve 2 akçe ile mütevellisi Mehmed Ali'nin ölmeleri üzerine Yusuf ve Seyyid Numan'a C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de berat tevcihi yapılmıştır.[3925] Sinan Paşa Zaviyesi ve Vakfi'na ilişkin atama kayıtları, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başları boyunca aralıkla devam etmiştir.[3926]

1.1.2.8. Saray Köyü

Saray köyü, Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köydü.[3927] Söz konusu köy ve köy mescidi ile ilgili atama kayıtları XVIII. yüzyıl boyunca devam etmiştir.

1.1.2.8.1. Saray Köyü Mescidi

Saray köyü mescidinin Safer 1117 / Mayıs 1705'te 1 akçe ile imamı Abbas Halife'dir.[3928] Muharrem 1133'te mescit imamı Abbas'ın, görevini Mustafa'ya devrettiği anlaşılmaktadır.[3929]

1.1.2.8.2. Sultan Ahmed Cami

C. Evvel 1182 / Eylül 1768'de Saray köyünde "Sultan Ahmed Cami" şeklinde geçen kayıtlardan köyde bir caminin de olduğu anlaşılmaktadır; ancak bunun önceki mescitten çevrilme bir cami mi yoksa kendi başına müstakil bir cami mi olduğu tam anlaşılamamıştır. Fakat müstakil bir cami olması daha olasıdır. Camide 2 akçe ile imam Hacı Mehmed bin Mustafa'nın beratını zayi etmesi üzerine yeni berat tevcihi yapılmıştır.[3930] Hicri 1197 / miladi 1782 tarihli hurufat kaydında, Sultan Ahmed Han Vakfi'nda 2 akçe yevmiye ile imam Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Abbas'a

[3922] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[3923] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[3924] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[3925] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[3926] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48; VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53; VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73; VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16; VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191; VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492; VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[3927] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[3928] Gös. yer..
[3929] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[3930] VGMA, HD, 1125, Vr.1, s. 35.

berat tevcihi yapılmıştır.[3931] Safer 1199 / Aralık 1784'te Abbas'ın ölmesi üzerine kardeşi Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[3932]

1.1.2.8.3. Muslu Mescidi

Saray-ini köyünde idi. Mescidin uzun zaman imamsız kaldığı anlaşılmaktadır.[3933] R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de Hacı Ali bin Ebubekir'in hasbi olarak atandığı anlaşılmaktadır.[3934]

1.1.2.8.4. Abacı Mescidi

Saray-ini köyünde idi. Mescidin hasbi imamı Halil'in R. Evvel 1180 / Ağustos 1766'da ölmesi üzerine oğulları Mehmed ve İsa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[3935]

1.1.2.8.5. Turgutoğlu Cami

Söz konusu cami, Sa'id-ili nahiyesi Saray-ini(önü) köyünde idi. Cami vakfından almak üzere 2 sehim ile müşterek imam Abdülbaki ve Ali kardeşler mutasarrıftırlar. Hicri 1168 / miladi 1754'te söz konusu camide, cami vakfından sülüsan hisse ile Abdülbaki ve Ali kardeşlerin müşterek beratı yenilenmiştir.[3936] Ali'nin R. Evvel 1184 / Haziran 1770'te ölmesi üzerine hissesi Abdülbaki'ye tevcih yapılmıştır.[3937]

1.1.2.9. Kozlu Köyü

Kozlu köyü, Hurufat defterlerinde, Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi. Hurufat kayıtlarından köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Caminin banisi Hacı Muslu ismindeki zattır.[3938] Zilkade 1115 / Mart 1704 tarihli kayıtta, söz konusu köyde bulunan caminin 2 akçe ile imam ve hatibi İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[3939] Caminin ferraşı olmadığından yarım akçe yevmiye ile C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te Hasan'a tevcih yapılmıştır.[3940] Cami'ye C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te yarı akçe ile müezzin ataması yapılmıştır.[3941]

1.1.2.10. Kızılviran Köyü

Kızılviran köyü, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı köylerinden idi. Köyde aynı zamanda Sultan

---

[3931] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[3932] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1.
[3933] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.
[3934] Gös. yer.
[3935] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31.
[3936] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 37.
[3937] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3.
[3938] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[3939] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[3940] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[3941] Gös. yer..

Alaaddin Cami Vakıfları arasındadır.[3942] Hurufat kayıtlarından köyde "Hacı Şaban Mescidi" olarak bilinen ve muhtemelen daha sonra camiye çevrilen bir mabedin olduğu anlaşılmaktadır.[3943] Şevval 1133 / Temmuz 1721 tarihli kayıtta, köy caminde muayyene ile imam, hatip ve muallim olan Fazlullah Efendi'ye berat tevcihi yapılmıştır.[3944] R. Evvel 1160 / Mart 1747'de söz konusu köy caminde 1 akçe ile imam ve hatip Abdülbaki'ye tevcih yapılmıştır.[3945] Abdülbaki Halife'nin kendi rızasıyla görevini Recep 1166 / Mayıs 1753'te oğluna Mehmed Halife'ye "kasrı yed" yaptığı anlaşılmaktadır.[3946] 22 R. Evvel 1193 / 9 Nisan 1779'da söz konusu köy caminde imam ve hatip Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Hasan bin Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[3947] 19 Zilkade 1197 / 16 Ekim 1783'te 1 akçe ile imam ve hatip Seyyid Mustafa görevini Ali bin Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[3948] Mescidin 15 Şevval 1205 / 17 Haziran 1791'de imam ve hatibi Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[3949] Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Ömer'e 15 R. Ahir 1206 / 12 Aralık 1791'de berat tevcihi yapılmıştır.[3950] 1 akçe yevmiye ile söz konusu camide imam ve hatip olan Yahya bin Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed'e 23 Zilhicce 1222 / 21 Şubat 1808'de berat tevcihi yapılmıştır.[3951] Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Mustafa bin Hüseyin'e Sultan Alaaddin Vakfi mütevellisinin arzıyla 5 C. Evvel 1230 / 15 Şubat 1815'te berat tevcihi yapılmıştır.[3952]

1.1.2.11. Sille Köyü

Sille köyü, hurufat kayıtlarda XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında, Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.[3953] Köy, Konya'nın 8 km kuzeybatısında, antik bir Rum yerleşim yeri olarak kurulmuştur.[3954] Buradaki Rumlar, Selçuklular öncesi ile Selçuklular ve Osmanlılar döneminde yaşamışlardır. Su Dirhemi nahiyesi merkez köyü olan Sille köyünün

[3942] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[3943] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[3944] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76; Kayıtta muallim atamasının da yapılmış olması, camide tedrisatın yapıldığını gösterdiği gibi, cami yakınında bir muallimhanenin olabileceğini de göstermektedir. Nitekim muallimhaneler camilerin yakınlarında inşa edilmekteydiler.
[3945] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[3946] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[3947] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 15.
[3948] VGMA, HD, 552, Vr.5, s. 5.
[3949] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 107.
[3950] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 108.
[3951] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 19.
[3952] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11.
[3953] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11. Sille üzerine yapılmış müstakil bir çalışma için Bkz, Barış Sarıköse, *Sille, Bin yıllık Birliktelik*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2009.
[3954] Tahsin Tapur, "Konya'da Tarihi Bir Yerleşim Merkezi: Sille", **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı: 53, İstanbul, 2009, s. 16.

Nisan 1673 tarihli bir fermanda, Sille köyünün cizye haneleri tahrir defterine göre nüfusu 396 hane olarak kaydedilmiş olup Sultan Alâeddîn Vakfi olduğu belirtilmiştir.[3955] Konya şeriye sicillerinde de Sille köyü ile ilgili çok sayıda dava belgelere yansımıştır.[3956] Hurufat defterlerinde Sille köyü ile ilgili kayıtlar Şaban 1109 / Şubat 1698 / Nisan 1832 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır.[3957] Söz konusu dönemde Sille, her ne kadar ismi köy olarak geçse de birden çok mahallesinin olduğu ve bazı mahallelerinde cami, mescit ve muallimhanelerin olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.2.11.1. El-Hac Mehmed Mescidi

C. Evvel 1169 / Şubat 1756 tarihi hurufat kaydında el-Hac Mehmed'in Sille köyünin Göni Mahallesi'nde bir mescit inşa ettiği anlaşılmaktadır; ancak ihtiyaç oluştuğundan verilen tarihte mescit camiye çevrilmiştir. Camiye hatip olarak da Abdurrahman Halife atanmıştır.[3958] Zilhicce 1206 / Temmuz 1792 tarihli başka bir kayıtta Hacı Mehmed Cami'nde müezzin ve kayyım olmadığından; ancak ihtiyaç olduğundan Hüseyin isimli şahıs söz konusu görevlere atanmıştır.[3959]

1.1.2.11.2. Hacı Osman Ağa Mescidi / Cami

Hurufat kayıtlarında Su Dirhemi nahiyesinin köylerinden olan Sille köyünin Göni Mahallesi'nde bulunan mescidin banisi, Uzun Hacı Ali Ağa oğlu Hacı Osman Ağa'dır.[3960] Mescidin hicri 1205 / miladi 1790'da faal olduğu anlaşılmaktadır.[3961] Aynı kayıtta mescidin yeri "çarşı kurbünde kuni mahallesinde" olarak belirtilmiştir. Mescit cemaatinin zamanla artması üzerine "ba izni hümayun" ile Hacı Hasan Efendi ibn Hacı Ali Efendi tarafından minber konulmak suretiyle camiye çevrilmiştir. Caminin ilk hatibi de Hacı Hasan Efendi ibn Hacı Ali Efendi'dir.[3962] Muharrem 1211 / Temmuz 1796 tarihli başka bir kayıtta, söz konusu caminin yanında bir

---

[3955] http://www.cepgazetesi.com/makale/610/osmanli-doenemi-sille, erişim tarihi: 20.01.2017; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.

[3956] Eroğlu, agt, s. 43, 54, 118, 121, 133, 134, 170, 184 vd; Mustafa Şahin, Konya'da Tanzimat'ın Uygulanması (1840 – 1743 Tarihli 76 Numaralı Konya Şer'iye Siciline Göre), Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013, s. 104, 109, 114, 125, 127, 140 vd.

[3957] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498; VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.

[3958] Söz konusu kayıtta el-Hac Mehmed'in mescit inşa ettiği ancak zamanla mahalle cemaatin çoğalması üzerine mescidin cemaate yetmediği, bunun üzerine mescide minber konulmak süratiyle camiye çevrildiği belirtilmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.

[3959] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.

[3960] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7.

[3961] VGMA, HD, 551, Vr.5, s. 108.

[3962] Gös. yer.

muallimhanenin de olduğu anlaşılmaktadır.[3963] Verilen tarihte Hacı Hasan Efendi ibn Hacı Ali'nin caminin imamlığını da yaptığı ve caminin yanındaki muallimhanede de muallimi sübyan olduğu anlaşılmaktadır.[3964] C. Ahir 1221 / Ağustos 1806'da Hafiz Mustafa söz konusu camide 1 akçe ile imam, Hacı Hasan bin Hacı Ali hasbi hatip olarak görev yapmışlardır. Ancak bir süre sonra Hacı Hasan'ın ölmesi üzerine Hacı Osman Ağa'nın torunu Abdülhalim Efendi'ye tevcih yapılmıştır.[3965]

1.1.2.11.3. Şeyh Abdülkadir Ağa ve Yakup oğlu İbrahim Mescidi / Cami

Hurufat kayıtlarında Su Dirhemi nahiyesinin Sille köyünün Göni Mahallesi'nde bulunan mescidin banisi; Şeyh Abdülkadir Ağa ve Yakup oğlu İbrahim'in yanı sıra Göni Mahallesi ahalisinin yardım ve destekleriyle yapıldığı anlaşılmaktadır.[3966] Mescide daha sonra es-Seyyid Hüseyin bin Şeyh Hacı Abdülkadir tarafından "müceddeden" minber koydurulduğu ve mescidin 24 R. Ahir 1211 / 27 Ekim 1796'da camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.[3967] Verilen tarihte caminin imam ve hatibi Şeyh Hacı Abdülkadir'in oğlu es-Seyyid Hüseyin'dir. Safer 1213 / Temmuz 1798'de caminin imameti es-Seyyid Hüseyin bin Şeyh Hacı Abdülkadir'den alınarak İbrahim bin Yakup'a verilmiştir.[3968]

1.1.2.11.4. Kârhane Mahallesi Mescidi / Cami

Konya kazası Su Dirhemi nahiyesinin Sille köyünde bulunan Kârhane Mahallesi Mescidi ile ilgili, Recep 1187 / Eylül 1773 tarihli hurufat kaydında, hayır sahibi kişilerin bir mescit inşa ettikleri anlaşılmaktadır. Mescit imamı olan Hüseyin bin Mehmed, verilen tarihten bir sene önce Konya dışına gittiğinden ve hizmetini terk ettiğinden yerine Ömer bin Osman atanmıştır.[3969] 1 akçe ile imam olan Hafiz Ömer bin Osman'ın ölmesi üzerine Ali bin Mehmed'e 5 R. Ahir 1206 / 2 Aralık 1791'de berat tevcihi yapılmıştır.[3970] Bir süre sonra Ali bin Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Hafiz Şeyh Ömer bin Mustafa'ya 15 C. Evvel 1223 / 9 Temmuz

---

[3963] R. Ahir 1169 / Ocak 1756 tarihli kayıtta, Muallimhane'nin "Döndü Hatun Muallimhanesi" olduğu belirtilmektedir. Muallimhanenin mütevelli ve muallim-i sübyanına, Döndü Hatun Vakfı'ndan almak üzere 8 akçe yevmi bağlanmıştır. Muallimhane ile ilgili kayıtlar Safer 1158 / Mart 1745 ve R. Ahir 1164 / Şubat 1751 tarihleri arasında tutulmuştur. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.7, s. 14; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30; VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 16.
[3964] VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7.
[3965] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[3966] Gös. yer.
[3967] Gös. yer.
[3968] VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12.
[3969] VGMA, HD, 1115, Vr.10, s. 14.
[3970] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 3.

1808'de berat tevcihi yapılmıştır.[3971] Hafiz Şeyh Ömer bin Mustafa'nın Şaban 1227 / Ağustos 1812'de hizmetini Hafiz Süleyman'a devretmesi üzerine Hafiz Süleyman bin İbrahim'e berat ile tevcih yapılmıştır.[3972]

1.1.2.11.5. Hacı Şaban Mescidi / Cami

Mescit, Sultan Alaaddin Vakfi köylerinden olan Sille köyünin Duran Mahallesi'nde idi.[3973] Mescidin banisi muhtemelen Hacı Şaban ismindeki zattır. Nitekim 8 C. Evvel 1207 / Aralık 1792 tarihli kayıtta, "Hacı Şaban Binası Cami" olarak geçmektedir.[3974] Bazı kayıtlarda "Hacı Şaban Mescidi" olarak da bilinen mabedin aslında cami olduğu anlaşılmaktadır.[3975] Şevval 1164 / Ağustos 1751'te söz konusu mabette, 1 akçe ile imam Veli Halife'nin beratı yenilenmiştir.[3976] C. Evvel 1169 / Şubat 1756'da Hacı Hüseyin Halife'nin, Hacı Şaban Cami'nde mütevelli olduğu ve atik beratı ile tevcihatının yenilendiği anlaşılmaktadır.[3977] Ancak 8 C. Evvel 1207 / 22 Aralık 1792'de caminin hasbi mütevellisi Hacı Hüseyin'in ölmesi üzerine caminin hatibi Ebubekir mütevelli olarak atanmıştır.[3978] Ebubekir'den sonra caminin hasbi hatibi olan Mustafa bin Ebubekir'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanla Hafiz Mehmed Halife bin Hasan'a Zilkade 1247 / Nisan 1832'de tevcih yapılmıştır.[3979]

1.1.2.11.6. El-Hac Mehmed Mescidi / Cami

Su Dirhemi nahiyesinin Sille köyünde bulunan mescit, Şevval 1164 / Ağustos 1751 tarihli hurufat kaydında, Fadihan Mahallesi'nde gösterilmiştir.[3980] Mescidin banisi Hacı Mehmed'dir. Zamanla cemaatin artması üzerine mescit camiye çevrilmiştir. Şevval 1164 / Ağustos 1751'de mescidin imamı Hüseyin ismindeki zattır. R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de Caminin hasbi hatibi olan Abdurrahman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[3981]

[3971] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.
[3972] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 3.
[3973] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12; Söz konusu hurufat defterlerinin tutulduğu dönem boyunca, Sille ve çevre köylerinin çoğu Sultan Alaaddin'in Cami'nin vakıfları olarak geçmektedir.
[3974] VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 112.
[3975] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[3976] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12; VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[3977] VGMA, HD, 1106, Vr.21, s. 43.
[3978] VGMA, HD, 551, Vr.7, s. 112.
[3979] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.
[3980] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[3981] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31.

1.1.2.11.7. Pınar Yakası Mescidi

Sille köyünin Binarı yakasında bulunan mescidin C. Ahir 1168 / Mart 1755 tarihli atama kaydında mescidin hasbi imamı Ali'nin beratı yenilenmiştir.[3982]

1.1.2.11.8. Kuz Mahallesi Muallimhanesi

Muallimhane, Sille köyünin Kuz Mahallesi'nde bulunmakta idi.[3983] Mahalleli hayır sahibi kişiler tarafından inşa edilen muallimhanenin hicri 1183 / miladi 1769'da muallim-i sübyanı Hafiz Mehmed bin Mustafa'dır. Hafiz Mehmed'in beratı olmadığından verilen tarihte berat tevcihi yapılmıştır.[3984]

1.1.2.11.9. Seyyid Veli Dede Zaviyesi

Seyyid Veli Zaviyesi, Su Dirhemi nahiyesinin Sille köyünin Pınarbaşı Mahallesi'nde idi. C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te zaviyenin mutasarrıfı Yusuf'tur.[3985] Muharrem 1130 / Aralık 1717'de Seyyid Veli Zaviyesi'nin zaviyedarı ve mütevellisi Seyyid Mehmed beratını zayi ettiğinden naip arzıyla yeniden tevcih yapılmıştır.[3986] Recep 1178 / Aralık 1764'te söz konusu zaviyenin öşür mahsulüyle zaviyedar yevmiyesinin verildiği anlaşılmaktadır. Verilen tarihte zaviyedar İsmail Halife zaviyenin mutasarrıfıdır; ancak beratı olmadığından verilen tarihte berat tevcihi yapılmıştır.[3987]

1.1.2.11.10. Hacı Sinan Cami

Söz konusu cami ile ilgili kaynaklarda fazla bir bilgiye ulaşılamadı. Hurufat kayıtlarında söz konusu cami hakkında bir kayıt mevcuttur. Buna göre; Konya kazası, Su Dirhemi nahiyesinin Sille köyünde bulunan Hacı Sinan Cami'nin banisi, camiye ismini veren Hacı Sinan ismindeki zattır. Nitekim hurufat kayıtlarında "Hacı Sinan Binası Cami" olarak geçmektedir.[3988] Caminin 16 C. Evvel 1230 / 26 Nisan 1815'te hasbi mütevellisi Ebubekir'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya, Sultan Alaaddin Vakfi mütevellisi Küçük Mustafa, arzıyla tevcih yapılmıştır.[3989]

1.1.2.11.11. Hacı Abdülaziz Mescidi / Cami

Söz konusu mescit, Su Dirhemi nahiyesi Sille köyünin Adak Mahallesi'nde bulunmakta idi. 26 R. Ahir 1197 / 31 Mart 1783 tarihli kayıtta geçen "Hacı Abdülaziz binası Mescidi" ifadesinden mescidin banisinin Hacı Abdülaziz ismindeki

[3982] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[3983] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[3984] Gös. yer.
[3985] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[3986] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[3987] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 23.
[3988] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11.
[3989] Gös. yer.

zat olduğu anlaşılmaktadır. Mescit cemaatinin zamanla artması üzerine mescide minber konularak, camiye çevrilmiştir.[3990]

1.1.2.12. Malas Köyü

Malas, Altunba vakfiyelerinde de ismi geçen Konya'nın en eski köylerindendir.[3991] Hurufat defterlerinde, Su Dirhemi nahiyesine bağlı Malas köyünde bulunan Hacı Mustafa Cami ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Kayıtlardan, caminin XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[3992] R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te söz konusu cami imam ve hatibi Veli'dir. Veli'nin görevden ayrılması üzerine Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[3993] İmam ve hatiplik tevcihatını alan Mehmed'in bir süre sonra görevinden ayrılması üzerine kadı arzıyla Recep 1131 / Mayıs 1719'da Hacı Hasan'a berat tevcihatı yapılmıştır.[3994] Söz konusu köy caminde imam ve hatip olan Hacı Hasan'ın ölmesi üzerine yarım akçe ile Hatip Süleyman R. Evvel 1164 / Ocak 1751'te söz konusu görevlere atanmıştır.[3995] Recep 1165 / Mayıs 1752'de söz konusu göreve muayyene ile Hatip Mehmed atanmıştır.[3996] Hatip Mehmed'in ayrıca, Recep 1165 / Mayıs 1752'de Söz konusu camide muayyene ile Cuma günü devirhan olarak hizmet ettiği anlaşılmaktadır.[3997]

1.1.2.13. Anbalas/İnbülüs Köyü

XVIII. yüzyılın başlarında Anbalas/İnbülüs köyü, Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Köy mahsulünden senevi olarak hisse, Konya'da bulunan Mercan Caminde hatip, devirhan ve imam yevmiyeleri olarak vakf edilmiştir.[3998] Muharrem 1127 / Ocak 1715'te cami hatibi Şeyh Mahmud'dur. Şeyh Mahmud'un görevden ayrılması üzerine Seyyid Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[3999]

1.1.2.14. Tat Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı olan Tat köyü; Keçi Muhsine, Sızma ve Giryad köyleri gibi Mevlana Vakfi' olup matbahın odunlarını sağlamakta idi.[4000] Tat köyünde bir cami de bulunmakta idi. Söz konusu köy caminde 1 akçe yevmiye ile

---

[3990] VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 10.
[3991] Konyalı, *age*, s. 1096.
[3992] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[3993] Gös.yer.
[3994] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[3995] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[3996] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[3997] Gös. yer.
[3998] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 54; VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 7; VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117; VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57; VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 1139, Vr.6, s. 198; VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[3999] Gös. yer.
[4000] Küçükdağ, *agt*, s. 63.

imam ve hatip Veli'nin görevden ayrılması üzerine Nasuh'a Muharrem 1130 / Aralık 1717'de tevcih yapılmıştır.[4001] Safer 1140 / Eylül 1727 tarihli hurufat kaydında söz konusu köy caminde imam ve hatip olan Nasuh'un ölmesi üzerine Ebubekir'e tevcih yapılmıştır.[4002] 1 akçe ile imam ve Hatip olan Seyyid Ebubekir'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid Eyyub'a tevcih yapılmıştır.[4003] R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te söz konusu camide yevmi 1 akçe ile hatip Süleyman Halife'nin atik beratı yenilenmiştir.[4004]

1.1.2.15. Hatip Köyü

Hurufat Kayıtlarında köy olarak geçen Hatip köyü, XVI. yüzyılda yapılan Konya tahririnde "Hatip nahiyesi" olarak geçmektedir. Verilen tarihte Gödene ve Karadiğin gibi köylerin, Hatip nahiyesine bağlı birer köy oldukları anlaşılmaktadır.[4005] 20 C. Evvel 1217 / 18 Eylül 1802 tarihli hurufat kaydında Hatip köyünde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır.[4006] Söz konusu camide 1 akçe yevmiye ile imam ve hatip olan Seyyid Eyyub'un ölmesi üzerine kardeşinin oğlu Seyyid Eyyüp'a tevcih yapılmıştır. Ancak söz konusu şahsin yaşı küçük olduğundan "rüşt ve istihkakını" ispat edene kadar görevini dedesi yürütmüştür. Dedesinin ölmesi üzerine Seyyid Eyyüp'a tevcih yapılmıştır.[4007] Söz konusu köy caminde imam ve hatip olan Abdullah'ın beratı R. Evvel 1116 / Temmuz 1704'te yenilenmiştir.

1.1.2.16. Sulutaş Köyü

XVII. yüzyılın sonlarına doğru tutulan Konya Şer'iye sicillerinde, Sulutaş köyünin Konya kazasına bağlı köylerden olduğu anlaşılmaktadır.[4008] Ancak daha sonraki tarihlerde sicillerde ve hurufat kayıtlarında söz konusu köyün, Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olduğu anlaşılmaktadır.[4009] Şevval 1122 / Kasım 1710 tarihli hurufat kaydında Sulutaş köyünde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlardan Cami banisinin Hacı Ebubekir olduğu anlaşılmaktadır.[4010] Cami'ye yapılan atama kayıtlarına bakıldığında, caminin yapılış tarihi muhtemelen XVII. yüzyılın ikinci yarısıdır. Söz konusu camiye C. Ahir 1108 / Aralık 1696 ve C. Ahir 1223 / Temmuz

[4001] VGMA, HD, 1111, Vr.8, s. 502.
[4002] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4003] VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31.
[4004] VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 19.
[4005] Konyalı, *age*, s. 226.
[4006] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29; VGMA, HD, 1107, Vr.2, s. 23; VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17.
[4007] Gös. yer.
[4008] Sak, 37 Nolu Şer'iye Sicili, s. 194.
[4009] Ferhat Bildik, 1837 – 1840 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (83 Numaralı Konya Şer'iyye Siciline Göre), Selçuk Üniv. Sos. Bilm. Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010, s. 164; VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133.
[4010] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.

1808 tarihleri arasında imam ve hatip atamaları yapılmıştır.[4011] Caminin C. Ahir 1108 / Aralık 1696'da 1 akçe ile imamı Abdülkadir'dir.[4012] Zilkade 1116 / Şubat 1705'te 1 akçe ile cami imamı Abdülfettah'ın beratı yenilenmiştir.[4013] Abdülgaffar, Şevval 1122 / Kasım 1710'da söz konusu camiye hatip olarak atanmıştır.[4014] Abdülgaffar'ın C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da ölmesi üzerine 1 akçe ile oğlu İsmail hatip; diğer oğlu Hüseyin ise İmam olarak atanmıştır.[4015] Söz konusu caminin imamı Abdülkadir'in ölmesi üzerine Hasan Halife imam olarak atanmıştır.[4016]

1.1.2.17. Karatay Köyü

Karatay köyü, hurufat kayıtlarında Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi.[4017] Köyde bir cami de bulunmakta idi. Caminin hitabet cihetine sahip olan Süleyman ve Mehmed' müştereken mutasarrıftırlar.[4018] Süleyman'ın elinde beratı olmadığı için, Kadı Mehmed Efendi arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[4019] Hatip Süleyman'ın ölmesi üzerine oğulları Hacı Mahmud, Musa ve Ahmed'e müştereken Şaban 1166 / Haziran 1753'te berat tevcihi yapılmıştır.[4020] Mahmud ve Ahmed'in hissesinden ferağat etmeleri üzerine Süleyman ve Mahmud'a; Musa'nın ölmesi üzerine hissesi oğlu Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[4021] Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e Recep 1230 / Haziran 1815'te berat tevcihi yapılmıştır.[4022] Söz konusu köy caminde sülüsan hisse ve vazife-i muayyene ile sülüsan hisse hitabet cihetine mutasarrıf olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Hafiz Ali bin Mehmed'e babası beratı mücebince berat tevcihi yapılmıştır.[4023]

1.1.2.18. Çeltik Köyü

Hurufat kayıtlarında köyün Su Dirhemi nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca söz konusu köyde bir de mescit bulunmaktadır. Mescide Şevval 1109 / Nisan 1698 ila hicri 1203/ miladi 1788'de kadar atama kayıtları

[4011] VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17; VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491; VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17.
[4012] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.
[4013] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 30.
[4014] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[4015] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133.
[4016] VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[4017] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17.
[4018] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[4019] VGMA, HD, 1111, Vr.15, s. 27.
[4020] VGMA, HD, 1106, Vr.8, s. 17.
[4021] VGMA, HD, 1115, Vr.7, s. 7; VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[4022] VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 21.
[4023] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.

mevcuttur.[4024] Şevval 1109 / Nisan 1698 tarihli atama kaydında yarım akçe ile Abdülkerim'in imam olduğu anlaşılmaktadır. Abdülkerim'in görevden ayrılması üzerine Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4025] Mustafa'nın ölmesi üzerine Abdülhamid'de berat tevcihi yapılmıştır.[4026] Şevval 1122 / Kasım 1710 tarihli Kayıtta, söz konusu mescidin camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Demirci Mehmed Cami ismini alan camiye imam ve hatip atamaları olmuştur.[4027] Caminin hatibi olmadığından Ahmed Hatip olarak atanmıştır.[4028] Ahmed'den sonra oğlu Halil Cami hatibi olmuştur. [4029]

1.1.2.19. Kozağaç Köyü

Hurufat kayıtlarında Kozağaç köyü, Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Köyde bulunan mescide Safer 1130 / Ocak 1718'de imam olan Musa'nın ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[4030]

1.1.2.20. Penbe Köyü

Hurufat defterlerinde Penbe ya da Penbeci olarak bilinen köyün[4031], Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.[4032] Muharrem 1122 / Mart 1710'da köyün avarız vakfi nukudunun mütevellisi olmadığından mütevelli arzıyla Hasan atanmıştır.[4033] Söz konusu köyde Fevzi Beyin inşa ettiği bir mescit bulunmaktadır. Mescidin imamı İsmail bin Hüseyin'dir. İsmail'in elinde beratı olmadığından Safer 1240 / Eylül 1824'te berat tevcih edilmiştir.[4034]

1.1.2.21. Bilecik Köyü

Hurufat kayıtlarında geçen söz konusu köy, Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Kayıtlardan, köyde bir cami bir de mescidin bulunduğu anlaşılmaktadır. Şevval 1117 / Ocak 1706'da köy caminde imam ve hatip'i Ömer'in

---

[4024] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499; VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17.
[4025] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[4026] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[4027] Hicri 1179 / tarihli kayıtta söz konusu köyde bulunan mescide minber konulmak suretiyle camiye çevrildiği belirtilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 28. Söz konusu mescidin, Demirci Mehmed Cami olarak isim değiştirdiği anlaşılmaktadır. Camiye minber vaz eden de muhtemelen Demirci Mehmed ismindeki zattır.
[4028] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[4029] VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 28
[4030] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4031] Penbeci; Pamuk işleriyle uğraşan kişilere denirdi. Osmanlı Devleti'nde, bu işle uğraşanlardan "rüsumu penbe" adı altında bir vergi alınmaktaydı. Bkz, Pakalın, *ags*, Cilt: II, s. 79.
[4032] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[4033] Gös. yer.
[4034] VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7.

ölmesi üzerine Bektaş Halife'ye tevcih yapılmıştır.[4035] R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de caminin mütevellisi olmadığından Seyyid Hacı Mustafa bin Abdullah mütevelli olarak atanmıştır.[4036] Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu İsmail babasının görevine rağbet etmediğinden Seyyid Ahmed ve Seyyid İbrahim ibn Hacı Hasan kardeşlere, kadı İsmail arzıyla R. Ahir 1179 / Eykül 1765'te berat tevcihi yapılmıştır.[4037] Seyyid Ahmed ve Seyyid İbrahim kardeşlerin görevlerinden ayrılmaları üzerine Hafiz Ali bin Mehmed'e beratrı gereğince R. Ahir 1231 /Mart 1816'da tevcih yapılmıştır.[4038] Köyde bulunan mescide de atama olmuştur. C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te 1 akçe ile mescit imamı Hacı Hüseyin'in görevinden ayrılması üzerine C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te Osman'a tevcih yapılmıştır.[4039]

1.1.2.22. Gödene Köyü

Başlangıçta Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy iken, 18 Recep 1126 / 30 Ağustos 1714 tarihli bir fermanla Konya kazasına iltihak edilmiş ve Konya merkez köyleri arasında sayılmıştır.[4040] XVIII. yüzyılın ilk yarısında köyde 3 mescit ve 1 muallimhanenin olduğu anlaşılmaktadır.[4041] Ayrıca söz konusu köyde bulunan mescitlerden birinin camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.[4042] Aynı tarihte caminin imamet ve cebabetine atama yapılmıştır.

1.1.2.22.1. Hacı Ahmed Mescidi

Su Dirhemi nahiyesine bağlı Gödene köyünde idi. Hicri 1116 / miladi 1704'te 1 akçe ile imam olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[4043]

1.1.2.22.2. Hacı Davut Mescidi

Su Dirhemi nahiyesine bağlı Gödene köyünde idi. Mescidin 1 akçe ile imamı İsmail'in hicri 1130 / miladi 1717'de ölmesi üzerine İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[4044]

[4035] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34.
[4036] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79.
[4037] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.
[4038] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.
[4039] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[4040] Sak, *45 Numaralı Konya Şer'iye Sicilli,* s. 672.
[4041] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41; VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 1.
[4042] Hicri 1193 / miladi 1779 tarihli kayıtta, Gödene Köyü ve civarında namaz'ın kılınmadığı, köyde bulunan hayır sahibi kişilerin ihbarı üzerine, verilen tarihte köyde bulunan mescide minber konularak, minberin camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31; VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.
[4043] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 27.
[4044] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.

1.1.2.22.3. Yukarı Mescidi

Su Dirhemi nahiyesine bağlı Gödene köyünde olan mescidin C. Evvel 1136 / Ocak 1724 tarihli hurufat kaydında imamı ve aynı zamanda, mescidin yakınında bulunan, muallimhanesinin muallimi sübyanı İbrahim'in ölmesi üzerine Ali'ye tevcih yapılmıştır.[4045]

1.1.2.23. Kızılca Köyü

Şaban 1169 / Mayıs 1756 tarihli hurufat kaydında, Su Dirhemi nahiyesine bağlı olarak gösterilen köyde bir cami bulunmaktadır. Söz konusu camide muayyene ile hatip olan Mahmud, Musa ve Ahmed kardeşlere müştereken tevcih yapılmıştır.[4046]

1.1.2.24. Pınarbaşı Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi.[4047] R. Evvel 1118 / Haziran 1706 tarihli hurufat kaydı, söz konusu köyde bulunan Seyyid Veli zaviyesine zaviyedar atamasının yapıldığı anlaşılmaktadır. Zaviyenin zaviyedarı olmadığından verilen tarihte Yusuf zaviyedar olarak görevlendirilmiştir.[4048] Muharrem 1130 / Aralık 1717'de, Zaviyesinin mütevellisi ve zaviyedarı Seyyid Mehmed beratını zayi ettiğinden naip arzıyla berat talep edilmiştir.[4049]

1.1.2.25. Obsala Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köydü.[4050] Köyde bulunan caminin 1 akçe ile imamı ve hatibi Musa'nın beratı Ramazan 1140 / Nisan 1728'de yenilenmiştir.[4051] Söz konusu imamet ve hatiplik cihetlerini R. Evvel 1127 / Mart 1715'te Musa üzerinden İsmail almıştır.[4052] C. Evvel 1133 / Aralık 1720'de İmamet ve hitabet cihetlerine sahip Musa'nın görevini bırakması üzerine Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4053]

[4045] VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 1.
[4046] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.
[4047] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4048] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4049] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4050] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[4051] Gös. yer.
[4052] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.
[4053] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.

1.1.2.26. Çobanlar Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı köylerden idi. Zilhicce 1110 / Mayıs 1699'da köyde bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Mescidin imamı Abdi'dir.[4054]

1.1.2.27. Bağı[4055] Köyü

Konya'nın Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi. Köyde bulunan caminin hasbi imamı ve hatibi İbrahim'in ölmesi üzerine Ramazan 1140 / Nisan 1728'de oğlu Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[4056]

1.1.2.28. Selahaddin Köyü

Konya kazasının Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi. Su Dirhemi nahiyesine bağlı olan Kalburcu mezrası tevliyeti de, Selahaddin köyünde bulunan caminin imam ve hatiplerine meşrut kılınmıştır.[4057] Söz konusu camiye birtakım atamalar yapılmıştır. Safer1123 / Mart 1711 tarihli hurufat kaydında köyde bulunan camide imam ve hatip olan Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4058] Köyün Ramazan 1132 / Temmuz 1720'de muayyene ile imam ve hatibi olan Yusuf'un görevinden ayrılması üzerine İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[4059]

1.1.2.29. Hisarcık Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi. Hurufat defterlerinden söz konusu köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Köy caminde 2 akçe ile imam ve hatip Şeyh Ali'nin ölmesi üzerine naip arzıyla C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te Seyyid Abdülbaki'ye tevcih yapılmıştır.[4060] Seyyid Abdülbaki'nin görevinden ayrılması üzerine Mehmed'e Safer 1130 / Ocak 1718'de tevcih yapılmıştır.[4061]

1.1.2.30. Bulmaya Köyü

Köy, Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. R. Evvel 1125 / Mart 1713 tarihli hurufat kaydında, söz konusu köyde bir cami bulunduğu anlaşılmaktadır. Caminin imam ve hatipi olan Şaban'ın görevinden ayrılması üzerine Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4062]

1.1.2.31. Bulca Köyü

[4054] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[4055] Arşiv kaynaklarında "Bağıkutlu" köyü olarak da geçmektedir. Bkz, Sak, *10 Numaralı Sicil*, s. 170.
[4056] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[4057] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[4058] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[4059] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.
[4060] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[4061] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4062] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.

Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olan Bulca köyünin, bir cami mevcut olup Şaban 1186 / Ekim 1772 tarihli hurufat kaydında caminin hasbi imamı Hasan'ın beratı yenilenmiştir.[4063]

1.1.2.32. Sera Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olan Sera köyünde, bir cami mevcut olup Safer 1230 / Ocak 1815'te 1 akçe ile imam ve hatip Mehmed'in görevini bırakması üzerine oğlu Mustafa berat tevcihi yapılmıştır.[4064]

1.1.2.33. Anbalas Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Şaban 1126 / Ağustos 1714'te köy camisinde imam ve hatip olan Musa'nın görevinden ayrılması üzerine İsmail'e tevcih yapılmıştır.[4065]

1.1.2.34. Aydas Köyü

Hurufat defterlerinde, Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy idi. Şevval 1122 / Kasım 1710'da 1 akçe ile imam ve hatip olan İsmail'in görevinden ayrılması üzerine Ali'ye tevcih yapılmıştır.[4066]

1.1.2.35. Olca Köyü

Hurufat defterlerinde, Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olan Olca köyünde, R. Evvel 1121 / Mayıs 1709'da, bir cami bulunduğuna ilişkin atama kaydı mevcuttur. Söz konusu kayıtta, caminin 1 akçe ile imamı ve hatibi Musa'nın elinde beratı mevcut olduğundan beratı yenilenmiştir.[4067]

1.1.2.36. Dalkemer Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Söz konusu köyde bulunan mescitte 1 akçe ile imam olan Hüseyin Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4068]

1.1.2.37. Karadiğin Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Nahiyede bulunan caminin 1 akçe ile imamı Mehmed kendi rızasıyla görevini Ebubekir'e kasrı yed etmiştir.[4069] Hicri 1120 / miladi 1708'de ise, Ebubekir'in beratı yenilenmiştir.[4070]

1.1.2.38. Şira Köyü

[4063] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12.
[4064] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4065] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[4066] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[4067] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[4068] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[4069] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[4070] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.

Hurufat defterlerinde, Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olan Şira köyünde, C. Evvel 1126 / Mayıs 1714'te, bir cami bulunduğuna ilişkin atama kaydı mevcuttur. Söz konusu köy caminin 1 akçe ile imamı ve hatibi Mehmed verilen tarihte görevini Hüseyin'e bırakmıştır.[4071]

1.1.2.39. Mulayım Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Hurufat Kayıtlarında köyde bir mescidin bulunduğuna ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Şaban 1115 / Aralık 1703'te köy mescidinde imam olan Halil'in beratı yenilenmiştir.[4072] İmam Halil'in ölmesi üzerine Abdurrahman imam olarak atanmıştır.[4073]

1.1.2.40. Helvacı Köyü

Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. Zilhice 1178 / Mayıs 1765 tarihli kayıttan, köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte köy caminde yarım akçe ile hatip olan Süleyman'ın beratı yenilenmiştir.[4074]

1.1.2.41. Sarıcak Köyü

Hurufat defterlerinde, Su Dirhemi nahiyesine bağlı bir köy olan Sarıcak köyünde, C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de, bir mabedin bulunduğuna ilişkin atama kaydı mevcuttur. Söz konusu köyde bulunan mabedin cami mi yoksa mescit mi olduğu anlaşılamamıştır. Ancak verilen tarihte söz konusu mabette müezzin olmadığından Abdülmümin müezzin olarak atanmıştır.[4075]

1.1.2.42. Erkud Köyü

Hurufat defterlerinde, Su Dirhemi nahiyesine bağlı olduğu anlaşılan köyde[4076], C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte caminin imamı ve mütevellisi Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e, söz konusu nahiye naibinin arzıyla tevcih yapılmıştır.[4077]

[4071] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 56.
[4072] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24.
[4073] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 63.
[4074] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 27.
[4075] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[4076] 1476 tarihli Fatih dönemi Konya vakıf tahririnde de, Erkud Köyünün Sille'ye(Su Dirhemi Nahiyesine) bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, Konyalı, age, s. 834.
[4077] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130.

1.1.3. Nahiyeye Bağlı Mezra ve Vakıf Eserler

1.1.3.1. Mahir Şeyh Mezrası

Su Dirhemi nahiyesine bağlı idi. R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te Mahir Şeyh mezrasından elde edilen mahsulden, Sinan Paşa Zaviyesinde mütevelli ve zaviyedar olan Seyyid Ahmed ve İsa'ya yevmiye bağlanmıştır.[4078]

1.1.3.2. Kalburcu Mezrası

Su Dirhemi nahiyesine bağlı mezralardan olan Kalburcu Mezrası, Selahaddin köyünde bulunan caminin imam ve hatiplerine meşrut kılınmıştır.[4079] Ayrıca söz konusu mezranın tevliyeti de Selahaddin köyü camisinde bulunanlara meşrut kılınmıştır. Şevval 1174 / Mayıs 1761'de Caminin mütevellisi Abdülvehap ve Hacı Hafiz Halil kardeşlerdir.[4080] Söz konusu mezranın tevliyetine Ramazan 1254 / Ocak 1839 yılına kadar atamaların yapıldığı anlaşılmaktadır.[4081]

[4078] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[4079] VGMA, HD, 557, Vr.6, s. 9.
[4080] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[4081] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54; VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14; VGMA, HD, 551, Vr.4, s. 106; VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 13; VGMA, HD, 556, Vr.4, s. 10; VGMA, HD, 557, Vr.6, s. 9.

1.2. HATUNSARAY NAHİYESİ

1.2.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler

Hatunsaray nahiyesi, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında, Konya'nın dört nahiyesinden biri idi. Konya şehrinin Meram tarafında ve 38 km uzaklıkta bulunan Hatunsaray nahiyesi, diğer üç nahiyenin de en büyüğü idi.[4082] Hırıstiyanlığın Konya çevresinde ilk yayıldığı alanlardan biri olan "Kilisra" antik kenti de Hatunsaray nahiyesinde idi. XV. yüzyılın ikinci yarısına kadar Kilisra'da gayrimüslimlerin hâlâ yaşadığı anlaşılmaktadır[4083] XIX. yüzyılın ortalarında söz konusu nahiye nüfusunun yaklaşık 600 kişi olduğu tahmin edilmektedir.[4084] Hurufat defterlerinde nahiye ile ilgili çok sayıda kayıt vardır. Bu kayıtlar, dinî ve hayri kurumlara, yani cami, mescit, zaviye ve çeşme ile muallimhanelere yapılan imam, hatip, mütevelli, cüzhan, cabi, zaviyedar, katip, feraş gibi ataması yapılan kişi ve yaptıkları görevleri hakkındadır. Nahiye merkezinde 2 Zaviye, 1 Tekke, 2 Cami ve 1 mescit bulunmaktadır. Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerde ise, toplam 48 köyde[4085]; 38 cami, 34 mescit, 2 muallimhane, 18 zaviye ve 4 tekkenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Camilerin bir kısmının mescitten camiye sonradan çevrildiği anlaşılmaktadır.[4086] İster şahıslar tarafından yapılmış olsun ister mahalleli hayırseverler tarafından yapılmış olsun, her mescit ve caminin aynı zamanda ona gelir getirecek, giderlerini karşılayacak bir vakfi da mevcut olmuştur. Mescit ve camide görevli olanların yevmiyeleri buradan sağlanmıştır. Söz konusu yapıların büyük çoğunluğu günümüzde mevcut olmayıp yerlerine yenileri yapılmıştır.

1.2.1.1. Ahi Şeker Zaviyesi

Hatunsaray nahiyesi merkez köyünde yer alan "Ahi Şeker Zaviyesi" hakkında, Hurufat defterlerinde geçen atama kayıtları dışında,[4087] kaynaklarda fazla bir bilgiye ulaşılamadı. Kayıtlardan XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan zaviyenin C. Evvel 1108 / Kasım 1696'da mutasarrıfı Abdülfettah'tır. Verilen tarihte

---

[4082] Söz konusu nahiyenin diğer üç nahiyeye oranla büyüklüğü, hurufat defterlerinde geçen atama kayıtlarının fazlalığı ve köy sayısından da anlaşılabilmektedir.

[4083] Alaattin Aköz, "XVI. yüzyılda Hatunsaray ve Çevresinde Yerleşim ve Demografi",(Kısaltma: Demografi), *I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu (2-4 Ekim 2011)*, Konya, 2011, s. 273, 276.

[4084] Sarıköse, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", 392-393.

[4085] Hurufat defterlerinde, nahiyenin tespit edilen köy sayısı 48'dir. Bu sayı XVI. yüzyılda nahiye ye bağlı olan köy sayısı ile uyumluluk göstermektedir. Bkz, Yılmaz, *agm*, s. 308. Ancak bazı köy isimlerinin zaman içinde değişmiş olabileceği ve Defterlere kayd edilirken farklı bir isimle kayd edilmiş olabileceği unutulmamalıdır.

[4086] İlgili kayıtlar, söz konusu cami ve mescidlerden bahs edilirken açıklanmıştır.

[4087] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37; VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.

Abdülfettah'ın beratı yenilenmiştir.[4088] R. Evvel 1118 / Haziran 1706 tarihli kayıtta, zaviye tevliyetinin "evlada meşrut" kılındığı; yani zaviye mütevelliliğinin zaviyeyi kuranın soyundan gelmesi gerektiği belirtilmiştir. Verilen tarihte zaviye mutasarrıfı Abdülbaki isimli zattır.[4089] R. Evvel 1166 / Ocak 1753'te Abdülbaki'nin ölmesi ile evladiyet üzere, diğer Abdülbaki zaviyedar olmuştur.[4090] C. Evvel 1185 / Ağustos 1771'de 1,5 akçe yevmiye ile zaviyedar olan Seyyid Veli'nin görevinden ayrılması üzerine oğlu Seyyid Mehmed babasının yerine geçmiştir.[4091] Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine Şevval 1197 / Ağustos 1783'te kardeşi Seyyid Hüseyin 1,5 akçe yevmiye ile zaviyedar olmuştur.[4092] 21 R. Ahir 1222 / Haziran 1807'de 1,5 akçe ile zaviyedar Seyyid Hasan'ın ölmesi üzerine kardeşi oğlu Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4093]

1.2.1.2. Sarı Şeyh Tekkesi

Hurufat kayıtlarında geçen Sarı Şeyh Tekkesi, Hatunsaray nahiyesindeydi. Tekke tevliyetinin evlada meşrut kılındığı anlaşılmaktadır. XVIII. yüzyılın başlarında faal olan tekkeye; zaviyedar, mütevelli, nazır ve feraş atamaları yapılmıştır.[4094] Tekkenin Şevval 1129 / Eylül 1717'de 1 akçe ile mütevelli ve nazırı Mustafa'dır. Mustafa görevini kendi rızası ile oğlu Seyyid Mehmed'e bırakmıştır.[4095]

1.2.1.3. Nefs-i Hatunsaray Köyü Cami

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesi merkez köyünde yer alan camiye, imam ve hatip atamaları olmuştur. Ramazan 1117 / Aralık 1705 tarihli atama kaydında, caminin imamı Abdurrahman'dır. Seyyid Mehmed'in ayrılması üzerine oğlu Abdullah Halife geçmiştir.[4096]

1.2.1.4. Hamza Sultan Zaviyesi

Hamza Sultan Zaviyesi, hurufat kayıtlarında "Hatunsaray nahiyesine tabi Hamza Sultan Zaviyesi" olarak geçmektedir. Tekkenişin ve mütevelli atamaların yapıldığı anlaşılan zaviyenin Muharrem 1133 / Kasım 1720'de 2 akçe ile tekkenişini ve mütevellisi Ahmed'dir. Ahmed'in ölmesi üzerine oğlu Hüseyin'e berat tevcihi

[4088] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 491.
[4089] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4090] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[4091] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.
[4092] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30.
[4093] VGMA, HD, 553, Vr.6, s. 9.
[4094] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[4095] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[4096] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 47.

yapılmıştır.[4097] Şevval 1162 / Eylül 1749'da, zaviyenin tekkenişini ve mütevellisi Hüseyin bin Emrullah'ın beratı yenilenmiştir.[4098]

1.2.1.5. Hatunsaray Nahiyesi Cami

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesinin merkezinde[4099] gösterilen camiye, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında imam ve hatip atamaları olmuştur. Recep 1108 / Ocak 1697'de caminin 1 akçe ile imamı Mehmed'in ölmesi üzerine diğer Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4100] Zilhicce 1117 / Mart 1706'da caminin 1 akçe ile imamı Mehmed'dir. Bir süre sonra Mehmed'in yerine Ömer geçmiştir.[4101] Hicri 1173 / miladi 1759'da yarım akçe ile es-Seyyid Abdullah cami hatibidir. Bir süre sonra Seyyid Abdullah'ın yerine es-Seyyid Halil geçmiştir.[4102] Şaban 1223 / Eylül 1808'de yarım akçe ile cami hatibi es-Seyyid Halil bin Hüseyin'in beratı zayi olduğundan yeni berat tevcihi yapılmıştır.[4103]

1.2.1.6. Hatunsaray Nahiyesi[4104] Mescidi

Mescit, Nefs-i Hatunsaray nahiyesi köyünde bulunmakta idi. Şaban 1115 / Aralık 1703'te mescit imamı Salih'in beratı yenilenmiştir.[4105]

1.2.2. Nahiyeye Bağlı Köy ve Vakıf Eserler

1.2.2.1. Kilisra Köyü

Konya'nın 59 km. Güney batısında yer alan Kilisra antik kenti, Konya'nın Meram ilçesi, Hatunsaray beldesine bağlı Gökyurt köyü sınırları içerisindedir.[4106] Miladi 1500'lerde Kilisra köyünün nüfusu 69 kişiydi. Bunun 48'i Müslim gerisi gayrimüslimdi. 1518'de Kilisra köyünün toplam nüfusu 46 idi. bunun 37'si Müslim geri kalanı gayrimüslim idi. 1539'da köy nüfusunun 70 kişiye ulaştığı anlaşılmaktadır. 1584'te ise köy nüfusunun, yüzyıl başlangıcına göre 4 kattan fazla

---

[4097] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[4098] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[4099] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[4100] VGMA, HD, 1140, Vr.3, s. 492.
[4101] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[4102] VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9.
[4103] VGMA, HD, 554, Vr.9, s. 15.
[4104] Kayıtlardan, Hatunsaray Nahiyesinde "Osman Ağa Mescidi" olarak bilinen bir mescidin daha olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu mescidin, muhtemelen XVIII. yüzyılın ilk yarısında, yıkılmış olduğu ve yerine söz konusu nahiyede bulunan hayır sahibi kişiler tarafından bir medresenin yapıldığı anlaşılmaktadır. Şevval 1153 / Aralık 1704'te medresenin müderrisi Ahmed'dir. Ahmed'in ölmesi üzerine, imtihanla Seyyid Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[4105] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4106] Abdullah Karaman-Serkan Aylan, "Kilistra Antik Kenti, Mevcut Durumu ve Turizm Potansiyeli", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu**, *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s. 508.

artarak 287 kişiye ulaştığı anlaşılmaktadır.[4107] Tarihî Kral Yolu üzerinde bulunması ve Hz. İsa havarilerinden Saint Paul'un burada ilk vaazını vermesinden[4108] dolayı, Kilisra köyü, çevredeki diğer köylere göre daha çok gelişmiş ve şöhret bulmuştur.

Hurufat defterlerinde Kilisra köyü ile ilgili çok sayıda kayıt mevcuttur. Söz konusu kayıtlar, köyde bulunan cami, mescit, muallimhane, zaviye ve vakıflarla ilgili olup söz konusu kurumlara atamalar tarihleriyle birlikte verilmiştir. Söz konusu köyde yapıların nisbeten çok olması[4109] ve köyün Şenkler, Karahavanlı, Cadanlı, Havutlu, Kara Hıdır ve Mestanla gibi mahallelerden oluşması, XVII. yüzyılın sonları ile XIV. yüzyılın ilk yarısında, Kilisra köyünün çok büyük ve gelişmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca söz konusu köyün, Konya merkezde bulunan Turgutoğulları mescidinin de vakıfları arasında olduğu anlaşılmaktadır.[4110]

1.2.2.1.1. Kilisra Köyü Cami

Hurufat kayıtlarında Söz konusu Caminin Şaban 1115 / Aralık 1703 ila Zilhicce 1229 / Kasım 1814 tarihleri arasında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4111] Verilen tarihte, Caminin 1 akçe ile hatipi Ahmed'in beratı yenilenmiştir. Ramazan 1140 / Nisan 1728'de caminin 1 akçe ile imamı Musa'nın görevini bırakması üzerine oğlu Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[4112] Recep 1183 / te Süleyman'nın beratı yenilenmiştir.[4113] Ramazan 1203 / Mayıs 1789'da camide hatip olan Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Seyyid İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.[4114] 22 Zilhicce 1212 / 7 Haziran 1798'de söz konusu camide 1 akçe ile hatip olan es-Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine kardeşi Seyyid Mehmed ve Seyyid Ali ibn Mehmed kardeşlere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[4115] Seyyid Mehmed ve Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'in oğlu Seyyid Molla Mehmed'e berat

---

[4107] Aköz, "Demografi", s. 273.

[4108] Aziz Ayva, Hatunsaray ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri: Ağıtlar, **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** 2-4 Ekim 2011, Konya, 2011, s. 456.

[4109] XVIII. ve XIX. yüzyılın ilk yarısında söz konusu köyde; 4 cami, 5 mescid, 1 muallimhane ve 3 tane zaviye ve 6 mahalle bulunmaktadır.

[4110] VGMA, HD, 1106, Vr.12, s. 24. Turgutoğlu vakıflarından Bağdad Hatun'un vakfı olan Kilisra mezrasında bir hisse galle ile Halil cüzhan olarak görev yapmıştır. Ancak bir süre sonra Halil'in ölmesi üzerine "erbabı-ı istihkaktan" Veliyuddin Halifeye tevcih yapılması için vakıf mütevellisi Seyyid Mustafa ricada bulunmuştur. Bunun üzerine 20 C. Evvel 1170 / 10 Şubat 1757'de Veliyuddin Halifeye berat tevcihi yapılmıştır. Bağdad Hatun vakfı ile ilgili diğer kayıtlar için Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49; VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 26; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.

[4111] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 24; VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 16.

[4112] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.

[4113] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.

[4114] VGMA, HD, 1111, Vr.10, s. 17.

[4115] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 16.

tevcihi yapılmıştır.[4116] 14 Safer 1229 / 5 Şubat 1814'te söz konusu cami imamı Hafiz İbrahim bin Mehmed'dir.[4117]

1.2.2.1.2. Tercan Mescidi

Kilisra köyünde bulunan mescidin Muharrem 1116 / Mayıs 1704 tarihli hurufat kaydına göre, isminin Tercan Mescidi olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte mescidin imamı 1 akçe ile Mevlüt'ün beratı yenilenmiştir.[4118] R. Ahir 1143 / Ekim 1730'da Tercan Mescidinde 1 akçe ile imam Veli'dir. Veli'nin ölmesi üzerine kardeşi oğlu Abdülkadir'e berat tevcihi yapılmıştır.[4119] C. Evvel 1172 / Aralık 1758'de bir akçe ile Tercan Mescidi imamı Abdülkadir Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4120]

1.2.2.1.3. Şenkal(şenkel) Mahallesi Mescidi

Hurufat defterlerinde, Kilisra köyünde bulunan 5 mahalleden biri olan Şenkal Mahallesi'nde bulunmakta idi. Şaban 1118 / Kasım 1706'da söz konusu mescidin faal olduğu anlaşılmaktadır.[4121] Şaban 1181 / Aralık 1767'de mescidin nim akçe ile imamı Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4122] Atamaların 19 Recep 1247 / 24 Aralı 1831 yılına kadar yapıldığı anlaşılmaktadır.[4123]

1.2.2.1.4. Havutlu Mahallesi Mescidi

Mescit Kilisra köyünde, Havutlu Mahallesi'nde idi. Bulunduğu mahalle adıyla anılan mescidin R. Ahir 1145 / Eylül 1732'de mescit imamı Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.[4124]

1.2.2.1.5. Musa Hoca Mescidi

Kilisra köyünde bulunmakta idi. Ramazan 1168 / Haziran 1755 tarihli hurufat kaydından faal olduğunu bildiğimiz mescidin banisi, muhtemelen Musa Hoca ismindeki zattır. Verilen tarihte mescidin imamı Mahmud'un beratı yenilenmiştir.[4125] Mahmud'un ölmesi üzerine oğlu Mehmed ve Mahmud'a babaları beratı gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[4126]

[4116] VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[4117] VGMA, HD, 556, Vr.1, s. 5.
[4118] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[4119] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[4120] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[4121] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4122] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34; VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34;
[4123] VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34; VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7; VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46.
[4124] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[4125] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[4126] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15.

1.2.2.1.6. Cadanlı Mahallesi Mescidi

Mescit, Kilisra köyü Cadanlı Mahallesi'nde[4127] bulunuyordu. Bulunduğu mahalle adıyla anılan mescidin C. Evvel 1172 / Aralık 1758'de faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte bir akçe ile mescitte imam olan Mustafa Halife'nin atik beratı gereğince yeni berat tevcihi yapılmıştır.[4128]

1.2.2.1.7. Hacı Süleyman Cami

Kilisra köyünde idi. Caminin banisi, camiye ismini veren Hacı Süleyman'dır. Safer 1164 / Aralık 1750'de Musa caminin imamıdır. Musa'nın görevinden ayrılması üzerine Süleyman'a berat tevcihi yapılmıştır.[4129]

1.2.2.1.8. Karahavanlı Mahallesi Cami

Kilisra köyü mahallelerinden olan Karahavanlı Mahallesi'nde bulunan caminin, Şaban 1185 / Kasım 1771'de yevmi yarım akçe ile imamı Seyyid Mehmed bin Mahmud'dur. Seyyid Mehmed'un görevinden ayrılması üzerine Seyyid Abdullah bin Mahmud'a berat tevcihi yapılmıştır.[4130]

1.2.2.1.9. Mestanlı Mescidi

Kilisra köyü mahallelerinden olan Mestanlı Mahallesi'nde bulunan mescidin Şaban 1181 / Aralık 1767'de imamı yarım akçe ile ve nısf imamet cihetine mutasarrıf Ali'nin beratı yenilenmiştir.[4131] Ali'nin nısf imamet cihetine sahip olmasından söz konusu mescidin iki imamının olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.2.1.10. Bostan / Bustan Halife Cami

Kilisra köyünde bulunuyordu. "Bostan Halife Binası Cami" kaydından caminin banisinin Bostan Halife isimli hayır sahibi zat olduğu anlaşılmaktadır.[4132] Caminin C. Evvel 1164 / Mart 1751 ila 11 R. Evvel 1225 / 16 Nisan 1810 tarihleri arasında faal olduğu anlaşılmaktadır. C. Evvel 1164 / Mart 1751'de cami imamı Abdullah'tır. Verilen tarihte Abdullah'ın beratı yenilenmiştir.[4133] Söz konusu camide yevmi yarım akçe ile imam olan Abdullah'ın ölmesi üzerine R. Ahir 1219 / Temmuz 1804'te Seyyid Ali Halife imam olmuştur.[4134] 11 R. Evvel 1225 / 14 Haziran 1810'da ise, Bustan Halife Cami'nde yarım akçe ile imam es-Seyyid Ali'nin ölmesi üzerine oğlu

[4127] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44.
[4128] Gös. yer.
[4129] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 7.
[4130] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 5.
[4131] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 21.
[4132] VGMA, HD, 554, Vr.10, s. 17.
[4133] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[4134] VGMA, HD, 553, Vr.5, s. 8.

Seyyid Molla Yusuf, Seyyid Mustafa ve Seyyid Abdülkadir bin Ali'ye müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[4135]

1.2.2.1.11. Kara Hıdır Mahallesi Mualimhanesi

Kilisra köyünde bulunan mahallelerden biri olan Kara Hıdır Mahallesi, ismini muhtemelen bu mahallede bulunan Kara Hıdır ismiyle meşhur önemli bir zattan almıştır. Şevval 1133 / Temmuz 1721 tarihli hurufat kaydında, söz konusu mahallede yeniden inşa edilen bir muallimhanenin olduğu anlaşılmaktadır.[4136] Muallimhanenin banisi belirtilmemiştir; ancak verilen tarihten, muallimhanenin XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4137]

1.2.2.1.12. Şeyh Ali Zaviyesi

Kilisra köyünde idi. 1476'da Zaviyenin Zaviyedarı Ahi Yusuf'tur ve Zaviyenin geliri 200 akçe olduğu anlaşılmaktadır.[4138] C. Evvel 1136 / Ocak 1724'te zaviyenin zaviyedarı olmadığından yevmi 1 akçe ile Şeyh Ali bin Ali'ye tevcih yapılmıştır.[4139]

1.2.2.1.13. Şeyh Nesli Zaviyesi

Kilisra köyünde idi. XVIII. yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılan zaviyenin, aynı zamanda bir mescidinin de olduğu anlaşılmaktadır. 23 Recep 1178 / 16 Ocak 1765'te Şeyh Nesli Zaviyesi-Tekkesi mescidinin imamı Veliyuddin'dir. Veliyuddin'in bir süre sonra ölmesi üzerine Kadı el-Hac Osman arzıyla Ali'ye tevcih yapılmıştır.[4140] Söz konusu zaviye mescidinin yevmi bir akçe ile mütevellisi Hüseyin'in ölmesi üzerine Ali bin Hasan'a berat tevcihi yapılmıştır.[4141]

1.2.2.1.14. Şeyh Hasan Zaviyesi

Kilisra köyünde idi. Söz konusu zaviyenin zaviyedarlığı evlada meşrut kılınmıştır. Zilkade 1203 / Temmuz 1789'da zaviyedar Ebubekir'in ölmesi üzerine oğulları Sunuullah ve Abdülkadir kardeşlere iştiraken tevcih yapılmıştır.[4142] Muharrem 1217 / Mayıs 1802'de söz konusu zaviyenin zaviyedarlığına müştereken Abdülkadir bin Ebubekir ve Ebubekir bin Sunuullah müşterek mutasarrıflar iken, Abdülkadir'in ölmesi üzerine Seyyid Abdullah bin Ebubekir'e berat tevcihi

[4135] VGMA, HD, 554, Vr.10, s. 17.
[4136] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[4137] Gös. yer.
[4138] Aköz, "Demografi", s. 260.
[4139] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[4140] VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 23.
[4141] Gös. yer.
[4142] VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19.

yapılmıştır.[4143] Zaviyedar Sunuullah ve Abdülkadir kardeşler müştereken mutasarrıflar iken Sunuullah'ın ölmesi üzerine nısf hissesi oğlu Ebubekir'e berat tevcihi yapılmıştır.[4144]

1.2.2.2. Virancık Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı diğer bir köy Virancık köyüdür. Köyde "Ariflerin Kutbu Şeyh Hasan"ın zaviyesi bulunmaktadır.[4145] Muharrem 1202 / Ekim 1787 ile Ramazan 1240 / Nisan 1825 yılları arasında zaviye birtakım atamalar yapılmıştır.[4146] 3 Muharrem 1202 / 15 Ekim 1787'de Şeyh Hasan Zaviyesi'nin evladiyet ve meşrutiyet üzere tekkenişini, zaviyedarı ve mütevellisi es-Seyyid Mahmud'dur. Seyyid Mahmud'un ölmesi üzerine evlad-ı vakıftan Şerif Mehmed atanmıştır.[4147] Hurufat defterlerinde söz konusu zaviyeye atamaların daha çok tekkenişin, zaviyedar ve mütevelli atamaları şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında Şeyh Hasan'ın zaviyesine nazır atamalarının da yapıldığı anlaşılmaktadır.[4148]

1.2.2.3. Üç Kilise Köyü

Konya kazasının Hatunsaray nahiyesine bağlı bir köy idi. R. Ahir 1153 / Haziran 1740 tarihli hurufat kaydından söz konusu köyde bir cami bir de mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Köy ile ilgili kayıtlar daha çok köy camisine atanması yapılan görevlilerin atama kayıtları ile ilgilidir.[4149] R. Evvel 1133 / Aralık 1720 tarihli hurufat kaydında, Üç Kilise köyünün aşarı şer'isi Hz. Şemsi Tebrizi Türbesi'nin çerağına ve 2 hisse gallesi ise mütevellisi Seyyid Mehmed Arif'e yevmiye olarak ayrılmıştır. Seyyid Mehmed Arif'in ölmesi üzerine Seyyid Ahmed'e R. Evvel 1133 / Aralık 1720'de tevcih yapılmıştır.[4150]

1.2.2.3.1. Üç Kilise Köyü Cami

XVIII. yüzyılın başlarında faal olan caminin R. Ahir 1153 / Haziran 1740'ta hatibi Mehmed'dir.[4151] R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de Mehmed'in aynı zamanda

---

[4143] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14.
[4144] VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 1.
[4145] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.
[4146] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 24; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14; VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 14; VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 9;
[4147] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 1.
[4148] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 3. R. Ahir 1222 / Haziran 1807'de evlad-ı vakıftan es-Seyyid Salih, zaviyeye nazır olarak atanmıştır. Söz konusu kayıttan, zaviyenin mütevelli, nazır ve diğer görevlerin atamalarının evlada meşrut kılındığı anlaşılmaktadır.
[4149] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113; VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 15.
[4150] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[4151] VGMA, HD, 1113, Vr.6, s. 9.

imam olduğu ve her iki görevini de hasbi olarak yaptığı anlaşılmaktadır. Mehmed'in bir süre sonra çocuksuz ölmesi üzerine diğer Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4152]

1.2.2.3.2. Turhan Mescid

Üç kilise köyünde bulunmakta idi. Söz konusu mescide, Şevval 1175 / Nisan 1762'de yapılan atama kaydında, Abdullah'ın 1 akçe ile devirhan olduğu anlaşılmaktadır.[4153]

1.2.2.4. Çomaklar Köyü

Konya kazasının Hatunsaray nahiyesine bağlı bir köy idi. 4. R. Ahir 1170 / 27 Aralık 1756 tarihli hurufat kaydında, söz konusu köyde bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte köy mescidinin hasbi imamı Hacı Murad'dır. Hacı Murad'ın ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[4154] R. Ahir 1172 / Aralık 1758'de söz konusu mescidin imamı olmadığından Nurullah Halife imam olarak atanmıştır.[4155] C. Evvel 1229 / Nisan 1814'te Çomaklar köyü mescidinin hasbi imamı, Abdullah'tır. Abdullah'ın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Nurullah ve Seyyid Rüstem kardeşlere babaları beratı gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[4156]

1.2.2.5. Kavak Köyü

Kavak köyü, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Hurufat kayıtlarında söz konusu köyde, cami ve muallimhane gibi dinî ve eğitim kurumları bulunmaktaydı. Kayıtlardan söz konusu Muallimhanenin "Sultan Alaaddin Selçuki Cami"ne bitişik olduğu anlaşılmaktadır.[4157]

1.2.2.5.1. Sultan Alaaddin Selçuki Cami

Cami, Kavak köyünde bulunmakta idi. Caminin Zilkade 1115 / Mart 1704 ile Şaban 1183 / Kasım 1769 yılları arasında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4158] Zilkade 1115/ Mart 1704'te Caminin muayyene ile imamı ve hatibi Ömer bin Abdi'dir. 1 akçe ile imam ve hatip olan Ömer'in ölmesi üzerine yerine R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te Abdullah atanmıştır.[4159] İmam, hatip ve cami vakfi mütevelli atamalarının devam ettiği anlaşılmaktadır.[4160] Ayrıca Hz. Mevlana evladından Ahmed bin

---

[4152] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 26.
[4153] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[4154] VGMA, HD, 1111, Vr.5, s. 7.
[4155] VGMA, HD, 1106, Vr.17, s. 35.
[4156] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8.
[4157] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.
[4158] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[4159] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[4160] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57; VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133;

Hidayetzade'nin söz konusu cami vakfının mütevelliliğini yaptığı anlaşılmaktadır.[4161]

1.2.2.5.2. Kavak Köyü Muallimhanesi

Kavak köyünde bulunan muallimhane, Alaaddin Cami bitişiğinde idi.[4162] Derviş Ahmed, muallimhanede muallim-i sübyan olarak hizmet yapmıştır. Derviş Ahmed'in ölmesi üzerine hicri 1133 / miladi 1720'de Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[4163] Şaban 1143 / Şubat 1731'de muallimhanenin muallimi Hüseyin'in beratı yenilenmiştir.[4164]

1.2.2.6. Botsa Köyü

Botsa köyü, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi.[4165] Botsa köyü, Türbe-yi Celaliye'nin diğer vakıf mahalleleri ve köyleri gibi her türlü vergiden muaftı. 16 C. Ahir 1094 /12 Haziran 1683 tarihli bir Konya şeriye sicil kaydında, Botsa köyünün Türbe-yi Celaliye Vakfi olduğu ve vergilerden muaf olduğu teyit edilmiştir.[4166] Ancak yaklaşık yüz yıl sonra R. Ahir 1196 / Mart 1782'de Botsa köyünün Şerafeddin Evkafi köylerinden olduğu belirtilmiştir.[4167] Hurufat defterlerinde Botsa köyünde; Ali Yahya Mescidi, Aşağı Üç Mescidi, Hacı Hasan ve oğlu Hacı Bekir Mescidi, Hacı Hüseyin Mescidi ve Botsa köyü Cami[4168] bulunmaktadır.

1.2.2.6.1. Ali Yahşi Mescidi

Botsa köyünde idi. Mescidin banisi Ali Yahşi ismindeki zattır. Mescidin XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Hicri 1109 / miladi 1697'de mescit imamı Ahmed'in beratı yenilenmiştir.[4169] Hicri 1114 / miladi 1702'de 1 akçe

---

VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 135; VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1108, Vr.11, s. 31; VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.

[4161] Gös. yer.

[4162] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.

[4163] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.

[4164] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9.

[4165] Hatunsaray Nahiyesine bağlı köylerden biri olan Botsa köyünün günümüzdeki ismi Güneydere'dir. Köyün 1871'de nüfusu 588 iken, 2010 da 200 nüfusa düşmüştür. Bkz Abdurrahman Dinç, "Meram İlçesi'nin Coğrafi Özellikleri", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** *2-4 Ekim 2011*, Konya, 2011, s. 18. Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında Rum Nüfusunun yoğun olduğu köyde, zamanla Müslim nüfus artmış ve günümüzde tamamen Müslüman nüfusun yaşadığı bir yer hâline gelmiştir.

[4166] Yusuf Küçükdağ-Ayşe Değerli, "Hatunsaray Nahiyesi Tekke ve Zaviyeleri", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** 2-4 Ekim 2011, Konya, 2011, s. 363.

[4167] VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25.

[4168] VGMA, HD, 552, Vr.15, s. 26.

[4169] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497.

ile imam Yusuf'tur. İmam Yusuf'un çocuksuz ölmesi üzerine Musa'ya tevcih yapılmıştır.[4170]

1.2.2.6.2. Aşağı Uc Mescidi

Mescit, Botsa köyünde bulunuyordu. XVIII. yüzyıl başlarında faal olan mescidin Safer 1123 / Mart 1711'de mütevelli olmadığından Abdurrahman mütevelli olarak atanmıştır.[4171]

1.2.2.6.3. Hacı Hasan ve Hacı Bekir Mescidi

Botsa köyünde bulunan mescidin banisi, mescide ismini veren Hacı Hasan ve oğlu Hacı Bekir'dir. XVIII. yüzyılın başlarında faal olan mescidin C. Evvel 1138 / Ocak 1726'da yarım akçe ile mescit imamı Hacı Yusuf Halife'dir.[4172]

1.2.2.6.4. Hacı Hüseyin Mescidi

Botsa köyünde bulunan mescidin banisi Hacı Hüseyin'dir. 7 Zilkade 1204 / 19 Temmuz 1790'da mescidin yarım akçe ile imamı Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu İsmail mescit imamı olarak atanmıştır.[4173]

1.2.2.6.5. Botsa Köyü Cami

Botsa köyünde idi. Caminin banisi bilinmiyor; ancak söz konusu caminin, köy halkı tarafından yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. XVIII. yüzyılın başlarında faal olan camiye, XVIII. yüzyılın sonlarına kadar atamaların yapıldığı anlaşılmaktadır.[4174] Ramazan 1118 / Aralık 1706'da söz konusu cami hatibi Hacı Mehmed'dir; ancak bir süre sonra 1 akçe ile Ali'nin hatip olduğu anlaşılmaktadır.[4175] Caminin R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de 1 akçe ile imamı ve 1 akçe ile hatibi Hacı Mehmed'dir. Hacı Mehmed'in ayrılması üzerine oğlu Abdülbaki'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4176] R. Ahir 1145 / Eylül 1732'de söz konusu camide 1 akçe ile imam ve 1 akçe ile hatip olan es-Seyyid Mustafa Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4177] Hicri 1180 / miladi 1766'da söz konusu köy caminin 1 akçe ile imamı Ali bin Mustafa'dır. Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine kardeşi Seyyid Hafiz Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4178]

[4170] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16.
[4171] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[4172] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133.
[4173] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103.
[4174] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 1108, Vr.7, s. 22; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28; VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29; VGMA, HD, 1108, Vr.14, s. 35; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28; VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 3; VGMA, HD, 1108, Vr.14, s. 35; VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25; VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.
[4175] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[4176] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 140.
[4177] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 40.
[4178] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6.

1.2.2.7. Detse Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı bir köy idi.[4179] Kilisra köyünde olduğu gibi Detse köyünde de gayrimüslim nüfus fazlaydı; ancak zamanla gayrimüslim nüfus artışının, müslim nüfusa göre azaldığı görülmektedir. Örneğin, 1500'lerde söz konusu köyde 10 Müslim 43 gayrimüslim nüfus yaşarken, 1539'de Müslim nüfus sayısı 20, gayrimüslim nüfusun ise 50 olduğu anlaşılmaktadır.[4180] Hurufat defterlerinde Detse köyünde bir cami bir de mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kayıtlardan, başlangıçta mescit olan mabedin sonradan camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu cami ve mescide aralıklarla imam, hatip, cüzhan, müezzin, kayyım ve mütevelli atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[4181]

1.2.2.7.1. Detse Köyü Mescidi / Cami

Detse köyünde söz konusu mescide ilişkin atama kayıtlarının yanı sıra, mescidin camiye çevrilmesinden sonra da atamalar devam etmiştir.[4182] R. Evvel 1120 / Mayıs 1708 tarihli kayıtta 1 akçe ile mescit imamı olan Abdülkerim'in ölmesi üzerine Salih'e berat tevcihi yapılmıştır.[4183] Söz konusu mescitte yevmi 1 akçe ile imam olan Ali'nin ölmesi üzerine es-Seyyid Abdullah Halife ibn el-Hac Ahmed Halife'ye R. Ahir 1169 / Ocak 1756'da tevcih yapılmıştır.[4184] Seyyid Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Abdullah ve Seyyid Abdülmümin kardeşlere Recep 1190 / Ağustos 1776'da berat tevcihi yapılmıştır.[4185] 12 Şevval 1216 / 15 Şubat 1802'de Detse köyü caminde 1 akçe ile Seyyid Mehmed ve Seyyid Kasım müştereken imam olarak hizmet görmüşlerdir.[4186] Muharrem 1247 / Haziran 1831'de söz konusu cami imamı Seyyid İsmail'e tevcih yapılmıştır.[4187]

[4179] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[4180] Aköz, "Demografi", s. 276.
[4181] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31; VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 4; VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139; VGMA, HD, 1091, Vr.4, s. 134.
[4182] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129; VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 133.
[4183] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 41.
[4184] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 13; VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 4.
[4185] VGMA, HD, 1111, Vr.16, s. 30; VGMA, HD, 552, Vr.15, s. 26.
[4186] VGMA, HD, 554, Vr.10, s. 17.
[4187] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.

1.2.2.8. Tekke Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Anadolu'da Yeseviliğin yerleşip, yaygınlaşmasında önemli rol oynadığı düşünülen Seyyid Harun Veli'nin[4188] bu köyde zaviyesi vakıfları bulunmakta idi.[4189] Söz konusu köy ile ilgili kayıtlar, daha çok burada bulunan Seyyid Harun Veli Zaviyesi Vakfi'na yapılan atamalarla ilgilidir. Atama kayıtlarının C. Evvel 1141 / ila Recep 1252 yılları arasında yapıldığı anlaşılmaktadır.[4190] Tekke köyünde bulunan Seyyid Harun Veli Zaviyesi vakıflarının, Seyyid Harun evladına meşrut kılındığı anlaşılmaktadır.[4191] C. Evvel 1141 / Aralık 1728'de zaviyenin tevliyeti Seyyid Süleyman'dadır. Seyyid Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Ömer'e tevcih yapılmıştır.[4192]

1.2.2.9. Çukurçimen Köyü

1476 tarihli Konya vakıfları tahririnde, Çukurçimen köyü Sille'ye(Su Dirhemi'ne) bağlı bir köy olarak gösterilmiştir.[4193] XVIII. yüzyıla ait Hurufat defterlerinde Söz konusu köyün Hatunsaray nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Muharrem 1118 / Nisan 1706 ila C. Ahir 1224 / Temmuz 1809 tarihleri arasında, Çukurçimen köyü ile ilgili kayıtlar mevcuttur.[4194] Bu kayıtlar daha çok Seyyid Harun Veli Zaviyesi, vakfi[4195], cami, Tekiyye Vakfi Cami ve köy mescidine yapılan atamalarla ilgilidir.

1.2.2.9.1. Seyyid Harun Veli Zaviyesi

Çukurçimen köyünde bulunan zaviyenin "evladiyet ve meşrutiyet" üzere Muharrem 1118 / Nisan 1706'da mütevellisi Abdurrahman'dır.[4196]

[4188] Küçükdağ- Değerli, *agm*, s. 362. Seyyid Harun Veli hakkında daha detaylı bilgi için Bkz, Hasan Özönder, *Konya Velileri*, Arı Basımevi, Konya, 1980, s. 165-180.
[4189] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 22.
[4190] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191; VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 14; VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 39; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 14; VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103; VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 22; VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 21; VGMA, HD, 556, Vr.2, s. 7.
[4191] Hurufat kayıtlarında Seyyid Harun Veli zaviyesinin Çukurçimen köyünde olduğu belirtilmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[4192] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 191.
[4193] Konyalı, *age*, s. 834.
[4194] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36; VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.
[4195] Muharrem 1118 / tarihli kayıtta, Çukuçimen köyünde Seyyid Harun Veli'nin Vakfi'nın evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevelli Abdurrahman'ın beratı yenilenmiştir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[4196] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.

1.2.2.9.2. Seyyid Harun Veli Cami

Çukurçimen köyü, Tekiyye Mahallesi'nde bulunan caminin banisi Seyyid Harun Veli'dir.[4197] İnşa ettiği camiye ismini veren Seyyid Harun, bu köyde bir de zaviye inşa ettirmiştir. Söz konusu caminin zaviyeye dâhil olduğu anlaşılmaktadır.[4198] Şaban 1135 / Mayıs 1723'te söz konusu caminin ferraşı Hacı Abdullah'tır. Hacı Abdullah'ın ölmesi üzerine yerine Osman ferraş olarak atanmıştır.[4199] Caminin, Recep 1135 / Nisan 1723'te müezzini ve hatibi Ahmed'dir.[4200] Osman'ın ölmesi üzerine hicri 1136 / miladi 1723'te Abdi ferraş olarak atanmıştır.[4201] Caminin müezzin ve hatibi olan Ahmed'in ölmesi üzerine 9 Zilkade 1204 / 21 Temmuz 1790'da oğlu Hafiz Ömer, 1 akçe ile ferraş ve 1 akçe ile müezzin olarak atanmıştır.[4202] Hafiz Ömer'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Mustafa ve Seyyid Mehmed kardeşlere C. Ahir 1221 / Ağustos 1806'da berat tevcihi yapılmıştır.[4203]

1.2.2.9.3. Tekiyye Vakfı Cami[4204]

Söz konusu cami Çukurçimen köyünde idi. caminin banisinin kim olduğu bilinmiyor; ancak Şaban 1131 / Haziran 1719 ila Muharrem 1204 / Eylül 1789 tarihleri arasında camiye imam, hatip ve mütevelli atamaları yapılmıştır.[4205] Dolayısıyla caminin XVIII. yüzyıl ila XIX. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1131 / Haziran 1719'da tekiyye caminin 1 akçe ile hatibi Emrullah'ın ölmesi üzerine Hasan'a tevcih yapılmıştır.[4206] Hasan'ın ölmesi üzerine yerine oğlu Mustafa Halife'ye Şevval 1169 / Haziran 1756'da tevcih yapılmıştır.[4207]

1.2.2.9.4. Çukurçimen Köyü Mescidi

Bulunduğu köy adını taşıyan mescidin C. Ahir 1224 / Temmuz 1809 tarihli hurufat kaydında camiye çevrildiği belirtilmektedir. Söz konusu mescit cemaatinin artması sonucu, köydeki hayır sahibi kişiler "izni hümayun" ile mescide minber

---

[4197] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[4198] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[4199] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[4200] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[4201] VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[4202] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103.
[4203] VGMA, HD, 553, Vr.8, s. 13.
[4204] Hurufat Kayıtlarda, Tekiyye Vakfı Cami, olarak geçmektedir. Seyyid Harun Veli Camisi ile aynı köyde bulunmasına rağmen, atama kayıtlarında, bu iki caminin aynı olduğu noktasında açık verilere ulaşılmadığı için, her iki yapının farklı yapılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bkz, VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 45.
[4205] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 102.
[4206] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[4207] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20; VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22.

koydurmak suretiyle mescidi camiye çevirmişlerdir. Verilen tarihte caminin hatibi Seyyid Mustafa bin İbrahim'dir.[4208]

1.2.2.10. Avalama Köyü

Konyalı, köy isminin, Kanuni dönemi bir tapu tahrir defterinde Göralma olarak kaydedildiğini ve şimdiki Avalama köyünün bu köy olabileceğini belirtmektedir.[4209] 1844'te söz konusu köyde 29 hane ve 164 kişi mevcuttu.[4210] Hurufat defterlerinde köyün büyüklüğü hakkında kesin veriler olmamakla birlikte, bir zaviye, tekke, mescit ve caminin varlığı köyün orta büyüklükte dinî açıdan önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.2.10.1. Karamanoğlu Ali Beg (Devetaşı) Zaviyesi[4211]

Avalama köyüne bulunan zaviyenin XVIII. yüzyılın sonlarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[4212] Yüzyılın sonlarına doğru zaviyenin tamamen harab olmuştur.[4213] Söz konusu Zaviyenin Karamanoğullarından Ali Beg'e ait olduğu belgelerden anlaşılmaktadır.[4214] Vakfin 1 akçe ile mütevellisi ve şeyhi Mehmed bin Hamza'dır. Mehmed bin Hamza'nın R. Ahir 1109'da / Ekim 1697'de görevinden ayrılması üzerine Hasan'a 1 akçe ile tevcih yapılmıştır.[4215] Zaviyenin Muharrem 1111 / Haziran 1699'da 2 akçe ile mutasarrıfi Ahmed'dir.[4216] Hatunsaray nahiyesine bağlı Karatufan mezrası da bu zaviyenin vakıfları arasında idi.[4217] Zilkade 1132 / Eylül 1720'de mezranın 5 akçe ile tevliyet, nezaret ve zaviyedarlığını Hüseyin isimli

---

[4208] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.

[4209] Konyalı, *age,* s. 870; Hurufat kayıtlarında Avalama köyü, genellikle Hatunsaray nahiyesine bağlı olarak gösterilmiştir. Ancak R. Evvel 1133 / tarihli bir hurufat kaydında, köyün Sahra nahiyesine bağlı olduğu belirtilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasının sebebi katip hatası ya da kısa bir süreliğine de olsa köyün Sahra nahiyesine bağlanmış olabildiğini akla getirmektedir. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81.

[4210] Mehmet Yılmaz, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hatunsaray Nahiyesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** 2-4 Ekim 2011, Konya, 2011, s. 319.

[4211] Avalama köyünde, *Karamanoğlu Devetaşı Zaviyesi* olarak kayıt altına alınan bir zaviye daha var. Ancak bu zaviyenin Ali Bey Zaviyesi ile aynı olduğu ve bulunduğu yer itibariyle bu isimle anılmış olabileceği düşünülmektedir. Söz konusu zaviyeye, hicri 1126 / da yapılan atama kaydında, 1 akçe ile zaviyenin nazırı Asiye'nin ölmesi üzerine oğlu İbrahim'e berat tevcihi yapılmıştır.

[4212] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495; VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25; VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 55; VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195; VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21; VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15; VGMA, HD, 1111, Vr.14, s. 25.

[4213] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.

[4214] VGMA, HD, 552, Vr.10, s. 15.

[4215] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495. Söz konusu vakfın tevliyeti evlada meşrut kılınmıştır.

[4216] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.

[4217] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.

şahıs yapmıştır. Ancak mezradan gelen mahsülün, "ayende ve revende"ye sarf edilmesi için de şart koşulmuştur.[4218]

1.2.2.10.2. Avalama Köyü Cami

Avalama köyünde bulunan caminin Şaban 1115 / Aralık 1703'te imam hatibi Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[4219] Zilhicce 1222 / Ocak 1808'de hatibi Hafiz Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Hafiz Ahmed ve Mustafa ibn Hafiz Mehmed müştereken mutasarrıf olmuşlardır.[4220]

1.2.2.10.3. Avalma Köyü / Şeyh Evliya Tekkesi[4221]

Hatunsaray nahiyesinde Avalma köyünde bulunmakta idi.[4222] Atama kayıtlarında genellikle *Avalma köyü Tekyesi* olarak geçtiği görülmektedir.[4223] Ancak söz konu tekkeye yapılan atama kayıtları benzerliğinden, bu tekkenin, Hatunsaray nahiyesinde bulunan Şeyh Evliya Tekkesi olabileceği düşünülmektedir.[4224] Şaban 1115 / Aralık 1703'te tekkenin 1 akçe ile mütevellisi Hüseyin'in ve 1 akçe ile nazırı Abdullah'ın beratı yenilenmiştir.[4225] 19 R. Ahir 1221 / 6 Temmuz 1806'da söz konusu tekke vakfının 1 akçe vazife ile nazırı Mehmed bin Ali'dır. Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Veli babasının yerine geçmiştir.[4226] Söz konusu kayıtta tekkenin vakfi olduğu ve vakıf görevlilerin atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.

1.2.2.10.4. Avalma Köyü Mescidi

Mescit, Hatunsaray nahiyesine bağlı Avalma köyünde idi. XVII. yüzyılın ikinci yarısında faal olduğu anlaşılan mescidin R. Evvel 1108 / Kasım 1696'da imamı Salih'tir. Salih'in verilen tarihte beratının yenilendiği anlaşılmaktadır.[4227]

[4218] Gös. yer.
[4219] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4220] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 19.
[4221] *Fatih Devri Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi* isimli çalışmada, Hatunsaray nahiyesine bağlı olan Evliyalar köyünde, Evliyalar Zaviyesi Vakfı olarak geçen bir çiftliğin Karaman oğlu Mehmed Bey tarafında vakfedildiği belirtilmektedir. Bkz, Uzluk, *age*, s. 23.
[4222] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[4223] Gös. yer.
[4224] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4225] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46; VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4226] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 21. Babasının yerine geçecek kişinin, işinin ehli olması ve arzuhal vermesi gerekiyordu. Bu durumu sağlayan her kişi babasının mesleğini devam ettirebiliyordu.
[4227] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490.

1.2.2.11. Girvat[4228] Köyü

Günümüzdeki ismi Kayadibi olan Girvat köyü, Konya'nın Meram tarafında, Hatunsaray nahiyesine bağlı bir köy idi. Köyün 1871'deki hane sayısı 62'dir.[4229] Hurufat kayıtlarında Zilkade 1108 / Mayıs 1697 ila Şaban 1173 / Mart 1760 yılları arasında köyde bulunan camiye atamalar yapılmıştır.[4230] Söz konusu atamalar; müezzin, imam ve hatip şeklinde olmuştur. Söz konusu görevlere atanan kişilerin yarım (nim) akçe, 1 akçe ve 2 akçe şeklinde yevmiye aldıkları anlaşılmaktadır.[4231] Verilen tarih aralığında faal olduğu anlaşılan caminin Zilkade 1108 / Mayıs 1697'de köy camisinin hatibi İbrahim'dir. İbrahim'in görevinden ayrılması üzerine Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4232] R. Ahir 1125 / Nisan 1713'te 1 akçe ile hatibi Ali Mustafa'dır. Ali Mustafa'nın ölmesi üzerine İbrahim Hatip olarak atanmıştır.[4233] Muharrem 1128 / Aralık 1715'te 1 akçe ile caminin imamlığını da İbrahim üstlenmiştir. İbrahim'in beratını zayi etmesi üzerine yeni berat tevcih yapılmıştır.[4234] Şaban 1135 / Mayıs 1723'te müezzini Abdulkadir'dir. Abdülkadir'in görevden ayrılması üzerine Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[4235]

1.2.2.12. Dutlu Köyü

Günümüzde Konya ilinin Akören ilçesine bağlı olan Dutlu köyü, XVIII. yüzyılın başlarında Hatunsaray nahiyesine bağlı idi.[4236] Yavuz Sultan Selim, Dutlu köyünün suyunu Mevlana Dergâhı için getirterek bir şadırvan yaptırdığı bilinmektedir. Botsa köyünün gelirlerini de bu şadırvana vakfetmiştir.[4237] Hurufat defterlerinden, söz konusu köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlardan camiye imam ve müezzin atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Safer 1129 / Ocak 1717'de yarım akçe ile cami imamı ve hatibi Ahmed'dir. Ahmed'in ölmesi üzerine

---

[4228] Söz konusu köy, adını Sultan Alaaddin'in kayın pederi Alaiye Beyi Kirvat'tan almıştır. Alaaddin Bey bu köyü Kirvat'a vermişti. Zamanla isim değişikliğine uğrayan Kirvat, Giryad olmuştur. Bkz, Konyalı, *age*, s. 422.
[4229] Dinç, *agm*, s. 18
[4230] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 9; VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132; VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 102; VGMA, HD, 551, Vr.9, s. 115; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 229; VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32; VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64; VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[4231] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13; VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 103; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6.
[4232] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[4233] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 52.
[4234] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[4235] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[4236] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[4237] Küçükdağ-Değerli, *agm*, s. 363.

Musa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4238] 29 R. Ahir 1221 / 16 Temmuz 1806'da caminin 1 akçe ile müezzini Seyyid İbrahim bin Ali'nin ölmesi üzerine Seyyid Mehmed Emin ve Seyyid Mustafa Halifelere müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[4239]

1.2.2.13. Tolluca Köyü

Hurufat defterlerinde, Konya kazasının Hatun Saray nahiyesine bağlı bir köy idi. Hurufat kayıtlarında söz konusu köyde Şeyh Salih Zaviyesi bulunmakta idi.

1.2.2.13.1. Şeyh Salih Zaviyesi

Hatunsaray nahiyesinin Tolluca köyünde bulunan Zaviyenin Safer 1130 / Ocak 1718 ila R. Evvel 1228 / Mart 1813 yılları arasında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4240] Safer 1130 / Ocak 1718'de zaviyenin zaviyedarlığı, Seyyid Mehmed'den diğer Seyyid Mehmed'e geçmiştir.[4241] Muayyene ile zaviyedar olan Seyyid Mehmed Arif'in ölmesi üzerine yerine oğlu Seyyid Hüseyin kadı arzıyla zaviyedar olarak atanmıştır.[4242] Seyyid Hüseyin'in görevinden ayrılması üzerine Seyyid Musa Halife naip arzıyla zaviyedar olmuştur.[4243] Zaviyenin sülüs hissesine mutasarrıf olan Seyyid Şeyh Emrullah'ın ölmesi üzerine Şevval 1174 / Mayıs 1761'de Seyyid Osman Halife'ye arzuhali üzere tevcih yapılmıştır.[4244] Şevval 1184 / Ocak 1771'de ise, sülüs hisse ile Seyyid Abdullah, Seyyid Mustafa, Seyyid Ömer ve Seyyid Ahmed kardeşler müştereken mutasarrıftırlar. Ancak Seyyid Mustafa'nın ölmesi üzerine hissesi müşterek kardeşlerine verilmiştir.[4245] Seyyid Abdullah ve Seyyid Ahmed zaviyenin sülüsan hissesine mutasarrıf iken Seyyid Abdullah'ın ölmesi üzerine hissesi oğulları Seyyid Emrullah, Seyyid Mustafa, Seyyid Ömer ve Seyyid Salih'a 28 C. Ahir 1203 / 26 Mart 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[4246] Zaviyenin hissedarlığına mutasarrıf olan Mehmed bin Veliyüddin'in ölmesi üzerine Seyyid Ahmed'e 14 Ramazan 1222 / 15 Kasım 1807'de tevcih yapılmıştır.[4247]

[4238] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 60.
[4239] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11.
[4240] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64; VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101; VGMA, HD, 1119, Vr.5, s. 235; VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 4; VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14; VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34; VGMA, HD, 555, Vr.11, s. 22; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 1111, Vr.10,
[4241] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.
[4242] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[4243] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[4244] VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53.
[4245] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[4246] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101.
[4247] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 15.

1.2.2.14. Kışlacık Köyü[4248]

Köyde, Şeyh Yusuf Cami bulunmakta idi. Caminin XVIII. yüzyılın başları ile XVIII. yüzyılın sonlarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1106 / Nisan 1695'te söz konusu caminin hasbi imamı Mustafa Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4249] Ramazan 1185 / Aralık 1771 tarihli kayıtta ise, Seyyid Mahmud'un yevmi 1 akçe ile cami hatibi olduğu anlaşılmaktadır.[4250]

1.2.2.15. Çağlak Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı ve nahiyenin kuzeyinde yer alan köyün, XVI. yüzyıla ait belgelerde de isminin geçtiği anlaşılmaktadır.[4251] Hurufat defterlerinde geçen Ali Ağa Zaviyesi ve Ali Ağa Cami söz konusu köyde bulunmaktadır.[4252] C. Evvel 1117 / Ağustos 1705 ila R. Ahir 1234 / Ocak 1819 yılları arasında söz konusu zaviye ve camiye imam, cüzhan, meramatçı, anbardar, kâtip ve cabi atamaları yapılmıştır.[4253] Atamaları yapılan görevlilerin, görev alanları düşünüldüğünde, cami ve zaviyenin büyük yapılar oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca zaviyenin vakfi[4254] da mevcut olup söz konusu vakfa cabi ve kâtip gibi görevlilerin atanması bahsi geçen mabedin hatırı sayılır bir gelir kaynağına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

1.2.2.15.1. Ali Ağa Zaviyesi

Zaviye Çağlak köyünde bulunmakta idi[4255]. C. Evvel 1117 / Ağustos 1705 ila C. Evvel 1227 / Mayıs 1812 tarihleri arasında faal olduğu anlaşılan zaviyenin, C. Evvel 1117 / Ağustos 1705'te Zaviyedarı Mehmed'in ölmesi üzerine Sunullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[4256] Zaviyenin C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de 3 akçe ve 2 kil hınta ile meramatçısı Derviş Feyzullah'tır.[4257] R. Ahir 1179 / Eylül 1765'te zaviye vakfının 1,5 akçe ile ve yıllık 3 kil hınta ile cabi ve kâtibi Seyyid Mahmud'dur.[4258]

[4248] Bu köy ile ilgili ulaşılan kayıtlarda, köy isminin Kulu, Kuşlucak ya da Kışlacık şeklinde okunabilecek tarzlarda kaydedildikleri anlaşılmıştır. Ancak bunun Kuşlucak ya da Kulu olabileceği ihtimali üzerinde durulmuşsa da kesin bir veriye ulaşılamadığı için kayıtlarda okunabilen şekliyle "Kışlacık köyü" olarak alınmıştır.
[4249] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 489.
[4250] VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.
[4251] Yılmaz, *agm*, s. 308.
[4252] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; VGMA, HD, 555, Vr.08, s. 16.
[4253] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49; VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59; VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65; VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[4254] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4255] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[4256] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33.
[4257] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[4258] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 21.

1.2.2.15.2. Ali Ağa Cami

Çağlak köyünde bulunan caminin XVIII. yüzyılın başları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4259] Söz konusu caminin, zaviyenin camisi olduğu anlaşılmaktadır.[4260] R. Evvel 1123 / Haziran 1711'de caminin muayene ile imamı ve hatibi ve cüzhanı Veli'nin ölmesi üzerine oğlu İsmail'e tevcih yapılmıştır.[4261] Safer 1128 / Ocak 1716'da caminin 2 akçe ile cüzhanı Mehmed'in ölmesi üzerine Seyyid Abdurrahman'a tevcih yapılmıştır.[4262]

1.2.2.16. Köse Köyü

Konya kazasının Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Söz konusu köyde Yusuf Ağa Muallimhanesi ve Köse köyü mescidi bulunmakta idi. Mescit ve Muallimhane'nin XVIII. yüzyılın ilk yarısında faal olduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1133 / Mayıs 1721'de Yusuf Ağa Muallimhanesinin muallimi olmadığından Cafer Halife muallim olarak atanmıştır.[4263] Mescidin ise Şevval 1133 / Temmuz 1721'de 1 akçe ile imamı Süleyman'dır.[4264]

1.2.2.17. Eksila Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı ve nahiyenin güneyinde yer alan köyün, XVI. yüzyıldan beri Hatunsaray nahiyesi köyleri arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.[4265] XVIII. yüzyılın başlarında, hurufat kayıtlarında Hatunsaray nahiyesine bağlı olduğu anlaşılan köyde, Lala Paşa Zaviyesi ve Lala Paşa Camisi[4266] bulunmaktadır.[4267] Söz konusu cami ve zaviyenin Lala Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.[4268] R. Evvel 1132 / Şubat 1720 tarihli kayıtta, söz konusu zaviyenin Lala Paşa tarafından ayende ve revende için inşa ettirildiği belirtilmiştir. Lala Paşa, zaviyenin giderlerinin karşılanması için de bir vakıf kurmuştur.[4269] Söz konusu vakfin gelirleri cami ve zaviyenin harcamalarına tahsis edilmiştir.[4270]

[4259] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49; VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 16.
[4260] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[4261] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 49.
[4262] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59.
[4263] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76.
[4264] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[4265] Yılmaz, *agm*, s. 308.
[4266] Şahne, Eksila, Çuki ve Akviranda Lala Paşa Cami vakıfları bulunmakta idi. Bkz, Uzluk, *age*, s. 18.
[4267] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66; VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.
[4268] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.
[4269] Ayrıca vakıf gelirinden Cüzler okunduğu da anlaşılmaktadır. R. Ahir 1158 / Mayıs 1745'te, Lala Paşa vakfından almak üzere yıllık 1 sehim galle ile Hafiz Mehmed'in cüzhan olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1216, Vr.3, s. 17.
[4270] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32; VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.

1.2.2.17.1. Lala Paşa[4271] Zaviyesi

Zaviye, Hatunsaray nahiyesine bağlı, Eksila köyünde bulunuyordu. Zaviyeyi "ayende ve revende" ye hizmet amacıyla[4272] inşa ettiren Lala Paşa, zaviyenin yanında bir de cami yaptırmıştır. Zaviyenin zaviyedarı olmadığından Şevval 1130 / Ağustos 1718'de Süleyman zaviyedar olarak atanmıştır.[4273] Seyyid Süleyman'ın ayrılması üzerine vakıf şartı gereği Ali'ye R. Evvel 1136 / Kasım 1723'te tevcih yapılmıştır.[4274]

1.2.2.17.2. Lala Paşa Cami

Hatunsaray nahiyesine bağlı, Eksila köyünde bulunuyordu. XVIII. yüzyıl başlarından itibaren faal olduğu anlaşılmaktadır. Caminin banisi Lala Paşa'dır.[4275] Zilkade 1115 / Mart 1704'te 1 hisse ile Ahmed müezzin olarak atanmıştır.[4276] Caminin R. Evvel 1117 / de hatibi Salih'tir.[4277] Zilkade 1131'de caminin imamı Üveys ibn Hızır'dır.[4278] R. Ahir 1145 / Ağustos 1732'de söz konusu caminin 1 akçe ile imamı Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[4279] Lala Paşa Vakfı'ndan almak üzere 1 akçe ile hatip olan Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Ahmed Halife'ye Ramazan 1171 / Mayıs 1758'de berat tevcihi yapılmıştır.[4280] Lala Paşa Cami'nde hicri 1171 / Miladı 1757'de senelik 1 hisse galle ile müezzin olan Mehmed ve Mustafa'ya mutasarrıftırlar; ancak Ahmed'in ölmesi üzerine kardeşi ve müştereği Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4281] 1 akçe ile Hatip olan Ahmed'in ölmesi üzerine Ali Halife'ye Şevval 1172 / Mayıs 1759'da tevcih yapılmıştır.[4282]

[4271] Söz konusu zaviyeyi inşa eden Lala Paşa, Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey'in kölesi idi. Ali Bey kölesini Karamanoğlu Mehmed Bey'e vermiştir. Mehmed Bey yanında kalıp, yetiştikten bir süre sonra Niğde Kalesine dizdar olarak atanmıştır. Bkz, Küçükdağ-Değerli, *agm*, s. 374. Lala Paşa'nın Konya Merkezde bir darulhuffazı da bulunmaktadır. Darulhuffazı ve Aksila Köyünde bulunan Zaviye ve camisinin giderlerinin karşılanması ve okuttuğu cüz'ler için çok geniş vakıflar tahsis etmiştir. Eksila Köyünde bulunan vakıflarının yanısıra, Şahne, Zuvarık, Zulmande ve diğer köy ve mezralarda Lala Paşa vakıfları arasında idi. Bkz, VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.

[4272] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.

[4273] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.

[4274] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231; VGMA, HD, 1106, Vr.35, s. 88; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80.

[4275] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104.

[4276] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.

[4277] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.

[4278] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.

[4279] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 39.

[4280] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 32.

[4281] VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.

[4282] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41.

1.2.2.18. May Köyü

Hatunsaray nahiyesinin Seydişehir tarafında yer alan köyün, Hurufat defterlerinde bir camisinin olduğu anlaşılmaktadır. XVIII. yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılan mescidin daha sonra camiye verildiği yine kayıtlardan anlaşılmaktadır.[4283] Mescidin R. Ahir 1109 / Ekim 1697'de imamı Mahmud'dur.[4284] Muharrem 1199 / Kasım 1784'te artık mescit yerine atamaların camiye yapıldığı anlaşılmaktadır. Caminin hasbi hatibi Ebubekir'in ölmesi üzerine İsmail bin Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[4285] İsmail bin Mehmed'in ölmesi üzerine oğlu Numan bin İsmail'e C. Ahir 1221 / Ağustos 1806'da berat tevcihi yapılmıştır.[4286]

1.2.2.19. Digorna Köyü

Söz konusu köy, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Köyde bir mescit, mescit vakfi ve Şeyh Halil Zaviyesi bulunmaktadır.[4287] Zaviyenin tevliyeti evlada meşrut kılındığı anlaşılmaktadır.[4288] Söz konusu mescit, muhtemelen Şeyh Halil Zaviyesi'nin yanında ve zaviyeye aitti. Mescidin ve zaviyenin Ramazan 1143 / Mart 1731'de mütevellisi Seyyid İbrahim'dir.[4289] Hicri 1175 / miladi 1761'de mescit vakfının mütevellisi ve Şeyh Halil Zaviyesi'nin zaviyedarı Seyyid İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[4290] Mescit vakfının mütevellisi ve Şeyh Halil Zaviyesi'nin zaviyedarı Seyyid İbrahim'in ölmesi üzerine yerine oğlu Seyyid Mehmed Emin geçmiştir.[4291] Seyyid Mehmed Emin'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Yakup, Seyyid İbrahim ve Seyyid Hüseyin kardeşlere müştereken 6 Şaban 1190 / 20 Eylül 1776'da berat tevcihi yapılmıştır.[4292]

1.2.2.20. Orduözü Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Köy ismi XVI. yüzyıldaki belgelerde de geçmektedir.[4293] Hurufat defterlerinde, köyde 2 mescit ve söz konusu köy yakınında bulunan Kalacık nam mahalde de bir camiye ilişkin kayıtlar bulunmaktadır.

[4283] VGMA, HD, 1140, Vr.5, s. 495.
[4284] Gös. yer.
[4285] VGMA, HD, 1113, Vr.2, s. 1.
[4286] VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 12.
[4287] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 9; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4288] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 233.
[4289] Gös.yer.
[4290] VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11.
[4291] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 5.
[4292] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.
[4293] Yılmaz, *agm*, s. 308.

1.2.2.20.1. Orduözü Köyü Mescidi

Bulunduğu köy ismiyle anılan mescidin banisi, Emrullah oğlu ismiyle anılan zattır. XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılan mescide birtakım atamalar olmuştur; ancak ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. 15 R. Evvel 1227 / 29 Mart 1812 tarihli kayıtta, zamanla mescit cemaatinin artması sonu söz konusu mescide minber konularak camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.[4294] Verilen tarihte, cami hitabetine imtihanla Ahmed bin Seyyid Mehmed atanmıştır. Ramazan 1135 / Haziran 1723'te yapılan atama kaydında caminin imamının olmadığı; ancak ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bunun üzerine Mehmed Halife imam olarak atanmıştır.[4295] Şaban 1136 / Nisan 1724'te mescitte 1 akçe ile imam olan Recep'in ölmesi üzerine yerine oğlu Mustafa geçmiştir.[4296] Mustafa'nın görevinden ayrılması üzerine oğlu Seyyid Hasan'a tevcih yapılmıştır.[4297]

1.2.2.20.2. Orduözü Köyü Cami

Söz konusu cami, bulunduğu köy ismiyle anılmıştır. Köy halkı tarafından inşa edildiği anlaşılan caminin banisi 25 Recep 1252 / 5 Kasım 1836 tarihli hurufat kaydında, "ahali-yi köyün bina eylediği cami" şeklinde belirtilmiştir.[4298] XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan caminin R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de Orduözü yakınlarındaki Kalecik Mahallesi'nde olduğu belirtilmiştir. Verilen tarihte caminin hasbi kâtibi Mustafa bin Mehmed'dir.[4299] 25 Recep 1252 / 5 Kasım 1836'da Seyyid Mehmed bin Mahmud'un, caminin hasbi hatibi olduğu anlaşılmaktadır. Seyyid Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine el-Hac Ahmed bin Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4300]

1.2.2.21. Akviran Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı büyük köylerden biri olan Akviran köyünin 1500'lerde 95, 1518'lerde 74, 1584'lerde 149 neferi bulunmaktadır.[4301] Hurufat defterlerinde Akviran köyünde 1 mescit, 2 cami bulunmaktadır. Söz konusu mabetlere XVIII. yüzyılın başlarından XIX. yüzyılın başlarına kadar imam, hatip ve mütevelli atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[4302]

[4294] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 24.
[4295] VGMA, HD,1107, Vr.34, s. 86; VGMA, HD,1119, Vr.2, s. 229.
[4296] VGMA, HD,1119, Vr.5, s. 235; VGMA, HD,1107, Vr.35, s. 89.
[4297] VGMA, HD,1107, Vr.35, s. 89.
[4298] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15.
[4299] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 140.
[4300] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15; VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14.
[4301] Aköz, "Demografi", s. 273.
[4302] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.

1.2.2.21.1. Akviran Köyü Mescidi

Bulunduğu köy ismiyle anılan mescidin Safer 1116 / Haziran 1704'te imamı Himmet adındaki zattır. Himmet'in ölmesi üzerine oğlu Hacı Ahmed babasının yerine geçmiştir.[4303]

1.2.2.21.2. Nurullah Efendi Cami

Akviran köyünde idi. Nurullah Efendi tarafından yaptırılan camiye imam ve hatip atamaları yapılmıştır.[4304] XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılan caminin R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de 2 akçe ile hatibi Hasan'dır. Hasan'ın ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4305] R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de Hacı Nurullah Cami para vakfına mütevelli ve 3 akçe yevmiye ile Salih Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4306] Safer 1203 / Kasım 1788'de camide hatip olan Mehmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Seyyid Halil bin Seyyid Mehmed hatip olarak atanmıştır.[4307]

1.2.2.21.3. Akviran Köyü Cami

Söz konusu köy camisine imam ve hatip atamaları yapılmıştır. [4308] Ramazan 1137 / Mayıs 1725'te caminin ikinci bir imama ihtiyacı olduğu belirtilerek, Abdurrahman Halife "imam-ı sani" olarak atanmıştır.[4309] Abdurrahman Halife'nin imamet ciheti R. Ahir 1145 / Eylül 1732'de yenilenmiştir.[4310]

1.2.2.22. Şahne Köyü

XVI. yüzyıla ait belgelerde ismi geçen Şahne köyünün, Hatunsaray ve civar köyleri için haftalık pazar yerinin kurulduğu bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Çevredeki diğer köylere nazaran çok da büyük olmayan Şahne köyünün XVI. yüzyılın başlarında 30 yakın nüfusa sahip olduğu, 1584'te ise köyün tamamen boşaltılarak terk edildiği anlaşılmaktadır.[4311] Hurufat defterlerinde de söz konusu Şahne köyünün harab olduğu ve köy gelirinin Lala Paşa Zaviyesi ve camisinin

---

[4303] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[4304] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32; VGMA, HD, 553, Vr.2, s. 2; VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20; VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 20.
[4305] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 73.
[4306] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[4307] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16.
[4308] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32; VGMA, HD, 1125, Vr.5, s. 42; VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.
[4309] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 128.
[4310] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 10.
[4311] Doğan Yörük, "XVI. yüzyılda Hatunsaray Nahiyesi'nin İktisadi Yapısı", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** 2-4 Ekim 2011, Konya, 2011, s. 341.

vakıfları olduğu anlaşılmaktadır.[4312] Söz konusu köy gelirinin 2 akçesinin Lala Paşa Vakfi tevliyeti ve cebabetine, 2 akçesi Akisle köyü İmam ve hatibine, 4 akçesini Dursunoğlu Medresesi'nde ders vermek şartıyla mütevelli, cabi, imam ve hatip olarak tayin olunan Seyyid Şeyh Mehmed'e, geri kalanını ise Şahne köyünde "ayende ve revende"ye sarf edilmek üzere taksim edildiği anlaşılmaktadır.[4313]

1.2.2.23. Şeyh Hasan Köyü

Şeyh Hasan köyü, Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerden idi. R. Evvel 1136 / Kasım 1723 tarihli hurufat kaydında söz konusu köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Caminin yevmi 1 akçe ile imamı ve hatibi İbad isimli zattır; ancak onun ölmesi üzerine söz konusu caminin imam ve hatiplik görevinin on sene boş kaldığı anlaşılmaktadır. R. Evvel 1136 / Kasım 1723'te Murtaza Halife söz konusu caminin imam ve hatibi olarak atanmıştır.[4314]

1.2.2.24.Sadıklar Köyü

Hatunsaray nahiyesinde bağlı köylerden idi. Hurufat defterlerinde köyde, bir cami bir de mescidin bulunduğu anlaşılmaktadır.

1.2.2.24.1. Sadıklar Köyü ve Cami

Hatunsaray nahiyesinde bulunan köyün, 21 R. Evvel 1221 / 8 Haziran 1806 tarihli hurufat kaydında, köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Caminin banisi köy ahalisidir. Verilen tarihte caminin hasbi hatibi Seyyid Ahmed'dir.[4315]

1.2.2.24.2. Sadıklar Köyü ve Mescidi

Bulunduğu köy ismiyle anılan Sadıklar köyü mescidinin XVIII. yüzyılın sonlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Şevval 1207 / Mayıs 1793 tarihli hurufat kaydında, Sadıklar köyü mescidinin yarım akçe ile imamı İbrahim bin Veli'dir. İbrahim'in ölmesi üzerine imamet ciheti, oğlu Abdullah'a tevcih edilmiştir.[4316]

1.2.2.25. Yenice Kışla Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı olan köyün, Hurufat defterlerinde Büksüzler? köyü olarak da kaydedildiği anlaşılmaktadır.[4317] Söz konusu köyde İsmail Bey Zaviyesi bulunmakta idi. XVIII. başlarında faal olduğu anlaşılan zaviyenin Şaban 1105 / Mart 1694 tarihli kayıtta, mütevellisi Mürsel isimli zattır.[4318] Safer 1116 /

[4312] VGMA, HD, 1091, Vr.3, s. 132.
[4313] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[4314] VGMA, HD, 1136, Vr.3, s. 231.
[4315] VGMA, HD, 551, Vr.6, s. 110.
[4316] VGMA, HD, 551, Vr.8, s. 113.
[4317] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[4318] VGMA, HD, 1160, Vr.3, s. 179.

Haziran 1704'te 1,5 akçe ile İsmail Bey zaviyesinin mütevellisi Mürsel'in görevinden ayrılması üzerine oğlu Ahmed babasının yerine geçmiştir.[4319] Hicri 1126 / miladi 1714'te zaviyenin mütevellisi Yusuf'un görevinden ayrılması üzerine kardeşi oğlu Mütevelli olarak atanmıştır.[4320]

[4319] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 28.
[4320] Gös. yer.

1.2.2.26. Zodla Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı olan köyde "Kabalı Cami" bulunmakta idi. Kabalı Cami'nin Şevval 1108 / Nisan 1697'de 1 akçe ile imam ve hatibi Ahmed'dir.[4321] Ahmed'in ölmesi üzerine Hamza'ya tevcih yapılmıştır. Hamza'nın ölmesi üzerine Ramazan 1109 / Mart 1698'de yarım akçe ile imam ve hatiplik ciheti naip Ahmed'in arzıyla İsmail'e tevcih edilmiştir.[4322]

1.2.2.27. Yüksüzler Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerden idi. Hurufat defterlerinden söz konusu köyün XVIII. yüzyılda köyde bulunan Şeyh Osman Zaviyesi ve köy mescidinin faal olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.2.27.1. Şeyh Osman Zaviyesi[4323]

XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılan zaviyenin C. Evvel 1139 / Aralık 1726'da mütevellisi, evlad-ı vakıftan Şeyh İbrahim'dir.[4324] Ayrıca zaviye tevliyetinin evlada meşrut kılındığı anlaşılmaktadır. Zaviyenin mescidi de bulunmaktadır. [4325] Mescide birtakım atamalar yapılmıştır.[4326] Şeyh İbrahim zaviyenin mütevelliliğini yapmıştır; ancak zaviyenin C. Evvel 1139 / Aralık 1726'da harap olması üzerine Şeyh İbrahim'e pazartesi ve perşembe günleri, Konya'da Öylebenledi mahallesi mescidinde talebelere ders vermek şartıyla tevcih yapılmıştır.[4327]

1.2.2.28. Yunus Köyü

Köy, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Köyde Hacı Hasan adında hayır sahibi bir zatın yapmış olduğu bir cami bulunmakta idi. Caminin hicri 1117 / miladi 1705'de 1 akçe ile hatibi Hacı Mehmed'in terk-i hizmet olmasıyla Ali'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4328]

1.2.2.29. Evliya Tekkesi Köyü

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesine bağlı bir köy olduğu anlaşılan Evliya köyünde bir mescit bir de zaviyenin bulunduğu anlaşılmaktadır.

[4321] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[4322] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[4323] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138; VGMA, HD, 1128, Vr.1, s. 137.
[4324] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[4325] VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19; VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 19; VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 5.
[4326] VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46; VGMA, HD, 1091, Vr.2, s. 130. Söz konusu mescitte imam olanların aldıkları yevmiyeler 1 yada 2 akçe arasında değişmektedir. C. Evvel 1173 / Aralık 1759 mescit imamı 2 akçe ile Osman Halife'dir. Osman Halife'nin kendi rızası ile görevini Hacı Mustafa Halife'ye "kasr'ı yed" yaptığı anlaşılmaktadır.
[4327] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 138.
[4328] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 175; VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36; VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 21.

1.2.2.29.1. Evliya Köyü Mescidi[4329]

Köyde bulunan mescidin imamı olmadığından Şevval 1115 / Şubat 1704'te imam talebinde bulunulmuştur. Verilen tarihte yarın akçe yevmiye ile Abdullah, köyye imam olarak atanmıştır.[4330]

1.2.2.29.2. Şeyh Evliya Zaviyesi

Hurufat defterlerinde, bulunduğu köy ismiyle anılan zaviyeye ilişkin atama kayıtları bulunmaktadır.[4331] Kayıtlardan zaviye tevliyetinin evlada meşrut olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı hakkı olmayanların zaviyede mutasarrıf olmak istemeleri nedeniyle bazı kişilerin mahkemelik oldukları anlaşılmaktadır.[4332] R. Ahir 1105 / Kasım 1693'te zaviyenin zaviyedarı, evlad-ı vakıftan Şeyh Mehmed'dir.[4333] Diğer bir kayıtta söz konusu vakfa mütevelli, nazır ve zaviyedar atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[4334]

1.2.2.29.3. Sarraflar Köyü

Hurufat defterlerinde geçen kayıtlardan, Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerden olduğu anlaşılan Sarraflar köyünde bir mescit ve mescide ilişkin imam atama kaydı bulunmaktadır. Zilkade 1183 / Şubat 1770 tarihli atama kaydında mescidin yarım akçe ile imamı Molla Süleyman'dır. Molla Süleyman'ın ölmesi üzerine yerine Veli geçmiştir.[4335]

1.2.2.30. Saray Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Hurufat kayıtlarından köyde bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. R. Evvel 1128 / Şubat 1716'da söz konusu mescitte yarım akçe ile imam ve hatip Abdurrahman'dır. Abdurahman'ın ölmesi üzerine oğlu Mustafa onun yerine imam ve hatip olarak atanmıştır.

1.2.2.31. Öylemek Köyü

Söz konusu köy, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. XVIII. yüzyılın başlarında, köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Şevval 1139 / Mayıs 1727'de caminin

---

[4329] Mescid, köyde bulunan Şeyh Evliya Zaviyesinin mescidi olabilir. Nitekim bir yere iskân eden tekke ve zaviye şeyhleri, tekke ve zaviyelerinin yanında bir de mescit inşa ederlerdi.
[4330] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4331] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4332] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36; Kayıtta; söz konusu zaviyenin zaviyedarlık cihetinin evlad-ı vakfa meşrut kılınmış olmasına rağmen, hariçten Satılmış isimli bir zatın müdahalesi olmuştur. Mahkemede Satılmış'ın vakıf şartının hilafına hareket ettiğinin anlaşılması üzere, evlad-ı vakıftan Şeyh Hüseyin'e berat tevcihi yapılmıştır.
[4333] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 175.
[4334] VGMA, HD, 554, Vr.12, s. 21.
[4335] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 38.

müezzini olmadığından ve ihtiyaç olduğundan yevmi 1 akçe ile müezzin ataması yapılmıştır.[4336]

1.2.2.32. Kilisa / Gilisra Köyü

Köy, Hurufat defterlerinde Konya'nın Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerinden idi.

1.2.2.32.1. Şeyh Şibli Zaviyesi

Kayıtlarda, Şeyh Şibli Zaviyesi'nin Kilisa/Gilisra köyünün yakınında olduğu belirtilmektedir. Şevval 1115 / Şubat 1704'te zaviyenin şeyhi İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[4337] Ramazan 1118 / Aralık 1706'da İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu İsmail'e babası beratı gereğince berat tevcihi yapılmıştır.[4338]

1.2.2.32.2. Şeyh Hasan Zaviyesi

Zaviye, Kilisa/Gilisra köyünde idi. Hurufat defterlerinde, söz konusu zaviyeye zaviyedar ve mütevelli atamaları olmuştur. Zaviye tevliyetinin evlad-ı vakfa meşrut kılındığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı zaviye tevliyetine dışardan yapılan bazı müdahalelerden dolayı bazı durumlarda mahkemeye başvurulmuş ve vakıf şartı doğrultusunda meselenin halledildiği anlaşılmaktadır.[4339] C. Evvel 1135 / Şubat 1723'te zaviyenin "evladiyet ve meşrutiyet üzere" mütevellisi ve zaviyedarı Abdi'dir. Abdi'nin ölmesi üzerine oğlunun oğlu Abdülselam'a berat tevcihi yapılmıştır.[4340]

1.2.2.32.3. Kilisa / Gilisra Köyü Cami

R. Ahir 1105 / Kasım 1693 tarihli kayıtta[4341] köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte caminin 1 akçe ile hatibi İsa'nın beratı yenilenmiştir.[4342] Caminin Recep 1183 / Ekim 1769'da yevmi 1 akçe ile imamı Süleyman'dır.[4343]

1.2.2.32.4. Karahozlu Mahallesi Mescidi

Mescit, Kilisa / Gilisra köyü Karahozlu Mahallesi'nde idi. C. Evvel 1132 / Mart 1720'de mescidin 1 akçe ile imamı Mehmed'dir. Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine Ömer'e tevcih yapılmıştır.[4344]

[4336] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[4337] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.
[4338] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[4339] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88.
[4340] Gös. yer.
[4341] VGMA, HD, 1160, Vr.2, s. 175.
[4342] Gös. yer.
[4343] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 37.
[4344] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.

1.2.2.33. Gerade Köyü

Gerade köyü, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. XVII. yüzyılın sonlarında, söz konusu köyde "Dursun Mescidi" olarak bilinen bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1108 / Mart 1697'de mescidin 1 akçe ile mescit imamı Musa'nın beratı yenilenmiştir.[4345]

1.2.2.34. Gödene Köyü

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesine bağlı olduğu anlaşılan Gödene köyünde bir caminin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1122 / Ekim 1710 tarihli atama kaydında söz konusu caminin 1 akçe ile hatibi İsa'dır. İsa'nın ölmesi üzerine Mehmed, hatip olarak atanmıştır.[4346]

1.2.2.35. Hamlis Tekkesi Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Muharrem 1131 / Kasım 1718 tarihli hurufat kaydında, söz konusu köyde bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte mescit imamı olan Hızır'ın ölmesi üzerine Himmet imam olarak atanmıştır.[4347]

1.2.2.36. Ağça-in Köyü

Konya'nın Hatunsaray nahiyesine bağlı olan köyde, Hızır Ağa zaviyesi bulunmakta idi.[4348] Söz konusu köyde bulunan zaviyenin, Şeyh Gaybi ve evlatları adına XV. yüzyıl ortalarında kurulduğu anlaşılmaktadır.[4349] Ağça-in köyü mahsulü söz konusu zaviyenin vakfi idi. C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de vakfin mütevellisi Mustafa'dır. Mustafa'nın görevden ayrılması üzerine zaviyede tedrisat yapmak şartıyla Ali Halife'ye tevcih yapılmıştır.[4350]

1.2.2.37. Çalmanda Köyü

Hurufat defterlerinde, Çalmanda köyünün XVIII. yüzyılın başlarında, Hatunsaray nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır; ancak XVI. yüzyılda Seydişehir kazası sınırları içerisinde gösterilmiştir.[4351] Söz konusu köyde bir caminin olduğu, Hurufat defterlerinde anlaşılmaktadır. Zilkade 1115 / Mart 1704'te camide imam olan Şaban'ın beratı yenilenmiştir.[4352]

[4345] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[4346] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[4347] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67.
[4348] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[4349] Uzluk, *age*, s. 23; Küçükdağ-Doğru, *agm*, s. 369.
[4350] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[4351] Yılmaz, *agm*, s. 308.
[4352] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.

1.2.2.38. Ovalma Köyü

Ovalma köyü, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Hurufat defterlerinde, köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. İmam ve hatip atamalarının yapıldığı caminin, Zilkade 1183 / Şubat 1770'de hatibi Veliyüddin'dir. Veliyüddin'in köyyi terk edip nereye gittiği bilinmediğinden yerine Mehmed bin Hüseyin hatip olarak atanmıştır.[4353]

1.2.2.39. Karahüyük Köyü

Köy, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Konya Kalesi dizdarı Hafiz Ali, söz konusu köyde bir cami inşa ederek camiye minber koydurmuştur. Günün beş vakti için camide imam ve ikindi vakti ile cuma günleri için hatip olarak görev yapacak olan Ali Halife bin Süleyman'ın ataması Muharrem 1243 / Temmuz 1827'de olmuştur.[4354] Ali Halife bu göreve, mahalle cemaatinin onayı ve imtihanı kazanarak atanmıştır.

1.2.2.40. Tokaş Köyü

Köy, Hatunsaray nahiyesine bağlı idi. Kayıtlardan, köyde bir caminin bulunduğu anlaşılmaktadır. Önceleri mescit olan mabedin sonradan camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Şaban 1110 / Şubat 1699'da 1 akçe ile cami hatibi Hüseyin'dir.[4355]

1.2.2.41. Beran/Baran Köyü

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerden olan Beran köyünde bir cami tespit edilmiştir. Şevval 1136 / Haziran 1724 tarihli kayıtta caminin 2 akçe ile müezzini Ebubekir'dir. Ebubekir'in görevden ayrılması üzerine oğlu Mehmed babasının yerine geçmiştir.[4356]

1.2.2.42. Dolsa Köyü

Dolsa köyü, Hatunsaray nahiyesine bağlı köylerdendi. Ramazan 1118 / Aralık 1706 tarihli hurufat kaydında köyde bir caminin bulunduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte cami hatibinin Salih isimli zat olduğu belirtilmiştir. Söz konusu Salih'in ölmesi üzerine diğer Salih'e tevcih yapılmıştır.[4357]

[4353] VGMA, HD, 1125, Vr.3, s. 39.
[4354] VGMA, HD, 556, Vr.7, s. 16.
[4355] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[4356] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 89.
[4357] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.

1.2.2.43. Mejda Köyü

Hatunsaray nahiyesine bağlı olan köyde Durmuş Beg Mescidi bulunmakta idi. Mescidin imamı, Safer 1123 / Mart 1711'de Musa'dır. Verilen tarihte Musa'nın atik beratı yenilenmiştir.[4358]

1.2.2.44. Akviran Köyü

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesine bağlı olarak gösterilen Akviran köyünde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Caminin Şaban 1188 / Kasım 1706'da 1 akçe ile imamı Ahmed Halife'nin atik beratı yenilenmiştir.[4359]

1.2.2.45. Kumrallı Köyü

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesine bağlı olarak gösterilen köyde bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. R. Ahir 1141 / Kasım 1728'de mescidin 2 akçe ile imamı Ahmed'in beratı kaybolduğundan yeni berat tevcihi yapılmıştır.[4360]

1.2.2.46. Üç Kelle Köyü

Hurufat defterlerinde, Hatunsaray nahiyesine bağlı olarak gösterilen köyde bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Ramazan 1109 / Mart 1698'de mescidin 1 akçe ile imamı Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[4361]

1.2.2.47. İlyas Baba Köyü Tekkesi

Tekke, Hatunsaray nahiyesine bağlı İlyas Baba Tekkesi köyünde idi. Şaban 1115 / Aralık 1703 tarihli hurufat kaydında İlyas Baba Tekkesi Mescidi'nde imam İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[4362]

[4358] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 51.
[4359] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[4360] VGMA, HD, 1139, Vr.2, s. 190.
[4361] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[4362] VGMA, HD, 1107, Vr.3, s. 25.

1.3. SA'İD-İLİ / KADINHANI NAHİYESİ

1.3.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler

Kadınhanı[4363] / Sa'id-ili Konya'nın dört ilçesinden[4364] biri olan Kadınhanı ilçesinin, Klasik Devir'deki ismi "Pita" idi. Pita, Konya il merkezine 56 km uzaklıkta idi.[4365] Selçukluların bu bölgeye hâkim olmaları ile Pita ismi Kadınhanı olarak değiştirilmiştir. Kadınhanı ismi, Danişmend oğullarından Muzaferüddin Mahmud'un kızı Devlet Hatuna izafeten verilmiştir.[4366] Devlet Hatun ölmeden önce[4367] Sa'id-ili'nde bir kışlık han inşa ettirmiştir. Bu handan dolayı buraya Kadınhanı denmiştir. Sonraki tarihlerde ise ilçenin Sa'id-ili adını aldığı görülmektedir. Selçuklular zamanında devlet adamı olan Said adlı emire, Kadınhanı ve çevresi arpalık olarak verilmiştir. Bundan sonra söz konusu yöreye Sa'id-ili dendiği anlaşılmaktadır.[4368]

XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısını kapsayan Hurufat defterlerinde, Kadınhanı ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Kayıtlarda nahiye isminin Kadınhanı Derbendi, Kadınhanı köyü, Hatun Hanı köyü şeklinde geçtiği anlaşılmaktadır. Nahiyeye bağlı 14 köy ve 2 mezra ismi ile bu köy ve mezralarda bulunan çok sayıda cami, mescit, zaviye ve medrese tespit edilmiştir. Kayıtlardan söz konusu nahiye merkezinde de çok sayıda eser tespit edilmiştir. Bunlar: Turgutoğlu Zaviyesi, (Turgutoğlu Pir Hüseyin Beyoğlu Ömer Bey Zaviyesi), Hacı Mehmed Cami, Sünbül Hatun Mescidi, Hacı İsa Muallimhanesi, Mehmed Çelebi Mescidi, Hacı Pirli Mahallesi Mescidi, İbrahim Paşa Cami, Osman Oğulları Mescidi, Seyyid Ömer Mescidi, Hacı Hüseyin Ağa Mescidi, Satılmış Zaviyesi, şeklinde geçmektedir.

1.3.1.1. Turgutoğlu Zaviyesi

Hurufat kayıtlarında zaviyenin ismi; Turgutoğulları Zaviyesi, Turgutoğlu Pir Ömer Zaviyesi ya da Turgutoğlu Ömer Beg Zaviyesi şeklinde geçmektedir.[4369] Pir Ömer aslında Turgutoğlu Pir Hüseyin oğlu Ömer Bey'dir. Ömer Bey, Karamanoğlu

---

[4363] R. ahir 1166 / Şubat 1753'te Kadınhanı, Sa'id-ili'ne bağlı bir köy olarak geçmektedir. Ancak bu durumun oluşmasında Kadınhanı'nın, nahiye merkez köyü olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bkz, VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8.

[4364] Diğerleri, Hatunsaray, Sudirhemi, Sahra ilçeleridir.

[4365] Yürüme mesafesi, 12 saattır. *Bkz,* İzzet Sak, "Konya Şer'iye Sicillerinde Bulunan Said İli Nahiyesi İle İlgili Bazı Kayıtlar (1690-1740)**", I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s. 142.

[4366] Konyalı, *age*, s. 385; Önder, *Mevlana Şehri*, s. 479; Hacıgökmen, "Selçuklu Danişmendli ilişkileri Çerçevesinde Kadınhanı'na Adını Veren Raziye Devlet Hatun", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu**, *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s. 38.

[4367] Devlet Hatun'un miladi 1230'dan önce ölmüştür. Konyalı, *age*, s. 386.

[4368] Önder, *age*, s. 479.

[4369] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.

II. İbrahim Bey zamanında Kadınhanı'nda valilik yapmış ve burada önemli eserler bırakmıştır.[4370] Şu hâlde Ömer Bey, söz konusu zaviyeyi XV. yüzyılın ilk yarısında yapmıştır.[4371] Zaviye ile birlikte bir de imaret yaptırmıştır. Zaviyeye XVI. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında mütevelli, nazır, tekkenişin, atamaları yapılmıştır.[4372] Söz konusu atama kayıtlarından zaviye tevliyetinin evlada meşrut kılındığı anlaşılmaktadır.[4373] Zaviyenin Safer 1111 / tarihli hurufat kaydında yarım akçe ile zaviyedarı Ali'dir; ancak Ali'nin bir süre sonra görevinden feragat ettiği anlaşılmaktadır.[4374] Şevval 1133 / Temmuz 1721'de yevmi 1 akçe ile zaviyenin nazırı evlad-ı vakıftan Ali'dir. Ali'nin bir süre sonra görevini oğlu Seyyid Abdullah lehine feragat ettiği anlaşılmaktadır.[4375]

1.3.1.2. Seyyid Hacı Mehmed Cami

Konya'nın Kadın Hanı nahiyesinin Karahisarlı Mahallesi'nde idi.[4376] Caminin banisi, camiye ismini veren Hacı Mehmed'dir.[4377] Hurufat defterlerinden, caminin XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4378] Camiye ilişkin Şevval 1177 / Nisan 1764'te caminin imamının olmadığı anlaşılmaktadır. Verilen arzuhal üzere Ali Halifeye tevcihat yapılmıştır.[4379] R. Ahir 1203 / Aralık 1788'de söz konusu caminin hem imamı hem de hatibi olduğu anlaşılan Ali'nin beratı yenilenmiştir.[4380] Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine Kadın Hanı muhafızı Abdullah'ın arzıyla, Ali bin Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4381] Şaban 1231 / Haziran 1816'da caminin hasbi imamı ve yarım akçe ile hatibi Ahmed bin Ali'dir. 14 Şaban 1231/ 10 Temmuz 1816'da Ahmed'in çocuksuz ölmesi üzerine Mustafa bin Halil'e berat tevcihi yapılmıştır.[4382]

[4370] Önder, gös.yer.
[4371] Mehmed Akif Erdoğru, Zaviyenin kuruş tarihini 1423 olarak vermiştir. Erdoğru, "Karaman Zâviyeleri, s. 90.
[4372] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51; VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15; VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29; VGMA, HD, 1109, Vr.1, s. 13.
[4373] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[4374] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[4375] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[4376] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21; bazı kayıtlardan, söz konusu mahallenin XVIII. yüzyılda Kadın Hanına çok yakın bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[4377] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[4378] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21; VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.
[4379] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21.
[4380] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31; VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[4381] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 11.
[4382] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 12.

1.3.1.3. Sümbül Hatun Mescidi / Cami

Konya'nın Kadınhanı nahiyesinin Karahisarlı Mahallesi'nde idi.[4383] Mescidin banisi, mescide ismini veren Sümbül Hatun'dur. Sümbül Hatun'un mescidine vakıflar da tahsis ettiği anlaşılmaktadır. Hicri 1176'da mescidin imamı ve mescit vakfının mütevellisi Ali Halife'dir. Verilen tarihte Ali Halife'nin beratının yenilendiği anlaşılmaktadır.[4384] Şevval 1177 / Nisan 1764'te mescidin camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Hayır sahibi bir kişi olarak bilinen Hacı İbrahim, mescide minber koydurduğu ve mescidin camiye çevrildiği ve caminin hasbi hatibinin de Hacı İbrahim olduğu anlaşılmaktadır.[4385] Söz konusu caminin gönümüzde mevcudiyeti hakkında bir bilgiye ulaşılamadı.

1.3.1.4. Hacı İbrahim Muallimhanesi

Muallimhane, Kadınhanı mahallelerinden Karamanî Mahallesi'nde idi. El-Hac İbrahim, muallimhanenin yanında bir de mescit inşa ettirmiştir.[4386] Şevval 1169 / Haziran 1756'da muallimhanenin muallimi sübyanı olmadığından yevmi 1 akçe ile Ahmed Halife muallim olarak atanmıştır.[4387]

1.3.1.5. Damad İbrahim Paşa Cami

Cami, Konya'nın Kadınhanı nahiyesinde / Derbendi'nde idi. XVIII. yüzyıl başlarında faal olduğu anlaşılan caminin banisi, Lale Devri sadrazamı Damad İbrahim Paşa'dır.[4388] Hurufat defterlerinde atama kayıtları bulunan[4389] caminin XIX. yüzyılın başlarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[4390]

1.3.1.6. Mehmed Çelebi Mescidi

Mescit, Kadınhanında idi. Mescidin banisi Mehmed Çelebi'dir. R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te mescidin hasbi imamı Abdullah Halife'dir. Verilen tarihte Abdullah Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4391] Ramazan 1169'da mescidin hasbi imamı Ömer'dir.[4392] C. Evvel 1229 / Nisan 1814'te mescit imamı Mustafa'dır.[4393]

[4383] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[4384] Gös. yer.
[4385] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21.
[4386] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 20.
[4387] Gös. yer.
[4388] VGMA, HD, 1115, Vr.11, s. 16.
[4389] VGMA, HD, 1115, Vr.8, s. 10; VGMA, HD, 552, Vr.9, s. 13.
[4390] VGMA, HD, 553, Vr.9, s. 16.
[4391] VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 19.
[4392] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.
[4393] VGMA, HD, 555, Vr.4, s. 8.

1.3.1.7. Hacı Pirli Mahallesi Mescidi

Mescit, Kadınhanı merkez köyünde Hacı Pirli Mahallesi'nde idi. Mahalleli hayırseverler tarafından yapılan mescidin imamı olmadığından 3 Zilhicce 1222 / 1 Şubat 1808'de Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4394]

1.3.1.8. Hacı İbrahim Beg Cami

Hurufat kayıtlarında caminin Kadınhanı Derbendi yakınında Karahisar Mahallesi'nde olduğu belirtilmiştir.[4395] Caminin banisi Hacı İbrahim'dir.[4396] Hacı İbrahim'in R. Ahir 1178 / Eylül 1764 tarihli kayıtta söz konusu camiye minber koydurduğu anlaşılmaktadır.[4397] C. Evvel 1180 / Ekim 1766'da caminin kayyımı olmadığından ve ihtiyaç olduğundan Ali bin İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[4398] Caminin şevval 1193 / Ekim 1779'da hasbi hatibi Hüseyin'in beratı yenilenmiştir.[4399] Hüseyin Efendi'nin ölmesi üzerine oğlu Mustafa bin Hüseyin'e babası beratı tevcih edilmiştir.[4400]

1.3.1.9. Osman Oğulları Mescidi

Mescit, Kadınhanı nahiyesinin yakınında bulunan Karahisarlı Mahallesi'nde idi. Mescit Osmanoğulları tarafından yaptırılmıştır. XVIII. yüzyılın ortalarında faal olduğu anlaşılan mescidin imama ihtiyacı olduğundan Hafiz Hasan Halife bin Abdurrahman Beg'e hicri 1177 / miladi 1763'te berat tevcihi yapılmıştır.[4401]

1.3.1.10. Seyyid Ömer Mescidi

Mescit Kadınhanı'nın Karahisarlı Mahallesi'nde idi. Seyyid Ömer tarafından inşa ettirilen mescidin para vakfi da bulunmaktadır. R. Ahir 1170 / Aralık 1756'da mescit vakfından almak üzere yevmi 5 akçe ile mescit imamet ciheti, mescidin banisi oğlu Süleyman'a tevcih yapılmıştır.[4402]

1.3.1.11. Hacı Hüseyin Ağa Cami

Cami, Kadınhanı'nda idi. Hurufat kayıtlarında caminin banisi Hacı Hüseyin Ağa olarak geçmektedir. R. Ahir 1166 / Şubat 1753'te yevmi yarım akçe ile cami

[4394] VGMA, HD, 553, Vr.12, s. 19.
[4395] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101.
[4396] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[4397] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 24.
[4398] VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 32.
[4399] VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 29.
[4400] VGMA, HD, 551, Vr.2, s. 101.
[4401] VGMA, HD, 1108, Vr.6, s. 21.
[4402] VGMA, HD, 1216, Vr.2, s. 15.

imamı Mehmed Halife'dir. Verilen tarihte Mehmed Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4403]

1.3.2. Nahiyeye Bağlı Köy ve Vakıf Eserler

1.3.2.1. Karsari Köyü

Köy, Kadınhanı nahiyesine bağlı idi. Karsarı köyünde el-Hac Hüseyin bin el-Hac Musa'nın bir muallimhane inşa ettiği anlaşılmaktadır.[4404] XVIII. yüzyılın ilk yarısında faal olduğu anlaşılan muallimhanenin para vakfının da olduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1166 / Haziran 1753'te muallimhanenin muallim-i sübyanı ve para vakfının mütevellisi olmadığından Hasan mütevelli olarak atanmıştır.[4405] Hicri 1176 / miladi 1762'de muallimhanenin 1 akçe ile muallim-i sübyanı ve vakıf malının mütevellisi Hasan'ın ölmesi üzerine Derviş Ahmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4406]

1.3.2.2. Saray-ini Köyü

Saray-ini/önü köyü, Said-ili/ Kadınhanı nahiyesine bağlı idi. Turgutoğlu Hüseyin Beğ'in söz konusu köyde bir cami inşa ettiği anlaşılmaktadır. XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan camiye birtakım atama kayıtları yapılmıştır.[4407] 3 R. Ahir 1111 / 3 Eylül 1699'da,sülüs hisse ile imamet ve sülüs hisse ile müezzinlik cihetine sahip olan Mehmed Emin bin İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Ahmed bin Mehmed Emine berat tevcihi yapılmıştır.[4408] Söz konusu camide müştereken imam ve hatip olan Halil ve Abdullah'a Şaban 1170 / Nisan 1757'de berat tevcihi yapılmıştır.[4409] Hurufat kayıtlarından Saraç ve Medan köylerinin gelirleri de söz konusu camide imam ve müezzin olanlara vakfedilmiştir.[4410]

1.3.2.3. Davud Beg Köyü

Davud Beg köyü, XVIII. yüzyılın ortalarında, Said-ili/ Kadınhanı nahiyesine tabi idi. Hurufat kayıtlarında "Davud Beg köy Derbendi" olarak geçmektedir.[4411] Bu durumda Kadınhanı'na bağlı olan köyün önemli bir konumda yer aldığı

[4403] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 19.
[4404] Bazı kayıtlarda Kadınhanı nahiyesinin mahallesi olarak geçen Karsarı Mahallesi, bazı kayıtlarda ise, Kadınhanına bağlı bir köy olarak geçtiği anlaşılmaktadır. Bkz, 535. Ve 536. Dipnotlar. Her iki durumda da Karsari köy/mahallesinin söz konusu nahiyeye çok yakın olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.
[4405] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[4406] Gös. yer.
[4407] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 37; VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 3; VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 15; VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 31; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14; VGMA, HD, 1111, Vr.6, s. 10.
[4408] VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 14.
[4409] VGMA, HD, 1106, Vr.13, s. 25.
[4410] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 38.
[4411] VGMA, HD, 1216, Vr.6, s. 23.

anlaşılmaktadır. Bir caminin yer aldığı köyde Safer 1176 / Ağustos 1762'de Mehmed bin Mustafa'nın cami hasbi imamı olduğu ve beratının yenilendiği anlaşılmaktadır.[4412]

1.3.2.4. Yenice Köyü

Yenicekaya köyü, Said-ili/Kadınhanı nahiyesine bağlı idi. Söz konusu köyde Bedelci Mehmed Ağa'nın[4413] bir "Dersiasi" bulunmaktadır. Dersiye'de dersiam olan Osman'ın görevini Muharrem 1117 / Nisan 1705'te Ali devralmıştır.[4414] Ayrıca, Bedelci'nin, gelirini Konya'da Şeyh Osman-ı Rumi Zaviyesine vakfettiği bir değirmeni ve bir de bahçesi bulunmaktadır.[4415] Değirmen gelirinden, Konya'da ders vermek şartıyla mütevelli ve müderris olan Seyyid Osman'ın nısfi tedris ile görevini Ali'ye devretmiştir.[4416]

1.3.2.5. Yenicekaya Köyü

Hurufat kayıtlarında söz konusu köyde eski bir değirmen vakfının olduğu anlaşılmaktadır.[4417] Recep 1202 / Nisan 1788'de vakfin mütevellisi olmadığından ve ihtiyaç olduğundan Seyyid Musa bin Abdullah'a berat tevcihi yapılmıştır.[4418] Seyyid Musa'nın ölmesi üzerine oğlu Abdulhay'a berat tevcihi yapılmıştır.[4419] Abdulhay'ın çocuksuz ölmesi üzerine ümmizadesi es-Seyid Abdülkadir ve es-Seyyid Ali'ye R. Evvel 1226 / Mart 1881'de müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[4420]

1.3.2.6. Suluzengi Köyü

Köy, Said-ili nahiyesine bağlı idi.[4421] Konya şeriye sicillerinden, söz konusu köyün Hundi Hatun'un vakfi olduğu anlaşılmaktadır.[4422] Hurufat defterlerinde, söz konusu köyde bulunan Hundi Hatun Vakfi tevliyetine birtakım atamalar yapılmıştır. C. Ahir 1129 / Mayıs 1717'de dörtte bir mahsul ile ve meşrutiyet üzere mütevellisi

---

[4412] Gös.yer.
[4413] Bedelci Mehmed Ağa'nın Konya'da bahçe ve değirmen, mescit, paşa (bedelci) sarayı gibi dinî, hayri ve sosyal yapılar inşa ederek kurmuş olduğu vakıf ile bu yapıların finansmanını sağlayarak, başka pek çok mabetteki imam ve hatibin yevmiyeleri de bu vakıftan karşılanmıştır. Bu yapılar hakkında ilgili yerlerde açıklamalar yapılmıştır.
[4414] VGMA, HD, 1107, Vr.6, s. 31.
[4415] VGMA, HD, 1107, Vr.4, s. 26.
[4416] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4417] Hurufat kayıtlarında, "Said-ili ma Lâdik Kurralarından Yenicekaya Köyü" denmektedir. Söz konusu kayıttan anlaşıldığına göre, Yenicekaya köyünün Lâdik'e, dolayısıyla Said-İline bağlı olduğu anlaşılmaktadır.
[4418] VGMA, HD, 1113, Vr.7, s. 13.
[4419] VGMA, HD, 552, Vr.3, s. 2.
[4420] VGMA, HD, 554, Vr.13, s. 23.
[4421] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[4422] Sak, *a.g.m*, s. 165.

Şayh Halil'in ölmesi üzerine oğlu Hasan'a babası beratı ile tevcih yapılmıştır.[4423] Söz konusu vakfın nazırı olmadığından Safer 1183 / Haziran 1769'da muayyene ve meşrutiyet üzere Seyyid Hafiz Mehmed nazır olarak atanmıştır.[4424] Hicri 1184 / miladi 1770'de Seyyid Ömer söz konusu görevi Seyyid Hafiz Mehmed'den devralmıştır.[4425] Hundi Hatun, Konya'daki Darulhuffazında cüzhan olan Seyyid Hafiz Mehmed'e, Suluzengi köyü öşründen 5 hisse galle yevmiye ayrılmıştır.[4426] Söz konusu köy gelirinden senede 2 hisse yevmiye ile cüz okuyan Hafiz Ahmed, Hafiz Mustafa ve Hafiz Mahmud kardeşlerden Hafiz Mustafa'nın ölmesi üzerine hissesi diğer kardeşi Seyyid Hafiz Mehmed'e verilmiştir.[4427] Söz konusu vakfın R. Ahir 1222 / Mayıs 1710'da beşte bir hisse ile mutasarrıfı Şeyh Hasan'dır.[4428]

1.3.2.7. Absari Köyü

Sa'id-ili nahiyesine bağlı idi. Absarı köyünin, Konya merkezde bulunan Şeyh Ebu'l-Fazıl Cami'nin vakfi idi.[4429] Söz konusu köyde bir cami ve caminin yanında bir dükkânın bulunduğu anlaşılmaktadır.[4430] Yıllık 1 mud hınta rub ile dükkânın mütevellisi İbrahim'dir. İbrahim'in feragat etmesi üzerine Şaban 1101 / Mayıs 1690'da berat tevcihi yapılmıştır.[4431] Dükkân vakfının mütevelliliğini Ahmed ve İbrahim müştereken yapmıştır. Ancak bir süre sonra Ahmed'in ölmesi üzerine 6 Zilhicce 1169 / 1 Eylül 1756'da Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4432] Absarı köyü Vakfı'ndan almak üzere, yıllık 1 mud gallenin sülüs hissesiyle, Şeyh Ebu'l-Fazıl Cami'nde cuma günleri vaiz olan Mustafa'nın ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'e Şeyhülislam Mehmed Efendi'nin onayı ile Zilhicce 1199 / Ekim 1785'te tevcih yapılmıştır.[4433] Söz konusu vakıf mütevellisi atamalarının, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar yapıldığı anlaşılmaktadır.[4434]

[4423] VGMA, HD, 1107, Vr.21, s. 61.
[4424] VGMA, HD, 1125, Vr.2, s. 36.
[4425] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.
[4426] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[4427] VGMA, HD, 1115, Vr.6, s. 6.
[4428] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 13.
[4429] VGMA, HD, 1111, Vr.4, s. 6.
[4430] Gös. yer.
[4431] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s. 4.
[4432] VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.
[4433] VGMA, HD, 1113, Vr.5, s. 7.
[4434] VGMA, HD, 1106, Vr.19, s. 37; VGMA, HD, 1106, Vr.26, s. 53; VGMA, HD, 1113, Vr.3, s. 4; VGMA, HD, 1113, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 8; VGMA, HD, 557, Vr.5, s. 7; VGMA, HD, 1113, Vr.3, s. 3; VGMA, HD, 552, Vr.8, s. 12; VGMA, HD, 555, Vr.3, s. 5; VGMA, HD, 553, Vr.4, s. 5; VGMA, HD, 1106, Vr.10, s. 21.

1.3.2.8. Susuz Bağ Köyü

Köy, Konya'nın Sa'id-ili nahiyesine bağlı idi. Hurufat kayıtlarından köyün Hundi Hatun'un vakfi olduğu anlaşılmaktadır. Vakıf tevliyeti evlad-ı vakfa meşrut kılınmıştır. R. Evvel 1179 / Ağustos 1765'te evlad-ı vakıftan Şeyh Ömer'in beşte bir mahsulle vakıf mütevellisi olduğu anlaşılmaktadır. Şeyh Ömer'in ölmesi üzerine oğlu Şeyh Hasan Halife'ye tevcih yapılmıştır.[4435] Şeyh Hasan'ın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Şeyh Ömer'e tevcih yapılmıştır. Söz konusu tevcih, zamanın Sa'id-ili ve Lâdik kadısı olan Kadı İbrahim'in arzıyla 10 Muharrem 1230 / 23 Aralık 1814'te gerçekleşmiştir.[4436]

1.3.2.9. Lâdik Köyü

Günümüz Konya merkezine 40 km. uzaklıkta bulunan Lâdik, Sarayönü ilçesinin bir mahallesidir. XVIII. yüzyılın başlarında Sa'id-iline bağlı bir köy olan Lâdik Şeyh Sadreddin Konevi Vakfı olduğu anlaşılmaktadır.[4437] 28 Muharrem 1146 / 11 Temmuz 1733'te Lâdik ve Kâfir Değirmeni'nin öşür mahsulü mütevelisi Ali'nin ölmesi üzerine Şeyh Hamza'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4438] Söz konusu köyün reaya ve piyade öşürleri ile urfiye vergisinin dörtte üçü, haracının tamamı Sadreddin Konevi Vakfı idi.[4439] Lâdik köyünde bir medrese ve medresenin yanında bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır.[4440] Mescidin hasbi imamı Hüseyin Halife'nin Şaban 1150 / Kasım 1737'de beratı yenilenmiştir.[4441] Lâdik köyünde bulunan Şeyh Mahmud Cami'nde vaiz olanlar için, Hacı Ali ile Molla Osman'ın bir para vakfi kurdukları anlaşılmaktadır. Söz konusu mescitte imam olan Hüseyin Halife'ye bu vakıftan yevmiye bağlanmıştır. [4442] Bu mescidin daha sonra camiye çevrildiği anlaşılmaktadır.[4443]

1.3.2.9.1. Şeyh Mahmud Efendi Cami

Hurufat kayıtlarında Cami-i Kebir olarak da geçen caminin Lâdik köyünde, Derbend'de olduğu belirtilmiştir.[4444] Caminin banisi Şeyh Mahmud Efendi'dir.[4445] Şevval 1171 / Haziran 1758'de camide vazife-i muayyene ile hatip Hüseyin bin

[4435] VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 29.
[4436] VGMA, HD, 555, Vr.5, s. 10.
[4437] VGMA, HD, 1109, Vr.3, s. 18.
[4438] Gös. yer.
[4439] Konyalı, *age*, s. 497.
[4440] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[4441] Gös. yer.
[4442] VGMA, HD, 1106, Vr.5, s. 11; VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 5.
[4443] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[4444] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117.
[4445] Gös. yer.

İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[4446] Hüseyin bin İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine Mehmed bin Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4447] Mehmed bin Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Yahya'ya C. Evvel 1190 / Haziran 1776'da berat tevcihi yapılmıştır.[4448] Şevval 1174 / Mayıs 1761'de camide vaiz ve imam olanlar için Hacı Ali ve Osman'ın para vakfından yevmiye bağlanmıştır.[4449]

1.3.2.9.2. Hüseyin Efendi Medresesi

Lâdik köyünün yakınında olan medresenin banisi Hüseyin Efendi'dir.[4450] Hüseyin Efendi medresenin tevliyetini ve müderrisliğini hayatta oldukça kendisine, vefat ettikten sonra ise çocuklarına ve torunlarına şart koşmuştur.[4451] Hüseyin Efendi'nin ölmesi üzerine vakıf tevliyeti ve müderrisliği, kadı Müslihzade Mehmed arzıyla hicri 1184 / miladi 1770'te Mustafa'ya tevcih edilmiştir.[4452]

1.3.2.9.3. Hacı Mustafa ve Kasım Mescidi

Lâdik köyü aşağı mahalde bulunan mescidin banisi Hacı Mustafa ve Kasım isimli hayır sahibi kişilerdir. Söz konusu mescidin tevliyetini de Şaban 1173 / Mart 1760'da Hacı Mustafa ve Kasım Halife'ler üzerlerine almışlar.[4453] Mescidin XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edildiği anlaşılmaktadır.[4454] Ancak XVIII. yüzyılın sonlarında mescidin faal olduğu ve mescide imam atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[4455]

1.3.2.9.4. Tuzlu Köyü

Sa'id-ili nahiyesine bağlı idi. Hurufat defterlerinde, söz konusu köyde bir caminin bulunduğu anlaşılmaktadır.[4456] Yarım akçe ile caminin ferraş ve bevvabı Abdullah'ın ölmesi üzerine Mehmed'e Şaban 1235 / Mayıs 1820'de tevcih yapılmıştır.[4457]

[4446] VGMA, HD, 1106, Vr.16, s. 32.
[4447] VGMA, HD, 1108, Vr.3, s. 14.
[4448] VGMA, HD, 551, Vr.10, s. 117.
[4449] VGMA, HD, 1106, Vr.27, s. 54.
[4450] VGMA, HD, 1106, Vr.6, s. 12.
[4451] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[4452] Gös. yer.
[4453] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 48; Cami banilerinin, Şaban 1173'lerde hayatta olduklarına göre mescidin muhtemel tarihinin hicri 1170 / miladi 1756 olduğu anlaşılmaktadır.
[4454] Gös. yer.
[4455] VGMA, HD, 1111, Vr.9, s. 16.
[4456] VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 229.
[4457] Gös. yer.

1.3.2.9.5. Kara Yaka Köyü

Sa'id-ili nahiyesine bağlı olan köyde 1 caminin bulunduğu anlaşılmaktadır.[4458] C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de söz konusu köy caminin 1 akçe ile imamı Osman'a berat tevcihi yapılmıştır. Osman'a, İbrahim adında hayır sahibi bir kişinin kurmuş olduğu vakfından yevmiye bağlandığı anlaşılmaktadır.[4459]

1.3.2.9.6. Kestel Köyü

Kestel köyü, Sa'id-ili nahiyesine bağlı idi. Köyde Mehmed Ağa'nın bir mescit yaptırdığı anlaşılmaktadır. R. Evvel 1116 / Temmuz 1704'te mescidin imamı Musli'nin beratı olmadığından berat tevcihi yapılmıştır.[4460]

1.3.2.9.7. Bozok Köyü

Bozok köyü, Sa'id-ili nahiyesine bağlı idi. Hurufat kayıtlarından köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Şaban 1119 / Ekim 1707'de 1 akçe yevmiye ile camide hatip olan Mehmed'in beratı yenilenmiştir.[4461]

1.3.2.9.8. Hacı Pınarı Köyü

Hacı Pınarı köyü, Sa'id-ili nahiyesine bağlı idi. Köyde Sadettin ismindeki bir zatın vakfi bulunmaktaydı. Vakfin evlada meşrut kılındığı anlaşılmaktadır.[4462] Muharrem 1140 / Ağustos 1727'de vakfin tevliyeti Mehmed iken, bir süre sonra Ahmed adındaki başka bir şahsın aldığı ve berat ettirdiği anlaşılmaktadır.[4463] Söz konusu Ahmed'ın bir süre sonra görevini bıraktığı anlaşılmaktadır.[4464]

1.3.3. Nahiyeye Bağlı Mezra ve Vakıf Eserler

1.3.3.1. Mahmud Arif Mezrası ve Şeyh Satılmış Zaviyesi

Sa'id-ili nahiyesine bağlı olan mezranın öşür gelirinin Padişah fermanıyla, Şeyh Satılmış'a ve evlatlarına vakfedildiği anlaşılmaktadır.[4465] Ancak Şeyh Satılmış vefat ettiğinden ve evlatları olmadığından zaviyesinde her gün Fetih Süresi okuması şartıyla Fetihhanlara şart koşulmuştur. 27 R. Ahir 1179 / 13 Ekim 1765'te Fettihhan Abdullah bin Ahmed'e kadı İsmail arzıyla tevcih yapılmıştır.[4466] Satılmış zaviyesinin Şaban 1174 / Mart 1761'de hisse galle ile nazırı Marziye Hatun'dur. Marziye

[4458] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[4459] Gös. yer.
[4460] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[4461] VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40.
[4462] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[4463] Gös. yer.
[4464] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 179.
[4465] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1; VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4; VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 46.
[4466] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 1.

Hatun'un verilen tarihte beratı yenilenmiştir.[4467] Hurufat kayıtlarından zaviyeye; mütevelli, Fetihhan, nazır ve evkafına cabi atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[4468]

1.3.3.2. Kâfir Değirmeni Mezrası

Lâdik köyünin yakınında idi. Mezranın Şeyh Sadreddin Konevi Vakfi olduğu anlaşılmaktadır.[4469] Buradan elde edilen mahsul Şeyh Sadreddin Konevi Zaviyesi'nin zaviyedarı, mütevellisi, ferraşı ve müderrisi için ayrılmıştır.[4470] Söz konusu görevlerde 10 R. Ahir 1192 / 8 Mayıs 1778'de bulunan Hz. Mevlana'nın sülalesinden Seyyid Mehmed Emin ibn-i Seyyid İbrahim ölmesi üzerine oğulları Seyyid Yakup, Seyyid İbrahim, Seyyid Hüseyin'e müştereken tevcih yapılmıştır.[4471]

[4467] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[4468] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47; VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 45.
[4469] VGMA, HD, 1111, Vr.3, s. 3.
[4470] VGMA, HD, 1111, Vr.7, s. 12.
[4471] VGMA, HD, 557, Vr.3, s. 4.

1.4. SAHRA NAHİYESİ

1.4.1. Nahiye Merkezi ve Merkezde Bulunan Vakıf Eserler

Sahra nahiyesi, Konya'nın Meram ilçesinin 25 km güneyinde, Konya-Karaman yolu üzerinde bulunmaktadır. Nahiyenin, I. Selim zamanında miladi 1518'de yapılan Konya tahririnde 68 köyünün olduğu anlaşılmaktadır.[4472] Kanuni zamanında, Konya Kalesi'nin tımar ve bakımı için kaydedilen 29 köyden bazılarının Sahra nahiyesine bağlı köyler olduğu anlaşılmaktadır.[4473]

Hurufat defterlerinde, Sahra nahiyesine bağlı 32 Köy 4 mezra ve 3 çiftlik adı geçmektedir. Nahiye merkezinde Taşkın Baba Zaviyesi ve Vakıfları ve Taşkın Baba Vakfi'na intikal edilen Şeyh Ahmed Vakıfları, Sinan Ağa Cami ve Hanı, Karamoğlu Hazinedarı Mescidi, Ferhunye Vakfi(Sarıoğlan Mezrası[4474]), Hadi Paşa Vakfi, Veled-i Selahattin Vakfi, Hayreddin Mescidi, Numan Efendi Mescidi,

1.4.1.1. Taşkın Baba[4475] Takkesi

Sahra nahiyesinin Rumoğlu köyünde[4476] bulunan[4477] Taşkına Baba(Molla Dede) Türbesi, Rumoğlu köyünün 1 km kuzeyinde bulunmaktadır.[4478] Karamanoğlu İbrahim tarafından Taşkın Baba Zaviyesi'ne, Zemgicek'e bağlı Sevindügin-i Kızılviran mezralarının gelirleri vakfedilmiştir.[4479] Hicri 888 / miladi 1483 tarihli Karaman eyaleti vakıf tahrir defterinde zaviyenin yıllık geliri 700 akçe olarak gösterilmiştir.[4480] Hicri 1177 / miladi 1763 tarihli hurufat kayıtta, Sahra nahiyesine bağlı Dedemoğlu köyünün, Taşkın Baba Zaviyesi'nin vakfi olduğu anlaşılmaktadır, 6

[4472] Konyalı, *age*, s. 225.
[4473] Konyalı, *age*, s. 162.
[4474] VGMA, HD, 1216, Vr.5, s. 20; VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24.
[4475] Taşkın Baba ya da Dede Molla olarak bilinen zattın evliya-i kiramdan olduğu anlaşılmaktadır. Yavuz Sultan Selim zamanında yaşadığı tahmin edilen zattın mezarı Sahra nahiyesinde, Rumoğlu köyününde bulunmaktadır.
[4476] Sahra nahiyesine bağlı ve Taşkın Baba'nın türbe ve zaviyesinin bulunduğu Rumoğlu köyü, ismini Şeyh Ahmed'den aldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere Şeyh Ahmed, Taşkın Baba'nın soyundan geldiği ve Rumoğlu olarak tanındığı anlaşılmaktadır. Şeyh Ahmed'in Konya'da bir mahalleye adını verdiği ve söz konusu mahallede bir mescit inşa ettiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Şeyh Ahmed'in At Pazarı Kapısı yakınında, Valide Hanı civarında da bir han inşa ettiği ve bu hanın gelirleri ile hanın yakınında 1 boyacı dükkânı ile 2 diğer farklı dükkânın gelirlerini Taşkın Baba Zaviyesi ve Türbesine vakfettiği anlaşılmaktadır. Bkz, VGMA, HD, 554, Vr.11, s. 19; VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19; VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13; VGMA, HD, 1108, Vr.1, s. 11; VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23.
[4477] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12; VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 47; VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12,; Rumoğlu hakkında, Konya Mahalleleri ve Mescidleri kısmında detaylı bilgi verilmiştir.
[4478] Ahmet Çelik, "Dede Molla", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt: 13, Sayı: 27, Konya, 30 Ekim 2013.
[4479] Erdoğru, *Karaman Zaviyeleri*, s. 116. Ayrıca bkz, *387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri*, s. 75.
[4480] Coşkun, *agm*, s. 28.

sehme ayrılan söz konusu gelirin vakıf şartına göre, 1 sehmi zaviyede cüzhan olanlara ayrılmıştır. Söz konusu tarihte zaviyenin cüzhanı Seyyid Mehmed'dir.[4481] Zaviyenin XVIII. yüzyıl ile XIX. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır.[4482] Taşkın Baba'nın soyundan geldiği anlaşılan Şeyh Ahmed'in[4483] düzenlemiş olduğu vakfiyesinde, vakıf mallarını Taşkın Baba Vakfi'na kattığı anlaşılmaktadır.[4484] Vakfin C. Ahir 1173 / Ocak 1760'da nazırı Seyid Mehmed ve Seyyid Baba? İbn Hacı Ömer'dir.[4485] Tekkenin Recep 1119 / Eylül 1707'de muayyene ile cüzhanı Seyyid Mehmed Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4486] Aynı tarihli başka bir kayıtta, evlad-ı vakıftan olduğu anlaşılan Seyyid Mehmed bin Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed bin Seyyid Hacı Ömer'in Taşkın Baba Vakfi'na mutasarrıf oldukları anlaşılmaktadır.[4487] Hicri 1178 / miladi 1764'te Sahra nahiyesine bağlı Kezir köyünin, Taşkın Baba Zaviyesi'nin vakfi olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte vakfin mütevellisi ve abkeşi Mustafa Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır.[4488]

1.4.1.2. Sinan Ağa Cami

Cami, Sahra nahiyesinin Karaöyük mevkiinde idi.[4489] Caminin banisi camiye ismini veren Sinan Ağa adındaki zattır. Caminin ne zaman yapıldığı belli değildir; ancak Hurufat defterlerinde geçen atama kayıtlarından caminin XVII. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı anlaşılmaktadır.[4490] Sinan Ağa yapmış olduğu caminin yanı sıra bir han da inşa etmiştir. Hanın gelirlerini söz konusu camiye vakfetmiştir. Sahra nahiyesinde bulunan Bayramlı mezrasının gelirleri bu hanın, dolayısıyla caminin vakfi idi. R. Evvel 1140 / Ekim 1727'de Kaya Değirmeni ile hududu olan Bayramlı mezrasının gelirleri de Sinan Çelebi Vakfi olduğu belirtilmiştir.[4491] Verilen tarihte mezranın mutasarrıfi Sinan'dır. Mezra'nın hicri 1209 / miladi 1794'te muayyene ile mutasarrıfi ve yarım akçe ile Sinan Ağa(Çelebi) Cami Vakfi mütevellisi Seyyid

[4481] VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 19; Söz konusu zaviyede cüzhan olanların, vakıf evladı olmaları gerektiği vakfiyesinde belirtilmiştir.
[4482] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39; VGMA, HD, 554, Vr.8, s. 13.
[4483] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 2.
[4484] VGMA, HD, 1216, Vr.4, s. 18; Söz konusu kayıtta, Şeyh Ahmed'in Zaviyeye vakfettiği malın 6 sehimden 2 sehmi zaviyedar'a 2 sehmi zaviyeye gelen ayende ve revende ye(yolculara) bir sehmi, zaviyenin ihtiyaçlarına ve bir sehmini de zaviyede cüz-i şerif okuyanlara şart koştuğu anlaşılmaktadır.
[4485] Gös. yer.
[4486] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39.
[4487] VGMA, HD, 1111, Vr.2, s. 2; VGMA, HD, 1106, Vr.23, s. 46.
[4488] VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.
[4489] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[4490] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490.
[4491] VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 16; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 17; VGMA, HD, 1106, Vr.14, s. 29.

Abdullah'ın ölmesi üzerine kız kardeşi Şerife'ye, kadı Müslihzade arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[4492]

1.4.1.3. Numan Efendi Mescidi

Mescit, Sahra nahiyesinde idi. Mescidin banisi mescide ismini veren Numan Efendi isimli zattır. Mescidin XVII. yüzyılın sonlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. Şevval 1108 / Nisan 1697'de 1 akçe yevmiye ile mescit imamı Mehmed Efendi'dir.[4493]

1.4.1.4. Mustafa Oğlu Cami

Konya'nın Sahra nahiyesinde olduğu anlaşılan cami ile ilgili bir atama kaydı mevcuttur. Atama kaydında caminin XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılmaktadır. R. Evvel 1132 / Ocak 1720'de muayyene ile cami imamı ve hatibi Osman'nın ayrılması üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4494]

1.4.1.5. Şeyh Ali Vakfı

Sahra nahiyesine bağlı Yağlıbayat[4495] köyü ile Belviran nahiyesine bağlı Susuzcaviran köyleri Şeyh Ali'nin Vakfi idi. Şeyh Ali'nin çocuğu olmadan ölmesi üzerine padişah beratı ile evlad-ı vakıftan Seyyid Ali, Seyyid Şeyh Mehmed, Seyyid Alaaddin ve Şeyh Hüseyin Şeyh Ali hisselerine mutasarrıf olmuşlar. Ancak söz konusu kişilerin ölmeleri üzerine Abdülcelil bin Hüseyin ve Seyyid Mehmed bin Habib, Şeyh Ali Vakfi'na hak iddia ederek, kendilerinin evlad-ı vakıf oldukları gerekçesiyle mahkemeye başvurmuşlar. Yapılan tahkik sonucunda söz konusu şahıslar haklı bulunarak, Anadolu kazaskeri Ahmed Ataullah Efendi hazretlerinin ilamı ile Abdülcelil bin Hüseyin ve Seyyid Mehmed bin Habib'e müştereken R. Ahir 1196 / Mart 1782'de berat tevcihi yapılmıştır.[4496] Seyyid Mehmed bin Habib'in ölmesi üzerine oğulları Seyyid Hüseyin ve Seyyid Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4497]

[4492] VGMA, HD, 1114, Vr.4, s. 1.
[4493] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 493.
[4494] VGMA, HD, 1107, Vr.27, s. 72.
[4495] Yağlıbayat köyü nüfusunun 20. yüzyılın başlarında değiştiği anlaşılmaktadır. Bu köyün nispeten diğer köylerden daha büyük olduğunu belirten Bela Hovart, çoğu Tatar olan bu köy sakinlerinin 20. yüzyılın başlarında Rusya'nın Sivastopol, Moskova ve Kırım Yarımadası'ndan geldiklerini belirtmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Bela Hovart, *Anadolu 1913*, Tarih Vakfi Yurt Yayımları, Çev. Tarık Demirkan, İstanbul, 2010, s.46-47.
[4496] VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 24; VGMA, HD, 552, Vr.4, s. 4.
[4497] VGMA, HD, 555, Vr.2, s. 4.

1.4.1.6. Selvi Zaviyesi

Selvi Zaviyesi, Sahra nahiyesine bağlı idi. Zaviyenin R. Evvel 1130 / Şubat 1718'de cabisi Musa'nın ölmesi üzerine Ali'ye tevcih yapılmıştır.[4498]

1.4.2. Nahiyeye Bağlı Köy ve Vakıf Eserler

1.4.2.1. Çakımlık Köyü

Yusuf Ağa Mescidi, Sahra nahiyesinde Çakımlık köyünde idi.[4499] Karamanoğulları Dönemi'nde yapıldığı tahmin edilen mescidin hurufat kayıtlarından XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılmaktadır.[4500] Mescidin banisi mescide ismini veren Hazinedar Yusuf Ağa'dır.[4501] Çakımlık köyünün, Yusuf Ağa Vakfi olduğu anlaşılmaktadır. Yusuf Ağa Vakfi'ndan Çakımlık köyü gelirleri, Söz konusu mescit ve Konya merkezdeki Dar'ul-Huffazında görevli olan imam, hatip, cabi ve mütevelliler için yevmiye olarak ayrılmıştır.[4502] C. Ahir 1131 / Nisan 1719'da mescit imamı Şeyh Hüseyin Halveti'nin beratı yenilenmiştir. Şeyh Hüseyin'in mescitte öğle vakitlerinde imamlık yaptığı anlaşılmaktadır.[4503] Safer 1136 / Ekim 1723'te Söz konusu mescitte cüzhan olan Himmet, 1 akçe ve yıllık 5 kil galle yevmiye almaktaydı. Himmet'in çocuksuz ölmesi üzerine İbrahim Halife cüzhan olarak atanmıştır.[4504] Ancak C. Evvel 1169 / Şubat 1756'da humus galle mahsul ile İbrahim Halife'nin imam olarak da çalıştığı ve atik beratının yenilendiği anlaşılmaktadır.[4505]

1.4.2.2. Çumra Köyü

1926'da Konya ilçesi olan Çumra köyü, XVIII. yüzyılın sonlarında Sahra nahiyesine bağlı bir köy idi; ancak hurufat kayıtlarında Çumra'nın Sahra nahiyesinin büyük köylerinden olduğu anlaşılmaktadır. Köyde Hayreddin Mescidi, Osman Efendi Mescidi ve Karamanoğlu İbrahim Bey'in camisi bulunmakta idi.[4506] Ayrıca hicri 1133 / Şubat 1756 tarihli hurufat kaydında Çumra köyünde bir muallimhane ve

---

[4498] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.
[4499] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69; Ayrıca bkz, Konyalı, *age*, s. 833.
[4500] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32; VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47.
[4501] VGMA, HD, 1107, Vr.14, s. 47; VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44; VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[4502] VGMA, HD, 1111, Vr.17, s. 32; VGMA, HD, 554, Vr.7, s. 12; VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69; VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231.
[4503] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69; VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 75; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 76; Söz konusu mescit imamı Şeyh Hüseyin Halveti'nin, Halveti lakabı ile anılmasının nedeni muhtemelen, o dönemde Konya ve çevresinde yaygın olan Halveti tarikatine olan intisabından kaynaklanmaktadır. Nitekim XVIII. yüzyılda, Konya'da bulunan Ezelizade Zaviyesi Halveti tarikatına aitti. Aynı şekilde Halvetiye meşayıhlarından İshak-ı Karamani Konya halifesi idi. Bkz, Küçükdağ, *Makaleler*, s. 151.
[4504] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 231.
[4505] VGMA, HD, 1106, Vr.22, s. 44
[4506] VGMA, HD, 1106, Vr.2, s. 175; VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88; VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.

para vakfının da olduğu anlaşılmaktadır. Yevmi 1 akçe ile vakfin mütevellisi olan Hüseyin bin Abdurrahman'ın beratı olmadığından verilen tarihte berat tevcihi yapılmıştır.[4507]

1.4.2.2.1. Hayreddin Mescidi

Sahra nahiyesine bağlı Çumra köyünde idi. Hurufat kayıtlarında geçen "Hayreddin Mescid-i Şerifi" kaydından mescidin Hayreddin adındaki hayır sahibi zat tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.[4508] Zilkade 1104 / Temmuz 1694'te söz konusu mescide kayyım lazım olduğundan Hasan'a kayyımlık ciheti tevcih edilmiştir.[4509] Muharrem 1111 / Haziran 1699'da mescit imamı Süleyman'ın ölmesi üzerine yevmi 1 akçe ile imamlık ciheti Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[4510] Mescidin çırağı için para vakfının da kurulduğu anlaşılmaktadır. Çırağı para vakfının mütevellisi olmadığından 2 akçe yevmiye ile Ahmed'e C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de tevcih yapılmıştır.[4511] Mescidin 1 akçe ile imamı Abdullah'ın görevinden ayrılması üzerine oğlu Ahmed Halife'ye babası beratı ile C. Evvel 1139 / Aralık 1726'da tevcih yapılmıştır.[4512]

1.4.2.2.2. Osman Efendi Mescidi

Sahra nahiyesine tabi Çumra köyünde idi. Mescidin banisi Osman Efendi'dir.[4513] XVIII. başlarında faal olan mescide farklı tarihlerde imam atamaları yapılmıştır.[4514] İmam Osman Efendi söz konusu mescidinin yakınında bir de su kuyusu açtırmıştır. Osman Efendi, kuyu tevliyetini evlatlarına şart koşmuştur. R. Evvel 1136 / da 1 akçe yevmiye ile kuyu mütevellisi el-Hac Mustafa'nın ölmesi üzerine naip arzıyla Abdullah'a tevcih yapılmıştır.[4515]

1.4.2.2.3. Karamanoğlu İbrahim Bey Cami

Karamanoğlu İbrahim Bey'in hâkim olduğu alanlarda çok sayıda cami ve mescit yaptırdığı bilinmektedir. Söz konusu dönemde Çumra arazisinin büyük

[4507] VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77.
[4508] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[4509] VGMA, HD, 1160, Vr.2, s. 175.
[4510] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[4511] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.
[4512] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[4513] VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.
[4514] VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 59; VGMA, HD, 1107, Vr.32, s. 82; VGMA, HD, 1107, Vr.29, s. 77; VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 80; VGMA, HD, 1119, Vr.2, s. 228; VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 84.
[4515] VGMA, HD, 1107, Vr.35, s. 88; VGMA, HD, 1119, Vr.4, s. 232.

çoğunluğu İbrahim Bey'in vakıfları arasında olduğu anlaşılmaktadır.[4516] Çumra'daki cami için el- Hac İbrahim Bey'in para vakfında bulunduğu anlaşılmaktadır.[4517] Zilkade 1109 / Mayıs 1698 tarihli hurufat kaydında, caminin ikinci imamı olarak, Abdurrahman'nın 1 akçe yevmiye ile atandığı belirtilmektedir.[4518]

1.4.2.3. Rumdiğin Köyü

Rumdiğin köyü, Sahra nahiyesine bağlı idi. Söz konusu köyde, Karamanoğulları Dönemi'nden kalan bir cami bulunmaktadır. Hurufat defterlerinde, Karamanoğlu İbrahim Bey'in inşa ettiği cami ve cami vakfi ile ilgili atama kayıtları bulunmaktadır.

1.4.2.3.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Cami

Sahra nahiyesinin Rumdiğin köyünde olan cami Karamanoğulları dönemine aittir. Caminin banisi Karamanoğlu İbrahim Bey'dir.[4519] Cami imamlarının yevmiyelerini Hacı İbrahim Vakfi'ndan aldıkları anlaşılmaktadır. Şaban 1107 / Mart 1696'da söz konusu cami imamı Davut Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4520] Şaban 1110 / Şubat 1699'da söz konusu caminin 1 akçe yevmiye ile mütevellisi Süleyman'ın ölmesi üzerine Mustafa ve Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[4521] XIX. yüzyılın başlarına kadar faal olan cami ve vakfına, imam, hatip, kayyım atamaları yapılmıştır.[4522]

1.4.2.4. Kavaklı Köyü

Kavaklı köyü, XVII. yüzyılın sonlarında Sahra nahiyesine bağlı idi.[4523] Verilen tarihte, söz konusu köyde Hacı Hüseyin Cami bulunmakta idi. Camiye yapılan atama kayıtlarından caminin XIX. yüzyılın başlarına kadar faal olduğu anlaşılmaktadır.[4524] Hurufat defterlerinde camiye imam, hatip ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Şaban 1110 / Şubat 1699'da cami hatibi 1 akçe yevmiye ile Seyyid Hacı

[4516] Hüseyin Muşmal, "XIX. yüzyılın Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)." *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 24, Konya, 2008, s. 269.
[4517] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.
[4518] Gös. yer.
[4519] VGMA, HD, 1140, Vr.2, s. 490.
[4520] Gös. yer.
[4521] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[4522] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 34; VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 33; VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69; VGMA, HD, 1139, Vr.4, s. 195; VGMA, HD, 1112, Vr.5, s. 2; VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30; VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 28; VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 33; VGMA, HD, 1108, Vr.13, s. 34; VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104; VGMA, HD, 553, Vr.7, s. 11; VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 67; VGMA, HD, 1114, Vr.5, s. 4.
[4523] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[4524] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23.

Mehmed'dir. Seyyid Hacı Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Hasan ve Hüseyin cami hatibi olarak 6 Recep 1170 / 27 Mart 1757'de atanmışlar; ancak bir süre sonra Hasan'ın ölmesi üzerine hissesi kardeşi Hüseyin'e hicri 1179 / miladi 1765'te tevcih edilmiştir.[4525] Recep 1210 / Ocak 1769'da naip Seyyid Veliyüddin'in arzıyla, Veli'nin cami imamı, Hafiz Osman'ın ise cami hatibi olarak atandığı anlaşılmaktadır.[4526]

1.4.2.5. Yağlıbayat Köyü

Yağlıbayat köyü, Hurufat defterlerinde, XVII. yüzyılın sonlarında Sahra nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.[4527] Söz konusu köy, Kanuni Sultan Süleyman zamanındaki bir tahrir defterinde, gelirinin Konya kalesi görevlileri için ayrılan köyler arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.[4528] R. Evvel 1132 / Ocak 1720 tarihli hurufat kaydında, Yağlıbayat köyü Öşrü'nün Şeyh Ali Veled-i Selahaddin'in evlatlarına temlik olarak verildiği anlaşılmaktadır.[4529] Evlad-ı Selahaddine temlik olarak verilen köy öşrüne nazır, cabi, mütevelli, kâtip, anbardar, şeyh, molla olarak kayıt altına alınan kişilerin mutasarrıf oldukları anlaşılmaktadır.[4530] Muharrem 1109 / Temmuz 1697'de Yağlıbayat köyü öşür mahsulünün mutasarrıfı, evlad-ı Selahaddin'den Şeyh İbrahim'dir. Şeyh İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Ebubekir'e naip arzıyla tevcih yapılmıştır.[4531]

1.4.2.6. İsmail Köyü

Hurufat defterlerinde Sahra nahiyesine bağlı olduğu anlaşılan köyün, ismini Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat zamanında yaşamış Hacı İsmail Horasani'den aldığı düşünülmektedir.[4532] Köyde Kuduzoğlu Cami, Kınık? Zaviyesi ve ismi belirtilemeyen bir muaalimhaneye ilişkin atama kayıtları bulunmaktadır. Selçuklular zamanında köy zemininin Ferhunye Vakfi olduğu anlaşılmaktadır.[4533]

[4525] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501; VGMA, HD, 1106, Vr.12, s. 24; VGMA, HD, 1108, Vr.10, s. 28.
[4526] VGMA, HD, 555, Vr.12, s. 23; Recep 1210 / Temmuz 1697'de naip Seyyid Veliyüddin'in Divan-ı Hümayun'a bulunduğu arz'da, söz konusu caminin harabe olduğu ve tamire ihtiyaç olduğu belirtilerek, Veli isminde bir hayır sahibinin camiyi tamir edip, camiye minber koydurduğu ve camiyi yeniden kullanılabilir hâle getirdiği belirtilerek, söz konusu Veli'ye, buna mukabil, cami imameti verilmesinin mühim olduğu belirtilmiştir.
[4527] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[4528] Konyalı, *age*, s. 162.
[4529] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78.
[4530] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499; VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498; VGMA, HD, 1107, Vr.11, s. 40; VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 78; VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 87; VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230; VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 497; VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[4531] VGMA, HD, 1140, Vr.6, s. 498.
[4532] Konyalı, *age*, s. 355.
[4533] Gös. yer.

1.4.2.6.1. Kuduzoğlu Cami

Cami, İsmail köyünde idi. Caminin banisi, camiye ismini veren Kuduzoğlu adındaki zattır.[4534] Camiye XVIII. yüzyıl boyunca camiye, imam ve hatip atamaları yapılmıştır.[4535] Safer 1117 / Mayıs 1705'te söz konusu caminin imam ve hatibi Üveys Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4536] Üveysin Ramazan 1122 / Ekim 1710'de ölmesi üzerine oğlu Osman, babasının yerine geçmiştir.[4537]

1.4.2.6.2. Kınık Zaviyesi

Sahra nahiyesinin İsmail köyünde olan zaviyenin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Ancak Hacı İsmail Horasani'nın soyundan gelenlerin söz konusu köyde bir mescit inşa ettikleri bilinmektedir.[4538] Söz konusu zaviyenin de Hacı İsmail ya da onun soyundan gelen kişiler tarafından inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Hurufat kayıtlarından zaviyede görevli olanların evlad-ı vakıftan olmaları gerektiği belirtilmiştir.[4539] XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılan zaviyenin, C. Ahir 1110 / Ekim 1698'de mütevellileri Yusuf ve Nasuh Efendilerdir. Her ikisinin bir süre sonra görevlerini çocukları Mehmed ve Ömer'e bıraktıkları anlaşılmaktadır.[4540] Ömer'in C. Ahir 1172 / Ocak 1759'da ölmesi üzerine zaviyenin mütevelliliği evlad-ı vakıftan Marziye binti Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4541] Marziye binti Mustafa'nın ölmesi üzerine oğulları Seyyid Eyyup, Seyyid Mustafa ve Seyyid Ali kardeşlere zaviye mütevelliliği müştereken C. Evvel 1220 / Temmuz 1805'te tevcih edilmiştir.[4542]

1.4.2.6.3. İsmail Köyü Muallimhanesi

Hurufat defterlerinden, İsmail köyünde olduğunu öğrendiğimiz muallimhanenin kim tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Safer 1219 / Mayıs 1804'te söz konusu muallimhanenin muallim-i sübyanı olmadığı anlaşılmaktadır. Yapılan imtihan sonucu Mustafa bin Ali, muallim-i sübyan olarak atanmıştır.[4543]

[4534] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129.
[4535] VGMA, HD, 1107, Vr.30, s. 79; VGMA, HD, 1091, Vr.1, s. 129; VGMA, HD, 1108, Vr.5, s. 18; VGMA, HD, 1216, Vr.8, s. 28; VGMA, HD, 557, Vr.4, s. 6.
[4536] VGMA, HD, 1107, Vr.7, s. 32.
[4537] VGMA, HD, 1107, Vr.13, s. 44.
[4538] Konyalı, *age*, s. 354.
[4539] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[4540] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[4541] VGMA, HD, 1106, Vr.25, s. 51.
[4542] VGMA, HD, 552, Vr.14, s. 24.
[4543] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 13.

1.4.2.7. Dinek Köyü

Hurufat defterlerinde Dinek köyü, Sahra nahiyesine bağlı olarak gösterilmiştir.[4544] Dinek köyünde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. XVIII. yüzyıl boyunca faal olduğu anlaşılan camiye imam, hatip ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Şaban 1118 / Kasım 1706'da söz konusu caminin hatibinin ölmesi üzerine yerine oğlu Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4545] C. Evvel 1137 / Ocak 1725'te caminin imamı olmadığından 1 akçe yevmiye ile Mustafa'ya tevcih yapılmıştır.[4546] Cami hitabet ve imamet cihetlerine yapılan atamalarla ilgili bazı davaların mahkemeye intikal ettiği anlaşılmaktadır.[4547] Safer 1160 / Şubat 1747'de söz konusu 1 akçe ile cami imamı Mustafa Halife'nin beratı yenilenmiştir.[4548]

1.4.2.8. Kınık Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan köyde, Enbiya Fakih bin Satılmış'ın zaviyesi bulunmaktaydı. XVIII. yüzyılın başları ile XIX. yüzyılın başlarında zaviyenin faal olduğu ve zaviyeye nazır atamalarının yapıldığı anlaşılmaktadır.[4549] Zaviyeye yapılan atamalar evlada şart kılınmıştır. Söz konusu zaviyenin Şaban 1118 / Kasım 1706'da nazırı evlad-ı vakıftan İbrahim'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4550] Zaviyenin R. Evvel 1157 / Nisan 1744'te evladiyet üzere nezareti 1 hisse ile Marziye Hatuna tevcih edilmiştir.[4551] Şaban 1173 / Mart 1760'de evladiyet üzere zaviyenin nazırlığını yapan Marziye Hatun'un beratı 4 hisse galle ile yenilenmiştir.[4552] Marziye Hatun'un 15 Ramazan 1214 / 10 Şubat 1800'de ölmesi üzerine oğulları Seyyid Eyyüp, Seyyid Mustafa ve Seyyid Ali'ye müştereken berat tevcihi yapılmıştır.[4553]

[4544] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38.
[4545] Gös. yer.
[4546] VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 236.
[4547] VGMA, HD, 1106, Vr.20, s. 41; VGMA, HD, 1119, Vr.6, s. 236; Söz konusu caminin yarım akçe ile hatibi Mustafa, babası Mehmed'in ölmesi üzerine babasının yerine geçmiştir. Ancak Mehmed adındaki başka biri, söz konusu cami hitabeti için hak iddia etmiştir. Olayın mahkemeye intikal etmesi üzerine, cami hatiplik ciheti tekrardan sahibi evveli Mustafa'ya Zilkade 1137 / Temmuz 1725'te tevcih edilmiştir.
[4548] VGMA, HD, 1106, Vr.9, s. 19.
[4549] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38; VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[4550] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 38
[4551] VGMA, HD, 1106, Vr.4, s. 8.
[4552] VGMA, HD, 1106, Vr.24, s. 49.
[4553] VGMA, HD, 552, Vr.15, s. 25.

1.4.2.9. Erud Köyü

Sahra nahiyesinde bağlı olan köyde Tanrıverdi Cami bulunmaktaydı.[4554] XVIII. yüzyılın başlarında faal olduğu anlaşılan camiye imam atamaları yapılmıştır. Safer 1124 / Mart 1712'de söz konusu cami imamı Veli'dir. Veli'nin ölmesi üzerine İslam'a berat tevcihi yapılmıştır.[4555] İslam'ın görevden ayrılması üzerine Mahmud'a tevcih yapılmıştır.[4556]

1.4.2.10. Anu Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan köyde bir cami bulunmaktadır. XVIII. yüzyılın başlarından faal olduğu anlaşılan camiye, Recep 1116 / Ekim 1704'te 1 akçe yevmiye ile Ballı Dede ferraş olarak atanmıştır.[4557]

1.4.2.11. İlhanlı Köyü

İlhanlı köyü Sahra nahiyesine bağlı idi. Köyde Emir Ağa Cami ve Topuzoğlu Recep Cami bulunmakta idi.

1.4.2.11.1. Emir Ağa Cami

XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılan camiye imam ve hatip atamaları yapılmıştır. Recep 1116 / Ekim 1704'te caminin imam ve hatibi Sinan'ın ölmesi üzerine Seyyid Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4558] Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Ali ve Mustafa'ya iştiraken Şaban 1131 / Haziran 1719'da berat tevcihi yapılmıştır.[4559] Şaban 1132 / Haziran 1720'de cami imameti Hacı Ali'ye tevcih edilmiştir.[4560]

1.4.2.11.2. Topuzoğlu Recep Cami

XVIII. yüzyılda faal olduğu anlaşılan camiye, Şevval 1139 / Mayıs 1727'de yarım akçe ile hatip olan Seyyid Mustafa'nın beratı olmadığından berat tevcihi yapılmıştır.[4561]

1.4.2.12. Hamza Köyü

Sahra nahiyesine tabi olan Hamza köyünde, Hacı İbrahim'in inşa ettirdiği bir mektep bulunmaktadır.[4562] Mektebin 1 akçe yevmiye ile muallimi Ali'dir. Ali'nin ölmesi üzerine oğluna C. Evvel 1124 / Haziran 1712'de berat tevcihi yapılmıştır.[4563]

[4554] VGMA, HD, 1107, Vr.15, s. 48.
[4555] Gös. yer.
[4556] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s. 53.
[4557] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[4558] Gös. yer.
[4559] VGMA, HD, 1107, Vr.28, s. 74.
[4560] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85.
[4561] VGMA, HD, 1128, Vr.2, s. 139.
[4562] VGMA, HD, 1107, Vr.16, s. 50.

1.4.2.13. Talha Köyü

Talha köyü, Sahra nahiyesine bağlı idi. XVIII. yüzyılda faal olan köy mescidine imam olan Mehmed'in Zilhicce 1117 / Mart 1706'da beratı yenilenmiştir.[4564]

1.4.2.14. Karaarslan Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan ve Hz. Mevlana'nın vakıf kurralarından olan Karaarslan köyünde[4565], Derviş Ali'nin bina ettiği bir cami bulunmaktadır.[4566] XVIII. yüzyılın başlarında faal olan camiye imam, hatip, vaiz ve mütevelli atamaları yapılmıştır. Derviş Ali Cami tevliyetini R. Evvel 1127 / Mart 1715'te Derviş Mehmed bin Hüseyin yapılmıştır.[4567] C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de Derviş Ali Cami'nde hatip olan Abdülmümin'e, Mehmed Vakfi'ndan 4 akçe yevmiye bağlanmıştır.[4568] C. Evvel 1130 / Nisan 1718' da Derviş Ali Cami'nde 1 akçe ile cuma vaizi Abdülmümin'dir.[4569] Hicri 1130 / Miladı 1717'de Derviş Ali Cami'nde, Mümin bin Abdulhalim Vakfi'ndan almak üzere, 4 akçe yevmiye ile hatip olan Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4570]

1.4.2.15. Musa Koçaç (namı diğer, Kadı Köyü)

Sahra nahiyesine bağlı olan Musa Koçaç köyünin diğer bir adının Kadı köyü olduğu anlaşılmaktadır.[4571] Hurufat defterlerinde söz konusu köyün, ismi verilmeyen bir zaviyenin vakfi olduğu anlaşılmaktadır. Fatih devri *Karaman Vilayeti Vakıfları* adlı eserde söz konusu zaviyenin Şeyh Hasan-ı Rumi Zaviyesi olduğu anlaşılmaktadır.[4572] Başka kaynaklarda zaviye hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır; ancak hurufat kayıtlarında söz konusu köy öşrünün zaviyeye vakfedildiği ve evlad-ı vakıftan Mehmed'e ve oğluna şart koşulduğu anlaşılmaktadır.[4573] Hicri 1131 / miladi 1718 tarihli kayıtta, söz konusu zaviyenin zaviyedarı 1 akçe ile Seyyid Osman'dır.[4574]

[4563] Gös. yer.
[4564] VGMA, HD, 1107, Vr.8, s. 35.
[4565] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.
[4566] VGMA, HD, 1107, Vr.31, s. 81; VGMA, HD, 1107, Vr.36, s. 90.
[4567] VGMA, HD, 1107, Vr.19, s. 57.
[4568] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.
[4569] Gös. yer.
[4570] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 64.
[4571] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 69.
[4572] Kahraman, *age*,s. 84.
[4573] Gös. yer.
[4574] Gös. yer.

1.4.2.16. Kezir Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan Kezir köyünde bir musluğun (çeşmenin) bulunduğu anlaşılmaktadır. Hurufat kayıtlarından musluğun mütevelliliğine ve abkeşliğine birtakım atamaların yapılmıştır.[4575] Hurufat defterlerinde, XVIII. yüzyılın başları ile XIX. yüzyılın ilk yarısının sonlarına kadar faal olduğu anlaşılan musluğun, Recep 1252 / Ekim 1836'da mütevellisi ve hasbi abkeşi Hafiz Mustafa'dır. Hafiz Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Hafiz Halil'e naip arzıyla tevcih yapılmıştır.[4576]

1.4.2.17. İrmek Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan İrmek köyünün defter-i hakana kayıtlı olduğu ve 12 sehim olan köy gelirinden 3 sehminin İvaz isimli kişinin mülkü olduğu belirtilmiştir.[4577] Köyde miladi 1700'lü yılların başlarından itibaren faal olduğu anlaşılan bir cami bulunmaktadır. XVIII. yüzyılın başlarında faal olan camiye imam ve hatip atamaları yapılmıştır.[4578] Şaban 1131 / Haziran 1719'da caminin hatibi Musa'dır. Musa'nın ölmesi üzerine Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4579]

1.4.2.18. Hacir Köyü

Sahra nahiyesine tabi olan köyde Hatice? Paşa Vakfi bulunmakta idi.[4580] Vakfin tevliyeti evlad-ı vakfa şart koşulmuştur. Şevval 1235 / Temmuz 1820 tarihli hurufat kaydında vakfin mütevellisi Ahmed'dir. Ahmed'e 3 akçe yevmiye ile berat tevcihi yapılmıştır.[4581]

1.4.2.19. Karkın Köyü

Sahra nahiyesine tabi idi. Bir hurufat kaydında "Karpuzlu Karkın köyü" olarak da geçmektedir.[4582] Hurufat kayıtlarından Karkın köyünde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Muharrem 1109 / Temmuz 1697 tarihli kayıtta, caminin hitabet cihetine sahip Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e berat tevcihi yapılmıştır.[4583] R. Evvel 1181 / Temmuz 1767 tarihli hurufat kaydında. Muayyene ile cami hatibi Salih'in beratı yenilenmiştir.[4584]

[4575] VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 1107, Vr.33, s. 85; VGMA, HD, 1108, Vr.9, s. 26.
[4576] VGMA, HD, 556, Vr.6, s. 15.
[4577] İzzet Sak, *41 Numaralı Konya Kadı Sıcili(1115-1115 / 1703-1704)*, KBŞB Yayımları, Konya, 2016, s. 325.
[4578] VGMA, HD, 1107, Vr.5, s. 29.
[4579] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71.
[4580] VGMA, HD, 1107, Vr.34, s. 86.
[4581] VGMA, HD, 1119, Vr.3, s. 230.
[4582] VGMA, HD, 1140, Vr.4, s. 494.
[4583] Gös. yer.
[4584] VGMA, HD, 1108, Vr.12, s. 33.

1.4.2.20. Cömek Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan köyde bir mescit bulunmaktaydı. Safer 1121 / Nisan 1709 tarihli hurufat kaydında, söz konusu mescit imamı Abdullah'ın beratı yenilenmiştir.[4585]

1.4.2.21. Küçük Köy

Hurufat defterlerinde, Sahra nahiyesine bağlı olarak gösterilen köyde, bir mescit ve bir de caminin olduğu anlaşılmaktadır. Mescidin inşa tarihi muhtemelen XVIII. yüzyılın başlarıdır. Zilhicce 1121 / Şubat 1710'da mescidin 2 akçe ile imamı Latif'in beratı yenilenmiştir.[4586] Söz konusu köyde, mescit dışında hicri 1230 / miladi 1814'te, padişahın izni ile inşa edilen bir cami de bulunmaktadır. Hidayetzade Seyyid Hüseyin bin Osman'nın inşa ettiği caminin yapılış tarihi XIX. yüzyılın başlarıdır.[4587] 16 C. Evvel 1230 / 26 Şubat 1815 tarihli hurufat kaydında, söz konusu caminin imam ve hatibi olmayıp, ancak ihtiyaç olduğundan caminin banisi Hidayetzade Seyyid Hüseyin bin Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[4588]

1.4.2.22. Celali Köyü

Sahra nahiyesine bağlı olan Celali köyü mescidine, XVII. yüzyılın sonları ile XVIII. yüzyılın başlarında imam atamaları yapılmıştır. Şaban 1110 / Şubat 1699'da mescidin yarım akçe yevmiye ile imamı Mehmed'in beratını kaybetmesinden dolayı yeni berat tevcihi yapılmıştır.[4589] Hicri 1130 / miladi 1717'de söz konusu mescidin imamı Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine naip arzıyla Ebubekir'e berat tevcihi yapılmıştır.[4590]

1.4.2.23. Müneccim Köyü

Konyalı; Konya tarihinde, Müneccim köyünün diğer bir isminin Mahmutlar köyü olduğunu belirtmektedir. Hurufat defterlerinde, söz konusu köyde bulunan ve Karakadı Cami olarak bilinen camiye imam, ferraş, müezzin ve hatip atamaları yapılmıştır. R. Evvel 1110 / Eylül 1698'da camiye ferraş lazım olduğundan yarım akçe ile Abdülkadirzade Hacı'ya berat tevcihi yapılmıştır.[4591] Muharrem 1111 / Haziran 1699'da caminin müezzin ihtiyacına binaen, yarım akçe yevmiye ile

[4585] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 42.
[4586] VGMA, HD, 1107, Vr.12, s. 43.
[4587] VGMA, HD, 555, Vr.6, s. 11.
[4588] Gös. yer.
[4589] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 500.
[4590] VGMA, HD, 1107, Vr.24, s. 66.
[4591] VGMA, HD, 1140, Vr.7, s. 499.

Abdulgaffar'a tevcih yapılmıştır.[4592] Yarım akçe ile caminin hatiplik görevini yapan Hatip Şaban'ın görevinden ayrılması üzerine yarım akçe ile İbrahim'e Muharrem 1111 / Haziran 1699'da berat tevcihi yapılmıştır.[4593] Aynı tarihte, 1 akçe ile caminin imam ve hatipliğini Şaban adındaki kişi yapmaktadır. Şaban beratını zayi ettiğinden kendisine yeni berat tevcihi yapılmıştır.[4594]

1.4.2.24. Yağlılar Köyü

Yağlılar köyü, Sara nahiyesine bağlı idi. Hurufat defterlerinde söz konusu köyde bir mescidin bulunduğu anlaşılmaktadır. Mescit hakkındaki, Muharrem 1118 / Nisan 1706 tarihli kayıtta, önceki mescit imamının ölmesi üzerine Himmet'e imamet cihetinin tevcih edildiği anlaşılmaktadır.[4595] Safer 1131 / Aralık 1718 tarihli diğer bir hurufat kaydında, köyde bir caminin olduğuna dair atama kaydı mevcuttur. Bu cami, muhtemelen önceki mescidin camiye çevrilmesidir. Söz konusu caminin imam ve hatibi Seyyid Hacı Abdurrahim'in beratı verilen tarihte yenilenmiştir.[4596]

1.4.2.25. Bundak Köyü

Sahra nahiyesine tabi olan köyde bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. Zilkade 1110 / Mayıs 1699 tarihli hurufat kaydında söz konusu camide 1 akçe ile Hatip olan Mehmed'in görevinden ayrılması üzerine hatiplik ciheti İsmail'e tevcih edilmiştir.[4597]

1.4.2.26. Başkilisa Köyü

Sahra nahiyesine tabi olan köyde, Hacı Hızır Mescidi olarak bilinen bir mescidin olduğu anlaşılmaktadır. Recep 1131 / Mayıs 1719 tarihli hurufat kaydında söz konusu mescitte imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine imamlık ciheti Lütfullah'a tevcih edilmiştir.[4598]

1.4.2.27. Pınarbaşı Köyü

Pınarbaşı köyü, Sahra nahiyesine bağlı idi. Köyde Seyid Veli Dede'nin zaviyesi bulunmakta idi. C. Evvel 1116 / Eylül 1704'te Zaviyenin mutasarrıfı Yusuf'tur.[4599] Seyid Veli Dede Zaviyesi Vakfi'nın Şaban 1118 / Kasım 1706'de mütevellisi Osman'a berat tevcihi yapılmıştır.[4600] Recep 1129 / Haziran 1717 tarihli hurufat kaydında, Seyid Veli Zaviyesi'nin, Seyyid Vera şeklinde yazıldığı

[4592] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 502.
[4593] Gös. yer.
[4594] Gös. yer.
[4595] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 36.
[4596] VGMA, HD, 1107, Vr.25, s. 68.
[4597] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[4598] VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 70.
[4599] VGMA, HD, 1107, Vr.10, s. 39; VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.
[4600] VGMA, HD, 1107, Vr.9, s. 37.

görülmektedir. Zaviyenin verilen tarihte bir akçe ile zaviyedarı Osman ve Veli'nin ölmesi üzerine naip arzıyla Ahmed'e tevcih yapılmıştır.[4601] Şaban 1140 / Mart 1728'de söz konusu zaviyenin 1 akçe ile zaviyedarı ve 1 akçe ile mütevellisi Kurdi Hüseyin'in görevinden ayrılması üzerine oğulları Numan ve İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[4602] R. Evvel 1139 / Ekim 1726 tarihli hurufat kaydında, Seyyid Veli Zaviyesinin bir çiftlik arazisinin olduğu belirtilmektedir. Söz konusu arazinin mutasarrıfı Hafiz Abbas'ın görevinden ayrıldığı ve yerine Burakeddin'in mutasarrıf olarak atandığı anlaşılmaktadır.[4603]

1.4.3. Nahiyeye Bağlı Çiftlik-Mezra ve Vakıf Eserler

Hurufat defterlerinde, Sahra nahiyesine bağlı Kebe Kilise, Zincirli, Saz, Sarlak, Hacı ve Genç Kadı Mezraları bulunmakta idi.

1.4.3.1. Kebe Kilise ve Zincirli Mezrası

Sahra nahiyesine bağlı olan söz konusu mezralarda, hayır sahibi kişilerin inşa ettikleri iki musluk çeşme bulunmaktadır. Şaban 1194 / Ağustos 1780 tarihli hurufat kaydında 2 adet musluğun 40 seneden beri abkeşi olmadığından ve muattal kaldığından hasbi olarak abkeşlik, naip arzıyla İbrahim'e tevcih edilmiştir.[4604]

1.4.3.2. Hacı ve Genç Kadı Mezraları

Hacı ve Genç Kadı Mezraları, Sahra nahiyesine bağlı idi. Hurufat defterlerinde söz konusu mezra mahsullerinin vakıf olduğu anlaşılmaktadır.[4605] Şaban 1110 / Şubat 1699 tarihli hurufat kaydında söz konusu köy mahsulatı, ders verilmesi şartıyla evlada vakfedilmiştir. Verilen tarihte ders vermek şartıyla, vakfin mutasarrıfı Seyyid Şeyh Ahmed'dir. Seyyid Şeyh Ahmed'in ölmesi üzerine oğulları Numan ve Seyyid Abdurrahman kardeşlere iştiraken tevcih yapılmıştır.[4606]

1.4.3.3. Saz Mezrası

Saz Mezrası, Sahra nahiyesine bağlı idi. C. Evvel 1130 / Nisan 1718'de söz konusu mezranın boş olduğu belirtilmiştir. Verilen tarihte Seyyid Ahmed'in mezranın mutasarrıfı olduğu anlaşılmaktadır.[4607]

1.4.3.4. Sarlak Mezrası

[4601] VGMA, HD, 1107, Vr.22, s. 62.
[4602] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 188.
[4603] VGMA, HD, 1139, Vr.1, s. 189.
[4604] VGMA, HD, 1111, Vr.11, s. 19.
[4605] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501.
[4606] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30; VGMA, HD, 1108, Vr.4, s. 17.
[4607] VGMA, HD, 1107, Vr.23, s. 65.

Sarlak köyü, Sahra nahiyesine bağlı idi. Hurufat defterlerinde Sultan Melek Hatun binti Orhan'ın[4608] burada bir zaviye kurdurduğu anlaşılmaktadır. Hurufat defterlerinden çok daha önce tutulan 1500 tarihli vakıf defterinden anlaşıldığına göre, XV. yüzyılda zaviyenin genellikle Mevleviler tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır. 1584'te söz konusu zaviyenin 5403 akçe geliri vardı. Aynı tarihte zaviyenin zaviyedarına günlük 3 akçe yevmiye verilmiştir.[4609] Zilhicce 1125 / Aralık 1713 tarihli kayıtta, söz konusu zaviyenin zaviyedarı Abdullah'tır. Abdullah'ın başka memlekette gitmesinden dolayı zaviyedarlık ciheti naip arzıyla, İsa'ya tevcih edilmiştir.[4610]

1.4.3.5. Hasan Halife Çiftliği

Hasan Halife Çiftliği, Cumra köyüne bağlı idi. Hasan Halife adındaki zatın, söz konusu çiftliği evladlarına ve torunlarına vakfettiği anlaşılmaktadır.[4611] Çiftliklerin "Faraş Yeri" ve "Yol Ardı" adıyla anıldıkları ve çiftliklerden elde edilen mahsulatın 4 sehimden bir sehmi, evlad-ı vakıftan vakıf görevlilerine ayrılmıştır. C. Evvel 1171 / Ocak 1758'de 1 sehim ile vakıf nazırı Mehmed Halife, kendi isteği ile görevini Hacı İsmail Halife'ye bırakmıştır.[4612] Hacı İsmail'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa'ya 25 C. Ahir 1178 / 20 Aralık 1764'te berat tevcihi yapılmıştır.[4613]

1.5. BELVİRAN NAHİYESİ

Fatih tarafından Konya Sancağı sınırları içerisinde kaza hâline getirilen Belviran kazası, bu özelliğini XIX. yüzyıla kadar devam ettirmiştir. 1864 Vilayet Nizamnamesi'nin yürürlüğe girmesiyle Osmanlı idari sistemi; vilayet, sancak, kaza ve köy olmak üzere 4 birime ayrılmıştır. 1871 yılında yapılan düzenleme ile bu 4 idari birime nahiyeler de eklenmiştir. Söz konusu bu düzenleme ile Belviran kazası, nahiye statüsü ile Bozkır kazasına bağlanmıştır.[4614] Hurufat defterlerinde, Belviran

---

[4608] Melek Sultan Hatun'un, hurufat defterlerinde Sultan Orhan'ın (I. Murad'ın babası) kızı olduğu belirtilmiştir. VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54; ancak farklı kaynaklarda Melek Sultan Hatun'un Sultan I. Murad'ın kızı olduğu belirtilmektedir. Söz konusu durumun oluşmasında muhtemelen kâtibin yazım hatası olduğu düşünülmektedir. Bkz, Sadullah Gülten, "Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderiler ve Haydariler", Cilt: 33, Sayı: 52, Ankara, 2012, s. 42.

[4609] Gülten, agm, s. 42; Erdoğru, "Karaman Zaviyeleri", s. 7.

[4610] VGMA, HD, 1107, Vr.18, s. 54.

[4611] VGMA, HD, 1106, Vr.15, s. 30.

[4612] Gös. yer.

[4613] VGMA, HD, 1108, Vr.8, s. 25.

[4614] Güler Sılay, *Osmanlı Döneminde Belviran Kazası Klasik Eğitim Kurumları*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, Konya, 2015, s. 6. Bu tez Daha sonra Kitab olarak basılmıştır. Bkz, Aynı yazar, *Belviran Kazası Tarihçesi ve Sosyokültürel Yapısı*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2015.

kazasına bağlı Çarıklar köyü ve Sahra nahiyesine bağlı Budak ve Gögercinlik köyleri ile ismi verilmeyen birkaç köyün, Hacı Mustafa Kuşhisarı Vakfi olduğu belirtilmiştir. Söz konusu köy mahsulatları 7 sehim olup 1 hissesi vakfin nazırına yevmiye olarak ayrılmıştır.[4615] Vakfin 7 hissesinden 1 hissesi de Meram yakınında bulunan Şeyh Vefa Zaviyesi'nde isneyn(pazartesi) ve hamsin(perşembe) günlerinde cüzhan olan Abdullah'a Zilhicce 1127 / Kasım 1715'te yevmiye

[4615] VGMA, HD, 556, Vr.3, s. 8; VGMA, HD, 555, Vr.10, s. 19; VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15; VGMA, HD, 554, Vr.7, s. 11; VGMA, HD, 554, Vr.6, s. 10; VGMA, HD, 553, Vr.11, s. 18; VGMA, HD, 1111, Vr.13, s. 23; VGMA, HD, 552, Vr.6, s. 7; VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 6; VGMA, HD, 1139, Vr.5, s. 197; VGMA, HD, 1107, Vr.26, s. 71; VGMA, HD, 552, Vr.7, s. 9; VGMA, HD, 1107, Vr.20, s. 58.

SONUÇ

Konya Hurufat Defterlerinin temel kaynak olarak kullanıldığı bu araştırmada, XVII. yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında Konya'da mevcut vakıf eserleri incelenmiştir. Konya'ya ait yirmi beş adet Hurufat Defteri incelenerek; XVII. yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında Konya mevcut vakıf kurumlarının işleyişi, gelir kaynakları, merkezi devlet ile taşra arasındaki ilişkilerin niteliği, şehrin mekânsal organizasyonu ve bu organizasyonun oluşmasında vakıf eserlerin rolü, halkın sosyal yaşantısı, şehirde bulunan mahalleler ve bu mahallelerin zaman içerisinde geçirdiği birtakım değişimler gibi pek çok konuda önemli verilere ulaşılmıştır.

Özellikle Konya'nın önemli ticaret yollarının uğrak noktasında yer alıyor olması, şehrin bu yollarının geçtiği istikamet noktasında gelişme kaydettiği, buralarda bulunan han hamam, cami, mescid, tekke ve zaviye gibi yapıların yoğunluk kazanmasından anlaşılmaktadır. Ekler kısmında verilen haritada Konya şehrinin mekânsal organizasyonu ve vakıf eserler mahalle bazında verilmeye çalışılmıştır. On iki kapısı olduğu bilinen Konya kale surlarının güneyinde yer alan At Pazarı kapısı, Halep'ten gelen ticaret yolunun giriş kapısı hükmünde olup şehrin en işlek ve vakıf eserlerin en kalabalık olduğu kesimi oluşturmaktadır. Nitekim kale kapısı yakınında bulunan Keçeciler Mescidi, Attar dükkânı, Valide Hanı, Şeyh Ahmed Hanı, Şeyh Ahmed Efendi Cami, Alaca Mescid, Alaca Hanı, Bedel Sultan Vakfi, Yediler Mahallesi Mescidi, Kavakçı Mescidi şeklindeki yapıların mevcudiyeti bu durumu ortaya koymaktadır. Bunun dışında Taht'el-kala'dan başlayıp At pazarı kapısından devam eden ve Mevlana Türbesi'ne kadar giden çarşının odak noktası yine At Pazarı Kapısı olup şehrin mekân organizasyonu üzerinde önemli bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Anadolu Selçuklu Devleti zamanındaki önemli dini ve ticaret merkezleri Osmanlı Devleti döneminde de fonksiyonlarını devam ettirmiş ve şehrin odak noktası olmuştur.

Hurufat Defterlerinde dört adet çarşı tespit edilmiştir. Attarlar, Sipahi, Çıkrıkçılar ve Bostancılar olarak geçen bu çarşılar, aynı zamanda çarşı adıyla anılan ve esnaf gruplarının yer aldıkları birer pazar yeri konumunda idi. Bu çarşılar Hz. Mevlana Türbesine doğru giden caddede ve Taht'el-Kala çarşısını At Pazarı kapısına

bağlayan uzun çarşı üzerinde yer almakta idi. Belgelerde cadde isimleri verilerek burada bulunan dükkânların hangi vakıf kurumuna vakfedildikleri belirtilmiştir. Dükkânların iki katlı ve tek odalı olanlarının yanısıra tek katlı ve yanyana sıra halinde dizilmiş oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca belgelerde çarşı ismi belirtilmeyip ancak vakıf mülkü oldukları belirtilen çok sayıda dükkân zikredilmiştir. Bazı dükkânların konumu belirtilmişse de çoğunun belirtilmeyip, sadece adet olarak ve vakfedildikleri kurum belirtilmiştir. Nitekim Hurufat defterlerinde dükkân vakfına ilişkin 150'den fazla atama kaydına ulaşılmıştır. Bu kayıtlarda geçen dükkânlardan bazıları vakıf mülkü iken bazılarının ise geliri vakfedilmiştir.

Yukarda verilen dükkân vakıflarının yanısıra bağ, dükkân arsası, tarla öşrü, han, hamam, para vakıfları gibi vakıf çeşitleri de mevcut olup belgelerde çok sık geçmektedir. XVI. Yüzyılın sonrası ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında Konya'nın sosyal hayatının her alanında hâkim olan bu müesseseler mahalle ahalisi arasında da sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bunun en güzel örneği de para vakıflarıdır. İncelenen dönem itibariyle 50'den fazla para vakfına ilişkin atama kaydına ulaşılmıştır. Kar getirme usulüne göre çalışan bu vakıflar, borçlu olan veya ihtiyacı olan kişilere verilebildiği gibi vakıf kurumlarında çalışan görevlilerin yevmiyeleri de bu vakıflardan ödenirdi. Ancak şahıslara verilen borç paranın kârı ile birlikte geri ödenmesi gerekliliği karara bağlanmıştı. Osmanlı uleması arasında farklı münakaşalara sebep olan bu uygulama, Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'nin parayı da menkul kıymet olarak kabul etmesi ve diğer bazı İslam âlimlerinin "insanların örf ve âdet hâline getirdiği her çeşit menkûlün vakfi sahihtir" görüşünde olmaları üzerine para vakıfları halk tarafından desteklenmiş, hemen her mahallenin para vakfi olmuştur. Konya mahalle sakinini büyük bir külfetten kurtaran para vakıflarının yanısıra, mahalle avarız vakıfları da mahalleli arasında dayanışmayı sağlayan diğer önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Nitekim devletin her bir mahalleyi birer "avarız hane" olarak taksim etmesi ve bu haneleri belli oranlarda vergi vermekle yükümlü tutması üzerine bazı hanelerin vergi borçlarını ödeyemedikleri anlaşılmaktadır. Bunun üzerine mahalleli tarafından kurulan "mahalle avarız vakıfları" sayesinde maddi durumu yetersiz olan kişilerin borçlarını ödemeleri sağlanmıştır. Mahalle avarız ve nüzul vakıflarında yönetici olarak mütevelli ve kâtip bulunmaktadır. Padişah beratıyla atanması yapılan mütevelli vakfın en önemli yöneticisi konumunda olup yevmiyesi vakıf gelirinden

sağlanmıştır. Aynı şekilde kâtiplerin de avarız vakıflarında görev aldıkları ve yevmiyelerinin vakıf malından karşılandığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu dönemde Konya şehrinin en önemli yapılarını kuşkusuz vakıf eserler oluşturmaktadır. Daha doğrusu şehri meydana getiren unsurların büyük bir çoğunluğu vakıf eserlerdir. Han ve bedesten gibi büyük yapılar büyük devlet adamları tarafından yapılırken, daha küçük bütçeli yapılar ise hayır sahibi kişiler tarafından yaptırılmıştır. Söz konusu yapıları inşa edenler bunlara gelir getirecek, varlıklarını devam ettirecek birtakım vakıflar da bağışlamışlardı. Kapan Hanı Osmanlı dönemi öncesine ait olmakla birlikte XVII. yüzyılda da hizmet vermeye devam etmiş ve şehrin en kalabalık yerlerinden biri olmuştur. Buradan elde edilen gelirden bazı cami ve mescid görevlilerin yevmiyeleri verilmiştir. Şehrin doğusunda Şerafeddin Cami yakınında bulunan Bedesten'de "ehl-i hiref" olarak adlandırılan ve kumaş işleri ile uğraşan esnafların dükkânları bulunmakta idi. Bu bedestenin Kanuni dönemi kazaskerlerinden Kadri Efendi tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır. Şehrin işlek yerinde bulunan bedestenin yakınında Davud Ağa Mescidi, Tekkiyeciler Mescidi, bir çeşme ve boyahane dükkânı mevcuttu. II. Bayezid'in yaptırdığı Kiremidli Han, Sultan II. Selim'in Mevlânâ külliyesi yakınında inşa ettiği Kurşunlu Han, IV. Murad'ın annesinin yaptırdığı Valide Hanı büyük çaplı hanlar olup devlet büyükleri tarafından yapılmıştır. XVII. yüzyılda Konya'da 26 han mevcut idi. Genellikle şehrin doğusunda ve güneyinde yer alan bu hanlar, Halep'ten gelip şehrin At pazarı kapısından kuzey batı yönünde ve İstanbul'a doğru devam eden ticaret yolu güzergâhında kurulmuştur. Şehrin hemen her tarafına dağılmış bir vaziyette olan vakıf çeşmeler ise halkın su ihtiyacını karşılamak ve sevap kazanmak amacıyla yapılmıştır. Özellikle "Yetimoğlu çeşmeleri" olarak geçen ve yedi adet olduğu belirtilen çeşmelerin, Müsahip Mustafa Paşa'nın babası Şeyh Ahmed Efendi tarafından inşa ettirildiği ve çeşme giderlerinin karşılanması için de geniş vakıflar tahsis ettiği anlaşılmaktadır. Ancak birçok konuda olduğu gibi vakıf konusunda da bazı suistimallerin olduğu anlaşılmaktadır. Çeşmelerin vakfiyelerinde belirtilmesine rağmen, tevliyetlerinin başka kişilerin eline geçmesi ve kadı ile naib'in buna itiraz etmemeleri, hatta atamaları için arzda bulunmaları, dönemin yargısının düzgün işleyişi hakkında ciddi soruları akla getirmektedir. Nitekim bir görevi haksız bir şekilde ele geçiren kişilerin daha sonra mahkemede "ref" edildiklerini belirtilen çok sayıda kayıt mevcuttur. Mahkemede "ref" ile sonuçlanan 674 dava kaydına ulaşılmıştır. Dolayısıyla Konya Hurufat defterlerinde 1690- 1839 yıllarını kapsayan

yaklaşık her 12 kayıttan 1'inin mahkemeye konu olan yolsuzluk davası ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun ortaya çıkması özellikle XVIII. Yüzyılda çevre köylerden şehir merkezine yapılan göçlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışılan dönem itibariyle hakkında en çok kayıt bulunan vakıf eserler şüphesiz cami ve mescitlerdir. Nitekim Konya genelinde 450'ye yakın cami ve mescit tespit edilmiştir. Bu müesseselere 2348 imam ataması yapılmıştır. İmam atamaları vakıf kurumlarına yapılan görevli atamalarında en yüksek sayıyı oluşturmaktadır. Müslümanların ibadet yerleri olan bu cami ve mescitler, Konya'nın hemen her mahallesinde bulunmakta idi. Bazı mahallelerde birden fazla mescid bulunurdu. Örneğin Şeyh Sadreddin-i Konevî Mahallesi, Mevlâna Celâleddin-i Rumî dergâhının çevresindeki mahalleler, Kalenderhane Mahallesi, Aksinle Mahallesi, Zincirli Kuyu Mahallesi, Sedirler Mahallesi, Dolabucu Mahallesi, Sinan Perakendesi Mahallesi gibi büyük mahallelerde birden çok cami ve mescit bulunmakta idi. Mescitler, genellikle ihtiyaç olması halinde mahalleli hayır sahibi kişiler ya da mahalle cemaatinin ortak katkısı ile inşa edilmiştir. Zamanla mescid cemaatinin artması sonucu mescide minber konularak mescidin camiye çevrildiği ve Cuma namazı için hazır hale getirildiği anlaşılmaktadır. Bunun için "minber vaz etmek" tabiri kullanılmıştır. 26 Zilhicce 1121 / 26 Şubat 1710'de Vadi-i Meram'da Turud mevkiinde bulunan Cemel Ali Mescidine Fahri Hatun minber vaz etmiştir. Mescidin camiye çevrilmesi üzerine müezzine ihtiyaç duyulmuş ve es-Seyyid el-Hac Ahmed'e berat tevcihi yapılmıştır. Ancak bazı durumlarda mescidin camiye çevrilmeden önce Divan-ı Hümayundan izin alındığına dair Hurufat defterlerinde kayıtlar bulunmaktadır. Mescid inşa eden kişi ya da kişiler, giderlerinin karşılanması için mescide birtakım vakıflar tahsis etmişler. Tahsis edilen bu vakıflardan imam, hatip, müezzin, bevvap, ferraş gibi mescid görevlilerin yevmiyeleri verildiği gibi mescidin aydınlatılmasında kullanılan kandil giderleri ve onun bakımından sorumlu kandılcı'nin yevmiyesi de vakıf malından karşılanmıştır. Söz konusu bu görevlilerin atamaları padişah beratı ile kesinleştiği gibi padişah değişikliği durumunda da beratları yenilenmiştir. Ayrıca imam, hatip, müezzin, müderris gibi pek çok alanda görevin babadan oğula geçtiği sık karşılaşılan bir durumdur. Belgelerde bu durumun pek çok örneği mevcuttur. Ancak bu irsi geçen bir durum olmayıp evladın liyakatli ya da layık olması prensibi gözetilmiştir. Aksi takdirde mahalleli, kadıya ya da Divan-ı Hümayun'a başvurarak ilgili kişinin görevden alınmasını sağlamıştır. Konu ile ilgili meclisi şer'e intikal eden çok sayıda dava mevcuttur. Bu duruma genellikle

kişinin görevini edaya muktedir olmadığı ya da iyi hal üzerinde olmadığı gerekçe gösterilmiştir. Mescitte imam ya da başka bir görevli görevini rızasıyla başka bir kimseye devredebiliyordu. Bu durum genelde "kasrı yed" olarak adlandırılmıştır. Bazen de görev gaspı olmuş, kişi hak etmediği bir görevi hile ile üzerine alarak kendisine berat tevcihi sağlamıştır. Olayın mahkemeye intikal etmesi üzerine kadı huzurunda şahitler dinlenilerek söz konusu görev hak sahibine verilmiştir.

Konya vakıf kurumlarına yapılan atamalarda imamlardan sonra en yüksek sayıyı mütevelliler oluşturmaktadır. XVII yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında Konya vakıf müesseselerine 1838 mütevelli ataması yapılmıştır. Mütevelli atamaları cami, mescid, medrese müallimhane, tekke- zaviye, törbe, darü'l-kurra, drü'l-hüffaz, darü'l-hadis, han, hamam, çeşme-sarnıç vakıfları ile mahalle avarız ve nüzul vakıflarına yapılmıştır. Cami ve mescitlere 1294 mütevelli ataması yapılırken medreselere 72, muallimhanelere 93, tekke ve zaviyelere 46, darü'l-kurra, drü'l-hüffaz ve darü'l-hadislere 62, han, hamam, değirmen ve çeşmelere 217 mütevelli ataması yapılmıştır. Mütevellilerin başlıca görevi vakıf malını korumak ve işlerliğini sağlamak olduğundan her bir vakıf müessesesine mütevelli ataması şart koşulmuştur. Bu durum müesseselerin vakfiyelerinde belirtilerek kayıt altına alınmıştır. Söz konusu vakıf müesseselerinde görevli kişilerin aldıkları ortala ücretler aşağıda tablo halinde verilmiştir. Bu ücretlerin standart olmadığı, farklı vakıf müesseselerinde çalışan kişilerin farklı yevmiye aldıkları anlaşılmaktadır. Tabloda belirtilen yevmiyelerin bu noktada ele alınıp değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Nitekim Zilkade 1116 / Şubat 1705 tarihli Konya Hurufat kaydında Şerefeddin Cami vakfının mütevellisi Ali, on akçe yevmiye alırken; Safer 1116/ Haziran 1704 tarihli başka bir kayıtta Konya'da Hüseyin Ağa vakfının mütevellisi Hasan'ın bir akçe yevmiye aldığı anlaşılmaktadır. 10 C. Evvel 1218 / 28 Ağustos 1803 tarihli başka bir kayıtta Konya Diğin Camiinde 10 akçe yevmiye ile imam olan Seyyid Mehmed aynı zamanda cami mütevelli görevini de üstlenmiştir. Seyyit Mehmed bin Musa, Konya'da Kazganzade Hacı İsmail Camiinde bir akçe yevmiye ile imam olduğu anlaşılmaktadır. Konya'da Dibekli Mescidinde nim akçe yevmiye ile imam olan Hafiz Seyyid Mehmed bin Mahmud, cami vakfının mütevellisi olarak ta nim akçe yevmiye almıştır. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

XVII. Yüzyılın Sonları ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Konya Vakıf Müesseselerinde Çalışan Görevlilerin Aldıkları Ortalama Yevmiyeler

Görevli	Ortalama Aldığı Yevmiye	Görevli	Ortalama Aldığı Yevmiye
Aşir-han	2 akçe	Muarrıf	1 gallenin 1/3
Bevvap	2 akçe	Muhaddis	2 akçe
Cabi	4 akçe	Müderris	4 akçe
Cüz-han	1 akçe	Müezzin	3 akçe
Çerağdar	1,5-2 akçe	Mükayyıt	2 akçe
Devir-han	1-1,5 akçe	Mütevelli	2 akçe
Duagu	5-6 akçe	Naathan	1 akçe
Enam-han	1 akçe	Nazır	2 akçe
Ferraş	2 akçe	Noktacı	2 mud galle
Fetih-han	4 akçe	Salahan	1,5-2 akçe
Habbaz	1 akçe	Sermahfil	2-2,5 akçe
Hatip	1,5-2 akçe	Şeyh	2-3 akçe
İhlas-han	3 akçe	Şeyh'ül-Kurra	5 akçe
İmam	1-2 akçe	Tarifhan	1 akçe
Kayyım	2-2,5 akçe	Tekkenişin	1-1,5 akçe
Katip	2-2,5 akçe	Vaiz	3 akçe
Keyyal	1 mud galle	Zaviyedar	2 akçe
Merammati	3 akçe	Süre-i nebe-han	2 akçe

Konya şehir merkezinde bulunan her bir esnaf grubu kendi meslek grubunun bulunduğu sokakta mesleğini icra ederdi. Suk olarak adlandırılan bu çarşılar icra edildikleri meslek adlarıyla adlandırılmıştır. Bu durum belgelerde Sipahi Çarşısı, Çıkrıkçılar Çarşısı, Bostancılar Çarşısı, Attarlar Çarşısı, Keçeciler Suku şeklinde geçmektedir. Uğraş alanı olarak Ehl-i Hiref Taifesi, Taife-i Etçiyan, Katırcılar Taifesi, Çiftçiler Taifesi ya da Taife-i Çiftçiyan, Sınıfi Aşçıyan, Sarraçlar Taifesi, Deveciyan Taifesi, Nalbantlar olarak geçmektedir. Her Esnaf örgütünün başında Şeyh olarak tabir edilen ve onların idare ve şikâyet işlerine bakan kişiler bulunurdu ki bunlara "Şeyh" denmekteydi. Zilkade 1132 / Eylül 1720 tarihli bir kayıtta Mehmed ibn Mehmed'in Konya'da bulunan Bakkallar, Berberler, Sarraçlar, Kürkçüler, Muytablar, Çömlekçiler, Bezirciler ve Kalaycılar esnafı üzerinde Şeyh olduğu belirtilmiştir. Burada birden çok meslek grubu şeyhliğinin bir kişide olması dikkati çekmektedir. Ancak bunun bazı meslek grupları ile sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bedestende bulunan ehl-i hiref üzerinde iki şeyhin olduğu belgelere yansımıştır. Aynı durum sipahi çarşısında bulunan esnaf grubu için de geçerlidir. Burada bulunan esnaflar üzerinde iki kardeşin şeyh olduğu belirtilmiştir. Esnaf şeyhlerinin önceden tayin edilmiş kurallara göre atandıkları anlaşılmaktadır.

Konya Şehrinin mekânsal organizasyonunda kale surları ve kapıları önemli bir rol oynamıştır. Nitekim At Pazarı kapısı ticaret kervanların şehre giriş kapısı

durumunda iken, kuzeyde yer alan Ertaş kapısı ticaret kervanlarının şehirden çıkış kapısı durumunda idi. Şehrin doğusunda bulunan ve Debbağhane olarak adlandırılan semtte, deri işlemeciliği ile uğraşan esnaf grubu bulunmakta idi. Şehir surlarının Aksaray kapısında bulunan Debbağhane esnafına izafeten bu kapıya Debbağhane Kapısı da denmiştir. Şehrin güneyinde yer alan Larende Kapısı Karaman yolu istikametinde yer alırken, şehrin batısında yer alan Çeşme kapısı Anber Reis Cami yakınında geçmekte idi. Doğu-Batı ve Güney-Kuzey yönünde şehri çaprazlama kesen bu kapılar aynı zamanda şehir içinde geçen ana yolların da çıkış noktaları idi.

Konya merkez ve nahiyelerinde çok sayıda tekke ve zaviye bulunmakta idi. Kuruluş tarihleri Osmanlı Devletinin ilk dönemleri ve Selçuklulara kadar uzanan bu tekke ve zaviyeler kolonizatör Türk derviş geleneğinin bir devamı niteliğindedir. Özellikle şehir merkezinin dışında örgütlenmeleri bu yapıların kuruluş felsefesi anlayışını devam ettikleri anlaşılmaktadır. Anadolu'nun Türkleşip İslamlaşmasında önemli bir görev üstlenen bu derviş tekke ve zaviyeler geniş vakıflara sahipti. Farklı tarikatların birer kolu konumunda olan bu tekke ve zaviye şeyhlerinin sosyal hayatın içinde oldukları ve bazı statüler elde ettikleri görülmektedir. C. Evvel 1123 / Haziran 1711'de 6 akçe yevmiye ile Şeyh Ali Halveti, beratla Sarraçzade vakfına mütevelli olmuştur. Kuruluşu çok eskilere dayanan bazı tarikatler 18. Yüzyılın ortalarında da faaliyetlerine devam etmişlerdir. Özellikle Halvetiye Tarikatının da çok etkin olduğu şehir merkezi dâhil, Su Dirhemi Nahiyesi ve diğer nahiyelerde şubeleri olduğu ve bu şubelerin geniş vakıflarla desteklendiği anlaşılmaktadır. Kayıtlarda Konya'da bulunan Halvetiye Tarikatı Tekkesine imam, vaiz, kayyım, müezzin, cüzhan, mütevelli atamaları yapılmıştır. R. Evvel 1175 / Eylül 1761'de Halveti Tarikatı Şeyhi Şeyh Mehmed Halife'ye berat tevcihi yapılmıştır. Halveti Tarikatı'nın yanısıra Mevlevi Tarikatı, Kadiriye Tarikatı Konya'da etkin olan tarikatlardı.

Konya şehrinde bulunan Medreseler, Darü'l-Kurra, Darü'l-Hüffaz ve Darü'l-Hadis'ler önemli dini ve ilmi merkezleridi. Özelikle XVII. yüzyılın başlarında başlayan celali isyanları neticesinde birçok köyü boşaltan geniş halk kitleleri güvenli sığınak olarak gördükleri şehirlere sığınmışlardı. Giderek artan nüfus şehirde yeni mahallelerin kurulmasını sağladığı gibi, mevcut kurumların yetersizliğine de neden olmuştur. İşte bu kargaşa ortamında söz konusu bu eğitim kurumları halkın maddi ve manevi açıdan ayakta kalmasını sağlamış ve kargaşanın önlenmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Dönemin Konya'sında medreseler şehirde en yaygın eğitim kurumlar olup genellikle camilerin yakınında inşa edilmişlerdir. Yakınında cami ya

da mescid bulunmayan medreselerin mescid olarak ta kullanıldığı anlaşılmaktadır. Medrese tahsiline başlamak isteyen bir talebe önce darü'l-hufaz daha sonra darü'l-kurralarda kıraat ilmi tahsil ederdi. Darü'l-hüffazlar hafiz yetiştiren kurumlar iken, darü'l-hüffazların daha yüksek kısımlarına ise darü'l-kurra denmiştir. Burada kıraat ilminin yanısıra mahrecü'l-huruf öğretilirdi. Dönemin eğitim sistemi içerisinde Darü'l-Kurra ve Darü'l-Hadis'ler ihtisas okulları olarak kabul edilmiştir. Darü'l-Kurra'larda kıraat ilmi okutulurken, Darü'l-Hadis'lerde hadis ilmi okutulmuştur. İncelenen dönemde Sahip Ata Darü'l-Hadis Medresesinde görevli olan Mukayyid ve Kâtip'ler yevmi 5 akçe alırken, bevvap, cabi ve ferraş'lar 3'er akçe yevmiye almışlardır. Nazır'ların yevmiyeleri ise senevi 2 müd hınta üzerinden ödenmiştir. Medrese mescidinde görevli imamlar 3 akçe ve senevi 5 kil hınta, Müezzinler 1,5 akçe yevmiye almışlardır. Cüzhan'lar Darü'l-hüffazlarda ücret karşılığı cüz okuyan kişilerdi. Cüzhanlar genellikle, müd, hınta, galle şeklinde hesaplanan ürün üzerinden yevmiye almaktaydılar. Darü'l-Kurra'larda talebelere kıraat ilmini öğreten hocalara Şeyhü'l-Kurra denirdi. İncelenen dönemde Hacı Ali Efendi Darü'l-Kurra'sında Şeyhü'l-Kurra olan kişiler 5 akçe, halife olan kişiler 3 akçe, kâtip, nazır ve cabi'ler ise 5 akçe yevmiye almaktaydılar.

XVII. Yüzyıl aynı zaman Konya'da eğitim kurumlarının çok hızlı arttığı bir dönem olmuştur. İncelenen dönem itibariyle 56 medresesi bulunan Konya, Osmanlı şehirleri içerisinde en çok medresesi bulunan yerlerden bir tanesidir. 1681 yılında Sultan IV. Mehmed dönemi vezirlerinden Musahip Mustafa Paşa'nın kurduğu Dârü'l-hadis / Taşkapı Medresesi hadis ilmine artan ilginin bir göstergesi durumundadır. 1700'li yılların başlarında Abdülkerim Efendi'nin kurduğu Saraçzâde Medresesi ve devamında kurulan diğer medreseler Konya'nın ilmi hayatına ciddi bir canlılık getirmiştir. Kurulan bu medreseler genellikle şahıslar tarafından vakıf olarak kurulmuşlardır. Medreseyi kuran kişi, medreseye gelir getirecek vakıflar da tahsis ederek burada görev alacak kişilerin eğitim durumları, ne kadar yevmiye ile çalışacakları, mütevellisinin kim olacağı ve ne kadar ücret verileceği gibi birçok konuyu vakfiyesinde yazarak kazanın kadısına şahitler huzurunda tescil ettirirdi. Medreselerde ancak müderris olan kişiler ders verirdi. Müderrislerin yardımcıları konumunda olan müidler ise, talebenin almış olduğu dersi kavramasına yardımcı olur ona ders çalıştırırdı. Medreselerde genellikle bir müderris olur öldüğünde yerine, eğer liyakati varsa, oğlu geçerdi. Bunun için bir imtihan düzenlenir ve kişinin imtihanda başarılı olması gerekirdi. Ancak başarı tek başına yeterli değildi, kişinin

iyi bir hal üzerinde olması da gerekli idi. Müderrisler beratlarını ancak Şeyhülislamın oluru ile alabilmekteydiler.

Konya'nın Osmanlı döneminde bilinen ilk kütüphanesi Zincirlikuyu Medresesi olup içinde 300 ciltlik kitap bulunmakta idi. Hacı Abdurrahim Efendi tarafından tesis edilen kütüphanenin XVIII. yüzyılın ilk yarısında kurulduğu bilinmektedir. Bunun dışında mahalleli hayırsever kişiler tarafından Kur'an-i Kerim ve diğer dini kitaplar da vakfedilmiştir. Söz konusu vakfedilen kitapların muhafazası için görevlendirilen kişilere Hafızı Kutup denmiştir. Bu iş için Hafızı Kutup'lara 3 akçe yevmiye verilmiştir.

Aşağıdaki istatistikler Konya Hurufat defterlerinde tespit edilen ve dönemin Konya'sında mevcut olan mahalle köy ve mezraların sayıları ile bu yerlerde bulunan vakıf eserlerin dağılımı verilmiştir.

Konya Hurufat Defterlerinde Tespit Edilen Bazı İstatistiki Bilgiler			
Mahalle	134	Törbe	15
Köy	160	Darü'l-Kurra	2
Mezra	8	Darü'l-Hüffaz	18
Cami	133	Darü'l-Hadis	3
Mescid	305	Han	15
Medrese	53	Hamam	9
Muallimhane(Mektep)	47	Değirmen	6
Tekke ve Zaviye	56	Çeşme ve Sarnıç	24

İncelenen dönemde Konya nüfusunun 20 bin civarında olduğu düşünüldüğünde her bir mahallede ortalama 150 kişinin yaşadığı anlaşılmaktadır. Her bir cami ve mescide ortalama 45 kişi düşmektedir. Medreseler ve diğer eğitim kurumlarının yanısıra, cami ve mescitlerin de birer eğitim kurumu olarak hizmet verdikleri anlaşılmaktadır.

Dönemin Konya'sının Sosyal hayatı düzenleyen han, hamam, değirmen, çeşme ve sarnıçların bulundukları çarşılar şehrin fiziksel yapısını etkilemiştir. Şehrin güneydoğusunda At Pazarı kapısı, kuzeyinde Ertaş kapısı, batısında Çeşme kapı ve doğusunda yer alan Aksaray kapısı ticaretin en yoğun olduğu merkezler idi. Şehirlerarası transit ticaret yollarının ana geçiş noktaları olan bu noktalarda inşa edilen hanlarla şehir ticaretinin canlanması sağlanmıştır. At Pazarı kapısında yer alan Alaca Han ve Hasan Efendi Hanı, Valide Hanı, Çaylızade Hanı, Şeyh Ahmet Efendi Hanı söz konusu bu ticari hareketliliğin en önemli merkezleri idi. Çömlekçler,

Semerciler, Nalbantlar ve Attarlar da burada ticari faaliyetlerine devam etmekteydiler. Ayrıca Hz. Mevlana evladından Şeyh Hacı Bostan Efendi'nin burada bulunan kahve dükkânı olmak üzere çeşitli dükkânlar yine At Pazarı kapısında hizmet vermekteydiler.

Son yıllarda giderek artan şehir tarihi çalışmalarında Hurufat Defterlerinin kullanılmasının bir gereklilik olduğu fikri bu çalışma sonucunda ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu vesile ile günümüzde mevcut her bir şehir tarihi çalışmasında Hurufat Defterlerinin kullanılmasının çok faydalı olacağı kanaatindeyiz. Özellikle şehirlerdeki vakıf eserler üzerine yapılacak çalışmalarda Hurufat defterlerinin kullanılması azami derecede fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca alanında bir ilke aday olması bu çalışmanın dezavantajını oluşturmaktadır. Bu noktada eserin kusurlardan hali olmadığını kabul eder, her türlü noksanlığın şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Özcan OĞUR
Konya, 2018

KAYNAKÇA

1. ARŞİV KAYNAKLARI

1.1. Hurûfât Defterleri

1/551, 2/552, 3/553, 4/554, 5/555, 6/556, 7/557, 8/1091, 9/1106, 10/1107, 11/1108, 12/1109, 13/1111, 14/1112, 15/1113, 16/1114, 17/1115, 18/1119, 19/1125, 20/1128, 21/1139, 22/1140, 23/1142, 24/1160, 25/1216,

1.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defterleri

Defter nr. 147, 148, 149.

1.3. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

AE. SABH. DN 368, GN 25711/1, DH. İD. DN 135, GN 2/10.

DH. İD. DN 177, GN 2/3, DH. MKT. DN 598, GN 31/1

DH. MKT. DN 598, GN 31/3, EV.d. DN 38236, GN 1.

2. YAYINLANMIŞ ARŞİV KAYNAKLARI

Arslantürk, H. Ahmet - M. Sait Türkhan, **150-151 Numarlı Konya Kadı Sicilleri (1903-1907 ve 1898) Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2012.

Bilgili, İsmail, **140 Numaralı Konya Kadı Sicilli (1323-1324 / 1905-1906), Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2014.

Coşkun, Fahri, **888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri**, **Vakıflar Dergisi**, Sayı 33, Haziran 2010, Ankara, 2010.

Erdoğan, Halil - Yusuf Küçükdağ, **1916- 1921 Tarihli Konya Kadı Sicilli (Katalogda Yer Almayan) Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2011.

Güven, Mehmet Ali, **33 Numaralı Konya Şer'iye Sicili(Değerlendirme ve Transkripsiyon)**, Konya, 2006.

Kahraman, Seyit Ali, **Karaman Vilayeti Vakıfları**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi

Yayınları, Kayseri, 2009.

Sak, İzzet - Cemal ÇETİN, **50 Numaralı Konya Kadı Sicili (1138-1139 / 1726-1727), Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2014.

Sak, İzzet -İbrahim Solak, **38 Numaralı Konya Kadı Sicili(1103-1104 / 1692-1693), Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2016.

Sak, İzzet, **47 Numaralı Konya Kadı Sicili(1128-1129 / 1716-1717), Transkripsiyon ve Dizin,** KTO Yay., Konya, 2014.

_____, **10 Numaralı Konya Şer'iyye Sicili,** Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya, 2003.

_____, **37 Numaralı Konya Şer'iye Sicili(1102- 1103 /1691- 1692), Transkripsiyon ve Dizin**, KTO. Yayınları, Konya, 2010.

_____, **39 Numaralı Konya Kadı Sicili (1113-1113 / 1701-1702), Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2016.

_____, **41 Numaralı Konya Kadı Sicili(1115-1116 / 1703-1704), Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2016.

_____, **53 Numaralı Konya Kadı Sicili(1148-1149 / 1736-1737), Transkripsiyon ve Dizin,** Konya, 2015.

Solak, İbrahim, **49 Numaralı Konya Şer'iye Sicilli (1135-1136 / 1723-1724), Transkripsiyon ve Dizin**, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2015.

T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, **387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)**, Ankara, 1996.

Uzluk, Feridun Nafiz, **Fatih Devri Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Vakıflar Genel Müd. Neşriyati, Ankara, 1958.

3. DİĞER KAYNAKLAR

3.1. Kitaplar

Afyoncu, Erhan, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi,** Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2009.

Ahilik Ansiklopedisi, I-II, Edit. Yusuf Küçükdağ - Yaşar Erdemir-Bekir Şahin, Ankara, 2014.

Ahmed Eflaki, **Ariflerin Menkıbeleri**, *I-II,* Çev., Tahsin Yazıcı, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973.

Ahmed Refik, **Naima,** Milli Kütüphane Külliyatı, Kanaat Kütüphanesi, Ankara, 1932.

Akgündüz, Ahmet, **İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, Ankara, 1988.

Akgündüz, Hasan, **Klasik Dönem Osmanlı Medrese Sistemi, Amaç-Yapı-İşleyiş**, Ulusal Yayınları, İstanbul, 1997.

Altın, Yusuf, **Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri,** Selçuk Üniv. Sos. Bilm. Enst. Konya, 2009.

Ambrosıo, Alberto Fabıo, **Dervişler, Tarih, Antropoloji, Mistik Yönü**, Kabalca Yayınları, İstanbul, 2012.

Arabacı, Caner, **Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri(1900-1924)**, Konya Ticaret Odası Yayınları, Konya 1998.

Aslanapa, Oktay, **Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı(14. Yüzyıl)**, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, Ankara, 1977.

_____, **Türk Sanatı**, Remzi Kitapevi, 2.Baskı, İstanbul, 1989.

Aslanoğlu, Rana A., **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Ezgi Kitabevi, 2. Baskı., Bursa 2000.

Atçeken, Zeki, **Konyadaki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması(Konya Şer'iyye Sicili Kayıtlarına Göre),** TTK Basımevi, Ankara, 1998.

Ayvansarayi Hafiz Hüseyin, **Hadikatü'l-Cevami,** Camilerimiz Ansiklopedisi, Cilt I, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1987.

Ayverdi, E. Hakkı - İ. Aydın Yüksel, **İlk 250 Senesinin Osmanlı Mimarisi**, Baha Matbaası, İstanbul, 1976.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, **Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Yogoslavya,** III. Kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

Bal, Hüseyin, **Kent Sosyolojisi**, Turhan Kitabevi Yay., Ankara, 1999.

Babınger, Franz, **Osmanlı Tarihi Yazarları ve Eserleri,** Çev. Coşkun Uçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

_____, **Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı**, Oğlak Bilimsel Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, 2003.

Barkan, Ömer Lütfi, **Kolonizatör Türk Dervişleri**, Hamle Yayınları, İstanbul (yayın tarihi belirtilmemiş).

_____, **Türkiye'de Toprak Meseleleri,** Gözlem Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1980.

Baykara, Tuncer, **Türkiye Selçukluları Devrinde Konya**, Konya Valiliği Kültür Yayınları, 2. Baskı, Konya 1998.

_____, **Osmanlı Taşra Teşkilatında XVIII. Yüzyılda Görev ve Görevliler (Anadolu),** VGM Yayını, Ankara, 1990.

Bayrakal, Sedat, **Hurufat Defterlerinde Isparta Kazası-Tarihi Eserler, Köyler, Mahalleler, Meslekler,** Türkiye Âlim Kitapları, Almanya 2015.

Bayram, Mikail, **Ahi Evren-Mevlana Mücadelesi**, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya, 2012.

_____, **Fatma Bacı ve Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Bacıları Teşkilatı),** NKM. Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2008.

Cahen, Claude, **Osmanlılardan Önce Anadolu,** Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2012.

Cambridge, **Türkiye Tarihi 1071-1453, Bizans'tan Türkiye'ye,** I. Cilt, Çev. Ali Özdamar, Edt. Kate Fleet, Kitapyayınevi, Yasım yeri ve tarihi belirtilmemiş.

_____, **Türkiye Tarihi, Modern Dünyada Türkiye (1839-2010.),** Edt. Reşat Kasaba, Çev. Zuhal Bilgin, Cilt 4, Kitapyayınevi, İstanbul, 2011.

Anadol, Cemal, *Türk İslâm Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler,* **Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları**, Ankara, 1991.

Cerası, Maurıce M., **Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. Ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi,** Çev. Aslı Ataöv, YKY, İstanbul, 1999.

Clement Huart, **Mevleviler Beldesi Konya**, Çev. Nezih Uzel, *Tercüman 1001 Temel Eser serisi,* İstanbul, 1978.

Çadırcı, Musa, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

Çakar, Enver, **Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Romanya Macaristan,** I. Ve II. Kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

_____, **Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk**, IV, V, VI. Kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

Çakar, Enver - Celalettin Uzun, **Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812),** Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, No. 3, Elazığ, 2017.

Dülgerler, Osman Nuri, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

_____, "**Konya'nın Dünü ve Bugünü**", *Konya*, Der. Feyzi Halıcı, Ankara, 1984.

Edward Said, **Oryantalizm,** Çev. Nezih Uzel, İrfan Yayınevi, 4. Baskı İstanbul, 1998.

Eldem, Edhem -Danıel Goffman ve Bruce Masters, **Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir ve İstanbul,** Tarih Vakfi Yurt Yayınları, Ankara, 1997.

Engelhardt, **Tanzimat ve Türkiy***e*, Çev. Ali Reşad, Kaknüs Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1999.

Ergenç, Özer, **Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı: XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya,** Ankara Enstitüsü Vakfi Yayınları, Ankara, 1995.

_____, **Şehir, Toplum, Devlet, Osmanlı Tarihi Yazıları,** Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul, 2013.

_____, **XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya,** Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul, 2012.

Ergin, Osman N., **Türk Maarif Tarihi**, I –II. Cilt, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

_____, **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul, 1936.

Eryılmaz, Bilal, **Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi**, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992.

Faroqhi, Suraiya, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam, Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla**, Çev. Elif Kılıç, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul, 2010.

Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar**, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1976.

Genç, Mehmet, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014.

Gülenaz, Nursel, **Batılılaşma Dönemi İstanbul'unda Hanlar ve Pasajlar**, İTO Yayınları, İstanbul, 2011.

Hovart, Bela, **Anadolu 1913**, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, Çev. Tarık Demirkan, İstanbul, 2010.

Hadis Ansiklopedisi, **Kütüb-i Sitte**, Akçağ Yayınları, 1. Cilt, İstanbul

Halıcı, Feyzi, "Konya Üzerine", **Konya,** Der. Feyzi Halıcı, Ankara, 1984.

Hilmi, Ömer, **İthaf'ul-Ahlaf Fi Ahkam'il-Evkaf**, VGMY, Ankara, 1977.

İbn Haldun, **Mukaddime**, çev. Süleyman Uludağ, II. Cilt, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009.

İlter, İsmet**, Tarihi Türk Hanları**, Ankara, 1969.

İmam Nevevi, **Riyâzü's-Salihin**, 1. Cilt, Erkam Yayınları, İstanbul, 2001.

İnalcık, Halil, **Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 2008.

_____, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600***)*, Çev. Ruşen Sezer, Yapı Kıredi Yayınları, İstanbul, 2003.

Kafesoğlu, İbrahim, **Selçuklu Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.

Karagöz, Hacı Dede Hakan, "**Konya Salnamelerine Konya Ekonomisi**", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Seminer Ödevi, Konya, 2012.

Karal, Enver Ziya, **Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, II. Baskı, Ankara, 1995.

_____, **Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri(1856-1861),** Cilt VI**,** 7. Baskı, Ankara, 2007.

Kâtip Çelebi, **Düstûru'l-amel li-ıslahi'l-halel,** Haz. Ali Can, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.

_____, **Cihannüma**, İstanbul, 1732.

_____, **Mizani'l-hak fı ihtiyari'l-ehak**, Hazırlayan: Orhan Şaik Gökyay, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.

Kayaoğlu, İsmet, **İslâm Kurumları Tarihi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1985.

Kazıcı, Ziya, **Osmanlı Vakıf Medeniyeti**, Bilge yayınları, İstanbul, 2003.

Kıvrım, İsmail, **Şer'iye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılda Konya ve Ayıntab Şehirlerinde Gündelik Hayat(1670-1680),** Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2005.

Konyalı, İbrahim Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi**, Enes Kitap Sarayı, Konya 1997.

_____, **Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi**, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1964.

Köprülü, Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1976.

_____, **İslam ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi,** Ötüken Yayınları, İstanbul, 1983.

_____, **Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri**, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2004.

Ksenophon, **On Binlerin Dönüşü,** Çev. Sinem Ceviz, Parola Yayınları, İstanbul, 2014.

Kurt, İsmail, **Para Vakıfları-Nazariyat ve Tatbikat,** Ensar Neşriyat, İstanbul, 1996.

Küçükdağ, **Vezir-i Azam Piri Mehmed Paşa,** Konya 1994.

_____, **Konya Darülkurraları**, Çizgi Kitabesvi, Koya 2014.

_____,**Konya Şehri'nin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı**, *Makaleler-1,* Selçuklu Belediyesi Yayınları, No. 13, Konya, 2004.

Kütükoğlu, Mubahat S., **Tarih Araştırmalarında Usûl**, 6. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 1998.

_____, **XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000.

Lewis, Bernard, **İstanbul ve Osmanlı Uygarlığı**, Çev. Nihal Önal, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1975.

Max Weber, **The City** (Trans. D. Martindale- G. Newirth), Gloncoe, New York 1958; Türkçe Çevrisi: Max Weber, **Şehir, Modern Kentin Doğuşu**, Çev. Musa Ceylan, Yarın Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Mccarthy, Justin, **Osmanlı Türkleri 1281'den 1923'e,** Çev. Timur Demirtaş, Tarih ve Kuram Yayınları, İstanbul, 2015.

Mehmed Süreyya Bey, **Sicill-i Osmanî**, Cilt I, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.

_____, **Sicill-i Osmani**, Cilt4, Yayına Haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.

Mumford, Lewis, **Tarih Boyunca Kent, Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği,** İngilizceden Çev. Gürol Koca - Tamer Tosun, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007.

Ocak, Ahmet Yaşar, **Türk Süfiliğine Bakışlar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

Orhonlu, Cengiz, **Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı**, İÜEF Yayınları, İstanbul, 1967.

Ortaylı, İlber, **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994.

_____, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Cedid Neşriyat, 3. Baskı, Ankara, 2008.

Önder, Mehmed, **Konya Çeşme ve Şadırvanları**, Ülkü Basımevi, Konya 1955.

_____, **Konya Maarifi Tarihi**, Ülkü Basımevi, Konya 1952.

_____, **Mevlana Şehri Konya** *(Tarihi Klavuz)*, Konya 1962.

_____, **Antika ve Eski Eserler Kılavuzu**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998.

Öney, Gönül, **Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992.

Özçelik, İsmail, **Devleti 'Aliyye'nin Kamusal Düzeni**, Gazi Yayınevi, Ankara, 2014.

_____, **Tarih ve Metodolojisi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

Özcan, Ruhi, **17. Yüzyılda Konya'da Mülk Satışları ve Fiyatlar (1640-1665),** SUSBE, Konya 1993.

Özkaya, Yücel, **18. Yüzyılda Osmanlı Toplumu**, YKY, İstanbul, 2008.

Özönder, Hasan, **Dünden Bugüne Konya,** Konya Büyük Şehir Yayınları, Konya, 2005.

_____, **Konya Velileri**, Arı Basımevi, Konya 1980.

Öztürk, Mehmed, **Sine-Masal Kentler, Modernitenin İki "Kahramanı"ı Kent ve Sinema Üzerine Bir İnceleme**, Donkişot Güncel Yayınlar, 2.Baskı İstanbul, 2007.

Öztürk, Nazif, **Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi**, Türkiye Diyanet Vakfi Yayınları, Ankara 1995.

PİRENNE, Henri, **Ortaçağ Kentleri**, Çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2014.

Sahihi Buhari Muhtasarı-Tecrid-i Sarih Tercemesi, XI. Cilt, 5.Baskı, Diyanet Yayınları, Ankara, 1980.

Sak, İzzet, **Kadı Sicilleri Işığında Konya'da Yapılan Vakıflar (1650-1910),** Konya Büyükşehir Kültür Yay. Konya, 2012.

Schwertheim, Elmar, **Antikçağda Anadolu**, Çev. Nuran Batu, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004.

Sevim, Ali - Erdoğan Merçil, **Selçuklu Devletleri Tarihi**, Siyaset, Teşkilat ve Kültür, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

_____, **Malazgirt Meydan Savaşı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971.

Sümer, Faruk, **Oğuzlar(Türkmenler),** Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1972.

Şapolyo, Enver Behnan, **Selçuklu İmparatorluğu Tarihi**, Güven Matbaası, Ankara, 1972.

Texıer, Charles, **Küçük Asya, Coğrafya, Tarihi ve Arkeolojisi**, Çev. Ali Suat, 3. Cilt, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfi, Ankara, 2002.

Topçu, Nurettin, **Türkiye'nin Maarif Davası**, Dergâh Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1997.

Torun, Ali, **Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nameler Üzerine Bir İnceleme**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947.

Turan, Osman, **Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti**, İstanbul, 1969.

_____, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, Cilt II, İstanbul, 1969.

Tuş, Muhittin, **Sosyal ve Ekonomik Açıdan Konya (1756-1856),** KTO. Yayınları, Konya, 2001.

Timur, Taner, **Osmanlı Toplumsal Düzeni**, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1994.

Uysal, Abdullah, **Zanaatkârlar Kanunu (Kanun-name-i Ehl-i Hıref),** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.

Uz, M. Ali, **Konya Mahalleleri Tarihi 1, Abdülaziz**, Konya Büyükşehir Yayınları, Konya, 2015., s. 12.

_____, **Konya Mahalleleri Tarihi 3, Kalecik Mahallesi**, Konya Büyükşehir Yayınları, Konya, 2015., s. 11.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt1, TTK. Yayını, Ankara, 1988.

_____, **Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı**, TTK. Basımevi, Ankara, 1988.

Ünver, Süheyl, **Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946.

Weber-Tönnies-Simmel, **Şehir ve Cemiyet,** Yayına Hazırlayan: Ahmed Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Werner, Ernst, **Büyük Bir Devletin Doğuşu-Osmanlılar(1300-1481)**, Çev. Orhan Esen-Yılmaz Öner, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986.

Yetkin, Suut Kemal, **İslam Ülkelerinde Sanat**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984.

_____, İslam Mimarisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1965.

Yörükan, Ayda, **Şehir Sosyolojisinin Temelleri**, Ankara, 1968.

Yerasimos, Stefanos, **Türk Metinlerinde Kostantiniye ve Ayasofya Efsaneleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993

Zeydan, Corci, **İslam Uygarlıkları Tarihi,** cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

Zınkeısen, Johann Wilhelm, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Cilt 2, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011.

Ziya, Mehmet, **Yenikapı Mevlevihane'si**, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 1913.

3.2. Seyahatnameler

Dernschwam, Hans, **İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü,** Çev. Yaşar Önen, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

Ebû Abdullah Muhammed İbn Batuta Tancî**, İbn Batuta Seyahatnamesi**, Cilt 1-II, Çev., A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Cilt 3, I. Kitap, YKY, Yayına Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, 2006.

Marco Polo, **Marco Polo Seyahatnamesi,** Cilt I, Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, İstanbul Tarihsiz.

Gerlach, Stephan, **Türkiye Günlüğü 1573-1576,** Çev. Türkis Noyan, Edt. Kemal Beydilli, I. Cilt, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007.

Sarre, Fıedrıch, **Küçükasya Seyahati**, Çev. Dara Çolakoğlu, I. Baskı, İstanbul, 1998.

3.3. Kronikler

Aşıkpaşazade(Derviş Ahmed Aşiki), **Tevarihi Al-i Osman**, Hazırlayan: Ayşenur Kala, Kamer Yayınları, İstanbul, 2013.

Gelibolulu Mustafa Ali Efendi**, Kitabü't-Tari-i Künhü'l-Ahbar,** Hazırlayanlar: Ahmed Uğur vd., Kayseri 1997.

Gregory Abû'l-Ferraç, **Abû'l-Ferac Tarihi,** Cilt2, Çev. Ömer Riza Doğrul, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1987.

İbn-i Bibi**, Anadolu Selçuki Devleti Tarihi**, Çev. M. Nuri Gencosman, Uzluk Basımev, Ankara, 1941.

_____, **El-Evamirü'l-Ala'iyye Fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçukname***)*, II. Cilt, Çev. Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

Naîmâ Mustafa Efendi, **Naima Tarihi,** haz. Zuhuri Danışman, Cilt 3, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1967.

Şikari, **Karamanname,** Haz. Metin Sözen- Necdet Sakaoğlu, İstanbul, 2005.

Şükrullah bin Şıhabeddin Ahmed, **Behçet'ül-Tevarih**, Osmanlı Tarihleri I, nşr. Nihal Atsız, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1947.

Tursun Bey, **Fatih'in Tarihi, Tarih-i Ebul Feth**, Tercuman 1001 Temel Eser Serisi, İstanbul (Tarih belirtilmemiş)

3.4. Dergi ve Makaleler

Ağırman, Mustafa, "Asrı Saadette Ordu ve Savaş Stratejisi", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm,** Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, 4. Cilt, s.19-25.

Ahunbay, Zeynep, "Osmanlı Medreseleri", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 10, Ankara, 1999, s.301-307.

Akandere, Osman, "Konya Vilayeti Salnamelerine Göre 1864-1904 Yılları Arasında Konya Sancağının İdari Yapısı", **İpek Yolu Konya Kitabı Özel Sayısı I**, Mayıs 1998, s.99-130.

Akbal, Fazıla, "1831 Tarihinde Osmanlı İmparatorluğunda İdari Taksimat ve Nüfus", **Belleten**, XV. Cilt, Sayı 60, Ekim 1951, s.617-628.

Aköz, Alaattin, "1475-1600 Yılları Arasında Konya", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt 5, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2013, s.257-265.

Akşit, Ahmet, "Selçuklular Devrinde Kent İskânı ve Mahalleler", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(1), s.67-88.

Aktüre, Sevgi, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", **M.E-T.U. Jaurnal of the Faculty of Architecure**, Volume 1, Number I, Spring 1975, s.101-128.

Alkan, Mustafa, "Türk Tarihi Araştırmaları Açısından Vakıf Kayıtlar Arşivi", ***Vakıflar Dergisi,*** XXX, Ankara, 2007, s.1-33.

Armağan, Abdullatif, "XVII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller -Menazilü'l Hacc", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, XX, İstanbul, 2000, s.73-118.

Atçeken, Zeki, "Konya Şer'iyye Sicil Kayıtlarına Göre Konya Selçuklu Medreselerinde Osmanlılar Zamanında Görev Yapan Müderrisler", **İpek Yolu Dergisi Özel Sayı I**, Mayıs 1998, s.53-62.

Ay, Resul, "XIII-XIV. Yüzyıl Anadolu'sunda Kentsel Yönetim ve Kent Toplumunda Otorite İlişkileri", **Tarih Araştırmaları Dergisi,** XX, Sayı 32, (2002), s.21-46.

Aydın, Mehmed, "Türk-İslam Medeniyeti", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Konya Özel Sayısı, Sayı 5, Konya, 2008.

Aykut, Nezihi, "Türkiye Selçuklu Sultanı Siyavuş (Cimri)'un Sikkeleri", **Belleten**, Cilt LII, Sayı 203, Ağustos 1988, s.475-483

Bahar, Hasan, "Eski Çağda Konya", Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı, **Selçuk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları**, Konya, 2015, s.277-304.

_____, "İlkçağ ve Bizans Döneminde Sille", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt 8, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2015, s.87-88.

Barkan, Ömer Lütfi, "İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", **Vakıflar Dergisi**, Sayı II, Ankara, 1942, s.279-304.

Barman, Mehmet - Mehmet İpçioğlu, "1792-95 Yılları Arasında Osmanlı Konya'sında Sosyal Yaşamdan Kesitler", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 22, 2009, s.239-253.

Baş, Ali - Tolga Bozkurt, "Konya Bedesteni", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 10, 2003.

_____, "Konya'daki Klasik Dönem Osmanlı Yapıları", **İpek Yolu Dergisi**, Konya Kitabı Özel Sayısı IX, Aralık, 2006, s.214-232.

_____, "Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Ticaret Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan, Edt. Mustafa Denktaş-Osman Eravşar, Konya, 2007, s.71-79.

Bayartan, Mehmet, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", **Osmanlı Bilim Araştırmaları Dergisi**, X, 2008, s.157-175.

Baykara, Tuncer "Osmanlı Devleti Şehirli Bir Devlet Midir?", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt 5, s.528-535.

_____,"Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Bir Deftere Göre XVIII. Yüzyıl Başlarında Varna", **Vakıflar Dergisi**, Sayı XX, Ankara, 1988.

Bayram, Mikail, "Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) Ve Fatma Bacı", **Türkler**, 6. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.611-638.

Sadi Bayram-Ahmet Hamdi Karabacak, "Sahip Ata Fahrü'd-din Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 13, Ankara, 1981, s.31-70.

Beyazit, Yasemin, "Hurufat Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri", **History Studies**, Sayı 5, Haziran 2013, s.39-69.

Cansever, Turgut, "Şehir", **Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi**, Sayı 8, Yaz, 1996, s.125-129.

Cunbur, Müjgân, "Yusuf Ağa Kütüphanesi ve Kütüphane Vakfiyesi", **ADTCF. Tarih Araştırmaları Dergisi,** Cilt 1, Ankara, 1963, s.203-217.

Çadırcı, Musa, "Tanzimat'ın İlanı Sıralarında Türkiye'de Yönetim(1826-1839)", **Belleten**, Cilt LI, Sayı 201, Aralık, 1987, s.1215-1240.

Çağatay, Neşet, "Anadolu Türklerinin Ekonomik Yaşamları Üzerine Gözlemler(Bu Alanda Ahiliğin Etkileri)", **Belleten**, Cilt LII, Sayı 203, Ağustos, 1988, s.196-211.

_____, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık",

Vakıflar Dergisi., Cilt IX, Ankara, 1971, s.39-66.

Çal, Halit, "Hurûfât Defterleri'ne Göre 19. Yüzyılda Küre Kazası", *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, **Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları**, Kayseri, 2001, s.125-166.

_____, "Tapu Tahrir Ve Hurûfât Defterleri'ne Göre "Ahlat'da Türk Mimarisi", *Prof. Dr. Haluk Karamağaralı' ya Armağan,* **Türkiye Diyanet Vakfı**, Ankara, 2002, s.71-86.

zÇaycı, Ahmet, "Elikesik Han ve Zaviyesi" **Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Dergisi**, Sayı 13, 2016. s.55-67.

_____, "Osmanlı Seyyahlarının İzlenimleriyle Konya ve Çevresi", **SÜİFD**, Sayı 21, Konya, 2006. s.116-146.

Çelebi, İlyas, "Osmanlı Medreselerinin Kuruluşu, Yükselişi ve Çöküş Nedenleri", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Edt. Güler Eren, Cilt 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999.

Çelik, Ahmet, "1913'te Konya Cami ve Mescidleri, **Konya Akademik Sayfalar Dergisi**, Cilt 11, Sayı 16, Mayıs, 2011.

_____, "Dede Molla", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt 13, Sayı 27, Konya, 2013.

_____, "Konya'da Medfun Peygamberler", Merhaba Gazetesi, **Akademik Sayfalar Dergisi,** Cilt 16, Sayı 22, Haziran, 2016, s.338-352.

Çetin, Cemal, "Osmanlı Toplumunda Mahalleden İhraç Kararları ve Tatbiki: Konya Örneği(1645-1750)", **History Studıes**, Vol. 6, Aralık, 2014, s.43-70.

Çetinaslan, Mustafa, "Şeyh Hasan Rumi Türbesi ve Zaviyesi", **Konya Ansiklopedisi**, *KBŞBY,* Cilt 5, s.239.

Çiftçi, Cafer, "Osmanlı'da Mahalle Avarız Vakıfları: Bursa Örneği(1749-1784)", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 8, Sayı 29, Mayıs-Temmuz, 2006, s.51.

Çizakça, Murat, "Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları", Türkiye'de Hayırseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet Araştırması, **TÜSEV**, İstanbul, 2006.

Demirtaş, Hasan, Vakıf Araştırmalarında Kaynak Olarak Hurufat Defterleri: Kangırı Örneği, **Vakıflar dergisi**, Sayı 37, Ankara, Haziran 2012, s.47-92.

Doğan, Kenan, "Konya Sahip Ata Külliyesi ve Vakıf Müzesi", **Vakıflar Dergisi**, Sayı

38, Aralık 2012.

Doğan, Nermin Şaman, "Ortaçağ'da Anadolu'nun Eğitim Mekânları: Selçuklu Medreseleri-Darüşşifalarından Örnekler", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** 28 (2), 2013, s.429-443.

_____, Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Güz 2009, s.91-108

Duran, Remzi - vd., "Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Yapıları", Konya Kitabı, **İpek Yolu Dergisi,** Konya Kitabı Özel Sayısı IX, Aralık 2006, s.235-261.

Durukan, Aynur, "Selçuklu Dönemi Kültür Ortamından Bir Kesit: XII. Yüzyıl", **Türkler**, Cilt 7, s.1109-1137.

Düzenli, Behlül, "Bir Fetva Türü Olarak Maruzatlar ve Maruzatlar'a Yansıyan Vakıf Problemleri", Din ve Hayat, **TDV. İstanbul Müftülüğü Dergisi**, Sayı 30, İstanbul, 2017, s.112-122.

Elibol, Numan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları", **İİBF. Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 2, 2007, s.138-145.

Ercan, Yavuz, "Devşirme Sorunu, Devşirmenin Anadolu ve Balkanlardaki Türkleşme ve İslamlaşmaya Etkisi", **Belleten**, Cilt L, Sayı 1198, Aralık 1986, s.692-700.

Erdemir, Yaşar, "Karatay Medresesi ve Karatay (Çini Eserler) Müzesi", **Konya Ansiklopedisi,** Cilt 5, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2013, s.111-123.

Erdoğan, Muzaffer, "Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri", **Vakıflar dergisi,** Sayı 7, İstanbul, 1968.

Erdoğru, Mehmed Akif, "Karaman Vilayetinin İdari Taksimatı", **The Journal Of Ottoman Studıes,** XII, İstanbul, 1992. s.425-430.

_____, "Karaman Vilayeti Kanunnameleri", **AU. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,** Sayı 4, 1993. s.467-516.

_____, "Karaman Vilayeti Zaviyeleri", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Sayı IX, 1994, s.89-158.

_____, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar -I", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt XVIII, Sayı I, Temmuz 2003, s.119-160

_____, "Murad Çelebi Defteri: Karaman Eyaleti Vakıfları-IV", **Tarih İncelemeleri**

Dergisi, Cilt XIX, Sayı 2, Aralık 2004, s.141-176.

Ergenç, Özer, "Osmanlı Klasik Döneminde Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler", **Osmanlı Araştırmaları**, III, İstanbul, 1982, s. 105-118.

Eyice, Semavi, "İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtimai bir Müessesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler." **İktisat Fakültesi Mecmuası,** Cilt 23, Sayı 1-2, 1963, s.3-80.

_____, "Bertrandon de la Broquiere ve Seyahatnamesi(1432-1433)", **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi,** Cilt VI, İstanbul, 1975. s.87-126.

Fendoğlu, Hasan Tahsin, "Osmanlı'da Kadılık Kurumu ve Yargının Bağımsızlığı, **Osmanlı Ansiklopedisi**, (edt. Güler Eren), VI, Ankara, 1999.

Göğebakan, Göknur, *"XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar* ve *Vakıf Görevlileri*", **OTAM,** Sayı 10, Ankara, 1999, s.59-86.

Gökmen, Ertan, "Hurûfât Defterleri'ne Göre Demirci Kazası ve Köylerinde Cami ve Mescitler (1690-1830)", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt 3, Sayı 2, Manisa 2005, s.21-56.

_____, "Osmanlı Devletinde Din Görevlilerinin Göreve Atanma ve Görevden Alınması: Manisa Demirci Örneği (1690-1830)", **Diyanet İlmi Dergi**, Cilt 42, S. 4, 2006, s.109-120.

Göyünç, Nejat, "Osmanlı Devleti'nde Mevleviler", **Belleten**, Cilt 55, Sayı 213, Ağustos 1991, s.355-360.

Güllüpınar, Fuat, "Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 21, Sayı 3, Temmuz 2012, s.6-15.

Gülten, Sadullah, "Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderiler ve Haydariler", Cilt 33, Sayı 52, Ankara, 2012, s.35-53.

Gündüz, İrfan, Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri, **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt 4, Ankara, 1999, s.468-470.

Halaç, Hicran Hanım, "45 Numaralı Konya Şer'iyye Sicil Defterindeki Menzil Satışları Işığında Yol Ağları ve Kat Sayısına Göre Konut Tipolojisi (1714-1715)", **Turkish Studies**- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol. 7/3, Ankara (Summer 2012), s.1438-1468.

Halaçoğlu, Yusuf, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülahazalar", **Osmanlı Araştırmaları,** II, İstanbul, 1981. s.125-132.

Hacıgökmen, Mehmet Ali,, "Selçuklu-Danişmendli İlişkileri Çerçevesinde Kadınhanı'na Adını Veren Raziye Devlet Hatun*",* **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 44, Aralık 2015,

s.37-48.

Hızlı, Mefail, "Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, Cilt 2, 1987, s.273-281.

İnalcık, Halil, "Osmanlı Tarihine Toplu bir Bakış", **Osmanlı Ansiklopedisi,** 1. cilt, s.45-117.

_____, "Osmanlı Devletinin Kuruluşu", **Türkler,** Cilt 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.118.

_____, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak", **DTCF Dergisi,** Cilt I, Sayı 2, 1943. s.89-96.

İzgöer, Ahmet Zeki, "Osmanlı Salnamelerinin Şehir Tarihi Bakımından Önemi", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 3, Sayı 6, 2005, s.539-552.

Karadeniz, Hasan Basri, "Seydişehir'in Kurucusu Seyyid Harun'un Evladları", **Belleten**, Cilt LXII, Sayı 233, Nisan 1998, s.51-40.

Karagöz, Fatma Gül, "Hayrât-ı İslamiye ihtiyâcât-ı asra ve usul-i meşrutiyete tevfikan ne vechile idare olunmak icab eder?": Yirminci Yüzyıl Başında Vakıf Kurumu Hakkında Bir Risale Üzerine, **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, Sayı 10, Güz 2010, s.45-75.

Karpuz, Haşim, "Ortaya Çıkan Konya Sur Kalıntıları Yok Edilmemelidir.", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt 12, Sayı 29, Konya, Kasım 2012. s.449-455.

Kayaoğlu, İsmet, "Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat", **A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 24, Sayı I, 1981, s.359-372.

Kejanlı, D. Türkan, "Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi", **Socıal Scıences**, July 2010, s.289-294.

Kıenıtz, Frıedrich Karl, "Osmanlılardan Önceki Anadolu Türklerinin Politik ve Kültür Bakımından Dünya Tarihindeki Önemi", Çev. Mithat San, **Belleten,** Cilt 50, Sayı 196, s.279-289.

Kılıç, Emin, "Klâsik Osmanlı Eğitim Kurumlarından Konya Dârü'l-Hûffazları (XVII. Yüzyıl)", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 7, 2008, s.18-43.

Köprülü, Fuat, "Selçukiler Zamanında Anadolu'da Türk Medeniyeti", Aktaran: Tulay Metin, **Tarih İncelemeleri Dergisi,** Cilt XXVI, Sayı I, Temmuz 2011, s.201-233.

_____, "Vakıf Istılahları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı I, Ankara, 1938, s.131-138.

Köymen, Mehmet Altay, "Türkiye Selçukluları Devleti'nin Ekonomik Politikası", **Belleten,** Cilt 50, Sayı 198, 1986, s.613-620.

Kuban, Doğan, "Anadolu-Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 7, 1968, s.53-73.

Kurt, İsmail, "Para Vakıfları ve Davut Paşa Mahkemesi'nde Kayıtlı Para Vakfiyeleri", Prof. Dr. Sacit Adalıya 65. Yaş Armağanı İçinde, İstanbul, 2010, s.1-7.

Kurt, Yılmaz, "1572 Tarihli Adana Mufassal Tahrir Defterine Göre Adana'nın Sosyo-Ekonomik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", **Belleten,** Cilt LIV, Sayı 209, Nisan 1990, s.181-211.

Madran, Emre, "Ariflerin Menkıbelerinde Geçen Yapı İsimleri Üzerine Bir Deneme", **Vakıflar Dergisi**, X, Ankara, 2006, s.182-192.

_____, "Osmanlı Devleti'nde Onarım Etkinlikleri / Vakıf Kurumu İlişkisi (XV. ve XVIII. Yüzyıllar)", **Osmanlı**, Ankara, 1999, s.236-244.

_____, "Osmanlı Devletinde 'Eski Eser' ve 'Onarım' Üzerine Gözlemler", **Belleten**, Cilt XLIX, Sayı 195, Aralık 1985, s.518-520.

Mansuroğlu, Mecdut, "Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlama ve Gelişmesi", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları**, İstanbul, 1956, s.215-229.

Memiş, Şerife Eroğlu, "Osmanlı Toplumsal Tarihi Kaynaklarından Hurufat ya da Askeri Ruznamçe Defterleri ve Önemi: Kaza-i Kudüs-ü Şerif Örneği", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 39, Haziran 2013, s.115-146.

Muşmal, Hüseyin, "1640-1650 Yılları Arasında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,** 2006, s.201-232.

_____, "XVII. Yüzyılın Ortalarında Konya Mahalleleri", **İpek Yolu Dergisi**, Sayı IV, Konya, Aralık 2001, s.74-85.

_____, "XIX. Yüzyılın Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)." **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,** Sayı I, 2008, s. 253-276.

Ocak, Ahmet Yaşar, "Zaviyeler", **Vakıflar Dergisi**, Sayı XII, Ankara, 1978, s.244-256.

Odabaşı, A. Sefa, İhsan Ahmed (Korucuoğlu)'in 'Konya'nın Tarihçesi', **İpek Yolu Dergisi**, Konya Özel Sayısı IV, Konya, 2002, s.1-18.

Odabaşı, Zehra, "Karatay Sultan Zaviyesinin Mali Tarihinden Bir Kesit (1813-1889)", Tarihin Peşinde, **Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı 9, 2013, s.357-382.

Oğuzoğlu, Yusuf -Selçuk Mülayim, "Konya Mevlana Türbesi'nin Restorasyonu İle İlgili H. 1109 (1698) Tarihli Üç Belge", **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi**, Sayı 3, İzmir, 1984, s.115-122.

_____, "Anadolu Şehirlerinde Osmanlı Döneminde Görülen Yapısal Değişiklikler", V, **AST.** Cilt I, Ankara, 6-10 Nisan 1987. s.1-10.

_____, "XVII. Yüzyılda Konya Şehir Ekonomisini Etkileyen Bazı Faktörler", *Tarih Araştırmaları Dergisi,* Cilt XIV, Sayı 25, Ankara, 1982, s.335-341.

_____, "XVII. Yüzyılda Konya Şehrindeki Üretim Faaliyetleri Hakkında Bazı Bilgiler", **İUEFTD,** Prof. Tayyib Gökbilgin Hatıra Sayısı, İstanbul, 1982, s.611-620.

_____, "Konya Mevlana Müzesi'ndeki Şer'iyye Sicillerine Göre, 17. Yüzyılda Konya Şehir Dokusunun Özellikleri", VI, **AST**. Ankara, 23-27 Mayıs 1988, s.99-105.

Oral, M. Zeki, "Fatih Sultan Mehmed'in Gevele Kalesi ile Karaman İllerini Fethi ve Hâmidi'nin Terci-i Bendi" **Vakıflar Dergisi,** Sayı 4, 1958, s.81-89.

_____, "Turgut Oğulları, Eserleri-Vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi,** Sayı 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1956, s.32-64.

Orat, Jülide Akyüz, "Avarız Vergisi Üzerine Bir Çalışma: 18. Yüzyıl Başlarında Ankara Uygulamaları", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 22, Yaz 2012, s.219-232.

Orhonlu, Cengiz, "Şehir Mimarları, **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, Cilt II, İstanbul, 1981, s.1-30.

Özvar, Erol - Arif Bilgin, "Şehir Yönetimi ve Tarihi Üzerine", **Selçukludan Cumhuriyet'e Şehir Yönetimi**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, s.15-32.

Öden, Zerrin Günal, "Karamanoğulları Beyliği", **Türkler**, Cilt 6, s.756-762.

Önder, Mehmed, "Konya'da Alevi Sultan Mescidi ve Mihrabı", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 4, Ankara, 1968, s.241-245.

_____, "Konya'da Bilinmeyen Bir Selçuklu Devri Eseri", **Vakıflar Dergisi**, VII, 1968, s.127-128.

Öney, Gönül, "İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi", **AÜ İlâhiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi,** III, Ankara, 1981, s.41-66.

Önkal, Hakkı, "Türkiye'de Türbe Mimarisi Araştırmaları", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 7, Sayı 14, 2009, s.125-139.

Özakın, "Rabia, XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu Camii Mimarisinde Gelişim ve Beylikler Dönemine Etkisi", **Türkler,** Cilt 7, s.865-871.

Özcan, Abdülkadir, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", **FSM İlmi Araştırmalar ve Toplum Bilimleri Dergisi**, I, Bahar 2013, s.

Özçelik, İsmail, "Kâtip Çelebi'nin Penceresinden Osmanlı Devlet ve Toplum Hayatına İlişkin Bazı Düşünceler", *Ulakbilge*, 2017, Cilt 5, Sayı 9, s.1-28.

Özkuyumcu, Nadir, "Asrı Saadette Yahudilerle İlişkiler", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt 2, s.421- 430.

Öztürk, Nazif, "Osmanlı Döneminde Vakıflar", **Türkler**, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.797-824.

Parladır, Selahaddin, "Asrı Saadette Eğitim", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, 4. Cilt, s.418-425.

Polat, Süleyman, "Osmanlı Devleti'nde Tekâlif-i İmdadiye Vergisine İlginç Bir Örnek: H. 1044 / M.1634 Yılında Uygulanan Bedel-i Yapağı Vergisi", **Belleten**, Cilt LXXVIII, Sayı 281, Nisan 2014, s.124-133.

Sakaoğlu, Saim, "600 Yıllık Bir Konya Mahallesi:" Fahrünnisa Mahallesi**, İpek Yolu Dergisi**, Sayı VI, Konya, Aralık 2003, s.380-385.

Sarıkaya, Yaşar, "Osmanlı Dönemi Konya'sında Medrese Kurucusu ve Patronu Olarak Sufiler ve Âlimler 18.-19. Yüzyıllar" **Turkish Studies**, 2,1, 2007, s.162-195.

Sarıköse, Barış, "Konya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı H. 1264 / M. 1847-1848", **Tarihin Peşinde,** Sayı 6, 2011, s.55-84.

Sevim, Ali, "Cimri Olayı Hakkında Birkaç Not", **Belleten**, Cilt XXV, Sayı 97, Ocak 1961, s.62-71.

Sırma, İhsan Süreyya, "Asrı Saadet Öncesinde Mekke Toplumu" **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, 1. Cilt, s.91-98.

Şafakçı, Hamit, "Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun'un Vakfı", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 44, Aralık 2015, s.49-72.

Şimşek, Mehmet, "Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münakaşalar", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** Sayı I, Cilt 27, 1986, s.207-220.

Tabakoğlu, Ahmet, "Osmanlı İçtimai Yapısının Ana Hatları", **Osmanlı,** Cilt 4, Ankara, 1999, s.17-31.

Taescher, Franz, "1453 Yılına Kadar Osmanlı Türkleri", Çev. Necmi Ülker, **Tarih İncelemeleri Dergisi,** 1990, s.283-298.

Tapur, Tahsin, "Konya'da Tarihi Bir Yerleşim Merkezi: Sille", **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 53, İstanbul, 2009, s.15-30.

Tekindağ, Şehabeddin, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", **Tarih Dergisi**, Cilt 13, Sayı 17-18, 1963.

_____, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", **İ.Ü. Tarih Dergisi,** Cilt 13, Sayı 17, 1963, s.40-76.

Turan, Osman, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", **Belleten**, Cilt XII, Sayı 45, Ocak 1948, s.18-89.

_____, "Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", **Belleten**, Cilt XI, Sayı 42, Nisan 1947, s.197-221.

Taescher, Franz, "İslâm Ortaçağında Futuvva(Fütüvvet Teşkilatı), **İÜ. İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt XV, 1953, s.3-32

Turan, Şerafettin, "XVII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı", **Atatürk Üniversitesi 1962 Yıllığı**, Ankara, 1963, s.200-232.

Unan, Fahri, "Osmanlılarda Medrese Eğitimi", **Osmanlı**, (Edt. Güler Eren), V, Ankara, 1999, s.801-873.

Uz, M. Ali, "Eski Tarihi Konya Mahalleleri", **İpek Yolu Dergisi**, Konya Özel Sayısı 4, Konya, 2009, s.183-205.

_____, "Hacıfettah Mahallesi-2.", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Sayı 2, Cilt 12, Konya, Şubat 2012, s.20-25.

_____, "Kadri Efendi", **Konya Ansiklopedisi,** Cilt 5, **Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları,** Konya, 2013, s.30-36.

_____, "Konya'da Bir Mahalleye Adını Veren Kıymetli Devlet Adamı ve Hazin Sonu", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt 16, Sayı 4, Konya, 17 Şubat 2016, s.5-9.

_____, "Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri II", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Sayı 26, Cilt 14, Konya, 22 Ekim 2014, s.402-416.

_____, "Şükran Mahallesi", **Konya Ansiklopedisi**, Cilt 8, Konya Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Konya, 2015, s.250-253.

Uz, Mehmet Ali - Derya Karakaya, "Şer'iye Sicillerine Göre Konya'daki Tarihi Köşk, Konak ve Saraylar – III, Bedelci Sarayı.", **Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar**, Cilt 15, Sayı 33, Konya, Kasım 2012, s.510-515.

Uzunçarşılı, "Osmanlı Saray'ında Ehl-i Hıref (Sanatkârlar) Defterleri", **Belgeler**, Cilt XI, Sayı 15, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2003, s.23-76.

Ülken, Hilmi Ziya, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 9, Ankara, 2006, s.13-14

Ünal, M. Ali, "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", **Osmanlı**, Cilt 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.111-123.

Yasa, Azize Aktaş, "Selçuklu Dönemi Konya'sında Şehrin Yeşil Dokusu", **Vakıflar Dergisi,** Sayı 27, Ankara, 1998, s.65-74.

_____, "Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Konya Yapılarında Malzeme Kullanımı ve Yapım Teknikleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 45, Haziran 2016, s.143-176

Yavaş, Alptekin, "Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Baniliği ve Yapılarında Görülen Benzer Özellikler", **Sanat Tarihi Dergisi,** XVI, Nisan 2007, s.165-179.

Yediyıldız, Bahaeddin, "Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış", **Türkler**, Cilt 10, s.330-392.

_____, "Vakıf Istılahları Lügatçesi", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 17, Ankara, 1983, s.55-60.

_____, "Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki Rolü, **Vakıflar Dergisi**, Cilt XIV, Ankara, 1982, s.1-19.

Yeniçeri, Celal, "Asrı Saadette Devlet Bütçesi", **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm**, Edit. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, Cilt 3, s.292-296.

Yörük, Doğan, "Karaman Eyaletinde Osmanlı Tımar Düzeninin Tesisi", **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, XXV/40, Ankara, 2006, s.178-202.

Zoroğlu, K. Levent, "Konya Adının Kaynağı Hakkında Dokümanlar", **Konya Kitabı**,

Der. Feyzi Halıcı, Ankara, 1984, s.137-140.

3.5. Ansiklopedik Eser ve Sözlükler

Aydın, M. Akif - Halil Sahillioğlu-Mehmet İpşirli, "Avarız Maddesi", **DİA**, Cilt 4, s.108-109.

Ayverdi, İlhan, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Luğatı, İstanbul, 2010, s.1160.

Cebecioğlu, Ethem, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, 5. Baskı, Ağaç Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2009.

Çağbayır, Yaşar, **Ötüken Türkçe Sözlük**, Cilt I, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007.

Devellioglu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.

Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Cilt: II, MEB Yayınları İstanbul, 1993.

_____, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Cilt: III, MEB Yayınları, İstanbul, 1993.

Sertoğlu, Mithat, **Osmanlı Tarihi Lûgatı**, İstanbul, 1986.

T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, **Vakıf Istılahları Lugatı**, 2006, http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=30, Erişim: 20.10.2016.

Barkan, Ömer Lütfi, "Avarız", **İA**, Cilt 2, s.13-18.

Baykara, Tuncer "Konya", **DİA**, Cilt 26, s.183-189.

Bozkurt, Nebi, "Medrese", **DİA**, Cilt 28, Ankara, 2003, s.323-327.

Darkot, Besim, "Konya", **İA**, Cilt 6, İstanbul, 1977, s.849-852.

Erdoğan, Merçil, "Sahip Ata", **DİA**, Ankara, 2008, s.515-516.

Eyice, Semavi, "Azizye Cami", **DİA**, Cilt 4, s.347.

Gökbilgin, M. Tayyib, "Nahiye", **İA**, Cilt IX, İstanbul, 1964, s.37-39.

Günay, Hacı Mehmet, "Vakıf", **DİA**, Cilt 42, Ankara, 2012, s.475-479.

Johs, Pedersen,"Mescid", **İA**, Cilt VIII, İstanbul, 1960, s.1-86.

Kara, Mustafa, "Tekke", **DİA**, Cilt 40, Ankara, 2011, s.368-370.

Komisyon, **İslam Tarihi Ansiklopedisi**, Cilt 7, "Kazeruni", Maddesi, İhlas Neşriyat, İstanbul, 1993.

Komisyon, **Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi**, "Mescid" Maddesi, Cilt 2, İhlas Yayınları, İstanbul, 1993.

Kütükoğlu, Bekir, "Ali Mustafa Efendi", **DİA**, Cilt 2, s.414-415.

Ocak, A. Yaşar - S. Faroqhi, "Zaviye", **İA**. Cilt XIII, s.468-476.

Önkal Ahmet - Nebi Bozkurt, "Cami" **DİA,** Cilt VII, İstanbul, 1993, s.46-56.

Sertkaya, Osman F., "Ahmed Fakih", **DİA**, Cilt II, Ankara, 1989, s.65-67.

Şahin, İlhan, "Nahiye", **DİA**, Cilt 32, Ankara, 2006, s.306-308.

Tanman, M. Baha - Sevgi Parlak, "Tekke", **DİA**, Cilt 40, s.373-376.

Tekindağ, Şehabeddin, *Mahmud Paşa*, Cilt 7**, İA**, s.183-188

Turan, Şerafettin, "Piri Mehmed Paşa", **İA**, Cilt IV, Eskişehir 1997, s.559-561.

Yediyıldız, Bahaeddin, "Vakıf", **DİA**, Cilt 42, Ankara, 2012, s.479-486.

Yıldız, Sara Nur, "Şikârı", **DİA**, Cilt 39, s.162-163.

3.6. Sempozyum-Konferans ve Bildiriler

Aköz, Alaattin, "XVI. Yüzyılda Hatunsaray ve Çevresinde Yerleşim ve Demografi***", I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu****, 2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.259-280.

Alkan, Mustafa, "Türk Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurufat Defterleri: Adana Örneği", *XV. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 11-15 Eylül 2006,* **Kongreye Sunulan Bildiriler**, IV. Cilt, I. Kısım, TTK Basımevi, Ankara, 2010, s.825-842.

Altunan, Sema, "XVII. Yüzyıl Sonlarında İstanbul-Edirne Arasında Menziller ve Bazı Menzilkeş Köyler*",* **XV. CIEPO Sempozyum Bildirisi**, Londra, 8-12 Haziran 2002, s.76-99.

Ayva, Aziz, Hatunsaray ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri: Ağıtlar, **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu**, *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.455-468.

Baltacı, Cahit, "Geleneksel Vakıf Kültüründe Çevre ve Çevre Vakıfları", **Sempozyum**, 8 Mayıs 2007, s.31-33.

Çal, Halit, "1192 Numaralı 1697 – 1716 Tarihli Hurufat Defteri'ne Göre "Bulgaristan'daki Türk Mimarisi", **Balkanlar'da Kültürel Etkileşim Ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri** (17-19 Mayıs 2000, Şumnu-Bulgaristan), Cilt I, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2001, s.221-288.

Dinç, Abdurrahman, "Meram İlçesi'nin Coğrafi Özellikleri", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu**, *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.1-30.

Durukan, Aynur, "Anadolu Selçuklu Sanatı Araştırmaları ", **IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Seminerleri Bildirileri,** Konya, *2-4 Ekim* 2011, s.97-110.

Gökbilgin, M. Tayyib, "Edirne Şehrinin Kurucuları", **Edirne'nin 600 üncü Fetih Yılı Konferansı,** Eylül 1963, s.160-178.

Hacıgökmen, Mehmet Ali, "Selçuklu Danişmendli ilişkileri Çerçevesinde Kadınhanı'na Adını Veren Raziye Devlet Hatun", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 44, Aralık 2001, s.37-48.

Karaman, Abdullah -Serkan Aylan, "Kilistra Antik Kenti, Mevcut Durumu ve Turizm Potansiyeli", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.507-512.

Küçükdağ, Yusuf - Ayşe Değerli, "Hatunsaray Nahiyesi Tekke ve Zaviyeleri", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu**, *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.361-378.

Ortaylı, İlber, "Geleneksel Vakıf Kültüründe Çevre ve Çevre Vakıfları", **Sempozyum**, 8 Mayıs 2007, s.29-30.

Oruç, Hatice, "Saraybosna Vakıfları (16.Yüzyıl Sonları-19.Yüzyıl İlk Yarısı)", **Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu,** Ankara, 2012, s.645-670.

Sak, İzzet, "Konya Şer'iyye Sicillerinde Bulunan Said İli Nahiyesi İle İlgili Bazı Kayıtlar (1690-1740)", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.141-172.

Yancı, Ülkü - Osman Kubilay Gül, "Hurufat Defterlerine Göre Bozok", **I. Uluslararası Bozok Sempozyumu**, Bildiri Kitabı, Cilt I, 5-7 Mayıs 2016, s.253-265.

Yılmaz, Mehmet, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hatunsaray Nahiyesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu**, *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.307-334.

Yörük, Doğan, "XVI. Yüzyılda Hatunsaray Nahiyesi'nin İktisadi Yapısı", **I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu,** *2-4 Ekim 2011,* Konya, 2011, s.335-346.

3.7. Doktora Tezleri

Bayram, Fatih, **Zaviye-Khankahs and Relıgıous Orders In The Province of Karaman: The Seljukıd, Karamanoğlu and The Ottoman Perıods**, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, 2008.

Çetin, Çemal, **Anadolu'da Faaliyet Gösteren Menzilhaneler (1690-1750),** SUSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2009.

Ertürk, Volkan, **XVI. Yüzyılda Akşehir Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre),** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniv. Sos. Bilm. Enst. Ankara, 2007.

Gülcan, Mustafa, **Konya'da İktisadi ve İçtimai Hayat(1675-1676),** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1989.

Köç, Ahmet, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Ümera Vakıfları ve Kentsel Gelişim: Mahmud Paşa Vakıfları ve Ankara Örneği**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009.

Küçük, Levent, **Osmanlı Vergi Hukukunda Avarız Kavramı ve Avarızın İdaredeki Rolü**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Küçükdağ, Yusuf, **Lale Devri'nde Konya**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1989.

Savaş, Saim, **16. Asırda Sivas'ta Kurulan Ali Baba Zaviyesinin Dini Sosyal ve Ekonomik Fonksiyonları Hakkında Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1990.

Tekcan, Ahmet Recep, **Anadolu Selçuklu Devleti Merkezi Şehirlerinden Konya ve Kayseri'de Şehir Hayatı,** Gazi Üniv. Sos. Bilim. Enst. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2012.

Yasa, Azize, **Anadolu Selçuklu Döneminde Türk - İslam Şehri Olarak Konya**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.

Yıldırım, Mustafa, **Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1997.

3.8. Yüksek Lisan Tezleri

Akıncı, Halis, **Hurufat Defterlerine Göre Kır-İli Kazası**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

Arvas, Necibe, **Hurufat Defterleri 'ne Göre Bursa (1695-1750),** Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2011.

Aydoğmuş, Abdullah, **75 Numaralı Konya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi,** Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2012.

Bildik, Ferhat, **1837 – 1840 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (83 Numaralı Konya Şer'iyye Siciline Göre),** Selçuk Üniv. Sos. Bilim. Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010.

Coşkun, Fahri, **888 / 1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996

Ceyhan, Özlem, **Hurûfât Defterlerine Işığında Göci-yi Kebir Kazası,** Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

Çınar, Zehra, **Hurufât Defterleri'ne Göre Seferihisâr-ı Günyüzü Kazası**, Konya, 2009.

Eroğlu, Savaş, **1847 – 1848 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (80 Numaralı Konya Şer'iye Siciline Göre)**, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

Eser, Mevlüt, **Hurufat Defterlerine Göre Ermenek**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2011.

Hızlı, Mefail, **XVI. Asır Bursa Medreseleri**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1986.

Kara, Gülhizar, **Gelibolulu Mustafa Ali'nin "Nâdirü'l-Mehârib" Adlı Eserinin Edisyon Kritiği ve Muhtevasının Değerlendirilmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.

Karacaoğlu, M. Faruk, **1765-1768 Tarihleri Arasında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat(59 Numaralı Konya Şer'iyye Siciline Göre),** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

Karakaya, Derya, **Hurufat Defterleri Işığında Eski-İl Kazası,** Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2011.

Kutlu, İbrahim, **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Konya Medreseleri,** Selçuk Üniv. Sos. Bilm. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1992.

Küçük, Fatih, **14 Numaralı Konya Şer'iyye Sicili (1080-1081/1669-1670),**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013.

Muşmal, Hüseyin, **XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat (1640-1650)**, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2000.

Oğur, Özcan, **1322-1326 Tarihleri Arasında Ilgın'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi(268 Numaralı Ilgın Şer'iyye Sicili Defteri'ne Göre),** Selçuk Üniv. Sosyl. Bilim. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

Öğe, Ahmet, **Hurufat Defterlerinde Niğde – Bor**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2010.

Özdemir, Gazi, **Hurûfât Defterleri Işığında Ilgın**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Parlak, Muharrem, **Hurufat Defterleri ışığında Seydişehir**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

Sılay, Güler, **Osmanlı Döneminde Belviran Kazası Klasik Eğitim Kurumları**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2015.

Şahin, Mustafa, **Konya'da Tanzimat'ın Uygulanması (1840 – 1743 Tarihli 76 Numaralı Konya Şer'iye Siciline Göre),** Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013.

Taç, Hadi, **Hurûfât Defterlerine Göre Kosova Vilayeti: XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısı**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İzmir, 2012.

Talayhan, Mehmet Ali, **Osmanlı Devleti Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı(1851-1910),** Niğde Üniversitesi Sos. Bilim. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Niğde, 2001.

Temel, Eşref, **Hurufât Defterleri'ne Göre Aksaray Kenti Klasik Eğitim Kurumları (XVIII.-XIX. Yüzyıllar Arası)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Temel, İsmet, **Hurûfât Defterlerinde Karaman Ereğlisi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

TOPKAYA, Âdem, **Salnamelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Yapı),** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

Yıldız, Pakize, **Hurufat Defterlerine Göre Maraş Kazası**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2010.

Yıldız, Suat, **(H.984) 1576-1577 Tarihli Tımar Ruznamçe Defterine Göre Karaman Eyaleti,** Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010.

3.9. Elektronik Kaynaklar

https://tr.**wikipedia**.org/wiki/Sara%C3%A7), Erişim: 13.09.2016.

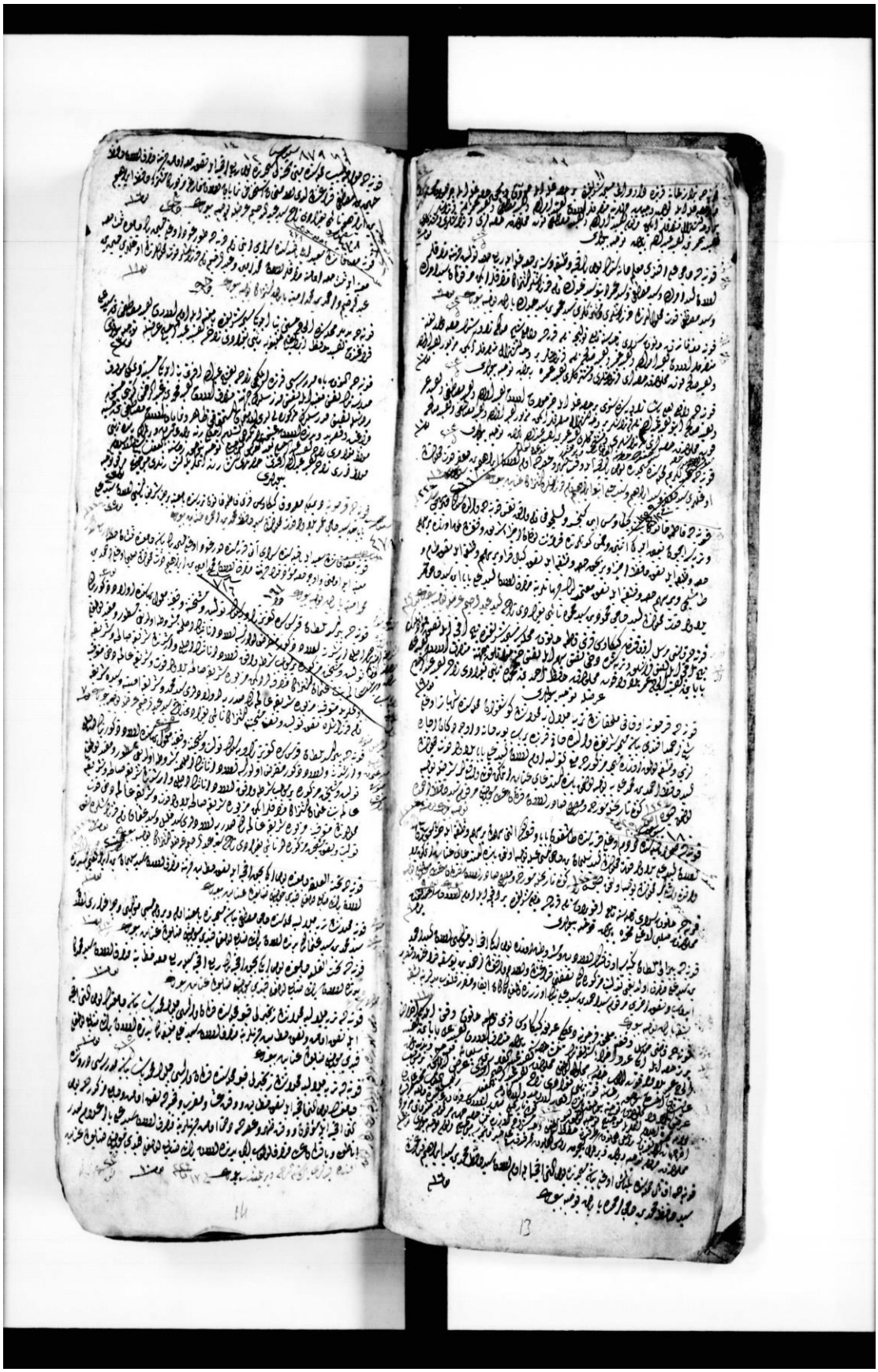
Bilge, Sadık Müfit, "Karaman Eyaleti'nin Coğrafyası ve İdari Taksimatı (XV-XVIII. Yüzyıllar),http://**www.academia.edu**/624815/karaman_ey%c3%82let%c4%b0_n%c4%b0n_tar%c4%b0h%c3%8e_co%c4%9erafyası_ve_%c4%b0dar%c3%8e_taks%c4%b0matı_xv.-xvııı._y%c3%9czyıllar, Erişim: 12 Nisan 2015.

https://tr**.wiktionary.org**/wiki/sa%C4%9F_ak%C3%A7e. Erişim: 07.10.2016.

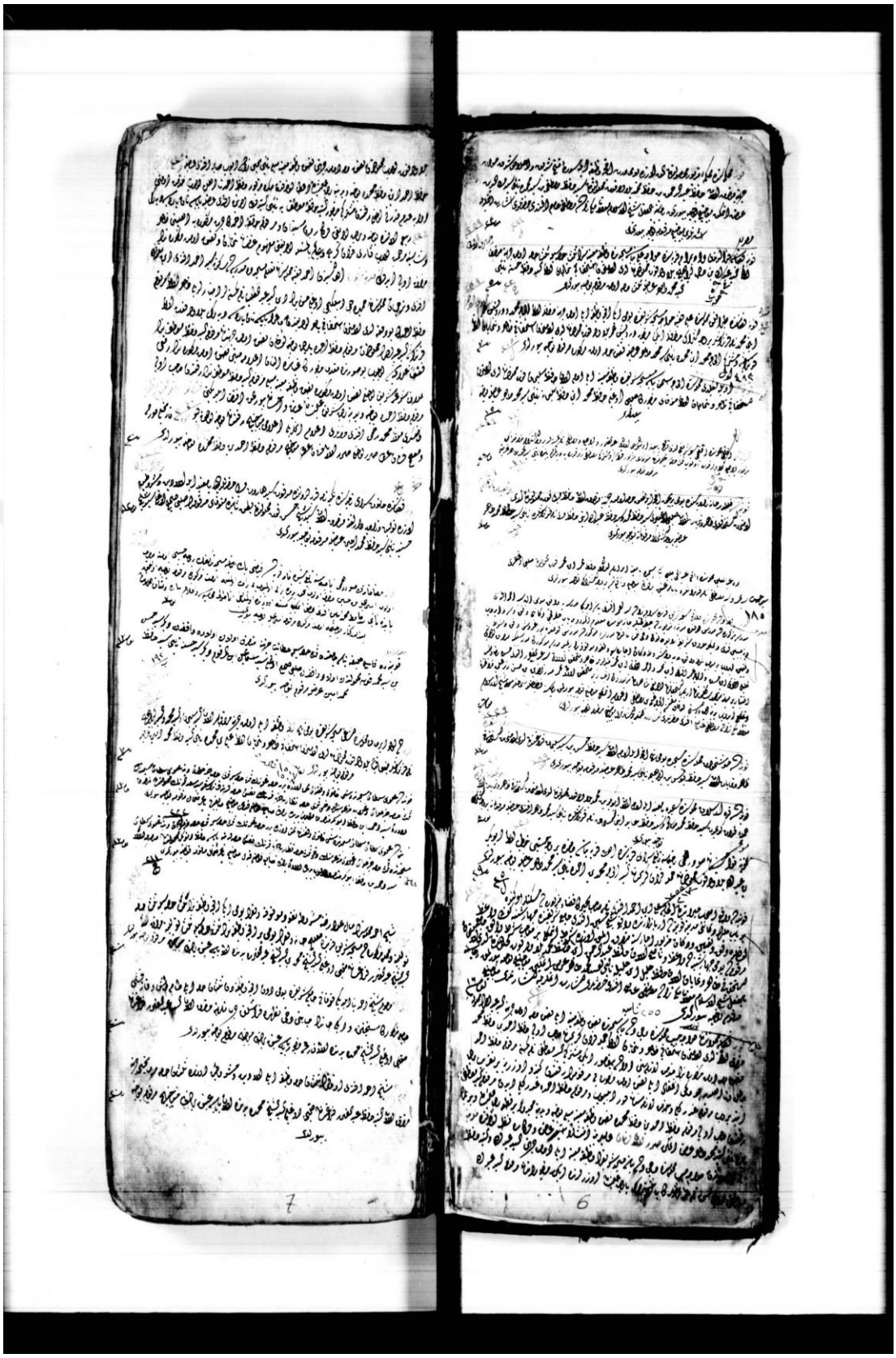
EKLER

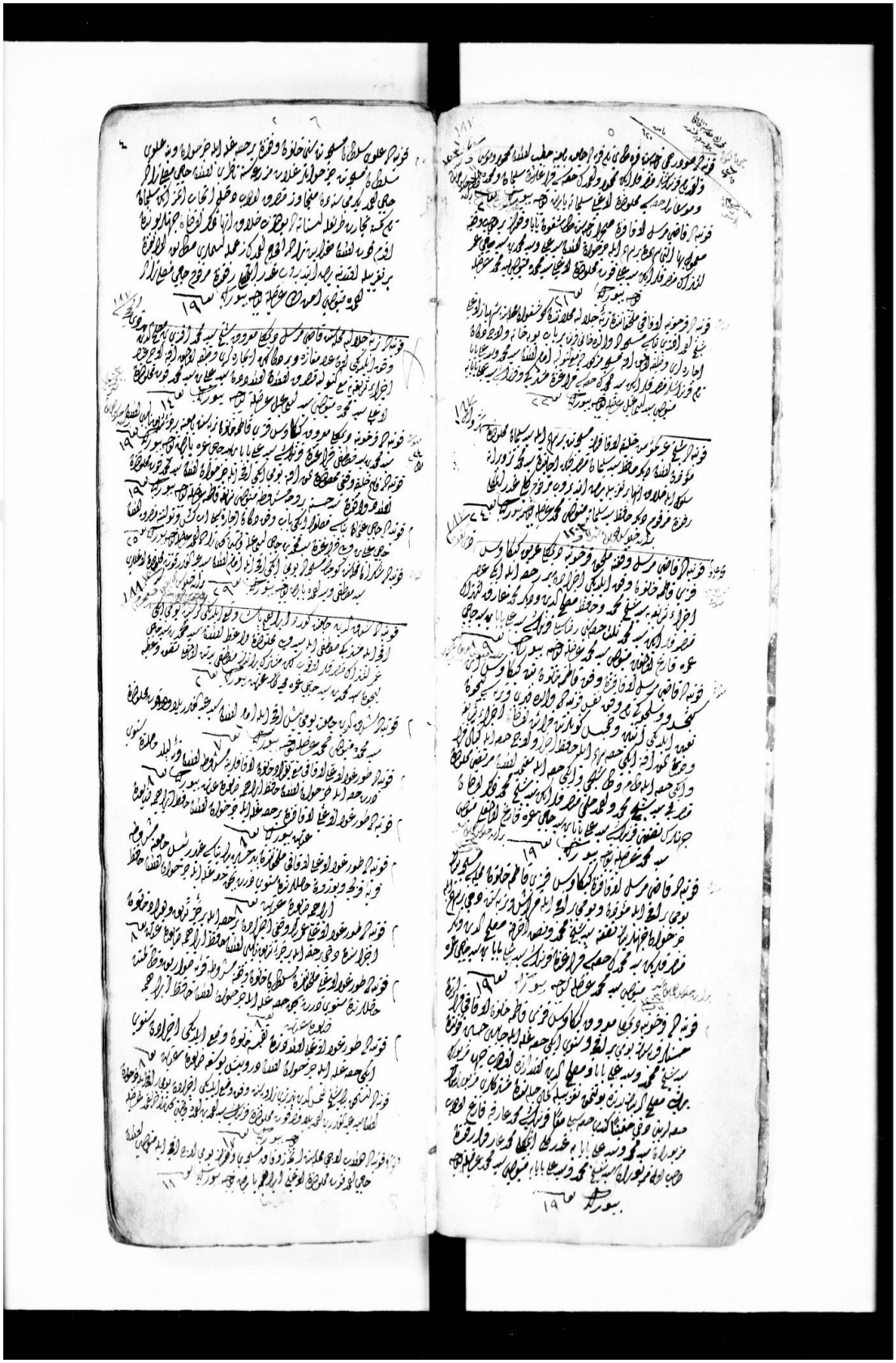
Konya Hurufat Defteri VGMA, HD, 554, Vr.7

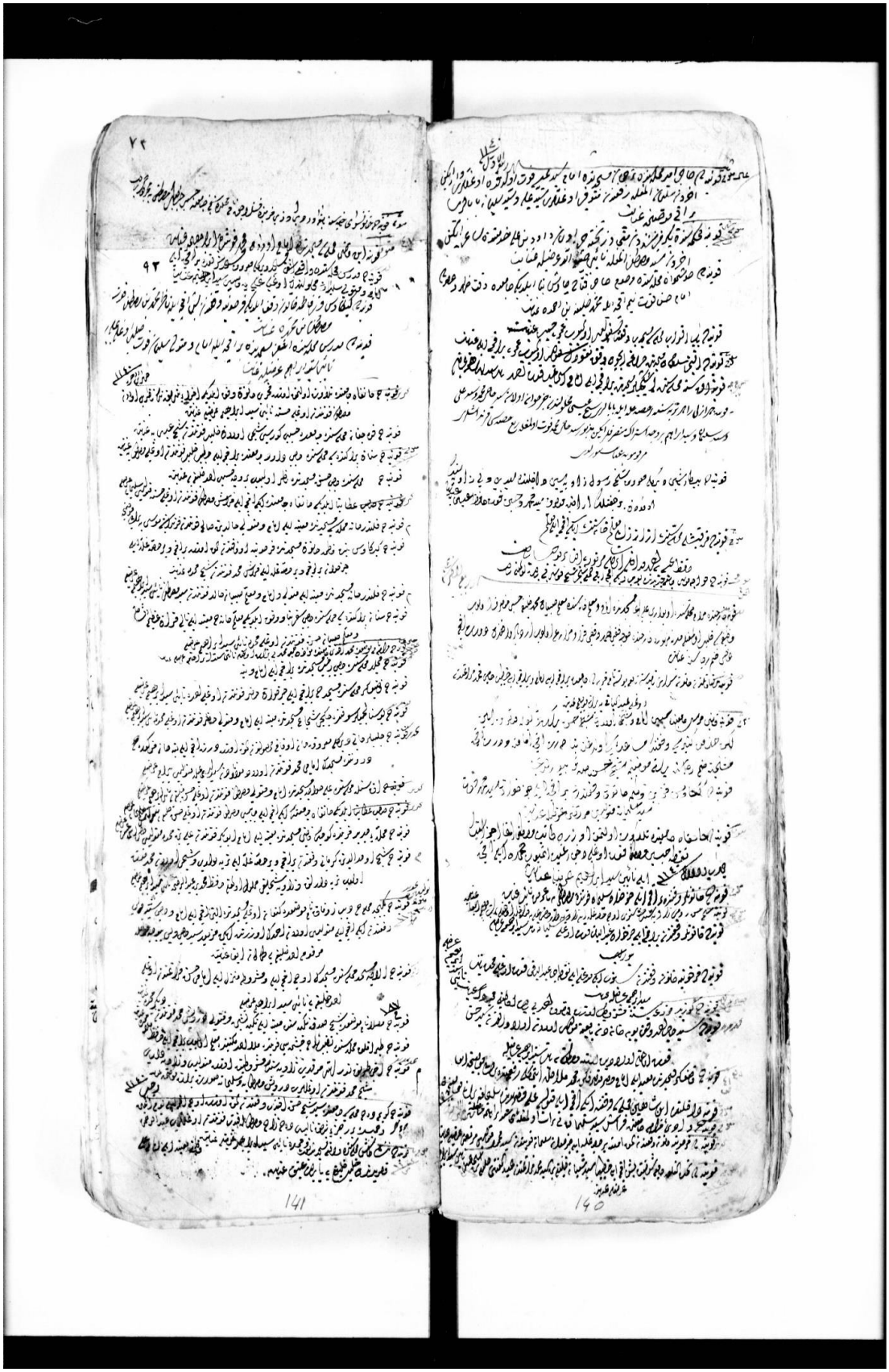
Konya Hurufat Defteri (VGMA, HD, 554, Vr.8)

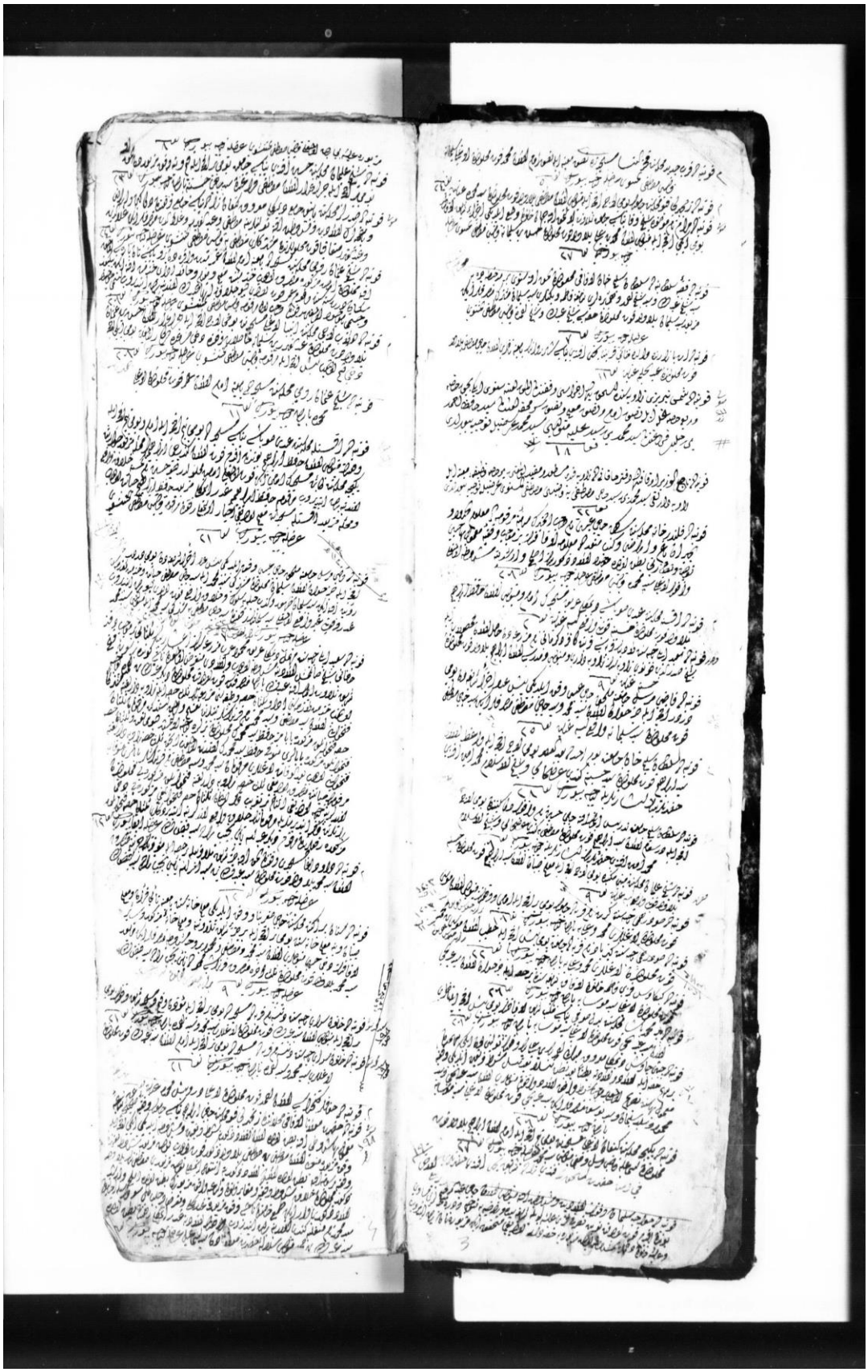
Konya Hurufat Defteri (VGMA, HD, 556, Vr.2)

Konya Hurufat Defteri (VGMA, HD, 1115, Vr.7)

Konya Hurufat Defteri (VGMA, HD, 1128, Vr.5)

Konya Hurufat Defteri (VGMA, HD, 1111, Vr.3)

XVIII. YÜZYIL İLA XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA KONYA

EK- 7

Not. Konya Şehrinin sur dışına taşınması ve yeni yapıların inşa edilmesi I. Giyaseddin Keyhüsrev ve I. İzeddin Keykavus Zamanında hız kazanmıştır. 1200 yılının başlarına denk gelen bu dönemdeki ilk yapılar şehrin sur dışında ve kuzey doğusunda yer alan Hacı Ferruh ve Kapturga mescidleridir. söz konusu yapılar Selçuklu dönemi sur dışı ilk mabedleri olarak sayılabilir. Şehrin Doğusunda Aksaray kapısı yakınında yer alan Debbağhane Mahallesinin ise, söz konusu tarihten daha eski bir tarihte inşa edildiği tahmin edilmektedir. 1300'lerin başında ise artık şehrin tamamen sur dışına taşındığı ve sur dışından oluşan mahallelerin, sur içine oranla daha çok buyüdüğü ve geliştiği anlaşılmaktadır. Aşağıda Konya kalesi ve Konya şehrinin diğer önemli unsurları referans alınarak XVIII. yüzyıl Konya'sının fiziki ve sosyal yapısı harita üzerinde gösterilmeye çalışılmıştır. Daha detaylı bilgi için bkz. Yasa, agt, s.130-135.

Keykavus Kızı Fatma Hatun Zaviyesi
Saz Bey Zaviyesi
Ana Sultan Zaviyesi
Kalenderhane Mahallesi
Hüseyin Efendi Camii
Yediler Sultan Z.
Kalenderhane Z.
Halkabeğüş Mescidi
Hacı Abbas Binası Medresesi
Fenari Camii
Ertaş Kapısı
(İSTANBUL YOLU)
Halkabeğüş Kapısı
Kemal Garib Mahallesi
Ali Kuy Mahallesi
Tahtalı(Şeyhzade) Mescidi
Sibyan Mektebi
El-Hac Aynehan Mescidi
Hacı Üveys Mescidi
Pürçekli Mah.
Mahmud Çelebi Mescidi
Hacı Emine Hatun Mescidi
İmaret Medresesi
Araplar Mah.
Mola Veli Mescidi
Nehr-i Kafur Mah.
Hacı Pir Ahmed Mescidi
Göz Mustafa Mescidi/Camii
Araboğlu Hacı Arif Ağa Camii
Spahi Pazarı
DIŞ KALE
Karakayış Mah.
Sille Kapı
Fatma Hatun Darü'l-Hûffazı
Ferhunye Mahallesi
Tercuman Mahallesi
Tercuman Mescidi
Hacı Eymir Mahallesi
Saraçzade Hanı
Hatice Sultan Zav.
Mahmudiye Medresesi
Hızır İlyas Z.
Ali Gâv Zâviyesi
Ali Gav Mescidi
Ali Gav Mah.
Müftüler Sokağı
Debbağlar Kapısı
Sakahane Mah.
Sakahane Mescidi
Dede Bahçesi
Zenburi Mahallesi
Zenburi Mescidi
Şahkulu Mescidi
Sedirler Mah.
Tacü'l-vezir Darü'l-Hûffazı
Şeyh Abdülmümin Z
Çıralı Mescid
Çifte Nerdüban Mah.
Akıncı Sultan Mescidi
Şemsi Tebrizi Mahallesi
Şemsi Tebrizi Zaviyesi
Bimarhane
Sultan Kapısı
İmam Begavi Mescidi
Sungur Ağa Darü'l-hûffazı
Akıncı Mahallesi
Mihmandar Mahallesi ve Mescidi
Ahi Evren Z.
Sahip Ata Darü'l-Hûffazı
Sahip Ata Medresesi
Sungur Ağa Hamamı
Sultan Alaaddin Camii
İbn-i Salih Mahallesi
Karagöz Değirmeni
Hacı Ramazan Mescidi
Hacı Yusuf Camii
Sinan Değirmeni
Zevle Mahallesi
Zevle Mescidi
Hoca Ali Muallimhanesi
Kavak Değirmeni
Ekekli Oğlu Medresesi
Ak Mehmed oğlu Medresesi
Arıkzade Hanı
Arıkoğlu Camii
Çırkab Mah.
Yeni Değirmen
Şeref Mesud Z.
Hoca Ali Değirmeni
Cemel Ali/Durud Z.
İç KALE
Hacı Ali Darü'l-hûffazı
Şerafettin Camii
İplikçi Camii
Dığın Camii
Aksaray
Seyh Sadaka Z.
Cemel Ali Mescidi ve Mektebi
Gümenas Değirmeni
Gümenas Mescidi
Binari Mah.
Bedesten
Bezzazlar ve Terziler
DEBBAĞHANE
Şeyh Alman Mah.
Hoca Ali Değirmeni
Fakih Ahmed Z.
Hatipzade Z.
Hatipli'zade Darü'l-Hûffazı
Derviş Ulaş Z.
Beyhekim Mah.
Beyhekim Mescidi
Hacı Ahmed ve Osman Ağa Mescidi
Aklan Mahallesi
Bektaşoğlu Binası Mescidi
Davut Ağa Mescidi
Saray Caddesi
Arıkoğlu Cami
Şeref Şirin Cami
Şerefşirin Mah.
Arıkoğlu Mescidi
Sinan Perakendesi Mah.
Hoca Habib Mah.
Sadr Sultan Z.
Ebu İshak Kazeruni Z.
Hacı İbrahim Camii
Mu'inye Mahallesi
Andülhalim Çelebi Mescidi
Kalecik Mah.
Ahi Baba Camii
Ahi Baba Hamamı
Barıcak Çeşmesi
Dolabcu Mah.
Şeyh Evhaddüdin Kirmani Z.
Törbe-i Celaliye Mahallesi
Lal Paşa Zav.
Eflatun
Bagdad Hatun kızı
Ummuhan Hat. Z.
Tahte'l-kala Mescidi(CAmii)
Esentü Mah.
Çeşme Kapısı
Şeyh Hasan Rumi Z.
Kadı Alemşah Mah
Spahi Pazarı(Eski)
Kürkçü Mah.
Külahçılar Suku
MEVLANA Z.
Nasuh Bey Zaviyesi,
Mescidi, Medresesi
Semersar Camii
Kale-i Cerb Mah.
Şükran Mah.
Şeyh Hüseyin Efendi Hanı
Selimiye Camii
Hoca Hasan Mah.
Kerim Dede Mah.
Civar Mah.
Hacı Hasan Camii ve Hanı
Şerefşirin Mah.
Attarlar Suku
Affan Sultan Z.
Ezelizade Z.
Kalaycılar
Çıkrıkçılar
Kerim Dede Mah.
Hacı Ali Mescidi
Şeyh Vefa Z.
Ak Şemseddin Mah.
Mahmud Mescidi
Kale-i Cerb Mah.
Ali Şerbeti Mahallesi
Şeyh Kasım Z.
Abdülaziz Mah.
Mücellid Mah.
Postalcılar
Kurşunlu Han
İhtiyareddin Mah.
Haffalar
Seb'ahan Mahallesi
Keçeciler Suku
Telli Kapı
Kiremitli Han
Pir Mehmed Paşa Z
Dikiciler
Yediler Mahallesi Mescidi
İhtiyareddin Mescidi
Çilingirler
Hasan Efendi Hanı
Alaca Han
Mutaflar
Hacı Nurullah Mescidi
Hoca Ahmed Fakih Sultan Z.
Şeyh Osman-ı Rumi Mah.
Zaviyesi, Törbesi, Mescidi
Kavakçı Mescidi
Tekye Mah.
Kasaplar
ŞAM
YOLU
Piri Mehmed Paşa Mescidi
At Pazarı Kapısı
Çaylızade Hanı
Alaca Mescid
HALEP -
Demirciler
Larende Kapısı
Kapı Camii
Valide Hanı
ADANA -
Şeyh Sinan Dede Z.
At Pazarı Çömlekçiler
Nalbantlar
Şeyh Ahmed Camii ve Hanı
Pir Esad Tekkesi
Karaciğan Mahallesi
Semerciler
Pir Esad Camii
Amberreis Camii
Sahip Ata Külliyesi
Şeyh Ahmed Efendi Darü'l-Hadisi
Karakurd Mahallesi
Sultan Hamamı
Hacı Abdülfettah Çavuş Camii
Hoşhavan Mahallesi
Bordabaşı Mahallesi
Sırçalı Mescid ve Zaviyesi
Akbaş Mahallesi
Mustafa Hoca Mescidi
Kuzulu Çeşme
Yenice Mah.
Aksinle Mah.
Aksinle Mescidi
Yeni Kapı(Alanya Yolu)
Uluırmak Mah.
651